

NARODNE PJESME IZ LUKE NA ŠIPANU

MATICA HRVATSKA
HRVATSKE NARODNE PJESME
Rukopisna baština
Knjiga 1.

Urednice
JELENA HEKMAN
ZORICA VITEZ

CIP – Katalogizacija u publikaciji
Nacionalna i sveučilišna biblioteka, Zagreb

UDK 886.2-1:398.8
398.8:886.2

NARODNE pjesme iz Luke na Šipanu /
[sakupio] Andro Murat ; priredila Tanja
Perić-Polonijo. – Zagreb : Matica hrvatska,
1996. – 678 str. ; 24 cm. – (Hrvatske narodne
pjesme. Rukopisna baština ; knj. 1)

Bibliografija: str. 671-673.

ISBN 953-150-095-9

961011039

NARODNE PJESME IZ LUKE NA ŠIPANU

Zapisao
Andro Murat

Priredila
Tanja Perić–Polonijo

MATICA HRVATSKA
ZAGREB 1996

STOTINU GODINA POSLIJE

Velikom prošlostoljetnom pothvatu Matice hrvatske možemo zahvaliti objavljivanje deset antologijskih svezaka knjižnice »Hrvatske narodne pjesme« (1896.–1942.) te prikupljenih više od dvije stotine rukopisnih zbirki pjesama što se danas čuvaju u Hrvatskoj akademiji znanosti i umjetnosti.

Međutim, te knjige, danas teško dostupne i rijetke, obuhvatile su samo izbor iz goleme skupljene građe. Sačuvani rukopisi, od kojih ni jedan dosad nije objavljen u cijelosti, baština su koja nas obvezuje na zaštitu vrijednih rukopisa i na novi znanstvenoistraživački rad.

Taj pothvat potakli su znanstvenici Instituta za etnologiju i folkloristiku, nudeći pomoć obnovljenoj Matici hrvatskoj u pripremi za tisak rukopisne baštine.

Objavom prve knjige u nizu, pozamašne zbirke *Narodne pjesme iz Luke na Šipanu*, što ju je Andro Murat predao Matici hrvatskoj davne godine 1886., istodobno obilježavamo i početak nove serije i stoljeće od prethodnog izdanja.

Zahvaljujemo Matici hrvatskoj i Hrvatskoj akademiji znanosti i umjetnosti na uspješnoj suradnji u ostvarenju ovog projekta.

Zorica Vitez

Andro Murat

PREDGOVOR

O rukopisnoj zbirci Andre Murata
Narodne pjesme iz Luke na Šipanu (1886.)

I.

Rukopisna zbirka narodnih pjesama Andre Murata iz Luke na Šipanu dovršena je godine 1885., a poslana Matici hrvatskoj u Zagreb 1886. godine. Izvorni rukopis pod brojem MH 40. nalazi se u Odboru za narodni život i običaje Hrvatske akademije znanosti i umjetnosti kojemu je povjerena na čuvanje cjelokupna Matičina rukopisna kolekcija narodnih pjesama, a u prijepisu se čuva u Institutu za etnologiju i folkloristiku u Zagrebu pod brojem IEF rkp. 163. Andro Murat, mještanin Luke na Šipanu, bio je u vrijeme skupljanja građe za zbirku slušalac bogoslovlja u katoličkom sjemeništu u Zadru.

S otoka Šipana, najsjevernijeg otoka dubrovačkog elafitskog otočja, potječe bogata folklorna građa. Značajne i velike rukopisne zbirke, prije svega narodnih pjesama, upozoravaju na to bogatstvo koje je, nažalost, do danas zanemareno i nepoznato čak i nekim poznatim slavistima. Uz Muratovu, zbirke starijih skupljača — Balda Glavića, Krste Markovića i Vinka Palunka — potječu iz druge polovice prošloga stoljeća, dok su u ovom stoljeću usmenu tradiciju s otoka Šipana bilježili pedesetih i šezdesetih godina folkloristi ondašnjeg Instituta za narodnu umjetnost (danas Instituta za etnologiju i folkloristiku) Stjepan Stepanov i Maja Bošković-Stulli. Do danas je tiskano vrlo malo te građe. Skupljač Baldo Melkov Glavić objavio je za života dvije zbirke zapisa narodnih pjesama: *Narodne pjesme, iz usta i rukopisa*, zbirka I, Dubrovnik 1889. (II. izd. 1895.) te *Narodne pjesme, iz naroda za narod*, zbirka II, Dubrovnik (1897.). Pojedine šipanske narodne pjesme nalaze se u sljedećim tiskanim zbirkama *Hrvatske narodne pjesme* I–X, u redakciji Matice hrvatske; *Narodne epske pjesme* I i II u seriji »Pet stoljeća hrvatske književnosti«, knj. 24 i 25 (1964.), te u istoj seriji *Narodne lirske pjesme*, knj. 23 (1963.); *Ljuba Ivanova*, zbirka hrvatskih starin-

skih pjesama što ih je po Dalmaciji skupio Olinko Delorko (1969.), te još dvije zbirke koje je priredio isti autor, *Hrvatske narodne balade i romance* (1951.) i *Zlatna jabuka* (1956.).

Podaci kojima do danas raspolazemo o Andri Muratu i njegovoj zbirci nalaze se, prije svega, u pismu koje je on sam poslao godine 1886. tajniku Matice hrvatske Ivanu Kostrenčiću kada je redakcija te institucije sa zahvalnošću primila njegove rukopise.¹ Tim pismom nastoji Murat što bolje i jasnije osvijetliti svoju zbirku pjesama, a urednika ili redaktora što detaljnije obavijestiti o zbirci. Koristeći se tim pismom, urednik Nikola Andrić je u časopisu *Glas Matice hrvatske* (Andrić 1909.) pisao o skupljaču Andri Muratu i njegovoj zbirci.² U istom časopisu Andrić je također objavio članke o skupljačima Palunku i Glaviću (Andrić 1908.a i 1908.b). Na kraju ovog nabiranja valja posebno istaći poveću studiju (magistarski rad) koju je godine 1978. napisala i obranila u okviru Međunarodnog centra za poslijediplomske studije u Dubrovniku Clare McGregor, mlada engleska slavistica.³

U župnom dvoru u Luci na otoku Šipanu nalazi se *status animarum* za godine 1883.–1941. knjiga koja čuva podatke o stanju obitelji (*componenti la famiglia*) za mjesto Luka na Šipanu. Napisana je talijanskim i hrvatskim jezikom, te je tako moguće nadopuniti i podatke o skupljaču Andri Muratu.⁴ Prema toj knjizi Andro Murat rođen je 29. prosinca 1862. u Dubravi na Šipanu; živio je u kući svojih roditelja, Kate i Pavla, u Luci; po zanimanju bio je svećenik, zaredivši se 1886.; bio je župnik u Luci od 1909. do 1934. godine, dakle, punih dvadeset i pet godina; umro je 10. studenoga 1952. u ulici Između tri crkve na Boninovu u Dubrovniku. Osim ovih, o Muratu postoje i drugi podaci koji govore o njegovoj osobi i upotpunjuju podatke koje čitamo u pismu upućenom Matici hrvatskoj. Za dugogodišnja župnikovanja u Luci prepisao je stranice *statusa animarum*, a posebno one stranice na kojima su bili uneseni podaci o njegovoj obitelji, dodajući opaske i anegdote o navedenim osobama. Zapisao je i

¹ Pismo objavljujemo u cijelosti na početku zbirke.

² U *Dodacima* prenosimo u cijelosti taj tekst iz *Glasa Matice hrvatske*.

³ U *Dodacima* donosimo završni dio spomenute studije.

⁴ Koristimo se ovdje podacima koje o tome donosi u uvodnom dijelu svoje radnje Clare McGregor. Za potrebe ovoga izdanja podatke je u Luci na Šipanu provjerila Simona De lić.

svoje vlastite stihove, a smatrao je, na primjer, potrebnim za sebe zabilježiti kako »pati često težinom u glavi« te da ima »vazda crne kose«!

Andrin brat Marko Murat, rođen 1864., poznati je slikar. Andro piše o Marku da je, osim što su mu, također, bile »sve kose crne vazda«, bio »klerik i učenik bogoslovlja u Zadru tri godine« i da je »učio slikarstvu u München u Bavarskoj«. Uz to dodaje da brat »pati neprestano slabosti i glavoboljom« i da »nosi očale, kako mu i brat dum Andro«. ⁵

Andro Murat je imao još četiri ili pet sestara (po zapisima u *statusu animarum* nije sasvim jasno koliko je bilo djevojaka u obitelji Murat). Barem dvije bavile su se zemljoradnjom kao i njihova majka, dok je treća, kako se čini, otišla u Ameriku, što je inače bila sudbina mnogih Šipanjana. Uz razne sitne, jedva čitljive bilješke, Murat na tim stranicama bilježi i rodoslovno stablo svoje obitelji. Potpisao ga je svojim karakterističnim načinom: »*Luka na Šipanu, petak pos. podne, tiho, oblačno, mokro, 23. oktobra 1931. po mijeni XII. da. n.*«.

U vrijeme kada je Matici poslao svoju zbirku, Murat je služio u zadarskom katoličkom sjemeništu. Iz njegova pisma od 9. ožujka 1886. vidimo da je redakcija bila jako zadovoljna pjesmama koje im je poslao na ogled, i ne samo da ga je poticala na daljnje skupljanje, nego mu je poslala i lijep honorar od 100 forinti. Ugodno iznenađen, Murat vrlo rječito izražava svoju zahvalnost: »*Zahvaljujem Slavnoj Matici koja se tolikom požrtvovnošću zauzimalje za prosvjetu i za nauk, te onako obilno nagrađuje i sabirača*«. Obećao je da će i dalje raditi na skupljanju. Čuo je da se i drugi bave skupljanjem pjesama po Šipanu, i to ga veseli, ali se jasno može nazrijeti i njegova težnja da u svojim naporima ne zaostane previše za njima!

Zbirka *Narodne pjesme iz Luke na Šipanu (1886.)* ima 108 listova, koji nisu uvezani već sašiveni u šest sveščića velikog oblika cijelog arka. Listovi su ispisani na obje strane i to u dvije kolone.

⁵ Marko je portretirao na platnu nekoliko članova svoje obitelji. Fotografija jedno g portreta majke Kate, od koje je Andro čuo većinu pjesama unesenih u zbirku, tiskana je već u malom formatu u drugom dijelu knjige Matije Murka *Tragom srpsko-hrvatske narodne epike*. U župnom dvoru u Luci sačuvana su još dva njegova portreta, jedan ujaka Vice Palunka te drugi brata Andre. U obiteljskoj kući Muratovih također se još uvijek nalazi nekoliko primjeraka Markovih slika uključujući i tri portreta njegove majke, ujaka te brata Andre.

Rukopis je vrlo čitak i lijep. Na omotu je urednik Nikola Andrić napisao da zbirka sadrži 117 pjesama na 218 strana i jedan književni prilog (pismo) na šest strana. Međutim, Andrić je previdio da u svakom dijelu rukopisa numeracija počinje uvijek od početka. Prvi dio ima 69 pjesama, drugi dio 32 takozvane »poskočnice«, a treći 48 »zdravica«. Dakle, zbirka zapravo ima ukupno 149 pjesama, a ne 117 kao što je Andrić tvrdio. Izvorni rukopis sadrži i pet melodija koje su zabilježene na jednom papiriću i nalijepljene na omot zbirke.

Iz ove zbirke Matica hrvatska je za svoje tiskane zbornike *Hrvatske narodne pjesme I–X* (u daljnjem tekstu HNP) odabrala sljedeće pjesme:

Čovjek zmaj (HNP knjiga I, broj pjesme 32)
 Ženidba Maksima Crnojevića (HNP I, 68)
 Ženidba kralja budimskoga (HNP I, 73)
 Kraljević Marko izbavio svoga pobru od Sibinja Janka (HNP II, 52)
 Zlo živio, gore poginuo (HNP V, 47)
 Ljubi Hrnjičića (HNP V, 66)
 Hajdukova Jele (HNP V, 151)
 Zubinja bolest (HNP V, 189)
 Dijete Nenad (HNP V, 219)
 Povraćena čast (HNP VI, 52)
 Svjet kapetanovičin svojijem drugaricam (HNP VI, 67)
 Ran bosilje poručuje (HNP VII, 58)
 L'jepo ti je gor pod nebom (HNP VII, 212)
 O zelena zeleniko (HNP VII, 224)
 Sve jezdreno, sve zeleno (HNP VII, 370)
 Smrt Stojana Jankovića i osveta Iva Senjanina (HNP IX, 9)
 Huda sreća Iva Senjanina (HNP IX, 26)

U većini slučajeva Matica hrvatska je promijenila naslove Muratovim zapisima pjesama. Sve je pjesme u svojoj zbirci Andro Murat čuo u Luci na Šipanu i to uglavnom od svoje majke Kate Murat. U svom pismu Murat ostavlja sljedeći zapis o majci:

Ona je šipanijska seljakinja blaga i plemenita srca, nježna osjećanja, živa i svježa duha, vedre pameti, lasne i pametne riječi, bogoljubne duše; izgledna majka i domaćica. Rodila se je na Šipanijskoj Luci od skromnih, ali poštenih roditelja Marka Palunka i Mare Fortunić.

Imala je dva brata i pet sestara. Njihovi roditelji uspjeli su ustrajnim radom steći ugled i položaj jedne od vodećih šipanskih kuća. Time su omogućili Katinom bratu Vicku (Vinku) stjecanje visokog obrazovanja. Postao je profesorom na dubrovačkoj gimnaziji, zatim je bio župnik u Luci na Šipanu, a naposljetku i splitski biskup. Kate nije pohađala školu, jer u to vrijeme nije bio običaj da se ženska djeca školuju, već su se obitelji žrtvovala kako bi svaki muškarac dobio što bolje obrazovanje. Dakle, kaže Murat, Kate nije naučila čitati *»pa iz knjige nije mogla ni naučiti ni pokvariti koju pjesmu; nego sve pjesme što znade čula ih je ter ih zapamtila«*. Ali, bila je bistra i brzo pamtila, pa je mogla cijelu pjesmu nakon jednog slušanja upamtiti. U tome se ne razlikuje od ostalih Šipanji, ali uz to Murat tvrdi da je ona imala *»neki osobiti dar da čuti sve ljepote pjesme narodne, da znade ončas je li riječ ili slog baš onako kako hoće pjesma šipanjska; odiše li pjesma pravim narodnim duhom, teče li i slaže li se; jesu li misli dobro izrečene«*.

U *statusu animarum* postoje još neki podaci o Kati. Rodila se 1833., a umrla 1926. godine. Njezin otac Marko Palunko bio je pomorac, a majka seljanka kao i sama Kate. Marko Palunko je sagradio kuću u Luci, gdje su se Kate i njezina braća rodili i proveli djetinjstvo i gdje je kasnije živio Andro Murat. U *statusu animarum* Murat je o majci zabilježio i ovo: *»Majka dum Andra Murata i slikara Marka Murata. Sveta i vrlo pametna blaga žena«*. Dodaje da je *»nadživjela sve svoje; i kose su joj bile sve crne do smrti kako joj i pokoj. ocu«*! Kate se udala 1862. za Pavla Murata iz Luke na Šipanu, sina Andrije Murata i Pavle Drijenčević.

Kate je imala oko pedeset godina kada je sinu kazivala pjesme za njegovu zbirku. Zнала je mnogo pjesama, ali Murat piše da je u svojoj mladosti znala znatno više. Neke je zaboravila, a od drugih je zapamtila samo odlomke. Vrijednost ovoga skupljača vidimo i iz sljedećeg citata:

Ja sam nastojao da spasim one pjesme koje je znala čitave; a za drugi sam put ostavio one krnjave, cijeneći da i njih mogu čuti od koga u cjelini... ili, ako ih ne bi čuo cijele, da bi ih docnije mogao lasno sabrati onake kakve su.

Šteta je što to kasnije nije i učinio, a da takav rad postoji, nema dokaza.

Kate Murat

Zanimljivo je da su i druge pjesme Muratove zbirke, one koje nije kazivala njegova majka, kazivale žene, a njihova ljepota upravo poriče tvrdnju nekih znanstvenika stare škole da su epske pjesme, zapisane prema kazivanju žena, manje vrijedne. Muratove kazivačice bile su *Kate Šišević*, *Mare* i *Mande Dobud* te *Nike Stjepović*, ali devedeset posto pjesama kazivala je *Kate Murat*. Samo dvije epske pjesme potječu od muškog kazivača, i to od *Pavla Murata*, Katina muža. On je kazivao i većinu zdravica. Neke zdravice kazivao je i *Niko Vukašin*. Dakle, kao što kaže Andrić u svome članku, to je na neki način obiteljska zbirka Muratova, to prije što Andro Murat nastavlja već započetu tradiciju svog ujaka Vicka Vinka Palunka.⁶

II.

Prvi dio Muratove zbirke sadrži junačke pjesme (njih 69). U svome članku o Andri Muratu Nikola Andrić čak ih naziva »junačke i veće ženske pričalice« misleći na epsko–lirske forme — balade, romance i slično. Njegov je opis donekle točan, jer pažljiva analiza pokazuje da se pjesme u ovom dijelu zbirke mogu žanrovski grupirati u dvije skupine: a) epske pjesme; b) balade i prijelazni oblici koji pokazuju epsko–baladične i epsko–lirske karakteristike. Ako se provede tematska podjela, samo se jedan dio epskih pjesama može imenovati junačkima u klasičnom smislu (ukupno 12); iako ove pjesme s otoka Šipana nisu epski junačke u strogom smislu, jer ne pokazuju u istoj mjeri kao epske pjesme dinarskoga tipa atmosferu okrutnosti i borbenosti. Od ovih dvanaest samo bi se za jednu (br. 5) moglo reći da ima povijesnu temu u užem činjeničnom smislu. Istina je da je od velike važnosti to što su pjesme uglavnom kazivale žene, na što Andrić i upozorava. Upravo po toj karakteristici one su tipične za to područje, osobito za južne dalmatinske otoke.

Pri tipološkoj podjeli narodnih pjesama s područja južne Dalmacije i dubrovačke okolice susrećemo se s određenim problemima, što je slučaj i s Muratovom zbirkom. Nju karakterizira

⁶ Vidjeti zbirku Vice Palunko.

prijelaznost forme: osnovna odlika ove zbirke jest pretapanje žanrova i gubljenje granica između pojedinih tipova pjesama. Tome je razlogom što je upravo to područje jedno od onih gdje se susreću razne tradicije narodnoga pjevanja. Manje–više ovo područje predstavlja stjecište utjecaja dinarske epske tradicije, s jedne strane, i baladične primorske, mediteranske tradicije, s druge. Iz ovog kraja potječu ne samo pjesme različitih žanrova nego se ovdje vrlo često mogu naći i prijelazne forme pjesama različite tematike koje je vrlo teško klasificirati prema žanru. Muratova zbirka ujedno služi kao dokaz i ilustracija za tu situaciju; predstavlja vrijedan prilog za adekvatnije razvrstavanje narodnih pjesama, naročito onih s takvih prijelaznih područja.

Čvrstih granica nema među različitim tipovima pjesama. U prvoj skupini epskih pjesama može se provesti uvjetno grupiranje pjesama prema tipu na sljedeći način:

junačke: br. 2, 5, 6, 7, 15, 18, 19, 23, 33;
 obiteljske: br. 9, 14, 16, 20, 24, 25, 32;
 novelističke: br. 3, 8, 12, 21, 30, 34;
 pjesme–bajke: br. 35.

Posebnu grupu čine i pjesme s temom ženidbe kao glavnom temom.

U *junačkim epskim pjesmama* opjevani su junački podvizi imaginarnih i povijesnih junaka. Međutim, ti se junaci ne nalaze isključivo u junačkim epskim pjesmama, nego su poznati u svim epskim pjesmama pa i u baladama Muratove zbirke, od kojih su neke po tematici junačke. Tu su ponajprije hajdučki i uskočki junaci: Ivo Senjanin, Miha Tomić, Vid Marušić, Ilija Cmiljanić i niz manje značajnih romantičnih likova. Također su dobro zastupljeni u Muratovoj zbirci povijesni srpski velikaši i ugarsko–hrvatski junaci. O najpoznatijem makedonskom junaku Kraljeviću Marku, kojega su zapravo »posvojili« svi južnoslavenski krajevi, ima među junačkim pjesmama u Muratovoj zbirci samo jedna pjesma (br. 18) premda se on spominje i u drugim pjesmama (br. 16, 51). Opjevani su i srpski velikaši Jakšići i Zmaj Ognjeni Vuk te ugarski Janko Sibirjanin i Banović Sekul koji su jednako omiljeni u narodnim pjesmama u Srbiji, Hrvatskoj i u drugim krajevima.

Obiteljske pjesme bliske su junačkima premda se neke od njih približavaju novelističkim pjesmama, a druge baladama. Pri raz-

vrstavanju epskih pjesama ta se skupina teško daje uklopiti u općeprihvaćenu shemu ciklusa po kojoj su epske pjesme razvrstane s obzirom na imena junaka i prikaze povijesnih događaja. Znanost je već pokazala da je podjela epskih pjesama po ciklusima vrlo često neadekvatna i nedosljedna. Neadekvatnost takve podjele vidi se čak i u slučaju junačkih epskih pjesama Muratove zbirke, koje potječu iz kraja gdje su pojedini povijesni događaji manje naglašeni i gdje se povijesna junačka tematika mora uzeti u najširem smislu. Obiteljske se pjesme razlikuju od junačkih epskih pjesama po tome što im u središtu nisu individualni junački podvizi, nego događaji iz obiteljskog kruga iako ti događaji mogu imati vrlo živu povijesno–društvenu, čak i junačku osnovu.

Tu su smješteni ustaljeni motivi kao što je svađa između dva brata prilikom diobe imanja (br. 9), pronalaženje i prepoznavanje izgubljene, odnosno zarobljene sestre (br. 16), nepažljivost brata prema sestri (br. 32), čak i motiv iz bajke o nevjernoj majci epski obrađen u obiteljskoj pjesmi *Dijete Nenad* (br. 24), koja ipak po agonalnim momentima teži junačkim epskim pjesmama.

S obzirom na to da odstupaju od izrazito junačko–povijesne tematike, obiteljske epske pjesme predstavljaju neku vrstu prijelaza od klasičnih epskih pjesama prema drugim skupinama epskih pjesama »nehistorijske« tematike. Pod tim neodređenim naslovom javljaju se, osim obiteljskih pjesama i pjesme–bajke, epske pjesme s mitskim sižeom te novelističke epske pjesme.

Sižei *novelističkih pjesama* imaju sličnosti s talijanskim renesansnim novelama i orijentalnim pričama kao što je *Tisuću i jedna noć*. Radi se o neobičnim pustolovinama i zamršenim spletkama. U Muratovoj zbirci predstavljene su teme prijevarne otmice (br. 4, 34) i prerušavanja djevojaka u muškarce (br. 8, 12, 21, 30). Na primjer, novelistička pjesma *Senjanin Ivo i Božo Rajković* (br. 4) sadrži poznati motiv o otmici djevojke pomoću lažnog trgovačkog broda, motiv na koji nailazimo u staronjemačkom spjevu *Gudrun*, a taj je vrlo čest i u južnoslavenskim proznim bajkama kao i u pjesmama–bajkama i novelističkim epskim pjesmama. U pjesmi *Margita kći kralja budimskoga* (br. 8) javlja se motiv djevojke prerusene u muškarca kako bi ostala nepoznata, a isti motiv nalazi se i u pjesmi broj 12, gdje prerusena djevojka prolazi kroz nešto opasnije avanture. Najneobičniji motiv prerušavanja nalazimo u pjesmi *Povraćena čast* (br. 30) u kojoj je djevojka prerusena u fratra.

XIII.

Djeca Vida Dancića

nahode svoju majku.
(Kolik' i Murat.)

Fatio se Djepotović gjurao
U duseku jeli gubi svoj:
O jela draga gubi moja!
Otkad mene moja rodi majka
I svilenjem opasala pasom,
Ma junacke noge hostarica,
Ja ne vijeh gjurati krske glave
Sto ljubovce Dancića Vida:
Ljepa e Mare kako vile djela!
Još mu bolji porodila jaroda:
Dva mu sina zajedno rodila;
Da ih vidiš, draga gubi moja,
Kakva jesu dva u Vida sina!
Ljepa su kako im i majka.¹⁾
Kad to čula gjurova ljubovca,
Muda bila na što pomislila,
U nju još vragi udarili,
Njome vragi mirovat ne doli.
Vraga moli Boga velikoga
Da noć progje, djela zora dogje.
Moli Boga, amokila ga je:
Noć joć progje, djela zora dogje,
Ona kućka ne noć stakila
Pa mi stala djela Knjigu pise
A na rukke Dancića Vida;
Ovaklo mu u tje Knjigu pise:
Gospodere Dancića Vida!
U tje o čas se još oženio,
Gubi djepa u dvori dovelo!
Ona gubi do dva moja sina!
Junaci su, nje im zabave;
Ma što gjuru gospodere moja,
Njega gjuru stara i bradata?²⁾
Otkad se je s njome sastanuo
Jesam jadna hranu pozgela—
Gubi troja Boga velikoga!¹⁾
Kader Vida djela Knjiga pade,
Knjigu lega Danciću Vida,
Knjigu lega, Kolar²⁾ pronjenuva.
Gledale ga Mare gubi svoja,

Gospodere Vida govorila:
Gospodere Danciću Vida!
Otkle tbi djela Knjiga pade?
Vrlo ti je pušta zarostila!
Dor ubio Knjige i Krajine,
Leone rukke ktila Roja je!
Da bi rukla pod sabljom ostala,
A Krajina, Knjiga iz Roja je,
Da bi živjem ognjem izgorjela!
Vido svoj govoru ljubovi:
Ne Kun' Knjige, Mare gubi moja,
Ni Krajinu, Knjiga iz Roja je,
Ni deonicu, ktila Roja je.
Evo meni mala Knjiga pade,
Gubi moja, iz Carigrada!
A od Mata vrlo brata troja,
Da se mladi čeni Matijica
A od danas do petnaest dana:
Baja dogjem, draga gubi moja,
Da ja dogjem i dovedem teba,
Ba dogjemu Matu na veselje.
U lišu sam Kolar pronjenuo,
Ja mi mucedjicu ostaoiti.¹⁾
Govori mu Mare gubi svoja:
Pogji, Vido dragi gospodere,
Ma veselj Matu blatu momu,
Ma ja, dragi, neću, gospodere,
Neću Matu na veselje polu,
Neću moja djecu ostaoiti.²⁾
Ma je Mare Vido govorila:
Gledale, Mare, ja se resi gipo
U tanakno od nevjeste rukho,
U Romu si nevom dovedena,
Da idemo Matu na veselje,
A djecu ću baciti na babe.³⁾
Prepadiš Vidova ljubovca,
Pa posila djela u kamare.
Mare se je resiti stanula
U tanakno od nevjeste rukho.
A kakva je Vidova ljubovca!
Savila je povrhu čila olave,
A kakva je— vesela joj majka!
Bi smanula sa neba okale,
Veg' bi neće sa zemlje junake!
U to dogje Dancića Vida

¹⁾ legati = legati (kol) = čitati

²⁾ Kolar = colare (kol) = boja

U Muratovu zbirku uvršten je samo jedan primjer pjesme tipa *pjesma–bajka* iako su inače takve pjesme često zapisivane upravo na dalmatinskom području. Ali, zato je Muratova pjesma–bajka dostojan primjer te vrste narodnih pjesama. To je pjesma *Čovjek zmaj* (broj 35), koja kao i druge varijante te pjesme ima dva dijela. Prvi, uvodni dio, koji često susrećemo i kao kratku samostalnu pjesmu, ima motiv o čudesnom začecu od ribe. U razvojnom dijelu pjesme obrađuje se tema zmije mladoženje koja se javlja u bajkama, prema Aarne–Thomsonovu međunarodnom katalogu označena kao tip broj 433B.

U Muratovoj zbirci nalazimo razmjerno velik broj pjesama s temom *ženidbe*. S obzirom na njihovu brojnost i činjenicu da ih i sam Murat zajedno grupira, čini se da ih je najlogičnije tretirati kao povezanu grupu po tematskoj srodnosti, a ne dijeliti prema žanrovima. Njihova brojnost upravo potvrđuje činjenicu da su uglavnom sve pjesme ove zbirke kazivale žene. U knjizi *Tragom srpsko–hrvatske narodne epike* Matija Murko (1951., 192) govori o ženskim kazivačima na temelju mnogobrojnih putovanja po južnoslavenskim epskim područjima u vremenu od 1930. do 1932. godine:

»Žene su pjevale često iste pjesme kao muškarci, no ipak i svoje specijalne pjesme, uglavnom o ženidbama, te balade i romance o ženskim sudbinama.«

Štoviše, on kaže:

»Takve pjesme potječu često iz viših muslimanskih krugova, s kojima su se žene družile, ili iz harema, gdje su služile.«

Od 32 pjesme s temom *ženidbe* u ovoj zbirci samo je šest pjesama tematski vezano uz muslimansku sredinu, ali i druge nose pojedine karakteristične elemente »muslimanskih« pjesama: zamršene i humoristične intrige, obiteljske spletkе, opise života žena i njihovih sudbina, motive prerusavanja i prijekare. Takav utjecaj sasvim je razumljiv, jer se velik broj ljudi s kopna, iz hercegovačkih krajeva, kojima je muslimanska pjesnička tradicija bila poznata, preselio u vrijeme turske vladavine iz zaleđa na otoke. Prva seoba bila je bijeg pred Turcima, a kasnije nastaje konstantan povijesni proces jer su ljudi zbog ekonomskih razloga bili potisnuti iz zaleđa. Osim seobe ljudi su iz zaleđa dolazili u primorska i otočka mjesta i kao sezonski radnici. Do kontakata

je dolazilo osobito i na sajmovima. Sve su to bile prilike za prenošenje pjesama. U dubrovačkoj sredini doseljavanje je bilo ograničeno za vrijeme Dubrovačke Republike.

Većina pjesama o ženidbama pripada novelističkom ili obiteljskom tipu epskih pjesama. Vidjeli smo kako se u »muslimanskim« pjesmama, koje teže pripovjedačkom stilu (Albert Lord, 1960.) opisuje taj epski stil kao »song story«, pjevana pripovijetka, također omiljeni novelistički motivi prerusavanja ili prijevare. Međutim, u drugim pjesmama s temom ženidbe vidljivi su karakteristični elementi baladâ te izraziti baladični prizvuk u pjesmama s dominantno epskim karakteristikama.

Uz prijelazne pjesme s izrazitim baladičnim karakteristikama u Muratovoj zbirci nalazi se i nekoliko primjera »*pravih*« balada koje su i po stilu i po formi i tematski balade. Valja, međutim, biti veoma oprezan u upotrebi ovoga termina, koji, svakako, treba pobliže odrediti. Balade južnodalmatinskoga područja, kakve su zastupljene u Muratovoj zbirci, još uvijek su pod jakim utjecajem epskih karakteristika. Formu tih pjesama određuje epika, ali im obilježje balade ipak daju s jedne strane tragičan ugođaj, a s druge konciznost i napetost. Po tome se razlikuju od europskih balada u tradicionalnom smislu, pa i od balada bližih neepskih zona, kakve su obalno područje i otoci sjevernije od dubrovačkog područja. Dakle, u ovom se slučaju termin balada upotrebljava s određenom rezervom.

U slučaju šipanskih balada tragična je atmosfera ipak jedna od najzamjetljivijih karakteristika tih pjesama. Sadrže više stilskih osobina epike: epske formule, stalne epitete (ljute rane, crna krv, desna ruka puna prstenaka, dari plemeniti, gora zelena), epska ponavljanja itd. Likovi (Ivo Senjanin, Grgur Nakić, braća Hrnjica), kao i krajevi gdje se događaji zbivaju (Senj, Zagorje) poznati su iz epskih pjesama, dok se u baladama obično rjeđe spominju. Stih Muratovih balada je deseterački pa se ni po tome ne razlikuju od epskih pjesama. U baladama najčešće susrećemo i veliku raznolikost stihova na što nas podsjeća Olinko Delorko u uvodu u tiskanu zbirku *Hrvatske narodne balade i romance* (1951.)

»One nisu zbog stihova različite dužine (ima ih od šesnaesterca pa do šesterca, a u nekim baladama i romancama može se naći i slobodnih stihova) monotone kao što znadu biti naše epske pjesme...«

Međutim, prema nekim formalnim obilježjima Muratove balade su tipične balade. Karakterizira ih zbijenost kazivanja, nedostatak opisa i opširnosti detalja.

»Radnja se razvija kao u skokovima, bez tumačenja koja vezuju dijelove, bez postepenog razvitka, često pomoću dijaloga. To daje izlaganju naročitu dramatičnost i, istovremeno, pruža priliku za široke i neodređene mogućnosti lirskog shvaćanja i tumačenja od strane slušalaca.«

Dijalog je važan element i u Muratovim baladama, a funkcija mu je naglasiti dramske i psihološke momente. Kratki dijalozi prekidaju kazivanje, ali ne sputavaju brzo i ekonomično odvijanje radnje prema završnoj tragediji. Doduše, tragična poanta balade nije jedino bitna, jer je tragedija obično najavljena već početnim stihovima (često u obliku sna ili znamenja — pjesme br. 1, 10, 22).

Utjecaj između balada i epskih usmenih pjesama može biti dvosmjeran. U Muratovoj zbirci ima pjesama na kojima se može pratiti proces približavanja epskih pjesama baladi, a isto tako neke dulje epsko–lirske pjesme njegove zbirke pokazuju izrazite crte srodnosti s epikom. To su narativne pjesme koje stilom nisu nipošto baladične, ali se opet po nekim svojim karakteristikama donekle razlikuju od epskih pjesama junačkoga, pa čak i nejunačkoga tipa. Upravo takve pjesme predstavljale su problem Vuku Karadžiću, uredniku Matičina zbornika i drugim skupljačima pri razvrstavanju pjesama u tzv. »ženske« pjesme.

Nekoliko je ovakvih prijelaznih pjesama Murat uvrstio u prvi dio svoje zbirke vjerojatno zato što su spjevane u desetercu i što se ne pjevaju prilikom »radovanja«, premda su po formi i stilu vrlo slične nekim duljim narativnim osmeračkim »poskočnicama« iz drugog dijela zbirke.

Drugi, manji dio Muratove zbirke sadrži 32 kraće pjesme. Skupljač ih naziva »poskočnicama«. U svome članku o Andri Muratu Nikola Andrić opisuje poskočnice kao »vrstu ženskih ljubavnih pjesama«. Međutim, ovim pjesmama ne odgovara zastarjeli termin »ženske pjesme«, jer kod pjesama iz dubrovačke okolice nije od velikog značenja da li je pojedinu pjesmu kazivala žena ili muškarac. Niti termin »ljubavna pjesma« ne kazuje nešto više jer malo koja od Muratovih pjesama iz drugog dijela zbirke

ima ljubavnu tematiku. Nisu ni sve pjesme u drugom dijelu zbirke prave lirske pjesme. Nekima od njih najbolje odgovara termin epsko–lirske, termin koji pokriva kraće balade, romance, liriku s narativnim elementima i prijelazne forme.

Matija Murko, jedan od prvih istraživača koji je pokušao definirati razne vrste narodnih pjesama, karakterizira poskočnice dalmatinskog područja kao pjesme koje se mogu pjevati u grupama, vrlo često uz ples. Te »kraće epske pjesme«, kako ih Murko naziva, javljaju se pod nazivom »poskočnice« već u *Razgovoru ugodnom naroda slovinskoga* A. Kačića Miošića. U uvodu drugom dijelu zbirke sam Murat najbolje opisuje prilike kada se pjevaju te teme. Na Šipanu su se pjevale prilikom takozvanog »radovanja«. Murat slikovito opisuje radovanje na sljedeći način:

»Večer pred Vidovim, Ivanjim i Petrovim danom donese mladost iz gore u selo dosta drva i jedan mladi bor; pa ga zasadi u zemlju, nakiti ga kozarom, vrpčama i svakim cvijećem. U suton tu kod bora stane udarati lijera, sa svih strana počne dolaziti svijet; pa kad ga se prilično sjati, podalje od bora mladići užegu oganj te se preko njega preskače po redu do mile volje. U to se smrkne, slijedi preskakanje, zametne se kolo ispred ognja i bora, glumac vješto udara u svoju lijeru sa četiri žice; a nekoliko djevojaka i mladih žena stoje pred nakićenim borićem što nad njima razastire zelene svoje grane, pjevaju složno poskočnice okrenute prama kolu i narodu i čuvaju bor. Ovo veselje traje na dugo; pa ako doteče drva za ognja, preskače se, vode se kola, udara se i pjeva poskočnice na izmjenju sve do zore. Tada mladići zapale bor, komu su već prije za to nabili grane slamom; bor plane i nestane ga u čas; ugasi se oganj, a svijet se veselo razide.«

Ovaj se narodni običaj zove »radovanje« i u okolici Dubrovnika, ali da se na oba mjesta razlikuju, Muratu je poznato pa napominje da »nije radovanje dubrovačko kako šipansko«. U to se doba prigodom rodne godine slavilo radovanje skoro u svakom selu na Šipanu, a radovanje u Žalima kraj mora Murat spominje kao najljepše. Tamo »se prelijevaju i fotografavaju na tihoj površini u daljini ognjeni plamovi i sjene te ih u dugo baca bor i ukraj njega kolo i mnoštvo svijeta što se divi i raduje.«

Ove šipanske poskočnice posjeduju karakteristike pjesama prijelazne zone, kao što ih imaju i pjesme iz prvog dijela zbirke.

U njima ne prevladava ni epska ni lirski dominanta, već su u pojedinim pjesmama zamjetljivi elementi i jedne i druge tradicije. Pjesma broj 80, na primjer, pokazuje narativne i epici srodne crte. Tematski je slična epskim pjesmama obiteljskog tipa po tome što primjenjuje epske formule i ponavljanje. Pjesma broj 76, naprotiv, sadrži poznati narativni motiv otmice pomoću lukavstva, ali je taj motiv ovdje lirski sažeto izveden.

Dakle, u »poskočnicama« se očituje isto preplitanje raznih vrsta narodnog pjesništva kao i u prvom dijelu zbirke. Međutim, sve poskočnice Muratove zbirke spjevane su u osmercu, a taj je stih ujedno i njihova najuočljivija karakteristika koja im opet pridaje sasvim drukčiji ritam od pjesama u prvom dijelu.

Zanimljivi su mitski elementi koji se pojavljuju u pjesmama br. 81, 83, 86, zbog kojih im Nikola Andrić (1909.) pripisuje veliku starost (pojava zmije u pjesmi br. 81, vila koja gradi grad »ni na nebu ni na zemlji/Neg' na kraju od oblaka« u pjesmi br. 86). Kratka balada, broj 82, potječe, vjerojatno, iz južnoslavenskog narodnog vjerovanja po kojemu vještice noću vade spavačima srce. Ova je pjesma prilično proširena među svim južnim Slavenima. Muratova balada predstavlja samo jednu od mnogobrojnih varijanti o kojima su govorili mnogi autori. U njoj majka budi sina Ivana uoči Ivanjdana, a on joj govori da su ga »izjele« vještice.

Za razliku od ovih pjesama »teške« tematike nailazimo među Muratovim poskočnicama i na poveći broj vedrih pjesama. U njima veliku ulogu igraju biljke, životinje i razne prirodne pojave, što je karakteristično za narodnu poeziju svih balkanskih naroda. Ne samo da se biljke i životinje obraćaju jedne drugima, već se upleću i u ljudske sudbine. Pjesma br. 70 predstavlja dijalog između javora i jele u čijem se stablu krije zmija a u krošnji sokolovo gnijezdo, dok u pjesmi br. 96 višnjino stablo promatra ljudske igre. Tako se u ovoj lirici otvara kozmička dimenzija. Narodno predanje obuhvaća cijelu prirodu uspostavljajući neku vrst identiteta između biljaka, životinja i ljudi. Biljke i životinje imaju poseban uvid u ljudski život, u čovječje sitne radosti i slabosti, pa im narodni stvaralac često stavlja u usta primjedbe i priče o ljudima. Sokol iz epskih pjesama poznat je kao čovjekov savjetnik. Njemu se pridaje i alegorična uloga mladića. U narodnoj lirici sokol često pokazuje sklonost prema lijepim djevojkama, kao na primjer u pjesmi br. 74.

Neke od tih pjesama zalaze i u dublju analizu ljudske psihe (br. 72, 75); obiluju realističnim i ljubavnim scenama koje govore o

ljudskoj naravi. U pjesmi br. 95 sestra i brat se posvade, a u kratkoj pjesmi br. 77 prikazuje se u svega nekoliko stihova svađa majke i sina, Marka Kraljevića. Posvađali su se oko njegove ženidbe s djevojkom iz daleka Temiša. Suptilnost narodne lirike dolazi do punog izražaja u ljubavnim pjesmama, a nekoliko lijepih primjera naći ćemo i među Muratovim poskočnicama (npr. br. 78, 98, 99 i druge).

Sve su te pjesme prožete duhom dalmatinske sredine u kojoj se i pjevaju. Prisutnost mora u ovoj se lirici jače osjeća nego u epskim pjesmama iz prvog dijela zbirke, a i drugi elementi dalmatinskog ambijenta također dolaze do izražaja. Sjećamo se borovih šuma pokraj mora u pjesmi *Jele boru poručuje* (br. 71). Zeleni bor raste kraj mora; ljeti »hlad uživa«, a zimi ga sunce grije. U pjesmi br. 72 mladić šeta pokraj mora kada začuje kako se negdje pleše kolo. To ga potakne da i sam uzme svoju lijeru. Odjeke pomorskog života nalazimo u pjesmi br. 76 u kojoj Ivo otima Maru i odvodi je preko mora u svoj »demiji«.

Uz lokalni kolorit u Muratovim se pjesmama osjeća i utjecaj dalmatinske kulturne sredine i njene umjetničke poezije. Pojedini detalji podsjećaju na gospodski život dalmatinskih gradova. Sokolovi poletarci u pjesmi br. 70 poletjet će u Dubrovnik i donijeti glase »od gospode dubrovaške«. Starac u pjesmi br. 75 posjeduje »dvori na palace«. Otmjen način na koji junak u pjesmi *Ja usadim narančicu* (br. 89) ljubi djevojku (»fati je za ručicu«, »stavi na dorata«, pa joj ruku »oko vrata baci«) također ukazuje na gradsku tradiciju. I mladić, »prem gizdavi« sa svojim bijelim klobukom, u pjesmi *Livada se uresila* (br. 91) kao i lascivni mladić iz pjesme br. 72 ili 87 (iako zvan Marko Kraljević) kao da su prenijeti u narodnu liriku iz renesansne poezije.

Na kraju zbirke Murat je dodao nekoliko kratkih pjesama »zdravica«, koje se drugdje nazivaju nazdravicama. Na Šipanu se upotrebljava naziv »zdravice«, kao što sam Murat objašnjava u svom popratnom pismu Matici. Šipanski termin ne podrazumijeva zdravicu u smislu svečanog počasnoga govora, već kao kratku pjesmu, počasnicu, napojku, koja se pjeva uz čašu vina i kojom se nazdravlja za kakva veselja ili svečanog pira. Muratovih 48 zdravica čine zanimljiv prilog zbirci i otkrivaju nove vrijednosti narodnog stvaralaštva i života na otoku Šipanu.

U njima prevladava, razumije se, izrazito veseo, katkad i šaljiv ton. Čak i udovica želi »da njome bolje bude« po muževoj smrti,

a starac da i dalje ljubi mlade žene. Murat, međutim, posebno ističe da se ovim šalama ne želi nikome nanijeti uvreda, a to objašnjava na sljedeći način:

*»Dobro je poznata vesela ćud Dubrovčana; pa niko se ne
jeda kada mu napiju što smiješna, jer ga tim ne misli uvrijediti
ni onaj te mu pije u zdravlje.«*

Iz ovih pjesmica, možda više nego iz drugih pjesama ove zbirke, možemo saznati nešto više o životu Šipana, o željama i zahtjevima tih ljudi. Narod je veseo i voli životne radosti. Mladost se cijeni, ali i starost. Cijeni se svoje, o čemu se pjeva u više nazdravica, npr. u ovoj pod brojem 144:

*Šipana si ti,
Šipana smo mi:
Nećemo te, dušo, dati
Da tuđ tebe 'svatim' prati:
Na Šipanu Ivo mladi,
Naša Mare, prsten vadi,
Vodiće te on,
Pomog'o vas Bog!*

III.

U svrhu boljeg osvjetljenja specifičnih karakteristika Muratove zbirke, a također da bi se jasnije shvatile regionalne osobitosti narodnih pjesama iz južne Dalmacije, smatrali smo neophodnim usporediti Muratovu zbirku s drugim zbirkama iz južne Dalmacije i sa zbirkama narodnih pjesama iz drugih južnoslavenskih krajeva i to uzimajući u obzir sljedeće aspekte: usporedbu s već spomenutim drugim šipanskim rukopisnim zbirkama nastalim u istom vremenskom razdoblju (kao i kasnijima), usporedbu s drugim rukopisnim zbirkama s istog šireg područja i usporedbu s reprezentativnim tiskanim zbirkama, u prvom redu s dva glavna korpusa hrvatskih, odnosno srpskih pjesama, zbornikom hrvatskih narodnih pjesama Matice hrvatske i zbornikom srpskih narodnih pjesama Vuka Karadžića. Stoga u okviru ovoga izdanja donosimo u Dodacima veći dio studije Clare McGregor koja s tih aspekata prilazi Muratovoj zbirci.

Ako se pjesnička tradicija dubrovačke okolice vremenski teško može pratiti na osnovi usporedbe Bogišićeve i Muratove zbirke, zbirke nastale u istom vremenskom periodu i na istom terenu kao i Muratova upozoravaju na već formiranu, donekle specifičnu šipansku pjesničku tradiciju. Pjesme u zbirkama Glavića, Palunka, Murata i Markovića zapisane su u relativno malom vremenskom rasponu (tridesetak godina). U njihovu sastavu, tj. u zastupljenim žanrovima, temama, motivima, zbirke su vrlo slične. Najveća, Glavićeva zbirka od ukupno 722 pjesme ima 94 varijante pjesama iz Muratove zbirke. U Markovića od 84 pjesme dvadeset su varijante Muratovih pjesama, dok u Palunka više od polovine njegovih 46 pjesama odgovara Muratovim pjesmama. Ovakva velika podudarnost u Palunka ne treba nas čuditi, jer mu je većinu pjesama sa Šipana kazivala, kao što smo već naveli, njegova sestra Kate, majka i kazivačica Andre Murata. Radi se, dakle, o repertoaru iste kazivačice.

Zbirka Krste Markovića ne samo da potječe s istog područja i iz istog vremena kao i Muratova zbirka (nastala je samo sedam godina nakon Muratove), nego ima i donekle isti opseg, tako da predstavlja dragocjen materijal za usporedbu. To više što je sve pjesme Markoviću kazivala samo jedna kazivačica, Mare Ivanković iz Luke na Šipanu, tako da je zbirka zapravo slika repertoara jedne kazivačice, što je slučaj i kod Andre Murata. Epske pjesme su nešto brojnije u Markovićevoj zbirci u odnosu na lirske. U Markovićevoj zbirci nalaze se mnoge pjesme koje, sudeći po sastavu Muratove zbirke, Kate Murat vjerojatno nije znala, iako su one varijante koje se nalaze u obje zbirke vrlo bliske i na sličan način obrađene. Varijante tih istih pjesama nalaze se i u Glavićevoj zbirci, tako da se već može govoriti o karakterističnim šipanskim pjesmama. Pojedine Glavićeve varijante, posebno one koje je kazivala njegova najbolja kazivačica Anica Begin, podudaraju se s Muratovima u obradi i u detaljima čak i više nego Markovićeve. Anica Begin i Kate Murat bile su vrlo talentirane kazivačice pa su vjerojatno bolje pamtile cijele pjesme od drugih kazivačica, a da ne govorimo o njihovu umijeću u izvođenju pjesama. Ovim se možda može objasniti velika podudarnost inačica zapisanih od ovih dviju žena. Pojedine varijante poznate su i na kopnu, ali su najčešće drukčije obrađene.

Usporedba šipanskih pjesama iz Palunkove zbirke s pjesmama Muratove zbirke navodi na nešto drukčiji zaključak, jer se radi,

uglavnom, o pjesmama iste kazivačice. Usporedba tih dviju zbirki otkriva promjene i razvoj sposobnosti kazivačice Kate Murat. Taj problem posebno je zanimao Alberta Lorda (1974.) u njegovu proučavanju hrvatskih i srpskih narodnih pjesama. Sastavni dio njegova pristupa bilo je registriranje što većeg broja varijanata iste pjesme od istog kazivača (ali i od drugih) u različitim vremenskim razmacima. Zbirke Murata i Palunka upravo donose takvu građu. Pružaju, dakle, građu za dijakronijsku analizu repertoara jedne kazivačice, a ne repertoara jednog posebnog kraja, u ovom slučaju otoka Šipana. Palunkova zbirka (MH 139; IEF rkp 41) nema velik opseg i samo drugi, kraći dio sadrži pjesme sa Šipana. Od 46 pjesama 38 potječu od Kate Murat. Četiri su zapisane kazivanjem Mare Stjepović, a četiri kazivanjem Marka Palunka. Dvadeset osam pjesama varijante su Muratovim pjesmama.

Palunko je zapisivao pjesme koje mu je kazivala sestra Kate oko 1860. godine, što znači da oko 25 godina dijeli njegovu zbirku od Muratovih zapisa. Andrić (1908.) pripisuje veliko značenje tom vremenskom razmaku tvrdeći da se pojedine pjesme koje je Kate kazivala u ova dva vremenska perioda »dosta razlikuju jedne od drugih, jer ih je sama Kate u tom razmaku nešto zaboravila a nešto promijenila«. Tvrdi da pjesme koje je kazivala bratu nadmašuju one koje je kasnije kazivala sinu Andru, jer su »pogdjekoje pjesme Katine za to doba nešto opale i isušile se u svojoj pjesničkoj snazi kao što su i okraćale« (1909.). Pažljiva analiza otkriva da Andrićeva tvrdnja nije bila dobro obrazložena što se tiče dužine, jer varijante u Muratovoj zbirci dužinom često nadmašuju varijante istih pjesama koje je Kate kazivala svome bratu. Sadržajne su razlike između varijanata minimalne. Velik broj Katinih pjesama u Muratovoj zbirci navodi na zaključak da njezina pjesnička snaga nije opala s protekom razdoblja od 25 godina. Istina, broj je Katinih pjesama zastupljenih u Palunkovoj zbirci malen, pa ne predstavlja pravi dokaz o opsegu njezina repertoara u to doba. Potvrdu Andrićeve tvrdnje mogli bismo opet tražiti u Muratovom popratnom pismu Matici u kojem tvrdi da je njegova majka znala mnogo više pjesama kada je bila mlada, ali to više kazuje o prirodi ljudskog pamćenja negoli o slabljenju stvaralačke invencije. Najzad, Andrićeva se tvrdnja ne može potkrijepiti ni u slučaju ako usporedimo te dvije zbirke: rezultat usporedbe ne slaže se potpuno s njegovim riječima.

Tematske su razlike između Palunkovih i Muratovih zapisa minimalne. Razlike su u formulama, ali i u tome ne uvijek, nego u upotrebi pojedinih riječi, odnosno u dijalektalnim promjenama. Te jezične razlike dolaze više do izražaja u kratkim lirskim pjesmama koje su inače tematski i sadržajno ustaljene. Dovoljno je uzeti bilo koji primjer kao dokaz. Dijalektalne razlike između Muratove pjesme npr. *Sijala Mare bosilje* (broj 76) i Palunkove varijante *Liepa Mare i bosilje* (broj 189) uočljive su već s prvim stihovima.

Do sličnih podataka došli bismo i usporedbom varijanata drugih epskih pjesama u Muratovoj i Palunkovoj verziji (Muratova pjesma *Ženidba Suplikara pa oca mu Romana*, broj 37, i Palunkova varijanta *San ljubi Romanova*, broj 178; Muratova pjesma *Ženidba budimskog kralja*, broj 39, i Palunkova varijanta *Mare Pavličeva i ban Marijan*, broj 184; Muratova pjesma *Ženidba Banović Stjepana*, broj 46, i Palunkova varijanta *Tvrda vjera banović Stjepana*, broj 181, i tako dalje).

Pjesme Kate Murat u Palunkovoj zbirci koje nisu zastupljene u Muratovoj zbirci, zapravo, nadopunjuju zbirku Andre Murata upozoravajući i na druge pjesme Katina repertoara, barem u ono vrijeme kada ih je Palunko zapisao. Tu se ubrajaju Palunkova epska pjesma *Ljubi nevjernica* (broj 179) o nevjernoj ženi Novakovoj, varijanta poznate Vukove pjesme *Nevjera Ljube Grujičine* (Vuk III, br. 7); balada *Hajka i Svilalija Alko* (broj 185) s motivom o Omeru i Merimi, koja se ne nalazi u Muratovoj zbirci ako ne gledamo na prerađeni oblik u prijelaznoj pjesmi *Ženidba Senjanina Iva* (broj 36); pjesma *Kako žali bula Bumbićeva* (broj 183) o ženi umirućeg Bumbić Asan-age, koja za mužem žali unatoč njegovoj okrutnosti prema njoj i njenih deset kćeri; i još neke kratke lirske pjesme.

Iz svega navedenog sretna će okolnost biti objavljivanje u ovoj seriji i Palunkove zbirke koja će dopuniti ovu Muratovu!

IV.

U šipanskim zbirkama nastalim u prošlom stoljeću, i to u relativno kratkom vremenskom razmaku, vidi se znatan stupanj podudarnosti sadržaja zbirki, sižea i motiva pjesama. Dijakronijska usporedba sa zbirkama novijeg vremena sa Šipana, pa i iz

dubrovačke okolice, nadopunjuje sliku o usmenom stvaralaštvu otoka Šipana.

Zbirke Stjepana Stepanova predstavljaju obilnu i bogatu građu za dijakronijsku usporedbu koja je naročito zanimljiva zato što potječe iz nama najbližeg vremena, tj. iz pedesetih i šezdesetih godina ovoga stoljeća. Zbirke Olinka Delorka i Maje Bošković–Stulli također značajno pridonose poznavanju i razumijevanju ove građe. Devet Stepanovljevih zbirki potječe iz okolice Dubrovnika, od kojih pet sadrži pjesme s otoka Šipana. Bogatstvo Stepanovljeve građe upravo je začuđujuće. U zbirci iz dubrovačkog primorja i s otoka Šipana iz 1958. g. (IEF rkp 331, sv. I–III) Stepanov sam upozorava na to da je na Šipanu, gdje je već u dva navrata bio na terenskom radu, našao »kako kod svojih starih kazivača, tako i kod nekih novih još vanredno mnogo materijala«. I na drugom mjestu piše da je materijal sa Šipana »arhaičan i vrijedan«, što upozorava na dugu i jaku tradiciju. U njegovim zbirkama ima i mnoštvo pjesama kojih nema u Muratovoj zbirci, naročito svatovskih pjesama i zdravica.

U zbirkama Olinka Delorka i Maje Bošković–Stulli iz dubrovačke okolice isto tako prevladavaju lirske, odnosno epsko–lirske forme. Duže narativne pjesme pokazuju uglavnom novelistička obilježja i sklonost obiteljskoj tematici, a to je karakteristika i šipanskih pjesama. Starije rukopisne zbirke iz dubrovačke okolice nešto su drugačijeg profila. Zbirke Ljubidraga, Vodopića i, nešto manje, Milasa, izrazito su epske zbirke. Lirski oblici, kojima obiluju novije zbirke Stepanova, Delorka i Bošković–Stulli, kasnije sve više dolaze do izražaja, jer epske pjesme postupno izumiru.

Sličnosti i specifičnosti šipanskih pjesama ne isključuju mogućnost postojanja varijanata istih pjesama u drugim krajevima. Varijante se nalaze posvuda kao što je vidljivo iz varijanata navedenih u studiji C. McGregor. Varijante s kopna, a time se ne misli samo na dubrovačko područje, većinom pokazuju veći odklon od šipanskih pjesama. Pjesme u zbirkama Ljubidraga, Vodopića i Milasa, na primjer, iako često obrađuju iste teme, daleko su karakterističnije po svom epskom proširivanju i broju epskih događaja — opisi trka, megdana i slično — nego njihove šipanske varijante. Pjesme obogaćene takvim stereotipnim epskim detaljima djeluju ponekad upravo nezgrapno u usporedbi sa šipanskim pjesmama.

Sve ove sretne okolnosti vode nas zaključcima o specifičnosti pjesama s dubrovačkog područja, posebno s otoka Šipana, o specifičnosti koja je proizašla, kao što smo već navodili, iz povezivanja utjecaja dinarske epike iz zaleđa prema kojoj Muratova zbirka stoji u kontrastu, te s baladičnim i lirskim svojstvima usmene poezije uz more i po otocima, s usmenim pjesništvom Mediterana, s kojima je zbirka u čvršćem prožimanju, o specifičnosti koju karakterizira prevladavanje ženskih kazivačica, gdje se u pjesmama slikovito iskazuje konkretan životni primorski ambijent i gdje su granice među žanrovima fluidne, a dominiraju u epici obiteljske teme i pustolovne novelističke epske priče nad junačkim sadržajima.

Objavljivanjem ove zbirke pokazat će se upravo vrijednost većeg korpusa usmenih pjesama, koje su od zaborava sačuvale prije svega otočke kazivačice, ugradivši u tradiranje i kreiranje kazivanih pjesama regionalna, hrvatska i mediteranska obilježja.

Tanja Perić-Polonijo

Dugo B.1. 8/4
Je pa- Ma- re se sto I va- no va

Hlatho B.4. 4/4
el po fu mur va et fe na

Donosno B.2. 4/4
Oj sto je - o - vo dru stvo ne ve re - lo -

Hlatho B.3. 4/4
Oj ja vo re se len to

Popriješto veselo B.5. 4/4
I de sa naR ug - u - l' - cu

Notni zapisi Andre Murata

PISMO ANDRE MURATA MATICI HRVATSKOJ

Velecijenjeni Gospodine!*

Veoma se obradovah na prvi tek. Marta¹ kad doznadoh preko Vašeg štovanoga lista od 25. februara 1886., da je Slavna Matica hrvatska primila moju malahnu zbirku, i da je Istoj i ugodila, tako da me, ne samo nutkuje na dalje sabiranje; nego da mi jošter zahvaljuje na ustupljenim pjesmama, i šalje onako obilatu nagradu od sto (100) for. koju sam primio kada i vlastito Vaše pismo. Cijenim da ćete biti dobili moju dopisnicu pisanu na 2 tek. za potvrdu vrh primljena spomenutoga novca. Zahvaljujem Slavnoj Matici koja se tolikom požrtvovnošću zauzimalje za prosvjetu i za nauk, te onako obilno nagrađuje i sabirača! Njoj mi je čast ispovijeti da sam upravo sretan gdje će i nami Šipan biti zastupan u velikome zborniku. Vi paka, časni gospodine tajniče, koji ste se brižno zauzeli za malu zbirku i za me, i mene dva puta počastili vlastoručnim Svojim pismom, dostojte se primiti moju najiskreniju hvalu i obećanje da ću i unaprijedar nastojati oko sabiranja. Ovoga sam puta žalio gdje nijesam mogao spremi Slavnoj Matici veće pjesama i popijevaka; do godine ću gledati to nadoknaditi, ako uzmognem, jer, kako čujem na radost, i drugi kupi pjesme po Šipanu. Jeda ta zbirka ne samo dopuni moju; nego i nadmaši! To Vam, ugledni gospodine, i Slavnoj Matici na zahvalu i na znanje; a sada ću kušati da odgovorim na one njeke upite, kojima ste me počastili.

Prije svega opeta kažem da sam nastojao pisati onako kako sam čuo, i kako sam vidio da je pisao i »Slovinac« pjesme sabrate po ovim krajevima. To kažem neka se budete znali vladati ako Vam

* U tekst nisu unošene nikakve promjene, pa ni pravopisne. Samo je svagdje »gj« zamijenjeno sa »đ« kao i u samoj zbirci.

¹ Velikim slovom u izvorniku

Velecijenzini pozdrone !

Veoma se obradovah na prvi tek. Marta kod Rognač preko Ljube-
stovanoga lista od 25. februara 1906, da je Slavnoj Matici Gornjaka primila moju ma-
laknu zbirku, i da je Titj i ugodila, tako da me, ne samo nuthuje na dalje sabira-
nje; nego da mi jošter zahvaljuje na ustupljenim pjesmama, i šefje onako obič-
tu nagradu od 20/100 for. Noju sam primio kuće i vlastito štamp, pismo. Lijenem
da ćete biti dobili moju dopisnica pisanu na 2 tek. za potvrdu ovd primljena ope
menutoga novca. Zahvalijem Slavnoj Matici koja se tolikom posvetovnošću gauzi,
mje za prosvjete i za nauku, te onako obilno nagrukuje i sabirača! Ajaj mi
je čast, isporučiti da sam upravo stetan gojeće i mali Lipani biti gaštu.
pa u velikome zborniku. Ti pak, častni gospodine tajnik, koji ste se
brizno gauzili za malu zbirku i za me, i nare dva puta počastili vlastoručnim listom
pismom, dostojte se primiti moju najiskreniju hvalu i obećanje da ću i unaprijeda
nastojati oko sabiranja. Ovoga sam puta jošter gojeću njezemu mogao spremati
Slavnoj Matici veće pjesama i popijivacke; do godineugledati se nadoknaditi, ako uspe-
gnem, jer, kako čujim na radost, i drugi kupe pjesme po Lipanu. Jedu te
gbrška ne samo dopuni moju; nego i nadmošti! To čama, ugledni gospodine, i
Slavnoj Matici na zahvalu i na znanje; a sada ću kušati da odgovorim na
one rijeke upite, kojima ste me počastili.

se još koja riječ ili još koji izraz u mojoj zbirci učine neobičnim, osim onih te mi navedoste. Odgovaram paka

1. Na Šipanjskoj Luci čuje se prem često *er* za *jer*.
2. Šipanjani izostavljaju *d* u *sred* i *pred* ispred suglasnika; te vele *sre' Senja, posre' Senja, sre' čela*; ali *sred objeda*.
3. Također na Šipanu se govori *na krilocu, pod gelocem*,² *kriloce grloce*.
4. Slušao sam kada pjevaju, pa se nađe gdje u desetercu veće od deset slovaka, da tada nekako glasom ponačinu stih, tako da se gotovo čini da čuješ jednu slovku mjesto dvije: pa se blizu i ne opaža da je drugi metar. Ja nijesam znao kako bi to prikazao drukčije, te sam se u tomu slučaju služio znakom sinerese, i pisao: *Da ih* ne ije od gore zvjerenje — *Dobro umiju* — *Pusti onoga* — *Da imam* — *Zmi'e pacaju*. Ako me pitate kako Šipanjani izgovaraju *zmije, zmija*, itd. kažem Vam na to da često govore, *zmi'a, zmi'e, Itali'a, Mari'a* itd. Vi me ovdje pitate veli li se: *s koč'jem, tvo'i'jem*. Na Šipanu mjesto izgovora — *mojim, tvojim, svojim, kojim*, služe se južnim oblicima — *mojijem, tvojijem* itd. No ne vele čisto bistro *mojijem* itd. nego gotovo *mojem, tvojem* itd.; a pred dočetakom *jem* opaža se kako njeka mala praznina, što sam naznačio pišući *ko'ijem* itd.; a gdje god biće mi izmaklo *koi'jem* itd. No mislim da je pravilnije to pisati *mo'jem, ko'jem* itd.
5. Dalo³ Vam je u oči neredovito poređanje riječi. Tome sam se i nadao, jer i slavni pjesnik, *Cosa'* g. Dr. Antun P. Kazali, koji je župnikovao na Luci, ljutio bi se kad bi čuo gdje pjevaju:

Pođe Ivo gore u zelene

i što slična, veleći da kvare pjesme; a koga bi kadgod s toga i ukorio živo kako pjesnik. No to je na Šipanu posve obično samo u pjesmi, pa nijesam htio promijenuti.

6. Obično na Šipanu kažu *kuška, maška, dubrovaški* itd.
7. Što se paka tiče akcenta, šipanjski akcenat vazda se ne slaže s primljenim akcentom:

² Vjerojatno pogreška mjesto *grlocem*.

³ Možda umjesto »Palo«.

- a) Iza naglaska *slaboga kratkoga* duga slovka obično na Šipanu dobije naglasak *jaki dugi*; te vele:

za	tèžâk	težâk
za	pròdâm	prodâm
za	gòspâr	gospâr
za	pòtêžêm	potêžem
za	sòkô	sokô, a i sòkô
za (gen.)	ženê	ženê; vodê, kafê itd.

- b) Mjesto predzadnjega *slaboga kratkoga* naglaska među *slabi dugi*. Često

òvan	naglasuju	óvan
gospòdin	”	gospódin
sòkola	”	sokóla
bàrjak	”	bárjak
sèlo	”	sélo
jèsam	”	jésam
dòli	”	dóli i dôli

Ne vele *tèčêš*, *nazòvêš*, *mrtva*, *têbe*, *sêbe* itd. Glede riječi *begóva*, velim da je na Šipanu dovode od riječi *Bégo*, koju drže vlastitim imenom; a više puta ženski adjektiv, koji dolazi od imena vlastitoga, na Šipanu ima na predzadnjoj slovci akcenat *slabi dug* (npr. vele *Ivóva*, *Peróva*, *Andróva*, *Simóva*, *Tomóva* itd.), te ga ima takoga naravno i u adjektivu *begóva*, kad dolazi od *Béga*. Ako paka dolazi od »*beg*«, tad adjektiv nosi pravi naglasak. Kakav akcenat imadu ženski adjektivi koji dolaze od imena vlastitih, imadu ga i muški u sklonjenim padežima. I drugih je osobina u šipanjskome naglasku, npr.

mjesto	tījelo	kažu	tijêlo
”	ždrijebe	”	ždrijêbe
”	mījeh	”	mijêh
”	krijes	”	krijês itd.

no tako izgovaraju, da se u ovome slučaju »*i*« gotovo i ne čuje; te kod njih riječ *tījelo* itd. glasi po prilici *t’jêlo* itd.

Ali kad stih zahtijeva, ili *riječ* kako na Šipanu neuci zovu stih, tada se čuje lijepo »ije« cijelo. Osim ovoga što rekoh o akcentu, na Šipanu je on mnogobrojan jer svako selo (a ima ih veće, jer su kuće rastrkane po cijelome otoku) ima što osobita u naglašivanju riječi: Lučani se rugaju Suduranima što otežu riječima, i zovu ih stoga porugljivo »*kéjav-ci*«, a ženske im »*kèjure*«.*

8. Osim ovoga na Šipanu nije neobično čuti *utro*, *utros*, za jutro itd.
9. Na Šipanu ne znadu za ženski akuzativ »*ju*«, te sved vele: *čuo je je*, *vidio je* (tj. ju) itd.
10. Isto tako ne znadu za *vod'te*, već za *vodite*, ili za pokraćeno *vo'te*.
11. Istina je da govore i *suze prolu* ili *prole* za *suze proliju*.
12. Na mjesto *djeti* vazda kažu *dijêti*, tako da se prvo i slabo čuje, ako to ne iziskuje stih, k'o što već kazah.
13. Život Kate Muratove posve je jednostavan, pa ne traži duga opisivanja. Ona je šipanjska seljakinja blaga i plemenita srca, nježna osjećanja, živa i svježja duha, vedre pameti, lasne i pametne riječi, bogoljubne duše; izgledna majka i domaćica. Rodila se na Šipanjskoj Luci od skromnih, ali poštenih roditelja Marka Palunka i Mare Fortunić. Njezina rodna kuća, gdje je živjela zajedno s dvoje braće i petero sestara, ustrajnim radom i požrtvovnim naporom i prije gorom malo po malo postala je od prvih šipanjskih kuća; tako da je Katin brat Vicko mogao poći na više nauke, svršiti ih i misiti, te je sada revnim profesorom na dubrovačkome gimnaziju. Mladaj Kati roditelji nijesu dali da pohodi školu, jer onda nije kod nas bio običaj učiti ženske štivenju i pismu, dočim je svaki muški nastojao da se izuči po mogućnosti. Nije, dakle, Kate naučila knjigu, pa iz knjige nije mogla ni naučiti, ni pokvariti koju pjesmu; nego sve pjesme što znade čula ih je ter ih zapamtila. Tako je u nje za mladih ljeta bila bistra, laka i vjerna pamet, da bi joj bilo dosta čuti koju mu drago pjesmu, jedan put, pa bi je odmah zapamtila cijelu i ostala bi joj na pameti pa je čula

* Dan danas zauzimalje mah primljeni naglasak; samo stariji vele *ženê*, *travê* itd. *otêžem* itd.

i iz daleka i ne mogla razabrati svaku pojedinu *riječ ili slovku*. Silu tih pjesama ona je čula i zapamtila u mladosti, kako i mnogo drugih Šipanjaka; no, ako se u tome ne razilazi od drugih, ona ima neki osobiti dar da čuti sve ljepote pjesme narodne, da znade ončes je li⁴ riječ ili slog baš onako kako hoće pjesma šipanjska; odiše li pjesma pravim narodnim duhom, teče li i slaže li se; jesu li misli dobro izrečene; a to bi kod mnogo drugih tražio zaludu, ako i znadu pjesama koliko i ona. Kate je otišla za Pava Murata na Šipanu; dobar porod porodila i lijepo ga odgojila, kako je naučila u svojoj bezprikornoj rodnoj kući. Biće joj oko pedeset godina, pa i još znade silu pjesama; a veli da ih je dosta veće znala kad je mlađa bila: da je njeke zaboravila, a od nekih da znade samo po koji odlomak. Ja sam nastojao da spasim one pjesme koje je znala čitave; a za drugi sam put ostavio one krnjave, cijeneći da i njih mogu čuti od koga u cjelini (kako sam koju i čuo); ili, ako ih ne bih⁵ čuo cijele, da bi ih docnije mogao lasno sabrati onake kakve su.

Pjesme koje mi je kazala Kate Muratova i ko drugi, pjevaju se različito, bez da se gleda je li star ili mlad ko pjeva. Ja sam molio svoga sudruga g. Joza Boglića, da mi ih uglazbi, da bi ih tako mogao vjerno Vama priopćiti. Te napjeve, ali samo neke, jer ih se svih ne spominjem, šaljem Vam uklopljene u ovome pismu na posebnome listiću... Sami deseterci imadu više napjeva, tj.

- a) *guslarski*, a isti je kako u drugim mjestima gdje se pjevaju uz gusle;
- b) napjev za *lijere*, i donosi ga g. Fr. Š. Kuhač u svojim južnoslovenskim narodnim popijevkama I. Knjiga, I. Svezka, str. 7, napjev 9;
- c) napjev kad se pjeva pjesma iz knjige, ili kad se pjeva kako iz knjige, što stoji u volji onoga koji hoće da pjeva. Tada se pjeva brzo, gotovo k'o da se čita;
- d) napjev kojim se služe ženske, a i muški ako ne voze, veseli vraćajući se s ribanja ili s puta po moru, ili ako ne melju u mlinici masline. Taj je napjev na spomenutom listiću pod B. 1;

⁴ U izvorniku »jeli«.

⁵ U izvorniku »nebi«.

- e) napjev koji pjevaju muški kad se vraćaju zadovoljni s ribanja ili s puta po moru, ili kad melju masline. Tada se deseterac pjeva kako pod B. 2. Četvorica voze, zapjeva prvi onaj te je na krmi, pa druga trojica redom jedan iza drugoga ponove isti stih istim tonom, kojim ga je zapjevao onaj od krme; pa, kako on, tako i oni počmu stih sa »ej«. Ostali metri imaju osobite napjeve, a ti su pod B. 3, B. 4, B. 5. Napjevom B. 5 služe se jedino kada njihaju djecu; a ostalim dvjema, na radovanju ili sličnome sastanku, služe se ženske. Za napjeva ostalih poskočnica i napitnica to bi Vam jedino znao kazati, da su hitri i živahni, a ne teški i spondajični.

Vi me pitate nauče li od drugih ove pjesme, ili ih sami sastave. Ima ih koji znadu spjevati sami, ali te su pjesme prigodne, a osobito kolende, koje se pjevaju na Šipanu uoči Božića, Novoga ljeta i Tri kralja. Od pjesama paka što sam poslao Slavnoj Matici, ne bi mogao kazati je li koja iz drugoga mjesta, ako i dođe svake godine seljaka iz dubrovačkoga primorja da rade na Šipanu, te pjevaju. Moguće da će Šipanjanji poprimiti od njih pjesama; ali ipak te pjesme imaju Šipanjanji udesiti prama svojoj čudi i ukusu, ako ih poprime, jer način izražanja i poređaj riječi u svakoj pjesmi, što se pjeva na Šipanu, razlikuje se od primorskoga načina; stoga⁶ Šipanjanji drže svoje pjesme boljim od primorskih i hercegovačkih, ako tu i nije te velike razlike. Ipak trudno bi se dalo utvrditi da Šipanjanji nauče narodne pjesme od drugih, pa da ih pjevaju. Šipanjanji su uopće veoma žive i vesele čudi, i toliko zaneseni za pjesmom, da je njima posve obična stvar znati veće pjesama, a sramota ne znati: Te ti koji ne znadu mogli bi se svi nabrojiti na pet prsta. Pjevaju pri svakom poslu u kući i izvan kuće, u veselom društvu; a u kolu samo kad je radovanje, i tada pjevaju samo ženskinje. Zdravice pjevaju se na piru i kada nazdravljaju, i u Šipanjana je duh kako i u njihovih susjeda Lopuđana, čijim se je pjesmama divio glasoviti dubrovački vlastelin i pjesnik Đono Resti, pa pjevao:

Non adeo faciles vinci fortasse puellas,
Artifices telae stamina Maeoniae
Nocturna torquere manu, torquere diurna,
Et somnum argutis fallere carminibus. (Eleg. I.)

⁶ U izvorniku »s toga«.

A Šipanjke toliko cijene pjesme, da se natječu koja će ih veće znati; pa ako koja znade da druga ne umije pjesmu koju umije ona, trudno će pjevati pred njome, neka tako ona ih bude znati veće. U svemu tomu vidim dostatne razloge da rečem, da i Šipanjani sastavljaju pjesme sami, kako se radi i drugovdje,⁷ i da se ne dadu lasno posumljeti da su njihove pjesme naučene od drugih. A ne mogu Vam ovdje premučati da Šipanjani, ako su čuli pjesmu od primorca ili od drugoga, i naučili je, to kažu, što se meni nije nigdje dogodilo kad sam sakupljao, premda bi vazda pitao otkle dolazi pjesma; pa i ne mogu da kažem da je koja pjesma u mojoj zbirci iz primorja ili Hercegovine. Ovdje je zgoda da me upitate pripovijeda li se na Šipanu o ličnostima i zgodama o kojima se pjeva, ima li tradicija. Kratko reći, o tome se pripovijeda, no (što znam) u tim pripovijestima nema ništa nova što ne bi bilo u pjesmi, tako da pripovijest nije drugo nego pjesma pripovijedena. Ukoliko se spominjem, tradicija nema, kako i nema posebnih kuća iz kojih su pjevači, kako ste me Vi o tome pitali; jer, k'o što kazah, na Šipanu gotovo svak pjeva. Ima paka na Luci Šipanjskoj priča, koje se bave o stvarima o kojim se ne pjeva.

Eto što sam Vam mogao kazati, poštovani gospodine; Vi uzmite što bude valjati i što Vam bude potrebno.

Dopustićete mi da opazim da ćete se Vi biti u toliko posala te ih imate zagledali i proštiti moje ime Ante; ja se ne zovem Ante, nego *Andro*, tj. Andrija.

Opraštajući se s Vama, blagorodni gospodine, i sa Slavnom Maticom hrvatskom s dubokim poštanjem, potpisivam se

Zadar na 9. marta 1886.

Andro Murat
slušalac bogoslovja
u katoličkom sjemeništu.

⁷ Drugdje.

Narodne pjesme
iz Luke na Šipanu

1.

Nakić Grgur i sestra mu

(Kate Murat)

Od Senja se otvorila vrata,
 iz Senja je četa ishodila,
 četa mala tridesti Senjana,
 pred tom četom Nakiću Grgure,
 za Grgurom sestra pristajala, 5
 Grguru je sestra govorila:
 »O moj brate Nakiću Grgure!
 O moj brate, ne hodi u četu
 er sam noćas malo sanko spala,
 malo spala, čudan mi se snio: 10
 da su tebe rane dopadnule¹
 u planini gori u zelenoj,
 ti da si mi, brate, poginuo.«
 Grgur sestri svojoj govorio:
 »Hajde, sestro, dvoru bijelomu, 15
 sestro moja, ne pristaji za mnom!
 Kolik' ima u četi junaka,
 svaki junak ima po sestricu,
 a za bratom ne pristaje n'jedna,
 neg' ti sama, draga sestro moja. 20
 Neću ti se dvoru povratiti
 ni družine moje ostaviti,
 a baš da bi, sestro, poginuo!«

¹ (ovako sam čuo)

Kad to čula mlada Margarita, Marge se je Senju povratila; s tez'jem pođu u goru junaci.	25
Kad su došli gore u zelene, Grgura su rane dopadnule. To Grguru sestra obaznala. Pođe jadna u goru zelenu	30
da Grguru ljute rane vida; Grguru je sestra govorila: »O Grgure, brate dobro moje! Što te pitam kaži meni pravo: ti hoćeš li preboljeti rane?«	35
Grgur sestri svojoj govorio: »Margarito, draga sestro moja, čini mi se srcu u momemu da m' se napit' vode od Zagorja, čini mi se da bi ozdravio.«	40
Grguru je sestra govorila: »O Grgure, brate dobro moje! Ja bi pošla za gore na vodu, od Zagorja pute ne umijem; da bi mlada ja poći umjela,	45
ma se ne bi vratiti umjela.« Grgur sestri svojoj govorio: »Margarito, draga sestro moja! Ti pobr'jeđaj ² ljute rane moje i utoči crne krvi moje,	50
sestro moja, kond'jer u srebrni, i ti pođi za goru na vode. Kada budeš goricom zelenom, ti biljeguj po putu kamenje, sestro moja, crnom krvi mojom:	55
ti se hoćeš lasno povratiti er ćeš poznat' biljega kamena.« Kad đevojka svoga brata čula, ljute mu je pobr'jeđala rane, kondijer je krvi utočila,	60

² Na Šipanu, kako i drugdje po kotaru dubrovačkome, često se preokrene slovo V u B.
Np. *Brijeme* mjesto *Vrijeme*.

ide Marge za gore na vode,
 biljeuguje po putu kamenje.
 Zdravo došla za gore na vode,
 kond'jer hladne vode zahitila
 pa s' otele mlada otpravila. 65
 U putu joj loša sreća bila:
 vedro bilo, naoblačilo se,
 iz oblaka tiha rosa pala,
 opere joj biljega kamena,
 đevojka je pute izgubila; 70
 ona zađe goru u zelenu,
 trta jedna po gori đevojka,
 trta Marge tri bijela dana;
 veće se je njome dodijalo,
 cmili jedna po gori đevojka 75
 i spominje Grgur' brata svoga.
 Dozivilje je tica crni vrane:
 »Margarito, sestro Grgureva!
 Ne cmil', jedna, po gori, đevojko!
 Ne spominji Grgur' brata svoga; 80
 učer ti je Grgur priminuo,
 sinoć ga je vuče večerao,
 osta desna Grgureva ruka,
 desna ruka puna prstenaka.
 Ako hoćeš, mlada Margarito, 85
 uzet' desne Grgureve ruke,
 hajde, Marge, tako ponapr'jeda,
 naći hoćeš svilena šatora
 a Grgura mila brata tvoga.
 Šetaj, Marge, svileni pod šator, 90
 uzmi b'jele Grgurove ruke
 i ti b'ježi Senju bijelomu:
 er kad bude većeo do večera,
 hoće doći iz planine vuče
 da večera Grgureve ruke; 95
 kad bi tebe pod šatorom naš'o,
 i tebe bi vuče večerao.«
 Kad to čula mlada Margarita,
 na nogam' se jedva održala;
 ide jedna tako ponapr'jeda, 100

šator nađe mila brata svoga,
 šeta Marge svileni pod šator,
 nađe desnu Grgurevu ruku,
 ruku desnu punu prstenaka;
 Marge ruku grli i celiva, 105
 s bijelom se rukom razgovara:
 »L'jepa ti si, desna moja ruko,
 desna ruko puna prstenaka!
 O Grgure, duša ti pokojna!
 Koliko ti moje govorenje, 110
 a prokletu tvoje neslušanje
 da, moj brate, u četu ne ideš
 er da ćeš mi jednoj poginuti!
 Sad kad si mi, brate, poginuo,
 da komu si mene ostavio? 115
 A komu ću b'jeli u Senj poći,
 kad ja nemam od roda nikoga
 nego same hude moje strine,
 hude strine ljubi Đuričine?
 Koriće me jutrom i večerom, 120
 biće mene tešk'jem zamlatnicam
 i sa noge žut'jem štopelicam,
 meni huda govoriti hoće,
 da si, brate, s mene poginuo.
 Neću jedna b'jeli u Senj poći, 125
 neg' ću tvo'ijem stati pod šatorom;
 kadar dođe iz planine vuče
 da večera desne tvoje ruke,
 nek večera i mene devojke.«
 Još je Marge u riječi bila, 130
 kad evo ti iz planine vuka
 da večera Grgureve ruke;
 tu mi vuče Marge večerao.

Turci potjerali Marušića Vida

(Kate Murat)

Gorom ide trgovac Omere,
 vodi Omer tri tovara blaga;
 ljuta ga je zmija opazila,
 ljuta zmija Marušića Vide;
 on se penje jelove u grane, 5
 od jele je granu odlomio
 da pogubi trgovca Omera;
 ma je Omer njega ugledao
 i njemu je Omer govorio:
 »Što se kriješ, vlaško momče mlado, 10
 što se kriješ jelove u grane?
 Ol' ti mene pogubiti misliš?«
 Govori mu Marušića Vide:
 »Gospodare trgovac Omere,
 ja se krijem jelove u grane, 15
 ja ne mislim pogubiti tebe
 neg' se napr'jed putovat' ne smije
 od hajduka Marušića Vida,
 a ja nemam od oružja ništa
 čijem bi se junak obranio, 20
 neg' se krijem u jelove grane.«
 Kadar ga je Omer razumio,
 prevari se, ujela ga zmija!
 On mu dava svoje puške male
 i njemu je Omer govorio: 25
 »Na ti puške, vlaško momče mlado,
 pa ti brani i sebe i mene!«
 Pa s' otele oni otpravili.
 Kad su bili malo naprijeda,
 al' se krije Marušića Vide, 30
 al' se krije gori po zelenoj:
 on se Vide po koljenim' vuče;
 opazi ga trgovac Omere,

i Omer je njemu govorio:
 »Što se kriješ, vlaško momče mlado?« 35
 Govori mu Marušića Vide:
 »Borja tebi, trgovac Omere!
 Ja ne mislim pogubiti tebe,
 neg' se krijem, dragi gospodare,
 od hajduka Marušića Vida.« 40
 P' oni tako idu naprijeda.
 Kad su bili malo naprijeda,
 za Omerom izostao Vide
 i krije se gori po zelenoj,
 i ispali svoje puške male 45
 i pogubi trgovac Omera:
 mrtav Omer crnoj zemlji pade.
 Kad vidio Marušića Vide,
 on se skače na noge lagahne,
 rusu njemu odas'ječe glavu, 50
 svlači š njega sa zlatom od'jelo,
 š njega svlači i na se oblači
 i on uzme tri tovara blaga,
 hajducima ide na pećine.
 Dočeka ga Mihate hajduče, 55
 i njemu je Mihat govorio:
 »Dobar došo, moj najbolji družo!
 Sad kad smo se blaga dobavili,
 jeda bi se koji od nas naš'o
 da bi poš'o šehar Sarajevo 60
 i donio vina i rakije
 i duhana, junačke zabave;
 svakom' drugu na noge opanke.«
 Sve mu društvo mukom zamuknulo
 i u crnu zemlju pogledalo 65
 kako raste djetelina trava,
 m' ali neće Marušića Vide;
 Mihatu je Vide govorio;
 »Ja ću poći, dragi pobratime.«
 Govori mu Mihate hajduče: 70
 »Bogom brate Marušića Vide,
 ako misliš poći Sarajevu,
 svuci sebe sa zlatom od'jelo

da ti ne bi izgubio glave;
 Turci će ti poznati od'jelo 75
 i tebe će pogubiti Turci.«
 Ali mu je govorio Vide:
 »O Mihate, dragi pobratime!
 Neću svući sa zlatom od'jelo,
 znat' mi ruse izgubiti glave!« 80
 Pa on ide ramnu³ Sarajevu,
 on udara konja kroz planine.
 Kud god ide, Sarajevu side
 baš na dućan Sarajlije Muja.
 Govori mu Sarajlija Mujo: 85
 »Borja tebi, neznana delijo!
 Otkle ti je sa zlatom od'jelo?
 Jesi li ga za novce kupio,
 oli ti je od baba ostalo,
 oli si ga na boju dobio?« 90
 Reče Vido — ujela ga zmija! —:
 »Borja tebi, Mujo Sarajlija!
 Kad me pitaš, kazaću ti pravo:
 ja ga n'jesam za novce kupio,
 niti mi je od baba ostalo, 95
 na junaštvu neg' sam ga dobio:
 svučem ovo sa Omera ruho,
 š njega svučem, na se ga obučem.
 Bože mili, stoji li mi l'jepo,
 kako da je na meni krojeno!« 100
 Kad to čuje Sarajlija Mujo,
 svemu se je Mujo domislio
 da je ono Marušića Vide,
 on da mu je brata pogubio:
 on poklikne iza svega glasa: 105
 »Gdje ste, Turci, da vas bor ubije!
 Evo dođe Marušića Vido;
 on je moga pogubio brata;
 š njega svuče sa zlatom od'jelo,
 š njega svuče, na se ga obuče!« 110

³ Šipanjani skup vn pretvaraju u mn.

A kad Muja Turci razumjeli,
 smamili se Sarajlije mlade
 i za Vídom stali u počeru,
 ne bi Vída dostignule vile
 neg' li konji mladijeh Turakah! 115
 Kad se Vido gore dobavio,
 ni okom ga sagledat' ne mogli.
 Kad videli mladi Sarajlije,
 stanu palit' zelenu planinu
 ne bi l' u njoj Vida izgorjeli. 120
 Na vatru je Vido nagazio
 i crne je brke opalio,
 vide mu se zubi kroz brkove:
 jedva Vido u pećine dođe;
 a kad Vido dođe pred pećinu, 125
 jedan Vide pred pećine pade.
 Govori mu Mihate hajduče:
 »Gdje si, Vide, moj najbolji družo!
 Koliko ti moje govorenje
 a proketo tvoje neslušanje, 130
 da ti svučoš to od'jelo pusto,
 pred od'jelom da ćeš poginuti.
 Ti me n'jesi poslušat' hotio!«
 Pa je Mihat vilu dozivao:
 »Gdje si, vilo, moja posestrimo? 135
 Druga moga rane dopadnule;
 leti létom na pećine, vilo,
 i ti vidaj moga pobratima!«
 B'jela vila u planini bila,
 glas poznade Mihata hajduka 140
 i k njemu je letom dolećela,
 stala Vidu ljute vidat' rane.
 Vidala ga petnaes' danaka
 dok je Vidu rane izvidala.

Hajdukova Jele

(Kate Murat)

Platno b'jeli hajdukova Jele na Dunaju na vodi studenoj gospodara zelene dolame; baci ruke u žep pod dolame, izvadila ruke od junaka	5
a na ruci zlaćen dijomanat; ruke baci u druge u žepe, izvadila kose đevojaške. Kad videla hajdukova Jele, suze proli lišce niz rumeno,	10
jes ovako Jele govorila: »O prokleta, moja bila majko! Što si mene dala za hajduka? Veće mi se jadnoj dodijalo perući mu krvave košulje,	15
a i puste zelene dolame. Utros sam ti podranila, majko, ja da perem zelene dolame; ruke bacim u žep od dolame, ja izvadim od junaka ruku,	20
a na ruci zlaćen dijomanat; ruke bacim u druge u žepe, ja izvadim kose đevojčine; sve bih rekla, mila moja majko, da je ruka Nika, brata moga,	25
kose žute Mare, sestre moje; biće mi ih hajduk pogubio.« Tako Jele sobom govoreći, kad eto t' joj majčine robinje! Sva u crnu ruhu obučena.	30
Govori joj hajdukova Jele: »Ajme meni, robinjinice moja! Što s' u crnu ruhu obučena?	

Oli ti je kogod preminuo
 ol' od roda moga, ol' od tvoga?« 35
 Govori joj mlada robinjica:
 »O Jelice, moja gospođice!
 Meni nije niko preminuo
 ni od roda ni tvoga ni moga.
 Ja u crnu jesam obučena, 40
 gospođice, ne čudi se, moja,
 brat t' se ženi, a sestra udava
 čak daleko dvora iz majčina
 đe ih više nigda viđet' nećeš.
 Tvoja te je pozdravila majka, 45
 da ti majci b'jeli na dvor dođeš,
 da opraviš brata i sestricu
 i pomožeš činiti veselje.«
 Al' se Jele domislit' ne može
 što govori mlada robinjica, 50
 neg' govori mladoj robinjici:
 »Pričekaj me, robinjice moja,
 dok uresim b'jelo lišce moje
 i pripravim plemenite dare
 da darujem brata i sestrice.« 55
 Govori joj mlada robinjica:
 »O Jelice, moja gospođice,
 ti ne spravljaš dare plemenite
 er jim dari n'jesu od potrebe,
 nego hodi sve što prije možeš: 60
 svati su jim dvorom pred b'jelijem,
 prije će ti odvesti ih svati,
 ti ih Jele ni videti nećeš.«
 A kadar je Jele razumjela,
 u b'jele je dvore pošetala 65
 pa se Jele l'jepo uresila.
 Kadar se je Jele uresila,
 kićeni je sanduk otvorila,
 po sanduku dare pokupila
 da daruje brata i sestricu; 70
 pa s' otole zdravo otpraviła.
 Zdravo dođu u polje zeleno
 a na pogled od majčina dvora;

al se Jeli pogledati dalo
 dvor na b'jeli mile svoje majke, 75
 majčine je dvore ugledala,
 dvori su joj crn'jem zagrnuti,
 pred dvorom joj dv'je crne kocije,⁴
 u dvoru joj stara kuka majka.
 Kad videla hajdukova Jele, 80
 robinjici mladoj govorila:
 »Bor t' ubio, robinjice moja!
 Koje nam je u dvoru veselje?
 Što su dvori crn'jem zagrnuti,
 a pred dvorom dv'je crne kocije, 85
 a u dvoru jadna kuka majka?«
 Govori joj mlada robinjica:
 »Vele jadna gospođice moja!
 Nije tebi u dvoru veselje,
 ne zove te majka na veselje, 90
 neg' te zove majka na kukanje:
 Gospođice, brat ti se ne ženi,
 ni brat ženi ni sestra udava,
 nego t' ih je hajdug* pogubio,
 eno ti ih ukopati nose. 95
 A kadar je Jele razumila,
 na nogam' se jedva održala,
 jedva crne do kocije dođe.
 Kocije je crne otvorila,
 mrtva brata grli i celiva, 100
 a i Mare, drage sestre svoje.
 Živu srcu odoljet' ne mogla,
 neg' u njome živo srce puklo,
 mrtva Jele na kociju pade.
 Mili Bože, velike nevolje! 105
 Sve zajedno troje ukopali!

⁴ Ne znači *kočija*, nego *mrtvački odar*, ovaj tumač čuo iz istih usta iz kojih i ovu pjesmu. Na Šipanu riječ *kocija* primili su samo u pjesme.

* Mjesto »hajduk« (prim. prir.).

Senjanin Ivo i Božo Rajković

(Kate Murat)

Falio se Senjanine Ivo
 u mehani kad je vino pio,
 da će sutra uraniti rano,
 da će poći u gore zelene,
 da će nabrat' drva svakojega, 5
 a najviše lake smokovine,
 da će zgradit' male šajke barke
 od lakoga drva smokovine,
 stavit' vesla drva bukovine,
 a arbula drva šišljikova, 10
 a jedarca svile od modrice,
 u silno je porinuti more
 da se modri kako pod njim more;
 da će robit' krajem do Novoga
 sve do tanke kule Sunorića, 15
 Sunoriću kule porobiti,
 Sunoriću sestru zarobiti,
 vjerenicu Boža Rajkovića:
 »Vodiću je Senju na krajine
 za robinje od dvora najmlađe.« 20
 To se laše u vinu falilo,
 a sutra je tr'jezno učinilo.
 Pođe laše u gore zelene
 i nabere drva svakojega,
 a najviše lake smokovine; 25
 pa sagradi male šajke barke
 od lakoga drva smokovine,
 stavi vesla drva bukovine
 a arbula drva šišljikova,
 stavi jedra svile od modrice, 30
 u silno je more porinuo.
 On zajedri niz more debelo,
 on se modri kako more pod njim;

robi Ivo krajem do Novoga,
 sve do tanke kule Sunorića; 35
 Sunoriću kulu zarobio,
 zarobi mu Jelice sestrice,
 vjerenicu Boža Rajkovića.
 On je vodi Senju na krajine
 Anđeliji sestri za robinju. 40
 Da ko vidi Boža Rajkovića!
 Kako Božo žali vjerenice!
 Niti spava nit' se razgovara,
 on ne pije vina ni duhana,
 niti vije šitkova saruka; 45
 nego cmili i suze prol'jeva,
 teško Božo žali vjerenicu.
 Božu svoja govorila majka:
 »O moj sinko, Rajkoviću Božo!
 Što ti tako svoje žališ drago? 50
 Ima jošter mlad'jeh đevojaka,
 nije samo vjerenica tvoja.
 Ti isprosi druge vjerenice,
 pa se ženi, Božo d'jete moje,
 ti ćeš tvoje zaboravit' Jele!« 55
 Božo svojoj govorio majci:
 »Jes istina, mila moja majko,
 da još mlad'jeh ima đevojaka,
 nije sama vjerenica moja;
 ma zaludu, mila moja majko, 60
 ja je Božo zaboravit' neću,
 niti ću se drugom oženiti,
 nego će mi živo puknut' srce
 za Jelicom, mojom vjerenicom!«
 Kad je Boža razumjela majka, 65
 ona Božu sinu govorila:
 »D'jete moje Rajkovića Božo,
 kad ti tvoje tako žališ drago,
 hajde, sinko, gore u zelene,
 ti naberi drva svakojega, 70
 a najviše lake smokovine,
 ti sagradi malu šajku barku
 od lakoga drva smokovine,

stavi vesla drva bukovine, a arbula drva šišljikova, a jedarca svile od modrice da se modriš kako sinje more; porini je more u debelo, nakrca je svake trgovine, svile, zlata i bijela platna i tanahna vela za košulja, a najviše sjajn'jeh ogledala, i ti uzmi vezene mahrame mlade Jele tvoje vjerenice, i ti hajde Senju na krajine, kadar Senju u kraj mora dođeš, stavi, sinko, mladoga telara da telari od jutra do mraka a od mraka sve do b'jela danka: 'De ste, mlade Senjkinje devojke? Otkadar je Senj bijeli grade, nije ljevše* došlo trgovine, što je danas Senju na krajine, svile, zlata i bijela platna i tanahna vela za košulja, a najviše sjajn'jeh ogledala. Koja s' mlada udavati ima, neka dođe Senju ukraj mora i kupuje vela za košulja č'jem će svoje darivat' svatove.« To će čuti sestra Ivanova, ona s' mlada udavati ima, ona r'jeće miloj svojoj majci: »O gospođo, mila moja majko! Evo u Senj došlo trgovine, svile, zlata i bijela platna i tanahna vela za košulja, a najviše sjajn'jeh ogledala; ja se, majko, udavati imam, poću, majko, Senju ukraj mora,	75 80 85 90 95 100 105 110
--	---

* Ljepše (prim. prir.).

odvestiću devet robinjica,
 kupovaću dare za svatova
 da mi moje nose robinjice.«
 R'jeće njome mila svoja majka:
 »Hajde s Bogom, draga ćerce moja! 115
 Ti odvedi devet robinjica,
 i odvedi desete robinje
 a nju mladu Jelu Sunorića;
 ona 'e mlada Novkinja devojka,
 ona znade što je trgovina 120
 i biraće tebi trgovine.
 Hoće doći sestra Ivanova,
 dovestiću devet robinjica
 i Jelicu, tvoju vjerenicu.
 Kad devojka ukraj mora dođe, 125
 r'jeće tebi, drago d'jete moje:
 'Bog pomog'o, neznani trgovče!
 Ti iznosi na kraj trgovinu
 da kupujem lijepa devojka.'
 Ti joj reci, drago d'jete moje: 130
 'Dušo moja, Senjkinjo devojko!
 Neć' iznosit' na kraj trgovine:
 kad sam odi prije dohodio,
 trgovinu na kraj sam nosio,
 kupile se Senjkinje devojke, 135
 devojke mi svilu zamrsile;
 mene moja proklinjala majka
 da ne nosim na kraj trgovine.
 Ako vam je mila trgovina,
 vi šetajte u đemiju same 140
 i kupujte što je vama drago.'
 Kad to čuje sestra Ivanova,
 pošetaće mlada u đemiju
 a za njome devet robinjica,
 a najposl'je tvoja vjerenica. 145
 Kad devojka u đemiju dođe,
 kupovaće svake trgovine,
 a najveće vela za košulja,
 i kupiće devet ogledala,
 darovaće devet robinjica; 150

neće Jele, vjerenice tvoje.
 Ti joj reci, Božo, d'jete moje:
 'Borja tebi, gospođice moja!
 Kupila si devet ogledala,
 darovala do devet robinja, 155
 kupi, moja, desetoga, dušo,
 daruj tvoje desete robinje.'
 R'jeće tebi sestra Ivanova:
 'Jes istina, neznani trgovče;
 kupila sam devet ogledala, 160
 darovala do devet robinja;
 n'jesam moje desete robinje
 er ga nije jošter zadobila,
 er je ona skorom dovedena.'
 A ti reci, Božo, d'jete moje: 165
 'Ništa zato, gospođice moja.
 Ja ću mlade darovat' robinje
 da ne žali, gospođice moja,
 što je mlada n'jesi darovala.'
 Pa ti uzmi, Božo, d'jete moje, 170
 uzmi, d'jete, sjajno ogledalo
 i lijepe vezene mahrame
 mlade Jele, tvoje vjerenice,
 ti je daruj, draga d'jete moje,
 i ti reci vjerenici tvojoj: 175
 'Tebi borja, Ivova robinjo!
 Ja ću tebe, dušo, darovati.'
 Kadar vidi vjerenica tvoja,
 kadar vidi vezene mahrame,
 mahrame će svoje poznavati 180
 er je mlada svojom rukom vezla,
 r'jeće Jele, vjerenica tvoja:
 'O mahramo, puna ti si vêza!
 Poznat' da te moja ruka vezla.
 Bor ubio mile moje majke, 185
 majke moje, dala komu te je!
 Što te nije momu dragu dala,
 momu dragu, Božu Rajkoviću,
 neg' te dala neznanu trgovcu?'
 Kad to čuje sestra Ivanova, 190

udriće je teškom zamlatnicom.
 Tad ti, Božo, drago d'jete moje,
 ti pogledaj po tvojoj družini
 i namigni na družinu tvoju
 da pres'jeku od kraja konope, 195
 pa pobjegni, drago d'jete moje,
 i odvedi sestre Ivanove,
 pored š njome devet robinjica
 i Jelicu, tvoju vjerenicu;
 još ćeš dobre primiti otkupe.« 200
 Kad je Božo svoju čuo majku,
 on se skače noge na lagahne,
 ide Božo gore u zelene,
 on mi bere drva svakojega
 a najviše lake smokovine 205
 i sagradi male šajke barke
 od lakoga drva smokovine,
 stavi vesla drva bukovine,
 a arbula drva šišljikova,
 a jedarca svile od modrice. 210
 Kad je Božo zgradio đemije,
 u silno je more porinuo.
 Nakrca se svake trgovine,
 svile, zlata i bijela platna
 i bijela vela za košulja, 215
 a najveće sjajn'jeh ogledala,
 i uzimlje vezene mahrame
 mlade Jele, vjerenice svoje,
 pa svilena jedra rastvorio,
 niz silno je more zajedrio, 220
 on se modri kako pod njim more,
 niko Boža poznati ne može;
 zdravo dođe Senju na krajine.
 Kad je Senju doš'o na krajine,
 stavi Božo mladoga telara 225
 da telari od jutra do mraka,
 a od mraka do bijela danka:
 »Đe ste, mlade Senjkinje đevojke?
 Al ne znate, ali ne hajete?
 Otkadar je Senj bijeli grade, 230

nije ljevše došlo trgovine
 što je danas Senju bijelomu,
 svile, zlata i bijela platna
 i tanahna vela za košulja,
 a najviše sjajn'jeh ogledala. 235
 Koja s' mlada udavati ima,
 neka ide i kupuje dare,
 što će svoje darivat' svatove.«
 To je čula sestra Ivanova
 i svojoj je govorila majci: 240
 »O gospođo, mila moja majko!
 Evo u Senj dođe trgovina,
 svile, zlata i bijela platna
 i tanahna vela za košulja,
 a najviše sjajn'jeh ogledala; 245
 ja se, majko, udavati imam,
 idem, majko, Senju ukraj mora
 kupovati svake trgovine
 č'jem ću moje darivat' svatove.
 Vodit' hoću do devet robinja 250
 da mi nose l'jepu trgovinu.«
 Devojci je govorila majka:
 »Hajde, moja ćerce Anđelijo!
 Kad ti vodiš devet robinjica,
 vodi, moja, i desetu, ćerce, 255
 l'jepe mlade Novkinje devojke:
 znade mlada što je trgovina,
 b'jelo će ti izbirati platno.«
 Kad devojka razumjela majku,
 ona se je l'jepo uresila, 260
 pa mi ide Senju ukraj mora,
 vodi s sobom do devet robinja,
 i desetu Jelu Novkinjicu,
 vjerenicu Bože Rajkovića.
 Kad su došle ukraj sinja mora, 265
 al' govori sestra Ivanova:
 »Bog pomog'o, neznani trgovče!
 Iznosi mi na kraj trgovinu
 da ja l'jepa kupujem devojka.«
 Govori joj Božo Rajkoviću: 270

»O đevojko, draga dušo moja! Neću iznosit' na kraj trgovine: kad sam odi prije dohodio, trgovinu na kraj sam nosio, kupile se Senjkinje đevojke,	275
đevojke mi svilu zamrsile, mene moja proklinjala majka da ne nosim na kraj trgovine. Ako vam je mila trgovina, vi šetajte u đemiju same	280
i kupujte što je vama drago.« Kad to čula sestra Ivanova, u đemiju mlada pošetala a za njome devet robinjica a deseta Jele Sunorića,	285
vjerenica Boža Rajkovića. Kad su mlade u đemiju došle, kupovale svake trgovine. Ona Anđe, sestra Ivanova, kupila je devet ogledala,	290
darovala do devet robinja. Govori joj Božo Rajkoviću: »Tebi borja, gospodice moja! Kupila si devet ogledala, darovala do devet robinja,	295
kupi, moja, desetoga, dušo, daruj svoje desete robinje.« Govori mu sestra Ivanova: »Tebi borja, neznani trgovče!	300
Kupila sam devet ogledala, darovala do devet robinja, neću moje desete robinje: ona 'e mlada skorom dovedena, ogledalo nije zadobila.«	305
Kad to čuo Rajkovića Božo, robinji je Božo govorio: »Tebi borja, mlada robinjice! Ja ću tebe, dušo, darovati, neka i ti imaš ogledalo.«	310
Pa joj dava sjajna ogledala	

i lijepe vezene mahrame.
 Kad je Jele mahramu videla,
 ovako je mlada govorila:
 »O mahramo, puna ti si vêza!
 Poznat' da te moja ruka vezla. 315
 Bor ubio mile moje majke,
 majke moje — komu te je dala!
 Što te nije momu dragu dala,
 dragu momu Božu Rajkoviću?
 Neg' te dala neznanu trgovcu.« 320
 Kad to čula sestra Ivanova,
 uz lišce je rukom udarila;
 na ruci joj devet prstenaka,
 devet joj je napravila rana,
 niz lišce je crna krv polila. 325
 Kad vidio Božo Rajkovića,
 na družinu okom namignuo.
 Da ko vidi Boževu družinu!
 Presjekoš od kraja konope,
 pak zajedre niz to sinje more 330
 i odvedu sestru Ivanovu,
 pored š njome devet robinjica
 i on Božo svoju vjerenicu.
 Cmili Anđe, sestra Ivanova,
 cmili mlada i suze prol'jeva; 335
 tažila je Jele Novkinjica,
 vjerenica Boža Rajkovića:
 »Nemoj cmilit', gospodice moja!
 Dobra si mi ti u Senju bila,
 ja ću tebi bolja u Novomu: 340
 bila si me tešk'jem zamlatnicam',
 ja ću tebe sa noge pašmagom!«
 Al' govori Božo Rajkovića:
 »Muč' ne luduj, vjerenice moja!
 Vi ćete se milovati l'jepo 345
 kak' da ti je rođena sestrice.«
 Zdravo Božo u Novo dopade
 i dovede roblje plemenito.
 Kad obazna od Senja Ivane
 da mu Božo odvede sestrice, 350

Ivo se je mamom pomamio;
 on je Božu knjigu nakitio,
 ovako mu u toj knjizi piše:
 »Pobratime Božo Rajkovića!
 Što s' odveo tvoju vjerenicu, 355
 to si, pobro, dobro učinio;
 ma mi vrati dragu sestru moju,
 pored š njome devet robinjica,
 išti za njih čestite otkupe;
 ako li mi sestru vratit' nećeš 360
 a i moje devet robinjica,
 ovo ti se tvrdom vjerom kunem!
 Ja ću moju vojsku sakupiti,
 do'ću s vojskom Novomu b'jelomu,
 Novoga ću ramna porobiti 365
 sve do dvora tvoga bijeloga,
 b'jele ću ti dvore porobiti
 i živijem ognjem opaliti;
 tebe Boža hoću uhititi,
 vodiću te Senju bijelomu, 370
 baciću te u tamnice moje
 moriću te i žeđom i gladom:
 u njome ćeš kosti ostaviti.«
 A kad Božu b'jela knjiga pade,
 kad vidio Rajkovića Božo 375
 što mu piše od Senja Ivane,
 poplaši se Božo Rajkovića,
 on mi Ivu malu knjigu piše,
 ovako mu u knjizi kitio:
 »Pobratime od Senja Ivane! 380
 Hodi, Ivo, Novomu b'jelomu,
 hodi, Ivo, kad god ti je drago,
 i ti uzmi drage sestre tvoje,
 pored š njome devet robinjica,
 ja ti neću n'jednoga otkupa, 385
 nego same vjerenice moje,
 jer mi blago od potrebe nije,
 imam blaga i u dvoru momu.«
 Kad Ivanu b'jela knjiga pade,
 kad vidio što mu Božo piše, 390

Ivan se je uresio l'jepo
i on ide Novomu b'jelomu.
Zdravo Ivo u Novo dopade.
L'jepo ga je Božo pričekao
i vrati mu rođenu sestricu
i njegov'jeh do devet robinja.

395

5.

Odgoj i vojevanje u Papuč–planini Zmaj Ognjenog Vuka, sina slijepoga Grgura

(Kate Murat)

Šetala se Jerina gospođa
 Smedereva ispod b'jela grada,
 š njome sluga mladi Marijane;
 govori mu gospođa Jerina: 5
 »Slugo moja, mladi Marijane,
 lijep sam ti porod porodila:
 do dva sina, kako dva sokola,
 Marge ćeri, kako vile b'jele;
 prose mi je odasvud svatovi:
 prosi mi je od Budima kralju 10
 i on junak Kraljeviću Marko,
 prosi mi je care od Stambola.
 Svjetuj mene, slugo Marijane,
 Marge moje dati za koga ću.«
 Govori joj sluga Marijane: 15
 »O Jerino, gospođice moja!
 Ja bi tebe l'jepo svjetovao:
 podaj Margu komu ti je drago,
 ma je ne daj caru od Stambola,
 er će ti je care poturčiti 20
 prije nego ka Stambolu dođe:
 zvat' se neće mlada Margarita,
 neg' soltanka, careva ljubovca.«
 Kad to čula Jerina gospođa,
 na slugu se teško rasrdila, 25
 udrila ga teškom zamlatnicom;
 koliko ga polako udrila,
 na ruci joj devet prstenaka,
 devet mu je rana napravila,
 dva mu zuba u grlo sasula, 30
 niz lišce ga crna krv polila,
 Marijanu lišce izgrđela!

Al' pocmili sluga Marijane,
 gospođici svojoj govorio: 35
 »O Jerino, gospođice moja!
 Što si moje lišce izgrđela?
 O Jerino, gospođice moja!
 Ti ne dala tvoje Margarite,
 ne dala je dobra za junaka,
 za junaka Kraljevića Marka, 40
 nit je dala kralju budimskomu
 na bogatstvo veliko kraljevstvo;
 neg' je dala Stambolu b'jelomu
 prokletomu caru od Stambola!
 Car ti tvoju Margu poturčio, 45
 dva ti tvoja sina osl'jepio!«
 Pa Jerina b'jelu dvoru pođe.
 Kad Jerina b'jelu dvoru dođe,
 ona stane b'jelu knjigu piše
 i šalje je caru čestitomu: 50
 »Sv'jetal care, dragi gospodare!
 Kupi, care, gospodu svatove
 i ti hodi s svatim' po đevojke
 l'jepe Marge, drage ćeri moje.«
 A kad caru b'jela knjiga pade, 55
 kad vidio što mu knjiga kaže,
 to je caru puno milo bilo:
 od veselja u knjigu celiva,
 od milosti baca je u njedra.
 Pa se care na noge skoćio 60
 i on kupi gospodu svatove
 i s svatima ide po đevojku.
 Prije neg' je do Stambola doš'o,
 Margarite l'jepe poturčio:
 ne zove se više Margarita, 65
 neg' soltanka, careva ljubovca.
 Iza toga do malo bremena
 ona mlada gospođa Jerina
 dva je svoja uresila sina,
 poslala ih sestri u pohode. 70
 Kad su bili Stambolu b'jelomu,
 daleko ih sestra ugledala,

sv'jetlomu je caru govorila:
 »Sv'jetal care, dragi gospodare!
 Ev' odovud do dva brata moja 75
 idu sestri meni u pohode.
 Gospodare, pričekaj ih l'jepo
 i vodi ih u dvore za sopre:
 ti osl'jepi do dva brata moja.
 Kad jim crne ti izvadiš oči, 80
 ti ih pošlji majci na tragove.«
 Uto oni b'jelu pred dvor dođu.
 L'jepo ih je care pričekao
 i pod njima konje usprimao,
 konje vodi u konjske podrume, 85
 a junake u dvore za sopre.
 Na junake vinom navalio
 dok su do dva brata izopili:
 đe su pili dva mlada junaka,
 đe su pili, tu su i zaspali. 90
 A kad ih je care sagledao,
 ljubovci je svojoj govorio:
 »Soltanijo, draga ljubi moja!
 Grehota je braću osl'jepiti.
 Nemoj braću tvoju osl'jepiti, 95
 braća tvoja da ne vide doma.«
 Govori mu ljubi soltanija:
 »Osl'jepi ih, care gospodare,
 pa ih stavi na dobre dorine,
 braća moja da ne vide doma. 100
 Oba moja preminuće brata,
 silno će nam blago ostadnuti.«
 A kadar je care razumio,
 soltanije kuške poslušao,
 dva junaka mlada osl'jepio 105
 i crne im oči izvadio.
 A kad im je oči izvadio,
 on ih tûra kuli niz skaline,
 na dobre ih konje uzmentuo
 i pošlje ih na dvor majci svojoj. 110
 Kad su bili goricom zelenom,
 junak dobar nejak Nikolica,

teško njega crne bole oči,
 Grguru je bratu govorio:
 »O Grgure, moj rođeni brate! 115
 Teško mene crne bole oči,
 umr'jeću ti, brate, dobro moje,
 ostaću ti u gori zelenoj!
 A ti pođi ramnu Smederevu,
 u putu ti dobra sreća bila! 120
 Da bi tebi Bog i sreća dala
 da bi rane tvoje prebolio,
 oženi se, brate, dobro moje;
 a da bi ti dobroj sreći bilo
 da b' ti ljubi sina porodila 125
 da osveti i tebe i mene!«
 Još bi Niko bio govorio,
 ma se s grešnom dušom razd'jelio,
 mrtav konju pade u selo.⁵
 Grgur ide dvoru bijelomu. 130
 Kad je Grgur b'jelu dvoru doš'o,
 on se Grgur baci na medike.⁶
 On Grguru ljute vida rane;
 vid'o ga je po godine dana.
 Kad je Grgur rane prebolio, 135
 tad je l'jepo drago isprosio,
 sestru dragu devet Ugovića.
 Prosio je i dali su mu je,
 za nju se je Grgur oženio.
 Iza toga do malo bremena, 140
 ljubi mu je u čedo zapala,
 čedo rađa ljubi Grgureva,
 čedo malo, ma je muška glava;
 to je čedo puno zlamenito:
 na glavi mu tri vučija prama, 145
 a na bedri korda upisana,
 a na ruci koplje od megdana;
 to obazna Grgureva majka.
 Ona mlada kad se je šetala
 po kadrmi ispod Smedereva, 150

⁵ Na Šipanu ova je metateza stalna.

⁶ U svakdanjem govoru vazda kažu »liječnik«.

Smederevcim' Turcim' govorila:
 »Smederevci Turci, djeco moja!
 Ol' ne znate, oli ne hajete?
 U Grgura u mojega sina
 ljubi mu je čedo porodila, 155
 čedo malo, ma je muška glava;
 to je čedo puno zlamenito:
 na glavi mu tri vučija prama,
 na bedri mu kôrda upisana,
 a na ruci koplje od megdana; 160
 kadar ono čedo podnaraste,
 u njemu će golem junak biti,
 hoće vama puno dodijati,
 osvetiće starca baba svoga,
 baba svoga Grgura sl'jepoga; 165
 vi mu ono pogubite čedo.«
 Sve to misli gospođa Jerina
 da to niko od nikle ne čuje;
 sve je sluša Mare, neve svoja,
 a vjenčana ljubi Grgureva 170
 sa bedema b'jela Smedereva
 kad je Mare prostirala platno.
 A kad se je Mare naslušala,
 hitro svoje platno pokupila,
 pa mi pođe dvoru bijelomu. 175
 Kad je Mare b'jeli na dvor došla,
 Grguru je stala nakon glave;
 cmili Mare i suze prol'jeva,
 suza joj se jedna otrgnula,
 Grguru je na lišce padnula, 180
 poprli ga kako iskra ognja;
 al' je Grgur Mari govorio:
 »L'jepa Mare, draga ljubi moja!
 Što me vrelom ti vodom pol'jevaš?
 Ali sam ti jadan omrznuo 185
 đe ne vidim b'jelo lišce tvoje?
 Ti si znala, Mare, ljubi moja,
 kad si bila u gospođe majke,
 da me care proklet osl'jepio
 da ne vidim b'jelo lišce tvoje.« 190

Govori mu vjenčana ljubovca:
 »O Grgure, dragi gospodare!
 Ja te vrelo vodom ne pol'jevam,
 nego suzam' iz obraza moga.
 Ja ne žalim, dragi gospodare, 195
 što ne vidiš b'jelo lišće moje;
 ja sam znala, dragi gospodare,
 kad sam bila u gospođe majke,
 da te care proklet osl'jepio
 da ne vidiš b'jelo lišće moje; 200
 neg' ja cmilim er mi je nevolja:
 ja se danas jesam naslušala
 što govori kuška tvoja majka.
 Kuška ona kad se je šetala
 po kadrmi ispod Smedereva, 205
 Smederevcim' Turcim' govorila:
 'Smederevci Turci, djeco moja!
 Ol' ne znate, oli ne hajete?
 U Grgura u sina mojega
 ljubi mu je čedo porodila, 210
 čedo malo, ma je muška glava;
 to je čedo puno zlamenito:
 na glavi mu tri vučija prama,
 a na bedri kôrda upisana,
 a na ruci koplje od megdana. 215
 Kadar ono čedo podnaraste,
 u njemu će golem junak biti
 i vama će puno dodijati,
 osvetiće starca baba svoga,
 starca baba Grgura sl'jepoga. 220
 Vi mu čedo ono pogubite.'
 Kako ćemo, dragi gospodare?
 Mi hraniti čedo ne smijemo,
 er će nam ga pogubiti Turci!«
 Kad je Grgur Maru razumio, 225
 suze proli lišće niz rumeno,
 ljubovci je svojoj govorio:
 »L'jepa Mare, draga ljubi moja,
 ljubi moja, uresi se l'jepo
 u tanahno moje odijelo 230

i ti uzmi naše čedo malo,
 u čistu ga ti svilu povijaj
 i baci ga u žep pod dolame,
 nosi čedo Budimu b'jelomu
 dvor na b'jeli kralja budimskoga; 235
 ja da sam ga Grgur pozdravio,
 u pozdravlju kralju poručio
 da on goji naše čedo malo
 u njegovu dvoru bijelomu:
 od Turaka hranit' ne smijem ga, 240
 er će nam ga pogubiti Turci.
 Da bi nama Bog dala i sreća,
 čedo malo da bi živo bilo,
 može valjat' i nama i vama!«
 Kadar Mare čuje gospodara, 245
 potrčala kuli niz skaline,
 potrčala u konjske podrume,
 Grgureva konja izvodila,
 oselda ga seldom srebrnijem,
 zauzda ga uzdom pozlaćenom, 250
 zagrne ga svilom do kopitâ,
 kite su mu raz crnom zemljicom;
 a ozgar ga Mare zagrtala,
 zagrcē ga čohom do zemljice
 da mu gora svilu ne odire. 255
 Kad je Mare konja napravila,
 ne dava mu s'jena nijednoga,
 neg' mu dava pirična b'jeloga;
 ne poji ga studenom vodicom,
 neg' ga poji žeženom rakijom. 260
 Pak se Mare u kulu vratila,
 ona se je l'jepo uresila
 u tanahno Grgurevo ruho.
 Kad se Mare uresila l'jepo,
 ona malo čedo uzimala, 265
 u čistu ga svilu povijala,
 pa ga baci u žep pod dolame,
 pa Grguru pođe u kamaru;
 poljubi ga i dva i tri puta,
 da je brojit', stotina bi bilo; 270

Grguru je Mare govorila:
 »Ostan' s Bogom, dragi gospodare!
 Bog ti znade vidim li te veće.«
 Grgur Mari bolje odvratio, 275
 suze proli i Mari govori:
 »Pođi s Bogom, draga ljubi moja!
 U putu ti dobra sreća bila,
 dušmani ti pod nogama stali
 kako konju pod kopitim' čavli!«
 Pak s' otele Mare otpravila. 280
 Kad je došla pred kule bijele,
 ona dobra konja prihitila,
 okročila pa ga prekllopila,
 pa ga udre preko Smedereva.
 Kad je bila preko b'jela grada, 285
 Smederevci Turci gledali je,
 Smederevci Turci govorili:
 »Nu ti luda slijepa Grgura!
 Kako igra pod sobom dorina
 preko b'jela Smedereva grada, 290
 izgubiće i konja i sebe!
 Grehota je onoga dorina,
 oni doro dosta blaga valja,
 on je doro hoda vilinskoga.«
 S tez'jem Mare prođe preko grada. 295
 Zdravo Mare u planinu dođe,
 dobro igra kroz planinu konja:
 za tu nojcu tri planine prođe.
 Baš svanulo i sunce granulo,
 Mare pade budimsko na polje. 300
 Kad se Mare polja uhitila,
 tu je dobra konja osjednula
 i malo je čedo uzimala,
 u čistu ga svilu previjala
 i b'jela ga ml'jeka nadojila, 305
 bacila ga u žep pod dolame,
 pa se dobra na konja bacila,
 udre konja budimsko niz polje,
 zdravo dođe kraljeve pred dvore,
 sama Mare konja osjednula, 310

pa mi kuca s alkom na vratima.
 To je čuo od Budima kralju,
 na prozor je glavu iznosio;
 kad vidio Grgureve Mare,
 potrč'o je kuli niz skaline, 315
 Mari b'jele dvore otvorio.
 L'jepa mu se Mare poklonila
 s rusom glavom crne do zemljice.
 Sv'jetal joj je kralju govorio:
 »Dušo moja, Grgureva Mare! 320
 Koja ti je golema nevolja
 kad si došla Budimu b'jelomu?«
 Kad je Mare kralja razumjela,
 suze proli i kralju govori:
 »Sv'jetal kralju — dragi gospodaru! 325
 Evo mi je velika nevolja:
 ja sam Mare čedo porodila,
 čedo moje malo zlamenito,
 od Turaka hranit' ne smijem ga,
 pr'jete mi ga pogubiti Turci! 330
 Moj je Grgur tebe pozdravio,
 u pozdravlju jes ti poručio
 da mu gojiš ovo čedo malo
 u tvojemu dvoru bijelomu
 da bi Bog d'o i sreća od Boga 335
 čedo malo da bi živo bilo!
 Može valjat i nama i vama.«
 Kad je kralju Maru razumio,
 čedo malo u ruke primio,
 gleda kralju po čedu zlamenje. 340
 Kad je kralju čedo sagledao,
 on mi ide b'jela preko grada,
 nađe kralju dvije babe mlade
 i vodi ih dvoru bijelomu
 da mu goje Vuka mlađahnoga. 345
 Tu mi Mare nojcu noćevala
 u kraljevu dvoru bijelomu,
 dvije babe l'jepo darovala,
 daruje ih žut'jem cekinima
 da joj Vuka bolje milovaju. 350

Kad je sutra b'jeloj zori bilo,
 pođe Mare dvora iz kraljeva.
 Zdravo Mare Smederevu dođe.
 On joj kralju Vuka milovao:
 krojio mu dugo i široko, 355
 a ster'o mu meko i visoko;
 više d'jete raste u godinu
 nego drugo u dvije godine.
 A kadar je Vuče podnarast'o,
 šetala se budimska kraljica 360
 s l'jepom Marom, dragom ćercom svojom;
 Mari svoja govorila majka:
 »L'jepa Mare, draga ćerce moja!
 Sad je zakon u baba tvojega
 da đevojke izbiru junake: 365
 ti izbiri, draga ćeri moja,
 ti izbiri u majke junake,
 uzmi bana kojega ti drago:
 ol' ćeš mlada bana Pavlimira,
 ol' ćeš bana Banović Stjepana, 370
 ol' junaka Banović Sekula?«
 Mare svojoj govorila majci:
 »Tebi fala, mila moja majko,
 tebi fala na sv'jem' banim' mlad'jem!
 Ja ti neću bana nijednoga. 375
 Neću mlada bana Pavlimira,
 neću bana Banović Stjepana,
 neću mlada Banović Sekula,
 nego Vuka, v'jernu slugu moju
 što se gaji u dvoru našem, 380
 što ga dobro znadem i poznadem.«
 Kad kraljica svoje ćeri čula,
 to je njome puno milo bilo
 i Mari je govorila majka:
 »Neka, ćerce, da ti suđen bude!« 385
 Pa mi pođe dvoru bijelomu.
 Kad kraljica b'jelu dvoru dođe,
 gospodaru kralju govorila:
 »Svjetal kralju, dragi gospodaru!
 Danas, kralju, šetala kad sam se 390

po Budimu gradu bijelomu
 s l'jepom Marom, dragom ćercom našom,
 ja sam Mari govorila majka:
 'L'jepa Mare, draga ćerce moja!
 Sad je zakon u baba tvojega 395
 da đevojke izbiru junake;
 ti izbiri, draga ćerce moja,
 ti izbiri junaka u majke,
 uzmi bana kojega ti drago:
 ol' ćeš mlada bana Pavlimira, 400
 ol' ćeš bana Banović Stjepana,
 ol' junaka Banović Sekula?'
 Na banim' mi Mare zafalila:
 'Tebi fala, mila moja majko!
 Tebi fala na sv'jem' banim' mlad'jem! 405
 Ja ti neću bana nijednoga.
 Nit' ću mlada bana Pavlimira,
 nit' ću bana Banović Stjepana,
 nit' ću mlada Banović Sekula,
 nego Vuka, v'jerna slugu moga 410
 što se goji u dvoru našem,
 što ga dobro znadem i poznadem.'«
 Kad je kralju svoje ljubi čuo,
 to je kralju puno milo bilo
 er je Vuče golem junak bio; 415
 on je kralju objed priprazio,
 svu gospodu na objed pozivlje
 a i njega Zmaj Ognjena Vuka.
 A kadar je sred objeda bilo,
 kad se zlatnom kupom napijalo, 420
 kupa ide od ruka do ruka
 dok je došlo kraljici u ruke;
 kada dođe đevojci u ruke,
 u kamaru b'jelu pošetala
 i uzimlje zlaćenu jabuku, 425
 na kupu je vina naslonila,
 djevojka je mlada napijala:
 »Da ste zdravo, sva gospodo redom,
 ni' u zdravlje ni moje ni vaše,
 nego Vuka vjerenika moga 430

i gospođe mlade Vuka majke,
 koja mi ga porodila l'jepa!«
 A kadar je Vuče razumio,
 devojci je mladoj govorio:
 »Prođ' se, dušo, mene siromaha! 435
 Er ja nemam za kraljice blaga.
 Što sam im'o ramno Smederevo,
 to su mi ga Turci ugrabili;
 što sam im'o šehar Luku Banju,
 i to mi je kralju ugrabio 440
 što je mene Vuka odgojio.
 Neg' ti uzmi, gospođice moja,
 uzmi bana kojega ti drago:
 ol' ćeš bana mlada Pavlimira,
 ol' ćeš bana Banović Stjepana, 445
 ol' junaka Banović Sekula.«
 Vuku mlada govori devojka:
 »Neću, Vuče, bana nijednoga!
 Fala Bogu, Vuče, dobro moje,
 fala Bogu, ako nemaš blaga! 450
 Jeda mlada ne umrem od glada!
 Što si im'o ramno Smederevo,
 što su ti ga Turci ugrabili,
 ti si dobar junak na krajini,
 ti ćeš jim ga jopet ugrabiti; 455
 što si im'o šehar Luku Banju
 moj što ti je babo ugrabio,
 on će ti je povratiti jopet.«
 Pa tu tvrde vjere učinili
 u kraljevu dvoru bijelomu. 460
 Iza toga do malo bremena
 na kralja su Turci udarili:
 kupi kralju vojsku silnovitu,
 a pred vojskom Zmaj-Ognjena Vuka,
 a za njime bana Pavlimira, 465
 a za njime Banović Stjepana,
 a za njime Banović Sekula;
 to ž'o bilo banu Pavlimiru.
 Otole se vojska otpravila.
 Kad su došli u Papuč planine, 470

tu se silna vojska udarila.
 Da ko vidi bana Pavlimira!
 Kad se počme crna krv prol'jevat',
 tad se bane u goru odvuče
 i on bane viri iz planine 475
 kako ćuče iz gore zelene
 dokle se je bojak razmetnuo;
 a kad se je bojak razmetnuo,
 tad se bane iz gore izvuče,
 stane turske sjeći mrtve glave 480
 kak' da ih je živ'jeh os'jecao.
 A on junak Zmaj-Ognjeni Vuče
 on uhiti pašu Kontromana
 i dava ga banu Pavlimiru:
 »Pobratime bane Pavlimire! 485
 Na ti sv'jetla pašu Kontromana!
 Ti ga vodi Budimu b'jelomu,
 ti ga daruj kralju gospodaru;
 a ja idem ramnu Smederevu,
 idem moje pohoditi majke 490
 i mog' baba slijepoga Grgura
 i pregledat' ramno Smederevo.«
 Vuče pođe ramnu Smederevu,
 s vojskom bane b'jela put Budima
 vodi sv'jetla pašu Kontromana 495
 vezenijeh ruku naopako.
 Kad su bili na pogled Budima,
 na prozoru kralju i kraljica,
 s prozora su vojsku prebrojili;
 kad videli da jim Vuka nema, 500
 ljubovca je kralju govorila:
 »Ajme, kralju, dragi gospodaru!
 Sva se nama vojska povratila,
 nije Vuče, zete, dobro moje;
 biće nama Vuče poginuo! 505
 Grehota je onoga junaka!«
 Kraljici je kralju govorio:
 »Ne straši se, Mare ljubi moja!
 Neće biti poginuo Vuče;
 biće poš'o ramnu Smederevu 510

pohoditi i baba i majke.«
 U to vojska b'jeli pred dvor dođe.
 L'jepo kralju vojsku pričekao,
 Pavlimiru banu govorio:
 »Dobar doš'o, Pavlimire bane! 515
 Jeste li se vi dobro ponijeli
 i djeca mi bjeloperjanići
 i on Vuče, zete, dobro moje
 u Papuči visokoj planini?«
 Govori mu Pavlimire bane: 520
 »Sv'jetal kralju, dragi gospodaru!
 Mi se jesmo svi dobro podnijeli,
 u Papuči, visokoj planini,
 a i djeca bjeloperjanići,
 nije Vuče — nevjerno koljeno! 525
 Nevjeru je tebi učinio
 u Papuči, visokoj planini:
 kadar se je bojak zametnuo,
 tad se Vuče u goru odvuče
 i on Vuče viri iz planine 530
 kako ćuče iz gore zelene
 dokle se je bojak razmetnuo;
 tad se Vuče iz gore izvuču,
 stane turske mrtve sjeći glave
 kak' da ih je živ'jeh os'jecao; 535
 a ja bane megdan zadobio,
 svu carevu vojsku pogubio,
 uhitio pašu Kontromana
 i b'jele mu ruke savezao.«
 A kad ga je kralju razumio, 540
 na Vuka se teško rasrdio,
 sv'jetla pašu u tamnici* baca.
 Ma je Vuku dobrom srećom bilo
 er on ima dobra prijatelja
 u kraljevu dvoru bijelomu 545
 koji mu je svaku dokazao
 i tu mu je dokazao bio;
 on mi Vuku b'jelu knjigu piše:

* Vjerojatno greška mjesto »tamnicu« (prim. prir.).

»Pobratime Zmaj–Ognjeni Vuče!
 Što si sv’jetlu kralju učinio? 550
 Teško se je na te rasrdio.
 Sv’jetlu kralju ne hodi na oči
 za godinu al’ za dvije dana.«
 Kadar Vuku b’jela knjiga pade,
 kad vidio što mu knjiga kaže, 555
 svemu se je Vuče domislio.
 Pa se Vuče na noge skočio,
 nema kadar osedlati konja,
 on se baca gola na dorina,
 udrio ga do Budima b’jela, 560
 dvor na b’jeli kralja budimskoga;
 kad je došo kraljeve na dvore,
 niko Vuku dvore ne otvora,
 nit’ otvora, nit’ mu konja prima.
 Sam je Vuče konja osjednuo 565
 i bojno je koplje uzimao,
 s bojnim kopljem u zemlju udrio
 i pri koplje konja privezao,
 bez test’jera u dvor ušetao;
 šeta Vuče kraljeve u dvore. 570
 On je kralju na objedu bio.
 Kad su mlada Vuka ugledali,
 ma se Vuku niko ne uklanja,
 nit’ uklanja, ni mjesto napravlja.
 Ma je Vuku dobroj sreći bilo. 575
 Ima Vuče dobra prijatelja,
 prijatelja u zasjedim’ donji’em;
 on je Vuku mjesto napravio.
 Vuče sjede donje u zasjede.
 A kadar je sred objeda bilo, 580
 kupu ide od ruka do ruka,
 sva gospoda redom napijala;
 mladu Vuku niko ne napija.
 Kad vidio Zmaj–Ognjeni Vuče,
 on je kupu vina natočio, 585
 buzdohanu perju napinjao:*

* Vjerojatno greška mjesto »napijao« (prim. prir.).

»A zdrav si mi, perju buzdohane!
 Skorom sam te s majstora donio,
 još te krvi n'jesam napojio;
 hoću danas, vjera ti je moja!, 590
 u kraljevu dvoru bijelomu.«
 A kad ga je kralju razumio,
 ovako je Vuku govorio:
 »Đe si, Vuče, nev'jerno koljeno?
 Što s' nevjeru meni učinio 595
 u Papučići, visokoj planini?
 Kadar se je bojak zametnuo,
 ti se, Vuče, u goru odvučeš
 i ti viriš, Vuče, iz planine
 kako ćuće gore iz zelene; 600
 a kad se je bojak razmetnuo,
 tad se, Vuče, iz gore izvučeš,
 st'o si sjeći turske mrtve glave
 kak' da si ih živ'jeh os'jecao.«
 Ali mu je Vuče govorio: 605
 »Sv'jetal kralju, to istina nije:
 ja sam tursku vojsku pogubio.
 Ako meni toga ne vjeruješ,
 imaš dobra u tamnici sužnja,
 sužnja dobra, pašu Kontromana; 610
 ti ga pušti iz tamnice tamne,
 dovedi ga sv'jetle* za sopre,
 nek on pozna onoga junaka
 koji mu je vojsku pogubio,
 ko li mu je ruke savazao** 615
 u Papučići, visokoj planini.«
 Kad je kralju Vuka razumio,
 iza sopre na noge skočio,
 od tamnice vrata otvorio
 i on pušti pašu Kontromana, 620
 vodio ga u dvore za sopre;
 sv'jetal mu je kralju govorio:
 »O moj sužnju, paša Kontromane!

* Vjerojatno treba »svijetle« (prim. prir.).

** Vjerojatno treba »savezao« (prim. prir.).

Sadar poznaj onoga junaka
 koji 'e tvoju vojsku pogubio, 625
 ko li ti je ruke savazao
 u Papuči, visokoj planini.«
 A kad ga je paša razumio,
 gleda paša tamo i ovamo,
 a najviše gornje u zasjede, 630
 sv'jetlomu je kralju govorio:
 »Sv'jetal kralju, dragi gospodaru!
 Odi nema onoga junaka
 koji mi je vojsku pogubio,
 ko li moje ruke savezao 635
 u Papuči, visokoj planini.«
 Sv'jetal mu je kralju govorio:
 »Gledaj dobro, paša Kontromane!
 Gledaj dobro, ne izgubi glave!«
 A kadar ga paša razumio, 640
 gleda paša tamo i ovamo,
 a najveće gornje u zasjede,
 sv'jetlomu je kralju govorio:
 »Sv'jetal kralju, dragi gospodaru!
 Odi nema onoga junaka 645
 što je vojsku pogubio,
 b'jele moje ruke savezao
 u Papuči, visokoj planini.«
 Sv'jetal mu kralju govorio:
 »Gledaj dobro, paša Kontromane! 650
 Gledaj dobro, ne izgubi glave!«
 A kad ga je paša razumio,
 gleda paša tamo i ovamo,
 a najviše gornje u zasjede;
 ma se paši pogledati dalo, 655
 on pogleda u zasjede donje.
 Kad je mlada Vuka ugledao,
 u lišcu je kolur promjenuo,
 sv'jetlomu je kralju govorio:
 »Sv'jetal kralju, dragi gospodaru! 660
 Eno ondi onoga junaka
 što je moju vojsku pogubio,
 b'jele moje ruke savazao

u Papuči, visokoj planini.
 Da je Bog d'o i sreća od Boga 665
 da je oni junak, gospodaru,
 gospodaru, u cara našega,
 ne b' sidio u zasjedim' donji'em;
 sidio bi u zasjedim' gornji'em
 uz koljeno cara gospodara. 670
 Tvrda vjera, kralju gospodaru!
 Da ti ne bi onoga junaka,
 bi se mlade budimske gospođe,
 bi se crna ruha naderale,
 što će naše bule i kadune.« 675
 A kad ga je Vuče razumio,
 iza sopre na noge skočio,
 sv'jetlu paši ruke oprostio
 i ovako njemu govorio:
 »Gospodare, pašo Kontromane! 680
 Koji t' je junak ruke savezao
 u Papuči, visokoj planini,
 oni t' ih je danas oprostio
 u kraljevu dvoru bijelomu.«
 Za sv'jetle ga sopre postavio 685
 i dava mu piva i jediva.
 A kad se je paša pokr'jepio,
 tad mi pođe dvoru bijelomu.
 Da ko vidi Zmaj–Ognjena Vuka!
 On prihvati perja buzdovana, 690
 pa mi kuca bana Pavlimira,
 on ga kuca uz pleći niz pleći;
 kud ga kuca, svud mu meso puca,
 đe dotiče, crna krv promiče.
 Moli mu se kralju od Budima: 695
 »Nemoj, Vuče, drago d'jete moje!
 Nema majka neg' njega jednoga,
 nemoj njemu ucviliti majke!«
 Mali Vuče i ne haje zato,
 nego bije bana Pavlimira. 700
 Moli mu se kraljeva ljubovca:
 »Nemoj, Vuče, zete, dobro moje!
 Nemoj sv'jetla pogubiti bana,

nemoj moje mrcinavit dvore!«
 Ma se njemu umolit ne može. 705
 Moli mu se mlada vjerenica:
 »Nemoj, Vuče, mило moje drago!
 Nemoj sv'jetla pogubiti bana,
 nemoj banu ucv'jeliti majke.
 A tako ti l'jepa zdravlja tvoga! 710
 Pušti bana na dvor svoje majke,
 nek se banu obeseli majka,
 drago moje, kako bi i tvoja.«
 Na to joj se Vuče smilovao,
 sv'jetla bana iz dvora pustio, 715
 svijetlu je banu govorio:
 »Hajde dvoru, bane Pavlimire,
 hajde dvoru, ma se falit' nemoj!«

Mihat hajduk robi dvore Bega Renkovića

(Kate Murat)

Kupi četu Mihate hajduče:
trista mlad'jeh druga sakupio,
i dva brata iza B'jela Platnja,
i dva brata Mujadinovića,
malog Radu ispod Studenoga, 5
Mihate je društvu govorio:
»O junaška moja družinice!
Mi će ćemo, na čije li dvore?«
Al' govori Mujadinoviću: 10
»Ho'mo na dvor Bošnjnin Kapije!
U njega je silnovito blago.«
Govori mu Mihate hajduče:
»Mi ne ho'mo tamo, družinice!
U njega je trgovačko blago,
danas ima, a sutra ga nema, 15
nego na dvor Béga Renkovića,
u Renka je silnovito blago.«
Kad Mihata društvo razumjelo,
za Mihatom društvo je krenulo.
Kad su došli u goru zelenu, 20
tu nahode mladu čobanicu;
govori joj Mihate hajduče:
»Bog pomogo, mlada čobanice!
Što te pitam kaži nami pravo.
Je li doma Renkovića Bego?« 25
Govori mu mlada čobanica:
»Dobro došli, makarski trgovci!⁷
Umijem vam kazati pravedno,
nije doma Renkovića Bega:
ovo ima tri bijela dana 30

⁷ Kogod pjeva:

Dobro došli, bosanski trgovci!

da je poš'o na Nove Pazare
 ljubi svojoj kupovat' robinje.«
 Kad to čuo Mihate hajduče,
 ruke baci u žep pod dolame
 i izvadi četiri dukata 35
 i dariva mladu čobanicu:
 »Na ti ovo, mlada čobanice!
 Pa ti kupi svile za veziva.«
 Pa s' otole Mihat opravio
 dvor na b'jeli Bega Renkovića. 40
 U ponoća Begu na dvor dođe,
 u ponoća u dobe neznano.
 Kuca Mijat s alkom na vratima
 i dozivlje bule Renkovice:
 »Ustan', bulo, draga ljubi moja! 45
 Ustan', bulo, otvori mi dvore!
 Evo t' vodim mlade robinjice.«
 Govori mu bula iz dušeka:
 »Hod' otole, Mihate hajduče!
 Ti me lasno prevariti nećeš: 50
 po svemu si Renko gospodare,
 ali n'jesi grlu po tankomu!«
 Ali joj je Mihat govorio:
 »Ustan', bulo, draga ljubi moja!
 Ustan', bulo, otvori mi dvora! 55
 Će si odi Vlaha ugledala?
 Ne čudi se, bulo, ljubi moja,
 što sam mo'ijem glasom promijenuo
 er sam do sad u mehanu bio
 i s Turcima rujno vino pio, 60
 pa sam mo'ijem prom'jenuo glasom.«
 Govori mu iz dušeka bula:
 »Hod' otole, Mihate hajduče!
 Nećeš mene lasno prevariti.«
 Kad to čuje mali Radojica, 65
 procmlilio kako zmija ljuta;
 ovako je Rade govorio:
 »Gospodare Bégo Renkovića!
 Kad si mene kupov'o robinje,
 ti si tvoje ljubovce falio 70

da ti imaš tvoje ljubi drage,
 da t' je ljubi srca milostiva,
 da će mene l'jepo milovati;
 a sad nije nego oholita
 kad nam neće da otvori dvore.« 75
 Tažio ga Mijate hajduče:
 »Muč' ne cmili, moja robinjice!
 Ljubi 'e moja srca milostiva,
 skočiće se, otvoriće vrata,
 ma se straši moja ljubi draga 80
 lupežine hajduka Mihata.«
 Kad to čula Renkovića bula,
 iz dušeka na noge skočila,
 pošetala kuli niz skaline
 gola bula u košulji tankoj, 85
 avliji je vrata otvorila:
 tot' avlija puna harajlija!
 Renkovića kad bula videla,
 stala b'ježat kule u visoke,
 a za njome Mihate hajduče, 90
 Renkovici buli govorio:
 »Ti ne b'ježi, bulo Renkovice!
 Ja ti neću učiniti ništa;
 neg' mi kaži tvoga Renka blago!«
 Kad to čula bula Renkovica, 95
 avlije mu prve otvorila
 đe joj stoji vino i rakija
 eda bi se oni prevarili
 i rujnijem vinom izopili.
 Govori joj Mihate hajduče: 100
 »Gospođice bulo Renkovice!
 N'jesmo željni vina ni rakije,
 neg' nam kaži tvoga Renka blago!«
 Kad to čula Renkovica bula,
 avlije mu druge otvorila 105
 đe joj stoji sanduk devojaški,
 na vrhu je sa zlatom košulja;
 uzimlje je Mihate hajduče,
 govori mu bule Renkovica:
 »O Mihate, od gore hajduče! 110

Nemoj meni sa zlatom košulje!
 Er je moja ćerca obećana,
 ćerca moja za careva sina,
 košulju sam za zeta spravila.«
 Govori joj Mihate hajduče: 115
 »Gospođice bulo Renkovice!
 Dosta zetu i mlada devojka,
 meni starcu sa zlatom košulja;
 nosiću je po gori zelenoj,
 nek' se sa mnom šaluje družina.« 120
 Još joj zlatni đerdan prekinuo,
 pa iz b'jela dvora pobjegao.
 Kad su došli u gore zelene,
 tu su stali d'jelit Renka blago.
 Koliko je silne svile bilo, 125
 ne mjere je laktom ni aršinom,
 neg' je mjere od jele do jele!
 Koliko je sitne spenze bilo,
 ne boje je grošim' ni dukatom,
 neg' junaškom kapom Mihatovom! 130
 Svakom drugu po kapu davao
 a sam sebi dvije uzimao;
 svaki muči, ne govori ništa,
 neće Rade ispod Studenoga.
 Plane Rade kako zmija ljuta, 135
 na tomu se društvo posvadili.⁸
 Govori mu Mihate hajduče:
 »Kurbe, Rade, svud je tebi krivo!
 Krivo tebi i pred Bogom bilo.«
 Da ko vidi bule Renkovice! 140
 Spomene se bula Renkovica
 da joj nema na grlu đerdana.
 Tri je dana u mrtvilu spala,
 četvrti se jedva razabrala.
 A kad se je bula razabrala, 145
 knjigu piše Mihatu hajduku;
 ovako mu u toj knjizi piše:

⁸ Ovako sam čuo.

»O Mihate, od gore hajduče!
 Prosto tebi blago svekoliko!
 Još ću tebi više poslat' blaga; 150
 ma mi pošlji đerdan s grla moga.
 Nije mi ga Renko kupovao,
 nego suze mile moje majke!«
 Kad Mihatu b'jela knjiga pade,
 kad vidio što mu bula piše, 155
 on je druge buli otkitio:
 »Gospođice bulo Renkovic!
 Nije me* đerdan u d'jelu zapao
 neg' junaka Mujadinovića,
 ljubovci ga u Slano odnio. — 160
 Što mi pišeš, moja gospođice,
 da ćeš meni jošter poslat' blaga,
 moli Boga, Renkovic bulo,
 da mi ljeto Đurdev dan osvane,
 da se gora ozeleni listom 165
 a livada travom djetelinom.
 I sam ću ti na dvor došetati,
 uzet' blaga kolik' mi je drago.«

* S prethodnim stapa se u jedan slog (prim. prir.).

Ljubovca Periše Vlašeta

(Kate Murat)

Sv'jetal paša na Nikšiće pade,
 tu svilena raspenje šatora.
 K njemu idu od Nikšića age,
 poklon nose paši sv'jetlomu.*
 Sv'jetal im je paša govorio: 5
 »Vama borja, mlade age moje!
 Ima l' odo** kakva moma mlada,
 kakva moma ol' mlada devojka,
 ol' nevjesta skorom dovedena,
 oli kakva mlada udovica 10
 da bi sa mnom nojcu noćevala?«
 Sv'jetlu paši age govorili:
 »Sv'jetal paša, dragi gospodare!
 Što je mlado, to se je udalo,
 što je staro, to je grozničavo; 15
 nema odi za tebe devojke,
 ni nevjeste skorom dovedene,
 i nijedne mlade udovice,
 nego jedna, pašo gospodare,
 nego jedna doli u Primorju, 20
 ljubi draga Periše Vlašeta.
 On se Petar skorom oženio,
 l'jepe ljubi u dvore doveo;
 a ti imaš v'jerne sluge tvoje,
 sluge tvoje, crna Arap mora; 25
 on je prije u Petra dvorio,
 dobro znade on dvore Petrove:
 ti ga pošlji, dragi gospodare,
 dvor na b'jeli Periše Vlašeta
 da dovede Petrove ljubovce, 30
 sv'jetal paša, tebi za zabavu.«

* Zacijelo treba »svijetlomu« (prim. prir.).

** Zacijelo greška mjesto »odi« (prim. prir.).

Kad je paša age razumio,
 on je crna mora dozivao:
 »Slugo moja, crni Arap moro!
 Je li tebe porodila majka 35
 da ti pođeš u Primorje ramno
 dvor na b'jeli Periše Vlašeta,
 da m' dovedeš Petrove ljubovce,
 da dovedeš moje pod šatore?
 L'jepo ću te, slugo, darovati.« 40
 Govori mu crni Arap moro:
 »Služiću te, paša gospodare!
 Služiću te đe je tebi drago;
 ja poć' hoću u Primorje ramno
 dvor na b'jeli Periše Vlašeta; 45
 Petrove ću porobiti dvore,
 dovestiću Petrove ljubovce,
 gospodare, tvoje pod šatore.
 Ma daj meni tridesti Turaka.«
 Kad je paša mora razumio, 50
 što god pita crni Arap moro,
 što god pita, sve mu paša dava,
 on mu dava tridesti Turaka.
 Otole se moro otpravio.
 Kad je doš'o u goru zelenu, 55
 družini je moro govorio:
 »O junaška moja družinice!
 Ja ću poći u Primorje ramno
 dvor na b'jeli Periše Vlašeta;
 vi stojite gori u zelenoj. 60
 Ako moju vi pušku čujete,
 pušku moju sunca do zapada,
 a najdalje noći do ponoći,
 vi dođite k meni u Primorje
 dvor na b'jeli Periše Vlašeta; 65
 ako pušku moju ne čujete,
 vi to znate da sam poginuo,
 vratite se paši na Nikšiće.«
 Pa hi⁹ moro u goru sakrio;

⁹ *Hi*, na mjesto *ih*, često se čuje na Šipanu i u običnom govoru.

a on pođe u Primorje ramno 70
 dvor na b'jeli Periše Vlašeta.
 Zdravo došo na dvore Petrove;
 kad je Petru b'jeli pred dvor doš'o,
 kuc'o moro s alkom na vratima.
 Čula ga je Petrova ljubovca, 75
 visoki je prozor otvorila,
 pa na prozor glavu iznosila.
 Kad je crna mora ugledala,
 ovako je moru govorila:
 »Slugo moja, crni Arapine! 80
 Što mi Petra gospodara zoveš?
 Slugo moja, doma mi ga nema.«
 Govori joj crni Arapine:
 »Gospodice Petrova ljubovco!
 Mo'š li znati, gospodice moja, 85
 mo'š li znati ol' se spominjati
 kad sam skorom u Petra dvorio?
 Još me Petar nije ni platio.
 Ja sam doš'o, gospodice moja,
 da mi plati Petar gospodare, 90
 da mi plati što sam ga dvorio.«
 Govori mu Petrova ljubovca:
 »Slugo moja, crni Arapine!
 Ja ću tebi otvoriti dvore;
 šetaj, moro, dvore u bijele 95
 i ti stoji dva tri b'jela dana
 dok mi Petar b'jelu dvoru dođe:
 platiće te što si ga dvorio.«
 Pa mu b'jele dvore otvorila;
 šeta moro u bijele dvore. 100
 Kad je moro u kulu ušet'o
 on potrča kuli na prozore
 i ispali svoga čeferdala,
 čula su ga u gori družina
 pa mi idu na dvore Petrove. 105
 Kad su došli na dvore Petrove,
 b'jele su mu porobili dvore,
 potočili vino i rakiju
 i odveli Petrove ljubovce.

Kad su bili goricom zelenom, govori mu Petrova ljubovca: »Slugo moja, crni Arapine! Je li test'jer, vjerna slugo moja, da zapjevam goricom zelenom pjesme male koju meni drago?»	110 115
Govori joj crni Arapine: »O Jelice, Petrova ljubovco! Pjevaj, Jele, kolik' ti je drago pjesmu malu koju tebi drago.« Kad to čula Petrova ljubovca, zapjevala kako vila b'jela, pripijeva Vidoju đevera: »Đe si, Vido, moj mili đever?	 120 125
Sviriš, Vido, u devet svirala, a deseto dipli nakićene, a tvoji su dvori porobljeni, odvedena Jele, neve tvoja, odvede je crni Arapine na Nikšiće paši pod šatore!» Čuje dobro čobanine Vido, čuje dobro, ma ne razumije: er on sviri u devet svirala, a deseto dipli nakićene, igraju mu mlade čobanice; mal'* to čuje mladi čobanine što je bio b'jelih kod ovaca, čobanina Vidu dozivao:	 130 135
»Bor t' ubio, čobanine Vido! Sviriš, Vido, u devet svirala a deseto dipli nakićene i ti činiš u gori veselje, igraju ti mlade čobanice! Vrzi diple, ostale ti puste! B'jeli su ti dvori porobljeni, odvedena Jele, neve tvoja, odveo je crni Arapine,	 140 145

* Ma al' (prim. prir.).

odvede je na ramno Nikšiće
 svijetlomu paši pod šatore!«
 Čuje dobro čobanine Vido,
 čuje dobro, bolje razumije. 150
 Baci Vide do devet svirala
 i deseto dipli nakićene,
 srebrne mu žice popucale;
 pa prihiti dvije puške male
 i on uzme svoje ljute str'jele, 155
 pa za morom ide u počere.
 Nije niđe ni vidio mora;
 prije njega crni Arap dođe
 svijetlomu paši pod šatore.
 L'jepo ih je paša pričekao 160
 i govori Petrovoj ljubovci:
 »Gospodice Petrova ljubovco!
 Ljubi mene pašu gospodara.«
 Govori mu Petrova ljubovca:
 »Sv'jetal paša, dragi gospodare! 165
 Nije zakon u naš'jem zemljama,
 kadar dođu kićene nevjeste,
 da se ljube noćno po m'jesecu.«
 To govori Petrova ljubovca
 er se Jele i pomoći nada 170
 ona Vidu svojemu đeveru.
 Pa se Jeli pogledati dalo,
 ugledala Vidoju đevera
 đe se Vido po koljenim' smuče,
 on se vuče kako lovsko kuče, 175
 u zubima ljutu str'jelu vuče;
 er je njega Jele ugledala,
 grohotom se Jele nasmijala.
 Sv'jetal joj je paša govorio:
 »Što se sm'jeješ, Petrova ljubovco? 180
 Ol' si koga od roda videla
 oli Petra, tvoga gospodara?«
 Govori mu Petrova ljubovca:
 »Sv'jetal paša, dragi gospodare!
 Onoliko t' i sunce videlo 185
 kolik' i ja ikoga od roda,

a negoli Petra gospodara!«
U to s' Vido bliže primaknuo,
on napinje ljute svoje str'jele
i ustr'jeli pašu pod šatorom, 190
mrtav paša crnoj zemlji pade.
A priskoči čobanine Vido
i on paši odas'ječe glave
i pogubi tridesti Turaka,
pa i njega crna Arapina. 195
Tu odoru tursku pokupiše
i on pođe u Primorje ramno
i dovede svoje neve drage,
pored š njome blaga nekoliko.

Margita, kći kralja budimskoga

(Kate Murat)

Čedo rađa budimska kraljica,
 čedo malo, ma je ženska glava.
 To ž'o bilo kralju budimskomu,
 ljubovci je svojoj govorio:
 »O vjenčana moja ljubi draga! 5
 Ja ću poći u lov u planinu;
 ako tvoje ne pogubiš čedo,
 ti me b'jelu u dvoru ne čekaj.
 Pred dvorom ti vita jela raste.
 Ispod jele hladna voda teče; 10
 oli ti se utopit u vode,
 ol' o vite jele objesiti.«
 S tez'jem kralju iz dvora otiđe.
 Al' pocmili budimska kraljica.
 Čula je je od dvora robinja, 15
 gospodici šeta na kamare,
 gospodici svojoj govorila:
 »O kraljice, gospodice moja!
 Što ti cmiliš i suze prol'jevaš?
 Oli, moja, žališ, gospodice, 20
 što si l'jepe rodila đevojke?
 Ti ne žali, gospodice moja,
 što si l'jepe đevojke rodila;
 Marge tvoja roda gospodskoga,
 gospodskoga i plemenitoga: 25
 kadar tvoja Marge podnaraste,
 ti ćeš Marge udomiti lasno
 i za kralja kojega ti drago.«
 Govori joj svoja gospodica:
 »Anđelijo, moja robinjice! 30
 Cmilim jedna er mi je nevolja.
 Ma ne žalim, moja robinjice,
 što sam l'jepe đevojke rodila;

ž'o je kralju, gospodaru momu.
 Od kralja je othranit ne smijem: 35
 poš'o mi je u lov u planine,
 a meni je teško zapr'jetio
 da pogubim moje čedo malo;
 ako malo ne pogubim čedo,
 da ga b'jelu u dvoru ne čekam. 40
 Pred dvorom mi vita jela raste,
 ispod jele hladna voda teče;
 oli mi se utopit' u vodu,
 ol' o vitu jelu objesiti.
 De ću čedo pogubiti moje, 45
 čedo moje od bijela dana?!
 Neg' te, moja, molim, robinjice!
 Sveđ si meni bila od posluha,
 bud' i danas, robinjice moja!
 Dosad sam te zvala robinjicom, 50
 a odsad ću po Bogu sestricom;
 a ti uzmi moje čedo malo,
 u čistu ga ti svilu povijaj
 i nosi je Slovinju b'jelomu
 na dvor b'jeli mile moje majke, 55
 majke moje, udovice Jele.
 Ti pozdravi Jelu, majku moju,
 ja da sam je Mare pozdravila,
 u pozdravlju njome poručila
 da sam učer čedo porodila, 60
 čedo malo, ma je ženska glava.
 Ž'o je kralju, gospodaru momu.
 Od kralja je hraniti ne smijem.
 Poš'o mi je u lov u planinu,
 a meni je teško zapr'jetio 65
 da pogubim moje čedo malo.
 Ako čedo ne pogubim moje,
 da ga b'jelu u dvoru ne čekam;
 pred dvorom mi vita jela raste,
 ispod jele hladna voda teče; 70
 oli mi se utopit' u vode,
 ol' o vitu jelu objesiti.
 De ću čedo pogubiti moje,

čedo malo od bijela dana?	
'Neg' je tebi u Slovinj poslala	75
da je gojiš tvoje uz koljeno.'«	
Kad to čula mlada robinjica,	
ona joj je od posluha bila,	
ona čedo malo uzimala,	
u čistu je svilu povijala,	80
pa mi čedo svojoj* majci dava.	
Kraljica je primila u ruke,	
poljubi je i dva i tri puta,	
da je brojiti, stotina bi bilo!	
I kraljica Margi govorila:	85
»Pođi s Bogom, l'jepa moja Marge!	
Bog će dati vidim li te veće!«	
Robinja je primila u ruke,	
pa je nosi b'jelomu Slovinju.	
Zdravo mlada u Slovinj dopade.	90
Kad je bila preko b'jela grada	
a na pogled dvora od Jelina,	
udovica Jele videla je,	
pošetala kuli niz skaline	
i robinji mladoj govorila:	95
»Dobra došla, mlada robinjice!	
Koja se je tamo dogodila	
kad si jutros u Slovinj dopala?«	
Govori joj mlada Anđelija:	
»Gospođice udovice Jele!	100
Rad bi tebi bolje kazat' glase,	
ma ne mogu neg' kako je pravo;	
a ti ove primi za najbolje.	
Učer Mare, draga ćerce tvoja,	
učer Mare porodila čedo,	105
čedo malo, ma je ženska glava.	
To ž'o kralju bilo gospodaru.	
On ljubovci svojoj govorio:	
'L'jepa Mare, moja ljubi draga!	
Ja ću poći u planinu u lov,	110

* Ovdje kao i inače često mjesto »njejinoj« (prim. prir.).

ti pogubi čeda malahnoga;
 ako čedo ne pogubiš malo,
 ti me b'jelu u dvoru ne čekaj.
 Pod dvorom ti vita jela raste,
 ispod jele hladna voda teče; 115
 oli ti se utopit u vodu,
 ol' o vitu jelu objesiti.
 Će će majka čedo pogubiti?
 Neg' je tebe Mare pozdravila,
 u pozdravu tebi poručila 120
 da joj gojiš mlade Margarite,
 da je gojiš tvoje uz koljeno.«
 Kad to čula udovica Jele,
 proli suze lišce niz bijelo
 i ovako Jele govorila: 125
 »L'jepa Mare, moje ćerce draga!
 Koliko ti moje govorenje
 a prokleta tvoje neslušanje
 da ne uzmeš kralja budimskoga
 er je ašik kralju na đevojkam; 130
 nigda š njime biti mirna nećeš.
 Ja kako ću gojit' čedo malo,
 čedo malo od dva b'jela dana,
 kad ja jadna b'jela ml'jeka nemam?
 Anđelijo, moja robinjice! 135
 Nosi čedo mojoj Katarini.
 Učer Kate, draga ćerca moja,¹⁰
 učer Kate porodila sina
 po imenu mlada Marijana;
 neka ona goji Margarite 140
 pored svo'ijem sinom Marijanom.«
 Kad to čula mlada Anđelija,
 nosi čedo mladoj Katarini.
 Kad je došla pred bijele dvore,
 videla je od dvora robinja, 145
 Anđeliji dvore otvorila,
 Anđelija u dvor ušetala

¹⁰ Čuo sam uprav ovako.

Katarini b'jele na kamare.
 Kadar njome u kamare dođe,
 Katarinu u dušek u nađe; 150
 robinja se njome poklonila,
 Anđeliji mladoj govorila:
 »Anđelijo, mlada robinjice!
 Koja se je tamo dogodila
 kad si utros b'jel' u Slovinj došla?« 155
 Govori joj mlada robinjica:
 »Katarino, moja gospođice!
 Pozdravi te Mare, sestra tvoja,
 u pozdravu jes ti poručila
 da je čedo malo porodila, 160
 čedo malo, ma je ženska glava.
 To ž'o kralju gospodaru bilo,
 od kralja je hraniti ne smije,
 neg' je tebi u Slovinj poslala
 da je gojiš, moja gospođice, 165
 u tvojem dvoru bijelomu
 pored s tvo'ijem sinom Marijanom.«
 Kad to čula mlada Katarina,
 suze proli lišce niz rumeno
 i ovako mlada govorila: 170
 »L'jepa Mare, draga sestro moja!
 Koliko ti moje govorenje
 a prokleta tvoje neslušanje
 da ne uzmeš kralja budimskoga!«
 Pa mi pruži ruke obadvije, 175
 čedo malo primila u ruke,
 celiva je lišce u bijelo
 pa je b'jelim ml'jekom nadojila,
 pa je stavi u dušek uza se
 i robinji mladoj govorila: 180
 »Pođi s Bogom, mlada robinjice!
 Ti pozdravi Mare, sestre moje.
 Ja ću njome gojit' Margarite
 pored s mo'ijem sinom Marijanom;
 ja ću Marge milovati l'jepo 185
 kolik' moga sina Marijana.«
 Pa je goji dvoru u b'jelomu.

Gojila je tri godine dana;
 kad je treća nastala godina,
 tad je dava miloj svojoj majci, 190
 majci svojoj, udovici Jeli;
 gojila je udovica Jele,
 l'jepo Jele Margu milovala:
 krojila joj dugo i široko
 a sterala meko i visoko; 195
 više d'jete u godinu raste
 nego drugo u dvije godine.
 A kadar je Marge ponarasla,
 lijepo je Jele darovala,
 dala joj je đerdan s grla svoga 200
 i stala je Jele u pošedbe.
 Kad je mlada šetala đevojka,
 gledaju je malo i veliko
 er đevojka ima lišce l'jepo.
 To ž'o bilo mlad'jem Slovinkinjam', 205
 Margariti mladoj govorili:
 »Jesi l'jepa, drugarice naša!
 Jesi l'jepa kako vila b'jela;
 ma zaludu sva tvoja ljepota,
 kad si, Marge, mlada kurjankinja, 210
 ne zna ti se ni babo ni majka.«
 Kad to čula mlada Margarita,
 pocmilila kako zmija ljuta
 i pobjegne dvoru bijelomu,
 i svojoj je majci govorila: 215
 »Majko moja, udovica Jele!
 Kore mene moje drugarice
 da sam Marge mlada kurjankinja.
 Kaži meni, mila moja majko,
 kaži meni ko mi je babajko, 220
 ko li mi je mila moja majka!«
 Kad to čula udovica Jele,
 proli suze lišce niz rumeno,
 Margariti mladoj govorila:
 »Luda ti si, l'jepa Marge moja! 225
 Ja sam Jele mila tvoja majka,
 a tvoj babo od Slovinja bane.

Tvoj kad ti je babo preminuo,
 nejaka se meni ostadnula,¹¹ 230
 ti nejaka od godine dana.
 Kad te korit budu drugarice,
 ti jim reci, l'jepa moja Marge:
 'Majka 'e moja udovica Jele,
 a moj babo od Slovinja bane.
 Moj kad mi je babo preminuo, 235
 ja sam bila luda i nejaka,
 ja nejaka od godine dana:
 a da Jele nije moja majka,
 ne bi mene l'jepo milovala
 ni dala mi đerdan s grla svoga, 240
 ne bi mene stala u pošedbe,
 slala bi me za ovcam na paše.'«
 P' opet Marge pode u pošedbu.
 Da ko vidi mlade Margarite
 kad se šeta b'jela preko grada 245
 kako b'jela vila niz planinu!
 To ž'o bilo mlad'jem Slovinkinjam',
 Margariti mladoj govorile:
 »Jesi l'jepa, mlada Margarito,
 jesi l'jepa kako vila b'jela, 250
 ma zaludu sva tvoja ljepota
 kad si, Marge, mlada kurjankinja,
 ne zna ti se ni babo ni majka!«
 Govori jim mlada Margarita:
 »Lude li ste, drugarice moje! 255
 Ja devojka n'jesam kurjankinja.
 Majka 'e moja udovica Jele,
 a moj babo od Slovinja bane.
 Moj kad mi je babo preminuo,
 ja ostala luda i nejaka, 260
 ja nejaka od godine dana.
 A da Jele nije moja majka,
 ne bi mene l'jepo milovala,
 ni dala mi đerdan s grla svoga,

¹¹ Čuo sam.

ni slala me s vama u pošedbe; 265
 slala bi me za ovcam na pašu.«
 Kad to čule mlade Slovinkinje,
 grohotom se mlade nasm'jevale,
 Margariti mladoj govorile:
 »Što si luda, mlada Margarito! 270
 Jes istina, n'jesi kurjankinja:
 ti si, Marge, roda gospodskoga,
 ma ti Jele nije tvoja majka,
 majka 'e tvoja budimska kraljica,
 a tvoj babo od Budima kralju. 275
 Kad te tvoja porodila majka,
 ž'o je kralju tvomu babu bilo,
 od kralja te hranit' smjela nije,
 bio bi je pogubio kralju:
 neg' te 'e majci u Slovinj poslala, 280
 majci svojoj, udovici Jeli;
 gojila te strina Katarina
 pored s svo'ijem sinom Marijanom,
 gojila te tri godine dana;
 kad je treća nastala godina, 285
 tad te dava udovici Jeli,
 njome Jeli, miloj svojoj majci.
 Gojila te udovica Jele.
 Otkad te je porodila majka,
 još je sv'jetl'jem kraljem u zavađi.¹² 290
 Nigda s kraljem pomirit' se neće.«
 Kad to čula mlada Margarita,
 potrčala dvoru bijelomu,
 udovici Jeli govorila:
 »Majko moja, udovice Jele, 295
 nerođena kolik' i rođena!
 Ti mi, Jele, n'jesi moja majka!
 Majka 'e moja budimska kraljica,
 majka moja, mila ćerca tvoja;
 a moj babo od Budima kralju. 300
 Kad me moja porodila majka,

¹² U šipanjskom govoru nije rijetko oslaćavanje.

ž'o je kralju momu babu bilo,
 od kralja me hranit' smjela nije,
 nego me je u Slovinj poslala.
 Gojila me strina Katarina 305
 pored svo'ijem sinom Marijanom,
 gojila me tri godine dana.
 Kad je treća nastala godina,
 tad me tebi dade, majko moja!
 Otkad me je porodila majka, 310
 još je kralju u zavadi s majkom.
 Ja ću poći, mila moja majko,
 po'ću u moje strine Katarine
 pitat' tanko ruho Marijana,
 pa ću poći Budimu b'jelomu 315
 da bi meni dobrom srećom bilo
 da bi baba s majkom pomirila!«
 Kad to čula udovica Jele,
 procmilila kako zmija ljuta,
 Margariti mladoj govorila: 320
 »Jes istina, l'jepa moja Marge,
 što govore drugarice tvoje,
 ma ne hodi, l'jepa moja Marge,
 ti ćeš lasno izgubiti glave!«
 Ali Marge i ne sluša majke. 325
 Ide na dvor strini Katarini,
 Katarini strini govorila:
 »Katarino, draga strino moja!
 Nije Jele mila moja majka,
 majka 'e moja budimska kraljica, 330
 majka moja, draga sestra tvoja.
 Kad je mene porodila majka,
 ž'o je kralju momu babi bilo,
 od kralja me hranit' smjela nije,
 mene majka u Slovinj poslala, 335
 još je majka s kraljem u zavadi.*
 Tebe molim, draga moja strino,
 daj mi ruho mlada Marijana,

* Vjerojatno greška mjesto »zavadi« (prim. prir.).

ja ću poći Budimu b'jelomu
 dvor na b'jeli kralja baba moga 340
 da bi meni dobrom srećom bilo
 da bi baba pomirila s majkom!«
 Suze proli mlada Katarina,
 suze proli i njome govori:
 »Ne hod' tamo, l'jepa Marge moja! 345
 Ti ćeš ludo izgubiti glave.«
 Ali Marge i ne haje za to,
 neg' uzimlje ruho Marijana,
 pa mi ode dvoru bijelomu,
 pa se Marge resiti stanula 350
 u tanahno ruho Marijana.
 Majka je je l'jepo svjetovala:
 »Pođi s Bogom, l'jepa Marge moja!
 Kada dođeš budimske na vode,
 na vodi su mlade Budimkinje, 355
 za tobom se pomamiti hoće
 er ti, Marge, imaš lišće l'jepo.
 Hoće mlade mađijati tebe:
 cv'jeće će ti na konja baciti.
 Ti ne primaj cv'jeta nijednoga, 360
 nego napr'jed tvoga igraj konja.«
 Kad se Marge l'jepo uresila,
 majke b'jel'jem rukam' zagrlila,
 poljubi se i dva i tri puta,
 da je brojit', stotina bi bilo. 365
 Pa s otole Marge otpravila,
 udre konja b'jela preko grada.
 Majka 'e svoja s prozora gledala,
 majka svoja udovica Jele
 dokle joj je gora ugrabila, 370
 a kad joj je gora ugrabila,
 Jele se je u kulu vratila.
 Zdravo Marge kroz planinu prođe.
 Kad je došla pod Budim na vode,
 to t' na vodi mlade Budimkinje. 375
 Kada mladu devojkku videle,
 za njom su se mamom pomamile
 erbo misle da je junak dobar;

beru mlade cv'jeća svakojega,
 cv'jeće beru i u kite viju 380
 i đevojci cv'jeće mađijale,
 Margi mladoj na konja bacale.
 Marge mlada i ne haje za to,
 nego napr'jed svoga konja igra,
 zdravo mlada u varoš dopade. 385
 Videla je sestra Sekulova
 s visokoga od dvora prozora;
 netom je je očima videla,
 za njom se je mamom pomamila,
 misli Mare, sestra Sekulova, 390
 da je ono slovinski mediče.
 Margaritu mladu dozivala:
 »Gospodaru slovinski mediče!
 Ti pošetaj b'jelu dvoru momu:
 moj mi se je bratac razbolio, 395
 a moj bratac Banović Sekule;
 hodo vidaj bolna brata moga,
 Bo' zna¹³ ću te darovat' l'jepo!*«
 Govori joj mlada Margarita:
 »Ja ne mogu, draga dušo moja! 400
 Neg' ja idem Budimu b'jelomu.
 Poboli se kralju i kraljica,
 idem vidat' kralja i kraljicu.
 Da bi meni Bog i sreća dala
 da izvidam kralja i kraljicu! 405
 Jopet ću se brzo povratiti,
 ja ću poći b'jelu dvoru tvomu,
 tebe prosit' u brata Sekula,
 dušo moja, bi li me uzela.«
 Pa se na nju bacila jabukom. 410
 Dobra sreća ruka Margarite;
 đevojci je pala u njedarce!
 Pa napr'jeda konja udarila,
 zdravo pade budimsko na polje.
 Kad je bila b'jela preko grada, 415

¹³ Bo' zna = Bog zna.

* Treba ili »darovati« ili »lijepo« (prim. prir.).

majka 'e svoja s prozora viđela;
 netom je je očima viđela,
 ončas Margu poznavala majka,
 potrčala kuli niz¹⁴ skaline,
 Margi majka otvorila dvore 420
 i pod njome dobra konja prima,
 primi 'e majka b'jelo u naruče,
 odnese je kule u visoke,
 crne nije zemlje dohitila.
 Ljubile se lišce u rumene 425
 pa je vodi b'jele u kamare.
 Od Budima sve to gleda kralju;
 ljubovci je svojoj govorio:
 »L'jepa Mare, draga ljubi moja!
 Što te pitam, kaži meni pravo: 430
 junak mladi dobar otkle ti je?«
 Govori mu Mare, ljubi svoja:
 »Sv'jetal kralju, dragi gospodaru!
 Kad me pitaš, kazaću ti pravo.
 Ovo mi je nećak od sestrice 435
 po imenu mladi Marijane.
 Isti se je danak porodio
 kadar i ja l'jepe Marge moje
 ja što sam je pogubila majka!«
 A kadar je kralju razumio, 440
 ljubovci je svojoj govorio:
 »L'jepa Mare, draga ljubi moja!
 Daj ti meni mlada Marijana,
 po'ću š njime u lov u planinu.«
 Govori mu kraljica ljubovca: 445
 »Sv'jetal kralju, dragi gospodaru!
 Daću tebi mlada Marijana,
 ma ga čuvaj kako oči tvoje
 er je d'jete roda gospojskoga,
 gospojskoga i plemenitoga, 450
 da mu ne bi sunce nautilo.«
 Kada kralju svoju ljubi čuo,

¹⁴ U ovome se slučaju z ne čuje.

pođe kralju u lov u planine
 i odvede mlade Margarite;
 lov lovili gori po zelenoj, 455
 Marge se je brzo umorila
 i svomu je babu govorila:
 »Sv'jetal kralju, dundo¹⁵ dobro moje!
 Teško sam se, dundo, umorio,
 dušmanin me sanak obrvao. 460
 Mogu li se, dundo dobro moje,
 mogu li se u te pouzdati,
 da mi je malo boraviti sanku,
 da mi, dundo, tvrdu stražu čuvaš
 od hajduka jal' od mrka vuka?« 465
 Sv'jetal joj je kralju govorio:
 »Marijane, moj mili neputo!
 Spavaj sanku koliko ti drago,
 ti se u me možeš pouzdati,
 a ti u me kolik' i sam u se; 470
 ja ću tebi tvrde straže čuvat'
 od hajduka i od mrka vuka.«
 Kad to čula mlada Margarita,
 leže Marge u zelenu travu.
 Netom Marge naslonila glavu, 475
 zaspala Marge ko'k da je zaklana.
 Kad je Marge tihi sanak spala,
 otpe joj se puca pod grlocem,
 zasjajili križi iz njedara,
 u križe se kralju zagledao, 480
 b'jele joj je dojke ugledao,
 sam je kralju sobom govorio:
 »Mili Bože, lijepe djevojke!
 Da ja znadem da je ćerka moja,
 ja bi njome lišće obljudio!« 485
 Ma je Margi dobroj sreći bilo:
 djevojka je u sanku sasnjela
 da joj babo lišće obljudio.
 U snu se je mlada prepanula,

¹⁵ Kod nas obično se ovako zove stric i ujac, a dijete svakoga muškoga nepoznata zove dundom isto kako i svaku nepoznatu žensku tetom.

i pobjegla dvoru bijelomu.	490
Kad je bila na pogled od dvora, majka je svoja s prozora vidjela, potrčala kuli niz skaline, suproj Margi ćeri išetala,	
Margariti govorila majka:	495
»Što je tabi, moja Margarito? Što se jesi tako poplašila? Oli te je babo poznavao?«	
Marge svojoj govorila majci:	
»O gospođo, mila moja majko!	500
Kad sam gori bila u zelenoj, ja se teško jesam umorila, a tihi me sanak obervao; ¹⁶ ležem Marge zelene u trave,	
meni babo tvrdu stražu čuva.	505
Pa sam, majko, tihi sanak spala, ja sam Marge u sanku sasnjela da mi je babo lišće obljubio; u sanku se jesam prepanula,	
ja u sanku na noge skočila,	510
to mi otpeta puca pod grlocem! Ja od straha jesam pobjegnula.«	
Kad je Margu razumjela majka, vodila je dvore u bijele, zatvori je b'jele u kamare.	515
U to kralju b'jelu dvoru dođe. A kad kralju b'jelu dvoru dođe, ljubovci je svojoj govorio:	
»L'jepa Mare, draga ljubi moja!	
Kaži pravo, draga ljubi moja!	520
Otkle ti je lijepa đevojka?«	
Govori mu vjenčana ljubovca:	
»Sv'jetal kralju, dragi gospodaru!	
Ja bi tebi pravo povidjela, m' ako ćeš mi tvrdu dati vjeru	525
da mi ništa učiniti nećeš.«	

¹⁶ Ovaj je oblik najobičniji u Šipanu.

Kralju Mari tvrdu vjeru dava,
 tvrdu vjeru i po devet puta,
 da joj ništa učiniti neće.
 Tad je Mare kralju povidela: 530
 »Sv'jetal kralju, dragi gospodaru!
 Ono nije mladi Marijane,
 neg' je ono naša Margarita.
 Znaš kad sam je porodila majka,
 ti si meni, kralju, zapr'jetio 535
 da pogubim moje Margarite;
 ja je n'jesam pogubit' hoćela,
 nego sam je u Slovinj poslala
 majci mojoj udovici Jeli;
 gojila je mila moja majka 540
 a i moja sestra Katarina.«
 Kad ljubovcu kralju razumio,
 to je kralju puno milo bilo,
 čini kralju veliko veselje
 u svojemu dvoru bijelomu; 545
 i Margi je ćeri govorio:
 »Margarito, draga ćerce moja!
 Ti nakiti listak knjige male
 majci tvojoj udovici Jeli,
 da si baba s majkom pomirila: 550
 'Čini mi babo veselje veliko
 u svojemu dvoru bijelomu,
 neće mene da u Slovinj pusti.
 Moj je babo tebe pozdravio,
 u pozdravlju jes ti poručio 555
 ti da dođeš Budimu b'jelomu,
 hraniće te kralju do života!'«
 A kad Marge svoga baba čuje,
 ona stane b'jelu knjigu piše;
 ovako joj u toj knjizi piše: 560
 »O gospođo, mila moja majko!
 Ja sam baba s majkom pomirila;
 čini babo veliko veselje
 u njegovu dvoru bijelomu.
 Neće me babo u Slovinj pustiti. 565
 Moj je babo tebe pozdravio,

u pozdravlju jest ti poručio
ti da dođeš, mila moja majko,
ti da dođeš Budimu b'jelomu,
hraniće te kralju do života.« 570

A kad Jeli b'jela knjiga pade,
kad videla što joj Marge piše,
od veselja srce joj je puklo.
Iza toga do malo bremena 575
kralju svoje Marge udomio
čak daleko ravnoj Ungariji
za junaka kralja ungarskoga.¹⁷

¹⁷ Kako se vidi iz drugih pjesama u ovoj maloj zbirci, narod zove kraljem i onoga koji je s kraljem u rodu.

9.

Nevjesta Miloš čobanina

(Kate Murat)

Ivanu je ljubi govorila:
 »O Ivane, dragi gospodare!
 Što se s tvo'ijem ne pod'jeliš bratom?
 Ako š njime pod'jelit' se nećeš,
 kunem ti se i vjeru ti davam, 5
 nigda sa mnom biti miran nećeš.«
 Kada Ivo svoju ljubi čuo,
 to je njemu puno žao bilo,
 ma ne može učiniti ino.
 Da je miran svojoj ljubi dragom, 10
 on mi bratu b'jelu knjigu piše;
 ovako mu u knjizi kitio:
 »O moj brate Miloš čobanine!
 Od šta zeman, od toga i br'jeme:
 br'jeme dođe, brate dobro moje, 15
 da mi naša dobra razd'jelimo
 a i naše stare babovine;
 i dovedi sa planine ovce.«
 Kad je knjigu malu nakitio,
 tad je šalje milu bratu svomu 20
 u Miševac, visoku planinu.
 Kada knjiga u Miševac dođe
 a na ruke Miloš čobanina,
 knjigu lega¹⁸ Miloš čobanine.
 Kad vidio što je nakićeno, 25
 u lišcu je kolur¹⁹ prom'jenuo
 a niz lišce suze oborio.
 Gledalo ga tridesti čobana
 i Milošu jesu govorili:
 »Gospodare Miloš čobanine! 30

¹⁸ Talijanski leggere = čitati.¹⁹ Tal. colore = boja, pomast.

Otkle tebi mala knjiga pade?
 Bor ubio knjige i krajine,
 desne ruke kitila koja je!
 Da bi ruka pod sabljom ostala,
 a krajina ognjen* izgorjela! 35
 Vrlo ti je pusta žalostiva!«
 Ali im je Miloš govorio:
 »Djeco moja, tridesti čobana!
 Ne kunite knjige ni krajine
 ni desnice kitila koja je. 40
 Ovo je knjiga sa odžaka moga
 da ja dođem dvoru bijelomu
 i dovedem sa planine ovce.
 Od šta zeman, od toga i br'jeme,
 da mi naša dobra razd'jelimo 45
 a i naše stare babovine.
 Djeco moja, tridesti čobana!
 Vi gonite b'jele ovce moje
 i vi ho'te lugom zelenijem,
 ja ću Miloš poljem širokijem. 50
 Kad to čuli tridesti čobana,
 gone ovce lugom zelenijem,
 Miloš pođe poljem širokijem.
 Kad je bio na pogled od dvora,
 videla ga ljubi Ivanova; 55
 kad je mlada Miloša videla,
 gospodaru svomu govorila:
 »O Ivane, dragi gospodare!
 Ev' odovud Miloš brata tvoga.
 Kad ti Miloš b'jelu dvoru dođe, 60
 kad budete b'jele d'jelit dvore,
 podaj bratu dvore ostarjele,
 a ti uzmi skoro ograđene:
 hoće Miloš zametnuti kagve.
 Gospodare, os'jeci mu glave! 65
 Sva će nama dobra ostadnuti.
 Da on za to ne zametne kagve,

* Vjerojatno greška mjesto »ognjem« (prim. prir.).

kad budete dijeliti zemlje,
 podaj bratu brda i doline,
 a ti uzmi polje i livade: 70
 hoće Miloš zametnuti kagve.
 Gospodare, os'jeci mu glave,
 sva će nama dobra ostadnuti.
 Da on za to ne zametne kagve,
 kad budete d'jeliť konje vrane, 75
 podaj bratu konje ostarjele,
 ostarjele, hrome, nevaljale,
 a ti uzmi prvom osedlane:
 on će Miloš zametnuti kagve.
 Gospodare, os'jeci mu glave, 80
 sva će nama dobra ostadnuti.
 Da on za to ne zametne kagve,
 kad budete d'jeliť sokolove,
 podaj bratu sokolove stare,
 a ti uzmi tiće sokoliće: 85
 hoće Miloš zametnuti kagve.
 Gospodare, os'jeci mu glave,
 sva će nama dobra ostadnuti.
 Da on za to ne zametne kagve,
 kad budete d'jeliť* volove, 90
 podaj bratu vole ostarjele,
 a ti uzmi mlade proučene:
 on će Miloš zametnuti kagve.
 Gospodare, os'jeci mu glave,
 sva će nama dobra ostadnuti. 95
 Da on za to ne zametne kagve,
 kad budete d'jeliť b'jele ovce,
 podaj bratu ovce ostarjele,
 a ti, dragi, uzmi, gospodare,
 šijegvice i mala jaganca: 100
 hoće Miloš zametnuti kagve
 er je on b'jele uzgojio ovce
 i za njima mnogo zlo vidio
 u planini u gori zelenoj.

* Vjerojatno treba »dijeliť« ili »d'jeliti« (prim. prir.).

Gospodare, os'jeci mu glave, 105
 sva će nama dobra ostadnuti.«
 Sve to misli ljubi Ivanova
 da je niko ne čuje odnikle,
 sve je sluša ljubi Miloševa.
 U to Miloš b'jelu dvoru dođe. 110
 Suproj njemu ljubi išetala,
 pod Milošem dobra konja primi,
 konja prima, za zdravlje ga pita.
 Tu mu svoje jade izjadila
 i sve mu je pravo povidela 115
 što govori ljubi Ivanova;
 gospodaru pa je govorila:
 »Tebe molim, dragi gospodare!
 Kad se budeš d'jelit' s bratom tvo'ijem,
 a ti nemoj zametati kagve, 120
 er ćeš jadan izgubiti glave;
 nek' on d'jeli kako mu je drago,
 Bog milostiv pod'jeliće pravo!«
 Pa mi Miloš u dvor ušetao,
 lijepo ga Ivan pričekao, 125
 za junačko zdravlje upitao
 i svomu je bratu govorio:
 »Hodi, brate, da se pod'jelimo!«
 Pa su stali b'jele d'jelit dvore.
 Ivan uzme skorom sagrađene, 130
 bratu dava stare oborene;
 Miloš za to ne zametnu kagve.
 Kad su stali dijeliti zemlje,
 Ivan uzme polja i livade,
 bratu dava brda i doline; 135
 Miloš za to ne zametnu kagve.
 Pa su stali d'jelit' konje vrane,
 Ivan uzme prvom osedlane,
 bratu dava hrome nevaljale;
 za to Miloš ne zametnu kagve. 140
 Kad su stali d'jelit' sokolove,
 Ivan uzme tiće sokoliće,
 bratu dava sokolove stare;
 za to Miloš ne zameće kagve.

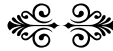
Kad su stali d'jeliti volove, 145
 Ivan uzme prvom proučene,
 bratu dava stare nevaljale;
 ni za to on ne zameće kagve.
 Kad su stali b'jele d'jelit' ovce,
 Ivan uzme ovce šijegvice, 150
 šijegvice i mala jaganca,
 bratu dava stare nevaljale;
 čio Miloš zametnuti kagve
 er je on b'jele uzgojio ovce, 155
 za ovcama mnogo zlo vidio;
 ma mu nije svoja ljubi dala,
 Milošu je mlada govorila:
 »Ne, Milošu, Boga za miloga!
 Nemoj danas zametati kagve
 er ćeš jadan izgubiti glave! 160
 Er ne ištu nego tvoje glave.
 Da komu bi mene ostavio?
 Nek' on d'jeli kako mu je drago,
 Bog milostiv pod'jeliće pravo!«
 Ni tu Miloš ne zameće kagve. 165
 Kad videla ljubi Ivanova
 da nije Ivan brata pogubio,
 ona se je pomamila mamom,
 u nju vrazi jesu udarili, 170
 njome vrazi mirovat' ne dali,
 gospodaru svomu govorila:
 »O Ivane, dragi gospodare!
 Ako tvoga ne pogubiš brata,
 kunem ti se i vjeru ti davam:
 nigda sa mnom biti miran nećeš.« 175
 Ali joj je Ivan govorio:
 »O prokleta bila, ljubi moja!
 Ol' ne vidiš, da bi ne videla!,
 kakav sam mu jadan dio dao?
 Nije jadan zametnuo kagve! 180
 Kako ću mu odsjeći glave?«
 Ali mu je kuška govorila:
 »O Ivane, dragi gospodare!
 Ti otiđi u lov u planinu

s tvo'ijem bratom čobanin Milošem. 185
 Kad dođete u gore zelene,
 a ti reci Miloš bratu tvomu:
 'A moj brate, Miloš čobanine!
 Ja ću poći s hrtim' u planine,
 ja ću plašit' po gori zvjerenje; 190
 a ti stoji na klanjcu t'jesnomu,
 nemoj puštit' iz klanjca zvjerenje;
 da bi iz klanjca ti zv'jeri puštio,
 ne bi ja tvoje sa ramena glave.'
 Veliko je u gori zv'jerenje, 195
 hoće zv'jeri iz klanjca pustiti;
 tad mu ruse osijeci glave,
 sva će nama dobra ostanuti.«
 A kad Ivan svoju ljubi čuo,
 Milošu je bratu govorio: 200
 »O Miloše brate, dobro moje!
 Ho'mo, brate, u planinu u lov,
 da bi nama dobrom srećom bilo
 da mi l'jepa ulovimo lova
 danas, brate, nama za objeda!« 205
 Kadar ga je Miloš razumio,
 s bratom ide u lov u planinu.
 Kad su došli u gore zelene,
 Milošu je Ivan govorio:
 »O Milošu, brate dobro moje! 210
 Ja ću poći s hrtim' u planine,
 ja ću plašit po gori zvjerinje,
 a ti stoji na klanjcu t'jesnomu.
 Da b' iz klanjca ti zv'jeri pustio,
 ne b' ja tvoje glave sa ramena!« 215
 Ivan pođe s hrtim' u planine,
 Miloš stoji na klanjcu t'jesnomu;
 plaši Ivan po gori zv'jerinje.
 Milošu je dobra sreća bila,
 nije Ivan zv'jeri ni vidio, 220
 a negoli da ih isplašio!
 Po gori se teško izmorio,
 pak se bratu na klanjcu vratio
 i svomu je bratu govorio:

»O moj brate, čuda velikoga! 225
 Kolika je Kunara planina,
 svu je s hrtim' jesam ophodio,
 po gori se teško izmorio,
 n'jednog lova n'jesam ni vidio,
 a nego li da ih isplašio!« 230
 Pa mi vode pođu na studene.
 Kad su došli na vodu studenu,
 po vodi su utve poplutale,
 l'jepe utve krila zlaćenoga.
 Pušti Ivan sivoga sokola 235
 da bi zlatne utve uhitio;
 sa vode se utve poplašile,
 poleće nebu u visine,
 za njima se vije u oblake,
 u oblake, u sunčane zdrake. 240
 Na sokola orli udariše,
 zlaćena mu krila izlomiše,
 ranjen soko pade u naranču
 i proklinje svoga gospodara:
 »Proklet bio, Ivan gospodare! 245
 Kad si mene ti u lov odveo,
 što ti n'jesi i brata mojega?
 Da si bio i brata mojega,
 bili bismo orle predobili
 i zlaćene utve ugrabili. 250
 Da smo utve zlatne uhitili,
 bi valjali bijeloga grada.«
 Al mu nešto veli iz oblaka:
 »Muč', ne luduj, soko tica siva!
 Nema ljeta do Đurđeva dana 255
 a ni brata što g' ne rodi majka!«
 A kad Ivan te začuo glase,
 teško se je Ivan prepadnuo,
 brata b'jelim rukam' zagrlio,
 u meden'jem ustim' celivao; 260
 sve je njemu pravo povidio
 i svoje mu jade izjadio
 što govori njegova ljubovca.
 A kad ga je Miloš razumio,

niz lišće je suze oborio, 265
 Ivanu je bratu govorio:
 »O Ivane brate, dobro moje!
 Da si miran s dragom ljubi tvojom,
 fala Bogu! — os'jeci mi glave:
 ma te molim, brate, dobro moje, 270
 nemoj ljubi moje potisnuti!«
 A kad ga je Ivan razumio,
 niz lišće je suze oborio
 i svomu je bratu govorio:
 »Ne boj mi se, brate, dobro moje! 275
 Pri'e bi oči izgubio svoje
 nego tebe brata pogubio.«
 Pa mi idu dvoru bijelomu.
 Kad su bili na pogled od dvora,
 videla ih ljuba Ivanova. 280
 Kad videla ljubi Ivanova,
 da nije Ivan brata pogubio,
 ona se je mamom pomamila,
 u nju jesu vrazi udarili,
 njome vrazi mirovat' ne dali: 285
 ona pođe bočje u zeleno,
 premećala drvlje i kamenje
 dok je našla zmiје šarovite;
 i ubije zmiје šarovite,
 po kupe je jeda natočila, 290
 drugu polu vina nadolila,
 Milošu je na konja nosila
 i ovako njemu govorila:
 »Dobar doš'o, moj mili đevere!
 Bićeš mi se jadan umorio, 295
 na daleku putu ožednio!
 Napi mi se, moj mili đevere!«
 Pruži Miloš desnu svoju ruku,
 kupu vina u ruku primio. 300
 A kad ga je Ivan sagledao,
 on mu s l'jevom po desnoj udrio:
 kupa mu je iz ruke padnula,
 polije se konju po seldocu.
 Koliko je jedovita bila,

ončas konju griva popadnula! 305
De se proli travu u zelenu,
zelena je trava uvenula!
A kadar je Ivan sagledao,
mahne rukom i oštricom kórdom,
ljubi svojoj odas'ječe glave: 310
ko zlo čini, dobru se ne nada!
Zajedno su braća drugovali
i oni se l'jepo milovali,
i umrli, ne prekorili se.

Huda sreća Iva Senjanina

(Kate Murat)

San zasnijela u Senju devojka,
 san zasnijela, u sanku videla
 da je polu Senja izgorjelo,
 usre' Senja crkva Mandaljena, 5
 ukraj crkve rumena ružica.
 U sanku se mlada prepadnula,
 pa u sanku na noge skočila,
 na visoki prozor išetala.
 Gleda mlada preko Senja grada:
 to mi nije ništa izgorjelo! 10
 Tud pohodi Senjanine Ivo;
 Ivu se je pogledati dalo
 na visoki prozor u devojke,
 na prozoru devojku vidio,
 devojci je Ivo govorio: 15
 »Dobro jutro, Senkinjo devojko!
 Što si, dušo, tako uranila
 prije zore i bijela dana?
 Ali si se pomamila mamom,
 ali sinoć vinom izopila, 20
 pa se tebi u sanak ne dade,
 pa ti tvomu stojiš na prozoru
 i ti gledaš preko Senja grada
 da bi mlada videla jarana?«
 Govori mu mlada sa prozora: 25
 »Gospodare od Senja Ivane!
 Ja se n'jesam pomamila mamom,
 niti sinoć vinom izopila
 pa da mi se u sanak ne dade.
 Ja devojka ne gledam jarana, 30
 er devojka jarana ne imam;
 neg' sam noćas malo spala sanku,
 malo spala, čudan mi se snio:

da je polu Senja izgorjelo,
 posre' Senja crkva Mandaljena, 35
 a uz crkvu ružica rumena.
 U snu sam se teško prepadnula,
 u sanku sam na noge skočila.
 Gledam mlada preko Senja grada,
 to mi nije ništa izgorjelo.« 40
 Kad devojkju Ivo razumio,
 po koljenu rukom udrio se
 i devojkju Ivo govorio:
 »O devojkju, ne sasnijela drugo!
 To je moja izginula vojska 45
 i Tadija, drago d'jete moje!«
 Još su oni u riječi tako,
 kad evo ti Đure Senjanina!
 Jedva igra pod sobom dorina,
 niz konja je glavu prevjesio, 50
 vas u crnoj krvi ogreznuo.
 Govori mu Senjanine Ivo:
 »O moj pobre Senjanine Đuro!
 To ko te je tako izranio?
 Nijednoga dobra ne vidio! 55
 Đe je, Đuro, silna vojska moja
 i Tadija, drago d'jete moje?«
 Njemu Đuro jedva progovara:
 »Prođi me se, pobratime Ivo!
 A moj pobre, kazat' ti ne mogu! 60
 Na meni je trides' ljut'jeh rana,
 na konju mi trides' i četiri!
 Pobro dragi, n'jesu rane male,
 neg' je svaka od pedi junaške!
 Za mnom ide Senjanine Vide, 65
 on će tebi kazati pravedno;
 mene pusti, dragi pobratime,
 pusti mene b'jelu dvoru momu!
 Da bi meni Bog i sreća dala
 da živ Đure b'jelu dvoru dođem, 70
 da bi moje ja puštio duše
 na kriocu drage ljubi moje!«
 S tez'jem Đure prođe naprijeda,

kad evo ti Senjanina Vida!	
Nosi jadan Senjanine Vide,	75
nosi jadan desnu u lijevoj,	
pod njim doro na tri noge skače!	
Govori mu Senjanine Ivo:	
»Pobratime Senjanine Vido!	
To ko te je tako izranio?	80
Nijednoga dobra ne vidio!	
Đe je, Vide, silna vojska moja	
i Tadija, drago d'jete moje?»	
Njemu Vide jedva progovara:	
»Prođi me se, Senjanine Ivo!	85
Pobre Ivo, kazat' ti ne mogu:	
na meni je trides' ljutih rana,	
a na konju ne znam ni koliko!	
Pobre dragi, n'jesu rane male,	
neg' je svaka pedi od junaške!	90
Ti me pušti tankoj kuli mojoj	
da bi meni sreća i Bog dala	
da živ Vido b'jeloj kuli dođem	
da bi moje ja puštio duše	
na kriocu drage ljubi moje!	95
A za mnom je Senjanine Mato,	
on će tebi kazati pravedno.«	
S tez'jem Vido pođe naprijeda,	
kad evo ti Mata Senjanina,	
dobro igra pod sobom dorina,	100
n'jesu Mata rane dopadnule.	
Govori mu Senjanine Ivo:	
»Dobar doš'o, Senjanine Mato!	
Đe je, Mato, silna vojska moja	
i Tadija, drago d'jete moje?»	105
Govori mu Senjanine Mato:	
»Pobre dragi, od Senja Ivane!	
Rad' bi tebi bolje kazat' glase,	
ma ne mogu neg' kako je pravo,	
a ti primi ove za najbolje.	110
Sva je tvoja vojska izginula	
i Tadija, drago d'jete tvoje:	
eno ti ga u gori zelenoj	

mrtav Tade drumu pokraj puta!
Na njemu je vrane i gavrane, 115
piju crne oči Tadijine!
Nego pođi, dragi pobratime,
pođi, Ivo, gore u zelene,
ti pokopaj senjske vitezove
i Tadiju, mila sina tvoga, 120
da ih ne ije od gore zvjerenje.«
Kad je Mata Ivo razumio,
na nogam' se jedva održao,
stisne srce tvrđe od kamena
pa mi gore pođe u zelene 125
i pokopa senjske vitezove.

Sibinjanin Janko i slijepac Marijan

(Kate Murat)

Piju vino do dva pobratima:
 jedno junak od Sibilja Anko,²⁰
 a drugo je sl'jepac Marijane.
 Marijanu Anko govorio:
 »Pobratime sl'jepac Marijane! 5
 A kako si oči izgubio?«
 Govori mu sl'jepac Marijane:
 »Prodi me se, pobratime Anko!
 Devet sam se puta oženio,
 sve mi devet preminu ljubovca; 10
 deseti se jesam oženio,
 devet ljubi rodi mi sinova.
 U dvore mi kuga udarila,
 zamori mi do devet sinova
 a i moje vjenčane ljubovce: 15
 ja sam ost'o bez ide ikoga.
 Cmilitim jadan i noći i danom!
 Ja sam moje oči izgubio.«
 Ali mu je Anko govorio:
 »Pobratime sl'jepac Marijane! 20
 Da ti, pobre, moje jade kažem,
 sve bi tvoje pozaboravio
 a moje bi na pamet stavio!
 Tri se puta jesam oženio,
 do tri meni preminu ljubovce; 25
 četvrti se jesam oženio,
 ljubovca mi porod porodila,
 l'jepi porod, sina malahnoga.
 Ja sam njome govorio Anko:
 'Borja tebi, draga ljubi moja! 30
 Koga ćemo zvat' čedu za kuma?'
 Al' je kuška meni govorila:

²⁰ Ovako sam čuo i više puta, ne samo ovdje.

'Borja tebi, gospodare Anko!
 Koliko je b'jelih* gradova,
 u svakomu imaš prijatelja, 35
 Bugariji ali ramnoj nemaš:
 zovi kuma kralja bugarskoga.
 Nek' i ondi imaš prijatelja.'
 Tad ja stanem male kitim knjige,
 a na ruke bugarskomu kralju: 40
 'Sv'jetal kralju, dragi gospodaru!
 Ljubovca mi porodila sina,
 dođi momu ti čedu za kuma
 da krstimo mi čedo malahno.
 A kad kralju mala knjiga pade, 45
 on se skače noge na lagahne
 i on se je naresio l'jepo,
 pored š njime dvanaes' plemića,
 i on dođe tankoj kuli mojoj.
 Ja ga jesam pričekao l'jepo: 50
 konje vodim u konjske podrum
 a junake u dvore za sopre,
 tu činimo veliko veselje
 i krstimo sina malahnoga.
 Ja sam kralja l'jepo darovao, 55
 kralju meni ne daruje ništa,
 on je kralju meni govorio:
 'O moj kume od Šibinja Anko!
 Nemoj žalit', kume dobro moje,
 đe te, kume, darovao n'jesam, 60
 tebe kume i kumića moga.
 Evo meni krsno ime ide,
 dođi, kume, meni na veselje
 i donesi kumića mojega;
 ja ću tebe l'jepo darovati, 65
 tebe, Anko, i kumića moga.'
 Pa on ramnoj ide Bugariji.
 A kad vragu krsno ime dođe,
 ja se jesam naresio l'jepo
 i mojega sina jedihnoga, 70

* Vjerojatno treba »bijelih« (prim. prir.).

pa ja njemu na veselje idem.
 L'jepo me je kralju pričekao:
 čedo malo uzme u naruče,
 čedo malo grli i celiva;
 mene vodi sopre za svijetle, 75
 on je na me vinom navalio,
 rujn'jem vinom od devet godina,
 a rakijom tripud prepecanom.
 De sam pio, tu sam i zaspao.
 A kad sam se od sna probudio, 80
 ja se jedan u tamnici nađem,
 ukraj mene moje čedo malo!
 Teško me je kralju zakovao,
 zakuje mi i noge i ruke,
 ne mogu se svrnut' ni obrnut': 85
 teško cmili moje čedo malo.
 Niko jedna ne pohodi mene,
 niti nosi piva ni jediva,
 teško cmili moje čedo malo;
 ja mitio sina nejakoga, 90
 čedo mi se utažit' ne može!
 Kad izišlo neđelja danaka,
 od glada je d'jete preminulo,
 a ja jedan oštire nože uzmem
 i aršin sam zemlje iskopao 95
 i moje sam čedo ukopao.
 Dan po danak petnaes' danaka,
 niko jedna ne pohodi mene,
 niti nosi piva ni jediva;
 a ja uzmem oštire nože moje, 100
 ja sam moga iskopao sina,
 ja izijem sina malahnoga,
 izijem mu i kosti i meso,
 sina ijem, grozne suze lijem,
 baš smrdeća od petanes' dana. 105
 U tomu sam sanak uhitio.
 A kad sam se od sna probudio,
 sva mi tamna obasja tamnica!
 Ja pogledam tamnici na vrata,
 od tamnice vrata otvorene! 110

A ja sam se na noge skočio,
 ja išetam tamnici na vrata
 i ja gledam b'jela preko grada:
 tu u gradu ne ima nikoga!
 A ja šetam iz tamnice tamne, 115
 pa ja idem dvore u kraljeve:
 to u dvoru ne ima nikoga
 neg' kraljeva mlada robinjica:
 robinji sam mladoj govorio:
 'Robinjice, po Bogu sestrice! 120
 Daj mi jadnu blagovati štogod,
 evo ću ti sada preminuti
 ja od glada i velika jada!
 Robinjica srca milostiva,
 da mi komad kruha ječmenoga. 125
 Ja kad sam se ponajio bio,
 ja pošetam kuli na prozore
 i pogledam kule pred visoke:
 to t' pred kulom kralju Bugarine,
 ukraj njega moja nevjernica! 130
 Kad to, dragi, vidim, pobratime,
 u mene je srce poigralo
 kako utva krilim' po Dunaju:
 ja se puštim kuli niz skaline,
 pa išetam dvore pred bijele; 135
 sv'jetla kralja za prsi fatio
 i zubim' mu grlo prekosio.
 Kad videla moja nevjernica,
 stala b'ježat b'jela preko grada,
 a ja sam je dozivao Anko: 140
 'Nemoj bježat', moja nevjernice!
 Ti da si mi učer pobjegnula,
 danas bi te dostignuo Anko!
 Ti se vrati, moja nevjernice,
 pomози mi tovariti blago.' 145
 Pa se moja vrati nevjernica.
 Ja po dvoru blago pokupio
 i na dobre konje tovario,
 pa govorim mojoj nevjernici:
 'Sad što hoćeš, nevjernice moja? 150
 Oli hoćeš da te mlini melju,

oli ćeš mi oštre sv'jetlat' korde,
 oli ćeš mi sv'jetlit' dublijerom
 kad ja Anko na večeri budem?'
 Govori mi moja nevjernica: 155
 'Neću, Anko, da me mlini melju,
 niti ću ti oštre sv'jetlat' korde;
 nego ću ti svijetlit' dumb'jerom
 kad ti, Anko, na večeri budeš.'
 Pa ja idem mojoj kuli tankoj 160
 i dovedem silnovito blago.
 Kad je večer do večera bilo,
 a ja uzmem voštenu košulju,
 ja oblačim moju nevjernicu.
 Kad sam Anko na večeri bio, 165
 ja pripalim voštenu košulju
 i ljubovcu ukraj sopre stavim
 i njome sam Anko govorio:
 'Sad mi, moja, sv'jetli, nevjernice!'
 Kad joj vatra ruke uhitila, 170
 nevjernica mene dozivala:
 'Ne daj, Anko, dragi gospodare,
 ne daj, Anko, b'jele ruke moje
 s ko'ijem sam te ja mlada grlila!'
 Ja govorim mojoj nevjernici: 175
 'A ti šuti, nevjernice moja,
 ka' s' grlila bugarskoga kralja,
 n'jesi Anka, gospodara tvoga.'
 Kad joj vatra usta uhitila,
 gospodara mene dozivala, 180
 'Ne daj, Anko, dragi gospodare,
 ne daj, Anko, medna usta moja,
 ko'ijem sam te celivala mlada!'
 Ja govorim mojoj nevjernici:
 'Muči, šuti, nevjernice moja! 185
 Ka' s' ljubila bugarskoga kralja,
 n'jesi Anka zvala gospodarom.'
 Pa ja moju izgorim ljubovcu,
 a ja osta — višnjem Bogu fala!«

Ljubovca Jakšić Mitra

(Kate Murat)

Jakšić St'jepo nevi govorio:
 »O Jelice, junaška ljubovco!
 Za ran', Jele, pripravi večere,
 na večeru Turke zazvaćemo.«
 Ma je St'jepu Jele govorila: 5
 »O Stjepane, moj mili đeverel!
 Ti ne zovi na večeru Turke,
 Turci će se vinom izopiti,
 večeras će crna krv se prolit'.«
 Drugi joj je volat²¹ govorio: 10
 »O Jelice, junaška ljubovco!
 Za ran', Jele, draga moja neve,
 za ran', Jele, pripravi večere:
 na večeru zazvaćemo Turke.«
 Stjepanu je Jele govorila: 15
 »O Stjepane, moj mili đeverel!
 Ti ne zovi na večeru Turke:
 Turci će se vinom izopiti,
 večeras će crna krv se prolit'.«
 St'jepo svoju nevu i ne sluša. 20
 Neg' joj treći volat govorio:
 »O Jelice, junaška ljubovco!
 Za ran', Jele, pripravi večere:
 zazvaćemo na večeru Turke.«
 Veće St'jepo Jeli dodijao, 25
 za ran' Jele večeru spravila,
 zazvali su na večeru Turke.
 A kadar je po večeri bilo,
 mlada Jele naslonila glavu
 na Stjepana, svoga na đevera; 30
 među sobom Turci govorili:

²¹ Talijanski: *per la seconda volta*. Ovako se kaže samo u pjesmi.

»Mili Bože, na svemu ti fala!
 De se sunce na mjesec naslanja,
 Mitrojeva Jele na Stjepana,
 na Stjepana, svoga na đevera! 35
 Pogubimo Mitra i Stjepana,
 a Jelice, ljubi Mitrojeve,
 vodimo je Skadru bijelomu
 Skadraninu paši za jabuku;
 paša će nas darovati l'jepo!« 40
 Sve to čuje Mitre i Stjepane;
 ma ne znadu što govore Turci,
 erbo turski zborit' ne umjedu,
 nit' umjedu, niti razumjedu.
 Ma to čuje Jele Mitrojeva: 45
 dobro umije Mitrojeva Jele,
 dobro umije, bolje razumije;
 ovako je Jele govorila:
 »Bor vas ubi, Mitre i Stjepane!
 Ne čujete što govore Turci 50
 da vas hoće oba pogubiti,
 mene mlade Jele uhititi
 i vodit' me Skadru bijelomu,
 Skadraninu paši za jabuke;
 da će paša darovat' ih l'jepo!« 55
 Kad to čuje Mitre i Stjepane,
 poskočili na noge lagahne,
 od bedrice kórde povadiše
 i posjeku trideseti* Turaka.
 Pođe Mitar goricom zelenom, 60
 ma je njemu lošom srećom bilo:
 u gori ga Turci uhitili,
 vezali mu ruke naopako,
 vodili ga Skadru bijelomu,
 daruju ga paši Skadraninu. 65
 Njega paša u tamnicu baci
 u studenu vodu do koljena,
 u zelenu travu do ramena,

* Vjerojatno treba »trideseti« (prim. prir.).

u junaške kosti do nikava; ²²	
tu pecaju zmiје i otresi,	70
zmi'e pecaju a otresi pale;	
jadnu se je Mitru dodijalo,	
pocmilio u tamnici tamnoj;	
koliko je lako pocmilio,	
polu Skadra b'jela pomamio	75
i dva banu u bešici sina.	
Mitila ih gospođa banica,	
miti djecu dunjam' i jabukam',	
a najposl'je dojkam' iz njedara,	
jedva zoru b'jelu dočakala.	80
Kad zorica b'jela zab'jelila,	
gospodaru šeta na kamare,	
gospodaru banu govorila:	
»Sv'jetal bane, dragi gospodare!	
Pušti onoga iz tamnice vraga,	85
ol' ga pušti, oli ga pogubi!	
Cmili sužanj u tamnici tamnoj:	
polu Skadra pomamio grada	
i dva moja u bešici sina.	
Kolika je božija noć bila,	90
svu noć su mu* d'jeca preplakala,	
ja ih mitim dunjam' i jabukam',	
a najposl'je dojkam' iz njedara!«	
Kad je paša svoju ljubi čuo,	
on se skoči noge na lagahne,	95
pa mi šeta tamne u tamnice	
i mladu je Mitru govorio:	
»Što je tebi, moj sužanj nevoljan!	
Što ti cmiliš u tamnici mojoj?	
Oli ti je loša hrana moja,	100
ol' tamnica jedna kuća moja,	
oli ti je sindēr gvožđe teško,	
ol' na rukam' teške lisičine?»	
Al' je paši sužanj govorio:	
»Sv'jetal paša, dragi gospodare!	105

²² Ne znadu što je.

* Vjerojatno treba »mi« (prim. prir.).

Nije meni loša hrana tvoja,
 ni tamnica jadna kuća moja,
 niti mi je sinđer gvožđe teško,
 ni na rukam' teške lisičine.
 Neg' te molim, pašo gospodare! 110
 Baci, paša, mene na otkupe,
 na otkupe za cekine žute.«
 To mi paša i u Boga pita!
 On je mladu Mitru govorio:
 »O moj sužnju, mlad' Jakšiću Mitre! 115
 Ja ću tebe bacit' na otkupe,
 mali* neću za cekine žute.
 Daćeš meni Jele, ljubi tvoje,
 i tvojega konja od megdana,
 seldo mu je suhoga od zlata, 120
 a griva mu biserom nizana,
 koji stignut' i ubjegnūt' može,
 i tvojega koplja od megdana,
 i tvojega perja** buzdohana
 što su niza nj zlatna tri gajtana, 125
 a i tvoje kórde²³ posjeklice
 s balčalukom suhoga od zlata,
 i tvojega sjajna čeferdala
 koji bije pod oblakom ždrala,
 a i tvoje divan kabanice 130
 na kojoj je devedeset puca,
 u svakoj je zlata po pō litre;
 pod grlocem koja je najgornja,
 u njome je čista litra zlata:
 ta se puca na vitu²⁴ odvija 135
 što ti u njome kucaju sahati;
 kad ti ideš u četu s družinom,
 znadeš dobro doba koje ti je.«
 Kadar ga je Mitar razumio,
 ovako je paši besjedio: 140

* Mali = ma ali (prim. prir.).

** Inače »perna« (prim. prir.).

²³ T. j. čorde

²⁴ Talij. vite = vijak, burma.

»Sv'jetal paša, dragi gospodare!
 Sve bi tebi blago halanio,²⁵
 ne bi Jele, drage ljubi moje,
 ni mojega konja od megdana,
 ni mojega sjajna čeferdala, 145
 ni mojega perja buzdohana,
 ni mojega koplja od megdana,
 a ni moje divan kabanice!
 Neg' te molim, pašo gospodare,
 donesi mi divit i artije 150
 da ja kitim listak knjige male
 a na ruke Jeli, ljubi mojoj,
 da se vlada i sama pomaga,
 a meni se nikadar ne nada!«
 A kad ga je paša razumio, 155
 Mitru dava divit i artije.
 Stane Mitar b'jelu knjigu piše,
 a na ruke Jeli, ljubi svojoj.
 Ovako joj u knjizi kitio:
 »O Jelice, draga ljubi moja! 160
 Oli ne znaš, ol' za me ne haješ
 da sam ti se jadan osužnjio
 u tamnici paše Skadranina?
 Studena mi voda do koljena,
 zelena mi trava do ramena 165
 a junaške kosti do nikavâ,
 đe pecaju zmije i otresi,
 zmije pecaju, a otresi pale!
 Mene paša ne da na otkupe,
 na otkupe za cekine žute, 170
 nego za te, Jele, ljubi moja,
 i za moga konja od megdana
 što mu je seldo suhoga od zlata
 a griva mu biserom nizana,
 i mojega sjajna čeferdala 175
 koji bije pod oblakom ždrala,
 i mojega koplja od megdana,

²⁵ Isto što i »halaliti«.

i mojega perja buzdohana
 što su niza nj zlatna tri gajtana,
 a i moje divan kabanice 180
 na kojoj je devedeset puca,
 što je u svakoj po pô litre zlata;
 pod grlocem koja mi najgornja,
 što je u njoj čista litra zlata,
 što se puca na vitu odvija, 185
 što mi u njoj kucaju sahati:
 kad ja idem u četu s družinom,
 znadem dobro doba koje mi je.
 Sve bi paši halanio blago,
 ne bi tebe, Jele, ljubi moja! 190
 Neg' se vladaj i sama pomagaj,
 a meni se nikadar ne nadaj!«
 A kad Jeli b'jela knjiga pade,
 kadar vidi što joj Mitar piše,
 cmili Jele i suze prol'jeva. 195
 A kadar se Jele naplakala,
 mislit' stane što bi učinila.
 Sve mislila, na jedno smislila:
 ona se je na noge skočila,
 pa uzimlje britve od brijanja, 200
 stala Jele žute brijat kose.
 Nešto brija, a nešto podvija
 l'jepo mlada kose na junašku,
 pa se Jele stala resit' l'jepo
 u tanahno ruho Mitrojevo; 205
 a kad se je l'jepo naresila,
 ona dugi čibuk prihitila
 a na čibuk bursu²⁶ naticala
 kako nose careve katane.
 Pa mi šeta u konjske podrume, 210
 Mitrojeva konja izvodila,
 sedlala ga sedlom pozlaćen'jem,
 a zauzda uzdom srebrnijem²⁷
 i doru je Jele govorila:

²⁶ Talij. borsa = česa.

²⁷ Ovako sam čuo.

»O dorote,* sve moje uzdanje! 215
 Ti se ne daj nikomu u ruke,
 nego Mitru, gospodaru tvomu!«
 Pak okroči debela dorina,
 okročila, pa ga preklopila.
 Pa udari pod sobom dorina, 220
 udrila ga Skadru bijelomu.
 Kad je došla više Skadra grada,
 prokliknula iza svega glasa:
 »Teško kući, gore domaćinu 225
 đe večeras na konak dopadem!
 Hoće mi se vina od Žimbrina,
 a rakije od zemlje Kapije,
 momu konje** ječma od Peleča!«
 To su čule dv'je pašine sluge,
 gospodaru paši pošetale, 230
 svijetlomu su paši govorile:
 »Sv'jetal pašo, dragi gospodare!
 Evo dođe careva katana,
 konja igra, iza glasa viče:
 'Teško kući, gore domaćinu 235
 đe večeras na konak dopanem!
 Hoće mi se vina od Žimbrina,
 a rakije od zemlje Kapije,
 momu konje** ječma od Peleča!'«
 Kad je paša sluge razumio, 240
 sv'jetal se je paša prepadnuo
 i svo'ijem je slugam' govorio:
 »U Boga vam, dvije sluge moje!
 Vi pođite na 'no polje ramno,
 pod katanom konja usprimajte, 245
 vo'te konja u konjske podrume
 a katanu meni u prestolje.«
 Kad to čule dv'je sluge pašine,
 na široko polje išetale
 pred katanom da primaju konja: 250
 ne da doro ni gledati na se,

* Inače »dorot« (prim. prir.).

** Vjerojatno treba »konju« (prim. prir.).

a negoli dat' jim se u ruke!
 Ušim' striže a kopitam' bije.
 Kad videle dv'je sluge pašine,
 gospodaru paši pošetale, 255
 ovako su njemu govorile:
 »Sv'jetal pašo, dragi gospodare!
 Katane su prije dohodile,
 ma l'* ovaka nije nikadara!
 Mi smo pošli da primamo konja, 260
 ne da doro na se ni gledati:
 ušim' striže, a kopitam' bije!«
 A kad paša sluge razumio,
 sv'jetal se je paša zamislio,
 na visoki prozor išetao 265
 i on gleda Jele Mitrojeve
 đe mu igra konja oko dvora.
 Pa je bojno koplje uzimala,
 s bojnjem kopljem u zemlju udrila,
 a pri koplje konja privezala. 270
 Pa mi šeta pašine u dvore
 svijetlome paši u prestolje.
 Paša joj je sv'jetal govorio:
 »Dobro došla, careva katano!
 A ti sjedi sa mnom u prestolje, 275
 a ja hoću divaniti s tobom
 dokle vruću kafu popijemo.«
 Govori mu careva katana:
 »Sv'jetal paša, dragi gospodare!
 N'jesam doš'o, pašo gospodare, 280
 n'jesam došo da kafu pijemo,
 a ni, paša, divaniti s tobom!
 Neg' sam, dragi, došo, gospodare,
 pošlje mene care gospodare
 da mu pošlješ sužnja iz tamnice, 285
 sužnja dobra, mlad Jakšića Mitra.«
 Sv'jetal joj je paša govorio:
 »Borja tebi, careva katano!

* Ma al' (prim. prir.).

Evo tebi ključa od tamnice,
 uzmi sužnje* kojega ti drago, 290
 ma mi nemoj mlad Jakšića Mitra!
 Za nj ću dobre primiti otkupe:
 l'jepe Jele, ljubi Mitrojeve,
 i njegova konja od megdana
 koji stignut' i ubjegnut' može, 295
 seldo mu je od suhoga zlata,
 a griva mu biserom nizana,
 i njegove kórde posjeklice
 koja s'ječe u oklopu Turke,
 s balčalukom suhoga od zlata, 300
 i njegova sjajna čeferdala
 koji bije pod oblakom ždrala,
 i njegova perja buzdovana
 što su niza nj zlatna tri gajtana,
 i njegove divan kabanice 305
 na kojoj su devedeset puca,
 u svakoj je po pō litre zlata;
 pod grlocem koja mu najgornja,
 u njome je čista litra zlata.
 Ta se puca na vitu odvija, 310
 u njome mu kucaju sahati:
 kadar ide u četu s družinom,
 Mitre znade doba koje mu je.«
 Kad to čula Jele Mitrojeva,
 povadila trostruke handžije, 315
 po plećima pašu udarila.
 Kako ga je lako udarila,
 na ramenu pukla mu košulja,
 kroz košulju crna krv udrila!
 Sv'jetlomu je paši govorila: 320
 »Ne budali, paša gospodare!
 Mitrovi su dvori porobljeni,
 odvedena Jele Mitrojeva
 svijetlomu caru gospodaru.
 Ljubiće je care gospodare, 325

* Sužnja? (prim. prir.).

a za njime njegovi vez'jeri.
 I ja hoću, careva katana;
 najposljednji crni Arap moro!«
 A kadar je paša razumio,
 Jeli dava ključe od tamnice. 330
 Kad se Jele ključa dobavila,
 potrčala kuli niz skaline,
 išetala pred bijele dvore.
 Pa se baci dobra na dorina,
 udre konja do tamnice tamne, 335
 od tamnice vrata otvorila,
 gospodara Mitra dozivala:
 »Hodi, jadan mlad Jakšića Mitre!
 B'jeli su ti dvori porobljeni,
 potočeno vino i rakija, 340
 odvedene ovce i volovi,
 i Jelica, draga ljubi tvoja,
 odvedena caru čestitomu,
 ljubiće je care gospodare,
 a za njime carevi vez'jeri, 345
 i ja hoću, careva katana;
 najposljednji crni Arap moro!«
 A kadar je Mitar razumio,
 suze proli i Jeli govori:
 »Gospodare careva katano! 350
 Uzmi korde, os'jeci mi glave
 da ne gledam jadne ljubi moje!«
 Pa mi šeta tamne pred tamnice.
 Kadar doro vidi gospodara,
 prostere se zelenoj po travi, 355
 a on Mitar konja uzjahao.
 Da ko vidi Jele Mitrojeve!
 Pod sobom je konja udarila
 i s glave je klobuk obalila,
 prosule se rudne platenice!* 360
 Pokliknula tanko, glasovito:
 »Ostan' s Bogom, paša Skadranine!

* Vjerojatno treba »pletence« (prim. prir.).

Fala tebi, dragi gospodare,
 đe mi dadeš Mitra gospodara!
 Žalit' nemoj, paša gospodare, 365
 ja što sam te Jele prevarila.
 Ako sam te Jele prevarila,
 za to sam te l'jepo darovala
 ovom mojom trostrukom handžijom
 po tvojemu turskomu ramenu!« 370
 A kadar je paša razumio,
 paša se je mamom pomamio,
 on dozivlje momke i dvorane:
 »Na noge se, momci i dvorani!
 Ono nije careva katana 375
 neg' Jelica, ljubi Mitrojeva!
 Ma ne žalim što me prevarila,
 nego žalim đe me udarila
 ona mlada trostrukom handžijom
 po mojemu b'jelomu ramenu!« 380
 Kad ga čuli momci i dvorani,
 za Jelicom stali u poćeru.
 Za sobom se Jele obrnula;
 kad je Jele Turke ugledala,
 gospodara spuštila sa konja 385
 i skriva ga st'jene za studene.
 Jelici je Mitar govorio:
 »Ne hod' tamo, Jele ljubi moja!
 Ti ćeš ludo izgubiti glave.«
 Al' Jelica za to i ne haje, 390
 nego Turcim' u susrete ide.
 U polju je Turke pričekala,
 um'ješa se Jele među Turke
 káko soko među golubove.
 S'ječe Turke kako mrke vuke, 395
 sv'jeh pos'ječe, n'jedan ne pobježe!
 Sve to paša gleda sa prozora,
 suze roni, rusu guli bradu,
 od jada mu živo srce pukne.
 Pa se Jele vrati gospodaru, 400
 nađe Mitra st'jenom za studenom
 đe joj cmili i suze prol'jeva.

Kad videla Jele Mitrojeva,
gospodara za ruke fatila
i baci ga za konja uza se.
Oni zdravo b'jelu dvoru dođu.

405

Zubinja bolest

(Kate Murat)

L'jepa ti je Kade Zulićeva!
 Ma je njome zaludu ljepota
 kad će jadna umr'jeti od zuba.
 Teško je je zubak zabolio;
 ona zove medik barbijera 5
 da joj vadi zuba bijeloga.
 Zub joj vadi medik barbijere,
 zub joj vadi, na usta joj gleda,
 Zulićevoj Kadi govorio:
 »Dušo moja, Zulićeva Kade! 10
 L'jepa ti, Kade, medna usta imaš!
 Da me hoćeš celivati š njima,
 ja ti tebe izvid'o od zuba.«
 Govori mu Kade Zulićeva:
 »Zub mi vadi, medik barbijere, 15
 zub mi vadi, bilo ti u z'o čas!
 Meni nije tvoje od ob'jesti,
 nego mi je od moje nevolje.«
 Jopet joj je medik govorio:
 »L'jepa ti si, Zulićeva Kade! 20
 A l'jepo ti b'jelo lišce imaš!
 Daj mi, Kade, ljubiti' lišce b'jelo,
 ja ću tebe izvidat' od zuba.«
 Govori mu Zulićeva Kade:
 »Zub mi vadi, medik barbijere, 25
 zub mi vadi, u z'o čas ti bilo!
 Ti ne gledaj b'jelo lišce moje:
 nije meni tvoje od ob'jesti,
 neg' je meni moje od nevolje.«
 Jopet joj je medik govorio: 30
 »L'jepa ti si, Kade, moja dušo!
 Ma zaludu sva tvoja ljepota,
 kad ćeš jadna umr'jeti od zuba!«

Govori mu Kade Zulićeva:
»Zub mi vadi, medik barbijere, 35
zub mi vadi, u z'o čas ti bilo!
Nije meni tvoje od ob'jesti,
neg' je meni moje od nevolje,
vadi meni b'jela zuba moga!
Ako mi ga izvaditi nećeš, 40
u meni će puknut' srce moje
od bolesti b'jela zuba moga.«
Još bi Kade bila govorila,
od bolesti srce puklo joj je!
Mrtva pade Zulićeva Kade 45
preko ruka mlada medikara!
Što učini medik barbijere,
što učini, u z'o čas mu bilo!

Djeca Vida Daničića nahode svoju majku

(Kate Murat)

Falio se Despotović Đuro
 u dušeku Jeli, ljubi svojoj:
 »O Jelice, draga ljubi moja!
 Otkad mene moja rodi majka
 i svilen'jem opasala pasom, 5
 na junaške noge postavila,
 ja ne videh ljevše ženske glave
 što ljubovce Daničića Vida:
 l'jepa 'e Mare kako vila b'jela!
 Još mu bolji porodila porod: 10
 dva mu sina zajedno rodila;
 da ih vidiš, draga ljubi moja,
 kakva jesu dva u Vida sina!
 Lijepa su kako im i majka.«
 Kad to čula Đuróva ljubovca, 15
 huda bila, na zlo pomislila,
 u nju jesu vrazi udarili,
 njome vrazi mirovat' ne dali;
 nego moli Boga velikoga
 da noć prođe, b'jela zora dođe. 20
 Moli Boga, umolila ga je:
 noć joj prođe, b'jela zora dođe,
 ona kuška na noge skočila
 pa mi stala b'jelu knjigu piše
 a na ruke Daničiću Vidu; 25
 ovako mu u toj knjizi piše:
 »Gospodare Daničića Vido!
 U z'o čas se jesi oženio,
 ljubi l'jepe u dvore doveo!
 Ona ljubi do dva moja sina! 30
 Junaci su, nije im zabave;
 ma što Đuru, gospodara moga,
 njega Đuru stara i bradata?

Otkad se je š njome sastanuo,
jesam jadona hranu poželjela 35
ljubi tvoja Boga velikoga!«
Kadar Vidu b'jela knjiga pade,
knjigu lega²⁸ Daničiću Vido,
knjigu lega, kolur²⁹ prom'jeniva.
Gledala ga Mare, ljubi svoja, 40
gospodaru Vidu govorila:
»Gospodaru Daničiću Vido!
Otkle tebi b'jela knjiga pade?
Vrlo ti je pusta žalostiva!
Bor ubio knjige i krajine, 45
desne ruke kitila koja je,
da bi ruka pod sabljom ostala,
a krajina, knjiga iz koje je,
da bi živ'jem ognjem izgorjela!«
Vido svojoj govori ljubovci: 50
»Ne kun' knjige, Mare, ljubi moja,
ni krajinu, knjiga iz koje je,
ni desnicu, kitila koja je.
Evo meni mala knjiga pade,
ljubi moja, iza Carigrada 55
a od Mata, vrla brata tvoga,
da se mladi ženi Matijica
a od danas do petnaes' dana:
da ja dođem, draga ljubi moja,
da ja dođem i dovedem tebe, 60
da dođemo Matu na veselje.
U lišcu sam kolur prom'jenuo,
jes mi mučno djecu ostaviti.«
Govori mu Mare, ljubi svoja:
»Pođi, Vido, dragi gospodare, 65
na veselje Matu, bratu momu,
ma ja, dragi, neću, gospodare,
neću Matu na veselje poći,
neću moju djecu ostaviti.«
Ma je Mari Vido govorio: 70

²⁸ Legati — leggere, tal. = čitati.

²⁹ Kolur — colore, tal. = boja.

»Hajde, Mare, pa se resi l'jepo
 u tanahno od nevjeste ruho
 u komu si nevom dovedena,
 da idemo Matu na veselje;
 a djecu ću baciti na babe.« 75
 Prepade se Vidóva ljubovca,
 pa pošeta b'jele u kamare.
 Mare se je resiti stanula
 u tanahno od nevjeste ruho.
 A kakva je Vidóva ljubovca! 80
 Savila je povrh čela vlase,
 a kakva je — vesela joj majka!
 Bi smamila sa neba oblake,
 neg' li neće sa zemlje junake!
 U to dođe Daničića Vide 85
 i dovede dvije babe mlade
 da mu goje dva nejaka sina
 dok se Vido ozdovamo³⁰ vrati.
 Da ko vidi Vidóve ljubovce!
 Maloj djeci na beške šeta, 90
 malu djecu grli i celiva
 i grozn'jem ih suzama³¹ pol'jeva,
 djeci svojoj govorila majka:
 »Ostanite s Bogom, djeco moja!
 A Bog znade vidim li vas veće!« 95
 Od njih majka d'jelit' se ne može,
 srdit Vlaše Daničiću Vido,
 srdit Vlaše u kamaru šeta:
 za b'jele je ruke uhitio,
 izvede je b'jele iz kamare. 100
 Obrće se Vidóva ljubovca,
 obrće se djeci na beške,
 ma joj ne da Vide gospodare:
 izvede je iz bijela dvora,
 pa je Vide na konja bacio 105
 i pokraj nje Vido gospodare;
 pa s' otle zdravo otpravili.

³⁰ Na Šipanu govore *ozdovamo*, *ozdonamo*, mjesto *odovamo* i *odonamo*.

³¹ Čut je od Šipanjana još i *suzami*, *nami* i t. d.

Kad su bili goricom zelenom
 na raskršje stojna Carigrada,
 on ne ide stojnu Carigradu, 110
 nego ide put Nova Pazara.
 Govori mu vjenčana ljubovca:
 »Gospodare Daničiću Vido!
 N'jesu ovo, dragi gospodare,
 n'jesu puti put za Carigrada, 115
 neg' su puti Nova od Pazara!«
 Muči Vlaše kolik' da ne čuje.
 Oni idu tako ponapr'jeda,
 u putu ih Vlasi susretali,
 Daničiću Vídu govorili: 120
 »Gospodare Daničića Vido!
 L'jepe ti si vile uhitio!
 Dobro ti se uhititi dala,
 pa je vodiš Nove na Pazare.«
 Ali im je Vido govorio: 125
 »O vi Vlasi, mila moja braćo!
 Nije ovo od planine vila,
 neg' je ovo moja nev'jernica,
 nev'jernica — vjenčana ljubovca,
 koja ljubi potajno junake: 130
 do dva sina Despotović Đura
 i Despota stara i bradata,
 pa je vodim Nove na Pazare.«
 Kad to čula Vidóva ljubovca,
 pocmilila kako zmija ljuta, 135
 teško se je Vidu oklinjala
 suncem žark'jem, nebom i mjesecom
 i s dva svoja u bešici sina.
 Sve što mu se veće oklinjala,
 sve joj Vlaše manje vjerovao, 140
 neg' je vodi na Nove Pazare,
 on mi stavi mladoga telara
 da telari od jutra do mraka
 a od mraka sve do b'jela danka:
 »Evo dođe Daničića Vide! 145
 On prodava vjenčanu ljubovcu,
 za nju hoće pet stotina groša.«

To je čuo beg Filipoviću;
 šeta bego Nove na Pazare.
 Kad vidio Vidove ljubovce, 150
 za njom se je Ture pomamio,
 stane Ture pa mu broji groše,
 groše broji, na lišce joj gleda,
 u preši se Ture zabrojilo:
 on mu dava groša šes' stotina, 155
 pa je vodi dvoru bijelomu,
 a on Vide b'jelu dvoru ide
 i odnese groša šes' stotina.
 Iza toga do malo bremena
 Vido l'jepo djecu odgojio. 160
 Kad su Vidu d'jeca podnarasla,
 on jim l'jepo pokroji od'jelo,
 kupuje im konje i oružje.
 Ma su d'jeca Vidu govorila:
 »A naš babo Daničića Vido! 165
 Kaži, Vido, đe je naša majka?«
 Ma je djeci Vide lagovao:
 »Proj'te me se, draga djeco moja!
 Ne ranite živo srce moje,
 vi mi majke spominjat' nemojte! 170
 Vas je majka zajedno rodila;
 netom vas je porodila majka,
 ona vam je jadna preminula:
 vi nejakim meni ostanuli,
 ja sam s vama mnogo zlo vidio 175
 i silno sam blago potrošio
 dokle sam vas babo othranio!«
 A kad d'jeca svoga baba čuli,
 oni dobre konje prifatili
 pa mi idu put za Carigrada 180
 na dvor b'jeli svo'ijeh u tetaka,
 u tetaka, majčin'jeh sestara.
 Kad su bili od dvora na pogled,
 djecu svoje tetke ugledale,
 po majci su djecu poznavale, 185
 suproj njima pa su išetale
 i pod njima konje usprimale.

Tetke su ih l'jepo pričekale:
 ljube djecu u bijelo lišce,
 d'jeca tetke u bijele ruke. 190
 Svoje su im tetke govorile:
 »L'jepi ti ste, draga djeco naša!
 Da vas vidi jedna majka vaša,
 u njome bi živo srce puklo!«
 Ma su d'jeca tetkam' govorila: 195
 »U Boga vam, drage tetke naše!
 Nemojte nam spominjati majke,
 ne ranite naše srce živo!
 Nas je majka zajedno rodila,
 a kad nas je porodila majka, 200
 jedna naša preminula majka!
 S nama babo mnogo zlo vidio
 dokle nas je jadan odgojio
 i silno je blago potrošio!«
 Kad su djecu tetke razumjele, 205
 suze prošle lišce niz bijelo
 i ovako njima govorile:
 »Ludi ti ste, draga d'jeti naša!
 Nije vaša preminula majka,
 a vi babu vjerovat' nemojte: 210
 on je prod'o na Nov'jem Pazarim'
 baš Turčinu beg Filipoviću.
 Eno vam je, draga djeco naša,
 u Turčina bega* Filipovića!«
 Kad su djeca tetke razumjela, 215
 suze prole niz bijelo lišce,
 njima su se djeca poklonila
 i ovako njima govorila:
 »Da ste s Bogom, dvije tetke naše!
 Mi idemo na Nove Pazare 220
 da bi nama dobrom srećom bilo
 da nađemo mile naše majke!«
 Ma su djeci tetke govorile:
 »Vi ne ho'te, draga d'jeti naša!

* Treba čitati: »beg« (prim. prir.).

Vi ste jošter ludi i nejaki da ne biste, djeco, poginuli!« Al' junaci i ne haju za to, neg' su dobre konje udarili, pa mi idu na Nove Pazare.	225
Kad su došli vode na studene, tu mi nađu lijepe devojke de devojke b'jelo b'jele platno; od Boga im dobru pomoć zovu: »Bog pomog'o, na vodi devojke!	230
Jeste l' b'jelo ob'jelile platno? Vaše vam ga raskrajale majke na darove i košulje tanke! Dajte nam se napit' vode hladne: jes na nama pošalić ³² groznica.«	235
Govore im sa vode devojke: »Dobra došla, mlada dva junaka! B'jelo platno ovo naše nije, neg' je platno beg Filipovića; mi smo mlade begove robinje.	240
Mi bimo vam hladne vode dale, ma je ova voda grozničava: koji bi se junak napojio, ončas bi ga fatila groznica; neg' udrite konja naprijeda dvor na b'jeli beg Filipovića.	245
Nije u dvoru beg Filipovića nego ima mlade Latinkinje, kucajte joj za vratima s alkom, dozivljite mlade Latinkinje, recite joj, dva mlada junaka:	250
'Gospođice beg Filipovice! Evo jesmo ožednjeli teško, dajte nam se napit' vode hladne tako tebi do dva sina živa!	255
Kada čuje djecu spominjati, skočiće se na noge lagahne,	260

³² Neprava groznica, poježuša.

b'jele će vam otvoriti dvore,
 vodiće vas u kule visoke,
 staviće vas sopre za svijetle,
 daće vama i vina i vode, 265
 puštiće vas pošalić groznica.«
 Kad to čula dva mlada junaka,
 bace ruke u žep pod dolame
 i povade četiri cekina
 i daruju na vodi đevojke: 270
 »Na to vama, mlade robinjice,
 pa kupite svile za veziva!«
 Pa s' otele oni otpravili
 dvor na b'jeli beg Filipovića.
 Kad mu došli dvore pred bijele, 275
 zakucali na vratima s alkom
 i dozivlju beg Filipovicu:
 »Gospođice beg Filipovice!
 Dajte nam se napit' vode hladne,
 tako tebi do dva sina živa!« 280
 Kad to čula beg Filipovica
 ona svoju djecu spominjati,
 u živu je srcu zaboljelo,
 suze proli lišce niz bijelo,
 pa je grozne suze otirala, 285
 skočila se na noge lagahne,
 pa pošeta kuli niz skaline,³³
 b'jele im je dvore otvorila,
 pa ih uzme bijele za ruke
 i vodi hi u bijele dvore. 290
 Za sv'jetle ih sopre postavila,
 njima dava piva i jediva.
 U djecu se Mare zagledala
 i ovako njima govorila:
 »Vama borja, dva mlada junaka! 295
 Što vas pitam kažite mi pravo.
 Kako znate do dva moja sina,
 vi kako ih znate i poznate?«

³³ Scala, tal. = stuba.

Pa su djeca majci govorila:
 »Gospođice beg Filipovice! 300
 Djecu ti mi znamo i poznamo:
 zajedno smo na skulu hodili.
 Kad s' ti djeca skulu naučili,
 babo ih je l'jepo darovao:
 iz nova im pokroji od'jelo, 305
 kupuje im konje i oružje.
 Mi zajedno jesmo putovali,
 mi smo pošli na Nove Pazare,
 djeca tvoja put za Carigrada
 a u svo'ijeh mlad'jeh u tetaka, 310
 u tetaka u tvo'ijeh sestara.«
 Kad je djecu razumjela majka,
 u živu je srcu zaboljela,
 njome se je srce ražalilo,
 niz lišće je suze oborila 315
 i proklinje Despotove Jele:
 »Oj prokleta Despotova Jele!
 Zašto si me jadnu omrazila?
 S tebe moju djecu poželjela,
 a ti, Jele, Boga velikoga!« 320
 Pa su djeca majci govorila:
 »Gospođice beg Filipovice!
 Ti da vidiš do dva sina tvoja,
 bi l' Filipu tvomu povidela
 ol' bi s tvojom djecom pobjegnula?« 325
 A njima je majka govorila:
 »Borja vama, dva mlada junaka!
 Da bi meni Bog i sreća dala
 da ja vidim do dva moja sina!
 Ja Filipu ne bi povidela, 330
 neg' bi silno blago pokupila,
 ja bi s mojom djecom pobjegnula!«
 Kad su djeca razumjela majke,
 ovako su njome govorila:
 »Ti ne cmili, mila majko naša, 335
 neg' otari grozne suze tvoje:
 Evo tebi do dva sina tvoja!«
 Kad je djecu razumjela majka,

majka djecu grli i celiva,
 rukam' im se oko grla vila 340
 kako zmija oko suha drva.
 Kad se majka djece naljubila
 i b'jelijem rukam' nagrlila,
 po dvoru je stala kupit' blago.
 Kad se silna blaga nakupila, 345
 tad je iz b'jela dvora pobjegnula.
 Zdravo dođu u Primorje ramno
 dvor na b'jeli Daničića Vida
 u ponoća, doba u neznano.
 Al' su djeca majci govorila: 350
 »O gospođo, mila naša majko!
 Ti nas čekaj pred b'jelijem dvorom.«
 Pa u b'jele dvore ušetali,
 a pred dvorom majku ostavili,
 svomu babu idu na kamare, 355
 pa su djeca babu govorila:
 »O naš babo Daničiću Vide!
 Kaži pravo, tako bio zdravo!
 A đe nam je naša mila majka!«
 Ali im je babo govorio: 360
 »Proj'te me se, draga djeco moja!
 Vi mi majke spominjat' nemojte,
 srce živo moje na ranite!
 Er je srce moje izranjeno
 i brez mača i brez ljut'jeh rana. 365
 Netom vas je porodila majka,
 ona 'e jedna vama preminula,
 vi nejaki meni ostanuli!
 Ja sam s vama mnogo zlo vidio
 i moje sam blago potratio 370
 dok vas tuđe odgojile majke.«
 Kad su djeca baba razumjela,
 pred b'jele su dvore išetala,
 majke svoje za ruke fatila
 pa je vode u bijele dvore 375
 babu svomu b'jele u kamare.
 Ovako su njemu govorili:
 »O naš babo — da od Boga nađeš!

Da nam nije Boga velikoga,
 a i tebe što si nam babajko, 380
 sad bi tebe tvoja prošla glava!
 Nije naša preminula majka,
 neg' ti, babo — da od Boga nađeš!
 ti je prodaš na Nov'jem Pazarim'
 baš Turčinu beg Filipoviću, 385
 za nju prima* groša šes' stotina!
 A, naš babo, u z'o čas ti bilo!«
 Kad ljubovcu Víde sagledao,
 u lišcu je kolur prom'jenuo
 i niz lišce suze oborio 390
 i ovako Vide govorio:
 »Prosti meni, draga ljubi moja,
 prosti meni što sam učinio!
 Omrazi te Despotova Jele.«
 Sve joj Vido po istini kaže, 395
 po istini sve kako je pravo.
 Kad to čula dva Vidova sina,
 pođu na dvor Despotove Jele.
 Kad joj došli dvore na bijele,
 brez test'jera u dvor ušetali. 400
 Nađu Jelu u kuli visokoj,
 za žute je kose uhitili
 pa je tegli kuli niz skaline;
 istegli je rosnu na livadu
 pa joj žute kose raspletali, 405
 u konjsku ih kudu³⁴ upletali,
 š njom obiju drvlje i kamenje
 dok je hudom umorili smrti.
 Pa mi idu dvoru bijelomu.
 L'jepo Vído miluje ljubovcu 410
 i umrli, ne prekorili se.

* Ili u zapisu ili u pjesmi ovdje nešto nije u redu (prim. prir.).

³⁴ Kuda — coda, tal. = rep.

Jakšić Stjepan oslobodio od Arapina svoju sestru

(Kate Murat)

Kupi vojsku crni Arapine,
 ide s vojskom u Zagorje ramno.
 Zagorje je ramno porobio,
 on porobi dvore Jakšićeve:
 b'jele mu je dvore porobio, 5
 potočio vino i rakiju,
 odveo jim ovce i volove,
 pokupi im šenicu bjelicu
 i odveo sestricu Jelicu, 10
 a dvore im ognjem opalio,
 njemu starcu bradu ogulio,
 a nju staru Jakšića ljubovcu
 nju je staru pod konja bacio
 pa s' otele moro otpravio.
 Kad su gore došli u zelene, 15
 tu je moro s robljem počnuo,
 stali rujno ispijati vino,
 služi vino Jakšićeva Jele.
 Kad se Turci vina napojili,
 rujnijem se vinom izopili, 20
 đe su pili, tu su i zaspali.
 Kad videla Jakšićeva Jele,
 obrne se tamo i ovamo
 da bi koga u gori videla;
 ugledala u gori čobana, 25
 ma ga Jele zvati smjela nije
 da se ne bi probudili Turci;
 neg' ga maha svilenom mahramom.
 Kad vidio mladi čobanine,
 on je k Jeli brzo poletio. 30
 Govori mu Jakšićeva Jele:
 »Tebi borja, mladi čobanine!
 A tako ti l'jepa zdravlja tvoga,

hoćeš poći Budimu b'jelomu
 dvor na b'jeli kralja budimskoga, 35
 odnijet' mi listak knjige male
 dvor na b'jeli kralja budimskoga,
 a na ruke milu bratu momu
 Jakšić Mitru al' Jakšić Stjepanu?«
 Govori joj mladi čobanine: 40
 »Tebi borja, draga dušo moja!
 Ja bi poš'o Budimu b'jelomu
 dvor na b'jeli kralja budimskoga;
 ma ne poznam milu braću tvoju
 mlada Mitra ni mlada Stjepana.« 45
 Govori mu Jakšićeva Jele:
 »Tebi borja, draga dušo moja!
 Lasno braću poznavati hoćeš.
 U Stjepana, mila brata moga,
 čelo mu je kordom nasječeno, 50
 lasno njega poznavati hoćeš.
 A u Mitra, mila brata moga,
 hoćeš Mitra poznavati lasno:
 kratko momče, ma je ogunjasto,
 crna brka, lišca rumenoga, 55
 žut mu prčin b'jeli vrat prekrio,
 ti hi lasno poznavati hoćeš.«
 Kad je čuo mladi čobanine,
 devojci je mladoj govorio:
 »Kiti knjigu, draga dušo moja!« 60
 Kad to čula Jakšićeva Jele,
 otparala rukav od košulje,
 iz obraza krvi utočila,
 pa mi malu knjigu nakitila
 a na ruke miloj braći svojoj; 65
 ovako je u knjizi kitila:
 »Ah! đe ste mi, mila braćo moja?
 Ol' ne znate, oli ne hajete
 da su vama dvori porobljeni
 i živijem ognjem opaljeni, 70
 starca baba brada oguljena,
 majka stara pod konja bačena,
 potočeno vino i rakija,

odvedene ovce i volovi,
 odvedena šenica bjelica 75
 i ja, vaša Jelica sestrice?
 Odvede me crni Arapine!
 Braćo moja, vi za me vidite!«
 Kad je knjigu malu nakitila,
 tad je dava mladu čobaninu 80
 i njemu je Jele govorila:
 »Čobanine, moj po Bogu brate!
 Nemam mlada pare ni dinara
 čijem bi te mlada darovala:
 kad ti dođeš Budimu b'jelomu, 85
 moja će te darovati braća.«
 Mlado momče za to i ne haje,
 nego knjigu u ruke primio
 i poleće b'jela do Budima
 dvor na b'jeli kralja budimskoga. 90
 Kadar kralju b'jeli na dvor dođe,
 on mi kuca s alkom na vratima.
 Čuo ga je mlad Jakšić Stjepane
 i b'jele mu dvore otvorio.
 L'jepo mu se momče poklonio, 95
 u Stjepana jes se zagledao,
 ali mu je Stjepan govorio:
 »Tebi borja, mladi čobanine!
 Što se u me jesi zagledao?
 Ol' me danas pogubiti misliš, 100
 oli ćeš se poznavati sa mnom?«
 Govori mu mladi čobanine:
 »Borja tebi, neznan gospodare!
 Ja ne mislim pogubiti tebe,
 neg' te mislim poznavati danas. 105
 Molim tebe, neznan gospodare,
 kaži meni dva brata Jakšića,
 Jakšić Mitra ol' Jakšić Stjepana:
 ja im nosim listak knjige male
 iz planine gore iz zelene 110
 od Jelice, njihove sestrice.
 Njihova je sestra zarobljena,
 zarobi je crni Arapine.«

Govori mu mlad Jakšić Stjepane:
 »Tebi borja, mladi čobanine! 115
 Sa mnom zboriš, a mene ne poznaš!
 Ja sam junak mlad Jakšić Stjepane.
 Daj ti meni listak knjige male,
 da ja vidim što je nakićeno!«
 Kad to čuo mladi čobanine, 120
 njemu knjigu iz njedara dava,
 njemu Stjepan četiri cekina;
 i njemu je Stjepan govorio:
 »Na to tebi, mladi čobanine,
 pa ti kupi na noge opanke 125
 i napi se u Budimu vina!«
 Stane St'jepo malu knjigu légat',
 knjigu lega, kolur promjeniva,
 knjigu grozn'jem suzami pol'jeva.
 Gledao ga od Budima kralju, 130
 Stjepanu je kralju govorio:
 »O Stjepane, prava moja slugo!
 Otkle tebi b'jela knjiga pade?
 Vrlo ti je pusta žalostiva,
 kad je tako legaš neveselo!« 135
 A kad ga je Stjepan razumio,
 od jada mu kazati ne može:
 knjigu kralju u ruke dodava;
 knjigu kralju u ruke primio,
 po knjizi je očim' pogledao. 140
 Kad vidio što je nakićeno,
 Stjepanu je služi govorio:
 »O Stjepane, moja slugo prava!
 Fala Bogu, v'jerna slugo moja,
 što ti 'e moro dvore porobio 145
 i živijem ognjem opalio!
 Ja ću vama sagraditi dvore,
 slugo St'jepo, ukraj dvora moga,
 silna ću vas dobaviti blaga.
 A što ti je preminula majka, 150
 ostari ti i babo i majka,
 oni stari živjet' mogli n'jesu.
 A što su ti odveli sestricu,

ona s' za vas ni rodila nije: 155
 isto bi se bila udomila
 i đevojka pošla za drugoga.«
 Govori mu mlad Jakšić Stjepane:
 »Sv'jetal kralju, dragi gospodaru!
 Ti nas plaćaj što smo te dvorili
 devet godin' po devet stotina, 160
 da idemo u Zagorje ramno
 kuli našoj na opaljevine,
 da iznova kule sagradimo
 i da naše sestre osvetimo.«
 Jopet mu je kralju govorio: 165
 »Vi ne ho'te, dvije sluge moje,
 vi ne ho'te u Zagorje ramno,
 ne gradite vaše kule tanke,
 kule tanke u Zagorju ramnu;
 ja ću kralju sagradit' vam kule 170
 u Budimu, gradu bijelomu,
 slugo moja, kako i u mene.
 Kulu ću vam napuniti blaga,
 ženiću vas mlad'jem Budimkinjam';
 ne tražite ni baba, ni majke, 175
 ni Jelice, rođene sestrice:
 ostari vam i babo i majka,
 oni veće živjet' mogli n'jesu,
 sestra s' za vas ni rodila nije:
 isto bi se bila udomila 180
 i đevojka pošla za drugoga!«
 Govori mu Mitar i Stjepane:
 »Sv'jetal kralju, dragi gospodaru!
 Stat' nećemo ni dva b'jela dana.
 Ti ne troši silna tvoga blaga, 185
 neg' nas plaćaj što smo te dvorili
 devet godin' po devet stotina.«
 A kad ih je kralju razumio,
 njima plaća potpune dvorbine:
 devet godin' po devet stotina; 190
 još im kralju nametnu desete
 da ne žale što su ga dvorili.
 Kad su braća primili dvorbinu,

Mitar pođe u Zagorje ramno
 i iznova dvore sagradio; 195
 St'jepo pođe od grada do grada
 kako soko od duba do duba
 dok nauči srnski³⁵ i arapski.
 On nauči srnski i arapski,
 pa s' otole junak otpravio. 200
 Kad je vode doš'o na studene,
 tu mi nađe arapske devojke
 đe devojke b'jelo b'jele platno.
 On im St'jepo bož'ju pomoć zove:
 »Bog pomog'o, na vodi devojke! 205
 Jeste l' b'jelo ub'jelile platno?
 Vaše vam ga raskrajale majke
 na darove i košulje tanke,
 gospodarim' vaš'jem ih derale!
 Tako vaše ne žuđele sreće, 210
 dajte mi se napit' vode hladne!
 Na meni je pošalić groznica.«
 Govore mu mlade Arapkinje:
 »Dobar doš'o, neznana delijo!
 Ovo 'e platno crna Arapina, 215
 mi smo mlade morove robinje;
 mi bimo ti hladne vode dale,
 ma je ova voda grozničava.
 Nego udri konja ponapr'jeda
 dvor na b'jeli crna Arapina. 220
 Ma ne hodi po pred dvore b'jele,
 viđeće te crni Arapine
 er je moro u pjanoj mehani,
 on s Turcima pije vino rujno;
 nego hajde po za kule b'jele 225
 i ti zovi morove ljubovce:
 'O Jelice, morova ljubovco!
 Tako tebi do dva brata tvoja,
 Jakšić Mitra i Jakšić Stjepana,

³⁵ Za stalno ovo je pokvarena riječ, »srpski«, jer dolazi i u pjesmi o ženidbi srpskoga cara Stjepana, đe se pjeva: »Kad se ženi srnski car Stjepane«, nu ja se nijesam usudio popraviti narod, pa kako sam čuo, tako i pišem, bez ikakve muke, što mi je pravilom kod svake pjesme koju sakupim.

daj se meni napit' vode hladne!	230
Jes na meni pošalić groznica.'	
Na braći je srca milostiva:	
kadar čuje braću spominjati,	
hoće skočit noge na lagahne,	
b'jele će ti otvoriti dvore,	235
vodiće te kule u visoke,	
daće tebi piva i jediva,	
puštiće te pošalić groznica.«	
A kad ih je Stjepan razumio,	
ruke baci u žep pod dolame	240
i povadi četiri cekina	
i dariva mlade robinjice,	
i njima je St'jepo govorio:	
»Na to vama, morove robinje,	
pa kupite svile za veziva.«	245
Pa s' otele zdravo otpravio.	
Zdravo dođe morove na dvore	
i doživlje morove ljubovce:	
»Gospodice morova ljubovco!	
Tako tebi do dva brata tvoja,	250
Jakšić Mitra i Jakšić Stjepana,	
daj se meni napit' vode hladne!	
Jes na meni pošalić groznica.«	
Kad to čula morova ljubovca	
milu svoju spominjati braću,	255
u živu se srcu zaboljela,	
b'jelo lišce suzami oblila,	
pa s lišca je suze otirala,	
potrčala kuli niz skaline,	
b'jele St'jepu otvorila dvore.	260
Pa ga vodi kule u visoke,	
za pune ga sopre postavila,	
njemu dava piva i jediva	
i njemu je Jele govorila:	
»Borja tebi, neznana delijo!	265
Što te pitam, meni kaži pravo:	
kako poznaš do dva brata moja,	
Jakšić Mitra i Jakšić Stjepana?»	
Ali joj je Stjepan govorio:	
»Gospodice Jakšićeva Jele!	270

Poznam dobro do dva brata tvoja:
 zajedno smo u Budimu bili,
 dvorili smo kralja budimskoga.
 Kad je njima mala knjiga pala
 a od tebe, rođene sestrice, 275
 u kralja su pitali dvorbine
 da ih plati što su ga dvorili;
 njima kralju dvorbine platio.
 Pođe Mitar u Zagorje ramno
 svomu dvoru na opaljevine, 280
 iznova je kulu sagradio;
 Stjepan pođe od grada do grada
 da nauči srnski i arapski
 za iskati tebe, sestre svoje.«
 A kad ga je Jele razumjela, 285
 suze proli lišce niz bijelo:
 »A da bi mi to nebesa dala
 da ja vidim St'jepa, brata moga!
 Ma se jadna strašim od Arapa.«
 Ali joj je Stjepan govorio: 290
 »Tebi borja, morova ljubovco!
 Da ti vidiš mila brata tvoga,
 bi li moru crnu povidela,
 ol' bi s tvo'ijem bratom pobjegnula?«
 Ma je njemu Jele govorila: 295
 »Da bi meni to nebesa dala
 da ja vidim St'jepa, brata moga,
 ne bi crnu moru povidela,
 neg' bi s mo'ijem bratom pobjegnula
 i moru bi blago pokupila.« 300
 Stjepan svojoj sestri govorio:
 »Tebi borja, morova ljubovco!
 Ti da vidiš mila brata tvoga,
 bi li St'jepa po čem poznavala?«
 Jelica je St'jepu govorila: 305
 »Da ja vidim mila brata moga,
 ja bi lasno njega poznavala:
 čelo mu je kórdom nasječeno,
 na njegovoj ruci na desnici
 na ruci mu rana prljotina. 310
 Kad je St'jepa povijala majka

a ja njome sv'jetlila duml'jerom,
 iz dulm'jera polećela iskra,
 pala mu je ruku na desnicu,
 St'jepu b'jelu opalila ruku 315
 i ljutu mu ranu napravila:
 po tomu bi St'jepa poznavala.«
 Kad je St'jepo svoju sestru čuo,
 on zavrati do ramena ruku
 a s glave je kapu prevadio. 320
 Kad Jelica brata ugledala,
 b'jel'jem ga je rukam' zagrlila
 i meden'jem ustim' celivala;
 rukam' mu se vila oko grla
 kako zmija oko suha drva 325
 i St'jepanu sestra govorila:
 »Bježmo, St'jepo, brate dobro moje,
 da ne dođe crni Arapine.«
 Pa po dvoru stala kupit' blago
 i na dobre konje tovarili. 330
 St'jepo pođe b'jelu u kamaru,
 tu mi nađe dva morova sina
 pa ih baca kuli niz prozore;
 jes ovako St'jepo govorio:
 »A od vraga neka nema traga!« 335
 Ni to njemu nije dosta bilo,
 nego pođe u pjane mehane,
 nađe junak crna Arapina
 đe ispija u mehani vino,
 i pogubi crna Arapina, 340
 pored š njime tridesti Turaka.
 Pa mi ide dvoru bijelomu,
 vodi Jele, svoje sestre drage,
 pored š njome silnovito blago.
 Zdravo Stjepan b'jelu dvoru dođe, 345
 tamo Mitra, svoga brata, nađe
 đe 'e iznova dvore sagradio;
 i St'jepo ih blaga napunio,
 silna blaga crna Arapina.

Marko Kraljević izbavlja svoju sestru

(Kate Murat)

Durmiš Bégo prodava robinje,
 za nju groša hoće pet stotina.
 To obazn'o Kraljeviću Marko,
 on mi Bégu b'jeli na dvor ide
 i on Begu kupuje robinju; 5
 on mu dava groša pet stotina,
 njemu Bégo mladu robinjicu.
 Otole se otpravio Marko.
 Kad su došli u gore zelene,
 pod jelu je Marko počinio, 10
 stane rujno ispijati vino,
 služi mu ga Begóva robinja.
 Vino pije Kraljeviću Marko,
 vino pije, na robinju gleda;
 robinja mu srcu omiljela, 15
 robinji je govorio Marko:
 »Ljubi mene, Begóva robinjo!
 Ja sam tebe u Béga kupio,
 za te d'o sam groša pet stotina.«
 Kad to čula Begóva robinja, 20
 u lišću je kolur promjenula,
 muči mlada kolik' da ne čuje.
 Jopet joj je govorio Marko:
 »Ljubi mene, Begóva robinjo!
 Ja sam tebe u Béga kupio, 25
 d'o sam za te groša pet stotina.«
 Govori mu Begóva robinja:
 »Hod' otole, jedan Latinine!
 S Turčinom sam devet godin' stala,
 moj sam dušek kod njega sterala, 30
 o zulumu nigda mi ne reče,
 neg' ti danas, jedan Latinine!
 To ti je bolja vjera u Turaka

nego u vas, braće Latinina.«
 Za to Marko ništa i ne haje, 35
 nego hoće Kraljeviću Marko
 on na sile da ljubi đevojke.
 Mali graje tica crni vrane,
 graje vrane iz jelove grane,
 graje vrane i on progovara: 40
 »Bože mili, čuda velikoga,
 đe brat hoće da ljubi sestricu,
 Kraljeviću Jele, sestre svoje!«
 Čuje dobro Kraljeviću Marko,
 čuje dobro, bolje razumije; 45
 on govori mladoj robinjici:
 »Borja tebi, Begóva robinjo!
 Što te pitam, kaži meni pravo:
 ti otkle si, iz kojega grada,
 od koje li zemlje i krajine, 50
 kojega li roda i plemena,
 ko t' je babo, ko li ti je majka?«
 Govori mu Begóva robinja:
 »Kad me pitaš, neznan gospodare,
 kad me pitaš, kazaću ti pravo. 55
 Ne znam jadna Begóva robinja
 ja otkle sam ni od koga li sam,
 niti znadem jadna robinjica
 ko m' je babo, ko li mi je majka:
 nejaku me zarobili Turci, 60
 digli su me iz beške majci;
 ma sam mlada čula od Turaka
 da imam brata Kraljevića Marka.«
 Kad to čuo Kraljeviću Marko,
 sestru b'jelijem rukam' zagrlio 65
 i meden'jem ustim' celivao
 i njome je Marko govorio:
 »To s' ti, Jele, draga moja sele!«
 Tu mu sestra jade izjadila,
 pa s' otele zdravo otpravili. 70
 Ma ne ide Kraljeviću Marko,
 on ne ide Prilipu b'jelomu,
 nego ide u Zagorje ramno

dvor na b'jeli Mare, sestre svoje:
 ima Marko rođene sestrice 75
 u Zagorju što je udomljena.
 Kad joj bio od dvora na pogled,
 daleko ga sestra ugledala,
 suproj Marku pa je išetala
 i pod bratom dobra konja prima. 80
 Marku svoja sestra govorila:
 »O moj brate Kraljeviću Marko,
 l'jepe ti si vile uhitio.
 Dobro ti se uhititi dala!
 Uzmi, brate, pa se ženi š njome.« 85
 Marko svojoj sestri govorio:
 »L'jepa Mare, draga sestro moja!
 N'jesam vilu b'jelu ni vidio,
 a nego li vilu uhitio!
 Ovo nije od planine vila, 90
 neg' sam majci kupio robinju.«
 Kad je Marka svoja sestra čula,
 vodila ga u kule visoke,
 pored š njime mlade robinjice,
 stavila je sv'jetle uza sopre. 95
 Često Mare na robinju gleda,
 đevojka joj srcu omiljela,
 ona Marku bratu govorila:
 »O moj brate Kraljeviću Marko!
 L'jepe ti si kupio robinje! 100
 Ne vodi je dvoru za robinje,
 neg' je vodi dvoru za gospođe,
 o moj brate, oženi se za nju!«
 Kad je Marko svoju sestru čuo,
 on je sestri Mari govorio: 105
 »L'jepa Mare, draga sestro moja!
 Nije ovo mlada robinjica
 neg' Jelica, naša sestra draga.
 Mo'š li znati al' se spominjati
 kad nam Turci dvore zarobili? 110
 Iz beške sestru digli su nam,
 a sad sam je u Béga kupio,
 za nju groša d'o sam pet stotina!«

Kad je Mare svoga brata čula,
 sestru Jelu grli i celiva, 115
 za svoje se zdravlje uspitali;
 čini Mare veliko veselje
 đe 'e videla dragu sestru svoju.
 Tu mi stali tri četiri dana;
 kad četvrti danak osvanuo, 120
 otole se Marko otpravio.
 Ide Marko Prilipu b'jelomu.
 Kad je bio na pogled od dvora,
 daleko ga ugledala majka,
 suproj njemu pa je išetala, 125
 Marku stara govorila majka:
 »O moj sinko Kraljeviću Marko,
 l'jepe ti si vile uhitio!
 O moj sinko, oženi se za nju.«
 Marko svojoj govorio majci: 130
 »O gospođo mila moja majko!
 I ja bi se oženio Marko
 da mi nije moja sestra draga!«
 S tez'jem Marko u dvor ušetao
 i on vodi svoje sestre drage. 135
 Za Markom je pristajala majka
 i Marku je govorila sinu:
 »O moj sinko Kraljeviću Marko!
 Što govoriš da ti je sestrice?
 Da je sreća, drago d'jete moje, 140
 da si tvoju sestru izbavio,
 neka bi mi oči izvadio!«
 Marko svojoj govorio majci:
 »O gospođo mila moja majko!
 Da ti vidiš Jele, ćeri tvoje, 145
 pravo kaži, mila moja majko,
 bi li Jelu po čem poznavala?«
 Stara mu je govorila majka:
 »Da je sreća, drago d'jete moje,
 da ja vidim Jele, ćeri moje, 150
 lasno bi je poznavala majka:
 u Jelice desnom' na ramenu
 tu mi rastu dva crna madeša,

a ispod njih b'jeloj na mišici,
 na mišici rana prljotina; 155
 kad sam Jelu povijala majka,
 iz duml'jera polećela iskra,
 Jeli mojoj pade na mišicu,
 njome b'jelu oprlila ruku.
 Po tom' bi je poznavala majka.« 160
 A kad Jele svoju čula majku,
 zavrtila ruku do ramena,
 majci kaže ranu prljotinu,
 više toga dva crna madeša! 165
 Kad je stara ćeri ugledala,
 b'jelijem je rukam' zagrlila
 a meden'jem ustim' celivala,
 rukam' joj se oko grla vila
 kako zmija oko suha drva;
 njome stara ne besjedi r'ječi, 170
 od veselja puklo joj je srce:
 mrtva jedna na tavane pade!
 L'jepo Marko ukopao majke,
 Bog joj dao u raju naselje,
 nama, braćo, zdravlje i veselje! 175

Alija brodar i vila

(Kate Murat)

Još zorica ne bi zab'jeljela
 ni Danica lice pomoljela,
 klikne vila s visoke planine
 i dozivlje brodara Aliju,
 utro mu je dobro nazivala: 5
 »Dobro jutro, Alija brodare!
 Jesi l', Ale, rano uranio?
 Ti jesi li koga prebrodio
 utros rano ali docna sinoć,
 kakva momka ali momkinjicu; 10
 jesu li te l'jepo darovali?«
 Ale vili b'jeloj govorio:
 »Dobra došla, b'jela moja vilo!
 Kad me питаš, kazat' pravo ću ti.
 Ja sam Ale utros uranio 15
 na Cetine, na moje đemije,
 ja prebrodim momka i momkinju;
 l'jepo su me, vilo, darovali,
 ne znam, vilo, Bo' zna, ni koliko!
 Kad prebrojim, b'jela moja vilo, 20
 kad prebrojim, kazaću ti pravo.«
 Ali vila b'jela govorila:
 »Muč', Alija, grlo te boljelo!
 Sinoć paši pobjegne robinja,
 odvede mu slugu Zezmedara 25
 i njegovu ticu papagala
 i silno mu pokupila blago;
 on ne žali ni toliko blago
 kolik' žali slugu Zezmedara
 i njegovu ticu papagala. 30
 Sad će doći pašine borije,
 među njima carev vezijere:
 hoće tebe uhititi, Ale.

Pitaće te pašine borije:	
'Jesi l', Ale, rano uranio,	35
ti jesi li koga prebrodio,	
kakva momka ol' mlade momkinje	
utros rano oli docna sinoć?	
Jesu li te l'jepo darovali?'	
Ti im reci, Alija brodare:	40
'Proj'te me se, pašine borije!	
Evo ima tri bijela dana,	
ja nikoga n'jesam prebrodio,	
n'jednog momka ni mladu momkinju.	
Ja ne dobih pare ni dinara	45
što b' u lulu kupio duhana	
ol' što bi se vina napojio:	
neću veće na Cetinji stati,	
na Cetinji, na mojoj đemiji,	
neću odi umirat' od glada,	50
neg' ja idem mojoj kuli tankoj.'«	
Još je vila u riječi bila,	
u to doba pašine borije	
na đemiju brodara Alije,	
oni mlada Alu uhitili;	55
govore mu pašine borije:	
»O Alija, mlađahan brodare!	
Ti jesi li rano uranio	
i jesi li koga prebrodio	
utros rano ali docna sinoć,	60
kakva momka ol' mladu momkinju?	
Jesu li te l'jepo darovali?«	
Govori im brodaru Alija:	
»Proj'te me se, pašine borije!	
Evo ima tri bijela dana	65
da ja ranim rano na đemiju	
i nikoga n'jesam prebrodio,	
n'jednog momka ni mladu momkinju.	
Ja ne dobim pare ni dinara	
što b' kupio u lulu duhana	70
ol' što bi se vina pronapio.*	

* Zacijelo greška mjesto »ponapio« (prim. prir.).

Neću veće na Cetini stati,
na Cetini, na mojoj đemiji,
neg' ja idem b'jelu dvoru momu.«
Kad to čuje carev vezijere, 75
ruku baci u žep pod dolamu
i povadi četiri dukata
i dava ih Aliji brodaru;
i njemu je vez'jer govorio:
»Na to tebi, Alija brodare, 80
pa ti kupi u lulu duhana
i napij se vina crljenoga!«
Pa se Turci paši povratili.

Kraljević Marko izbavio svoga pobru od Sibinja Janka

(Kate Murat)

Osužnji se od Sibinja Anko
 u prokletu ramnu Nevesinju;
 njega Turčin ne da na otkupe,
 na otkupe za cekine žute, 5
 nego hoće objesiti Anka
 u planinu, goru u zelenu,
 jedna Anka jelu o visoku:
 cmili jadan u tamnici Anko.
 Tudar prođe jedno momče mlado
 i govori od Sibinja Anku: 10
 »A što cmiliš u tamnici, sužanj?
 Oli ti je loša hrana tvoja,
 ol' tamnica kuća dodijala?«
 Govori mu od Sibinja Anko:
 »Prodi me se, neznana delijo! 15
 Nije meni loša hrana moja,
 ni tamnica kuća dodijala,
 nego mi je cmiliti nevolja
 đe sam jadan zap'o u sužanjstvo:
 Bégo mene ne da na otkupe, 20
 na otkupe za cekine žute,
 nego hoće objesiti mene
 u planinu, goru u zelenu,
 mene jedna jele o visoke
 a od danas do petnaes' dana!« 25
 Mlado mu je momče govorilo:
 »Tebi borja, moj nevoljan sužanj!
 Mogu li te, sužnju, izbaviti,
 od tamnice vrata raskopati?«
 Ali mu je govorio Anko: 30
 »Prodi me se, moj po Bogu brate!
 Nikako me izvadit' ne možeš,

er su pusta od mazije vrata.
 Neg' te molim, moj po Bogu brate!
 Ho'š mi odn'jet listak knjige male, 35
 knjige male b'jela put Prilipa
 pobru momu Marku Kraljeviću?«
 Mlado mu je momče govorilo:
 »Kiti knjigu, moj nevoljan sužanj!
 Služiću te đe god ti je drago.« 40
 A kad ga je razumio Janko,
 on otpara rukav od košulje,
 iz obraza krvi natočio,
 po rukavu knjigu nakitio;
 ovako je u knjizi kitio: 45
 »O moj pobre Kraljeviću Marko!
 Oli ne znaš, ol' za me ne haješ
 da sam ti se osužnjio Anko
 u prokletu gradu Nevesinju
 u tamnici Béga Ljubovića? 50
 Studena mi voda do koljena
 i zelena trava do ramena,
 junaške mi kosti do nikava.
 Meni se je jadnu dodijalo:
 ja dozivljem Béga Ljubovića 55
 da me Bégo dava na otkupe,
 na otkupe za cekine žute;
 ne da Turčin mene na otkupe
 ni za srebro, ni za suho zlato,
 hoće Ture ruse moje glave. 60
 On će mene jedna objesiti
 a od danas do petnaes' dana
 u planini, gori u zelenoj,
 pobre Marko, o jelove grane!
 Neg' te molim, pobratime Marko, 65
 da ti dođeš gore u zelene
 da smrt vidiš pobratima tvoga.«
 Kad je Anko knjigu nakitio,
 tad je momku u ruke davao.
 Mlado momče knjigu usprimilo, 70
 knjigu baca b'jela u njeđarca
 i poleti put Prilipa grada

dvor na b'jeli Kraljevića Marka.
 Zdravo Marku b'jeli na dvor dođe,
 kuca Marku na vratima s alkom; 75
 Marko mu je dvore otvorio.
 Marku se je momče poklonilo
 pa mu knjigu iz njedara dava.
 Primi knjigu Kraljeviću Marko
 a momka je l'jepo darovao, 80
 njemu dade četiri cekina:
 »Na to tebi, momče knjigonoša,
 pa se napi vina crljenoga
 sve u zdravlje Marka Kraljevića!«
 Kad je Marko knjigu prolegao, 85
 kad vidio što mu pobro piše,
 u lišcu je kolur prom'jenuo.
 Sve mi Marka stara gleda majka;
 sinu Marku govorila majka:
 »Moje d'jete Kraljeviću Marko! 90
 Otkle ti je b'jela knjiga pala?
 Vrlo ti je pusta žalostiva!
 Bor ubio knjigu i krajinu,
 desnu ruku kitila koja je,
 da bi ruka ostala pod sabljom, 95
 a krajina, knjiga iz koje je,
 da bi živ'jem ognjem izgorjela!«
 Marko svojoj govorio majci:
 »Ne kun' knjige, mila moja majko!
 Neg' evo ti knjige šarovite 100
 pa ti vidi što je upisano!«
 Stara knjigu u ruke primila,
 po knjizi je očim' pogledala.
 Kad videla što je nakićeno,
 Marku svoja govorila majka: 105
 »Moje d'jete Kraljeviću Marko!
 Ž'o je meni pobratima tvoga,
 a ti čini što je tebi drago;
 nemoj Anku izgubiti glave.«
 Marko svojoj govorio majci: 110
 »O gospodo mila moja majko!
 M'jesi, majko, lake brašenice

i slagaj je meni u torbice
 dokle moga napravim dorina;
 idem, majko, Nevesinju ramnu, 115
 pa što god mi sreća i Bog dade!«
 Kad je Marka svoja čula majka,
 m'jesila mu lake brašenice
 pa je Marku slaga u torbice.
 U to Marko napravi dorina 120
 pa se konju u sedlo bacio,
 svojoj Marko govorio majci:
 »Ostani mi, moja, s Bogom, majko!
 Bog će dati vidiš li me veće!«
 Pa s' otele junak otpravio, 125
 osta majka u dvoru cvileći.
 Majka 'e Marka s prozora gledala
 dokle joj ga gora ugrabila;
 kad je Marka gora ugrabila,
 stara se je u kulu vratila. 130
 Zdravo Marko u planinu dođe
 malo dalje jele od zelene;
 tu mi čeka u planini Turke.
 Izišla su dva tri b'jela dana,
 Nevesinju otvore se vrata, 135
 a iz grada četa ishodila,
 četa mala tridesti Turaka,
 među njima od Sibirja Anko
 vezanijeh ruka naopako,
 idu jadona objesiti Anka, 140
 Anka vode, pop'jevaju l'jepo:
 »Sad idemo objesiti Anka,
 brzo ćemo objesiti Marka!«
 Sve to misle Turci jagnjičari
 da ih niko od nikle ne čuje; 145
 sve ih sluša Kraljeviću Marko,
 sve ih Marko i sluša i gleda:
 u Marku je srce zaigralo
 kako utva s krilim' po Dunaju.
 Bio Marko srca junaškoga, 150
 živu srcu odoljet' ne mogo,
 neg' od zemlje na noge skočio,

od bedrice kordu povadio,
um'ješa se Marko među Turke
kako soko među golubove: 155
sv'jeh pos'ječe, n'jedan ne pobježe,
svomu pobru oprostio ruke.
Tu odoru tursku pokupiše,
pa mi zdravo b'jelu dvoru idu
pjevajući, konje igrajući! 160
Pjevaj, pobre, kako ti je drago,
ma nad Marka ne ima junaka,
niti ga je porodila majka
što je majka Kraljevića Marka!

Banović Sekul oslobodio svoga ujka vojevodu Anka

(Kate Šišević)

Zakukala crna kukavica
 više kule u Sekula tanke;
 to ne bila crna kukavica,
 nego stara majka Sekulova.

Čuo je je Banović Sekule 5
 pa je majci svojoj govorio:
 »A tako ti, stara moja majko!
 Što si jutros rano uranila
 prije zore dana bijeloga,
 pa ti kukaš više kule tanke? 10
 Koja ti je do Boga nevolja?«
 A Sekulu majka odgovara:
 »Kako neću, moje d'jete drago?
 Meni, sinko, velika nevolja.
 Ovo ima devet godin' dana 15
 da mi bratac iz dvora otide
 na pretilu konju od megdana,
 samo konjic od megdana doš'o!
 Oli mi je bratac poginuo,
 oli mi se teško osužnjio!« 20
 A kad Sekul majku razumio,
 s majkom starom neće razgovora,
 neg' šareni sanduk otvorio
 i junaško ruho povadio
 i sam sebe l'jepo halanio: 25
 »Ostan' s Bogom, moja stara majko!
 Bog to znade vidiš li me, majko!
 Ako bi mi sudna ura bila
 po nesreći da bi poginuo,
 ostavljam ti b'jele dvore moje 30
 i u dvoru nebrojeno blago,
 pa se hrani do života tvoga.

Ako bi ti ponestalo blaga,
 ti prodavaj polja i livade,
 b'jele naše na planine ovce, 35
 majko moja, konje i volove,
 do nevolje kmete i čikmete.
 Ako bi ti štogod ostanulo,
 spomeni se l'jepe duše moje,
 majko moja, i moje i tvoje 40
 i mojega baba pokojnoga!«
 S t'jem joj b'jelu poljubio ruku,
 pa dúndova uzimlje šarina,
 pa se njemu baca na ramena,
 pa se s vran'jem konjem razgovara: 45
 »Ah moj doro, rusa moja glavo!
 Nosi mene goricom zelenom
 kud si moga i dunda nosio!«
 S tez'jem pođe ispred b'jela dvora.
 Zdravo jezdi goricom zelenom 50
 dokle vodu na studenu dođe,
 to na vodi nahodi brodara;
 brodaru je mladu govorio:
 »O brodare, živa tvoja majka!
 Prevedi me preko vode hladne 55
 s' ove bande³⁶ pa na one strane;
 platiću ti i zafalit' l'jepo!«
 Ukrca ga brodar u đemiju.
 Kad je bio preko vode hladne,
 često gleda pritila* dorina; 60
 konja pozna, ne pozna junaka.
 Govori mu Banović Sekule:
 »Što me gledaš, od vode brodare?
 Ali sam ti štogod sakrivio?«
 Govori mu na vodi brodare: 65
 »Kad me pitaš, jedno momče mlado,
 kad me pitaš, kazaću ti pravo:
 konja poznam, a tebe ne poznam.
 Jes' li roda vojevode Anka?

³⁶ Banda (tal.) = strana.

* Greška mjesto »pretila«? (prim. prir.).

Evo ima devet godin' dana 70
 da prebrodim vojevodu Anka,
 da je poš'o, vratio se nije;
 za nj ne znadem smrti ni života!«
 Kad to čuje Banović Sekule,
 sve mu pravo po istini kaže. 75
 Tad govori na vodi brodare:
 »Kad je tako, Banović Sekule,
 s' ovu stranu od vodice hladne,
 s ovu stranu Tatarija ramna.
 Kad ti dođeš Tatariji ramnoj, 80
 na gradu su dv'je kapije tvrde:
 jedna nova, a druga je stara;
 na novoj je crni Arap moro,
 tu je svilan šator razapeo,
 knezu sv'jetlu otimlje devojk; 85
 kneže silno obećava blago:
 ko bi crna pogubio mora,
 daće njima do tri konja blaga
 i još ćeri za ljubovce svoje.
 Ti ne steži pretiła dorina, 90
 neka ide kud god mu je drago;
 tad ćeš znati za dunda tvojega
 živ oli je, ol' je poginuo.«
 U to dođu ukraj vode hladne.
 Da ko vidi Banović Sekula! 95
 On povadi četiri cekina
 da on plati na vodi brodara;
 govori mu na vodi brodare:
 »Fala tebi, Banović Sekule!
 Sad ti neću pare ni dinara; 100
 čekaću te tri bijela dana;
 ako bi ti dobra sreća bila
 da ti živa svoga dunda nađeš,
 oli mrtva, oli živa dunda,
 ti se vrati ukraj vode hladne, 105
 ja ću tebe prebroditi l'jepo.«
 Kad to čuje Banović Sekule,
 tad okrene pretiła dorina,
 konja vrana Tatariji ramnoj.

Zdravo dođe Tatariji ramnoj, 110
 konja goni na kapiju staru;
 njemu doro zveški pozvekiva,
 neće doro na kapiju staru,
 nego hoće na kapiju novu:
 srdito je konja udario; 115
 tu nahodi svilena šatora
 svega mrtv'jem glavam' okićena.
 Dobro gleda Banović Sekule
 je li glava vojevide Anka;
 to dúndove ne nahodi glave. 120
 Vidio ga crni Arap moro,
 pa se moro na noge skočio
 i Sekulu na megdan izade.
 Na britke se korde dočekali,
 zamahuje crni Arapine, 125
 hoće moro da Sekula svali;
 Sekulu je dobrom srećom bilo:
 vješ' mu doro boju i megdanu,
 vješto doro mora obletio,
 zaludu je zamahnuo moro. 130
 Maha sabljom Banović Sekule,
 Sekul srca junaškoga bio,
 a neka ga vesela mu majka!
 Crnu moru glavu otkinuo,
 pa je baci konju u zobnice, 135
 pa otolen nove u mehane.
 Pred mehanom konja ostavio,
 u mehanu pio vino rujno.
 Glas po glasu, junak po junaku,
 glas dopade tatarskomu knezu 140
 da se jedan golem junak naš'o,
 da je crna pogubio mora.
 Pošlje kneže momke i dvorane
 da prostiru svilu i kadifu
 kud će proći onaka delija. 145
 Kad su došli do konja njegova,
 konjic zvižde, gospodara ište;
 al' poviče Banović Sekule:
 »Ko to tamo moga konja bije?

Nek' ne bije pretila dorina! 150
 Neka konju udre gospodara!«
 Al' poviču momci i momkinje:
 »Ne bijemo tvojega dorina!
 Nego te je kneže pozdravio
 da ti njemu u avliju šetaš 155
 i ti primiš velike darove
 kad s' onoga pogubio vraga!«
 Kad to čuje Banović Sekule,
 tad se skoči noge na lagahne
 i govori krčmarici mladoj: 160
 »Ostan' s Bogom, krčmarice mlada!
 Kad se zdravo vratim odovamo,
 platiću ti rakiju i vino.«
 S tez'jem šeta knezu u avliju.
 Kad ga kneže očima vidio, 165
 skočio se na noge lagahne,
 za desnu ga ruku uhitio,
 uz rumeno lišće celivao,
 za punu ga sopru postavio,
 pa mu vadi blago nebrojeno; 170
 pa j' ovako njemu govorio:
 »Kojega si roda i plemena?
 Ko t' je babo, ko li ti je majka
 kad se tako golem junak kažeš?«
 Laže Sekul sve što može bolje: 175
 da je rodom iz Stambola grada,
 on dvorio Otmanović cara;
 da je njega care otpravio
 da bi njemu dobra sreća bila
 da bi crna pogubio mora. 180
 A kad ga je kneže razumio,
 ovako je njemu govorio:
 »Tvoja plata tri tovara blaga,
 ćerca moja a ljubovca tvoja.«
 Al' mu Sekul mudro odgovara: 185
 »Dobro, kneže, dragi gospodare!
 Dobra plata novca gotovine;
 mal' ne vidim drage ćeri tvoje!
 Da devojkju ja vidim očima,

hoće li me begenisat' mlada. 190
 Ako l' mladu ne uzmem devojkū,
 ja ću uzet' tri tovara blaga,
 po'ću zdravo put Stambola grada.«
 A kad ga je kneže razumio,
 za desnu ga ruku uhitio, 195
 pa ga ćeri vodi u kamare;
 u kamari ostavi ga b'jeloj
 a kamari vrata zatvorio.
 Al' mu mlada govori devojka
 i brez stida i ikakva srama: 200
 »Ja te neću uzeti devojka
 er sam mlada vjeru uhitila,
 tvrdu vjeru za dobra junaka,
 za junaka Banović Sekula.
 Evo ima devet' godin' dana 205
 da s' osužnji vojevoda Anko
 u tamnici mila baba moga;
 ja ga mlada pohodim devojka,
 ja mu nosim ruške i objede,
 na promjenu od vela košulje; 210
 pa sam š njime vjeru uhitila
 da ću š njime pobjegnut' devojka,
 ja pobjegnut' u Sibilje ramno;
 kad ja ramno u Sibilje dođem,
 da on ima neputa svojega, 215
 svog' neputa Banović Sekula,
 da ga hoće oženiti za me.«
 Kad to čuje Banović Sekule,
 kleče Sekul na gola koljena,
 obe ruke k vedru nebu pruža: 220
 »A vjere ti, draga dušo moja!
 Je li meni u životu dundo?«
 Mlada njemu govori devojka:
 »Sinoć ti je u životu bio:
 kad j' od noći polovica bilo, 225
 ja sam njemu večeru nosila
 i noćas ću u ponoća poći.«
 Kad ti čuje Banović Sekule,
 tad devojci mladoj odgovara:

»Ja ću s tobom na tamnicu doći, 230
 pa mi ćemo noćas pobjegnuti.
 Dobavi mi divit i artije
 neka kitim jednu knjigu malu
 njemu, dušo, starcu babu tvomu,
 neka znade kud si pobjegnula, 235
 kojega sam roda i plemena.«
 U to se je nojca primaknula.
 Jedva čeka Banović Sekule
 da od noći polovica dođe.
 Kad od noći polovica bilo, 240
 od tamnice ključe uzimali;
 ne uzimlju blaga ni malahno,
 nego malo ruha tanahnoga
 i uzimlju bocu trusovine;
 pa otolen na tamnicu tamnu. 245
 Kad dođoše tamnici na vrata,
 tad zaviče Banović Sekule:
 »Đe si, dundo vojevoda Anko?
 Jesi li mi u životu, dundo?«
 Dundo njemu l'jepo progovara: 250
 »Jesam, sinko Banović Sekule!
 Teško ujku bez svoga babajka,
 dundu, sine, koj' neputa nema!«
 Grlili se i celivali se,
 pa s' napiju vina crljenoga 255
 i pobjegli iz tamnice tamne,
 na vratima knjigu ostavili.
 I uzimlju do tri konja vrana,
 konjima se bace u seloće,
 pa krenuli moru debelomu; 260
 zdravo dođu ukraj vode hladne;
 tu mi nađu na vodi brodara.
 Š njim se Anko l'jepo pozdravio
 i zdravo hi brodar prebrodio:
 dok svanulo i sunce granulo, 265
 oni pređu preko vode hladne.
 Kad svanulo i sunce granulo,
 kneže ćeri ide u kamare;
 to mi ćeri jedinice nema,

niti ima onoga junaka!	270
Pa tad ide u tamnicu tamnu, to mu nema vojevode Anka!	
Tu nahodi listak knjige male, ma ne legâ listak knjige male.	
Tad on ide viđet' konje vrane;	275
kad avliji vrata otvorena a konja mu nema nijednoga!	
Kad vidio da mu konja nema, po koljenu rukom udrio se, na njemu je dupla svita* bila,	280
na koljenu svitu prolomio! Tad je knjigu malu otvorio i po knjizi očim' pogledao.	
Kad vidio što je nakićeno, teško žali Tatarine kneže	285
što on Anka nije pogubio, što izgubi svoje jedinice.	
Neka žali koliko mu drago! Zdravo dođu dvoru bijelomu i tu čine veselje veliko.	290
Raduje se Sekulova majka svomu sinu Banović Sekulu, njemu bratu vojevodu Anku i zamjeni lijepoj đevojci.	
Sekul se je oženio za nju.	295
Sretno su se mladi sastanuli, sastanuli i položili se.	
Oni l'jep su porodili porod, ćeri dvije i četiri sina, neka braća ne žele sestrice,	300
a sestrice mile braće svoje.	

* Mjesto »svila«? (prim. prir.).

Imbrova maćeha

(Kate Murat)

Lov lovili do dva pobratima,
 jedno Imbro a drugo Alija;
 ali Ale Imbru govorio:
 »A ti, Imbro, dragi pobratime,
 ho'mo sutra na Nove Pazare 5
 naš'jem sestram' kupovati dare.«
 Ali mu je govorio Imbro:
 »Lasno 'e tebi, pobratime Ale,
 er ti imaš mile tvoje majke
 koja će te l'jepo pričekati; 10
 a ja jadan nemile maćehe
 koja će me jadan otpraviti
 a u dvore gore pričekati!«
 U to se je nojca uhitila:
 oni idu dvoru bijelomu; 15
 kad je Imbro b'jelu dvoru doš'o,
 pred dvorom mu nemila maćeha,
 pored š njome sestra od Prologa,
 od Boga im dobru pomoć zove:
 »Bog pomogo, mila moja majko! 20
 Je li, majko, blagovati štogod?
 Evo sam ti trudan i umoran!«
 Oholo mu kuška odgovara:
 »Hod' otle, jedan hurjadine!
 Će si odi majku ugledao, 25
 da bi tvo'ijem očim' ne vidio?«
 Š tez'jem Imbro u dvor ušetao.
 Šeta Imbro u bijele dvore,
 sestru svoju u kamari nađe
 Će mu meka prostire dušeka, 30
 dušek stere i suzam' pol'jeva.
 Imbro sestri svojoj govorio:
 »Što je tebi, draga sestro moja?

Dušek stereš i suzam' pol'jevaš.«	
Sestra mu je svoja govorila:	35
»Prodi me se, brate dobro moje!	
Veće mi se živjet' dodijalo	
a sa našom prokletom maćehom:	
mene nije tešk'jem zamlatnicam'	
a sa noge žut'jem štopelicam'.	40
K njome dođe sestra od Prologa,	
od Prologa, od mjesta prokleta.	
A, moj brate, sve nešto govore!	
Strah je mene da te ne pogube:	
spavaj sanku, mali* nemoj tvrdo,	45
da te ne bi jadna pugubile!«	
Kad je Imbro svoju sestru čuo,	
leže Imbro meke u duške.	
Jadan Imbro trudan i umoran,	
zaspao jadan kolik' da je zaklan!	50
Kad je noći polovicu bilo,	
ustala se nemila maćeha,	
pored š njome sestra od Prologa,	
idu Imbru b'jelu na kamaru.	
Jedna nosi voštena duml'jera,	55
druga nosi perja buzdohana	
i šetaju Imbru u kamaru;	
došetale Imbru do dušeka,	
digle Imbru sa lišca mahrame:	
u Imbra je lišce zasjajalo	60
kako jarko brez oblaka sunce!	
Govori joj sestra od Prologa:	
»A l'jep ti je, draga sestro moja!	
L'jepo t' Imbro b'jelo lišce ima!	
Nemoj, sestro, pogubiti Imbra:	65
može Bog dat' i sreća od Boga	
da me Imbro u sreći zapade.«	
Za to kuška i ne haje ništa:	
povadila perja buzdohana,	
ona mlada Imbra udarila	70

* Mali = ma ali (prim. prir.).

usred čela među oči crne;
 kako ga je lako udarila
 usred čela među oči crne,
 kako ga je lako udarila,
 dva mu crna oka izlećela, 75
 Imbro jadan jedva progovara:
 »Nemoj mene, nemila maćeho!
 Pokle si mi oči izvadila,
 ma me jedna pogubiti nemoj.
 Meni babo dosta ima blaga, 80
 sl'jepa će me u dvoru hraniti!«
 Ona kuška i ne haje za to.
 Drugi ga je volat' udarila,
 s crnom ga je zemljom sastavila!
 Kad je mlada Imbra pogubila, 85
 nose njega u vodu Cetinu,
 bacile ga Cetine u vode.
 Bože mili, čuda velikoga!
 Što b' ga voda dalje odnosila,
 to ga bliže kraju prinosila! 90
 Kad je sutra b'jela zora bila,
 kad evo ti Ale gojenoga!
 Mlada Imbra ispred dvora zove:
 »Ustan', Imbro, dragi pobratime!
 Znaš li, pobro, što smo govorili?« 95
 Ozivlje se Imbrova maćeha:
 »Ne zovi ga, gojeni Alija!
 Utros Imbro rano podranio,
 on je poš'o u lov u planine.«
 Govori joj gojeni Alija: 100
 »Gospođice Imbrova maćeho!
 Kad je Imbro u lovak otiš'o,
 što je hrte svoje ostavio
 da mu hrti po avliji viju?«
 Pa se Ale ispred dvora vrati. 105
 Kad je bio mimo vodu hladnu,
 da ko vidi hrte Alijine!
 Hrti skaču u vodu studenu.
 Kad vidio gojeni Alija,
 Ali se je pogledati dalo: 110

on pogleda u Dunaj³⁷ u vodu,
 u vodi je Imbra ugledao.
 Kad vidio pobratima svoga,
 plovom se je u vodu bacio,
 izvodi ga ukraj vode hladne. 115
 Cmili Ale, žali pobratima.
 A kad se je Ale naplakao,
 on je greblje novo iskopao,
 pobratima svoga ukopao. 120
 Kad je mlada Imbra ukopao,
 ide Ale Imbrove na dvore.
 Kad je bio na pogled od dvora,
 videla ga Imbrova maćeha,
 svemu se je kuška domislila,
 u kulu se tvrdo zatvorila. 125
 Kad joj Ale b'jeli pred dvor dođe,
 on joj kuca na vratima s alkom,
 ma se njemu ona ne ozivlje,
 nit' ozivlje, nit' dvora otvara.
 Dozivlje je ispod dvora Ale: 130
 »Otvor' dvore, Imbrova maćeho!
 Ako dvore otvoriti nećeš,
 kunem ti se i vjeru ti davam,
 sam ću Ale otvoriti vrata,
 hudom ću te smrti umoriti.« 135
 Muči mlada kolik' da ne čuje.
 Teško se je Ale rasrdio,
 u vrata je nogom udario,
 sama su se vrata rastvorila!
 On potrča kule u visoke. 140
 Kad videla nemila maćeha,
 stala b'ježat' po kuli visokoj,
 graje mlada po visokoj kuli.
 Govori joj gojeni Alija:
 »Ne b'ježi mi, nemila maćeho! 145
 Ne da si mi jučer pobjegnula,
 neg' da si mi letom polećela,

³⁷ Često nazivlje narod koju mu drago vodu Dunajem, tako i ovdje.

danas bi te hodom dostignuo
i hudom te smrti umorio!«
Pa 'e za žute kose uhitio, 150
pa je tegli kuli niz skaline,
istegli je pred dvor u livadu,
pa joj crne oči izvadio,
a b'jele joj dojke porezao, 155
a kroz dojke ruke prometao;
pa joj žute kose raspletao,
u konjsku ih kudu upletao,
š njom obija drvlje i kamenje,
dok je hudom smrti umorio. 160
Kad je hudom smrti umorio,
on se vrati Imbrove na dvore,
uzme drage Imbrove sestrice
i vodi je b'jelu dvoru svomu;
za Fajku se Ale oženio.

Sestra Filip Mandžarina

(Mare Dobud)

Knjigu piše care od Stambola
 a na ruke Filip Mandžarinu
 da je brzo gradu u Stambolu,
 da mu ide pred vojskom vojevat'
 i pred vojskom nositi barjaka. 5
 Knjigu lega, kolur prom'jeniva.
 Sve ga gleda sestra Anđelija
 i Filipu Anđe govorila:
 »Bor ubio knjige i krajine,
 desne ruke kitila koja je!« 10
 Filip sestri svojoj govorio:
 »Ova knjiga dođe iz Stambola
 od onoga cara od Stambola
 da sam brzo pred vojskom njegovom,
 da mu idem pred vojskom vojevat' 15
 i nositi zelena barjaka!«
 Sestra mu je svoja govorila:
 »Ja ću poći, brate dobro moje,
 nu daj meni tanko ruho tvoje.«
 Filip sestri svojoj govorio: 20
 »Da bi pošla, draga sestro moja,
 da te nebi, sestro, poznavali,
 ako niko, Kovačina Ramo!
 Kad bi Ramo očim' te vidio,
 u njega su oči mađijane, 25
 on ončas bi tebe poznavao,
 pa bi rek'o caru od Stambola,
 vodili b' te na Nove Pazare,
 o rođena draga sestro moja,
 đe je dosta svake trgovine, 30
 a đe ima lula i tambura,
 za tambura žica pozlaćen'jeh,
 i đe ima svile i veziva,

za veziva tanan'jeh igala.
 A tako ti..., draga sestro moja! 35
 Ne takni se svile ni veziva,
 neg' se fati lula i tambura,
 na tamburam' pozlaćen'jeh žica.«
 Pa se mlada naresi devojka,
 pa mi ide put Stambola grada. 40
 Kad je gradu ka Stambolu došla,
 kad je Ramo očima vidio,
 on je ončas Anđe poznavao;
 od Stambola caru govorio:
 »Sv'jetli care, dragi gospodare! 45
 Ono nije Filip Mandžarine,
 nego Anđe, njegova sestrice.«
 Kad to čuo care od Stambola,
 on je slugam' svo'ijem govorio:
 »Borja vama, v'jerne sluge moje! 50
 Kadar nije Filip Mandžarine,
 vodite ga Nove na Pazare
 đe no ima svake trgovine
 a najviše lula i tambura,
 i đe svile ima za veziva; 55
 ako Anđe bude Filipova,
 fatiće se svile i veziva.«
 Kadar Anđe na Pazare dođe,
 ne hita se svile ni veziva,
 neg' se fati lula i tambura, 60
 na tamburam' žica pozlaćen'jeh.
 Kad mi gradu ka Stambolu dođu,
 al' govori care od Stambola:
 »Borja vama, v'jerne sluge moje!
 Uhitite Kovačinu Rama, 65
 stavite ga u tamnicu tamnu!«
 On govori Kovačina Ramo:
 »Borja tebi, care gospodine!
 Nije ono Filip Mandžarine,
 nego Anđe, njegova sestrice.« 70
 Al' govori care od Stambola:
 »Borja vama, mlade sluge moje!
 Vi podite široko na polje

i skočite skoka junaškoga,
 bacajte se s ramena kamena.« 75
 Da ko vidi Anđe Filipove!
 U sv'jeh ih je igram' preskočila.
 Al' govori care od Stambola:
 »Borja vama, mlade sluge moje!
 Uhitite Kovačinu Rama, 80
 stavite ga u tamnicu tamnu.«
 Al' govori Kovačina Ramo:
 »Borja tebi, care gospodine!
 Nije ono Filip Mandžarine,
 nego Anđe, njegova sestrice.« 85
 Al' govori care gospodare:
 »Borja vama, v'jerne sluge moje!
 Od danaska do petnaes' dana
 vi po'ćete na vode Imane
 svi junaci brez košulje tanke; 90
 ako bude sestra Filipova,
 tad ćete je, v'jerne sluge, poznat'.«
 Kad to čula Anđe Filipova,
 bratu svomu knjigu nakitila:
 »O moj brate, Filip Mandžarine! 95
 U svakoj sam igri predobila.
 Od danaska do petnaes' dana
 poć' hoćemo vodu na Imanu
 svi junaci brez košulje tanke.
 Nego dođi, brate dobro moje, 100
 da me ne bi kako poznavali.«
 Dan po danak, petnaes' danaka,
 oni vodu na Imanu idu;
 svi junaci po vodi skočili
 goli jadni brez košulje tanke 105
 a najzadnja Anđe Filipova:
 'sebe svuće svoje ruho tanko,
 osta Anđe u košulji tankoj.
 Mali skoči Filip Mandžarine,
 skoči Filip iza vode hladne: 110
 »Zla ti igra, Filip Mandžarine!
 Ti se kuplješ vodi po Imani,
 Turci su ti dvore opkolili

a iz dvora sve blagi* izn'jeli, Anđu, tvoju sestru, obljubili!«	115
Kad to čula sestra Filipova, tad mi crne na zemljice pade. Sve je sluge redom podizale: »Podigni se, Filip Mandžarine!	
Ti ne žali b'jele dvore svoje a ni Anđu, l'jepu sestru tvoju, za tebe se ni rodila nije.«	120
Ali im je Anđe govorila: »Ja ne želim b'jele dvore moje ni u dvoru silnovito blago,	125
nego Anđe, mile sestre moje.« Podiže se care od Stambola: »Podigni se, Filip Mandžarine!	
Ti ne žali b'jele dvore tvoje, ima blaga u dvoru mojemu!«	130
Al' govori lijepa devojka: »Ja ne želim b'jele dvore moje ni u dvorim' silnovito blago,	
nego Anđe, drage sestre moje, đe je Turci na sramotu ljube.«	135
Al' govori care od Stambola: »Fala Bogu, Filip Mandžarine! Za tebe se ni rodila nije.«	
Pa joj dava silnovito blago neka ide dvoru bijelomu.	140
Pa s' otele Filip otpravio s Anđom mladom, dragom sestrom svojom. Tad je slugam' care govorio:	
»Borja vama, v'jerne sluge moje! Uhitite Kovačinu Rama,	145
stavite ga u tamnicu tamnu.« Ali mu je Ramo govorio: »Čini, care, što je tebi drago;	
ono nije Filip Mandžarine, neg' Anđuša, sestra Filipova.«	150

* Zacijelo treba »blago« (prim. prir.).

Pa su jedna Rama uhitili,
u tamnicu tamnu zatvorili.
U to Filip 'svojom sestrom dragom,
u to Filip poviše Stambola.
Al' zapjeva lijepa devojka: 155
»Borja tebi, care od Stambola!
N'jesam junak Filip Mandžarine,
nego Anđe, sestra Filipova;
puštaj jedna iz tamnice Rama!«
Kad to čuo care od Stambola, 160
svojjem je slugam govorio:
»Vama borja, mlade sluge moje!
Vi podite poviše Stambola,
uhitite sestre Filipove
i meni je caru dovedite.« 165
Prije Anđe u Mandžar dopade,
a sluge se natrag povratile.
Kad vidio care od Stambola,
na nogam' se jedva održao
što mu živo nije srce puklo; 170
a jes jednu imalo i zašto!

Ljubi Hrnjičina

(Kate Murat)

San zasnijela ljubi Hrnjičina,
 san zasnijela, u sanku vidjela
 da se crni oblak zametnuo
 više tanke Hrnjičine kule;
 da j' iz njega krupa udarila, 5
 polu dvora Hrnji oborila,
 ta se krupa u istok vratila.
 U snu se je mlada prepanula,
 od straha je na noge skočila,
 pa se kuli po visokoj šeta. 10
 Nju je čula majka Hrnjičina
 i njome je stara govorila:
 »Bor t' ubio, draga moja neve!
 Što ne spavaš? Ž'o sanak zaspala!
 Oli si se pomamila mamom, 15
 oli sinoć vinom izopila,
 pa se tebi u sanak ne dade?«
 Svoja joj je govorila neve:
 »O gospođo mila moja majko!
 Ja se n'jesam pomamila mamom, 20
 niti sam se vinom izopila,
 pa da mi se u sanak ne dade;
 neg' sam noćas malo spala sanku,
 malo spala, čudan mi se snio:
 da se crni oblak zametnuo 25
 u Hrnjice više kule tanke,
 da j' iz njega krupa udarila,
 polu Hrnji dvora oborila;
 opet krupa s' u istok vratila.
 Strah je mene sanku od ovoga. 30
 U gori je Hrnja gospodare
 i Alija, moj mili đeveru,
 da mi ne bi jadnoj poginuli.«

Govori joj majka Hrnjičina:	
»Čudna sanko, draga neve moja!	35
Čudna sanko, da ga bor ubije!	
Ti se sanak niđe ne kolio	
nego, draga, u Zagorju, neve,	
u Zagorju miloj braći tvojoj!«	
Ali joj je neve govorila:	40
»O gospođo majko Hrnjičina!	
Što su tebi moja braća kriva?	
Đe se snio, tu se i kolio!«	
Još su one u toj r'ječi bile;	
al' pogleda ljubi Hrnjičina,	45
pogledala niz to polje ramno,	
sve se polje zaprašilo prahom	
od brzine konja i junaka!	
Mili Bože, ko će biti ovo?	
Pravo glavom sluga Usejine	50
na debelu konju Hrnjičinu!	
Kad videla ljubi Hrnjičina,	
šeta mlada dvore pred bijele	
i dočeka slugu Usejina.	
Pod njime je konja usprimila	55
i služi je svomu govorila:	
»Dobar doš'o, Usejine slugo!	
A đe mi je Hrnja gospodare	
i Alija, moj mili đevero?	
Oli su mi jadnoj poginuli?«	60
Govori joj sluga Usejine:	
»Gospođice ljubi Hrnjičina!	
Rad' bi tebi bolje kazat' glase,	
ma ne mogu neg' kako je pravo;	
a ti ove primi za najbolje:	65
nije Hrnja tebi poginuo	
ni Alija, tvoj mili đevero;	
nego su ih rane dopanule	
u planini, gori u zelenoj.	
Ma je njima dobra sreća bila	70
er se mladi nađe medikare;	
bio bi jim rane izvidao.	
To obazna crni Arapine,	

on je crni moro govorio:
 'Koji bi se dobar junak naš'o 75
 da bi njima rane izvidao,
 penjem njemu l'jepa tri megdana:
 jedan megdan u gori zelenoj,
 drugi megdan nasred polja ramna,
 treći megdan đe se susretemo! 80
 Ako bi jim rane otrovao,
 l'jepo bi ga moro darovao,
 d'o bi njemu do tri čese blaga.
 Junak dobar mladi medikare,
 na blago se nije prevario, 85
 neg' od straha — jadona njemu majka!
 ljute im je rane otrovao.
 Eno ti ih u Vlahinje kume,
 oni njome leže na sanduku.
 Neg' vjere ti, gospođice moja, 90
 majka ti je vidajnica bila,
 je li tebe vidat' naučila?
 Hajde vidaj gospodara tvoga
 i Aliju, tvojega đevera.
 A da bi ti Bog i sreća dala 95
 da bi njima rane izvidala!«
 A kad ga je mlada razumjela,
 pocmilila kako zmija ljuta,
 pa potrča gornje u tavane,
 kićeni je sanduk otvorila, 100
 po sanduku biser pokupila;
 pa mi ide gore u zelene
 dvor na b'jeli u kume Vlahinje.
 Kad je kumi b'jeli na dvor došla,
 sitan biser na kamenu tuče, 105
 gospodaru rane posipala
 i Aliji, svojemu đeveru;
 pa se vrati svomu gospodaru,
 njemu ljute rane pregleduje.
 To mu puste rane pomodr'jele 110
 kakonoti što su otrovane!
 Pa se vrati Aliji đeveru,
 njemu ljute rane pomodr'jele;

vratila se Hrnji gospodaru,
 to joj Hrnjo preminuo bio! 115
 Vratila se k Aliji deveru,
 i on Ale bio preminuo!
 A kadar je mlada sagledala,
 cmili jedna i suze prol'jeva
 i sama se sobom razgovara: 120
 »Što ću jedna od života moga?
 Oba su mi jedna preminula!
 Da ja pođem majci Hrnjičinoj,
 r'jeće meni Hrnjičina majka:
 'Bor t' ubio, draga neve moja! 125
 Što si, neve, momu dvoru došla,
 kad mi n'jesi sinove dovela?
 S tebe ja sam djecu izgubila.'
 Koriće me jutrom i večerom
 da su oni s mene poginuli; 130
 tu će meni jadan život biti.
 Da se vratim u rod braći mojoj,
 a ja imam devet braće moje,
 devet braće, devet nevjestica,
 oni meni vjerovati neće; 135
 neg' će mene korit' neve moje
 da ja n'jesam ugoditi mogla,
 neg' da sam se u rod povratila;
 i tu će mi jadan život biti.
 A sad znadem što ću učiniti.« 140
 Iz potaje nože* povadila,
 sama sebe u srce udrila,
 mrtva pade ukraj gospodara.

* Vjerojatno treba čitati »nože« (prim. prir.).

Ivo Senjanin i Lukić barjaktar

(Kate Murat)

Piju vino tridesti Turaka
 u Udbini nasred polja ramna,
 služi vino Lukić barjaktare.
 Tud prohodi Senjanine Ivo,
 od Boga im dobru sreću zove: 5
 »Bog pomog'o, Turci Udbinjani!«
 Turci su mu bolje usprimili:
 »Dobar doš'o, od Senja Ivane!
 Sjedi s nama svileni pod šator,
 sjedi, Ivo, pa ispijaj vino!« 10
 Govori im od Senja Ivane:
 »Vama fala, Udbinjani Turci,
 na vašemu vinu crljenomu!
 Ja bi doš'o ispijati vino,
 ma se bojim od Senja Ivane 15
 da me u vinu ne dopadu rane.«
 Ivu Turci tvrdu vjeru dali:
 »Tvrda vjera, od Senja Ivane!
 Tvrda vjera, a i vino rujno!
 Nećemo ti učiniti ništa.« 20
 Kad to čuo od Senja Ivane,
 on je bojno koplje uzimao,
 bojn'jem kopljem u zemlju udrio,
 pri koplje je konja privezao,
 sjede s Turcim' svileni pod šator, 25
 stane Ivo piti vino rujno.
 Služi vino Lukić barjaktare:
 svjēma Lukić punu kupu l'jeva,
 na Ivana krivo pogleđuje
 i zubima b'jelim poškripljuje, 30
 iz junaškog grla pojektuje,
 svojom glavom rusom potresuje,
 za glavom mu zlatno trepti krilo.

Govori mu od Senja Ivane:	
»Poturice, Lukić barjaktare!	35
Što svakomu punu kupu l'jevaš,	
meni Ivu od nje polovinu?	
Još ti na me krivo pogleđuješ	
i kućijem zubim' poškripljuješ	
a i tvojom glavom potresuješ,	40
za glavom ti zlatno trepti krilo?	
Poturice, nije krilo tvoje,	
neg' je krilo Kune Asanage;	
ti se jesi, Ture, oženio	
udovicom, ne gospođom mladom,	45
s ljubi dragom Kune Asanage;	
bula te je dobavila blaga!«	
Kad to čuo Lukić barjaktare,	
on je oštre nože uzimao	
i udara od Senja Ivana	50
po zlu mjestu, tanka preko pasa.	
Koliko ga lako udario,	
dva mu vitnja on prebije rebra,	
vidi mu se crna žigerica!	
Kad vidio od Senja Ivane	55
da ga taka rana dopadnula,	
ruke baci u žep pod dolame	
i povadi tanahne mahrame;	
mahramom je ranu postisnuo,	
pa se Ivo na noge skočio	60
dokle se je konja dobavio.	
On se konju u seldo bacio,	
udre konja Senju bijelomu,	
pa poklikne od Senja Ivane:	
»Vama borja, Turci Udbinjani!	65
Vi me, Turci, jeste obranili	
a na vjeru i na vinu rujnu!	
Moli Boga, Lukić barjaktare,	
da bi moje prebolio rane,	
hoću moje naplatiti jade!«	70
Pa s' otole Ivo otpravio.	
Kad je bio preko Senja b'jela,	
sestra ga je s prozora gledala;	

on mi igra konja neveselo. 75
 Supro' njemu mlada išetala
 i pod Ivom dobra konja primi,
 Ivanu je bratu govorila:
 »Ajme, Ivo, moj rođeni brate!
 Što mi konja igraš neveselo?
 Što s' u licu kolur prom'jenio? 80
 Što si crne brke objesio?
 Oli te je fatila groznica,
 oli su te rane dopadnule
 u planini, gori u zelenoj?«
 Ivan svojoj sestri govorio: 85
 »Sestro moja, kazat' ti ne mogu!
 Neg' me uzmi tvoje u naručje
 i nosi me meke u dušeke;
 a da bi mi dobrom srećom bilo
 da živ Ivo do dušeka dođem, 90
 sestro moja, kazaću ti pravo.«
 Kad đevojka svoga čuje brata,
 uzela ga b'jelo u naruče
 kako majka čedo od godine,
 od godine ol' od dvije dana; 95
 pa ga vuče kule u visoke,
 na meki ga dušek položila.
 Kadar Ivo do dušeka dođe,
 sestri svojoj po istini kaže,
 po istini sve kako je bilo. 100
 Kad Ivana svoja sestra čuje,
 ljute Ivu rane zaviruje.
 Kad videla lijepa đevojka
 ljute rane mila brata svoga,
 teško se je Anđe prepadnula, 105
 objem' rukam' za kose fatila,
 pa potrča kuli niz skaline;
 trči mlada preko Senja grada
 dvor na b'jeli mlada medikara.
 Kad mu dvore došla na bijele, 110
 suze roni mlada Anđelija,
 medikara Bogom zaklinjala:
 »Medikare, moj po Bogu brate!

Brata mi je rana dopadnula;
 molim tebe, dragi gospodare, 115
 a ti hodi b'jelu dvoru momu,
 vidaj Iva, milog' brata moga.
 A da bi ti Bog i sreća dala
 da bi moga izvidao brata,
 on bi tebe l'jepo darovao; 120
 a ja Anđe, sestrice njegova,
 kolika je rusa glava tvoja,
 onoliko zlata bi ti dala.«
 Kad to čuo mladi medikare,
 junak dobar na noge skočio 125
 i s devojkom b'jelu dvoru ide,
 njemu Ivu ljutu ranu vida;
 vid'o ga je godinu danaka.
 Kad izišla godinica dana,
 Ivanu je ranu izvidao. 130
 Ivan ga je l'jepo darovao:
 on mi mladu dava medikaru
 tri hiljade žutijeh cekina;
 ona Anđe, sestra Ivanova,
 kolika je u medika glava, 135
 onoliko suha zlata dala.
 Medik ide dvoru bijelomu
 i odnese silnovito blago.
 Junak dobar Senjanine Ivo,
 koji danak ranu prebolio, 140
 isti danak knjigu nakitio
 i šalje je u Udbine ramne
 a na ruke Lukić barjaktara;
 ovako mu u toj knjizi piše:
 »O Lukiću, jedna poturice! 145
 Mo'š li znati ol' se spominjati
 ti kad si me, Ture, obranio
 pod Udbinom usred polja ramna?
 Ovo ima godina danaka
 da boluje Senjanine Ivo; 150
 danas sam ti rane prebolio,
 sad te zovem junaški na megdan
 pod Udbinom, nasred polja ramna,

ondi će si mene obranio.
 Ti dovedi bule ljubi tvoje, 155
 pored š njome trides' ćesa blaga;
 ja ću moje sestre Anđelije,
 pored š njome trides' ćesa blaga:
 a ko komu megdan zadobija,
 neka vodi dvoru svekoliko!« 160
 Kad Lukiću b'jela knjiga pade,
 knjigu lega Lukić barjaktare,
 knjigu lega, kolur promjènjiva!
 Gledala ga bule ljubi svoja,
 Lukiću je bula govorila: 165
 »O Lukiću, dragi gospodare!
 Otkle tebi mala knjiga pade,
 kad je tako legaš neveselo?
 Bor ubio knjigu i krajinu,
 desnu ruku, kitila koja je, 170
 da bi ruka pod sabljom ostala,
 a krajina ognjèm izgorjela!«
 Lukić svojoj govori ljubovci:
 »Prođ' se mene, bulo ljubi moja!
 Ovo meni b'jela knjiga pade 175
 baš iz Senja — da bi izgorio! —
 a od Vlaha od Senja Ivana.
 Ja kad sam ga bio obranio
 pod Udbinom, nasred polja ramna,
 ranjen Vlaše meni zapr'jetio: 180
 'Moli Boga, Lukić barjaktare,
 da bi moje prebolio rane,
 hoću moje naplatiti jade.'
 Sad je Vlaše rane prebolio,
 mene zove junaški na megdan 185
 pod Udbinom, nasred polja ramna,
 ondi će sam njega obranio,
 da ja dođem i tebe dovedem,
 pored s tobom trides' ćesa blaga;
 on će svoje sestre Anđelije, 190
 pored š njome trides' ćesa blaga:
 a ko komu megdan zadobije,
 da sve vodi dvoru bijelomu.

Ja ne žalim, bulo ljubi moja,
 ja ne žalim što ću poginuti, 195
 niti žalim silno blago naše;
 žalim tebe, draga ljubi moja,
 đe ćeš biti vlaška robinjica!«
 Kad Lukića bula razumjela,
 grohotom se bula nasm'jejala, 200
 ovako je bula govorila:
 »Nu ti luda gospodara moga!
 Od koga se jesi prepadnuo?
 Da je junak, ne bi ni žalila,
 neg' od Vlahu Senjanin Ivana! 205
 Dosta jesi odasjek'o glava,
 i njemu ćeš Vlahu Senjaninu.«
 Ma ne reče bula: »Ako Bog da!«
 Kad je bulu Lukić razumio,
 ljubovci je svojoj govorio: 210
 »Resi, bulo, b'jelo lišće tvoje
 dokle Lukić ja prebrojim pare
 i ja moga napravim dorina.«
 Pođe bula pa se resi l'jepo,
 a on Lukić ode brojit' pare. 215
 Kad je Lukić pare prebrojio,
 tad je dobra konja napravio,
 pa se Lukić u kulu vratio,
 l'jepo se je Turčin uresio
 u od'jelo Kune Asanage. 220
 A kad su se l'jepo uredili,
 oni silno blago tovarili,
 pa s' otole zdravo otpravili.
 Zdravo dođu nasred polja ramna.
 A kad Lukić nasred polja dođe, 225
 svileni je šator razapeo,
 pod šatorom hladno vino pije,
 služi mu ga bula ljubi svoja.
 Kad evo ti od Senja Ivana!
 Za plećim' mu sestra Andelija. 230
 Sjaje lišće mlade u devojke
 iza pleći b'jel'jeh Ivanov'jeh
 kako žarko iza gore sunce.

Kad vidio Lukić barjaktare
 b'jelo lišće mlade u đevojke, 235
 za njom se je Ture pomamio;
 stane Iva zvati pobratimom:
 »Pobratime od Senja Ivane,
 sjedi sa mnom pa ispijaj vino!«
 Govori mu Senjanine Ivo: 240
 »Hod' otele, jedna poturice!
 N'jesam željan vina ni rakije,
 neg' me želja turske glave tvoje.«
 Pa tu Ivo šator razapeo,
 stane piti pod šatorom vino, 245
 služi mu ga sestra Anđelija.
 Kad se Ivo vina napojio,
 tad se svoga na konja bacio
 i Lukića na megdan pozivlje.
 Oni svoje konje razigrali, 250
 kad rekoše, tad se udariše.
 Oba svoja koplja polomili,
 jedan drugom rane ne zadali;
 buzdohanim' perja odlećela,
 još se oni n'jesu obranili. 255
 Na oštre se korde uhitili;
 oštre svoje polomili korde,
 jedan drugom rane ne zadali!
 Pod b'jele se uhitili ruke,
 ernali se tamo i ovamo, 260
 jedan drugom odoljet' ne može!
 Mladu Ivu b'jele pjene skaču,
 a Lukiću b'jele i krvave.
 Vidi Lukić da će poginuti,
 pa dozivlje sestre Ivanove: 265
 »Anđelijo, sestro Ivanova!
 Draga moja, pomози mi, dušo,
 oli meni, oli bratu tvomu.«
 Muči Anđe kolik' da ne čuje.
 Tad dozivlje bulu ljubi svoju: 270
 »Pomози mi, bulo ljubi moja!
 Evo ću ti jadan poginuti;
 ma ne žalim što ću poginuti,

nego žalim tebe, ljubi moja, de ćeš biti vlaška robinjica.«	275
Kad Lukića bula razumjela, skočila se na noge lagahne, pa uzimlje ulomak od korde pa Ivana bije po ramenu.	
Kad videla sestra Ivanova, skočila se na noge lagahne, za žute je kose uhitila, ovako je buli govorila:	280
»Vrat' se amo, turska nepritliko! N'jesmo došli po dva na jednoga.	285
Neka d'jele sreću i junaštvo, a što komu Bog i sreća dade!«	
Kad vidio od Senja Ivane, on s Lukićem o zemlju udario, s koljenim' mu na prsi skočio,	290
a zubim' mu grlo prekosio. Kad videla ljubi Lukićeva, stala b'ježat' ravn'jeh put Udbine,*	
a za njome sestra Ivanova; za žute je kose uhitila,	295
ovako je buli govorila: »Vrat' se amo, turska nepritliko! Ti ne b'ježi u Udbine ramne, pomози nam tovariti blago.	
Da je Lukić megdan zadobio,	300
Iva moga brata pogubio, ne bih mlada Senju pobjegnula, pomogla bi tovarit' vam blago i s vama bi došla u Udbinu.«	
Pa se bula k njima povratila, pomogla im tovariti blago, pa mi idu Senju bijelomu.	305
Kad su bili goricom zelenom, svud se bula svrće i obrće: gleda bula pogubit' Ivana.	310

* Tu će biti neka greška (prim. prir.).

Kad videla sestra Ivanova,
Ivanu je bratu govorila:
»O Ivane, moj rođeni brate!
Vidi ove turske neprilike:
sve se ona svrće i obrće, 315
gleda, brate, pogubiti tebe!
Uzmi korde, os'jeci joj glave,
od zla vraga neka nema traga!«
A kad Ivo svoju sestru čuo,
oštre svoje povadio korde, 320
turskoj buli odas'ječe glavu,
pa je baci gore u zelene;
ovako je Ivo govorio:
»Ajde tamo, turska nepriliko!
A od vraga neka nema traga.« 325
Ivo pođe Senju bijelomu
i odvede silnovito blago.

Dijete Nenad

(Kate Murat)

Pasla ovce udovica Anđe
 po Kunari, visokoj planini;
 k njome dođe Pivljanine Bajo,
 Anđeliji mladoj govorio:
 »Bog pomog'o, Anđelijo mlada! 5
 Hoćemo li pom'ješati ovce,
 ovce moje u torine tvoje?«
 To mi Anđe i u Boga pita.
 Baja b'jele zatvorila ovce,
 zatvori ih svoje u torine; 10
 pa mi pođe objed pripravi
 debeloga mesa omnovine.
 A kadar je po objedu bilo,
 junak dobar Pivljanine Bajo,
 on je dugi čibuk zapalio, 15
 ukraj Baja sjede Anđelija,
 zavrtila ruke do lakata
 a bijela skuta do koljena.
 Govori joj Pivljanine Bajo:
 »Dušo moja, udovice Anđe! 20
 Svrati, Anđe, niz ruke rukave
 i ti pusti skuca niz koljena
 da se tvoje ne bijele noge,
 da ne puca živo srce moje.«
 Govori mu udovica mlada: 25
 »Moj sokole, Pivljanine Bajo!
 Ovo ima devet godinica
 da ostala jesam udovica,
 da ja Anđe nemam gospodara;
 ljubi, Bajo, b'jelo lišće moje!« 30
 To mi Bajo i u Boga pita.
 On mi ljubi mlade Anđelije,
 š njome stoji tri nedjelje dana;

govori joj Pivljanine Bajo:	
»Dušo moja, udovice Anđe!	35
Što se hoće, moja Anđelijo,	
a da Nenad, tvoje d'jete, dođe?	
On je Nenad đavo od đavola,	
pogubio b' i tebe i mene!«	
Govori mu mlada udovica:	40
»Ti se ne boj, moj sokole Bajo,	
od Nenada, od mojega sina:	
neće Nenad u Kunaru doći.«	
Izašla su tri četiri dana,	
jopet reče Pivljanine Bajo:	45
»Dušo moja, udovice Anđe!	
Ja ću poći b'jelu dvoru mome,	
iz Kunare izvesti ću ovce,	
jer se bojim Bajo od Nenada,	
da nam Nenad ne bi obaznao,	50
da ne dođe Nenad iznenada	
pa pogubi i tebe i mene!«	
Kad to čula udovica Anđe,	
Pivljaninu Baji govorila:	
»A lud si ti, Pivljanine Bajo,	55
kad se tako bojiš od Nenada.	
Ja ću njemu knjige nakititi	
da sam mu se poboljela majka	
u Kunari, visokoj planini,	
da on mene pohoditi dođe,	60
ma da sobom ne nosi oružja:	
er j' u njega sa zlatom oružje,	
erbo ima u gori hajduka,	
pri oružju on bi poginuo.	
Na mene je srca milostiva,	65
on će doći u Kunar planine,	
ti ćeš lasno pogubiti njega.«	
Kako rekla, tako učinila.	
Stane Anđe b'jelu knjigu piše	
a na ruke svojega Nenada;	70
ovako mu u toj knjizi piše:	
»O Nenade, moj jedini sinko!	
Oli ne znaš, ol' ne haješ za me	

da sam ti se poboljela majka
 u Kunari, visokoj planini? 75
 Umr'jeću ti, neću ti preboljet'!
 Neg' molim te, moj' d'jete Nenade!
 Dođi mene pohoditi majke
 da te vidim jednom za života
 i izvedi iz Kunare ovce. 80
 Ma te molim, drago d'jete moje,
 a ti sobom ne nosi oružja
 erbo ima u gori hajduka;
 u tebe je sa zlatom oružje,
 pri oružju ti ćeš poginuti.« 85
 Kad Nenadu b'jela knjiga pade,
 knjigu lega, suzam' je pol'jeva;
 gledala ga draga sestra svoja,
 Nenadu je sestra govorila:
 »O Nenade, moj rođeni brate! 90
 Otkle tebi mala knjiga pade
 kad je tako legaš neveselo?
 Bor ubio knjige i krajine,
 ruke desne, kitila koja je,
 da bi ruka pod sabljom ostala, 95
 a krajina knjiga iz koje je
 da b' krajina ognjem izgorjela!«
 A kad Nenad svoju sestru čuo,
 od jada joj kazati ne može,
 neg' joj knjigu na skuto bacio. 100
 Kad videla sestra Nenadova,
 knjigu malu u ruke uzela,
 po knjizi je očim' pogledala.
 Kad videla što je nakićeno,
 grohotom se mlada nasm'jejala, 105
 Nenadu je sestra govorila:
 »O Nenade, moj rođeni brate!
 Strah je mene da nije prevara,
 naša 'e majka udovica mlada;
 što se hoće, brate, dobro moje, 110
 d' ona nema kojega jarana!
 Ak' ćeš poći u Kunar planine,
 vodi sobom konja i oružje.

Jer kad ima u gori hajduka,
 brez oružja ti bi poginuo.« 115
 A kad Nenad sestru razumio,
 plane Nenad kako vatra ognja.
 Nenad svoju sestru i ne sluša,
 nego se je l'jepo uresio
 i on ide u Kunar planinu, 120
 on ne vodi konja ni oružja.
 Kad videla sestra Nenadova,
 ona se je na noge skočila,
 pa mi šeta u konjske podrume,
 Nenadova konja izvodila 125
 i uzme mu svijetlo oružje,
 pa za bratom u poćeru ide.
 Za njime je mlada pristajala,
 suze roni, Nenadu govori:
 »Đe mi ideš, moj rođeni brate, 130
 đe ti ideš danas poginuti?
 Kadar ima u gori hajduka,
 hajduci će tebe dočekati,
 a ti nemaš konja ni oružja,
 hajducim' se obranit' ne možeš, 135
 brez oružja ti ćeš poginuti!
 A majka nam udovica mlada;
 strah je mene, brate dobro moje,
 d' ona nema kojega jarana.
 Ti kad bi mi jadnoj poginuo, 140
 a komu bi mene ostavio?
 Nego uzmi konja i oružje,
 ti bez straha hodi u Kunare!«
 Kad je Nenad svoju sestru čuo,
 on uzimlje konja i oružje, 145
 pa mi ide u Kunar planinu;
 daleko ga Bajo ugledao.
 Kad je Bajo vidio Nenada,
 teško se je Bajo prepadnuo,
 udovici mladoj govorio: 150
 »Bor t' ubio, udovice Anđe!
 Ev' odovud mladoga Nenada
 na njegovu konju debelomu,

sobom nosi svijetlo oružje.
 Danas ću ti Bajo poginuti!« 155
 Govori mu mlada udovica:
 »Što si mi se, Bajo, prepadnuo?
 Da b' od koga, ne bi ni žalila,
 nego, Bajo, moj sivi sokole,
 od Nenada — lude djetetine! 160
 Kad se tako bojiš od Nenada,
 po'ću Anđe u pećine moje
 kak' da sam se bolom poboljela,
 k meni Nenad, moje d'jete, do'će,
 hoće Nenad govoriti meni: 165
 'Što je tebi, mila moja majko?
 Od šta si se boljom* poboljela?
 Je li nemoć od Boga poslana,
 oli ti je od ašikovanja?'
 Ja ću njemu govoriti majka: 170
 'Oj Nenade, moj jedihni sinko!
 Nije nemoć od ašikovanja,
 neg' je nemoć od Boga poslana:
 evo vidim da preboljet' neću!
 Evo ima tri bijela dana 175
 da ti n'jesam blagovala majka!
 Čini mi se, drago d'jete moje,
 da m' je malo lova iz Kunare,
 čini mi se da bi ozdravila.'
 Na meni je srca milostiva, 180
 on će poći u Kunar na lovak.
 On će lovit' lova po Kunari,
 ti se penji jéle u visoke;
 kadar Nenad, moje d'jete, dođe,
 ti ispali tvoga čeferdala, 185
 ti pogubi mladoga Nenada.«
 Kad to čuje Pivljanine Bajo,
 uzme Bajo sjajna čeferdala,
 pa mi ide u Kunar planine,
 pa se penje jéle u visoke; 190
 ona Anđe meke u duške.

* Vjerojatno greška mjesto »bolom« (prim. prir.).

Uto Nenad pred pećinu dođe,
 tu je junak konja osjednuo,
 konja svoga pred pećinu veže,
 pa mi Nenad u pećinu šeta, 195
 majku svoju u dušeku nađe.
 Kada majku u dušeku vidi,
 Nenadu se srce ražalilo,
 suze proli i majci govori:
 »Što je tebi, mila moja majko? 200
 Od šta si se bolom poboljela?
 Je li nemoć od Boga poslana,
 ali ti je od ašikovanja?«
 Njemu jedva progovara majka:
 »Prodi me se, moj jedihni sinko! 205
 Nije nemoć od ašikovanja,
 neg' je nemoć od Boga poslana;
 vidim, sinko, da prebolit neću!
 Evo ima tri bijela dana
 da ti n'jesam blagovala majka! 210
 Ma m' se čini, moje d'jete drago,
 da m' je malo lova iz Kunare,
 čini mi se da bi ozdravila.«
 Kad je Nenad svoju čuo majku,
 na majci je srca milostiva, 215
 on mi pođe u Kunar' u lovak.
 Lovi lova po zelenoj gori,
 mali ništa nije ni vidio,
 a negoli da je ulovio!
 Teško se je Nenad rasrdio, 220
 on mi pođe drumu pokraj puta,
 oštre nože vadi iza pasa,
 pa ih baca nebu u oblake,
 pa ih prima u bijele zube!
 Sve to gleda Pivljanine Bajo, 225
 a on Bajo iz jelove grane:
 teško se je Bajo prepadnuo,
 on se spusti niz jelove grane,
 pa mi ide Andi na pećine,
 Anđeliji mladoj govorio: 230
 »Anđelijo, udovice mlada!

Danas ću ti Bajo poginuti.
 Nenad ti je u Kunaru doš'o,
 lovi junak lova po Kunari,
 n'jednog lova nije ni vidio, 235
 a negoli lova ulovio!
 Teško se je Nenad rasrdio;
 on je Nenad đavo od đavola:
 on išeta drumu na kraj puta,
 oštre nože vadi iza pasa, 240
 pa ih baca nebu u oblake;
 ne prima ih bijele u ruke,
 neg' ih prima na kućije zube!
 Strah je mene, mlada Anđelijo,
 da ti ne bi Bajo poginuo.« 245
 Govori mu mlada Anđelija:
 »Ne boj' mi se, moj sokole Bajo!
 Kada Nenad iz planine dođe,
 r'jeće meni Nenad, d'jete moje:
 'O gospojo, mila moja majko! 250
 Majko moja, čuda velikoga!
 Svu obidem Kunaru planinu,
 n'jednog lova n'jesam ni vidio,
 a nego li lova ulovio!
 Teško sam se, majko, izlomio.' 255
 Ja ću njemu govoriti majka:
 'Fala Bogu, moje d'jete drago!
 Pođi, moje, u torinu, d'jete,
 i ti vidi u torini ovce
 da ih nije hajduk uhodio, 260
 debele ti odnio omnove,
 što sam ti ih uzgojila majka
 u Kunari, visokoj planini,
 i za njima mnogo zlo videla.'
 On će Nenad u torine poći, 265
 u torine pregledati ovce;
 ja ću njemu otrovat' oružje
 a i puške male i velike.
 Kadar Nenad iz torine dođe,
 hoće Nenad objed pripravit, 270
 ti se sakri za pećine, Bajo.

A kad Nenad ukraj vatre bude,
 ti ispali sjajna čeferdala
 i pogubi mladoga Nenada.«
 Pa se Bajo za pećine skrije. 275
 Kad evo ti mladoga Nenada!
 Nenad svojoj govorio majci:
 »Majko moja, čuda velikoga!
 Svu obidem Kunaru planinu,
 n'jednog lova n'jesam ni vidio, 280
 a negoli lova ulovio!«
 Nenadu je govorila majka:
 »Fala Bogu, moje d'jete drago!
 Hajde moje u torine, d'jete,
 i pregledaj u torinam' ovce 285
 da ih nije hajduk uhodio,
 odvesti* debele omnove
 što sam ti ih uzgojila majka
 u Kunari, visokoj planini,
 i za njima mnogo zlo videla.« 290
 A kad Nenad svoju čuo majku,
 on mi Nenad u torine ide,
 u torine pregledati ovce.
 Kad videla mlada Anđelija,
 iz dušeka na noge skočila, 295
 sinu svomu otruje oružje,
 pa se opet u dušek složila.
 On se Nenad u pećine vrati,
 pa je svojoj govorio majci:
 »O gospođo mila moja majko! 300
 Zdravo su ti u torinam' ovce,
 nije hajduk ovce uhodio.«
 Nenadu je govorila majka:
 »O Nenade, moje d'jete drago,
 ovo 'e veće od objeda br'jeme. 305
 Hajde, sinko, i pripravi objed,
 i ti blaguj, drago d'jete moje,
 erbo si mi trudan i umoran!«
 Kad je Nenad svoju čuo majku,
 on mi Nenad ide pred pećinu, 310

* Valjda treba »odvezao« (prim. prir.).

pa je vatru ognja naložio,
 stane Nenad objed pripravlјati.
 Sve to gleda Pivljanine Bajo,
 on potegne svoga čeferdala,
 čeferdalu živi oganj dava 315
 da pogubi mladoga Nenada.
 Ma je Baju lošom srećom bilo,
 on Nenada nije obranio.
 Kad vidio mlađahan Nenade,
 on mi Nenad na noge skočio, 320
 pa mi Nenad ide za pećine.
 Tu mi nađe Pivljanina Baja,
 pa ga Nenad za prsti* fatio,
 koljenim' mu na prsi skočio,
 zubima mu grlo prekosio. 325
 Pa se Nenad u pećine vrati,
 majku svoju u dušek u nađe,
 majku svoju za kose fatio,
 š njome Nenad udre o pećinu,
 u njome je živo srce puklo. 330
 Pa mi Nenad u torine ide,
 pušti svoje iz torine ovce,
 pa ih vodi dvoru bijelomu.
 Kad je bio na pogled od dvora,
 sestra ga je s prozora videla, 335
 supro' njemu mlada išetala,
 brata svoga l'jepo pričekala:
 ruke šire, u lišce se ljube.
 Nenadu je sestra govorila:
 »Dobar doš'o, moj brate Nenade! 340
 Što je, brate, u Kunari tamo?
 Je l' onako kak' ti sestra kaže?«
 Nenad svojoj sestri govorio
 po istini sve kako je bilo.
 Nije svaka ni majka jednaka; 345
 Anđelijo, crn ti obraz bio!

* Zacijelo greška mjesto »prsi« (prim. prir.).

Jugović Niko i ujac mu Banović Mihajlo

(Nada Dobud)

Osužnji se Banović Mihajlo
 u Stambolu, u b'jelomu gradu,
 u onoga cara čestitoga.
 Veće mu se jadnu dodijalo
 u tamnici cara čestitoga; 5
 njemu care na tamnicu šeta,
 od tamnice otvorio vrata
 pa ga kuca b'jelu po ramenu:
 »Jadan bio, Banovića Miho!
 Koja ti je loša hrana moja, 10
 al' tamnica kuća dodijala?«
 Govori mu Banovića Miho,
 suze proli i njemu govori:
 »Gospodare, moj čestiti care!
 Evo mi je do Boga nevolja! 15
 Sindir mi je gvožđe dodijalo.
 Evo ima deset godin' dana
 a da sam se jadan osužnjio!
 Neg' me meći kako na otkupe,
 pitaj blago koliko ti drago.« 20
 Govori mu care od Stambola:
 »Dobro čuj me, moj nevoljan sužanj!
 Dobro znadem da imadeš blaga,
 meni blago od potrebe nije.
 Ako ćeš mi, sinko, obećati 25
 da ćeš dati tvojega neputa,
 a neputa Ugovića Nika,
 što je junak sre' Sibilja grada,
 takog' momka u krajini nema,
 iz tamnice pušću te tamne 30
 i još ću ti moje ćeri dati,
 njoj je turska vjera omrznula
 a latinska vaša omiljela,

i uza nju devet konja blaga!«	
A kad ga je jadan razumio,	35
dava vjeru i po devet puta	
da će Nika on dovesti njemu	
od danaska do petnaes' dana.	
Tu božiju vjeru uhitili,	
car ga pušti iz tamnice tamne.	40
A kakav je Banovića Miho!	
Nokti su mu — zakl'o bi se š njima.	
Jes mu brada — š njome se pokriva.	
Svoje kose — stere ih poda se!	
Car mu nađe tri mlada barb'jera,	45
jedan Mihu žute kose striže,	
a drugi mu rusu bradu brije,	
a treći mu nokte podrezuje.	
U dvore ga care uvodio,	
pa mu svjetal care govorio:	50
»Hodi, zete Banovića Miho!	
Evo tebi drage ćeri moje!«	
Tu ga hrani i dva i tri dana	
dokle se je malo ukr'jepio.	
Tad mu dava devet kesa blaga	55
i dava mu tridesti momaka	
da ga prate do Sibilja grada.	
Zdravo Miho u Sibilje dođe,	
mlade momke dvoru povratio.	
Tu izide i godina dana,	60
ne šlje caru Ugovića Nika:	
teško se je care rasrdio	
pa mu brzo b'jelu knjigu piše:	
»Ah, moj zete Banovića Miho!	
Mo'š li znati što si govorio	65
kad sam tebi moje ćeri dao	
i uza nju nebrojeno blago?	
N'jesi posl'o Ugovića Nika.	
Evo ti se mojom vjerom kunem,	
ako Nika ti ne pošljiš* meni	70

* Greška mjesto »pošlješ«? (prim. prir.).

od danaska do petnaes' dana,
 sakupiću pet stotin' Turaka,
 doći hoću tankoj kuli tvojoj,
 hoću tvoju izgorjeti kulu,
 a tebe ću uhititi živa, 75
 svake ću ti muke zadavati!«
 A kad knjiga u Sibilje došla
 a na ruke Banović Mihajla,
 u ruke je knjigu usprimio,
 knjigu štije, a na nju se smije, 80
 pak mu Miho brzo drugu piše:
 »Ah, moj babo, od Stambola care!
 Što me koriš ti svojijem blagom?
 Ja ga Miho i do volje imam.
 Er si dao devet konja blaga, 85
 ja ću blago nase* povratiti,
 a d'o si ga dragoj ćeri tvojoj.
 Ako sam ti Miha obećao,
 spomeni se, moj čestiti care,
 nije čoban Ugovića Niko, 90
 nije čoban, nego junak dobar,
 da ja Nika po planini hitam!
 Nego, care, žarko sunce moje!
 Evo tebi tvrdu vjeru davam:
 od danaska do četiri dana 95
 ja se hoću bolom razboljeti
 bez nevolje kako od nevolje,
 pa ću b'jelu knjigu nakititi,
 poslaću ju mojemu neputu
 da ću umr'jet a ostati neću; 100
 pa ćeš poslat' tridesti momaka,
 poslaćeš ih tankoj kuli mojoj.
 Ja ću, care, ogrijano sunce,
 složiti se u meke duške
 a Niku ću knjigu nakititi 105
 da on dođe tankoj kuli mojoj;
 a sakriću vrle momke tvoje,

* Zacijelo treba »naše« (prim. prir.).

uhitiću Ugovića Nika,
 vezaću mu naopako ruke,
 ka Stambolu tebi vodiće ga, 110
 čin' od njega što je tebi drago!«
 A kad Miho knjigu nakitio,
 on je pošlje put Stambola grada.
 Tadar sjede, brzo drugu piše:
 »D'jete moje, Ugovića Niko! 115
 Evo ima i godina dana
 ja da sam se, sinko, oženio
 i doveo drage ljubi moje;
 n'jesi, Niko, doš'o, d'jete moje!
 Dođi, sinko, tankoj kuli mojoj 120
 a tvoj dundo da t' ostavim blago,
 moja l'jepa polja i livade.
 Ostavljam ti drage ljubi moje,
 gledaćeš je, Niko, d'jete moje,
 gledaćeš je kako majke tvoje.« 125
 Kad je knjigu b'jelu nakitio,
 knjigu dava mladu knjigonoši.
 Knjigonoša mladi zakucao,
 on je Nika na objedu bio
 a s gospođom milom majkom svojom. 130
 Brzo Niko na noge skočio,
 na prozore glavu iznosio;
 govori mu knjigonoša mladi:
 »Gospodaru Ugovića Niko!
 Evo tebi jedne knjige male 135
 tvoga dunda Banovića Miha.«
 Brzo trči kuli niz skaline,
 b'jelu knjigu u ruke primio,
 knjigonoši zlatni dukat dava:
 »Pođi s Bogom, mladi knjigonoša, 140
 i pozdravi gospodara tvoga.«
 Eto Nika na gornje tavane,
 brzo knjigu b'jelu otvorio,
 po njome je očim' pogledao.
 Kad vidio što je nakićeno, 145
 u lišću je kolur prom'jenio,
 rasplače se kako d'jete malo:

staru majku svoju poplašio,
 iza sopre na noge skočila:
 »Što je, Niko, moj jedini sinko! 150
 Ali si se gdje god zaručio?
 Kad si, sinko, naš'o vjerenice,
 što to n'jesi majci povidio?
 Ako, moj, je preminula, sinko,
 i još mlad'jih* ima đevojaka.« 155
 »To je šala, mila moja majko!
 Evo mi je b'jela knjiga došla
 dunda moga, mila brata tvoga,
 da se, moja, razbolio, majko,
 da ga, majko, ja pohodit' dođem, 160
 da je, moja, on na smrti, majko!
 I on se je, majko, oženio
 i on ljubi u dvore doveo.
 Da ga, majko, ja pohodit' dođem.
 Ja ću poći, mila moja majko, 165
 sve će blago meni ostaviti,
 hoću dunda ja pohodit' moga.«
 Da ko vidi ostarjele majke
 kako se je stara rasplakala!
 Na kosama gajtan prekinula, 170
 svoje vlasi niz pleći puštala,
 pa govori milu sinu svomu:
 »Ah moj sinko Ugovića Niko!
 Slušaj mene, milu majku tvoju.
 On je, sinko, u Turkiji bio, 175
 svaki 'e, sinko, zamet naučio.
 To 'e prevara, moj jedini sinko!«
 Mali Niko i ne sluša majke,
 nego Niko na noge skočio,
 paka ide u kamare b'jele. 180
 Stane Niko resit' lišće svoje,
 a za njime mila majka svoja.
 Pak otpinje puce pod grlocem,
 dvije dojke svoje izmetala

* Nije jasno mjesto čega stoji apostrof (prim. prim.).

a što ga je malahna hranila: 185
 »Ti ne vjeruj, moj jedini sinko,
 ti ne vjeruj milu bratu momu,
 on će tebe prevariti, sinko!
 Zaklinjem te bijelijem ml'jekom!«
 To ne haje Ugovića Niko, 190
 nego Niku svoj je dundo mio,
 pa govori miloj majci svojoj:
 »Prodi me se, mila moja majko!
 Momu babu vječni pokoj Bog d'o,
 tako meni moj je dundo mio! 195
 Ja ću poći, mila moja majko.«
 Da ko vidi ostarjele majke!
 Potrčala kuli niz skaline,
 pa je svo'ijem momcim' govorila:
 »Počujte me, vrli momci moji! 200
 Vi pođite u konjske podrume,
 pa uzmite Vilu, konja moga,
 izvedite, draga djeco moja,
 izvedite Vilu, konja moga,
 topite mu kopita rakijom, 205
 umite ga vodom i saplunom
 ak' bi Niku do nevolje bilo
 da bi Niko ubjegnuti mog'o.«
 Mladi momci na noge skočiše,
 pa su vrana konja izvodili, 210
 gospođicu svoju poslušali.
 Pa je doru ona govorila:
 »O dorine, rusa moja glavo!
 Predavam ti mila sina moga;
 pođi, doro, dovedi ga zdravo. 215
 Kunem ti se mojom vjerom tvrdom,
 nećeš mojoj u avliji stati,
 nego, doro, u kamari b'jeloj
 a zobaćeš šenice b'jelice.«
 U to Niko kulu pred bijelu. 220
 Za ruku je majku uhvatio,
 meden'jem je ustim' poljubio.
 Njega grli mila svoja majka:
 »Ajmeh, Niko, moj jedini sinko,

gdje ti ideš jednu bratu momu! 225
 On je — proklet — u Turkiji bio.«
 Za to Niko nimalo ne haje,
 nego Vilu konja razigrao;
 kako ga je lako razigrao,
 tri mu koplja u visinu skače. 230
 Pod njime se dorin ulimio,
 b'jele p'jene preko sebe meće;
 još ne bila četiri sahata,
 a on Niko u Sibilje dođe
 a na kulu mila dunda svoga. 235
 A svoj ga je dundo upazio,*
 složio se meke u duške,
 pa po kuli sakrio je momke.
 Dundo reče a momak poteče
 i Niku je otvorio kulu, 240
 pričekga ga draga strina svoja;
 na nj mi gleda, kolur promjenjiva.
 Ide Niko u kamaru b'jelu.
 Kadar Niko u kamaru dođe,
 svome dundu podiz'o jastuke, 245
 a dundo je njemu govorio:
 »D'jete moje, Ugovića Niko!
 Ostavljam ti, drago moje d'jete,
 ostavljam ti svekoliko blago,
 polja, sinko, kule i livade, 250
 i eto ti, drago d'jete moje,
 eto tebi drage ljubi moje!
 Ti je gledaj, moj dragahni Niko,
 ti je gledaj kako oči tvoje.
 Metni, sinko, svijetlo oružje, 255
 ostav** ga dundi u kamari,
 pa ti pođi dragoj strini tvojoj,
 nek' ti dade što god blagovati.«
 Metnu Niko svijetlo oružje.
 Sve na nj gleda draga strina svoja 260
 a niz lišce grozne suze lije;

* Zacijelo treba »opazio« (prim. prir.).

** Zacijelo treba »ostavi« (prim. prir.).

mladi Niko njome govorio:
 »Ajme meni, draga moja strino!
 Zašto cmiliš i suze prol'jevaš?
 Koja ti je do Boga nevolja? 265
 Ali žališ, draga moja strino,
 gdje je dundo ostavio blago?
 Ti ne žali, draga moja strino,
 ja te, strino, potisnuti neću,
 gledaću te kako majke moje.« 270
 Pocmilila kako ljuta zmija:
 »Ja ne žalim silnovito blago
 ako mu ga i voda odn'jela!
 Nego žalim sivoga sokola
 gdje iz grada drugog priletio: 275
 veće jadan izlećeti neće,
 neka ima sokolova krila!«
 Tad se Niko svemu domislio,
 suze proli niz rumeno lišće,
 spomenu se što mu rekla majka! 280
 Ma zaludu — jedna njemu majka!
 Veće Niku nije na brijeme:
 skoče Turci i vežu mu ruke!
 Vezali mu naopako ruke
 i vode ga stojnu Carigradu. 285
 Kud će sreća, a božija majka,
 da su oni brzo pute zašli!
 Sve su suze mile stare majke,
 zašli su se gorom stranputice!
 Kad su bili mimo vodu hladnu, 290
 tu je draga sestra Todorova
 po imenu mlada Mandaljena.
 Ona mlada b'jelo platno b'jeli,
 dozivlje je Ugovića Niko:
 »Mandaljeno, sestro pobra moga! 295
 Pozdravi mi Todor' pobra moga
 i reci mu, moja posestrimo,
 (a mi smo se l'jepo milovali)
 što je moj me dundo darovao.
 Vodi mene trideseti Turaka, 300
 vode mene ruka svezanijeh

čestitomu caru od Stambola!
 A ne žalim, moja posestrimo,
 mali* žalim mile moje majke
 kadar njome jadni glasi dođu.« 305
 Da ko vidi sestre Todorove!
 Po vodi je platno razmetala,
 pa potrča tankoj kuli svojoj.
 Kako trči mlada Mandaljena,
 tri skalina ujedno preskače! 310
 Dode bratu b'jele u kamare
 a on junak na dušek u spava.
 U kamari b'jeloj pocmilila:
 »O Todore, o moj jadan brate!«
 Kroz san čuo, na noge skočio: 315
 »A što ti je, sestro Mandaljeno?
 Ali si se danas pomamila?
 Brzo zbori, moja sestro draga,
 što se kuli našoj dogodilo?«
 Govori mu sestra Mandaljena: 320
 »Ah, moj brate, vrlo dobro moje!
 Tvoga pobra Ugovića Nika,
 povelj ga do trides' Turaka
 vezanijeh ruka naopako.
 A što ga je dundo prevario 325
 što je, proklet, u Turkiji bio,
 i više ga nigda videt' nećeš!
 Nego te je puno pozdravio!«
 Da ko vidi Todor Latinina!
 Iz dušeka na noge skočio, 330
 pa je sestri svojoj govorio:
 »Mandaljeno, draga sestro moja,
 sestro moja, je li davno bilo?«
 »Nema vele, brate dobro moje,
 brzo sam ti dvoru dolećela!« 335
 Pa mi Todor na razmisli stane,
 dobro misli, na dobro promisli:
 blizu brata ima u fratrima,

* Mali = ma ali (prim. prir.).

brzo ide milu bratu svomu da zaimlje do zemlje mantiju.	340
Brzo dođe Todor do frataru, brzo brat mu zaim'o mantiju; pa mi uzme obuče mantije, a sestri je svojoj govorio:	
»Resi, sestro, Vilu, konja vrana, dvije korde pod mantiju stavlja ako bi mi do nevolje bilo.«	345
Sestra svoga brata poslušala, Vilu mu je konja dohranila.	
On se konju na ramena baca,	350
pa zaigra Vilu, konja vrana, zaigra ga zelenom goricom.	
Nide vraga ni videti nema! On je konju uzdu zategnuo, pak mi Todor stane na razmisli:	355
»Evo jošte dobar sahat nema, n'jesu Turci, izjeli ih vuci, ovoliko ubjegnuti mogli!«	
Ma se Todor brzo spomenuo da imadu kameni mehani	360
nedaleko u gori zelenoj, da tu stoji jedna krčmarica i prodava vino i rakiju, pa je svoga navrnulo dora.	
Pa kad dođe na pjane mehane,	365
u mehani tridesti Turaka, tu mi oni rujno piju vino; a sokola Ugovića Niko*	
vezanijeh ruku naopako za proklete za mehane vrata.	370
Kad to vidi Todor Latinine, tvrđe srce čini od kamena, dobru volju dava za nevolju, pa je Turcim' brzo besjedio:	
»O, vi Turci, mila braćo moja!	375

* Možda treba »Nika«? (prim. prir.).

Dobro ti ste vruga uhitali!
 Njegova je sila dodijala.
 Sve što ima mlad'jeh đevojaka
 po Sibilju, gradu bijelomu,
 svijeh ih je Niko obljubio, 380
 dosta ljubi u crno zavio.
 Na dar vama, Turci, braćo moja,
 na dar vama hiljadu cekina
 kad ste veće vruga uhitali,
 dajte meni Ugovića Nika 385
 da ga vodim dalje od mehane:
 srdžba mu je Bogu dodijala,
 neka jadna ispov'jedim njega,
 pa ću vam ga opet povratiti!«
 Ali mu je vez'jer govorio 390
 koji svjema Turcim' zapov'jeda:
 »Gospodine, poslušaj me dobro!
 Jopet ćeš nam njega povratiti:
 mi ne sm'jemo ka Stambolu doći
 kad mi Nika ne bismo doveli!« 395
 Pa ga fati za bijelu ruku*
 i odr'ješi pobratima svoga
 pa ga vodi dalje od mehane:
 »Gdje si, Niko, pobratime dragi!
 Evo odi Todor' Latinina. 400
 Evo tebi oštre korde moje
 a ti pođi, Niko, u mehane,
 s'jeci sebe jagnjičare Turke,
 ja ću, pobro, na vratima stati;
 ako bi ti koji pobjegnuo, 405
 a ja ću ga, pobro, dočekati.
 Dobro čuvaj krčmarice mlade
 da je ne bi obranio, Niko!«
 Govori mu Ugovića Niko:
 »Neću, pobro, vjera ti je moja! 410
 Moje se je srce razigralo.
 A ja ću ih čekat' na vratima;

* Tu kao da nešto nedostaje (prim. prir.).

ako bi ti koji pobjegnuo,
 ja ću, sivi sokole Todore,
 kidat' meso i rukam' i kordom.« 415
 Pa mi Todor u mehanu uđe
 s oštrom kordom u desnici ruci,
 um'ješa se Todor među Turke
 kako soko među golubove.
 Sve is'ječe, malo ko uteče; 420
 ako bi mu koji pobjegnuo,
 dočeka ga Ugovića Niko.
 Tad se ljube do dva pobratima,
 tad se grle rukam' bijelijem,
 tad se ljube ustim' medenijem. 425
 Al' govori Ugovića Niko:
 »Pobratime, Todor' Latinine!
 A ja idem, pobratime dragi;
 neću poći tankoj kuli mojoj,
 nego idem kuli dunda moga. 430
 Idem dundu pohoditi dvore
 a ti pođi tankoj kuli tvojoj,
 nadaj mi se u drugu neđelju!«
 Tu se l'jepo oni rastavili,
 ide Niko do svojega dunda. 435
 Kad je bio rosnu uz livadu,
 s prozora ga dundo ugledao,
 brzo vrata kuli zatvorio.
 Ali ga je Niko dozivao:
 »Otvor' kulu, moj milosni dundo!« 440
 Ma se njemu niko ne ozivlje
 er se proklet teško prepadnuo.
 Opet viče Ugovića Niko:
 »Otvor' kulu, moj milosni dundo!«
 Pa od kule vrata razlomio, 445
 pa potrča u bijelu kulu
 i pogubi mila dunda svoga.
 Kad videla strina Nikolina,
 ćela s' metnut' kuli niz penžere;
 za svilena skuca fatio je: 450
 »Što si luda, draga moja strino!
 Gledaću te kako majke moje,

ništa tebi učiniti neću!«
Pak po dvoru pokupio blago,
strinu vodi b'jelu dvoru svomu, 455
mrtva dunda s kulom izgorio.
Pa on ide miloj svojoj majci;
a kad ga je stara ugledala,
supro' Niku svomu išetala,
ovija se stara oko vrata, 460
suze roni, ovako govori:
»Neka, Niko, moje d'jete drago,
dobro ti si pogubio vraga!«
L'jepo stara miluje nevjeste,
a on junak Ugovića Niko 465
milov'o je dragu strinu svoju;
s Mandaljenom, sestrom Todorovom,
š njome se je Niko oženio,
lijep mu je porodila porod,
ćeri jedne a četiri sina. 470
Oni su se l'jepo milovali
i umrli, ne prekorili se.

26.

Sirota

(Kate Murat)

Podranile Senjkinje na vodu,
 među njima sirota đevojka.
 Kad su vode došle na studene,
 one stale bijeliti platno.
 Kad su b'jelo ub'jelile platno, 5
 oko hladne vode razastrle.
 Kad evo ti Senjanin Ivana!
 Od Boga im dobru pomoć zove:
 »Bog pomog'o, na vodi đevojke!
 Vi jeste li ub'jelile platno? 10
 Vaše vam ga raskrajale majke
 na darove u košulje tanke!
 Tako vaše ne željele sreće,
 dajte mi se napit' vode hladne!«
 Sve đevojke ponosite bile, 15
 muče mlade kolik' da ne čuju,
 neće Mare, sirota đevojka:
 đevojka se na noge skočila
 i srebrni kond'jer uzimala
 i hladne je vode zahitila, 20
 pa je Ivu na konja dodava.
 Vodu pije od Senja Ivane,
 vodu pije, na đevojku gleda,
 đevojka mu srcu omiljela;
 đevojci je Ivo govorio: 25
 »L'jepa Mare, siroto đevojko!
 Da te pitam, bi li me uzela?
 Da li prosim, bi li došla za me?«
 Govori mu sirota đevojka:
 »Moj sokole, od Senja Ivane! 30
 Da me pitaš, ja bih te uzela,
 da li prosiš, ja bi došla za te.«
 Kad đevojku Ivan razumio,

smakne s ruke zlaćena prstena
 i dava ga lijepoj đevojci 35
 i njome je Ivo govorio:
 »L'jepa Mare, draga dušo moja!
 Na ti prsten s desne ruke moje
 za zlamenje da si obećana
 za junaka od Senja Ivana!« 40
 Govori mu lijepa đevojka:
 »Moj sokole, Senjanine Ivo!
 Ja ti neću primiti prstena,
 ja ne smijem moje od maćehe:
 kad mi vidi zlaćena prstena, 45
 hoće r'jeti da si me ljubio,
 za ljubav mi i prsten darov'o.«
 Govori joj od Senja Ivane:
 »Na ti, dušo, zlaćena prstena
 sa desnice b'jele ruke moje, 50
 a ne boj se od maćehe tvoje.«
 Primi Mare zlaćena prstena,
 stavila ga svoje na desnice.
 Kad videle mlade drugarice,
 to je njima puno žao bilo: 55
 mokro svoje pokupile platno,
 pa pobjegnu Senju bijelomu
 dvor na b'jeli Marine maćehe;
 videla ih Marina maćeha
 i njima je mlada govorila: 60
 »Došle dobre, Senjkinje đevojke!
 Će je Mare, drugarica vaša,
 kadar nije s vama u dvor došla?«
 Lažu hude kako bolje znadu
 i govore Marinoj maćehi: 65
 »Gospođice Marina maćeho!
 Ono nije naša drugarica
 nego Mare, sramota đevojka;
 eno ti je na vodi studenoj,
 ljubi ti je od Senja Ivane. 70
 Ako nama toga ne vjeruješ,
 kad ti Mare b'jelu dvoru dođe,
 pogledaj joj na desnice ruke,

viđećeš joj zlaćen dijomanat
 što joj ga je Ivo darovao 75
 baš za ljubav što je i ljubio.«
 Uto Mare b'jelu dvoru dođe,
 drugaricam' svo'ijem govorila:
 »Laž'te bolje, drugarice moje,
 kad Bog znade da istina nije!« 80
 Pa devojka u dvor ušetala.
 Dočeka je nemila maćeha,
 pogleda joj na desnice ruke;
 kad videla zlaćena prstena,
 pomami se nemila maćeha, 85
 bije Maru tešk'jem zamlatnicam'
 a najviše sa noge pašmagom,
 i devojci mladoj govorila:
 »Hod' otle, sramoto devojko,
 iz mojega dvora bijeloga, 90
 što ti ljubiš potajno junake
 a najveće od Senja Ivana,
 Iva njega vodi na studenoj,
 i on te je l'jepo darovao,
 d'o je tebi zlaćena prstena 95
 on za ljubav er te je ljubio.«
 Mare se je njome oklinjala
 suncem žark'jem, nebom i mjesecom
 i sve joj je pravo povidela
 po istini sve kako je bilo, 100
 ma joj huda ništa ne vjeruje,
 neg' sve što se veće oklinjala,
 sve joj kučka manje vjerovala.
 Bijе Maru sa noge pašmagom
 i devojci mladoj govorila: 105
 »Bolje ti se utopiti poći,
 neg' u dvoru baba dočekati.
 Kad ti babo b'jelu dvoru dođe,
 ja ću r'jeti milu babu tvomu,
 babu tvomu, gospodaru momu, 110
 da ti ljubiš na vodi Ivana,
 za ljubav ti i prsten darov'o.«
 Kad to čula lijepa devojka,

od baba se svoga uzbojala,
 pa uzimlje srebrna kond'jera, 115
 ide mlada studene na vode.
 Kad je došla na vode studene,
 iza svega glasa pokliknula:
 »Đe si, Ivo, i milo i drago?
 Tvoje se je utopilo drago 120
 sve od laži mo'ijeh drugarica,
 od progona nemile maćehe!«
 To izreče lijepa đevojka,
 to izreče, u vodu se meće!
 To je Ivo u planini čuo, 125
 glas poznade svoje vjerenice,
 udre Ivo pod sobom dorina,
 udrio ga vode na studene.
 Kad je Ivo na vodicu doš'o,
 obrće se oko vode hladne 130
 da b' đevojku mladu ugledao,
 ma se prije mlada utopila;
 on pogleda vodu u studenu,
 vidi svoje u vodi đevojke
 er je na njoj dupla svila bila, 135
 njome svila tonuti ne dade.
 Kad vidio Senjanine Ivo,
 on mi svoga razjaha dorina
 pa se plovom u vodu bacio,
 đevojku je mladu izvadio; 140
 ma je prije preminula mlada.
 Kad vidio Senjanine Ivo
 da je njemu preminulo drago,
 cmili Ivo kako d'jete malo,
 žali Ivo svoju vjerenicu. 145
 A kad se je Ivo naplakao,
 tu je greblje malo izvadio
 i svoje je drago ukopao,
 ukraj greba crkve sagradio;
 oko greblja vodu navodio, 150
 oko crkve ružu nasadio;
 pa poklikne glasovito tanko:
 »Ko je žedan, neka vodu pije,

a mlad ko je, neka ružu bere; ko je devot, ³⁸ neka Boga moli sve za dušu od Senja Ivana i za dušu sirote djevojke erbo se je mlada utopila!« To izreče Senjanine Ivo, to izreče, na konja se meće.	155 160
Udre Ivo dobra konja svoga dvor na b'jeli Marine maćehe. Kad joj bio na pogled od dvora, daleko ga huda ugledala, tvrdo b'jelu kulu zatvorila; pa se skriva u tavane gornje. Kad joj Ivo b'jeli pred dvor dođe, kuca Ivo za vratima s alkom; ma se Ivu niko ne ozivlje, nit' ozivlje, ni dvore otvara.	 165 170
Kad vidio Senjanine Ivo, on dozivlje nemile maćehe: »Dvor otvori, Marina maćeho! Otvori mi dvora bijeloga! Ako dvore otvoriti nećeš, evo ti se mojom vjerom kunem: sam ću tebi dvore otvoriti i tebe ću, kuško, uhititi, hudom ću te smrti umoriti!« Muči mlada u dvoru maćeha, muči mlada, kolik' da ne čuje.	 175 180
Kad vidio od Senja Ivane, teško se je Ivo rasrdio, u vrata je nogom udario, sama su se vrata rastvorila, pa je Ivo u kulu ušet'o. Kad vidjela nemila maćeha, ona bježi po visokoj kuli, pa se krije tamo i ovamo. Govori joj od Senja Ivane:	 185 190

³⁸ Devot = devoto (tal.), bogoljubljan.

»Ne skrivaj se, nemila maćeho,
 ne skrivaj se er se sakrit' nećeš!
 Da se skriješ nebu pod oblake,
 — tvrda vjera! — bih te uhitio
 i hudom te smrti umorio.« 195
 Za žute je kose uhitio,
 poteže je kule iz visoke,
 istegli je rosne u livade,
 pa joj b'jele dojke razrezao,
 kroz dojke joj ruke prometao 200
 i crne joj oči izvadio.
 Pa joj žute kose raspletao,
 upleće ih konju u repove,
 š njom obija drvlje i kamenje
 dok je hudom smrti umorio; 205
 a kadar je smrti umorio,
 ma Ivanu ni to dosta nije,
 nego ide preko Senja grada,
 on oblubi devet đevojaka,
 sve Marin'jeh devet drugarica, 210
 sve su devet u čedo zapale
 a sve devet po ćercu rodile
 i nigda se n'jesu udomile.

Smrt Stojana Jankovića i osveta Ive Senjanina

(Kate Murat)

Falio se Stojan Jankoviću
 u mehani đe je vino pio
 da je dosta ljubio đevojaka,
 još da nije Ruže plemenite,
 sestre drage Zmaj Ognjena Vuka; 5
 ma da bi ga ne rodila majka
 neg' kobila kako i dorina:
 »Ruži ću se naljubiti lišca;
 ako nigdar, kad na vodu dođe!«
 Glas po glasu, junak po junaku, 10
 to obazn'o Zmaj Ognjeni Vuče
 što se fali Stojo Ankoviću.
 Ode Vuče dvoru bijelomu
 i Ruži je sestri govorio:
 »Oli ne znaš, Ružo, sestro moja, 15
 oli ne znaš, ol' za to ne haješ
 što se fali Stojo Ankovića
 da je dosta ljubio đevojaka,
 još da nije tebe, sestro moja;
 ma da bi ga ne rodila majka, 20
 neg' kobila kako i dorina,
 da će ti se naljubiti lišca,
 ako nigda, kad na vodu dođeš?
 Sestro Ružo, ne hodi na vodu;
 ja ću mladu dobit' robinju 25
 da nam nosi u dvore vodicu.«
 Kad je Vuka svoja sestra čula,
 grohotom se Ruža nasm'jejala
 i Vuku je bratu govorila:
 »Mili Bože, luda brata moga, 30
 brata moga Zmaj Ognjena Vuka!
 Od koga se jesi prepadnuo,
 od junaka Stojan Ankovića!

A ja, Ruža, n'jesam ni malahno;
 sad ja vode idem na studene; 35
 da bi meni Bog i sreća dala
 da bi Stoja na vodici našla,
 da bi Stoja vrazi nanijeli
 i do mene đevojke donijeli,
 kunem mu se i vjeru mu davam: 40
 neće poći ni odn'jeti glave!«
 Pa se Ruža stala resit' l'jepo,
 a kad se je l'jepo naresila,
 kond'jer uzme i na vodu ide. 45
 Kad je vode došla na studene,
 tu na vodi mlada Stoja nađe
 đe se Stojko oko vode šeta.
 Govori mu Ruža plemenita:
 »Bog pomog'o, Ankovića Stojko!
 Koga čekaš na vodi studenoj, 50
 koga čekaš, komu straže čuvaš?«
 Govori joj Stojko Ankoviću:
 »Dobra došla, Ružo plemenita!
 Koga čekam, ja sam ga doček'o,
 koga tražim, Bog mi ga je dao: 55
 tebe, Ružo, draga moja dušo!«
 Govori mu Ruža plemenita:
 »Prođ' se mene, Stojko Ankoviću!
 Da bi vrazi tebe nanijeli
 i do mene đevojke don'jeli, 60
 kunem ti se i vjeru ti davam:
 poći nećeš ni odn'jeti glave!«
 Za to Stoja ništa i ne haje,
 neg' je l'jepe Ruže uhitio,
 š njom se erve oko vode hladne. 65
 Ervali se ljetni dan do podne,
 jedan drugom' odoljet' ne može:
 mladu Stojku b'jele pjene skaču,
 a Ružici b'jele i krvave;
 vidi više Ruža plemenita 70
 a da će je odoljeti Stojko,
 mudra bila, pa je govorila:
 »Bor t' ubio, Ankoviću Stojko!

Ev' odovud Vuka, brata moga,
 pogubiće i tebe i mene!« 75
 Prevari se Ankoviću Stojō,
 prevari se, ujela ga zmija:
 preko sebe on se obrnuo
 i on gleda otkle ide Vuče.
 Kad videla Ruža plemenita, 80
 iz potaje nože povadila,
 mlada Stojā u srce udrila;
 mrtav Stojō crnoj zemlji pade
 i govori Ruži plemenitoj:
 »O Ružice, lijepa djevojko! 85
 Zašto si me jadna pogubila?
 Nema majka neg' mene jednoga,
 sad ostala jadna i brez mene!
 Ako bih te bio obljudio,
 za te bi se bio oženio. 90
 Ma, Ružice, lijepa djevojko!
 Kad preminem, l'jepo ukopaj me
 u planinu, u goru zelenu;
 nametni me od gore ševarom
 da m' ne jedu od gore zv'jerenja. 95
 Ma te molim, Ružo, moja dušo,
 dušo Ružo, ne kaži nikomu
 da si Stojā mene pogubila,
 er ja imam Iva, dunda moga.
 Moj da bi mi dundo obaznao 100
 da si, Ružo, mene pogubila,
 bi ti živoj oči izvadio,
 hudom bi te smrti umorio.«
 Još bi bio Stojō govorio,
 ma se s grešnom dušom razd'jelio. 105
 Kad videla Ruža plemenita,
 baci Stojā pleći na bijele,
 nosila ga gore u zelene,
 pod jelu je Stojā zakopala,
 nametne ga od gore ševarom 110
 da g' ne jedu od gore zv'jerenja.
 Kad je Ruža Stojā ukopala,
 vratila se na vodu studenu,

kond'jer hladne vode zahitila,
 ide Ruža dvoru bijelomu. 115
 A kad Ruža b'jelu dvoru dođe,
 ode Vuku bratu u kamare,
 Vuku bratu po istini kaže,
 po istini sve kako je bilo;
 Vuče svojoj sestri govorio: 120
 »Muči, Ružo, draga sestro moja,
 muči, sestro, grlo te boljelo!
 Sestro Ružo, ne kaži nikomu
 da si mlada Stoja pogubila.
 Kakva ima Stojo Ankoviću, 125
 kakva ima Iva, dunda svoga,
 on u Senju gradu bijelomu,
 da bi Ivo za te obaznao,
 živoj bi ti oči izvadio,
 hudom bi te smrti umorio!« 130
 Dan po danak, petnaes' danaka,
 nema Stoja ni o njemu glasa;
 dundo mu se Ivo pomamio
 kako mu je Stojo poginuo,
 jes' ovako Ivo govorio: 135
 »Koji bi se dobar junak naš'o
 da b' za Stoja meni povidio
 živ oli je, ol' je poginuo,
 ko je moga Stoja umorio,
 bi mu glavu na zlato mjerio: 140
 kolika je u Stojana glava,
 onoliko suha zlata d'o bi.«
 Ma to Ivo obaznat' ne mog'o,
 er to niko od nikle ne vidi;
 ali Ružu vrazi natantali.³⁹ 145
 Kad je Ruža na vodu hodila,
 falila se svo'ijem drugaricam'
 da je mlada Stoja pogubila
 na Dunaju, na vodi studenoj,
 u zelenu goru ukopala, 150

³⁹ Natantali = tentare (tal.), napastovati.

a u gore jele pod zelene.
 Kad Senjkinje b'jelu dvoru došle,
 one svojoj braći poviđele,
 a ta braća u pjanu mehanu,
 u mehanu senjsk'jem srdarima, 155
 a srdari od Senja Ivanu.
 A kad Ivu jadni došli glasi,
 mamom se je Ivo pomamio
 ko je njemu Stoja pogubio.
 Da je junak, ne bi ni žalio, 160
 neg' Ružica, da od Boga nađe!
 Po Senju je skupio srdare,
 š njima ide Vukove na dvore
 i uhiti Ružu plemenitu
 i Ruži je Ivo govorio: 165
 »Kaži, Ružo, za Stojana moga,
 ti kad si ga, Ružo, pogubila,
 kaži meni, Ružo plemenita,
 đe si Stoja moga ukopala?«
 Kad to čula Ruža plemenita, 170
 vodila ih gore u zelene,
 a u gore jele pod visoke;
 kaže jedna Ruža plemenita
 đe je mlada Stoja ukopala:
 srdari su Stoja iskopali. 175
 Da ko vidi Senjanina Iva!
 Kad je mrtva Stoja ugledao,
 l'jepu Ružu za kose fatio,
 š njome Ivo o zemlju udrio,
 živoj joj je oči izvadio 180
 i hudom je smrti umorio.
 Đe je svoga Stoja iskopao,
 tu je mladu Ružu ukopao.
 Pa se dižu tridesti Senjana,
 nose Stoja Senju bijelomu; 185
 Stoja nose, grozne suze liju,
 žale jedna Stoja Jankovića
 a najviše od Senja Ivane.
 Zdravo došli Senju bijelomu,
 tu Stojana l'jepo ukopali 190

a kod svete crkve Mandaljene,
a kod crkve ruže pod rumene.
Koga nije, da kruha ne ije
i ne pije vina crljenoga.
A mi, braćo, zdravo i veselo.

195

Svjet kapetanovičin svojijem drugaricam

(Kate Murat)

Vezak vezla kapetanovica
 na prozoru visokoga dvora,
 u ruci joj šibika od zlata
 čijem šiba svoje drugarice
 i njima je mlada govorila: 5
 »Vez'te brzo, drugarice moje!
 Na junake mlade ne gledajte,
 u junake vjerovat' nemojte:
 junaci su vjera i nevjera;
 dok te ljube, dotol' vjeru dadu; 10
 kad t' obljube, tad te ostavljaju
 kak' i mene Karlovića Ivo.
 Tri me puta prosio u majke,
 n'jesam njega uzeti hoćela;
 nosi mi Ivo plemenite dare, 15
 donio mi devet prstenaka,
 donio mi l'jepa tri kavada;
 jedan kavad svile od zelene,
 drugi kavad svile od šitkove,
 treći kavad svile od modrice, 20
 i lijepe vezene mahrane
 i lijepe zlatne štopelice
 što su po dnu zlatom udarane
 a ozgara* biserom nizane;
 i d'o mi je rumene jabuke 25
 dokle mi je lišce obljudio;
 a kad mi je obljudio lišce,
 devojku je mene ostavio,
 još mi Ivo b'jelu knjigu piše:
 'Dušo moja kapetanovice! 30
 Ti se udaj, u me se ne uzdaj

* Vjerojatno treba čitati »ozgora« (prim. prir.).

i vrati mi dare plemenite
 ja što sam te Ivo darovao.'
 Ja Ivanu b'jelu knjigu pišem:
 'Moj sokole, Karloviću Ivo! 35
 Kad mi vratiš b'jelo lišce moje,
 lišce moje kako mi je bilo,
 ja ću tebi sve tvoje darove.
 D'o što si mi devet prstenaka,
 prstene sam tvoje raskovala 40
 što sam braći konje potkovala
 da ne kore mene braća moja
 da sam njima u dvoru ljubljena;
 d'o što si mi zlatne štopelice,
 štopelice razdrla sam moje 45
 jer sam često na prozor šetala,
 gledala sam ideš li mi, drago.
 D'o što si mi vezane* mahrame,
 eno ti je u sanduku momu:
 koliko je na mahrami grana, 50
 onoliko na tvom srcu rana!
 Na mahrami koliko je veza,
 onoliko ti bolov'o ljeta!
 D'o što si mi rumene jabuke,
 i ona je u sanduku momu; 55
 jabuka je moja uvenula,
 onako ti srce uvenulo
 kak' i ona uvehla jabuka!'
 Pa se Ivo bolom pobolio,
 on boluje devet godinica, 60
 niti može umr'jet ni preboljet':
 od kosti mu meso otpadalo,
 a kroz rane trava pronicala,
 kroz oči mu muhe ulećale,
 teške Ivu muke zadavale; 65
 veće mu se jednu dodijalo,
 Ivo svoje dozivao majke:
 'O gospođo mila moja majko,

* Zacijelo treba čitati »vezene« (prim. prir.).

veće mi se jednu dodijalo,
 ja ne mogu umr'jet ni preboljet'. 70
 Ovo vidim, mila moja majko,
 da su kletve vjerenice moje,
 vjerenice kapetanovice.
 Uzmi, majko, do tri konja blaga,
 odnesi ih vjerenici mojoj, 75
 vjerenici kapetanovici,
 neka uzme silnovito blago
 jeda bi se s blagom udomila!
 I reci joj, mila moja majko,
 ja da sam je Ivo pozdravio, 80
 u pozdravlju njome poručio
 da mi prosti za ljubav Božiju,
 ja da bi se s dušom razd'jelio.'
 Kad je Iva svoja čula majka,
 do tri dobra konja izvodila, 85
 do tri konja blaga tovarila,
 ide na dvor kapetanovici
 i nosi joj blago silnovito.
 Kad je bila na pogled od dvora,
 ja sam staru daleko vidjela, 90
 supro' njome pa sam išetala
 i staru sam l'jepo pričekala.
 Ja govorim Ivanovoj majci:
 'Dobro došla, Ivanova majko!
 Dokle si se, stara, otpravila? 95
 Komu vodiš silnovito blago?'
 A kad me je stara razumjela,
 suze proli i meni govori:
 'Čeri moja kapetanovice,
 evo, ćerce, b'jelu dvoru tvomu! 100
 Tebi nosim blago silnovito:
 moj je tebe Ivo pozdravio,
 u pozdravlju tebi poručio
 da mu prostiš za ljubav Božiju,
 i prosto ti blago silnovito 105
 ti da bi se s blagom udomila.'
 Ja govorila Ivanovoj majci:
 'Tebi fala, Ivanova majko,

na tvojemu blagu silnovitu!
Ja se neću udat' nikadara, 110
vrati blago b'jelu dvoru tvomu
i pozdravi Iva, sina tvoga,
ja da sam ga mlada pozdravila,
u pozdravlju njemu poručila
da mu praštam i Bog mu prostio!' 115
Netom mlada moju r'ječ izustim,
a on Ivo grešnu dušu pušti,
stara blago b'jelu dvoru vrati.
Kad je došla dvoru bijelomu, 120
ona sinu šeta u kamaru,
diže Ivu sa lišca mahramu,
to u Iva lišce ostinulo,
on premine — jadona njemu majka!«
Tako bilo svakomu junaku
što devojci o nevjeri radi. 125

Prevara

(Kate Murat)

Zavezla se mala barka šajka,
 mala barka puna đevojaka,
 ma je njima lošom srećom bilo:
 zapuhnuo vihar sa planine
 i izvrati barku đevojaka. 5
 Sve đevojke plivati umjele,
 đevojke su na kraj isplivale;
 mali nije đevojka banica,
 ona mlada plivat' ne umije;
 ma je na njoj dupla svila bila, 10
 njome svila tonuti ne dala,
 neg' je nosi tamo i ovamo.
 Kad se mlada u nevolji nađe,
 pokliknula iza svega glasa:
 »Koji bi se dobar junak naš'o 15
 da b' u hladnu vodu zaplivaovao
 i đevojku mene izvadio,
 mene suha kraja dobavio?
 Dala bi mu b'jelo ljubit' lišce,
 lišce b'jelo prije neljubljeno.« 20
 To začuo mladi Marijane,
 sebe bane svoje ruho svlači
 pa se plovom bacio u vodu.
 Plije* bane vodi po studenoj,
 on đevojku mladu uhitio 25
 i đevojku na kraj izvodio
 i suha je kraja dobavio.
 Kad se mlada kraja dobavila,
 Marijanu mladu govorila:
 »Oj sokole, bane Marijane! 30
 Pusti mene u bijele dvore

* Pliva? (prim. prir.).

da prom'jenim tanko ruho moje,
 pa ćeš ljubit' b'jelo lišće moje.«
 Prevari se mladi Marijane:
 đevojku je u kulu puštio. 35
 Šeta mlada kule u visoke
 i za sobom dvore zatvorila
 pa iz kule banu govorila:
 »Tebi fala, bane Marijane,
 đe s' iz vode mene izvadio 40
 i suha me kraja dobavio!
 Ne dam tebi, bane Marijane,
 ljubit' mlada b'jelo lišće moje.
 Kad ustr'jeliš na nebu danice,
 tad ćeš ljubit' đevojke banice.« 45
 Kad to čuo mladi Marijane,
 teško se je junak rasrdio
 pa đevojci pod prozore šeta
 i banici mladoj govorio:
 »O banice, draga moja dušo! 50
 Ja bi bane zv'jezde ustr'jelio,
 ma ne poznám na nebu danice:
 iznesi tvo'e na prozore glave,
 kaži meni na nebu danice,
 Bo' zna ću je ustr'jeliti danas!« 55
 Kad to čula banica đevojka,
 prevari se, ujela je zmija!
 Iznese svo'e na prozore glave
 da mu kaže na nebu danice.
 Kad vidio mladi Marijane 60
 na prozoru banicu đevojku,
 on napenje* str'jelu na tetivu;
 ne strijelja na nebu danice,
 neg' na prozor' đevojke banice:
 mrtva mlada pod prozore pade. 65

* Napinje? (prim. prir.).

Povraćena čast

(Kate Murat)

Starcu Tadu umire ljubovca
 u Vrbovcu poviše Budima,
 gospodara Tada dozivala:
 »Umirem ti, Tado gospodare!
 Ti češ, Tado, do petnaes' dana: 5
 komu čemo Mare, čeri naše?
 Vodi Maru u mlada terzije
 da joj kroji fratarske mantije,
 odvedi je u kovenat⁴⁰ fratrim'.
 Ti se moli fratru gvardijanu, 10
 ti mu reci, dragi gospodare,
 da sam tvoja ljubi preminula
 a ti da češ do petnaes' dana,
 da imamo sina Matijicu,
 da ti Mata u kovenat primi 15
 da mu dvori u koventu fratre:
 da ga komu ostaviti nemaš
 da se d'jete ne bi poskitalo,
 da nas ne bi mrtve proklinjalo.«
 A kad Tade svoju ljubi čuo, 20
 on mi ide u mlada terzije
 da mu kroji fratarske mantije.
 On mu kroji fratarske mantije,
 oblači je lijepoj đevojci.
 To đevojci pristajalo l'jepo. 25
 A kad se je mlada uresila,
 svojoj majci do dušeka šeta
 i svojoj je govorila majci:
 »O gospodo mila moja majko!
 Da me n'jesi nikadar videla, 30
 bi li mene, majko, poznavala?«

⁴⁰ Kovenat = convento (tal.), samostan.

Stara joj je govorila majka:
 »L'jepa Mare, draga ćeri moja!
 Da te n'jesam nikadar videla,
 tebe ne bi majka poznavala; 35
 a ni sad te dobro ne poznadem.«
 Pa je majka grli i celiva
 i Mari je ćeri govorila:
 »Pođi s Bogom, draga moja ćerce!
 Da bi tebi dobrom srećom bilo 40
 da te prime u kovenat fratri,
 slušaj, ćerce, u koventu fratre
 od star'jega sve do najmlađega;
 a da bi ti i nevolja bila,
 ne kaži se da si ženska glava.« 45
 Još bi bila govorila majka,
 ma se s grešnom dušom rastavila.
 Cmili Tado, žali ljubi svoje;
 a kad se je starac naplakao,
 ljubovcu je l'jepo ukopao. 50
 Kadar Tado ukopa ljubovcu,
 on mi ide u kovenat fratrim',
 on mi vodi drage ćeri svoje,
 on mi šeta fratri gvardijanu,
 moli mu se starac umiljeno: 55
 »Gospodare, fratre gvardijane!
 Evo me je dovela nevolja,
 gospodare, do koventa tvoga.
 Meni moja premine ljubovca,
 ja ću starac do petnaes' dana, 60
 imam Mata, sina jedinoga,
 ja ga komu ostaviti nemam;
 neg' te molim, dragi gospodare,
 primi moga u kovenat Mata
 da ti dvori u koventu fratre 65
 jer ga komu ostaviti nemam,
 da se ne bi d'jete poskitalo,
 da me ne bi mrtva proklinjalo.«
 Kad to čuo fratar gvardijane,
 u srcu ga živu zabolilo, 70
 mlada Mata primi u kovenat.

Sluša Mato u koventu fratre
 od star'jega pa do najmlađega.
 Iza toga do malo bremena,
 đevoci je lošom srećom bilo: 75
 u koventu vode nestalo im,
 govore joj od koventa fratri:
 »Slugo naša, mladi Matijica!
 U koventu vode nestalo nam:
 uzmi, Mato, malahne đemije 80
 i ti pođi pod Budim na vodu,
 donesi nam studene vodice.«
 Njima Mato od posluha bio,
 on uzimlje malahne đemije,
 pa mi ide pod Budim na vode. 85
 Kad je vodi bio na studenoj,
 videla ga budimska kraljica
 sa visoka od dvora prozora;
 netom ga je očima videla,
 za njim se je mlada pomamila, 90
 robinjicu svoju dozivala:
 »Robinjice, po Bogu sestrice!
 Evo dođe fratar Matijica,
 dođe Mato vodu na studenu,
 l'jep je Mato kako sunce žarko: 95
 tebe, moja, molim, robinjice,
 ti mi pođi vode na studene,
 pozdravi mi fratra Matijicu,
 ja da sam ga mlada pozdravila,
 u pozdravlju Matu poručila, 100
 da mi Mato b'jelu dvoru dođe
 da ja š njime govoriti imam.«
 Kad to čula mlada robinjica,
 ona vode ide na studene,
 Matijici fratra govorila: 105
 »Bog pomog'o, fratre Matijica!
 Pozdravi te moja gospođica,
 u pozdravlju tebi poručila
 da joj, Mato, b'jelu dvoru dođeš,
 ima mlada govoriti s tobom.« 110
 Govori joj fratar Matijica:

»Robinjice, po Bogu sestrice!
 Ti pozdravi tvoje gospođice;
 ja da sam je Mato pozdravio,
 u pozdravlju njome poručio, 115
 robinjice, da ne mogu, moja:
 u koventu vodice nemamo,
 u koventu čekaju me fratri
 da ja dođem i vode donesem.«
 S tez'jem Mato u kovenat ide, 120
 a robinja kraljici na dvore;
 gospođici svojoj govorila:
 »O kraljice, gospođice moja!
 Pozdravi te fratar Matijica,
 u pozdravlju jes' ti poručio, 125
 gospođice, da ne može, moja:
 da im vode u koventu nema,
 čekaju ga od koventa fratri
 da on dođe i vode donese.«
 To kraljici puno žao bilo. 130
 Izišla su dva tri b'jela dana,
 jopet Mato na vodicu ide.
 Kad je došo vode na studene,
 videla ga s prozora kraljica,
 s prozora je Mata dozivala: 135
 »Moj sokole, fratre Matijica!
 Šetaj, Mato, b'jelu dvoru momu:
 imam mlada govoriti s tobom;
 tvrda vjera, nećeš stati vele.«
 Govori joj mladi Matijica: 140
 »Tebi fala, gospođice moja!
 Ne mogu ti b'jeli u dvor doći,
 jer je ovo brijeme od objeda,
 čekaju me u koventu fratri
 da ja, moja gospođice, dođem, 145
 donesem im vode za objeda.«
 S tez'jem Mato u kovenat pođe.
 Iza toga do dva b'jela dana
 u kovenat voda dohodila,
 veće Mato na vodu ne ide. 150
 To je malo br'jeme postajalo,

čedo rađa budimska kraljica,
 čedo malo, ma je muška glava;
 u čistu ga svilu povijala,
 robinjicu svoju dozivala 155
 i njome je mlada govorila:
 »Tebi borja, robinjice moja!
 Ti uresi b'jelo lišće tvoje
 i odnesi ovo čedo malo,
 odnesi ga u kovenat fratrim' 160
 a na ruke fratra gvardijana;
 pozdravi ga, moja robinjice,
 ja da sam ga mlada pozdravila,
 u pozdravlju njemu poručila:
 može l' znati al' se spominjati 165
 kad im nesta u koventu vode?
 Kad je Mato na vodu hodio,
 da j' devojkü mene obljudio?
 Sad sam Matu porodila sina,
 u kovenat tebi ga poslala 170
 da ti činiš što je tebi drago.«
 Kad to čula mlada robinjica,
 gospođici od posluha bila:
 ona se je uresila l'jepo;
 a kad se je l'jepo uresila, 175
 ona čedo malo uzimala
 i nosi ga u kovenat fratrim'
 a na ruke fratra gvardijana,
 gvardijanu fratra govorila:
 »Gospodare fratre gvardijane! 180
 Pozdravi te moja gospođica,
 gospođica budimska kraljica;
 u pozdravlju poručila ti je:
 mo'š li znati al' se spominjati
 kad vam nesta vode u koventu? 185
 Kad je Mato na vodu hodio,
 gospođicu moju je ljubio,
 evo mu je porodila sina,
 u kovenat tebi ga poslala,
 čin' od njega što god ti je drago.« 190
 Kad to čuo fratar gvardijane,

teško se je starac pomamio,
 sve pomami po koventu fratre,
 svi se fratri mamom pomamili,
 Matijicu fratra dozivali 195
 i njemu su Matu govorili:
 »Bor t' ubio, fratar Matijica!
 Bor t' ubio, što si učinio!
 Kad si, Mato, na vodu hodio,
 što se u nje n'jesi utopio, 200
 nego ljubiš budimske kraljice?
 Evo ti je porodila sina,
 u kovenat tebi ga poslala!
 A ti hodi iz koventa, Mato,
 i ti nosi tvoje čedo malo!« 205
 Teško im se Mato oklinjao;
 sve što im se veće oklinjao,
 sve mu fratri manje vjerovali.
 Teško se je Mato rasrdio:
 Mato čedo uzimlje u ruke, 210
 pa ga Mato krstom pokrstio,
 pa je čedom o tavan udrio.
 U čedu je živo srce puklo.
 Kad vidio fratar gvardijane,
 on je fratrib' mlad'jem govorio: 215
 »O vi fratri, draga djeco moja!
 Uhitite fratra Matijicu,
 zaklač'te ga u mire⁴¹ od grada.
 Do pasa ga u mir zaklačite;
 ko god tudar prohoditi bude, 220
 da svak njemu zamlatnice dava!«
 Kad to čuli od koventa fratri,
 oni mlada Mata uhitili,
 zaklače ga u mire od grada,
 svak mi Matu zamlatnice dava. 225
 Jedno utro podranili fratri
 za dat' Matu teške zamlatnice,
 to u Mata lice ostinulo.

⁴¹ Mir = (tal.) muro = zid.

Kad videli od koventa fratri,
 oni idu fratru gvardijanu 230
 i njemu su starcu govorili:
 »Gospodare fratre gvardijane!
 Mi smo utro rano podranili
 za dat' Matu teške zamlatnice,
 u Mata je lišce ostinulo. 235
 Mi što ćemo od Matije mlada?
 Ol' ćemo ga baciti u vode,
 ol' ćemo ga ukopat' u polje,
 ol' ćemo ga baciti u gore?«
 Govori jim fratar gvardijane: 240
 »O vi fratri, draga djeco moja!
 Ne bacajte vi Mata u vode,
 nemojte ga zakopat' u polje,
 nego š njega svlačite od'jelo,
 pa ga gola bacite u gore 245
 da ga jedu od gore zvjerenja!«
 A kad su ga razumjeli fratri,
 iz mira su Mata izvadili,
 š njega svlače fratarske mantije.
 Kad videli da je ženska glava, 250
 teško su se fratri prepadnuli;
 oni idu fratru gvardijanu,
 gvardijanu fratru govorili:
 »Gospodare fratre gvardijane!
 Vele jadni što smo učinili! 255
 Ono nije mladi Matijica,
 neg' je ono lijepa devojkica!«
 Kad to čuo fratar gvardijane,
 po čelu se rukom udario
 a niz obraz suze oborio. 260
 Pa mi idu k lijepoj devojci,
 pred njom padu na gola koljena,
 u nje mrtve pitaju proštenje:
 »Prosti nama, Marijo devojko!
 Prosti nama što smo učinili, 265
 prosti nama za ljubav Božiju!«
 Devojka im mrtva odgovara:
 »Prosto vama, fratri, braćo moja!

Al' neprosto budimskoj kraljici.
Duša moja u raju počiva.« 270
Kad to čuli od koventa fratri,
Margaritu* l'jeko uresili,
u svetu je crkvu ukopali.
Kad devojku l'jeko ukopali,
pomami se malo i veliko: 275
uhitili budimsku kraljicu,
objese je o vrata od grada
za nježinu veliku sramotu,
za poštenje Marije devojke
đeno gleda malo i veliko. 280

* Drugdje »Mare« ili »Marija« (prim. prir.).

Zlo živio, gore poginuo

(Kate Murat)

Cv'jeće brala po gori đevojka,
 namjera je bila namjerila
 na tri vuka, od gore hajduka,
 hoće mladoj da obljuje lišće.
 Moli jim se mlada umiljeno: 5
 »O hajduci, mila braćo moja!
 Ja sam mlada sirota đevojka,
 nemam mlada do Boga nikoga;
 vi kad bite mene obljubili,
 ja bi moju sreću izgubila 10
 i nigda se ne bi udomila!«
 Dva hajduka za Boga hajaše,
 al' ne haje hajduče Ivane,
 neg' đevojke mlade obljubio.
 Ivana je mlada proklinjala: 15
 »Proklet bio, hajduče Ivane!
 Što si moje lišće obljubio?
 Ja sam moje sreće izgubila
 a ti, Ivo, Boga velikoga!
 Iz neba ti tiha rosa pala, 20
 u rosi ti ljuta zmija pala,
 ne vila se drva ni kamena,
 nego tvoga grla bijeloga!
 Na vratu ti ljetovala
 a u njedrim' zimu zimovala, 25
 tebe, Ivo, do života klala
 dok te hudom smrti umorila!«
 S tez'jem mlada b'jelu dvoru ide,
 otele se malo odmaknula,
 mili Bože, čuda velikoga! 30
 Vedro bilo, naoblačilo se,
 iz oblaka tiha rosa pade,
 u toj rosi ljuta zmija pade;

ne vije se drva ni kamena,
 nego b'jela grla Ivanova! 35
 Kad vidio hajduče Ivane,
 on je oštre nože povadio,
 kolje Ivo zmije šarovite
 i zmiji je ljutoj govorio:
 »Što si došla iz planine, zmijo? 40
 Što s' ne viješ drva ni kamena,
 nego moga grla bijeloga?«
 Ljuta zmija Ivu progovara:
 »Klat' me nemoj, hajduče Ivane,
 klat' me nemoj er me zaklat' nećeš! 45
 N'jesam ljuta iz planine zmija,
 nego zmija od Boga poslana;
 ja sam sreća lijepe djevojke!
 Na grlu ću t' ljeto ljetovati,
 u njedrim' ti zimu zimovati, 50
 tebe klaću do života tvoga
 dok te hudom ja umorim smrti.«
 Kad vidio hajduče Ivane,
 teško se je Ivo prepadnuo
 erbo vidi da je poginuo, 55
 družini je svojoj govorio:
 »O junaška moja družinice!
 Vi podite dvoru bijelomu,
 vi podite, mene ne čekajte,
 evo sam vam jadan poginuo! 60
 Kad prođete ispod dvora moga,
 videće vas jedna moja majka,
 suproč vama išetati hoće;
 r'jeće vama mila moja majka:
 'O hajduci, draga d'jeti moja! 65
 Će je Ivo, drago d'jete moje?
 Oli mi je jadan poginuo?'
 R'jet' nemojte, družinice moja,
 r'jet' nemojte što se dogodilo;
 neg' recite dragoj mojoj majci 70
 da sam ost'o gori u zelenoj,
 da joj Ivo n'jesam poginuo,
 neg' da su me zastravile vile;

da ne žali stara ni malahno, neg' da pođe gore u zelene da izguli zelena javora, da ga sadi pred dvor u livade, da ga rosnoj goji u livadi; kad joj javor porodi jabuke, tad će videt' Iva, sina svoga.«	75
Kad je Iva društvo razumjelo, teško su se oni prepadnuli a od one zmije šarovite, pa otole jesu pobjegnuli. Kad su bili preko Senja grada ispod b'jela dvora Ivanova, videla ih Ivanova majka, supro' njima stara išetala i njima je stara govorila:	80
»Dobro došli, draga d'jeti moja! Đe je Ivo, drago d'jete moje? Oli mi je jadnoj poginuo?« Hajduci su staroj govorili: »O starice Ivanova majko! Tebi nije Ivo poginuo, neg' je gori ost'o u zelenoj: b'jele su ga zastravile vile. Ma je Ivo tebe pozdravio, u pozdravlju jes' ti poručio da ne žališ stara ni malahno, neg' da pođeš gore u zelene da izguliš zelena javora, da ga sadiš pred dvor u livadu; kad ti javor porodi jabuke, tad ćeš videt' Iva, sina svoga.«	90
Misli stara da je to istina, pa mi pođe gore u zelene i izguli zelena javora i nosi ga dvoru bijelomu, pa ga sadi pred dvor u livadu. L'jepo stara gojila javora: ljetim* ga je vodom pol'jevala,	95
	100
	105
	110

* Ljetom? (prim. prir.).

a zimi ga svilom zagrtala.
Javor s' nebu dade u visine,
često stara pod javor hodila, 115
gleda jedna javoru u grane
je li javor rodio jabuke;
gotovo je oči izgubila
gledajući javoru u grane
kad će veće roditi jabuke. 120
Starici je sestra govorila:
»Luda ti si, moja mila majko!
To se nije čulo ni videlo
da je javor rodio jabuke.
Zlo živio Ivo, d'jete tvoje, 125
zlo živio, gore poginuo.«

Draga draža od sestre

(Kate Murat)

Dvije druge v'jerno drugovale,
 obe su se u pošedbe dale
 od Budima sve do vode hladne:
 jedno Mare, sestra Sekulova, 5
 a drugo je budimska kraljica.
 Kad su došle na vode studene,
 stale b'jelo umivati lišce.
 U nje Mare, sestre Sekulove,
 u nje lišce b'jelo i rumeno, 10
 u kraljice tamno i blijedo
 er joj skoro preminula majka,
 ubila je žalos' materina;
 drugarici svojoj govorila:
 »L'jepa ti si, drugarice moja!
 L'jepo t', Mare, b'jelo lišce imaš! 15
 Da ja znadem, drugarice moja,
 da ćeš mi se nazvati nevjestom,
 dala bi ti đerdan s grla moga
 što mi ga je ostavila majka.«
 Još su mlade u riječi tako, 20
 kad evo ti galije Turaka!
 Turci su se na kraj iskricali.
 Kadar mlade videle devojke,
 stale bježat' da bi ubjegnule;
 ma devojke ubjegnūt' ne mogle: 25
 obedvije uhitili Turci
 i vode ih stojnu Carigradu,
 daruju hi caru za jabuku.
 Kad je care devojke vidio,
 omilje mu sestra Sekulova: 30
 za nju se je care oženio,
 a kraljice, lijepe devojke,
 on je care uzme za robinje,

* Zacijelo treba čitati »njome« (prim. prir.).

* Zacijelo treba čitati »njome« (prim. prir.).

da nakiti listak knjige male sv'jetlu kralju, milu bratu svome, da on za nju pošlje otkupove, tri hiljade žutih cekina.«	
Kad je cara svoja ljubi čula, drugarici svojoj pošetala i njome je mlada govorila: »O kraljice, moja drugarice! Piši kralju listak knjige male, sve ti piši što je i kako je i da za te pošlje otkupove, tri hiljade žutih cekina.«	75
Govori joj budimska kraljica: »L'jepa Mare, drugarice moja! Ja ne mogu knjigu nakititi er su moje pocrnjele ruke u kuhinji cara čestitoga; tebe molim, moja drugarice, ti nakiti listak knjige male sv'jetlu kralju, milu bratu momu, da za mene pošlje otkupove.«	80
Kad to čula careva ljubovca, pošetala b'jele u kamare, pa uzimlje divit i artiju, kalamara crna murićeta, pa mi sjede malu knjigu piše a na ruke kralju budimskomu; ovako mu u knjizi kitila: »Sv'jetal kralju od Budima grada! Oli ne znaš, sv'jetla kruno moja, oli ne znaš, ol' za to ne haješ da smo mlade obe zarobljene, odvedene caru čestitome?	85
L'jepa Mare, draga sestra tvoja, u kuhinji cara čestitoga, caru spravlja ruške i objede i careve gospojske večere; ona jadna živjeti ne može u kuhinji cara čestitoga; ti za sestru pošlji otkupove,	90
	95
	100
	105
	110

tri hiljade žutijeh cekina.
 A za mene ne šljite otkupe,
 ja se mlada otkupit' ne mogu,
 ja se jesam za cara udala
 i caru sam na ruci prespala.« 115
 Kad u Budim b'jela knjiga pade
 a na ruke kralja budimskoga,
 kad vidio od Budima kralju,
 kad vidio što je nakićeno,
 to je kralju puno žao bilo, 120
 ma ne žali svoju sestru dragu,
 nego Maru, sestru Sekulovu:
 mislio se oženiti za nju;
 on za sestru ne šalje* otkupove,
 ni na knjigu malu odgovara. 125
 Izišlo je petnaes' danaka,
 to kraljica ne ima otkupa
 ni na knjigu malu odgovora.
 Kad videla budimska kraljica,
 pošetala svojoj drugarici 130
 i njome je mlada govorila:
 »O carice, moja drugarice!
 Što mi n'jesi knjigu nakitila
 sv'jetlu kralju, milu bratu momu,
 da mi jednoj pošlje otkupove? 135
 Er ti veće živjeti ne mogu
 u kuhinji cara čestitoga.«
 Govori joj svoja drugarica:
 »O kraljice, moja drugarice!
 Ja sam malu knjigu nakitila 140
 sv'jetlu kralju, milu bratu tvomu;
 ovo ima i petnaes' dana
 da sam kralju knjigu nakitila;
 proklet kralju i ne haje za te
 kad ti ne šlje ni jednoga** otkupa 145
 ni na knjigu meni odgovara.«
 Kad to čula budimska kraljica,

* Valjda treba »ne šlje« (prim. prir.).

** Vjerojatno treba »jednog« (prim. prir.).

suze proli lišce niz bijelo,
 drugarici svojoj govorila:
 »Molim tebe, moja drugarice, 150
 nakiti mi listak knjige male
 a na ruke budimskoj gospodi
 da za mene pošlju otkupove;
 na meni su srca milostiva
 er ja nemam ni baba ni majke; 155
 oni će mi poslati otkupe.«
 Kad to čula careva ljubovca,
 pošetala b'jele u kamare
 i uzimlje divit i artiju,
 kalamara crna murićeta, 160
 pa mi stane b'jelu knjigu piše;
 ovako je u knjizi kitila:
 »O čestita budimska gospodo!
 Ol' ne znate oli ne hajete
 da smo mlade obe zarobljene, 165
 darovane caru čestitome?
 L'jepa Mara, carica budimska,
 a sirota bez ide ikoga,
 ona vam je caru u kuhinji,
 spravlja caru ruške i objede 170
 i careve gospojske večere;
 veće jedna živjeti ne može
 u kuhinji cara čestitoga:
 molila se caru čestitomu
 da je care baci na otkupe, 175
 na otkupe za cekine žute;
 on je care baci na otkupe,
 na otkupe za cekine žute;
 hoće care čestite otkupe,
 tri hiljada žutijeh cekina. 180
 Ja sam kralju knjigu nakitila
 da za sestru pošlje otkupove,
 a on kralju, da od Boga nađe,
 on za sestru ne šlje otkupove,
 ni na knjigu malu odgovara; 185
 neg' vas moli sirota djevojka
 da vi za nju pošljete otkupe,

tri hiljade žutih cekina;
 a za mene, čestita gospodo,
 vi za mene ne šljite otkupe, 190
 ja se mlada otkupit' ne mogu,
 ja se jesam za cara udala,
 sv'jetlu caru na ruci prespala.«
 Kad gospodi mala knjiga pade,
 kad videli što je nakićeno, 195
 u živu se srcu zaboljeli:
 čine v'jeće čestita gospoda;
 što bi rukom o ruku udrio,
 za devojkę pošlju otkupove,
 tri hiljade žutih cekina. 200
 Kad otkupi sv'jetlu caru dođu,
 primi care čestite otkupe,
 njima pošlje kraljice devojke.
 Glas dopade budimskom kralju
 da mu dođe Mara, sestra draga; 205
 to je kralju puno žao bilo.
 Kad videli gospoda budimska
 da ni'e kralju sestru pričekao,
 sv'jetloga su kralja uhitili,
 sv'jetlu kralju krunu ugrabili, 210
 njome krune sirote devojke,
 a sv'jetlome budimskome kralju
 zgodi mu se i rug i sramota.

Miloš čobanin

(Nike Stjepović)

Pase ovce Miloš čobanine
 po planini, gori po zelenoj;
 ovce su mu runa svilenoga
 a omnovi roga srebrnoga
 a šarinu, omnu najprvomu, 5
 koji prvi ide pred ovcama,
 o rogu mu rašpa salivena,
 sva mu rašpa suhoga od zlata
 a u rašpi alem dragi kamen;
 kad zamrkne Miloš u planini, 10
 da se njemu bude videt' bolje
 kad on bude hodit' uz planine.
 Ima Miloš do tri čobanice:
 dv'je Vlahinje a treće Turkinje;
 kad mu na um o ljubavi dođe, 15
 on mi ljubi mlade Vlahinjice,
 ol' Vlahinje, ol' mlade Turkinje;
 dobro mu se hiljadile ovce:
 od hiljade ima tri hiljade,
 svaka ovca po svoje jaganjce, 20
 šijegvica dvoje i po troje.
 Ima Miloš od zlata šviroke,⁴²
 š njome b'jele zauzbija ovce
 po businam' i po škrabutinam'
 od hajduka i od mrka vuka. 25
 Stoji Miloš devet godin' dana,
 ovce pase, ne dava harače.
 To Milošu i ne znade niko
 nego samo vjenčana ljubovca;
 sv'jetlu caru knjigu nakitila: 30
 »Sv'jetal care, žarko sunce moje!
 Oli ne znaš, ol' ne haješ za to?
 Pase Miloš po planini ovce,

⁴² Šviroka = svirala.

ovce su mu runa svilenoga
 a omnovi roga srebrnoga; 35
 prvi ovan što je pred ovcima,
 u rogu mu rašpa salivena,
 ta je rašpa od suhoga zlata
 a u rašpi alem dragi kamen;
 kad zamrkne Miloš iz planine, 40
 da se njemu bude viđet' bolje.
 Ima Miloš sobom dv'je Vlahinje,
 dv'je Vlahinje a treće Turkinje;
 kad mu na um o ljubavi dođe,
 on Vlahinje ljubi crnooke, 45
 ol' Vlahinje, ol' mlade Turkinje.
 Dobro mu se hiljadile ovce:
 od hiljade ima tri hiljade;
 ovce pase devet godin' dana,
 ovce pase, ne dava harače. 50
 Ima Miloš od zlata šviroke
 što mi š njome zauzbija ovce:
 pogubi ga, care gospodare!
 Ma ću tebi povideti pravo
 kako ćeš mi pogubit' Miloša: 55
 i ti pošlji tvojega vez'jera
 u goricu na studene st'jene
 pa da viče st'jene sa studene:
 'Jes' l' u gori, Miloš čobanine?
 I imaš li mlad'jeh jaganjaca, 60
 jaganjaca mal'jeh za peciva?
 Daćeš nama, Miloš čobanine,
 daćeš nama janjce za pecivo:
 mi ćemo ti platiti lijepo.'
 On je Miloš lakom na dinare; 65
 daće vama mal'jeh jaganjaca;
 neka broji* na zelene trave
 a njemu ih ne dava u ruke;
 prignuće se za kupiti pare,
 neka uzme os'ječe mu glave 70
 a sakupi mlade čobanice
 sa planine da ti vode ovce.«

* Vezir (prim. prir.).

Kadar caru mala knjiga dođe, kad vidio što mu je kićeno, on dozivlje svojega vez'jera:	75
»O vez'jeru, vjerna slugo moja! Ovo ima devet godin' dana, pase ovce Miloš čobanine, pase ovce, ne dava harače;	80
već ti hajde zelene u gore, hajde kupit' mal'jeh jaganjaca, prodaće ti mal'jeh jaganjaca. Broji pare trave na zelene, ne daj mu ih u bijele ruke;	85
kad se prigne za kupiti novce, ti mu ruse odas'jeci glave pa sakupi mlade čobanice, dv'je Vlahinje a treće Turkinje, što ih Miloš u planini ima, sa planine da ti vode ovce.	90
Dovedi ih stojnu Carigradu; ja ću tebe darovati l'jepo!« A kad ga je vez'jer razumio, on mi ide zelene u gore, pa se penje st'jene na studene,	95
pa zaviče iza svega glasa: »Jes' l' u gori, Miloš čobanine? Imadeš li jaganjaca mlad'jeh da bi meni prod'o za peciva?« Kad to čuo Miloš čobanine,	100
napinjabo na tetivi str'jele i ustr'jeli careva vez'jera, mrtav jadan crnoj zemlji pade. Miloš šeta dvoru bijelomu, ljubi svojoj odas'ječe glavu.	105
K livadi se opet povratio, proda b'jele sa planine ovce a odvede čobanice mlade, š njima stoji dvoru bijelomu; al' s' u njima nije nasladio.	110

Orlanović Mujo i njegov oteti dorin

(Kate Šišević)

Vино пију тридести срдара
 усред Сенја, града бијелогa,
 међу њима Иван Сенјанине,
 служи вино од Котара Лука.

Каd се дружба напојила вина,
 5
 о сваčему зборити станула
 који болјег врана коња има.
 Ал' говори један од срдара
 да на св'јету не има дорина
 што је један у турској Уdbини
 10
 у Турчина Оrlановић Муја,
 за њега му и care обазнао:
 car му дава три тоvara блага.
 Неће Мујо да даде дорина,
 нег' га Туре у подруму храни,
 15
 гоји њега турска потурика.
 Ал' говори од Котара Лука:
 »Који би ме л'јепо даровао
 да ја пођем у турску Уdbину
 да доведем коња Оrlанова?«
 20
 Ал' говори Иво Сенјанине:
 »Даћу теби пет тоvara блага!«
 Тад се Лука на ноге скочио
 и притеже на ноге опанке
 и узимље стотину cekина
 25
 и отоле у турску Уdbину.
 Куд год иде, у Уdbину side.
 У добро је доба доhодио,
 добро доба, ноћи у ponoћи;
 пред двор иде свoga побратима,
 30
 свoga побра Аджи Османе,
 па закуца алком за вратима.
 Старac га је онčas познавао

i ovako njemu govorio:
 »Otkad tebe u Udbini nije, 35
 nestalo mi para i dinara!«
 To govori i dvore otvori.
 A kad mu je dvore otvorio,
 govori mu od Kotara Luka:
 »Osmanago, Bogom pobratime! 40
 Dobavi me Orlanova konja,
 ja ću tebe stotinu cekina!«
 A to starac i u Boga pita,
 pa otole u sestrice svoje.
 Pa zakuca noći u ponoća: 45
 »Otvor' dvore, draga sestro moja!
 Ovo senjski knjigonoša dođe,
 meni jadne donese glasove:
 da ti se je Mujo osuđnjio
 u tamnici Iva Senjanina. 50
 Da ga ne da otkup na* nikako
 za njegova pretila dorina!«
 A kad ga je sestra razumjela,
 niz obraz je suze oborila,
 sa čivije ključe prihitila, 55
 pa išeta na mermer avliju,
 avliji je vrata otvorila,
 ljubi konju grivu i kopita
 i s konjem se stara razgovara:
 »Pođi s Bogom, rusa moja glavo! 60
 Ne bih tebe bila poklonila
 za nikakvo na svijetu blago,
 neg' za Muja, za sina mojega!«
 S tez'jem pođe Adži Asanaga*
 i odvede pretila dorina 65
 i dava ga od Kotara Luci,
 njemu Luka stotinu cekina.
 A kad se je konja dobavio,
 tad se baci dobra na dorina
 pa zaigra tri četiri puta 70
 oko kule Orlanove majke

* Na otkup (prim. prir.).

* Osmanaga (prim. prir.).

i ovako staroj govorio:
 »Ostan' s Bogom, Orlanova majko!
 L'jepo ti sam tebe prevario
 i pretila dora izmamio! 75
 Ja sam glavom iz Kotara Luka,
 vodim ti ga Senju na Krajine
 ja Ivanu, dobru gospodaru;
 vjera tvrda, zamorit' ga neće!«
 Zdravo dođe Senju bijelome 80
 i dovede pomamna dorina,
 njemu Ivo pet tovara blaga.
 Glas po glasu, junak po junaku,
 to se čudo podaleko čulo,
 to se čulo u Boconu gradu, 85
 to obazna boconska kraljica,
 Ona ima putovati largo⁴³
 u pohode sestre udovice,
 udovice Košturke Vlahinje,
 pa mi kiti listak knjige male: 90
 »O Ivane, senjski kapetane!
 Podaj meni pretila dorina,
 daću tebi devet konja blaga,
 još po vrhu do tri b'jela grada!«
 Kad Ivanu mala knjiga pade, 95
 na blago se Vlaše prevarilo,
 on prodava pretila dorina.
 A on Mujo u Udbinu pade,
 tu mi staru majku svoju nađe
 gdje mu cmili i suze prol'jeva; 100
 sve mu kaže što je i kako je.
 Mujo majci staroj odgovara:
 »Ah, ne plači, stara majko moja!
 Ja ću lasno dobit' dorina.«
 Pa otle Nove na Pazare, 105
 pa kupuje na senjsku haljine
 a na glavu fesić kapu malu
 što po vrhu pečam' postavljena,
 povrh čela sitni sindžirići,

⁴³ Largo = daleko; od tali. »largo«, što znači: *prostran, širok, obilan*.

i uzimlje zlaćenu sviralu, 110
 s tez'jem zdravo Senju na Krajinu.
 U dobro je doba dohodio:
 kad svanulo i sunce granulo,
 kad na gradu biju iz topova,
 a iz Senja ishode čobani, 115
 senjske b'jele izvode ovce;
 čobanima Ture govorilo:
 »Bog pomog'o, od Senja čobani,
 koje vam je u gradu veselje?
 Al' ženite, ali udavate?« 120
 Čobani mu pravo govorili:
 »Ni ženimo, niti udavamo,
 nego puca Senjanine Ivo
 da je lijepo preprod'o dorina
 on kraljici od Bocona grada. 125
 Ma ga niko uhitit' ne može,
 a kraljica obećiva blago:
 ko bi njome uhitio konja
 da će dati dvanaes' konja blaga
 i još svoje ćeri za ljubovce!« 130
 Kad to čuje Orlanović Mujo,
 baci ruku u žep pod dolamu
 pa uzimlje četiri cekina,
 pa dariva mlade čobanice:
 »Sad ti kupi svile za veziva 135
 a ja idem Senju na Krajine!«
 Zdravo dođe Senju na Krajinu,
 pak govori Ivu Senjaninu:
 »Gospodare Senjanine Ivo!
 Vi molite dobre gospođice, 140
 gospođice bocunske kraljice
 da me uzme momka za svojega;
 ja ću njome provađati konja,
 er ja znadem zanat od dorina.«
 Kad to čula boconska kraljica, 145
 njemu silno obećiva blago
 da uhiti pretila dorina.
 Da ko vidi Orlanović Muja,
 đe uzimlje zlaćene svirale,

pa zasviri, rodila ga majka! 150
 Doro pade na četiri noge.
 Mudar bio Orlanović Mujo:
 od jada ga mala snaga nađe
 i pritisne boconske kraljice
 i ovako njome govorio: 155
 »Prosti meni, Boga za miloga!
 Od jada me mala snaga našla.
 Pratio me turska poturica,
 pratio me triput kroz planinu,
 jedva moju ja glavu iznio.« 160
 Govori mu boconska kraljica:
 »Za to ništa, v'jerna slugo moja,
 već od njega nikud straha nemaš.«
 S tez'jem zdravo put Bocona grada,
 tamo su hi l'jepo pričekali. 165
 Mujo vodi pretila dorina.
 Tamo stoji danaka petnaes'
 dokle joj je čeri obljubio;
 a kad joj je čeri obljubio,
 tad iziđe dvore pred bijele, 170
 pa se dobra na konja bacio,
 pa đevoyke dozivao mlade:
 »O đevoyko, draga moja dušo!
 Oli sa mnom došla, ol' ne došla,
 ja sam glavom Orlanović Mujo 175
 iz Udbine, iz turske Krajine;
 konja sam se dobavio moga,
 a ja idem ramne put Udbine,
 idem moje pregledati majke;
 meni blaga od potrebe nije, 180
 ti pozdravi stare tvoje majke
 ja da sam je l'jepo pozdravio,
 na konju je momu provodio,
 ne za malo — za dana petnaes'.
 Ja joj para ni dinara neću, 185
 a ja odoh moje put Udbine!«
 Pa razmani pretila dorina,
 zdravo dođe u Udbine ramne,
 pa otole dundu u pohode.

Na daleko ugled'o ga dundo,	190
vrata svoja tvrdo zatvorio,	
navalio drvlja i kamenja;	
Mujo vrata l'jepo otvorio,	
dundu svomu glavu otkinuo,	
a u kulu oganj upuštio,	195
pa otole dvoru bijelomu.	

Čovjek zmaj

(Kate Murat)

Leti soko poviše Budima,
 krilim' leti, kljunom progovara;
 ovako je soko govorio:
 »A l'jep ti je od Budima kralju,
 još je ljevša njegova ljubovca! 5
 Ma zaludu sva njima ljepota,
 kad nemadu od srca poroda,
 niti će ga imat' nikadara.
 Ma da znade kralju i kraljica,
 bi kupili svilu po terzijam' 10
 a iglice mlad'jem po veziljam',
 bi sapleli jedne mreže male,
 bacili je pod Budim u vode
 da uhite ribe plemenite,
 da je kuha, od nje meso ije, 15
 bi rodila sina zlamenita.«
 To ne čuje kralju ni kraljica,
 neg' to čuje kraljeva robinja;
 gospođici svojoj pošetala,
 gospođici svojoj govorila: 20
 »O kraljice, moja gospođice!
 Oli ne znaš, ol' za to ne haješ?
 Soko leti poviše Budima,
 krilim' leti, kljunom progovara;
 ovako je soko govorio: 25
 'A l'jep ti je od Budima kralju,
 još je ljevša njegova ljubovca!
 Ma zaludu sva njima ljepota,
 ma nemadu od srca poroda,
 niti će ga imat' nikadara.' 30
 Ma da, moja, znadeš, gospođice,
 bi kupila svilu po terzijam'
 a iglice mlad'jem po veziljam',

bi saplela jedne mreže male, 35
 bacila je pod Budim u vodu,
 uhitila ribu plemenitu,
 kuhala je, od nje vodu pila,
 rodila bi sina zlamenita.«
 Kad to čula budimska kraljica, 40
 kupila je svilu po terzijam'
 a iglice mlad'jem po veziljam',
 saplela je jedne mreže male,
 bacila je pod Budim u vodu,
 uhitila ribu plemenitu, 45
 kuhala je, od nje vodu pila,
 a robinja od nje meso ije:
 obedvije u čedo zapale.
 Kad im br'jeme od poroda dođe,
 čedo rađa kraljeva robinja, 50
 čedo malo, ma je muška glava;
 to je čedo puno zlamenito:
 zlatne su mu ruke do ramena
 i zlaćene noge do koljena;
 na glavi mu od krune zlamenje, 55
 na prsima zvijezde danice.
 Čedo rađa budimska kraljica,
 ona ljuta zmaja porodila;
 netom zmaja porodila majka,
 pođe zmaje u mire od grada. 60
 Ljuta zmaja b'jele goje vile,
 gojile ga petnaes' godina;
 kad izide petnaes' godina,
 ljuti zmaje svojoj ide majci,
 ljuti zmaje majci govorio: 65
 »O kraljice, mila moja majko,
 majko moja, prosi mi devojke
 čak daleko Mlecim' bijelijem
 u onoga od Mletaka dužda;
 ima dužde devet ćeri svo'ijeh, 70
 devet ćeri, devet devojaka;
 prosi, majko, za mene najmlađu
 a koja je u majke najljevša.«
 Ljutu zmaju govorila majka:

»Ljuti zmaje, moj jadan porode! Koja će te uzeti devojka?»	75
Ljuti zmaje govorio majci: »Majko moja, budimska kraljice, majko moja, ti se resi l'jepo, pođi, majko, Mlecim' bijelijem u sv'jetloga od Mletaka dužda,	80
a on dužde devet ćeri ima, devet ćeri, devet devojaka; prosi, majko, za mene najmlađe po imenu mlade Mandal'jene, a koja je u majke najljevša.«	85
Ljuti zmaje majci dodijao, kraljica se l'jepo uresila, pa mi ide Mlecim' bijelijem. Zdravo Mlecim' bijelijem dođe, zdravo dođe, b'jeli pred dvor pade.	90
Vidio je dužde od Mletaka, b'jele joj je dvore otvorio, dužde joj se l'jepo poklonio i vodi je u bijele dvore, iznese joj stola zlaćenoga,	95
sjede mlada u stole od zlata; kraljici je dužde govorio: »O kraljice, moja gospođice! Koja te je dovela nevolja kad si došla Mlecim' bijelijem dvor na b'jeli od Mletaka dužda?»	100
Govori mu budimska kraljica: »Gospodare dužde od Mletaka! Evo me je dovela nevolja, gospodare, Mlecim' bijelijem dvor na b'jeli dužda od Mletaka:	105
pošlje mene zmaje, d'jete moje, da ja prosim drage ćeri tvoje po imenu mlade Mandal'jene, ćerca tvoja uzet' hoće li ga.«	110
Kad kraljicu dužde razumio, Mandal'jene ćeri dozivao: »Mandal'jeno, draga ćeri moja!	

Prosi tebe kraljica budimska
 a za zmaja mila sina svoga; 115
 ćerce moja, uzet' hoćeš li ga?«
 Nasm'jeje se mlada Mandal'jena
 i govori budimskoj kraljici:
 »O kraljice, prevedra danice!
 Ti pozdravi zmaja, sina tvoga, 120
 ja da sam ga pozdravila mlada,
 u pozdravlju zmaju poručila
 da ću njega uzeti đevojka
 kadar nove on sagrađi pute
 od Mletaka do Budima grada.« 125
 Kad to čula budimska kraljica,
 otole se zdravo otpravila,
 ona ide b'jela put Budima.
 Kad kraljica b'jeli u Budim dođe,
 ljuti zmaje govorio majci: 130
 »Dobra došla, mila moja majko!
 Jesi li mi isprosila drago,
 ćerce drage dužda mletaškoga
 po imenu mlade Mandal'jene?
 Majko moja, uzet' hoće li me?« 135
 Ljutu zmaju govorila majka:
 »Ljuti zmaje, moj jadan porode!
 Koja će te uzeti đevojka,
 ljuta zmaja zvati gospodarom?
 Đevojka je tebe pozdravila, 140
 u pozdravlju jes' ti poručila
 da će tebe uzeti đevojka
 kadar nove ti sagrađiš pute
 od Mletaka do Budima grada.«
 Kad je zmaju svoje čuo majke, 145
 on joj dava od zlata jabuke
 i svojoj je govorio majci:
 »Hajde, majko, Mlecim' bijelijem
 dvor na b'jeli od Mletaka dužda;
 kadar duždu b'jeli pred dvor dođeš, 150
 metni, majko, zlaćene jabuke
 u duždeve dvore u bijele
 triput za se a triput preda se;

puti će se sami sagraditi
 od Mletaka do Budima grada.« 155
 Kad to čula budimska kraljica,
 ona uzme od zlata jabuke,
 pa mi ide Mlecim' bijelijem
 dvor na b'jeli dužda od Mletaka.
 Kad kraljica b'jeli pred dvor dođe, 160
 u vrata mu udrila jabukom,
 ona zlatnu bacala jabuku
 triput za se a triput preda se:
 sami su se puti sagradili
 od Mletaka do Budima grada. 165
 Pa kraljica u dvor ušetala,
 od Mletaka duždu govorila:
 »Gospodare dužde od Mletaka!
 Ti izvedi svoje Mandal'jene
 da je pitam budimska kraljica 170
 hoće l' zmaja uzeti devojka;
 on je pute sagradio nove
 od Mletaka do Budima grada.«
 Kad kraljicu dužde razumio,
 Mandal'jene ćeri dozivao: 175
 »Mandal'jeno, draga ćeri moja!
 Zmaje ti je pute sagradio
 od Mletaka do Budima grada
 kud će tebe voditi nevjestom;
 ćerce moja, uzet' hoćeš li ga?« 180
 Al' govori mlada Mandal'jena:
 »O kraljice, moja gospođice!
 Neću uzet' zmaja, sina tvoga,
 dokle pute ne kadrma zlatom
 od Mletaka do Budima grada.« 185
 Kad to čula budimska kraljica,
 ona pođe duždeva iz dvora.
 Ljuti zmaje dočekao majke:
 »Dobro došla, mila moja majko!
 Jesi li mi isprosila drago 190
 po imenu mlade Mandal'jene?«
 Ljutu zmaju govorila majka:
 »Ljuti zmaje, moj jadan porode!

Koja će te uzeti đevojka?
 Pozdravi te mlada Mandal'jena, 195
 u pozdravlju poručila ti je
 da te neće uzeti đevojka
 dokle pute ne kadrmaš zlatom
 od Mletaka do Budima grada.«
 Kad je zmaje svoje čuo majke, 200
 majci dava od zlata jabuke:
 »Na ti, majko, od zlata jabuke!
 Pa ti hajde Mlecim' bijelijem,
 hodi, majko, ma se ne obrći.
 Kadar duždu b'jeli pred dvor dođeš, 205
 udri zlatnom u vrata jabukom,
 pa s' obrni put Budima grada;
 videt' hoćeš, mila moja majko,
 nove pute kadrmane zlatom;
 pa ti šetaj u dvore duždeve 210
 i ti reci mojoj Mandal'jeni,
 ja da sam joj pute kadrmao
 od Mletaka do Budima grada;
 majko moja, uzet' hoće li me?«
 Kad kraljica ljuta čuje zmaja, 215
 ona uzme od zlata jabuke
 pa Mlecima pođe bijelijem.
 Kad je duždu b'jeli pred dvor došla,
 udre zlatnom u vrata jabukom,
 obrne se put Budima grada: 220
 to su puti zlatom kadrmani!
 Kad videla budimska kraljica,
 u b'jele je dvore ušetala,
 Mandal'jeni šeta na kamare,
 Mandal'jeni mladoj govorila: 225
 »Mandal'jeno, draga ćerce moja
 nerođena, kolik' i rođena!
 Zmaje ti je pute kadrmao
 od Mletaka do Budima grada;
 ćerce moja, uzet' hoćeš li ga?« 230
 Kad to čula mlada Mandal'jena,
 na visoki prozor išetala,
 vidi zlatom pute kadrmane!

Grohotom se nasmj'jeje đevojka
 i govori budimskoj kraljici: 235
 »O kraljice, prevedra danice!
 Ti pozdravi zmaja, sina svoga,
 ja da sam ga mlada pozdravila,
 u pozdravlju njemu poručila
 da ga neću uzeti đevojka 240
 dok ne usadi žut'jeh naranača
 s jednu stranu, pa i s drugu puta
 od Mletaka do Budima grada;
 kad me budu voditi nevjestom,
 da mi ne bi sunce naudilo.« 245
 Kad to čula budimska kraljica,
 ona ide Budimu b'jelomu.
 Zmaju svoju dočeka majku,
 ljuti zmaje govorio majci:
 »Dobra došla, mila moja majko! 250
 Jesi li mi isprosila drago
 po imenu mladu Mandal'jenu?
 Majko moja, uzet' hoće li me?«
 Ljutu zmaju govorila majka:
 »Ljuti zmaje, moj jadan porode! 255
 Koja će te uzeti đevojka?
 Pozdravi te mlada Mandal'jena,
 u pozdravlju tebi poručila
 da te neće uzeti đevojka
 dokle njome ne nasadiš mladoj, 260
 ne nasadiš žut'jeh naranača
 s jednu stranu, pa i s drugu puta
 od Mletaka do Budima grada;
 kad je budu voditi nevjestom,
 da đevojci ne naudi sunce.« 265
 Kad je zmaje svoje čuo majke,
 dava majci od zlata naranču:
 »Na ti, majko, zlaćene naranče!
 I ti hajde Mlecim' bijelijem
 dvor na b'jeli dužda od Mletaka. 270
 Kadar duždu b'jeli pred dvor dođeš,
 bacaj, majko, zlaćene naranče
 s jednu stranu, pa i s drugu puta,

pa s' obrni put Budima grada,
 pa ti pođi duždeve u dvore 275
 i ti pitaj mlade Mandal'jene,
 moja majko, uzet' hoće li me.«
 Kad kraljica ljuta čuje zmaja,
 ona primi od zlata naranču,
 pa mi ide Mlecim' bijelijem 280
 dvor na b'jeli dužda mletaškoga.
 Kad je duždu b'jeli na dvor došla,
 ona meće zlačene naranče
 s jednu stranu, pa i s drugu puta,
 pa s' obrne put Budima grada; 285
 to podraslo žut'jeh naranača
 s jednu stranu, pa i s drugu puta
 od Mletaka do Budima grada!
 Pa mi šeta duždeve u dvore
 Mandal'jeni b'jele u kamare, 290
 Mandal'jeni mladoj govorila:
 »Mandal'jeno, draga ćerce moja!
 Ljuti te je pozdravio zmaje,
 u pozdravlju tebi poručio:
 on posadi žut'jeh naranača 295
 s jednu stranu, pa i s drugu puta
 od Mletaka do Budima grada;
 ćerce moja, uzet' hoćeš li ga?«
 Kad to čula mlada Mandal'jena,
 na visoki prozor išetala. 300
 Kad devojka čudo ugledala:
 narančam' se puti okitili,
 tad govori kraljici budimskoj:
 »O kraljice, prevedra danice,
 a ti pođi Budimu b'jelomu 305
 i sakupi gospodu svatove,
 dođi po me kad god ti je drago.«
 Pa kraljica b'jel' u Budim pođe,
 ljuti zmaje dočeka majku,
 ljuti zmaje majci govorio: 310
 »Dobro došla, mila moja majko!
 Jesi li mi isprosila drago
 po imenu mlade Mandal'jene?«

Ljutu zmaju govorila majka:
 »Ljuti zmaje, moj jadan porode! 315
 Ja sam tebi drago isprosila
 po imenu mladu Mandal'jenu:
 pozdravi te mlada Mandal'jena,
 u pozdravlju tebi poručila
 da ja kupim kićene svatove 320
 i da svatim' idem po đevojku,
 ljuti zmaje, kad god mi je drago!«
 Ljuti zmaje govorio majci:
 »Kupi, majko, kićene svatove
 i ti hodi svatim' po đevojke.« 325
 Kad kraljica ljuta čula zmaja,
 ona kupi gospodu svatove
 po Budimu i njega okolo,
 svate pošlje mlade po đevojke.
 L'jepo dužde svate pričekao 330
 i dade im mlade Mandal'jene;
 zdravo svati doveli đevojku
 dvor na b'jeli kralja budimskoga.
 Kad je večer do večera bilo,
 ide neve b'jele u kamare, 335
 cmili mlada i suze prol'jeva;
 tažila je budimska kraljica,
 đevojci je mladoj govorila:
 »Ti ne cmili, draga ćerce moja,
 zmaj ti ništa učiniti neće.« 340
 S tez'jem mlada pođe u kamare,
 dođe zmaje iz mira od grada,
 ide zmaje nevi u kamaru;
 a kad b'jelu u kamaru dođe,
 svlači 'sebe od zmaja od'jelo, 345
 osta momče kako sunce žarko,
 on s đevojkom leže u dušeke.
 Kad je sutra b'jeloj zori bilo,
 ustane se iz dušeka zmaje.
 On oblači od zmaja od'jelo, 350
 pođe zmaje u mire od grada.
 Kad evo ti ljuta zmaja majke
 na kamaru svoje neve drage!

Jutro joj je dobro nazivala:
 »Dobro jutro, draga moja neve! 355
 Kako s' noćas nojcu noćevala
 s ljut'jem zmajem, mil'jem sinom mo'ijem?«
 Govori joj mlada Mandal'jena:
 »Došla dobra, mila moja majko
 nerođena kolik' i rođena! 360
 Ja sam dobro nojcu noćevala
 s ljut'jem zmajem mil'jem tvo'ijem sinom:
 kad je zmaje doš'o u kamaru,
 svlači 'sebe od zmaja od'jelo,
 osta junak kako sunce žarko. 365
 Neg' te molim, mila moja majko,
 kadar večer bude do večera,
 kadar zmaju u kamaru dođe,
 svuče 'sebe od zmaja od'jelo,
 le'će sa mnom meke u dušeke. 370
 Kadar noći polovica bude,
 hoće zmaje sanak uhititi,
 a ti dođi, mila moja majko,
 a ti dođi b'jelu u kamaru,
 ti mu digni od zmaja od'jelo, 375
 majko moja, baci ga u oganj,
 pa izgori od zmaja od'jelo
 da ne straši ni tebe ni mene.«
 Kako rekli, tako učinili.
 Kad je večer do večera bilo, 380
 ljuti zmaje ide u kamaru.
 Kad on b'jelu dođe u kamaru,
 'sebe svlači od zmaja od'jelo,
 leže zmaje u dušeke meke.
 Kad je noći polovicu bilo, 385
 ljuti zmaje sanak uhitio;
 kad evo ti ljuta zmaja majke!
 Diže njemu od zmaja od'jelo
 i ona ga na oganj bacila.
 Kad se zmaje od sna probudio, 390
 on se jadan ni krenut' ne može;
 ljubovci je svojoj govorio:
 »Mandal'jeno, draga ljubi moja,

što učiniš* da od Boga nađeš?	
Što si moje izgorjela ruho?	395
Mene b'jele gojile su vile.	
Jošter nema, moja Mandal'jeno,	
meni roka neg' petnaes' dana,	
digli bi mi od zmaja od'jelo	
i mene bi u Budim poslali,	400
za kralja bi bio postanuo,	
ti bi bila budimska kraljica;	
a sadar si crna udovica!«	
Još bi bio zmaje govorio,	
ma je ljuti zmaje preminuo.	405

* Možda treba čitati »učini« (prim. prir.).

Ženidba Senjanina Iva

(Kate Murat)

Prosi drago od Zagorja Niko	
u Anice Bjelogrlovice,	
prsten dava, vjeru ugovara:	
»Ova vjera ne za vele dana,	5
ne za vele nego za godinu	
dokle Niko u Zagorje dođem	
i sakupim svate po Zagorju.	
Drago moje, pripravi darove	
što ćeš tvoje darovat' svatove.«	
Kad je Niko u Zagorje doš'o,	10
visoku je kulu sagradio,	
gradio je godinicu dana;	
netom Niko kulu sagradio,	
Niko se je bolom pobolio,	15
on boluje devet godinica,	
niti može umr'jet' ni preboljet'.	
Čeka Nika pod vjerom đevojka,	
prose mladu svati odasvuda,	
neće mlada da uzme nikoga,	20
nego čeka svoga vjerenika;	
korila je mila svoja majka,	
korila je što se ne udava,	
a đevojka i ne sluša majke,	
nego čeka vjerenika svoga.	
Prosio je Kraljeviću Marko	25
i on junak od Sibirja Anko,	
i prosi je od Senja Ivane;	
neće mlada da uzme n'jednoga.	
Korila je mila svoja majka:	
»Bor t' ubio, draga ćerce moja!	30
Ćerce moja, što se ne udavaš?	
Veće su mi prozbe dodijale	
oko moga dvora bijeloga;	

duveglije sve vino popile,
 vrani konji zoba pozobali; 35
 tvoje su se druge razudale,
 svaka ti je po čedo rodila,
 neka čedo a neka i dvoje,
 a ti čekaš od Zagorja Nika!
 On je Niko tebi poginuo: 40
 ti se udaj, draga čeri moja.«
 Kad devojka razumjela majku,
 majka joj je veće dodijala,
 devojka je majci govorila:
 »O gospodo mila moja majko! 45
 Što sam tebi tako dodijala
 kad me jadne na sile udavaš?
 Hrani mene, mila moja majko,
 u tvojem dvoru bijelomu; 50
 ako nećeš, majko, za gospođe,
 hrani mene, majko, za robinje
 dok nakitim listak knjige male
 i pošljem je u Zagorje ramno
 a na ruke od Zagorja Nika, 55
 mlada Nika, vjerenika moga,
 da ja znadem što je i kako je;
 tad ću ti se udomiti, majko.«
 Pa mi šeta b'jele u kamare;
 stane mlada b'jelu knjigu piše:
 »Drago moje, od Zagorja Niko! 60
 Ovo ima devet godina
 da si mene u majke prosio,
 još te čekam pod vjerom devojka.
 Kori mene mila moja majka,
 majka moja što se ne udavam: 65
 prosi mene Kraljeviću Marko
 i on junak od Sibinja Anko
 i prosi me od Senja Ivane;
 ma te molim, milo moje drago,
 piši meni listak knjige male 70
 uzdaš li se u srce junačko
 da ćeš, moje, preboljeti, drago;
 ti ako ćeš preboljeti, Niko,

čekaću te u dvoru majčinu
 pod prstenom i pod tvrdom vjerom; 75
 ako, Niko, preboljeti nećeš,
 ja se mlada hoću udomiti.
 Ma me svjetuj, milo drago moje,
 ja devojka za koga ću poći,
 kojega ću uzeti junaka: 80
 ol' ću uzet' Kraljevića Marka,
 ol' junaka od Sibinja Anka,
 ol' junaka od Senja Ivana.«
 Kad Nikoli b'jela knjiga pade,
 knjigu lega od Zagorja Niko, 85
 knjigu lega i suze prol'jeva;
 gledala ga mila svoja majka
 i Nikoli sinu govorila:
 »O Nikola, moj boljahan sinko!
 Otkle t', bolan, taka knjiga pade, 90
 kad je legaš i suze prol'jevaš?
 Bor ubio knjige i krajine
 i desnice kitila koja je!
 Da bi ruka pod sabljom ostala,
 a krajina, knjiga iz koje je, 95
 da bi živ'jem ognjem izgorjela!«
 Kad je Niko svoju čuo majku,
 od jada joj kazati ne može;
 knjigu majci u ruke dodava.
 Knjigu stara u ruke primila, 100
 po knjizi je očim' pogledala.
 Kad videla što joj knjiga piše,
 Nikoli je sinu govorila:
 »O Nikola, moje d'jete drago,
 ti joj piši što god ti je drago.« 105
 Niko svojoj govorio majci:
 »O gospođo mila moja majko!
 Prevrni me s desne na lijeve,
 pod rame mi podmetni jastuka,
 donesi mi divit i artije 110
 da nakitim listak knjige male
 l'jepoj Mari, vjerenici mojoj.«
 Kad je Nika razumjela majka,

prevrne ga s desne na lijeve,
 pod rame mu podmeće jastuke, 115
 donese mu divit i artije,
 stane Niko b'jelu knjigu piše
 a na ruke vjerenici svojoj;
 ovako joj u toj knjizi piše:
 »L'jepa Mare, vjerenice moja! 120
 Kad sam jadan u Zagorje doš'o,
 ja sam moju kulu sagrađio,
 ja je gradim godinu danaka;
 netom sam je jadan sagrađio,
 ja se jadan bolom pobolio: 125
 ne mogu umr'jet' ni preboljet'.*
 Ti se udaj, draga dušo moja,
 ti se udaj, u me se ne uzdaj,
 ja ti Niko preboljeti neću.
 Da ti uzmeš Kraljevića Marka, 130
 on je Marko turska pridvorica;
 da ti uzmeš od Sibinja Anka,
 istina je, ima Anko blaga,
 ma on nije junak na krajini;
 uzmi, dušo, pobratima moga, 135
 pobra moga, od Senja Ivana;
 ako Ivo nema vele blaga,
 ma ti ideš za dobra junaka.«
 Kad devojci b'jela knjiga pade,
 knjigu lega lijepa devojka, 140
 knjigu lega, suzam' je pol'jeva;
 još je polu nije prolegala,
 majci knjige u ruke davala.
 Kad videla majka devojčina,
 kad videla što je nakićeno, 145
 ončas stane malu knjigu piše
 a na ruke od Senja Ivana;
 ovako mu u toj knjizi piše:
 »A moj zete od Senja Ivane!
 Kupi svate, zete, dobro moje, 150
 kupi svate, hodi po devojku,

* U prvoj polovici stiha nedostaje slog (prim. prir.).

o moj zete, kad je tebi drago.«
 Kad Ivanu b'jela knjiga pade,
 kad vidio što mu knjiga piše,
 skoči Ivo noge na lagahne; 155
 što bi rukom o ruku udrio,
 l'jepu kitu svata sakupio,
 ide 'svatim' mlade po đevojke.
 Zdravo Ivo u đevojke dođe.
 Tamo su ga l'jepo pričekali, 160
 poštovali, đevojke mu dali.
 Otole se Ivo otpravio
 i on vodi kićenu nevjestu.
 Kad su bili goricom zelenom,
 Ivu se je molila đevojka: 165
 »Drago moje, od Senja Ivane!
 Ne vodi me goricom zelenom,
 neg' me vodi kroz ramno Zagorje
 ispod kule od Zagorja Nika,
 da ja vidim dvore Nikoline 170
 što je nove dvore sagradio,
 da ja vidim dvori kakvi su mu.«
 Kad to čuo od Senja Ivane,
 ne vodi je goricom zelenom,
 neg' je vodi kroz Zagorje ramno. 175
 Kad su bili na pogled Zagorju,
 videla ih Nikolina majka.
 Kad je stara videla svatove
 i nje mlade pod vjencem nevjeste,
 Niku sinu šeta u kamaru, 180
 Niku sinu govorila majka:
 »O Nikola, drago d'jete moje!
 Ev' odovud Iva 'svatovima,
 vodi Ivo vjerenicu tvoju.
 Svjetuj mene, drago d'jete moje, 185
 ja hoću li zatvoriti dvore,
 ol' ću mlade pričekat' đevojke
 i Iove kićene svatove?«
 Niko svojoj govorio majci:
 »O gospodo mila moja majko! 190
 Nemoj, majko, zatvoriti dvore

ni pričekat Iva ni svatove,
 neg' rastvori b'jele kule moje,
 ti izvedi devet konja vran'jeh,
 majko moja, uresi ih l'jepo 195
 kako da mi idu u svatove,
 i ti stavi šitkova barjaka,
 majko moja, kuli na prozore
 ko'k da ti se, moja, ženim, majko;
 nek' se čude kićeni svatovi.« 200
 A kad ga je stara razumjela,
 devet vran'jeh konja izvodila,
 l'jepo ih je stara uresila
 kako da mi u svatove idu,
 i uzimlje šitkova barjaka, 205
 pa ga stavi kuli na prozore
 kako da je mladi duveglja.
 Kad videla lijepa devojka,
 đeveru je svomu govorila:
 »Moj đeveru, zlaćeni prstene! 210
 Čiji ono pred nama su dvori?
 Ko se ženi dvoru u onomu?
 L'jepo ti je konje uresio
 i na kuli barjak razavio!«
 Đever svojoj nevi govorio: 215
 »Nevo moja, rumena jabuko!
 Ono s' dvori od Zagorja Nika;
 ne ženi se od Zagorja Niko,
 neg' boluje dvoru na b'jelomu,
 umr'jet hoće, ma preboljet' neće, 220
 on se ženit' neće nikadara;
 onaki je u Zagorju zakon:
 kadar prođu kićeni svatovi
 i provedu pod v'jencem nevjestu,
 da onako vrane konje rese 225
 i razviju šitkova barjaka
 kud će proći kićeni svatovi
 i provesti pod v'jencem nevjestu.«
 A kad ga je mlada razumjela,
 molila se svojemu đeveru, 230
 ovako je njemu govorila:

»Moj đever, zlaćeni prstene!
 Pušti mene u Nikove dvore,
 ono mi je moje drago bilo,
 neka mi se halaniti š njime.« 235
 Kad je đever nevu razumio,
 puštio je u Nikove dvore.
 Šeta mlada Niku u kamaru;
 kad je k njemu u kamaru došla,
 diže Niku s* lišca mahrame. 240
 Kad ga mlada devojka videla,
 ona njega grli i celiva
 i njemu je mlada govorila:
 »Ajme, Niko, milo drago moje!
 To kakvo je b'jelo lišce tvoje! 245
 A kakvo je tvoje lišce bilo,
 kad si mene prosio u majke!«
 Veće se je podne primaknulo,
 devojka se od'jeliť ne može;
 devojku su svati dozivali, 250
 još se mlada od'jeliť ne može;
 veće žarko na zahodu sunce,
 drago od draga s' od'jeliť ne može.
 Rasrdi se od Senja Ivane,
 u bijele dvore utrčao 255
 i devojku za ruku fatio,
 izvede je dvore pred bijele;
 od dvora se malo odmaknula,
 al' premine od Zagorja Niko,
 nose mlada ukopati njega. 260
 Obrne se kićena nevjesta
 kad kociju crnu ugledala,
 vratila se crnu na kociju,
 kociju je crnu otvorila;
 u kociji kad Nika videla, 265
 mrtva njega grli i celiva,
 od jada joj živo srce puklo.
 Svi je redom odižu svatovi,
 n'jednom* se odići ne može;

* Vjerojatno treba »sa« (prim. prir.).

* Možda treba »nijednom« (prim. prir.).

odiže je od Senja Ivane, 270
 ni njemu se odići ne može.
 Kad vidio da je preminula,
 teško se je Ivo rasrdio
 i ž đevojkom o zemlju udrio
 i ovako Ivo govorio: 275
 »Bor t' ubio, lijepa đevojko!
 Za mnom ideš, a za drug'jem gineš!«
 Kad videli mladi nosioci
 oni bili srca milostiva;
 đevojku su mladu uzimali, 280
 zajedno je s Nikom ukopali,
 premetnuli Nikolinu ruku
 preko b'jela grla Marijina
 a Marinu prebijelu ruku
 ispod b'jela grla Nikolina, 285
 nek' se mrtvi u zemljici grle
 kad suđeno ne bi u svijetu.
 Pa usade trator i ružicu,
 nek se trator oko ruže vije
 kako b'jela ruka Marijina 290
 oko b'jela grla Nikolina.

Ženidba Suplikara pa oca mu Romana

(Kate Murat)

San zasnijela ljubi Romanova,
 san zasnijela, u sanku videla,
 da je iz nje dvora bijeloga
 golubovo jato otpravila
 a pred njima sivoga sokola, 5
 svi da su se na dvor povratili,
 ma da nije soko tica siva,
 neg' da j' ost'o u gori zelenoj.
 Toga sanku nikomu ne kaže
 neg' Romanu, svomu gospodaru, 10
 gospodaru svomu govorila:
 »O Romane, dragi gospodare!
 U noćas sam malo sanku spala,
 malo spala, čudan mi se snio:
 da sam b'jelo iz našega dvora 15
 golubovo jato otpravila
 a pred njima sivoga sokola,
 svi da su se u dvor povratili,
 ma da nije soko tica siva:
 To 'e Suplikar, drago d'jete naše, 20
 Suplikara ne vodi u svate
 da nam d'jete ne bi poginuo.«
 Roman svojoj govori ljubovci:
 »Što si luda, draga ljubi moja!
 U san, ljubi, vjerovat' ne valja: 25
 san je klapa, a Bog je istina.«
 Pa se Roman na noge skočio
 i on stane kupiti svatove
 i on vodi sina Suplikara;
 otolen se svati otpravili. 30
 Kad su došli gore u zelene,
 Suplikara zaboljela glava,
 Suplikar je babu govorio:
 »O Romane, babo, dobro moje!
 Teško me je glava zaboljela, 35

umr'jeću ti, babo, dobro moje,
 od bolesti ruse glave moje;
 mene spusti sa konja na trave
 da mi se je s dušom razd'jeliti.«
 Roman svomu sinu govorio: 40
 »Suplikare, drago d'jete moje!
 Na ti, sinko, vezene mahrame,
 veži tvoje u mahrame glave
 jeda bi ti bolje glavi bilo
 dok dodemo tvoje u punice, 45
 u punice, majke devojčine:
 punica je tvoja vidajnica,
 ona će ti izvidati glave.«
 Kad Suplikar svoga babu čuje,
 on mi uzme vezene mahrame, 50
 veže svoje u mehrame glave,
 ončas mu je bolje glavi bilo.
 Kad su došli na dvor u devojke,
 Suplikara i ne boli glava;
 huda ga je sreća naučila: 55
 on punici ne govori ništa.
 A kadar je po objedu bilo,
 šetala se devojčina majka,
 sve je svate darovala redom,
 svakom svatu što je za kojega, 60
 barjaktaru na barjak jabuku
 a đeveru na konja nevjestu.
 Otole se svati otpravili.
 Kad su došli goru u zelenu,
 Suplikara zaboljela glava, 65
 on je babu svomu govorio:
 »O Romane, babo, dobro moje!
 Teško me je zaboljela glava,
 umr'jet ću ti, neću ti preboljet'.
 Spušti mene sa konja na trave 70
 da mi se je s dušom razd'jeliti.«
 Roman svomu sinu govorio:
 »Suplikare, drago d'jete moje!
 Uzmi, sinko, vezene mahrame,
 veži tvoje u mahrame glave 75
 da bi tebi bolje glavi bilo.

Dok dođemo Budimu b'jelomu,
 zazvaću ti babo medikare,
 hoće tebi izvidati glave.«
 Kad to čuo d'jete Suplikare, 80
 veže svoje u mahrame glave,
 Suplikara gore boli glava,
 on je babu svome govorio:
 »O Romane, babo, dobro moje!
 Spušti mene sa konja na trave 85
 da mi se je s dušom razd'jeliti.«
 Kad je Roman svoga čuo sina,
 on ga spušta sa konja na travu,
 sjeda jadan na studenu st'jenu,
 vas u b'jelu lišću pobl'jedio, 90
 upro oči u svojega sina,
 nevolja mu govorit' ne dala.
 Da ko vidi kićene nevjesto!
 Ona gori ide po zelenoj,
 ona bere vîda svakojega, 95
 Suplikaru oblagala glave,
 ma to njemu ništa bolje nije,
 nego njega gore boli glava;
 đevojci je l'jepoj govorio:
 »Draga moja, ne muči se, dušo! 100
 Od ove ti preboljet' ne mogu.«
 Pa je svomu babu govorio:
 »O Romane, babo, dobro moje!
 Umr'jet ću ti, neću ti preboljet'.
 Kad preminem, ukopaj me l'jepo: 105
 nametni me od gore ševarem,
 da m' ne jedu od gore zvjerinja,
 priveži mi dobra konja moga,
 ti ga veži jele za visoke
 neka dobro žali gospodara. 110
 Ma te molim, babo, dobro moje,
 ti ne vraćaj vjerenice moje,
 ne vraćaj je na dvor svoje majke,
 neg' je vodi b'jelu dvoru mome;
 a ja imam žutijeh cekina, 115
 da ih žut'jeh zoblje do života,
 još ih ne bi mlada pozobala.

Kad budete na pogled od dvora,
 videće vas jadna moja majka,
 videt' hoće, babo, dobro moje, 120
 da joj nema sina Suplikara;
 supro' vama išetati hoće,
 r'jeće tebi mila moja majka:
 'O Romane, dragi gospodare!
 Će 'e Suplikar, drago d'jete moje? 125
 Oli mi je jadnoj poginuo?'
 R'jet joj nemoj da sam poginuo,
 neg' da su mi, babo, dobro moje,
 ostanuli ključ i od riznice
 u punice b'jeloj u kamari, 130
 u kamari na meku dušeku;
 ja da sam se iz gore vratio
 dvor na b'jeli moje u punice
 za uzeti ključ od riznice,
 od riznice Će mi stoji blago.« 135
 Još bi junak bio govorio,
 ma se s grešnom dušom razd'jelio.
 Kad je Roman sina sagledao,
 cmili Roman, žali sina svoga.
 A kad se je bio naplakao, 140
 on je malo greblje iskopao,
 Suplikara sina ukopao,
 nametne ga od gore ševaram
 da g' ne jedu od gore zvjerenja;
 pri jelu mu konja privezao, 145
 pa s' otele svati otpravili.
 Kad su došli Budimu b'jelomu,
 kad su bili b'jela preko grada,
 gledala ih ljubi Romanova
 sa visoka od dvora prozora; 150
 sve svatove očim' prebrojila,
 ne nabraja sina Suplikara.
 Suze proli lice niz rumeno,
 pa potrča kuli niz skaline.
 Suproć svatim' mlada išetala, 155
 gospodaru svomu govorila:
 »O Romane, dragi gospodare!
 Će 'e Suplikar, drago d'jete moje?

Oli mi je jadnoj poginuo?«
 Roman svojoj ljubi lagovao: 160
 »Ti ne cmili, draga ljubi moja,
 Suplikar nam nije poginuo:
 ostali mu ključ i od riznice
 u punice meku na dušku;
 vratio se gore iz zelene 165
 za uzeti ključ od riznice,
 od riznice će mu stoji blago.«
 Kad to čula ljubi Romanova,
 ona mlada i ne haje za to,
 nego gore ide u zelene, 170
 ide iskat' sina Suplikara
 i zavija kako kukavica;
 govori joj kičena nevjesta:
 »O gospodo mila moja majko
 nerođena, kolik' i rođena. 175
 A što ću ti jedna lagovati,
 nego ću ti kazat' po istini.
 Suplikar je nama preminuo
 u planini gori u zelenoj;
 mi smo ti ga ukopali l'jepo 180
 a u gore jele pod zelene.«
 Kad to čula ljubi Romanova,
 ničice je crnoj zemlji pala,
 svi je svati redom odizali,
 n'jednomu se odići ne mogla, 185
 u njome je živo srce puklo.
 Kad ljubovce Roman sagledao,
 ljubovce je l'jepo ukopao;
 Roman svoje žaluje ljubovce,
 žaluje je tri bijela dana; 190
 kad četvrti danak osvanuo,
 on mi se je Roman oženio
 za njegove kičene nevjeste;
 neva mu je porodila sina,
 l'jepo mu je ime iznosila, 195
 ime l'jepo mladi Suplikare.

Ženidba Čengiće Asanage

(Kate Murat)

Prosi drago Čengiće Asanago
 čak daleko u Krajini donjoj,
 l'jepe mlade donjokrajke Fajke.
 On je tvrdu vjeru učinio,
 tvrdu vjeru za godinu dana 5
 dokle ramnu u Udbinu dođe
 i sakupi kićene svatove
 a đevojka pripravi darove;
 s tez'jem junak u Udbinu ide.
 Kad Asanag* u Udbinu dođe, 10
 počnuo dva tri b'jela dana,
 stane kupit' gospodu u svate,
 l'jepu kitu svata sakupio,
 sve junaka mlad'jeh neženjen'jeh,
 konje vrane prvom oseldane, 15
 a sokole stopro propjevane;
 skupi trista mlad'jeh jendibula
 da mu prate pod v'jencem nevjestu,
 ma ne zove svoju strinu dragu.
 Kad videla Čengićeova strina 20
 da je Čengiće u svatove neće,
 bula se je pomamila mamom
 i Čengiću b'jeli na dvor ide,
 i njemu je bula govorila:
 »D'jete moje, Čengiće Asanago, 25
 ti si l'jepe svate sakupio,
 trista vodiš mlad'jeh jendibula,
 a ne vodiš mene, tvoje strine,
 koja sam ti najbliža od roda!
 Rugaće se malo i veliko 30
 zašto strinu u svatove nećeš.«

* Vjerojatno treba »Asanag« (prim. prir.).

Kadar Čengiċ svoju čuje strinu,
 ž'o mu bilo, ma ne može ino
 nego strinu vodi u svatove.
 Zdravo Čengiċ u đevojke dođe; 35
 tamo su ga l'jepo pričekali,
 vode konje u konjske podrume
 a junake u dvore za sopre.
 Svi svatove za sopre sjedoše,
 pored š njima trista jendibula, 40
 mali neće strina Čengićeve,
 neće strina, str'jela ubila je,
 nego nevi šeta na kamare,
 diže nevi sa lišca mahramu,
 u đevojke lišce zasajalo 45
 kako žarko iza gore sunce.
 Kad videla strina Čengićeve,
 huda bila, na zlo pomislila,
 misli mlade omrazit' đevojke.
 Pošetala mlad'jem jendibulam' 50
 i njima je bula govorila:
 »A đe ste mi, moje jendibule?
 Da vidite, jendibule mlade,
 a kakvo je u Čengića drago!
 L'jepa mlada kako sunce žarko. 55
 Kad onako u Udbinu dođe,
 kad je vide naši Udbinjani,
 oni će se pomamiti mamom:
 što udato, biće pogubljeno,
 što vjereno, biće ostavljeno 60
 rad l'jepote Čengićeve Fajke;
 ženiće se naši Udbinjani,
 ženiće se mlad'jem doljnokrajkam.
 Neg' đevojku mladu otrujimo
 u planini, gori u zelenoj. 65
 Sve to misli strina Čengićeve
 da je niko ne čuje odnikle;
 sve je sluša Fajka Čengićeve.
 L'jepa Fajka pošetala k majci,
 suze roni i majci govori: 70
 »O gospodo mila moja majko!

Ja ti neću mlāda Asanaga,
 ona 'e huda Čengićeve strina;
 lišce moje kad mi je videla,
 ona se je mamom pomamila, 75
 pogubit' je mene namislila,
 jendibulam' mlad'jem pošetala
 i njima je bula govorila:
 'A đe ste mi, moje jendibule?
 Da vidite u Čengića zlato! 80
 L'jepa 'e mlada kako sunce žarko.
 Kad onaka u Udbinu dođe,
 kad je vide naši Udbinjani,
 oni će se pomamiti mamom:
 što 'e udato, biće pogubljeno, 85
 što 'e vjereno, biće ostavljeno,
 što li nije, neće nikadara
 rad ljubavi Čengićeve Fajke;
 ženiće se naši Udbinjani
 za lijepe donjokrajke Fajke. 90
 Mi đevojku mladu otrujimo,
 ako niđe, gori u zelenoj.'«
 L'jepoj Fajci govorila majka:
 »Ništa zato, l'jepa moja Fajko!
 Kad dođete gore u zelene, 95
 bula će te l'jepo milovati,
 daće tebi kupi* vina rujna;
 ti joj reci, l'jepa moja Fajko:
 'Tebi fala, draga moja strino,
 na tvojemu vinu crljenomu! 100
 Otkad me je porodila majka,
 ja ne pijem vina ni rakije
 ni od loze roda nijednoga,
 neg' šerbeta slatke medovine
 i to iz ruke mile moje majke.'« 105
 Pa tu stali dva tri b'jela dana.
 Kad četvrti danak osvanuo,
 al' poklikne čauš od svatova:

* Zacijelo treba čitati »kupu« (prim. prir.).

»Ho'mo, svati, da mi putujemo!
 Daleko smo, da ne zamrknemo, 110
 strašivo je, da ne izginemo,
 kratki danci a dugi konaci!«
 Kad to čula đevojčina majka,
 plemenite izn'jela darove,
 sve svatove redom darovala, 115
 svakom svatu što je za kojega,
 barjaktaru na barjak jabuke,
 zetu svomu pod v'jencem đevojku,
 pa s' otele svati otpravili.
 Kad su bili goricom zelenom, 120
 da ko vidi strinu Čengićevu!
 Kupu vina rujna natočila
 i teško je bula otrovala
 i dava je kićenoj nevjesti,
 i njome je bula govorila: 125
 »Napi mi se, draga moja neve,
 napi mi se vina crljenoga;
 bićeš mi se, neve, umorila,
 na daleku putu ožednjela.«
 Govori joj pod v'jencem nevjesta: 130
 »Tebi fala, l'jepa moja strino,
 na tvojemu vinu crljenomu!
 Otkad mene rodi moja majka,
 ja ne pijem vina ni rakije
 ni od loze roda nijednoga 135
 neg' šerbeta slatke medovine
 i to iz ruke mile moje majke.«
 Kad to čula strina Čengićeva,
 to je buli puno žao bilo,
 kupu vina u travu prolila; 140
 koliko je jedovita bila,
 zelena je trava uvenula!
 U to dođe neve na konake;
 tu je Čengiće 'svatim' počinuo
 da svilene raspinje šatore. 145
 Čengiću je strina govorila:
 »A moj sinko, Čengiće Asanaga!
 Penji šator svakome napose,

meni, sinko, i mladoj nevjesti:
ja ću čuvat' suho tvoje zlato.« 150
Kad je Čengić svoju čuo strinu,
ž'o mu bilo, ma ne može ino,
penje šator svakome napose,
strini svojoj i đevojci mladoj;
oni idu tiha spavat' sanku. 155
Kad je sutra b'jeloj zori bilo,
ustane se Čengić Asanaga,
strini svojoj šeta pod šatore
i strini je svojoj govorio:
»Dobro jutro, draga strino moja! 160
Jes' li noćas dobro spala sanku?
Je li tebi dobar konak bio,
dobar konak i dobra đevojka?«
Reče strina, str'jela ubila je:
»Proklet bio, drago d'jete moje! 165
Jadan konak a gora đevojka.
Ti kakvo si drago isprosio?
U tebe je drago obljubljeno.
Kad je noćas tihi sanak spala,
preko nje sam ruku premetnula, 170
u njoj živo čedo zaigralo,
ona će ti poroditi čedo
prije nego b'jelu dvoru dođeš!«
Kad je Čengić svoju čuo strinu,
on je svojoj strini govorio: 175
»Muči, strino, mukom zamuknula,
da ne čuje kogod od svatova,
a da ne bi mene prekorili.«
Pa s' otele zdravo otpravili.
Kad su došli na druge konake, 180
Čengiću je govorila strina:
»D'jete moje, Čengić Asanago!
Penji šator svakomu napose,
meni, sinko, i tvojoj đevojci.«
Kad to čuo Čengić Asanago, 185
ž'o mu bilo, ma ne može ino;
šator penje svakomu napose,
svojoj strini i mladoj đevojci.

Kad je sutra b'jeloj zori bilo, ustane se Čengiđ Asanaga, ide svojoj pod šatore strini, utro joj je dobro nazivao:	190
»Dobro jutro, draga moja strino! Je l' ti noćas dobar konak bio, dobar konak i dobra đevojka?«	195
Reče strina, str'jela ubila je: »Prođi me se, drago moje d'jete! Konak jadan a gora đevojka. Kolika je božija noć bila, svu noć nijesam sanak boravila;	200
đevojka ti čedo porodila, ja sam joj ga na ruke primila, u studenu vodu utopila.« Govori joj mladi Asanago:	205
»Muči, strino, grlo te boljelo, da ne čuje kogod od svatova, a da mene ne bi prekorili.« Pa s' otele zdravo otpravili. Kad su došli na treće konake, Čengiđu je govorila strina:	210
»D'jete moje, Čengiđ Asanago! Penji šator svakomu napose, meni, sinko, i tvojoj đevojci.« Kad to čuo Čengiđ Asanago, ž'o mu bilo, ma ne može ino;	215
šator penje svakomu napose, strini svojoj i mladoj đevojci. Kad je sutra b'jeloj zori bilo, ustane se Čengiđ Asanago i on strini ide pod šatore,	220
jutro joj je dobro nazivao: »Dobro t' jutro, draga moja strino! Jes' li noćas dobra sank a spala? Je li tebi dobar konak bio, dobar konak i dobra đevojka?«	225
Reče strina, ubila je str'jela: »Prođi me se, drago d'jete moje! Jadan konak a gora đevojka.	

Đevojci je ml'jeko udarilo;
 kolika je bož'ja nojca bila, 230
 svu noć sanak n'jesam boravila,
 đevojci sam ml'jeko izmuzala.«
 Čengiđ svojoj strini govorio:
 »Muči, strino, grlo te boljelo,
 da ne čuje kogod od svatova, 235
 a da mene ne bi prekorili.
 Kad dođemo gore u zelene,
 a u gore kume u Vlahinje,
 ima kuma sina malahnoga
 ja što sam mu na kumojstvu bio; 240
 u nje hoću zaimati čedo,
 nosiću ga lijepoj đevojci
 da joj sisa ml'jeko iz dojaka.«
 Pa s' otele zdravo otpravili.
 Kad su bili goricom zelenom 245
 mimo dvore kume u Vlahinje,
 junak dobar Čengiđ Asanago
 prije svata konja udario
 dvor na b'jeli kume u Vlahinje.
 Kad je dvore došo na bijele, 250
 on je svoje kume dozivao:
 »Kumo moja, rumena jabuko!
 Evo idem i vodim đevojke;
 tebe molim, draga kumo moja,
 zaimlji mi tvoje čedo malo 255
 a mojega kuma malahnoga
 da ga nosim na konju đevojci
 er je zakon u zemljama naš'jem:
 kadar ide pod v'jencem nevjesta,
 da joj s' čedo nosi na dorina.« 260
 Kad Čengiđa razumjela kuma,
 b'jele mu je dvore otvorila,
 nosi svoga u naruču sina
 i njemu je mlada govorila:
 »A moj kume, Čengiđ Asanago! 265
 Evo tebi moje čedo malo;
 ma ga čuvaj kako oči tvoje.
 Kad m' je Ago iz dvora otiš'o,

on je meni teško zapr'jetio;
 da b' se čedu štogod dogodilo, 270
 da ga b'jelu u dvoru ne čekam;
 da m' pred dvorom vita jela raste,
 ispod jele hladna voda teče:
 oli mi se utopit' u vode,
 ol' o vitu jelu objesiti.« 275
 Pa mi Čengiće malo čedo primi,
 iznosi ga nevi na dorina.
 Neva čedo primila u ruke,
 poljubi ga lišce u rumeno,
 poljubi ga i dva i tri puta, 280
 da je brojit', stotina bilo;
 pa otpinje pucu pod grlocem,
 izmetala dojke na njedarca
 a niz lišce suze oborila,
 pokliknula iza svega glasa: 285
 »Sad vidite, kićeni svatovi!
 Jesu l' ovo od podoja dojke,
 ol' su ovo dojke od đevojke?
 Da ne gledam Boga velikoga,
 sad bi čedom o tle udarila. 290
 Ma mi nije malo čedo krivo,
 neg' prokleta Čengićeve strina,
 ona strina, ubila je str'jela.«
 Pa mi baca u njedarca ruke,
 izvadila rumene jabuke 295
 i dariva čeda malenoga.
 Čedo malo dragu dodavala,
 svomu dragu, Čengiće Asanagu.
 Primi čedo Čengiće Asanago
 i vrati ga svojoj kumi dragoj. 300
 Kad videla strina Čengićeve
 da ne može omrazit' đevojku,
 u nju kušku vrazi udarili,
 njome vrazi mirovat' ne dali,
 nego stane b'jelu knjigu piše 305
 a na ruke sestri Čengićevoj:
 »Ćerce moja, Čengićeve sestro!
 Oli ne znaš, ol' ne haješ za to?

Ide Čengiċ i vodi đevojke.
 Da ti vidiš, draga moja ćerce, 310
 a kakvo je zlato Čengićevo!
 L'jepa Fajka kako sunce žarko.
 Kad onaka u Udbinu dođe,
 kad je vide naši Udbinjani,
 za njome se pomamiti hoće: 315
 što j' udato, biće pogubljeno,
 što vjereno, biće ostavljeno,
 što li nije, neće nikadara.
 Rad ljubavi Čengićeve zlata
 ženiće se naši Udbinjani 320
 s donjokrajkam, lijepijem Fajkam'.
 Ja je jesam goricom mrazila,
 nikako je omrazit' ne mogu;
 neg' te molim, draga moja ćerce,
 ti natoči kupu vina hladna, 325
 ćerce moja, otruji je teško
 i uberi l'jepu kitu cv'jeća,
 l'jepu kitu cv'jeća šitkovoga;
 ćerce moja, mađijaj ga teško.
 Kadar svati b'jeli na dvor dođu, 330
 ti išetaj, draga moja ćerce,
 s l'jepom kupom vina crljenoga
 a i s kitom cv'jeća rumenoga,
 ti je nosi nevi na dorina,
 ti joj reci, draga moja ćerce: 335
 'Dobra došla, draga nevo moja!
 Bićeš mi se, nevo, umorila;
 na daleku putu putovala,
 bićeš, moja, ožednjela, nevo;
 napi mi se, draga nevo moja, 340
 i mirliši cv'jeta rumenoga!'
 R'jeće tebi sa konja nevjesta:
 'Tebi fala, draga moja z'ovo,
 na toj kupi vina crljenoga
 i na kiti cv'jeća rumenoga! 345
 Otkad mene moja rodi majka,
 ja ne pijem vina ni rakije
 ni od loze roda nijednoga

neg' šerbeta slatke medovine
 i to iz ruke mile moje majke; 350
 nit' mirlišem cv'jeta nijednoga
 neg' što momu na prozoru imam
 i što uberem desnom rukom svojom.'
 To poviči iza svega glasa:
 'Bor t' ubio, moj rođeni brate! 355
 Kakve si mi nevjeste doveo
 kad ne pije vina ni rakije
 ni od loze roda nijednoga
 neg' šerbeta slatke medovine
 i to iz ruke mile svoje majke! 360
 Toga dvoru u našem nema.'«
 Kad đevojci b'jela knjiga pade,
 kad videla što joj strina piše,
 đevojka se mamom pomamila,
 pa mi šeta bočje u zeleno 365
 i premeće drvlje i kamenje
 dokle zmije šarovite nađe.
 Šarovite zmije uhitila,
 zakolje je iglom demiškinom
 a raspara srebrn'jem dinarom; 370
 po kupe je natočila jeda,
 drugu polu vina nadolila,
 pa pošeta kuli na prozore
 i ubere cv'jeta šitkovoga,
 teško ga je mlada mađijala. 375
 Uto svati rosnu u livadu.
 Kad videla sestra Čengićeve,
 uzimala kupu vina rujna
 a i kitu cv'jeća rumenoga,
 pa je nosi nevi na dorina 380
 i nevi je svojoj govorila:
 »Dobro došla, draga moja nevo!
 Bićeš mi se, nevo, umorila,
 na daleku putu ožednjela,
 draga moja, napi mi se, nevo, 385
 i mirliši cv'jeta rumenoga!«
 Govori joj sa konja nevjesta:
 »Tebi fala, draga moja z'ovo,

na toj kupi vina crljenoga
 i na kiti cv'jeća šitkovoga. 390
 Otkad mene rodi moja majka,
 ja ne pijem vina ni rakije
 ni od loze roda nijednoga
 neg' šerbeta slatke medovine
 i to iz ruke mile moje majke; 395
 nit' mirlišim cv'jeta nijednoga
 neg' što momu imam na prozoru
 i što uberem desnom rukom mojom.«
 Kad to čula sestra Čengićeve,
 ona se je pomamila mamom 400
 i Čengića brata dozivala:
 »O Čengiću, moj rođeni brate!
 Kakve si mi doveo nevjeste
 kad ne pije vina ni rakije
 ni od loze roda nijednoga 405
 neg' šerbeta slatke medovine
 i to iz ruke mile svoje majke!
 Ne mirliši cv'jeta nijednoga
 neg' što ima svomu na prozoru
 i što ubere desnom rukom svojom! 410
 Toga nema dvoru u našem.«
 Kad je Čengić svoju sestru čuo,
 đevojci je mladoj govorio:
 »Tebi borja, draga dušo moja,
 uzmi kupu vina crljenoga 415
 i mirliši cv'jeta rumenoga
 a iz ruke drage sestre moje,
 iz nje ruke koliko i moje!«
 Kad Čengića drago razumjelo,
 kupu vina u ruke primila 420
 a i kitu cv'jeća rumenoga,
 pa poklikne glasovito tanko:
 »O Čengiću, milo moje drago!
 Ova kupa vina crljenoga
 a i kita cv'jeća rumenoga 425
 ovo mi je prvo i pokonje.«
 Nije mlada po kupe popila,
 mrtva pade konju niz seldoce.

Što devojci od kupe ostalo,
 konju se u grivu prolilo; 430
 koliko je jedovita bila,
 ončas konju griva propadnula!
 Što mi pade zelenu u travu,
 i zelena trava uvenula!
 Kad videli kićeni svatovi, 435
 svi svatovi odižu devojkui,
 n'jednom* se odići ne mogla;
 odiže je Čengiće Asanago,
 ni njemu se odići ne može;
 a kako će kad je preminula? 440
 Kad vidio Čengiće Asanago
 da je njemu preminulo drago,
 od jada mu živo srce puklo,
 mrtav Čengiće uz devojkui pade.
 Kad videli kićeni svatovi, 445
 svi se svati pomamili mamom,
 žale l'jepe pod v'jencem nevjestei
 a i njega zeta Asanaga.
 Što učini Čengićevei strina,
 što učini, str'jela ubila je! 450
 Kad videlei** što su učinile,
 stale b'ježat da bi ubjegnule;
 ali one ubjegnui' ne mogle,
 obe su ih svati uhitili
 i žute im kose raspletali, 455
 u konjske ih repe upletali,
 rastrgnu ih polju po široku —
 zlo živjelei, gore poginule!

* Vjerojatno treba »nijednom« ili »n'jednome« (prim. prir.).

** Čengićevei strina i sestra (prim. prir.).

Ženidba budimskoga kralja

(Kate Murat)

Podranile Budimke na vodu.
 Kad su bile preko b'jela grada,
 devojkam' se pogledati dalo
 na bedene* b'jela od Budima; 5
 na gradu su sokola videle,
 žute su mu noge do koljena
 a zlačena krila do ramena,
 na glavi mu kruna od bisera.
 Kad videle mlade Budimkinje,
 jutro su mu dobro nazivale: 10
 »Dobro jutro, na gradu sokole!
 Što pitamo, kaži nama pravo.
 Ko'ega dobra dvoriš gospodara,
 kad te tako l'jepo darovao?
 Ko ti žute** noge do koljena, 15
 ko li zlatni krila do ramena?
 Ko ti krunu dade od bisera?«
 Govori im sa grada sokole:
 »Došle dobre, mlade Budimkinje!
 Kad pitate, kazat ću vam pravo. 20
 Ja ne dvorim n'jednog gospodara,
 neg' ja imam do tri brata moja;
 jedan mi je stojnu Carigradu,
 dvori sv'jetla cara čestitoga;
 drugi mi je Mlecim' bijelijem, 25
 dvori sv'jetla dužda od Mletaka;
 treći mi je odi u Budimu,
 dvori sv'jetla kralja budimskoga.
 Koji mi je stojnu Carigradu,
 koji dvori cara čestitoga, 30

* Valjda »bedeme« (prim. prir.).

** Treba »žuti« (prim. prir.).

ti je moje noge požutio;
 koji mi je Mlecim' bijelijem,
 ti mi zlatni krila do ramena;
 koji mi je odi u Budimu,
 ti mi dade krunu od bisera.« 35
 To izreče na gradu sokole,
 to izreče, sa grada poleće;
 s tez'jem mlade na vodu đevojke.
 Kad su vodu na studenu došle,
 tu mi bana nađu Marijana 40
 đe on pase dobra konja svoga,
 konja vrana oko vode hladne;
 sve đevojke mimo nj pošle s mirom,
 neće Mare, sestra Pavličeva;
 đevojka je mlada samovoljna, 45
 na konja se kond'jerom mahnula,
 dobar se je konjic poplašio,
 pod konjem je rosna trava bila,
 potrgne se travi po zelenoj,
 sve četiri noge ulomio; 50
 konjic pade travu u zelenu.
 Kad vidio bane Marijane,
 ž'o je njemu svoga konja bilo;
 junak dobar mladi Marijane,
 on ne gleda stida ni obraza: 55
 đevojku je fatio za dojke.
 To ž'o bilo lijepoj đevojci,
 u kralja ga pozvala na pravdu.
 Kralju joj je osudio pravde,
 njome dobro, njemu naopako: 60
 da se l'jepom oženi đevojkom
 ol' da pođe u tamnice tamne.
 Junak dobar bane Marijane
 u tamnici* poći volio je
 neg' se l'jepom oženit' đevojkom 65
 koja ga je pozvala na pravdu:
 pođe bane u tamnice tamne.

* Tamnicu? tamnice? (prim. prir.).

Kad se bane u tamnici nađe,
 uzme bane kićene tambure,
 uz tamburu grlo prislonio, 70
 sitno kuca bane Marijane,
 sitno kuca a pop'jeva bolje;
 tambura se čuje do po grada,
 mlada bana po svu gradu grlo:
 čula ga je budimska kraljica; 75
 kad je čula bana Marijana,
 devojka se pomamila mamom,
 šeta mlada banu na tamnice,
 Marijanu banu govorila:
 »Moj sokole, bane Marijane! 80
 Što si sv'jetlu kralju učinio
 u tamnicu kad te zatvorio?«
 Devojci je bane govorio:
 »O kraljice, draga moja dušo,
 kad me pitaš, kazat ću ti pravo. 85
 N'jesam kralju ništa učinio,
 neg' sam utros rano podranio,
 pas'o konja oko vode hladne.
 Vrag donese Budimke na vodu,
 sve devojke mimo nj prošle s mirom, 90
 neće Mare, sestra Pavličeva,
 jes' devojka puno samovoljna:
 na konja se kond'jerom mahnula,
 dobar se je konjic preplašio,
 pod konjem je rosna trava bila, 95
 potrgne se travi po zelenoj,
 sve četiri noge salomio,
 pade doro trave u zelene.
 Ž'o mi bilo dobra konja moga,
 ja se jesam na noge skočio 100
 i devojke za dojke fatio.
 To ž'o bilo lijepoj devojci,
 u kralja me pozvala na pravdu;
 kralju njome osudio pravdu,
 njome dobro, a meni na'pako: 105
 da se l'jepom oženim devojkom
 ol' da pođem u tamnice tamne;

u tamnice poći volio sam
 neg' se l'jepom oženit' devojkom
 koja me je pozvala na pravdu.« 110
 Kad to čula budimska kraljica,
 Marijanu mladu govorila:
 »Moj sokole, bane Marijane!
 Ne boj mi se, moj sivi sokole!
 Danas petak a sutra subota, 115
 prekosutra osviće neđelja,
 ide kralju 'svatim' po devojku,
 vodi 'sobom v'jernu slugu svoju,
 slugu svoju, od Kosova Rada,
 da mu nosi vino za svatima; 120
 ja ću njima vino pripremiti,
 rujno ću im vino otrovati,
 ja ću kralja brata otrovati
 i njegovu čestitu gospodu
 i slugu mu, od Kosova Rada: 125
 ti se hoćeš oženiti za me,
 hoće nama ostat' kraljevina.«
 Kako rekli, tako učinili.
 Kad osvane prva neđeljica,
 kupi kralju u svate gospodu 130
 i on ide s svatim' po devojku,
 vodi 'sobom od Kosova Rada
 da mu vino nosi za svatova;
 sestra mu je vino otrovala.
 Otole se kralju otpravio. 135
 Kad su došli gore u zelene,
 tu je kralju 'svatim' počinio,
 stali rujno ispijati vino,
 služi vino od Kosova Rado:
 prvo kralju gospodaru dava, 140
 pa za kraljem svoj gospodi redom;
 kad gospodu islužio Rado,
 sam je sebi kupu natočio,
 al' poklikne kralju od Budima:
 »Slugo Rado, Boga za miloga, 145
 piti nemoj vina crljenoga!
 Sestra ga je moja otrovala,

sv'jetla kralja mene otrovala
 i svu moju čestitu gospodu.
 Ma te molim, Rado, slugo moja, 150
 kad preminem, ukopaj me l'jepo,
 ukraj mene svu redom gospodu,
 nametni nas od gore ševarom
 da nas, Rado, v'jerna slugo moja,
 ne raznosi po gori zvjerenje. 155
 I ti uzmi plemenite dare
 a i moje medene celove,
 odnes' dare mojoj vjerenici;
 ti joj reci, Rado, slugo moja,
 da ja sam je kralju pozdravio, 160
 sv'jetal kralju kad sam umirao,
 i posl'o joj plemenite dare
 da ih nosi, š njima se podnosi*
 i spominje mrtva vjerenika;
 i odnes' joj medene celove, 165
 slugo Rado, prvom i pokonjem.«
 Još bi kralju govorio,
 ma se s grešnom dušom razd'jelio.
 Kad vidio od Kosova Rado
 mrtva kralja, svoga gospodara, 170
 oko njega čestitu gospodu,
 nameće ih od gore ševarom
 da 'h ne jedu od gore zvjerenja.
 Uzme Rado plemenite dare
 i lijepe medene celove. 175
 Ide Rade, b'jeli u Slovinj pade.
 Kad je bio preko b'jela grada,
 na prozoru majka i đevojka,
 daleko su Rada ugledale,
 đevojka je majci govorila: 180
 »O gospodo mila moja majko!
 Ev' odovud v'jerne sluge moje,
 sluge moje od Kosova Rada,
 nije kralja, vjerenika moga,

* Možda treba »ponosi« (prim. prir.).

nešto se je kralju dogodilo!«	185
Đevojci je govorila majka:	
»Luda ti si, draga ćeri moja!	
Da se kralju štogod dogodilo,	
bili bi ti jadni došli glasi.«	
U to Rado b'jeli pred dvor pade.	190
Đevotka mu dvore otvorila	
i Radu je slugu govorila:	
»Dobro doš'o, Rado, slugo moja!	
Gdje je kralju, milo moje drago?	
Oli mu se štogod dogodilo?»	195
Govori joj od Kosova Rado:	
»O banice, moja gospođice!	
Rad bi tebi bolje kazat glase,	
ma ne mogu neg' kako je pravo,	
a to* ove primi za najbolje.	200
Sestra mu je vino otrovala,	
sv'jetla** je kralja otrovala	
i njegovu čestitu gospodu.	
Sv'jetal te je kralju pozdravio.	
A on kralju, kad je umirao,	205
na smrti je tebe pozdravio	
i posl'o ti plemenite dare;	
u pozdravlju tebi poručio	
da ti nosiš dare plemenite,	
da ih nosiš, š njima se podnosiš	210
i spominješ mrtva vjerenika;	
i pošlje ti medene celove,	
dušo moja, prvom i posljednom.«	
Kad đevotka jadne čuje glase,	
srcu živu odoljet' ne može,	215
u đevojci živo srce puklo,	
mrtva pade travu u zelenu.	
Odiže je od Kosova Rado,	
ma se Radu odići ne može;	
odiže je mila svoja majka,	220
ni njome se odići ne može.	

* Mjesto »ti«? (prim. prir.).

** Vjerojatno treba čitati »svijetla« (prim. prir.).

Kad đevojku sagledala majka
da se njome živo srce puklo,
mrtva majka kod đevojke pade.
Što učini kraljica đevojka, 225
što učini, da je bor ubije?
Kad vidio od Kosova Rado,
on žalostan b'jeli u Budim ide;
jadnu Radu u Budim ne dadu.
Kad vidio od Kosova Rado, 230
glas puštio po svemu Budimu
od gospode što se dogodilo
i od njega kralja budimskoga.
Kad to čula od grada gospoda, 235
gospoda se mamom pomamila,
uhitili kraljicu budimsku,
objese je o vrata od grada
a čestita učinili Rada.

Ženidba kralja budimskoga

(Kate Murat)

Prosi drago od Budima kralju
 ni prem blizu, ni prem na daleko,
 u Slovinju, bijelomu gradu,
 l'jepe mlade, slovinske banice:
 prsten dava, vjeru ugovara, 5
 ne za vele vjeru učinio,
 ne za vele, nego za godinu.
 Kad je kralju vjeru utvrdio,
 on mi pođe Budimu b'jelomu.
 Kad je kralju b'jelu dvoru doš'o, 10
 on je Andra brata dozivao:
 »Andrijica brate, dobro moje,
 o moj brate, ti se resi l'jepo
 i ti podi Slovinju b'jelomu,
 odnesi mi plemenite dare 15
 u banice, moje vjerenice;
 ma te molim, brate, dobro moje,
 kad đevojci budeš davat' dare,
 ne gledaj je lišce u rumeno
 er ti, Andro, imaš lišce l'jepo, 20
 da joj ne bi srcu omilio
 a ja, sv'jetal kralju, omrznuo.«
 Kad je Andro sv'jetla kralja čuo,
 l'jepo se je Andro uresio,
 a kad se je uresio l'jepo, 25
 u kralja je primio darove,
 nosi dare Slovinju b'jelomu.
 Zdravo Andro b'jeli u Slovinj dođe.
 Kad je b'jela bio preko grada,
 neva ga je s prozora gledala; 30
 netom Andra očima videla,
 živu joj je srcu omilio;
 pred b'jele je dvore išetala,

l'jepo mlada Andra pričekala,
 njemu se je l'jepo poklonila. 35
 Andra vodi kule u visoke,
 njome Andro l'jepe dare dava.
 Prima dare banica đevojka,
 prima dare, ma ne gleda na nje
 nego Andru lišce u rumeno 40
 i njemu je mlada govorila:
 »L'jep ti si mi, moj đevera Andro!
 L'jepo t', Andro, tvoje lišce imaš!
 Ne bi rek'o, moj mili đevera,
 da vas j' ista porodila majka. 45
 Moj đevera, volila bih tebe,
 tebe, Andro, u košulji tankoj
 nego kralja, mila brata tvoga,
 sv'jetla kralja zlatu u suhomu.«
 Kad đevojka primila darove, 50
 l'jepo mlada Andra darovala:
 dala mu je sa zlatom košulje;
 a kakva je ta košulja tanka!
 Žica platna, a četiri zlata,
 po njoj zlatne izvetene* grane; 55
 đevera je bolje darovala
 nego kralja, vjerenika svoga.
 Kad je Andro b'jelu dvoru doš'o,
 l'jepo ga je kralju pričekao,
 njemu Andro l'jepe kaže dare 60
 što ga svoja neve darovala.
 Kad je kralju darove vidio,
 on je Andru bratu govorio:
 »Andrijica, moj rođeni brate,
 l'jepo te je neve darovala, 65
 bolje nego mene, sv'jetla kralja,
 sv'jetla kralja, vjerenika svoga;
 neka, Andro, i meni je drago
 kad te l'jepo miluje nevjesta.«
 Iza toga do malo bremena, 70

* Izvezene? (prim. prir.).

često Andro u lovak hodio,
 on se svoje u neve svraćao
 dok je nevi lišce obljubio;
 kad devojci lišce obljubio,
 devojka je u čedo zapala. 75
 Ni tu vele ne prođe bremena,
 njome kralju b'jelu knjigu piše:
 »L'jepa Mare, vjerenice moja!
 Evo ima godina danaka
 da sam tebe, dušo, isprosio, 80
 s tobom tvrdu vjeru uhitio:
 poslaću ti kralju pohodnike
 u nedelju koja prva dođe
 da pohode tanko tvoje ruho;
 u drugu ću svate sakupiti, 85
 do'ću, dušo, po te svatovima.«
 Kad devojci b'jela knjiga pade,
 jedna ti se u srdašcu nađe!
 Mislit' stala što bi učinila;
 sve mislila, na jednu smislila; 90
 ona Andru b'jelu knjigu piše:
 »Andrijica, moj mili đevero!
 Ti si moje lišce obljubio,
 tvoje mi je pod pojasom čedo;
 otkadar si mene obljubio, 95
 veće, Andro, u lovak ne ideš.
 Sad mi od kralja b'jela knjiga pade
 da će meni poslat' pohodnike
 u nedelju koja prva dođe,
 u drugu će sakupit' svatove 100
 i po me će doći 'svatovima.
 Ja kako ću, moj mili đevero,
 s malahnijem pod pojasom čedom?
 Netom mladi pohodnici dođu,
 devojke će poznavati mene, 105
 sv'jetlomu će kralju povideti,
 pogubiće i tebe i mene.
 Neg' te molim, moj mili đevero,
 moli kralja, mila brata tvoga,
 da mi ne šlje budimsku gospodu 110

on devojci meni u pohode,
 neg' da pošlje vaše sestre drage
 da me ona pohoditi dođe.«
 A kad Andru b'jela knjiga pade,
 knjigu štije kraljeviću Andro, 115
 knjigu štije, od brata je krije.
 Sv'jetal ga je kralju ugledao,
 Andrijici bratu govorio:
 »Andrijica, brate, dobro moje!
 Otkle t', Andro, mala knjiga pade, 120
 kad je štiješ, od mene je kriješ?
 Oli si se, brate, dobro moje,
 oli si se đegod zaručio,
 pa ti knjiga pade od devojke?
 Kaži meni kako bratu tvomu 125
 da ja tvoje znadem vjerenice.«
 Govori mu mladi Andrijica:
 »Sv'jetal kralju, brate, dobro moje!
 Nije knjiga moje od devojke,
 ja se n'jesam Andro zaručio, 130
 nego mi je mala knjiga pala
 od Slovinja, grada bijeloga,
 od banice, tvoje vjerenice:
 kad joj slati budeš pohodnike,
 da joj ne šlješ budimske plemiće 135
 er se mlada stidi od junaka;
 neg' da pošlješ naše sestre drage
 da ti sestra pohodi devojku.«
 Sv'jetal kralju Andru govorio:
 »Andrijica, brate, dobro moje! 140
 Kad je naša sestra udomljena
 i ona se svaki danak nada
 da će čedo poroditi malo!«
 Kad je Andro na noge skočio,
 ide na dvor svoje sestre drage, 145
 sestri svojoj ide u kamaru,
 sestru svoju u dušek u nađe.
 Andro sestri svojoj govorio:
 »Sestro moja, l'jepo ti t' je Bog d'o,
 đe ti dosad u dušek u spavaš! 150

A meni se vražija zgodila
 u Slovinju — da bi izgorio!
 Kad je kralju drago isprosio,
 ja sam njome darove odnio, 155
 đevojci sam srcu omilio,
 a ja njome i meni ona je;
 ja sam često u lovak hodio,
 u moje se ja neve svraćao
 dok sam njome lišce obljubio;
 a kad sam joj lišce obljubio, 160
 đevojka je u čedo zapala.
 Sad joj kralju šalje pohodnike
 u nedelju koja prva dođe,
 a drugu će kićene svatove.
 Kad je vide budimski plemići, 165
 đevojku će mladu poznavati,
 sv'jetlomu će kralju povideti,
 on bi kralju pogubio mene.
 Moli tebe banica đevojka
 da ti njome u pohode dođeš.« 170
 Kad je mlada svoga čula brata,
 iz dušeka na noge skočila,
 gospodaru šeta na kamare
 i njemu je mlada govorila:
 »Sv'jetal bane, dragi gospodare! 175
 Šlje me kralju, brate, dobro moje,
 da mu mladoj pođem u pohode.
 Gospodare, ja poći hoću li?«
 Sv'jetal joj je bane govorio:
 »Ti kako ćeš, moja ljubi, poći, 180
 kad se mlada svaki danak nadaš
 da ćeš malo poroditi čedo?
 Ti ne hodi, draga ljubi moja;
 neka pošlje koga mu je drago.«
 Sv'jetlu banu govori ljubovca: 185
 »Hoću, bane, dragi gospodare!
 Po'ću mojoj u pohode nevi,
 pa što god mi sreća i Bog dade.«
 Sv'jetal bane govori ljubovci:
 »A ti pođi, draga ljubi moja! 190

Da b' se čedu dogodilo štogod,
 ljubi moja, ne hodi u dvore.«
 A kad bana svoja ljubi čula,
 ona ide pa se resi l'jepo.
 A kad se je l'jepo uresila, 195
 ona pođe Slovinju b'jelomu.
 Zdravo mlada b'jel u Slovinj dođe
 i banicu u dušeke nađe.
 Kad videla svoje z'ove drage,
 pocmilila kako zmija ljuta; 200
 svoja joj je govorila z'ova:
 »Ti ne cmili, draga moja neve!
 Sve je meni Andro povidio.
 Draga moja, ustani se, nevo,
 i mi troje* ho'mo u džardine⁴⁴ 205
 da beremo po džardinu cv'jeće.«
 A kadar je mlada razumjela,
 iz dušeka na noge skočila,
 pa mi one u džardine idu.
 Sestra draga budimskoga kralja 210
 bere mlada po džardinu cv'jeće;
 kad je došla ruže do rumene,
 prignula se cv'jetak da ubere,
 skoči ljuta iz ružice zmija;
 prepade se budimska banica, 215
 ona mrtva porodila sina!
 Kad videla banica budimska,
 cmili jedna i suze prol'jeva
 er se boji svoga gospodara,
 er joj bane u Budim ne dade; 220
 stisne srce tvrđe od kamena,
 ona čedo malo uzimala,
 ukopa ga ruže pod rumene,
 pa mi one b'jelu dvoru idu.
 Kad je sutra b'jelo jutro bilo, 225
 čedo rađa slovinska banica,
 čedo malo, ma je muška glava;

* Tko je taj treći? (prim. prir.).

⁴⁴ Džardin = giardino (tal.) = Perivoj.

čedo mlada svojoj z'ovi dava
 kak' da ga je ona porodila.
 To joj nevi puno milo bilo, 230
 pa mi stane malu knjigu piše
 sv'jetlu kralju, milu bratu svomu;
 ovako mu u toj knjizi piše:
 »Sv'jetal kralju, brate, dobro moje!
 Čedo sam ti porodila malo 235
 u banice, tvoje vjerenice;
 miluje ga vjerenica tvoja.
 Ma te molim, brate, dobro moje,
 sad ne kupi kićene svatove
 dokle tvoja ne ozdravi sestra; 240
 kadar tvoja ozdravim sestrice,
 kupi svate, hodi po devojku.«
 A kad kralju b'jela knjiga pade,
 to je njemu vrlo milo bilo
 đe mu sestra porodila sina. 245
 Pa se kralju na noge skoćio,
 ide na dvor budimskoga bana,
 sv'jetla bana, svojega u svaka.
 Kad mu kralju b'jeli na dvor dođe,
 on je sv'jetlu banu govorio: 250
 »Čestito ti, bane, moj svojače!
 Ljubi tvoja, a sestrice moja,
 ljubi tvoja porodila sina
 u banice, moje vjerenice!
 Miluje ga moja vjerenica 255
 i meni je knjigu nakitila
 da ja kralju ne kupim svatove
 dokle moja ne ozdravi sestra.
 Kad ozdravi draga sestra moja,
 da ja kupim gospodu u svate 260
 i da idem 'svatim' po devojku.«
 Kad je bane sv'jetla kralja čuo,
 to je njemu puno milo bilo
 đe mu ljubi porodila sina;
 sv'jetlomu je kralju govorio: 265
 »Sv'jetal kralju, moj mili šurače!
 Koliko je moje govorenje,

prokleta joj bilo neslušanje
 da ne ide Slovinju b'jelomu!
 Evo joj se mojom vjerom kunem: 270
 da b' se čedu štogod dogodilo,
 neću ti je u dvore primiti.«
 To je malo br'jeme postajalo,
 br'jeme malo, dva mjeseca dana,
 kupi kralju kićene svatove 275
 i on ide 'svati'* po devojku.
 L'jepo su ga tamo pričekali
 a iz dvora bolje otpravili.
 Svi svatovi šeno i veselo,
 neveselo pod v'jencem nevjesta 280
 er se straši što je obljubljena.
 Svoja joj je govorila z'ova:
 »Ne straši se, draga moja neve,
 ne straši se što si obljubljena!
 Kadar večer bude do večeri, 285
 kralja ću ti vinom izopiti:
 neće kralju poznavati tebe.«
 U to došli kraljeve u dvore.
 Da ko vidi sestrice kraljeve!
 Na kralja je vinom navalila, 290
 rujn'jem vinom od devet godina,
 a rakijom triput prepecanom;
 vodom vinom** ne slavi studenom,
 neg' ga slavi žeženom rakijom.
 Će je pio, tu je i zaspao. 295
 Pa ga sestra uze u naruče,
 pa ga nosi b'jele u kamare;
 na meki ga dušek položila,
 ukraj njega kićene nevjeste.
 Kad se kralju od sna probudio, 300
 on mi ljubi banice devojke;
 pozna kralju da je obljubljena:
 sv'jetal kralju na noge skočio
 i sestri je svojoj govorio:

* Vjerojatno treba »'svatim'« (: sa svatima) (prim. prir.).

* Zacijelo treba čitati »vino« (prim. prir.).

»Bor t' ubio, draga sestro moja! 305
Kakve si mi dovela đevojke?
Đevojka je moja obljubljena!«
Sv'jetlu kralju govori sestrice:
»Muči, brate, grlo te boljelo,
da ne čuje kogod od svatova, 310
da se, brate, ne baleču s tobom!
Ti se sinoć jesi izopio,
u vinu si đevojke ljubio,
a sad ne znaš, — da te bor ubije!
Utros ne znaš da si je ljubio.« 315
A kad kralju svoju sestru čuo,
jedva se je malo utažio.

Ženidba slovinskoga bana

(Kate Murat)

Knjigu piše mlada Budimkinja,
sestra mlada devet Jugovića,
i šalje je Slovinju b'jelomu,
sv'jetlu banu, vjereniku svomu;
ovako mu u toj knjizi piše: 5
»Sv'jetli bane, milo moje drago!
Kupi svate kad god ti je drago
i ti hodi po me 'svatovima;
m' ako tvoju sestru ne dovedeš
a u tvo'ijem svatim' kićenijem, 10
ti ne hodi ni muči svatove
er te neću uzeti đevojka.«
A kad banu b'jela knjiga pade,
knjigu lega od Slovinja bane,
knjigu lega, na nju se smijeje. 15
Gledala ga draga sestra svoja;
đevojka je bratu govorila:
»Sv'jetal bane, brate, dobro moje!
Otkle tebi b'jela knjiga pade
kad je legaš i na nju se sm'jeješ?« 20
Sv'jetal bane sestri govorio:
»L'jepa Mare, draga sestro moja!
Evo meni b'jela knjiga pade
iz Budima, bijeloga grada,
a od moje mlade vjerenice: 25
da ja idem 'svatim' po đevojku,
sv'jetal bane, kad god mi je drago;
ako tebe sestre ne dovedem
u mojijem svatim' kićenijem,
da ne idem ni mučim svatove, 30
da me neće uzet'* đevojka.«

* Valjda treba »uzeti« (prim. prir.).

Sv'jetlu banu sestra odgovara:
 »Sv'jetal bane, moj rođeni brate!
 Neću, brate, tvoje u svatove
 a da bi se nigde ne ženio 35
 a ni mlade đevojke vodio!«
 Sv'jetal bane sestri odgovara:
 »Zašto nećeš, draga sestro moja?
 Zašto nećeš moje u svatove?
 Ol' je moja ljubljena đevojka?« 40
 Sv'jetlu banu sestra odgovara:
 »Sv'jetal bane, brate, dobro moje!
 Tvoje drago u Budimu raslo
 a ja mlada gradu u Slovinju:
 Ja ne znam, brate, dobro moje, 45
 je li tvoja ljubljena đevojka,
 neg' ja neću tvoje u svatove.«
 Kad je bane svoju sestru čuo,
 to je banu puno žao bilo.
 Ide na dvor mila dunda svoga, 50
 dunda svoga, od Slovinja kneza;
 govori mu Banović Sekule:*
 »O moj dundo, od Slovinja kneže!
 Evo mi je pala knjiga mala
 iz Budima, bijeloga grada, 55
 a od mlade moje vjerenice:
 da ja kupim kićene svatove
 i da 'svatim' idem po đevojke;
 ako moje sestre ne dovedem,
 da ne idem ni mučim svatove. 60
 A sad, kneže, dundo, dobro moje,
 neće Mare, draga sestra moja,
 neće meni bratu u svatove.
 Tebe molim, dundo, dobro moje,
 moli Mare, drage sestre moje, 65
 da mi moje u svatove dođe.«
 A kad ga je dundo razumio,
 ide na dvor od Slovinja bana;

* Samo ovdje doznajemo ime bana (prim. prir.).

kadar banu b'jeli na dvor dođe,
 šeta k Mari, sestrici banovoj, 70
 šeta kneže k njome u kamare,
 đevojci je dundo govorio:
 »L'jepa Mare, draga ćerce moja!
 Jesi li se uresila l'jepo,
 u svatove bratu spravila se?« 75
 Mlada knezu govori đevojka:
 »A moj dundo, od Slovinja kneže!
 Nit' se spravljam, spravljat' niti ću se.
 Ne bi bratu u svatove pošla
 baš da bi se nigda oženio 80
 a ni mlade đevojke vidio.«
 Đevojci je dundo govorio:
 »Zašto nećeš, draga ćerce moja,
 zašto bratu u svatove nećeš?
 Al' se kralja bojiš budimskoga? 85
 Dok t' je zdravo tvoga dunda glasa,
 ti se ne boj n'jednoga junaka,
 baš ni njega budimskoga kralja.
 Ćerce moja, ti se resi l'jepo,
 hodi banu bratu u svatove, 90
 ćerce moja, i ja idem s tobom.«
 Kad đevojka svoga čula dunda,
 na dundu je srca milostiva,
 ona bratu hoće u svatove.
 Pa mi zove trides' drugarica 95
 da đevojci rese lišce b'jelo.
 Resile je trides' drugarica
 ni u velo ni u b'jelo platno
 neg' u svilu i u suho zlato,
 biser droban i kamenje drago, 100
 da je mlada bolja u svatima;
 jes' đevojka i od sebe l'jepa,
 a kad se je uresila l'jepo,
 a kakva je — vesela joj majka!
 Da bi stala suncu na zdrakove, 105
 i žarko bi sunce osvojila!
 Pa s' otele svati otpravili,
 zdravo došli Budimu b'jelomu.

Kad su bili b'jela preko grada,
 videla ih straža s b'jela grada, 110
 budimskoga dozivali kralja:
 »Sv'jetal kralju, dragi gospodaru!
 Ev' odovud od Slovinja bana,
 ide bane i vodi svatove,
 u svatima vodi sestre svoje; 115
 a kakva je, sv'jetla kruno naša,
 a kakva je sestrice banova!
 Više valja Slovinjka đevojka
 i desnica, ruka đevojčina,
 neg' tridesti budimsk'jeh nevjesta!« 120
 Kad je kralju stražu razumio,
 ovako je njome govorio:
 »Vama borja, stražo s b'jela grada!
 Pokliknite iza svega glasa,
 vi recite, stražo s b'jela grada: 125
 'Koji junak ide s svatovima
 iz Slovinja put Budima grada,
 ako svoje ne uvede svate
 u kraljeve dvore u bijele,
 neće zdravo proći preko grada 130
 ni provesti svata nijednoga!'«
 Kad je kralja straža razumjela,
 iza svega glasa pokliknuli:
 »Koji junak ide 'svatovima
 iz Slovinja put Budima grada, 135
 ako svoje ne uvede svate
 u kraljeve dvore u b'jele,*
 neće zdravo proći preko grada
 ni provesti svata nijednoga!«
 Kad to čula đevojka banica, 140
 jes' đevojka mlada govorila:
 »M' ajde neću dvore u kraljeve.«
 Đevojci je govorio dundo:
 »Zašto nećeš, Mare, ćeri moja?
 Svi hoćemo dvore u kraljeve, 145

* Zacijelo treba »bijeje« (prim. prir.).

svati moji n'jesu od baleka.
 Kad dođemo dvore na kraljeve,
 kralju će nas l'jepo pričekati,
 ja ću mu se prvi pokloniti,
 a za mnom će od Slovinja bane, 150
 a za banom svi svatovi redom;
 a ti, moja, najposlije, ćerce.
 Ti se kralju pokloni lijepo
 s rusom glavom do svilena pasa;
 ti mu reci, draga moja ćerce: 155
 'Klanjam ti se, sv'jetla kruno moja!
 Još da znadem u Budimu zakon,
 ja bi vam se bolje poklonila:
 s rusom glavom do crne zemljice;
 bih ljubila desne ruke vaše, 160
 crnu zemlju đe vam noge stoje.'«
 U to dođu na kraljeve dvore.
 L'jepo ih je kralju pričekao.
 Prvi mu se kneže poklonio
 a za njime od Slovinja bane, 165
 a za banom svi svatovi redom,
 najposlije lijepa đevojka;
 l'jepo mu se mlada poklonila
 s rusom glavom do svilena pasa.
 Đevojka je kralju govorila: 170
 »Klanjam ti se, sv'jetla kruno moja!
 Da ja znadem u Budimu zakon,
 još bi vam se bolje poklonila:
 s rusom glavom do zemljice crne,⁴⁵
 ljubila bi desne vaše ruke, 175
 crnu zemlju đe vam stoje noge!«
 Sv'jetal kralju govori đevojci:
 »Ne, đevojko, draga dušo moja!
 Ne, đevojko, desne ruke moje,
 neg' ja, dušo, b'jelo lišće tvoje, 180
 a ja tvoje a ti hoćeš moje!«
 Sv'jetlu kralju govori đevojka:
 »Nećeš lasno, sv'jetla kruno moja!

⁴⁵ Ovim sam redom čuo.

Nećeš lasno — vjera ti je moja!«	
Pa šetali u kraljeve dvore.	185
Kralj ih sv'jetal za sopru stavio:	
prvi sjede od Slovinja kneže,	
a uz njega od Slovinja bane,	
a uz bana svoja sestra draga;	
on se kralju oko sopre šeta,	190
na đevojku često pogleduje,	
svijetlu je banu govorio:	
»Sv'jetal bane, vjerna slugo moja!	
Lijepe ti, bane, sestre imaš!	
Bi sudila i božija pravda	195
to da se je gojilo za kralja.	
Još bi tebi nešto povidio	
a od tvoje mlade vjerenice,	
da* li, bane, ne zameći kavge	
er đevojka devet braće ima,	200
da ti ne bi izgubio glave.	
Ono što je tvoja vjerenica,	
ono 'e mlada moja jaranica;	
otkadar je mlada ponarasla,	
jes' ljubila mene sv'jetla kralja;	205
sinoć sa mnom na večeri bila	
i sa mnom je nojcu noćevala;	
kad je sa mnom u dušeku bila,	
tvoje mi je sestrice prodala	
da obljubim dragu sestru tvoju,	210
pa ljubljenu vratim put Slovinja.	
Ne b' đevojci toga učinio	
za u glavi oba oka moja,	
nego ću se oženiti za nju.«	
Kad je bane te začuo glase,	215
to je njemu puno žao bilo;	
muči bane, ne govori ništa,	
nego ide na dvor u đevojke.	
Kad je bane u đevojke doš'o,	
tamo su ga l'jepo pričekali,	220
poštovali, đevojke mu dali.	

* Mjesto »ma«? (prim. prir.).

Išetala đevojčina majka,
 svatim' l'jepe izn'jela darove,
 sve svatove l'jepo darovala,
 svakom svatu što je za kojega, 225
 barjaktaru na barjak jabuku
 a đeveru od Slovinja knezu,
 njemu knezu pod v'jencem nevjestu.
 Otolen se svati otpravili.
 Kad su bili goricom zelenom, 230
 junak dobar od Slovinja kneže,
 on je svoga konja ustavio,
 sve svatove naprijed pustio
 a on kneže ide za svatima.
 Kad su došli vode na studene, 235
 da ko vidi od Slovinja kneza!
 Đevojke je mlade uhitio,
 izvali je konju iz seldoca,
 u hladnu je vodu uvalio,
 jes' je hladna zan'jela vodica. 240
 Pa poklikne od Slovinja kneže:
 »Ajme, đe ste, kićeni svatovi!
 Velika se nama dogodila:
 u putu nam ožednje nevjesta,
 ona vode pošla na studene 245
 da se hladne napije vodice,
 u hladnu se vodu utopila,
 jes' je hladna zan'jela vodica!«
 Kad to čuli banovi svatovi,
 to je njima puno žao bilo, 250
 njima žao, sv'jetlu knezu milo.
 Zdravo došli Slovinju b'jelomu.
 Kad su bili preko b'jela grada,
 sve išeta malo i veliko
 i on kralju b'jela od Slovinja 255
 ne da vidi bana ni svatove
 ni njegove pod v'jencem nevjeste
 nego Mare, sestrične banove,*

* Sad nije jasno tko se utopio, odnosno što se dogodilo s Marom (prim. prir.).

erbo misli da će im se vratit'.
Kad videli da nije devojke,
to ž'o bilo svoj gospodi redom
a najviše kralju od Slovinja:
mislio se oženiti za nju.

260

Vjerenica cara od Stambola na silu

(Kate Murat)

Knjigu piše care od Stambola
 a na ruke kralja budimskoga;
 ovako mu u knjizi kitio:
 »Sv'jetal kralju b'jela od Budima!
 Čuo care jesam od drugoga 5
 da ti imaš l'jepu sestru svoju
 po imenu mladu Margaritu;
 daj je meni za ljubovce moje,
 ja ću tebi blago silnovito.«
 A kad kralju b'jela knjiga pade, 10
 kad vidio što mu care piše,
 on mi caru drugu otpiše:
 »Sv'jetal care, dragi gospodare!
 To ko ti je, care, lagovao,
 da b' n'jednoga dobra ne vidio, 15
 da ja kralju moju sestru imam?
 Nemam, kralju, od roda nikoga;
 kore mene budimska gospoda
 da sam mladi, kralju, hurjadine.«
 Iza toga do malo bremena, 20
 kad je kralju na objedu bio
 s Margaritom, svojom sestrom dragom,
 kralju sestru često pogleduje
 i sestri je svojoj govorio:
 »L'jepa ti si, draga sestro moja! 25
 Lijepo ti imaš lišce tvoje!
 Ljubi mene, brata rođenoga;
 bolje mene nego tuđinoga.«
 Kad je Marge svoga čula brata,
 u lišcu je kolur prom'jenula; 30
 muči mlada kolik' da ne čuje.
 Drugi joj je volat govorio:
 »Margarito, draga sestro moja!

Lijepo ti imaš lišce tvoje!
 Ljubi brata, mene, rođenoga; 35
 bolje mene nego tuđinoga.«
 Sv'jetlu kralju sestra odgovara:
 »Što to rečeš, brate, dobro moje,
 što to rečeš, da od Boga nađeš?
 Kad bi bratac sestrice ljubio, 40
 bi se vedro nebo raspuknulo,
 iz neba bi dolećeale str'jele,
 udarale i tebe i mene,
 pod nama se zemlje raspuknula,
 proždrla bi i tebe i mene!« 45
 Kad je kralju svoju sestru čuo,
 ž'o mu bilo, ništa joj ne reče;
 iza sopre na noge skočio,
 pođe kralju svoje u kamare
 i uzimlje divit i artije, 50
 stane kralju b'jelu knjigu piše
 i šalje je Stambolu b'jelomu
 a na ruke caru od Stambola;
 ovako mu u knjizi kitio:
 »Sv'jetal care, dragi gospodare! 55
 Mo's li znati al' se spominjati,
 gospodaru, nije damno bilo,
 kad si moju ti sestru prosio?
 Ja sam, kralju, tebi lagovao
 da ja nemam drage sestre moje; 60
 imam, care, dragi gospodare,
 imam l'jepe mlade Margarite:
 da t' onaka ka Stambolu dođe,
 bi Stambola b'jela pomamila
 i u njemu čestitu gospodu. 65
 Nego, care, dragi gospodare,
 ti sakupi tridesti Turaka,
 š njima pošlji mlada vezijera,
 ti ih pošlji pod Budim na vodu;
 ja ću kralju 'svojom sestrom doći, 70
 š njom ću šetat' krajem vode hladne;
 nek' poskoči tridesti Turaka
 i uhiti dragu sestru moju,

dovede je tebi, gospodare;
ja ću kralju u Budim pobjegnut'.« 75
A kad caru b'jela knjiga pade,
kad vidio što je nakićeno,
od veselja u knjigu celiva,
od milosti u njedra je baca,
vez'jeru je care govorio: 80
»O vez'jere, moj po Bogu brate!
Sakupi mi tridesti Turaka,
sve plemića i gospodičića,
š njima pođi pod Budim na vode:
hoće doći od Budima kralju 85
š l'jepom Margom, dragom sestrom svojom,
šetaće se krajem vode hladne;
neka skoče tridesti Turaka
i uhite mladu Margaritu,
slugo moja, meni dovedi je; 90
l'jepo ću te care darovati.
Ako mladu ne dovedeš Margu,
ti ne hodi Stambolu b'jelomu:
bi te Bo' zna care objesio
na vratima bijela od grada 95
kud prohodi malo i veliko.«
A kad ga je vez'jer razumio,
skočio se na noge lagahne
i l'jepo se vez'jer uresio;
a kad se je uresio l'jepo, 100
on sakupi tridesti Turaka,
sve plemića i gospodičića,
š njima ide pod Budim na vodu.
Kad su vodu došli na studenu,
posjeli su oko vode Turci. 105
Kralju sestri svojoj govorio:
»L'jepa Marge, draga sestro moja,
sestro moja, ho'mo u pošedbe,
ne do dalje, draga sestro moja,
ne do dalje neg' do vode hladne.« 110
Sv'jetlu kralju sestra odgovara:
»Tebi fala, brate, dobro moje!
Ja ti sestra u pošedbu neću.
Otkad mi je preminula majka,

n'jesam Marge u pošedbi bila; 115
 neć' ni danas, brate, dobro moje.
 Ja sam noćas malo spala sanku,
 malo spala, čudan mi se sn'jeva:
 da sam Marge u pošedbu pošla
 s tobom kraljem, bratom rođenijem, 120
 da se s tobom oko vode šetam,
 iza vode Turci poskočili
 i devojkę mene uhitili;
 a ti da si u Budim pobjeg'o,
 ja da sam te, brate, dozivala 125
 i živ'jem te Bogom zaklinjala
 da me ne daš u turaške ruke;
 ti da n'jesi nimalo hajao,
 nego da si u Budim pobjeg'o;
 mene Turci vode kroz planinu 130
 u Stambola, bijeloga grada,
 a na ruke caru od Stambola;
 da nijesam, brate, dobro moje,
 živa stojni u Carigrad došla,
 neg' da mi je živo puklo srce; 135
 prije neg' sam Stambola videla,
 da sam mrtva ka Stambolu došla;
 da me žali care od Stambola,
 da me mrtvu u Budim vratio
 a za tvoju veliku sramotu; 140
 da me žale gospoda budimska,
 da su tebe, brate, uhitili
 a i tvoju krunu ugrabili,
 tebe jadna da su objesili
 sred Budima, grada bijeloga, 145
 a za tvoju veliku sramotu;
 a gospoda mene ukopali.«
 Kad je kralju svoju sestru čuo,
 sv'jetal kralju sestri govorio:
 »A ne luduj, draga sestro moja! 150
 U san, sestro, vjerovat' ne valja:
 san je klapa, a Bog je istina.
 Sestro moja, neg' se resi l'jepo,
 ho'mo, moja, u pošedbu, sestro,
 ne do dalje neg' do vode hladne.« 155

Kad to čula Margarita mlada,
 ona se je stala resit' l'jepo,
 pa đevojka u pošedbu ide
 'sv'jetlijem kraljem, mil'jem bratom svo'ijem.
 Kad su bili b'jela preko grada, 160
 išetalo malo i veliko
 za gledati mlade Margarite
 erbo ima godinica dana
 da je njome preminula majka;
 nije Marge prozor otvorila 165
 ni na prozor glave iznosila.
 Čudila se budimska gospoda
 kako Marge u pošedbu ide
 'sv'jetl'jem kraljem, mil'jem bratom svo'ijem.
 U to oni prođu preko grada, 170
 zdravo došli vodu na studenu.
 Đevojka se oko vode šeta
 'sv'jetl'jem kraljem, mil'jem bratom svo'ijem;
 iza vode poskočili Turci
 i đevojku l'jepu uhitili 175
 i vode je Stambolu b'jelomu.
 Đevojka je brata dozivala:
 »Sv'jetal kralju, brate, dobro moje!
 Tako t' Boga i svetoga Luke,
 ne daj mene u turaške ruke!« 180
 Sv'jetal kralju i ne haje za to,
 nego b'jeli u Budim pobjeg'o.
 Turci Margu vode niz planinu;
 cmili Marge kako zmija ljuta
 i moli se carevu vez'jeru: 185
 »Pusti mene, dragi gospodare!
 Daću tebi perje i prstene
 što valjadu blaga nebrojena.«
 Govori joj carev vezijere:
 »Margarito, draga dušo moja! 190
 Dušo moja, bih pustio tebe,
 živo si mi srce izranila;
 ma ne smijem, draga dušo moja
 erbo mi je care zapr'jetio,
 ako tebe ne dovedem njemu, 195
 da će mene care objesiti

a o vrata od Stambola grada
 đeno gleda malo i veliko.
 Bor ubio kralja, brata tvoga,
 koji te je on caru prodao!« 200
 Moli mu se mlada Margarita:
 »O vez'jere, dragi gospodare,
 a tako ti sunca i mjeseca
 i tvojega sveca Muhameda,
 uzmi korde, os'jeci mi glave 205
 baci mene gore u zelene
 da me ije od gore zvjerenje;
 ne vodi me Stambolu b'jelomu
 a na ruke cara čestitoga!«
 A kadar je vez'jer razumio, 210
 niz lišće je suze oborio,
 on mi taži mladu Margaritu;
 đevojci je vez'jer govorio:
 »Nemoj cmilit', draga dušo moja!
 Ja ne mogu učiniti ino, 215
 nego valja dovesti te caru.
 Nemoj cmilit' ni suze prol'jevat',
 nemoj žalit', draga dušo moja,
 ti Budima grada bijeloga.
 Ovo ti se mojom vjerom kunem; 220
 kad ti dođeš Stambolu b'jelomu,
 kad ti vidiš Stambola b'jeloga,
 po Stambolu velike ljepote
 i careva dvora bijeloga,
 oko dvora bočje i naranče, 225
 sinje more i po njem' đemije,
 na đemijam' momke i mrnare,
 nećeš cmilit i suze prol'jevat'.
 Ti ne ideš caru za gospođe.«
 Kad to čula mlada Margarita, 230
 gore se je pomamila mlada,
 nikako se utažit' ne može,
 od jada joj živo srce puklo,
 na vez'jera naslonila glavu.
 Kad vidio carev vezijere 235
 da je mlada umrla đevojka,
 cmili vez'jer i žali đevojke

i proklinje kralja budimskoga:
 »Proklet bio, od Budima kralju!
 Proklet bio što si učinio! 240
 Što na silu prodaješ sestrice?«
 U to vez'jer ka Stambolu pade.
 Kad je bio preko b'jela grada
 a na pogled od careva dvora,
 gled'o ga je care sa prozora; 245
 vidi care s visoka prozora,
 vidi l'jepu na konju devojku,
 ne zna care da je preminula
 nego misli care od Stambola
 da je tihi sanak uhitila, 250
 na vez'jera glavu naslonila.
 Šeta care pred bijele dvore,
 pod vez'jerom konja usprimao,
 jes' ovako care govorio:
 »Dobar doš'o, mladahan vez'jere! 255
 Što mi se je umorilo drago
 i na konju sanak uhitilo,
 na te, sinko, glavu naslonila?
 Daj je meni na bijele ruke
 da je nosim moje u odaje 260
 neka mlada tihi sanak spava.«
 Ali mu je vez'jer govorio:
 »Prodi me se, moj čestiti care!
 Nije mlada sanak uhitila,
 nego cmili goricom zelenom; 265
 ja je tažim, dragi gospodare,
 nikako je utažit' ne mogu:
 njoj od jada živo srce puklo.
 Ja je mrtvu vodim put Stambola
 er se, dragi, strašim, gospodare, 270
 da ti meni ne bi vjerovao,
 da me ne bi jadna objesio.«
 Kad vez'jera care razumio,
 niz lišce je suze oborio
 i proklinje kralja budimskoga: 275
 »Proklet bio, od Budima kralju!
 Proklet bio što si učinio!
 Što na silu prodaješ sesticu?«

I vez'jeru care govorio:
 »O vez'jere, moj po Bogu brate, 280
 vodi mi je ispred dvora moga
 da ne gledam ljepote djevojke,
 da ne puca živo srce moje!
 Odvedi je Budimu b'jelomu,
 sve recite što je i kako je; 285
 i da sam ih care pozdravio,
 u pozdravlju njima poručio
 da djevojku ukopaju l'jepo
 a u Budim, u svoju državu;
 da uhite svijetloga kralja 290
 pa da čine što je njima drago.«
 Kad je vez'jer cara razumio,
 djevojku je u Budim vratio
 a na ruke čestitoj gospodi,
 sve im vez'jer po istinu kaže, 295
 po istinu kakono je bilo:
 »Sv'jetal vas je pozdravio care,
 u pozdravlju vama poručio
 da djevojku l'jepo ukopate
 a u Budim, u vašu državu; 300
 a vi sv'jetla kralja uhitite
 i činite što je vama drago.«
 Kad videli budimska gospoda
 mrtvu jednu kraljicu djevojku,
 tu se kupi malo i veliko 305
 za gledati lijepe djevojke;
 tu su grozne suze prol'jevali.
 Glas dopade budimskomu kralju,
 to je kralju puno žao bilo,
 teško se je kralju prepadnuo, 310
 stane b'ježat bijela iz grada.
 Ma gospoda njega uhitili
 i sv'jetla su kralja objesili
 sred Budima, bijeloga grada,
 za njegovu veliku sramotu, 315
 a djevojku l'jepo ukopali.

Ženidba Maksima Crnojevića

(Pavo Murat)

Otkadar je postanuo svijet,
 nije ljevši procavtio cvijet
 što je jedna lijepa devojka
 čak daleko Mletku širokomu:
 čerca draga dužda mletaškoga. 5
 To se čudo na daleko čulo
 u Žabljaku više Arbanije;
 to j' obazn'o Crnojević Ivo,
 a on Ivo l'jepa sina ima
 po imenu Maksima mladoga 10
 da mu para u hiljadi nema;
 pa s' otole zdravo opravio,
 on mi pođe Mletku širokomu,
 njemu dužda obeća devojke.
 Ljepotu je vele pofalio 15
 i obeć'o Crnojević Ivo
 da ć' on imat' hiljadu svatova;
 a on dužda pet stotin' soldata.
 Duždu se je Ivo pofalio,
 ako nađe boljega junaka 20
 od Maksima, Ivanova sina,
 da mu digne sa ramena glavu.
 Tamo stoji petnaes' danaka
 i ispija rakiju i vino.
 Će će sreća, Će li će nesreća! 25
 U zemanu danaka petnaes'
 Maksima su dopanule šeše,
 Maksimu su izgrđele lice.
 Kad Maksimo šeše prebolio,
 a babo mu iz Mletaka dođe; 30
 kad je bio na pogled od dvora,
 ljubi ga je ugledala svoja,
 Maksimu je majka govorila;

* Sa stola (prim. prir.).

* Sa stola (prim. prir.).

a Maksimo ručnijem đeverom;
 a ostale koga ti je drago.«
 Pa tad uzme divit i artiju,
 pa nakiti listak knjige male.
 Kad Milošu mala knjiga pade, 75
 on dozivlje brata rođenoga:
 »Stani, brate, da te resim l'jepo,
 er daleko putovati imaš:
 čak daleko Arbaniji ramnoj,
 strini našoj ljubi Ivanovoj.« 80
 Kad je Obran brata razumio,
 svemu se je tomu domislio,
 pa je bratu svomu govorio:
 »Ja ću poći, ma mogu ne hodit'.
 Ako mene ne daruju l'jepo, 85
 ne dadu mi od Mletaka dare
 što me mlada daruje đevojka,
 ja se neću kazat' đuveglijom.«
 Ali mu je bratac govorio:
 »Sad se resi, Arbaniji ajde; 90
 a kad dođeš Arbaniji ramnoj,
 tad se, brate, godi za darove.«
 Brat je brata l'jepo uresio
 a sestra mu konja napravila,
 zagrne ga svilom do koljena, 95
 puštila mu kite do kopita.
 Pa se vrati dvore u bijele,
 pa uzimlje štita pozlaćena,
 pa ga bratu u ruku dodava
 i sestra je bratu govorila: 100
 »Na ti štita pozlaćena moga!
 Kadar budeš goricom zelenom,
 čijem ćeš se štitit' od sunašca
 da ti lišce ne tamni od sunca?«
 Pa se dobra na konja bacio. 105
 Da t' je videt' Obran Begovića!
 Tri put bolji od svake đevojke!
 Pa je sestri svojoj govorio:
 »Pravo reci, draga sestro moja!
 Kad ja tamo u đevojke dođem, 110

hoće li mi zabaviti, sele?«
 A sestrice bratu odgovara:
 »Ni vile ti ne bi zabavile,
 đe Vlahinja Mletkinja đevojka!«
 Pa s' otele Obran otpravio, 115
 zdravo pođe Arbaniji ramnoj.
 Dundo ga je l'jepo pričeka
 i ovako njemu govorio:
 »Dobar doš'o, nerođeni sinko!
 Hoćeš li me poslušati dunda? 120
 Kad sam ramn'jem u Mlecima bio,
 Maksimu sam đevojku prosio,
 huda me je sreća naučila
 da ga vele pofalio, sinko;
 a sad su ga pogrđele šese! 125
 Hoćeš li se kazat' duvegljom
 a Maksimo ručna za đevera?
 Ostale ti ni brojiti neću.«
 Ture* dundo l'jepo odgovara:
 »Hoću, dundo Crnojević Ivo! 130
 Ma kad dođem Mletku širokome,
 što me mlada daruje đevojka,
 da su l'jepi za mene darovi;
 ostale ti ni tražiti neću.
 Prije bi ti, dundo, dobro moje, 135
 prije bi ti glavu poklonio
 nego l'jepe od Mletaka dare.«
 Ali mu je dundo govorio:
 »Neka, sinko, da ti halan bilo!«
 Otolen se svati otpravili, 140
 zdravo došli Mletku širokomu,
 na prozoru Mletkinja đevojka
 a pokraj nje ostarjela majka.
 Ivo vodi hiljadu svatova,
 dužda spravi pe' stotin' soldata. 145
 Sve mi gleda lijepa đevojka,
 sve mi gleda s jednog na drugoga,

* Pjevač Crnojeviće smatra Turcima! (prim. prir.)

pa mi staroj majci odgovara:
 »O gospođo mila moja majko!
 Jes' istina, mila moja majko, 150
 da je lijep mило moje drago;
 ma do njega boljega junaka
 kojega su pogrđele šeše!
 On je, majko, roda gospodskoga;
 oni roda gospodskoga nije. 155
 Ma ja neću zametati kavge.
 Ma ti reci milu babu momu
 da boljega u svijetu nema
 od Maksima, vjerenika moga.«
 To joj majci puno mило bilo 160
 da se ne bi zametnula kagva.⁴⁶
 Trkom trči dvore pred bijele,
 gospodaru svomu govorila:
 »O moj dužda, dragi gospodare!
 U sv'jetu ga boljega ne ima 165
 od Maksima, đuveglije mlada;
 vodi njega dvore u bijele
 da mu l'jepe darovamo darove,*
 pred dvorom ću darivat' svatove.«
 Sve je svate l'jepo darovala, 170
 sve je svila i žeženo zlato.
 A Maksima** vodila u dvore,
 dala mu je sa zlatom košulju:
 žica svile a od zlata dvije,
 a na prsim' zmija upletena, 175
 a pod grlom glava izvedena;
 dva joj oka dva kamena draga
 pred ko'ijem bi večerati mog'o
 u ponoća kako i u podne
 i dvanaes' potkovati konja, 180
 sve po redu jedan do drugoga
 dvanaes' konja, dvanaes' junaka.
 Tad izvedu lijepe devojke

⁴⁶ Ova je metateza obična na Šipanu.

* Zacijelo treba »dare« (prim. prir.).

** Radi se o Obranu, lažnome Maksimu (prim. prir.).

i ostalo blago nebrojeno;
 s tez'jem dvore idu pred bijele. 185
 Kad su bili pred b'jelomu dvoru,
 evo starca od Mletaka dužda
 i on nešto pod pazuhom vuče,
 pa Maksima đuevgliju zove:
 »Đe s', Maksimo, đuevglijo naša? 190
 Srećan tvojoj u devojci bio
 i srećno je iz dvora vodio!
 Na ti ove korde okovane!
 Može tebi u nevolji valjat'
 a i danas u gori zelenoj; 195
 vjera tvrda da te izdat' neće!
 Niž nju su ti dva gajtana zlatna,
 svaki valja hiljadu dukata.«
 S tez'jem pode dvoru bijelomu.
 Kad su bili gori u zelenoj, 200
 često gleda pod v'jencem nevjesta,
 često gleda na Obrana svoga:
 ž'o to bilo Crnojević Ivu,
 pa j' ovako nevi govorio:
 »Nevo moja, biserova grano! 205
 Nemoj gledat' ti toga junaka,
 to ti nije milo tvoje drago;
 neg' pogledaj tvoga na đevera.
 Jesu ti ga pogrđele šeše,
 ma krivina ništa moja nije.« 210
 Kad to čuje pod v'jencem nevjesta,
 tad j' ovako njemu govorila:
 »A komu su od Mletaka dari?«
 Ali joj je starac govorio:
 »Ti ne misli svoje za darove, 215
 darovi su Obrani Begovića.«
 Tad pocmili iza svega glasa:
 »Ajme meni, jadna moja majko!
 Ak' ne bude sa zlatom košulja
 na Maksimu, vjereniku momu, 220
 vratiću se Mletku širokomu.«
 Kad to čuje Crnojević Ivo,
 tad govori Obrani Begoviću:

»Da' mi, sinko, sa zlatom košulju da se ne bi zametnula kavga.«	225
Ali mu je Obran govorio: »Kad mi digneš sa ramena glavu, tad mi digni sa zlatom košulju.«	
Tad pogleda jedan na drugoga i poleti jedan na drugoga,	230
tu se teška zametnula kavga:*	
sablje zveče a junaci ječe, jedan pane a drugi dopane, mrtvi s konja padaju junaci a konji ih kopitama gnječe.	235
Da ko vidi boja žestokoga, bi rekao i bi se zakleo, neće ostat' oka za svjedoka. Do podne se megdan dijelio, a kadar je popodnevu bilo,	240
pala magla od neba do tala, ne bi bratac brata poznavao, jedva se je megdan razmetnuo; još se ne bi megdan razmetnuo,	
al' ga više ko d'jeliti nema.	245
Izginuli sileni junaci. Tu pogine Obran Begovića: još se dobro ne zametla kavga, pogubi ga Crnojević Ivo;	
teško ga je Ivo udario	250
bojn'jem kopljem u prsi junaške i s crnom ga zemljom sastavio; tu poginu kićeni svatovi, svi izginu, ne ostane n'jedan,	
samo koji još u krvi ječi	255
hoće l' više svoje majke viđet'.	
I proklinje sreće i đevojke i njezine sa zlatom košulje, b'jela dana i gore zelene, hude orle i crne gavrane	260

* Za razliku od istoimene pjesme Starca Milije, ovdje nije sasvim jasno zašto je došlo do boja (prim. prir.).

što mu teške pozleđuju rane,
 ne dadu mu preminuti mirno.
 A ostane Crnojević Ivo
 i ostane dijete Maksime
 a i ona lijepa đevojka, 265
 kuku njome što će i kako će?
 Kad vidio Crnojević Ivo
 da su njemu svati izginuli,
 kad je čuo, jedna njemu majka,
 kako kunu ranjeni junaci, 270
 kako graču kroz maglu gavrani
 a orlovi graju sa junaka,
 sa junaka i ispod oblaka,
 od jada mu s' gledati ne dalo,
 od žalosti slušati ne mog'o. 275
 Pa on svoga i ne ište sina,
 svoga sina, mladoga Maksima;
 već uteče Arbaniji ramnoj
 i brez konja i kićen'jeh svata,
 brez đevojke i brez đuveglije 280
 i njegove proklete košulje:
 sve ostalo u gori zelenoj.
 A on junak, dijete Maksime,
 osta Maksim u gori zelenoj,
 suze roni, po razboju šeta 285
 i prevrće po krvi junake
 bi li đegod svoga baba naš'o,
 baba svoga Crnojević Iva,
 njega baba jal' l'jepe đevojke.
 Bože mili, na svemu ti fala! 290
 Dvije su se munje ukrstile,
 pokliknula sa oblaka vila:
 »Jadan bio, dijete Maksime!
 Ti ne traži starca baba tvoga,
 od jada je na dvor pobjegao.« 295
 Sluša dobro dijete Maksimo,
 dobro sluša, bolje razumije:
 on pogleda nebu pod oblake
 bi li b'jelu sagledao vilu:
 prije b'jela pobjegnula vila. 300

A kad čula lijepa đevojka
 da je Maksim ost'o u životu,
 zakukala kako kukavica
 ne bi li je Maksimo dočuo.
 To začuo dijete Maksimo. 305
 Kroz maglu je Maksim pogledao,
 to đevojku jedva razaznao;
 ide Maksim lijepoj đevojci.
 Jedva ide, ubila ga tuga,
 sa đevojke oka ne otimlje. 310
 Stoji mlada kako jela vita,
 teško se je jadna prepadnula
 a jošter se gore ucv'jelila.
 U lišcu je kolur prom'jenila,
 u nje mlade pobl'jedelo lišće 315
 kako b'jelo lišće m'jendulovo,
 a pod njome noge podigrale,
 a oko nje crna krv se mrzne,
 prolećaju orli i gavrani
 kako u gori oko vite jele, 320
 sa junaka raznašaju meso;
 ona mlada crnu krvcu gleda,
 gleda jadna orle i gavrane
 kako jedu meso sa junaka
 i crne im oči ispijaju. 325
 Stoji mlada k'o studena st'jena,
 svak bi rek'o ono će umr'jeti!
 I niz lišće grozne suze lije,
 a Maksima ni videla nije.
 U to Maksim đevojci dopade 330
 i đevojci jedva progovara:
 »Gledaj dobro, milo moje zlato,
 gledaj dobro, vidi naše sreće!
 Što je bilo kićenijeh svata,
 evo sve je danas izginulo, 335
 silno blago u gori ostalo
 i lijepa sa zlatom košulja,
 a sve s mene a i s tebe, dušo,
 i nas, zlato, teško ojadilo.
 Gledaj dobro, a pomisli bolje 340

kolike će zakukati majke
a ljubovce u crno se zavit'
pr'je bremena poradi nas, zlato.
Gledaj dobro, draga dušo moja,
pa mi reci je l' prilika, dušo, 345
da te vodim dvoru bijelomu,
mome dvoru v'jernu za ljubovcu
da ti slušaš jadne stare majke,
stare majke i ljubovce mlade
de kukaju sinje kukavice, 350
de kukaju i mene proklinju,
mene jadna, a i tebe, zlato?
Zli bi tebi svanivali dani
a gore ti noći dolazile
u našem dvoru bijelomu: 355
ne b' imala mira nikadara
nit' bi bila voljna ni slobodna
ni gospođa u dvoru svojemu.
Ti ne žali, draga dušo moja,
mene mlada, vjerenika tvoga, 360
već ti hajde babu na tragove.
Neka starac ne žali nimalo:
jesi l'jepa k'o na nebu sunce
a u baba blago nebrojeno;
žarko sunce, ti zapasti nećeš 365
u babinu Mletku širokomu
dok ne nađeš pram' sebi mjeseca,
ni lijepe sreće izgubiti;
ti se lasno udomiti hoćeš,
oči moje, tamo u Mlecima.« 370
To govori dijete Maksime,
na đevojku mladu pogleđuje,
muka mu se š njome rastaviti,
muka njemu a muka đevojci.
Ona mlada ljepota đevojka 375
sluša jadna, ne govori ništa:
nevolja joj govorit' ne dala,
u drago se zagledala mlada,
ne zna jadna što će i kako će.
A on Maksim i milo i drago 380

upro oči u đevojku dragu.
 Da je bilo stati ter gledati
 kako s' dvoje zagledalo mlad'jeh,
 bi se bio, Bo' zna, zaplakao
 i da ti je od kamena srce. 385
 Pa govori dijete Maksimo:
 »Zaludu je, i srce i dušo!«
 I uzimlje listak knjige male,
 stane pisat' knjigu na koljenu.
 Knjigu piše dijete Maksimo 390
 njemu starcu babu đevojčinu,
 sve mu Maksim po istini kiti,
 po istini sve kako je bilo,
 njemu duždu svoje jade kaže,
 njega stara tješio lijepo: 395
 »Sv'jetal dužde, taste nesuđeni!
 Ti ne žali, dragi gospodare,
 što ti se je draga ćerca tvoja,
 što ti se je natrag povratila.
 Gospodare, tu sramote nema: 400
 hud je adet u zemljama naš'jem:
 kad u svatim' zemetne se kavga
 i kad crna prolije se krvca
 radi mlade kićene nevjeste,
 da se vrati lijepa đevojka 405
 ona mlada b'jelu dvoru svomu
 neljubljena i nemilovana
 prije nego svome dragu dođe,
 dragu svomu u bijele dvore.
 Ti ne žali, dragi gospodare! 410
 Kad bi došla b'jelu dvoru momu,
 ne b' imala mira nikadara
 nit' bi bila voljna ni slobodna
 ni gospođa u dvoru svojemu.«
 Sve to gleda lijepa đevojka. 415
 Kad videla ljepota đevojka,
 ona mlada u plač udarila,
 suze lije, oko njeg' se vije
 k'o vinova oko br'jesta loza,
 vidi jadna što je i kako je. 420

Tažio je Maksim svoje drago,
 nju mi taži, b'jelu knjigu piše,
 na nju l'jepu često pogleduje;
 više na nju ljepotu devojk
 neg' u tanku knjigu na koljenu. 425
 Nju miluje rukom po obrazu,
 u medena celiva joj usta,
 nju celiva, grozne suze lije,
 pa uzdiše, sitnu knjigu piše.
 A kadar je knjigu nakitio, 430
 zagrlio lijepu devojk
 už nje usta svoja prislonio,
 poljube se i dva i tri puta,
 da je brojit', stotina bi bilo!
 Knjigu dava lijepoj devojci, 435
 plače Maksim, plače i devojka.
 Pa s' ustane na noge lagahne
 da mi ide moru na galije
 i da mlade ukrca devojke.
 Kad videla ljepota devojka, 440
 Arbaniji ramnoj pogledala,
 pa pogleda na mrtve junake,
 pa zakuka kako kukavica,
 njoj se mladoj ni s mjesta ne dalo.
 Nju mi tješi nesuđen Maksimo 445
 kako može i što bolje znade.
 A kad se je malo utješila,
 s Maksimom se jedva na put dala,
 na Maksima svog' se naslonila
 kako na bor u planini jela. 450
 Idu mladi, ne govore ništa,
 nevolja im govorit' ne dala,
 obojici živo srce puca
 er se mladi dijelit' imadu
 i više se videt' nikadara. 455
 Muči Maksim, muči i devojka;
 kriomice na nju pogleduje,
 a i ona na svoga Maksima,
 svrću oči sa trave na stranu,
 obojica dišu i uzdišu, 460

žalosna su lica i pogleda:
 jes' on Maksim dobar junak mladi,
 al' mu mlada srcu omiljela.
 Idu mladi tako ponapr'jeda,
 u putu se često ustavljali, 465
 među se se muče pogledali.
 Malo br'jeme po tom postajalo,
 došli mladi na pogled od mora,
 ugledali duždeve galije.
 Niz lišće su suze oborili, 470
 ne da im se mlad'jem naprijeda,
 po imenu stali su se zvati.
 Otole se jedva uputili,
 brzo došli duždu na galije.
 Kad videli duždevi brodari, 475
 teško su se oni začudili
 njemu mladu i l'jepoj devojci,
 pitali hi što je i kako je.
 Tu je njima Maksim povidio
 po istini sve kako je bilo, 480
 više plak'o nego govorio.
 Kad im Maksim svoje jade kaže,
 tu postoji tri četiri dana
 dok je br'jeme od polaska bilo.
 Kad je br'jeme od polaska bilo, 485
 da ko vidi dijete Maksima!
 Devojku im preporuči l'jepo
 da je vode Mlecim' bijelijem
 starcu babu duždu od Mletaka,
 zaklinj'o ih Bogom velikijem: 490
 »U Boga vam, duždevi brodari!
 U putu je vi čuvajte dobro,
 starcu babu bolje predajte je,
 neće ni vas zaboravit' dužda.«
 Pa se dvoje mlad'jeh zagrlili, 495
 grlili se i celivali se.
 Da ko vidi lijepe devojke,
 nje lijepe i Maksima mlada!
 Diže mlada đerdan s grla svoga
 i dava ga svojem Maksimu; 500

Maksim diže s ruke dijamant
 što mu ga je babo kupovao
 i sileno blago potrošio
 i dosta se sv'jetom izmorio
 dokle mu ga kupio je stari, 505
 pa ga dava lijepoj devojci
 a sve u znak da su se ljubili
 da s' spominju, da se razgovore.
 Nikako se rastavit' ne mogli,
 bilo bi jim živo srce puklo; 510
 u to vila s oblaka se vila,
 mađijala malu kitu cv'jeća,
 pa je kitu među nje bacila;
 tako su se jedva rastavili.
 A kad su se zdravo rastavili, 515
 ona mlada, lijepa devojka
 osta mlada moru na galiji,
 a on junak, dijete Maksimo,
 ode tužan goricom zelenom;
 gledala ga s galijske devojka, 520
 gledala ga, a i plakala ga.
 A on junak, dijete Maksimo,
 na galiju s' često ozirao
 dokle more grabit' ju počelo;
 a kad more grabit' je počelo, 525
 Maksim stao galiju gledao
 i ovako njome govorio:
 »Plovi, plovi, duždeva galijo!
 Dobra sreća u putu ti bila,
 zdravo došla Mletku širokome 530
 i dovela lijepe devojke
 njemu duždu, ocu devojčinu,
 kad jadnome nije mi suđena!
 O galijo, moj veliki jade!
 Brzo idi, brzo Mletku dođi, 535
 neka moje ne muči se zlato;
 ne vraćaj se veće nikadara!
 O galijske, da bi vas ne bilo!
 Koliko ste puta dolazile,
 kukavica sved je zakukala, 540

vazda koga vi ste ucv'jelile
 kako danas mene i devojkę,
 odn'jele mi srce iz njedara!«
 Još je Maksim u riječi bio,
 al' nestalo duždevijeh* galija, 545
 galije je more ugrabilo.
 Još Maksimu dalje se ne dalo,
 stane Maksim pa na more gleda
 ne bi l' gdje god galije vidio.
 Kad vidio da koristi nije, 550
 da galije ugledat' ne može,
 suze roni, ovako govori:
 »O devojkę, mило moje drago,
 živo moje u njedrima srce!
 Zdravo došla Mletku širokome, 555
 tu ti mladoj dobra sreća bila;
 meni jadnu, suho moje zlato,
 što Bog dade i sreća od Boga!«
 Još je malo tu Maksimo stao,
 na široko more pogledao, 560
 pa on zađe za goru zelenu
 i ostavi more i valove.
 Neće više Arbaniji ramnoj:
 bi mu teško Arbaniji poći
 da se š njega ne zameće kagva, 565
 da prestanu krvi i osvete,
 da ne srete kićen'jeh svatova,
 da se krvca zalud' ne prol'jeva
 kad ga vide bez mlade devojkę,
 brez devojkę i kićen'jeh svata 570
 što su š njega jadni izginuli
 i ostali gori u zelenoj,
 u njoj pustoј — ne zelenila se!
 Već pobjegne, da od Boga nađe,
 od nevolje i od teška jada 575
 put Stambola, bijeloga grada,
 đe i danas živu Begovići.

* Treba čitati »duždev'jeh« (prim. prir.).

Ženidba Ilija Cmiljanića

(Kate Murat)

Kotaru se otvorila vrata,
 iz Kotara četa ishodila,
 četa mala tridesti junaka,
 pred tom četom Milkovića Vuče,
 nosi barjak Cmiljanića Ile. 5
 Kad su došli gore u zelene,
 a u gore jele pod visoke,
 tu je Vuče š četom počinuo,
 stali rujno ispijati vino.
 Ali neće Cmiljanića Ile: 10
 on se penje u jelove grane
 i pogleda niz Udbine ramne;
 u Udbini kolo ugledao,
 l'jepo kolo mlad'jeh devojaka,
 u tom kolu muške glave nema. 15
 Kolo vodi plemenita Fajka,
 sestra draga Muja i Alije,
 vjerenica Hrnje od Udbine.
 A kakva je plemenita Fajka!
 Koliko je tanka i visoka, 20
 sve je kolo glavom natkitila;
 a koliko b'jela i rumena,
 svemu kolu rumenilo dava!
 Malo dalje divnoga od kola,
 malo dalje dobra im je straža, 25
 dobra straža tridesti Turaka.
 Tu mi Turci rujno piju vino
 i čuvaju kolo devojaka.
 Kad vidio Cmiljanić Ilija,
 kad vidio kolo i devojke, 30
 u Iliji srce poigralo
 kako utva krilim' po Dunaju:
 do po jele spusti se u grane,

od po jele skočio u trave
 i svomu je dundo govorio: 35
 »A moj dundo Milkoviću Vuče!
 Da ti vidiš, dundo, dobro moje!
 Sred Udbine divno kolo igra,
 kolo divno mlad'jeh devojaka;
 u tom kolu plemenita Fajka, 40
 sestra draga Muja i Alije,
 vjerenica Hrnje od Udbine.
 A kakva je plemenita Fajka!
 Koliko je tanka i visoka,
 sve je kolo glavom natkitila; 45
 a koliko b'jela i rumena,
 svemu kolu rumenilo dava!
 Malo dalje divnoga od kola,
 malo dalje dobra im je straža:
 piju vino tridesti Turaka 50
 i čuvaju kolo i devojke.
 Ja ću poći, dundo, dobro moje,
 da bi meni Bog i sreća dala
 da bi Ile Turke prevario
 a iz kola izveo devojku.« 55
 Iliji je dundo govorio:
 »Ne hod' tamo, Ile, d'jete moje!
 Prod' se, sinko, vraga i Udbine!
 Za devojku ne izgubi glave.«
 Ilija je dundo govorio: 60
 »O moj dundo Milkovića Vuče!
 Da ti vidiš Fajku plemenitu,
 ne b' grehota, dundo, dobro moje,
 za devojku poginuti bilo!«
 Pa se Ile na konja bacio, 65
 udre konja ramnu u Udbinu
 do turskoga svilena šatora.
 Kad im Ile do šatora dođe,
 saleć* im je turski udario:
 »Saleć maleć, Turci braćo moja!« 70

* Saleć (maleć), arap. Salem aleikum (prim. prir.).

Turci su mu bolje usprimali:	
»Dobar doš'o, neznana delijo!	
Sjedi s nama pa ispijaj vino.«	
Govori im Cmiljanića Ile:	
»Vama fala, Turci braćo moja!	75
Željan n'jesam vina ni rakije	
nego divna kola devojčina.	
Je li test'jer da u kolu igram	
už devojkku koju mi je drago?»	
Iliji su Turci govorili:	80
»Tebi borja, neznana delijo!	
Ti otkle si, iz kojega grada,	
od koje li zemlje i krajine,	
kojega li roda i plemena	
da ti igraš u kolu š devojkam?»	85
Govori im Cmiljanić Ilija:	
»Vama borja, Turci braćo moja!	
Ja sam momče iz Stambola grada	
gospojskoga roda i plemena;	
pošlje mene paša gospodare	90
da pokupim harač po Udbini.«	
Kad to čuo Mujo i Alija,	
ovako su Ili govorili:	
»Mlado momče iz Stambola grada!	
Hajde, momče, pa igraj u kolu	95
už devojkku koju ti je drago,	
baš ako ćeš i uz sestre naše.«	
Kad to čuo Cmiljanić Ilija,	
to mi Ile i u Boga pita;	
Turcima se l'jepo poklonio,	100
do kola im konja udario.	
Kadar Ile ukraj kola dođe,	
on je bojno koplje uzimao,	
bojno koplje u zemlju udrio	
i pri koplje konja savezao,	105
pa se Ile u kolo fatio	
s dragom sestrom Muja i Alije,	
s vjerenicom Hrnje od Udbine.	
Da ko vidi Cmiljanića Ile!	
Kad se Ile už devojkku nađe,	110

Ili vrazi mirovat' ne dali,
 nogama joj na nogu nastuplja,
 izvija joj u mišicam' ruke,
 lomi Fajci prste i prstenke,
 brcima joj mrsi obrvice, 115
 na desno joj uho prišapćuje.
 Iliji je govorila Fajka:
 »Igraj s mirom, Cmiljanića Ile!
 Igraj s mirom, zla ti igra bila!
 Igraj s mirom, ne izgubi glave! 120
 Ti si braću moju prevario,
 nećeš zmiju Hrnju od Udbine,
 njega Hrnju, vjerenika moga;
 nemoj s mene izgubiti glave.«
 Još su oni u riječi tako, 125
 sve se polje zaprašilo prahom
 od brzine konja i junaka.
 Mili Bože, ko će biti ovo?
 Pravo glavom Hrnja od Udbine!
 Igra konja, glasovito viče, 130
 ješ' ovako Hrnja govorio:
 »Šure moje, crn vam obraz bio!
 To koga ste u kolo pustili
 a da moju igra už đevojku?
 Ko to igra moju už đevojku? 135
 Kunem mu se i vjeru mu davam:
 poći neće ni odn'jeti glave!«
 Kad to čuo Mujo i Alija,
 ovako su Hrnji govorili:
 »O Hrnjica, draga šuro naša! 140
 Neka igra — drago mu je bilo!
 Mi smo m' braća pustili test'jera
 da on igra uz sestricu našu.
 To je momče iz Stambola grada
 gospojškoga roda i plemena; 145
 pošlje njega paša od Stambola
 da pokupi harač po Udbini.«
 Kad je Hrnja šure razumio,
 on ne ide kolu ni đevojkam'
 neg' Turcima svileni pod šator; 150

Hrnja sjede i ispija vino,
 a on Ile igra už devojkju.
 Mili Bože, čuda velikoga!
 Sve se polje zaprašilo prahom
 od brzine konja i junaka! 155
 Mili Bože, ko će biti ovo?
 Pravo glavom Kebeš Usejine.
 Konja igra, glasovito viče:
 »Gdje ste, Turci, crn vam obraz bio?
 To koga ste u kolo pustili? 160
 Hurjadina Cmiljanić Iliju!
 Danas ćete s' nagledati vraga:
 Ile će vam kolom obrnuti,
 iz kola vam izvesti devojke!«
 Kad to čuo Cmiljanića Ile, 165
 iz kola je Ile govorio:
 »Poturico Kebeš Usejine!
 Gdje s' Iliju odi ugledao?
 Moli Boga, jedna poturice,
 da ja zdravo ka Stambolu dođem; 170
 tužiću se paši gospodaru
 što prodavaš Turke u Latine.«
 Govori mu Kebeš Usejine:
 »Hurjadine Cmiljanić Ilija!
 A kome se, Ile, preprodavaš? 175
 Ali cijeniš* da te ne poznađem?
 Poznam dobro — vjera ti je moja!
 Mo'š li znati al' se spominjati
 ja kad sam se bio zaslužnjio
 u Kotarim', da bi izgorio, 180
 u tvog dunda Milkovića Vuka?
 Ti si, Ile, prem malahan bio,
 na tamnicu k meni si hodio,
 b'jela meni hljeba donosio;
 ja sam turski zborit' te učio. 185
 A kad** si, Ile, podnarast'o,
 u tamnicu k meni si hodio,

* Treba čitati »c'jeniš« (prim. prir.).

** Vjerojatno treba čitati »kada« (prim. prir.).

bio si me teškom topuzinom:
 čini mi se boli i danas me.«
 Kad vidio Cmiljanić Ilija 190
 da je njega Kebeš poznavao,
 iz divna se kola ispuštio
 i svoga se konja dobavio,
 pa se konju u selo bacio,
 pa je s glave saruk obalio, 195
 pa poklikne glasovito tanko:
 »Je l' девојке što je rodi majka
 da bi meni saruk dohitila?«
 Sve девојке zemlji pogledale,
 neće sestra Muja i Alije: 200
 ona Ili saruk dohitila.
 Kad vidio Cmiljanića Ili,
 on na saruk ni da gleda neće,
 neg' na b'jele ruke девојčine.
 Pa je Ili za ruke fatio, 205
 baci Fajku na konja uza se:
 tri je puta pasom opasao
 a četvrti od mača kajišem
 da je ne bi gora ugrabila
 oli dobar doro izmetnuo 210
 pa pobježe, vesela mu majka,
 on pobježe ramne niz Udbine.
 Kad videli jagnjičari Turci,
 pomame se gore nego vuci:
 poskakali noge na lagahne, 215
 oni vrana ne sedlaju konja,
 neg' se gole na konje bacili,
 za Ilijom stali u poćeru.
 Ne b' Iliju dostignule vile
 nego li će Udbinjani Turci! 220
 Za sobom se Fajka obrtala;
 l'jepa Fajka kad videla Turke,
 Iliji je Fajka govorila:
 »O Ilijo, živo srce moje!
 Hoće tebe dostignuti Turci; 225
 pusti mene sa konja na trave,
 nemoj s mene izgubiti glave!«

Govori joj Cmiljanić Ilija:
 »Ne boj mi se, l'jepa moja Fajko!
 Neće Turci dostignuti mene. 230
 A da bi me Turci dostignuli,
 ž'o mi nije za te poginuti:
 prije b' moje ja pustio glave,
 nego tebe, l'jepa moja Fajko.«
 U to Ile u busiju pade 235
 dundu svome Milkoviću Vuku.
 L'jepo ga je dundo pričekao,
 pa na Turke juriš učinili;
 sv'jeh posjekli, n'jedan ne pobježe,
 sam pobježe Mujo od Udbine; 240
 ne bi ni on bio pobjegnuo,
 neg' ga pusti Cmiljanić Ilija.
 Ovako mu Ile govorio:
 »Hajde, šuro, u Udbine ramne.
 Kadar, šuro, u Udbinu dođeš, 245
 kaži tamo kako je ovamo.«
 Pa pobježe Mujo u Udbinu.
 Junak dobar Milkoviću Vuče,
 tu odoru tursku pokupiše,
 pa mi idu u Kotare ramne, 250
 pa mi vode Turkinje đevojke.
 Da ko vidi Cmiljanić Iliju!
 On ne vodi mlade Turkinjice,
 ne vodi je dvoru bijelomu,
 neg' je vodi crkvi Mandal'jeni, 255
 on je krsti i ženi se za nju.
 Ime joj je l'jepo iznosio,
 od Fajkule mlada Mandal'jena;
 pa je vodi dvoru bijelomu.
 L'jepo je je Ile milovao 260
 i gospođa Ilijina majka.
 L'jepo stara nevu darovala:
 dala joj je zlačaca* đerdana
 sa svojega grla bijeloga,

* Vjerojatno treba »zlačana« (prim. prir.).

a rođena sestra Ilijina	265
dala joj je zlatne velenduke	
i oni se l'jepo milovali.	
Ili ljubi porod porodila	
dvije ćeri, a četiri sina;	
za mladosti ćeri udavao	270
i sinove svoje raženio.	
I umrli, ne prekorili se.	

Ženidba Primorac Ilije

(Pavle Murat)

Podranila plemenita Fajka
 baš u petak kad je turski svetac;
 ona ide visoki na prozor,
 stala vesti veska tanahnoga.
 Vezak veze i pop'jeva l'jepo 5
 i prip'jeva Primorac Iliju:
 »Srce živo, Primorac Ilija!
 Što te, Ile, u Udbinu nije?
 Kad si prije ovud prohodio,
 ja sam tebi tvrde vjere dala; 10
 ja te čekam pod vjerom devojka,
 tebe, Ile, u Udbinu nema!
 Ja ne postim posta ramazana,
 niti molim sveca Muhameda,
 neg' ja postim latinsku korizmu 15
 i ja molim Boga velikoga.«
 Sve to misli plemenita Fajka
 da je niko ne čuje od nikle,
 sve je sluša svoj bratac Alija:
 za žute je kose uhitio, 20
 njome Ale zamlatnicu dava.
 Koliko je lako udario,
 niz obraz joj crna krv udrila!
 Bratu Muju ide na kamare
 i njemu je Ale govorio: 25
 »Bor t' ubio, rođeni moj brate!
 A ti spavaš — z'o sanak zaspao!
 Ali ne znaš, rođeni moj brate,
 a što čini Fajka, sestra naša?
 Ona utros rano uranila, 30
 išetala kuli na prozore,
 stala vesti veska tanahnoga
 baš u petak kad je nama svetac;

gledaju je age i spahije!
 Što će r'jeti age i spahije? 35
 Još pop'jeva Fajka na prozoru
 i prip'jeva Primorac Iliju:
 'Srce živo, Primorac Ilija!
 Što te, Ile, u Udbini nije?
 Kad si prije ovud prohodio, 40
 ja sam tebi tvrde vjere dala;
 ja čekam te pod vjerom devojka!
 Ja ne postim posta ramazana,
 niti molim sveca Muhameda,
 neg' ja postim latinske korizme 45
 i ja molim Boga velikoga.'
 Uzmi korde, rođeni moj brate!
 Uzmi korde, os'jeci joj glave.«
 A kad Mujo svoga brata čuo,
 on se skače na noge lagahne 50
 i svoje je korde uzimao
 svojoj sestri da os'ječe glavu.
 Ma je Fajci dobrom srećom bilo:
 u kamare majci pobjegnula,
 pa je stara Muju govorila: 55
 »D'jete moje, Hrnjičića Mujo!
 Nemoj svoje pogubit' sestrice:
 grehota bi i od Boga bila
 da onake pogubiš devojke.
 Neg' nakiti listak knjige male 60
 a na ruke Primorac Ilije,
 u knjizi ga ti pozdravi l'jepo:
 'Šuro moja Primorac Ilija!
 Evo čuo jesam od drugoga
 da si moju sestricu prosio; 65
 kad t' je sestra moja omiljela,
 ti sakupi kićene svatove,
 od hiljade manje ni jednoga,
 l'jepo tvoje naresi svatove
 da im amo ne bi zabavili.' 70
 Hoće Ile doći 'svatovima.
 A ti skupi silnovitu vojsku,
 s vojskom 'ajde u Kunar planinu,

ti pričekaj Primorac Iliju, njegove ćeš pogubit' svatove, primorski su bogati svatovi, na njima je bogato od'jelo, l'jepa ćeš se naderati ruha i lijepa sv'jetla oružja,*	75
a sestru ćeš natrag povratiti.« A kad Mujo svoju majku čuo, on je svoje poslušao majke, pa on stane male kiti knjige, a na ruke Primorac Ilije:	80
»Šuro moja Primorac Ilija! Evo čuo jesam od drugoga da si moju ti sestru prosio. Kad t' je sestra moja omiljela, ti sakupi kićene svatove, od hiljade manje ni jednoga, l'jepo svoje uresi svatove da im amo ne bi zabavili.« A kad Ili mala knjiga pade, knjigu lega Primorac Ilija, knjigu lega, a na nju se smije;	85
sam je Ile sobom govorio: »Hurjadine Hrnjičića Mujo! Što ti mene prevariti misliš? Nećeš lasno — vjera ti je moja!« Pa on stane b'jele kiti knjige svomu dundo od Sibirja Anku. U knjizi mu kitio ovako: »O moj dundo od Sibirja Anko! Ženim ti se u sto dobr'jeh časa čak daleko u Udbini ramnoj sestrom dragom Muja i Alije po imenu plemenitom Fajkom; dođi meni, dundo, u svatove, dovedi mi svata pe' stotina. Ma te molim, dundo, dobro moje!	90
	95
	100
	105
	110

* Zacijelo treba čitati »svijetla« (prim. prir.).

Kadar budeš kupiti svatove,
 ne kupi mi bogate junake
 neg' mi kupi u svate junake
 sve krvnike i beskućnike
 koji nema ni oca ni majke, 115
 a za v'jernu ljubiu i ne znade;
 kom' je kuća divan kabanica,
 mač i puška i otac i majka,
 dv'je pistole dva brata rođena;
 koj' se hrani mačem po Krajini 120
 kako soko krilim' po oblaku;
 koj' b' za paru izgubio glavu.«
 Pa mi stane druge kiti knjige
 svomu dundo od Senja Ivanu:
 »O moj dundo od Senja Ivane! 125
 Ženim ti se u sto dobr'jeh časa
 od danaska do petnaes' dana
 čak daleko u Udbini ramnoj
 s dragom sestrom Muja i Alije
 po imenu Fajkom plemenitom; 130
 dođi meni u svatove, dundo,
 dovedi mi svata pe' stotina.
 Kadar budeš kupiti svatove,
 ti ne kupi bogate Senjane,
 neg' mi kupi u svate junake 135
 koj' b' za paru izgubio glavu.«
 A kad knjigu u Senj opravio,
 tad je Ile treću nakitio
 baš u Prilip Kraljeviću Marku:
 »Pobre dragi Kraljeviću Marko! 140
 Ženim ti se u sto dobr'jeh časa
 po danaska dana do petnaes'
 čak daleko u Udbini ramnoj
 sestrom dragom Muja i Alije
 po imenu plemenitom Fajkom; 145
 dođi, Marko, moje u svatove,
 l'jepo sam ti mjesto napravio
 kod đevojke za vjenčana kuma.
 Ne vodi mi svata ni jednoga
 neg' dvadesti tvo'ijeh oklopnika.« 150

A kad Ile knjigu nakitio,
 knjigu spremi Prilipu b'jelomu.
 Dan po danak petnaes' danaka,
 kad evo ti od Sibirja Anka
 i za Ankom l'jepa kita svata, 155
 kita mala, pe' stotin' junaka!
 To je brijeme malo postajalo,
 za njim dođe od Senja Ivane,
 a za Ivom pe' stotin' junaka.
 To je br'jeme malo postajalo, 160
 kad evo ti Kraljevića Marka
 a š njegov'jeh dvades' oklopnika!
 L'jepo ih je Ile pričekaio:
 tu im dava piva i jediva.
 Strah je Ilu poći u svatove 165
 erbo misli da će poginuti,
 nego dundu svomu govorio:
 »O moj dundo od Sibirja Anko!
 Ja ne mogu doći u svatove,
 ja u dvoru ne imam mlađega 170
 ko će moje pričekat' svatove:
 ti mi, dundo, svatovima vladaj.«
 Pa s' otele svati podignuli.
 Digoše se niz Primorje ramno.
 Zdravo došli u Kunar planine. 175
 Kad su došli u Kunar planine,
 al' je Anko Marku govorio:
 »Pobratime od Prilipa Marko!
 Strah je mene da nije prevara,
 da ne bimo ludo izginuli; 180
 neg' ti 'ajde u Udbine ramne
 su dvadesti tvo'ijeh oklopnika
 i dovedi đevojke Fajkule;
 mi ćemo te u Kunari čekat',
 raspravljati pute i putake, 185
 a da bi nam do nevolje bilo,
 da možemo dočekati Turke.«
 A kad ga je Marko razumio,
 pođe junak ramne u Udbine
 š njegovijeh dvades' oklopnika; 190

zdravo ramne u Udbine doš'o.
 Kad su došli široko na polje,
 Udbinjane susretali Turke
 đe se silni Turci podignuli,
 oni vode ognjene topove, 195
 oni nose hranu i džebanu.
 Ali im je govorio Marko:
 »Borja vama, Turci Udbinjani!
 Vi đe ste se Turci podignuli?
 Đe vodite ognjene topove? 200
 To čija je hrana i džebana?«
 Ali su mu govorili Turci:
 »Doš'o dobar, Kraljeviću Marko!
 Mi idemo u Kunar planinu;
 a ovo je hrana i džebana 205
 do dva mila brata Hrnjičića:
 oni svoje udavaju sestre
 čak daleko u Primorje ramno.
 Mi idemo Ilu pričekati
 u Kunari, visokoj planini, 210
 po Kunari zapinjat' busije;
 stavićemo do sedam busija,
 na busiju po dvades' topova.«
 Kad to čuo Kraljevića Marko,
 u lišću je kolur prom'jenio. 215
 Ide Marko tako naprijeda,
 zdravo dođe u devojke na dvor.
 Tamo su ga l'jepo pričekali,
 poštteni mu obraz ukazali,
 iznose mu piva i jediva. 220
 Junak dobar Kraljevića Marko
 niti ije niti vino pije,
 neg' je njima Marko govorio:
 »Vama borja, braćo devojčina!
 Ja vam neću piva ni jediva, 225
 erbo sam se izmorio teško.
 Ima l' đegod počinut' malahno?«
 A kad ga je Mujo razumio,
 vodi Marka b'jele u kamare.
 Mal' ne spava Kraljeviću Marko, 230

nego stane male kiti knjige
 svomu pobru od Sibirja Anku:
 »Dragi pobro od Sibirja Anko!
 U Udbine doš'o sam ti zdravo,
 l'jepo su me amo pričekali, 235
 poštteni mi obraz prikazali.
 Kad sam bio udbinjsko niz polje,
 srio jesam Udbinjane Turke,
 vode puste ognjene topove,
 oni hranu nose i džebanu; 240
 ja ih pitam Kraljevića Marko:
 'Dokle ste se otpravili tako?
 Će vodite ognjene topove
 i nosite hranu i džebanu?
 To čija je hrana i džebana?' 245
 Al' su meni Turci govorili:
 'Borja tebi, od Prilipa Marko!
 A ovo je hrana i džebana
 do dva mila brata Hrnjičića,
 oni Fajku sestru udavaju 250
 čak daleko u Primorje ramno
 za junaka Primorac Iliju.
 Mi idemo u Kunar planinu
 po Kunari sapinjat' busije,
 metaćemo do sedam busija, 255
 na busiju po dvades' topova.'
 Mene strah je, pobratime Anko,
 da ne bimo jadni poginuli.
 Ne bojim se mlad'jeh Udbinjana,
 ma se bojim ognjenih topova 260
 er topovi biju na daleko.
 Neg' po gori ti raspravi pute,
 ti pričekaj Udbinjane Turke.«
 A kad Marko knjigu nakitio,
 on po knjigu nađe knjigonošu, 265
 knjigonošu l'jepo darovao;
 brzo knjiga u Kunaru dođe
 a na ruke od Sibilja Anka.
 Knjigu lega od Sibilja Anko,
 knjigu lega, kolur prom'jeniva, 270

a niz obraz grozne suze l'jeva;
 ne zna Anko što bi učinio,
 nego gori ide po zelenoj.
 Namjera ga bila namjerila
 na pećine hajduka Novaka. 275
 A kad starac ugledao Anka,
 od Anka se teško prepadnuo
 i njemu je Novak govorio:
 »Gospodare od Sibilja Anko!
 Što si moje doš'o na pećine? 280
 Ol' ti misliš pogubiti mene?
 Što ti moji učinu hajduci?
 Nemoj mene pogubiti, Anko!
 Ako su ti učinili štogod,
 ja ću njima zapr'jetiti Novak 285
 a da tebi ne čine zuluma.«
 Ali mu je govorio Anko:
 »O Novače, brate i rođače!
 Ja sam tvoje doš'o na pećine,
 ja ne mislim pogubiti tebe, 290
 nego me je dovela nevolja.«
 Pa mu Anko po istinu kaže
 i njemu je govorio Anko:
 »O Novače, brate i rođače!
 Ja te molim, moj po Bogu brate, 295
 hoćeš li mi u pomoći biti
 a s tvo'ijeh pe' stotin' hajduka?
 Da bi nama dobra sreća bila
 Udbinjane da mi dobijemo.«
 A kad ga je razumio Novak, 300
 on uzimlje žvižduk od hajduka
 i on žvižde žviškom od hajduka,
 hajduci ga nadaleko čuli:
 kad evo ti pe' stotin' hajduka!
 Pred njima je Novaković Grujo. 305
 On je babu svomu govorio:
 »O Novače, babo, moje dobro!
 Što nas k sebi na pećine zoveš?
 Ol' si sićar dobar sićario?«
 Ali mu je Novak govorio: 310

»Sićar dobar, draga djeco moja!
 Dobar sićar ako sreća bude.«
 Pa im Novak po istinu kaže.
 Otole se digoše hajduci,
 pred njima je Novaković Grujo, 315
 na busiju tursku nagazili,
 na busiji dvadesti topova.
 Al' se skoče pe' stotin' hajduka,
 oni prvu pos'jeku busiju;
 pa prihvate ognjene topove 320
 i pobiju sve ostale Turke.
 Tu pogine mnoga turska vojska
 i on junak Hrnjičića Ale,
 sam' pobježe jedno tursko momče;
 ma im ni on ne bi pobjegnuo 325
 nego se je Ture odmetnulo.
 Kad videli Ilini svatovi,
 tu odoru tursku pokupili.
 Kad evo ti Kraljevića Marka
 i njegov'jeh dvades' oklopnika, 330
 pop'jevaju i vode devojkju.
 Veseli se Anko i Ivane
 njemu Marku i nevjesti l'jepoj.
 Ture mlado u Udbinu ide;
 kad je bio niz polje široko, 335
 on susreta Hrnjičića Muja;
 ali mu je Ture govorilo:
 »Kudar ideš, Hrnjičića Mujo?«
 Ali Mujo njemu odgovara:
 »Borja tebi, dragi pobratime! 340
 A ja idem u Kunar planinu,
 idem vlašku pokupit' odoru,
 idem moje dovesti sestrice.«
 Ali mu je Ture govorilo:
 »Jadan bio, Hrnjičića Mujo! 345
 Zla ti fala, a gora odora!
 Sva je turska vojska poginula
 i tvoj bratac, gojeni Alija,
 ja se jadan jedva odmetnuo.
 A da tebi jadne kažem glase: 350

od Ilin'jeh kićen'jeh svatova,
 od njegov'jeh ne pogine niko,
 nego tursku pokupe odoru
 i odvedu Fajku, sestru tvoju, 355
 pjevajući, konje igrajući.«
 Kad to čuo Hrnjičića Mujo,
 u lišcu je kolur prom'jenio,
 kako crna zemlja pocrnio,
 na nogam' se jedva održao;
 a Ilini kićeni svatovi 360
 zdravo svati u Primorje dođu
 i dovedu lijepu đevojku.
 Ile ih je pričekao l'jepo,
 tu mi čine veselje veliko,
 veseli se Ile uvelike; 365
 a još bi se bolje veselio,
 da je i on u Kunari bio.

Ženidba Banović Stjepana

(Kate Murat)

De je sinoć sunce zahodilo,
 tu je utro roblje osvitilo,
 u tom roblju slovinska gospoda,
 među njima Banović Stjepane.
 Sve se roblje na otkupe dava, 5
 neće junak Banović Stjepane.
 Misli St'jepo da će pobjegnuti;
 ma on St'jepo pobjegnut' ne može.
 Vodili ga Bosni, zemlji ramnoj,
 daruju ga od Bosne vez'jeru; 10
 vez'jer St'jepa u tamnicu baca,
 morio ga i žeđom i gladom.
 Ma je St'jepu dobrom srećom bilo:
 ali vez'jer svoje ćeri ima,
 na tamnici St'jepa pohodila, 15
 nosi St'jepu ruške i objede
 i lijepe gospodske večere,
 na promjene od vele košulje
 kak' i babu, od Bosne vez'jeru.
 Glas po glasu, junak po junaku: 20
 l'jepoj Fajci baba obaznao
 na tamnici da pohodi St'jepa;
 l'jepoj Fajci babo govorio:
 »Je l' istina, l'jepa moja Fajko,
 je l' istina, što družu govore 25
 da pohodiš, l'jepa Fajko moja,
 da pohodiš u tamnici sužnja,
 sužnja dobra Banović Stjepana?
 Da mu nosiš ruške i objede
 i lijepe gospodske večere, 30
 na promjene od vele košulje
 kak' i meni, l'jepa moja Fajko,
 babu tvomu, od Bosne vez'jeru?«

L'jepa Fajka babu odgovara:
 »Jes' istina, babo, dobro moje! 35
 Jes' istina što drugi govore:
 ja pohodim St'jepa u tamnici,
 St'jepu nosim ruške i večere,
 na promjene od vele košulje
 kak' i tebi, babo, dobro moje.« 40
 Kad je vez'jer svoje ćeri čuo,
 on je svojoj ćeri govorio:
 »L'jepa Fajko, suho moje zlato!
 Kad je tebi St'jepo omilio, 45
 šetaj St'jepu na tamnice tamne;
 l'jepa moja, pozdravi ga, Fajko:
 ja da sam ga vez'jer pozdravio,
 u pozdravlju St'jepu poručio
 hoće li se St'jepo poturčiti 50
 i njegove vjere prom'jenuti;
 čestita ću njega učiniti:
 vezijerom vrhu sv'jeh vez'jera;
 daću njemu sve moje vladanje
 i svu Bosnu do Hercegovine;
 još da ću ga oženiti za te. 55
 Ako li se poturčiti neće,
 ja ću mlada objesiti St'jepa
 u nedelju koja prva dođe
 na munari, na vodi studenoj,
 a će gleda malo i veliko.« 60
 A kad Fajka svoga čuje baba,
 na tamnice St'jepu pošetala,
 Stjepanu je mlada govorila:
 »O Stjepane, živo srce moje!
 Moj je babo meni obaznao 65
 na tamnici da tebe pohodim,
 da ti nosim ruške i objede
 i lijepe gospodske večere,
 na promjene košulje od vele
 kak' i njemu, od Bosne vez'jeru. 70
 Ništa zato, moj sokole St'jepo!
 Moj je babo tebe pozdravio,
 u pozdravlju jes ti poručio

poturčiti, St'jepo, hoćeš li se,
 a i tvoje vjere prom'jenuti; 75
 čestita će učiniti tebe:
 vezijerom vrhu svih vez'jera;
 daće tebi sve svoje vladanje
 i svu Bosnu do Hercegovine;
 još da će te oženiti za me. 80
 Ako li se poturčiti nećeš,
 da će tebe vez'jer objesiti
 u nedelju koja prva dođe
 na munari, na vodi studenoj,
 đeno gleda malo i veliko.« 85
 Kad je St'jepo Fajku razumio,
 on je l'jepoj Fajci govorio:
 »L'jepa Fajko, sve moje uzdanje!
 Ja bi za te crne oči dao,
 ma se ne bi St'jepo poturčio, 90
 a ni moje vjere prom'jenio,
 l'jepe vjere turske za nevjere.
 Ti pozdravi starca baba tvoga,
 ti mu reci, l'jepa moja Fajko,
 ja da sam ga St'jepo pozdravio, 95
 u pozdravlju njemu poručio
 da bi za te, l'jepa moja Fajko,
 da bi za te crne oči dao,
 ma da s' ne bi St'jepo poturčio,
 a ni moje vjere prom'jenuo, 100
 l'jepe vjere turske za nevjere
 i za v'jeke dušu izgubio,
 znat' mi odi kosti ostaviti.«
 Kad je Fajka St'jepa razumjela,
 ona babu u prestolje šeta, 105
 vez'jeru je babu govorila:
 »O moj babo, od Bosne vez'jere!
 Pozdravi te Banović Stjepane;
 u pozdravlju jes' ti poručio
 da bi za me crne oči dao, 110
 ma da s' ne bi St'jepo poturčio
 ni njegove vjere prom'jenuo,
 l'jepe vjere turske za nevjere,

ni za v'jeke dušu izgubio,
 znat' mu ondi kosti ostaviti.« 115
 Kad je vez'jer svoje ćeri čuo,
 na St'jepa se teško rasrdio,
 on je l'jepoj Fajci govorio:
 »L'jepa Fajko, suho moje zlato!
 Ja ću mlada objesit' St'jepana 120
 u nedelju koja prva dođe
 na munari, na vodi studenoj,
 a će gleda malo i veliko.
 Da bi tebi, l'jepa moja Fajko,
 da bi tebi babo obaznao 125
 na tamnici da Stj'epa pohodiš,
 i pohodiš i hranu donosiš,
 i tebe bi babo objesio
 na munari, na vodi studenoj,
 ukraj njega Banović Stjepana!« 130
 Kad je Fajka babu razumjela,
 l'jepa se je Fajka prepadnula,
 veće mlada ne pohodi St'jepa,
 nit' pohodi ni hranu donosi.
 Izišla su tri bijela dana, 135
 niko St'jepa ne pohodi mlada,
 nit' pohodi ni hranu donosi:
 St'jepu jednu gladak dodijao,
 on pocmili u tamnici tamnoj
 i dozivlje vez'jerove Fajke: 140
 »Đe si, Fajko, suho moje zlato!
 Što s' se, Fate, rasrdila na me?
 Evo ima tri bijela dana
 da me niko ne pohodi mlada,
 nit' pohodi ni hranu donosi! 145
 Umr'jeću ti, l'jepa moja Fajko,
 ja od glada — i velika jada!«
 I tu St'jepu dobrom srećom bilo
 er je Fajka na prozoru bila,
 na prozoru sitan vezak vezla. 150
 Kad devojka začula Stjepana,
 u živu je srcu zabolilo,
 sitn'jem veskom o tavan udrila,

srebrne je igle zamrsila.	
Šeta St'jepu na tamnice tamne,	155
Stjepanu je mlada govorila:	
»Đe si, St'jepo, moje srce živo?	
Ja se n'jesam rasrdila na te,	
neg' od straha mila baba moga:	
on te, St'jepo, objesiti pr'jeti	160
u nedelju koja prva dođe	
na munari, na vodi studenoj,	
a đe gleda malo i veliko,	
a meni je teško zapr'jetio,	
moj da bi mi babo obaznao	165
na tamnici da tebi* pohodim,	
da pohodim i hranu donosim,	
da b' i mene Fajke objesio	
ukrāj tebe, moj sokole St'jepo,	
a da gleda malo i veliko.	170
Da ja znadem, moj sokole St'jepo,	
ti da n'jesi vjeren ni oženjen,	
ni nikomu tvrdu vjeru dao	
ti ničijoj majci ni sestrici,	
ti da ćeš se oženiti za me,	175
puštila bi iz tamnice tebe.«	
Kad je Fajku St'jepo razumio,	
niz lišce je suze oborio,	
lijepoj je Fajci govorio:	
»L'jepa Fate, sve moje uzdanje!	180
Evo tebi tvrdu vjeru davam,	
tvrdu vjeru i po deset puta,	
n'jesam St'jepo vjeren ni oženjen,	
ja nikomu tvrdu vjeru dao	
ja ničijoj majci ni sestrici.	185
A da bi ti Bog i sreća dala	
da ti mene iz tamnice pustiš,	
bi se St'jepo za te oženio.«	
Kad je Fajka St'jepa razumjela,	
šeta Fajka u kulu visoku.	190

* Greška mjesto »tebe«? (prim. prir.).

Zaran babu spravila večere,
 svomu babu i gospođi majci,
 na njih rujn'jem vinom navalila,
 rujn'jem vinom od devet godina,
 a rakijom triput prepjecanom, 195
 vodom vino ne slavi studenom,
 neg' ga slavi žeženom rakijom.
 Brzo ih je Fajka izopila:
 đe su pili, tu su i zaspali.
 Kad videla plemenita Fajka, 200
 uzela ih b'jelo u naruče,
 nosila ih b'jele u kamare,
 na meki ih dušek privalila,
 zatvori ih b'jelu u kamaru,
 od tamnice ključe uzimala. 205
 Šeta Fajka na tamnice tamne,
 od tamnice vrata otvorila,
 pušti St'jepa iz tamnice tamne,
 vodila ga u dvore za sopre,
 iznosi mu mesa omnovine 210
 a i l'jepa vina crljenoga.
 A kad se je pokr'jepio St'jepo,
 tad po dvoru stali kupit' blago.
 Do tri konja blaga tovarili,
 pa pobjegli b'jeloga iz dvora; 215
 zdravo pošli goricom zelenom.
 Kad su bili ispod Sarajeva,
 St'jepo se je u zle volje dao,
 St'jepu l'jepa Fajka govorila:
 »Srce živo, Banović Stjepane! 220
 Što si mi se u zle volje dao?
 Oli ti je sa mnom malo blaga,
 ol' t' n'jesam* ugodna đevojka?
 Ako t' n'jesam ugodna đevojka,
 vrati mene na dvor majci mojoj, 225
 prosto tebi blago svekoliko.«
 Govori joj Banović Stjepane:

* Greškom ispao je jedan slog (prim. prir.).

»L'jepa Fajko, živo srce moje!
 Ti si meni ugodna devojka,
 a blago mi nije od potrebe: 230
 imam blaga i u dvoru momu;
 s blaga ćemo izgubiti glave.
 Kad budemo, l'jepa moja Fajko,
 kad budemo preko Sarajeva,
 videće nas s b'jela grada straža; 235
 hoće r'jeti straža s b'jela grada:
 'Kud ti ideš, neznana delijo?
 Kud ti ideš, komu носиš blago?
 Stan' počekaj da davaš harače!
 A ja turski zborit' ne umijem, 240
 nit' umijem niti razumijem;
 ja ću St'jepo izgubiti glave,
 a tebe će ugrabiti, dušo!«
 Kad to čula plemenita Fajka,
 nasm'jeje se Fajka na Stjepana, 245
 Stjepanu je Fajka govorila:
 »Ne boj mi se, moj sokole St'jepo!
 S tebe svuci tanko ruho tvoje,
 tvoje svuci, a obuci moje;
 ja ću, St'jepo, tanko ruho tvoje. 250
 Kad budemo preko Sarajeva,
 ja ću za te s Turcim' govoriti.«
 A kadar je St'jepo razumio,
 'sebe St'jepo svoje ruho svuče,
 'sebe svlači, na Fajku oblači. 255
 Kad su bili preko Sarajeva,
 videla ih straža s b'jela grada,
 pokliknula s b'jela grada straža:
 »Otkle ideš, neznana delijo?
 Otkle ideš, komu носиš blago? 260
 Stan' počekaj da davaš harača!«
 Govori jim sa konja devojka:
 »Ne budali, s b'jela grada stražo!
 Evo idem iz Hercegovine,
 nosim blago caru čestitomu, 265
 od ovoga s' ne dava harača.«
 Pa mi zdravo prođu preko grada,

zdravo dođu Slovinju b'jelomu.
 Kada St'jepo b'jel u Slovinj dođe,
 on ne ide b'jelu dvoru svomu, 270
 nego ide crkvi manast'jeru
 i on krsti Fajku plemenitu,
 on je krsti i ženi se za nju.
 Ime joj je l'jepo iznosio:
 od Fajkule mlada Mandal'jena. 275
 Pa je vodi na dvor svoje majke.
 Da ko vidi majku St'jepanovu!
 St'jepa sina grli i celiva,
 ma još veće lijepu devojk
 što je njome St'jepa izbavila; 280
 lijepo* je je majka darovala;
 dala joj je zlatne velenduke,
 padaju joj b'jela do ramena.
 Kad je sutra b'jelo jutro bilo,
 probudi se l'jepe Fajke majka, 285
 ona 'e l'jepu dozivala Fajku:
 »Ustan', Fajko, suho moje zlato!
 Svanulo je i sunce granulo,
 još je žarko oskočilo sunce
 za tri koplja gore od zelene, 290
 za četiri vode od studene;
 još ti, moja, u dušek, Fajko!«
 Ma se buli ne ozvilje niko.
 Po drugi je volat dozivala:
 »Ustan', Fajko, suho moje zlato! 295
 Oli si se pomamila mamom,
 oli sinoć vinom izopila
 kad si tako sanak uhitila?«
 Ma se buli ne ozivlje niko.
 Iz dušeka na noge skočila, 300
 l'jepoj Fajci šeta u kamare,
 to joj nema u dušek, Fajke!
 Misli mlada bula vez'jerova
 da je St'jepu pošla u tamnice;

* Treba čitati »l'jepo« (prim. prir.).

visoki je prozor otvorila 305
i na prozor glavu iznosila,
na tamnice tamne pogledala,
to tamnici vrata otvorena!
Kad videla bula vez'jerova,
svemu se je bula domislila, 310
glasovito tanko pokliknula,
gospodara svoga dozivala:
»Gospodare od Bosne vez'jere!
Ti mi spavaš — u z'o čas ti bilo!
A tvoja ti pobjegnula Fajka, 315
puštila ti sužnja iz tamnice,
sužnja dobra Banović Stjepana,
i š njime je Fajka pobjegnula!«
A kad vez'jer svoju ljubi čuje,
skoči vez'jer kak' da je pomamljen, 320
trči vez'jer po dvoru b'jelomu
da bi naš'o l'jepu svoju Fajku;
to mu nema ni Fajke ni blaga!
A kadar je vez'jer sagledao,
ljubovci je svojoj govorio: 325
»Bor t' ubio, bulo ljubi moja!
Nije dosta, bulo ljubi moja,
što je nama pobjegnula Fajka
i odvede Banović Stjepana,
neg' je silno pokupila blago!« 330
Kad vez'jera bula razumjela,
stane bula b'jelu knjigu piše
l'jepoj Fajci, dragoj ćeri svojoj:
»L'jepa Fajko, suho moje zlato!
L'jepa Fajko, što si učinila? 335
Što si, moja, pobjegnula, ćerce?
Ti si bila od Bosne gospođa,
sad St'jepova mlada robinjica!
Vrati mi se, l'jepa moja Fajko,
neka ide St'jepu na dar blago!« 340
Kad u Slovinj b'jela knjiga pade
a na ruke ljubi Stjepanove,
kad videla što joj piše majka,
ona majci drugu otpiše,

ovako joj u toj knjizi piše: 345
 »Čudim ti se, mila moja majko,
 što govoriš, što l' u knjizi pišeš.
 N'jesam mlada St'jepova robinja,
 ne zovem se Fajka plemenita,
 neg' se zovem, mila moja majko, 350
 Mandal'jena, ljubi Stjepanova;
 ja se šetam po Slovinju gradu
 sa Stjepanom, mo'ijem gospodarom,
 i š njegovom rođenom sestricom.
 Miluje me Stjepanova majka: 355
 dala mi je zlatne velenduke;
 a rođena sestra Stjepanova
 dala mi je sa grla kolane.
 Da ti znadeš, mila moja majko,
 a kakvo* je u Slovinju b'jelu! 360
 Što su tamo visoki munari,
 ovamo su crkve i oltari.
 A da znadeš, mila moja majko,
 a kakvo je meni u Slovinju,
 gospodara ti bi ostavila, 365
 a k meni bi i ti pobjegnula.«
 A kad buli b'jela knjiga pade,
 kad videla što joj ćerce piše,
 bula se je pomamila mamom:
 zaran bula večeru spravila 370
 i vez'jeru večerati dala;
 na nj je bula vinom navalila,
 m'ješala mu vino i rakiju,
 gospodara teško izopila:
 đe je pio, tu je i zaspao. 375
 A kad ga je bula sagledala,
 po dvoru je stala kupit blago,
 odbjegnula svoga gospodara,
 a pobjegla put Slovinja b'jela
 na dvor b'jeli svojoj ćeri dragoj; 380
 l'jepo s' tamo bulu pričekali.

* Možda greška mjesto »kako« (prim. prir.).

Kad je sutra b'jeloj zori bilo,
 probudi se od Bosne vez'jere,
 on dozivlje bule ljubi svoje:
 »Ustani se, bulo ljubi moja! 385
 Ljubi bulo, donesi mi kafu.«
 Ma se njemu niko ne ozivlje!
 Po drugi je volat dozivao:
 »Ol' si i ti meni pobjegnula?«
 Pa se vez'jer na noge skoćio, 390
 skaće vez'jer kuli po visokoj,
 ište bule kuli po visokoj:
 po dvoru mu blago pokupljeno,
 nema njemu ni ljubi ni blaga!
 Svemu se je vez'jer domislio 395
 da m' nevjeru bula učinila;
 cmili vez'jer i suze prol'jeva,
 on od jada rusu bradu guli,
 živu srcu odoljet ne može:
 vezijeru živo srce puklo. — 400
 Koga nije, da kruha ne ije
 i ne pije vina crljenoga;
 a mi braćo zdravo i veselo!

Ženidba Ljubovića Bega

(Kate Murat)

Reče majka Ljuboviću Begu:
 »Ljuboviću, drago d'jete moje!
 Što se, moje, ti ne ženiš, d'jete?
 Veće sam ti ostar'jela majka, 5
 ne mogu ti ni prešetat' dvora,
 ni nositi ključa srebrnoga,
 ni činiti po dvoru izmeta;
 neg' se ženi, drago d'jete moje.«
 Bego svojoj govorio majci:
 »Ja b' se, moja, oženio, majko! 10
 Obih mnogo zemlje i gradova,
 ja ne nađem za sebe devojke.
 Će bi naš'o devojke za sebe,
 tu ne nađem kući prijatelja;
 Će ja nađem kući prijatelja, 15
 tu ne nađem za sebe devojke.
 Ma sam čuo, mila moja majko,
 a da ima jedna cura mlada
 u Vrgovcu, gradu bijelomu,
 sestra draga Vrgovac Alije. 20
 Ma sam čuo Bego od drugoga
 da je mnogo prosilo junaka,
 da j' svakomu mlada zabavila;
 ja bi po'šo, mila moja majko,
 prosit' l'jepe Vrgovkinje Fajke, 25
 ma se strašim, mila moja majko,
 da mi ne bi mlada zabavila;
 bi volio izgubiti glave
 nego da mi zabavi devojka.«
 Begu stara govorila majka: 30
 »Hajde, Bego, drago d'jete moje!
 Hajde, Bego, i prosi devojke,
 tebi čemu zabaviti nema;

imaš, Bego, silnovito blago,
 a ti nemaš brata ni sestrice, 35
 nemaš s kijem razd'jeliti blago.«
 Kad je Bego svoje majke čuo,
 stane Bego pa se resi l'jepo,
 ni u velo ni u b'jelo platno, 40
 neg' u svilu i u suho zlato,
 stavi na se kape samurlije,
 a za kapu dvanaes' perjanica,
 sve dvanaes' od suhoga zlata,
 sve mu s' perje na perje naslanja 45
 i Begu se viju oko vrata
 da ga sablja pogubit' ne može.
 Utom majka konja napravila.
 Kad se Bego na konja bacio
 i svojoj je majci govorio:
 »Ostan' s Bogom, mila moja majko!« 50
 Begu stara govorila majka:
 »Pođi s Bogom, drago d'jete moje!
 Srećan, sinko, u devojci bio!«
 Pa s' otele Bego otpratio.
 Kud go' ide, u devojke siđe. 55
 Kad je bio rosnu uz livadu,
 uz livadu Vrgovac Alije,
 vidio ga od Vrgovca Ale.
 Kad vidio Béga Ljubovića,
 on je Fajke sestre dozivao 60
 i Ale je sestri govorio:
 »Sestro moja Vrgovkinjo Fajko!
 Ev' odovud Ljubovića Bega
 iz bijela grada Nevesinja,
 ide tebe prositi u mene. 65
 L'jep je Bégo, nije mu zabave:
 kad bi rekla da ga uzet' nećeš,
 korda moja — prošla bi te glava!«
 Kad je Fajka svoga brata čula,
 na prozor je iznosila glave. 70
 Netom Béga očima videla,
 Bégo joj je srcu omilio.
 Pođe Fajka b'jele u kamare,

stane Fajka resit' lice b'jelo; a on junak Vrgovac Alija, šeta Ale dvore pred bijele, on je Béga l'jepo pričekao i vod'o ga u dvore bijele, za pune ga sopre postavio.	75
Govori mu Ljubovića Bego: »O moj pobre Vrgovac Alija! N'jesam doš'o Vrgovcu b'jelomu da ja pijem rakije i vina u tvom dvoru bijelomu; neg' sam Bégo u Vrgovac došao*	80
prosit' Fajke, drage sestre tvoje; Fajka l'jepa uzet' hoće li me?« Govori mu Vrgovac Alija: »O moj pobre Ljubovića Bego! Čekaj mene, dragi pobratime, da ja pitam Fajke sestre moje, sestra moja uzet' hoće li te.« Pa se Ale na noge skočio, sestri Fajci ide na kamare i Fajci je sestri govorio:	85
»L'jepa Fajko, draga sestro moja! Evo tebe dobra sreća ište, junak dobar Ljubovića Bego iz bijela ramna Nevesinja. Sestro moja, uzet' hoćeš li ga?«	90
Kad to čula plemenita Fajka, šeta Fajka b'jele iz kamare kako b'jela iz planine vila. Kad videla Ljubovića Béga, netom Béga očima videla, Bégo joj je srcu omilio.	95
Tu je Begu tvrde vjere dala, Bégo Fajku darim' nakitio, prsten dava Ljubovića Bégo, prsten dava, vjere ugovara: »Ova vjera, draga dušo moja,	100
	105
	110

* Treba čitati »doš'o« (prim. prir.).

ova vjera za petnaes' dana
 dok ja Bego Nevesinju dođem
 i sakupim kićene svatove.«
 Pa s' otle Bego otpravio. 115
 Nije Bego ni do dvora doš'o,
 drugi mu je dragu preprosio:
 junak dobar Kuna Asanago;
 Aliju je blagom nametnuo,
 a đevojku darim' nakitio; 120
 više Kune jedan prsten valja
 neg' svi dari Ljubovića Bega.
 Kad videla lijepa Fajkula,
 ona Begu b'jelu knjigu piše:
 »Drago moje, Ljubovića Bego! 125
 Milo moje, ne muči se drago;
 ne muči se ni vodi svatove:
 drugi me je junak preprosio,
 junak dobar Kuna Asanago;
 dođe đindel s mora debeloga, 130
 on donese blago nebrojeno,
 moga brata blagom nametnuo,
 mene Fajku darim' nakitio.
 Više Kune jedan prsten valja
 nego, Bégo, svi tvoji darovi! 135
 Nego dođi Vrgovcu b'jelomu,
 dođi, Bego, i uzmi darove,
 dođi, Bego, kad god ti je drago.«
 A kad Begu b'jela knjiga pade,
 knjigu lega Ljubovića Bego, 140
 knjigu lega, suzam' je pol'jeva.
 Sve mi Bega stara gleda majka,
 pa je Begu sinu govorila:
 »Drago moje, Ljubovića Bego!
 Otkle, sinko, b'jela knjiga pade 145
 kad je legaš tako neveselo?«
 Kad je Bego svoje čuo majke,
 od jada joj kazati ne može,
 neg' je majci na skuto* bacio.

* Možda treba čitati »skute« (prim. prir.).

Primi stara listak knjige male. 150
 Kad videla Ljubovića majka,
 kad videla što đevojka piše,
 grohotom se stara nasm'jejala
 i Begu je sinu govorila:
 »Ne boj mi se, Bego, d'jete moje! 155
 Sama će ti mlada Vrgovkinja,
 sama će ti na dvor došetati.«
 Pa pošeta stara u kamare,
 pa mi stane b'jelu knjigu piše
 a na ruke Fajci Vrgovkinji; 160
 ovako joj u toj knjizi piše:
 »Vrgovkinjo, l'jepa moja Fajko!
 L'jepa Fajko, nesuđena nevo!
 Što si moga Bega ostavila,
 to si, Fajko, dobro učinila. 165
 Netom mi je Bégo dvoru doš'o,
 on mi se je na smrt pobolio,
 umr'jet' hoće, preboljet' mi neće;
 moj je Bego tebe pozdravio,
 u pozdravu jes' ti poručio 170
 da ti dođeš ramnu Nevesinju,
 da mu sviješ v'jenca zelenoga,
 dušo moja, desnom rukom tvojom;
 l'jepe će ti halaniti dare.«
 Kad je knjigu b'jelu nakitila, 175
 tad je mladu knjigonoši dava
 i njemu je stara govorila:
 »Na ti knjige, mladi knjigonošo!
 Nosi knjige Vrgovcu b'jelomu
 na dvor b'jeli Vrgovac Alije. 180
 Ne daj knjigu nikomu u ruke
 nego Fajci, sestri Alijinoj.«
 Pa mu dava četiri cekina:
 »Na to tebi, knjigonoša mladi!
 Kadar dođeš Vrgovcu ramnomu, 185
 ti se napi vina crljenoga!«
 Pa s' otele momče otpravilo,
 zdravo dođe Vrgovcu b'jelomu
 na dvor b'jeli Vrgovac Alije.

Knjigu ne da nikomu u ruke nego Fajci, sestri Alijinoj.	190
Primi Fajka listak knjige male, po knjizi je očim' pogledala, pa se l'jepa nasm'jeje đevojka.	
Sve je gleda Vrgovac Alija;	195
Ale svojoj sestri govorio: »L'jepa Fajko, draga sestro moja! Otkle tebi b'jela knjiga pade kad je legaš i na nju se smiješ?«	
L'jepa Fajka bratu odgovara:	200
»O moj brate Vrgovac Alijo! Ovo mi je paka* knjiga mala iz bijela ramna Nevesinja od nje majke Ljubovića Bega.	
Ona meni u knjizi kitila	205
da sam, brate, dobro učinila a ja Bega što sam ostavila: on netom je Nevesinju doš'o, da se j' Bego na smrt pobolio, umr'jet da će, ma preboljet' neće.	210
Da je Bego mene pozdravio, u pozdravlju meni poručio da ja, Fajka, Nevesinju dođem, da mu svijem v'jenca zelenoga ja đevojka desnom rukom mojom;	215
da će m' Bego halaniti dare, neću m' doć', ** brate, dobro moje, da bi dare nigda ne videla!«	
Alija je sestri govorio: »Hajde, Fajko, draga sestro moja,	220
kad ć' ti Bego halaniti dare: grehota je onake darove pustit', sestro, iz b'jeloga dvora.«	
L'jepa Fajka bratu odgovara: »Neću ni doć', brate, dobro moje,	225
znat' mi nigda ne videt' darova,	

* Vjerojatno greška mjesto »pala« (prim. prir.).

** Valjda treba čitati »mu« ili »doći« (prim. prir.).

er se strašim da prevara nije.«
 Mučno Ali pustiti darove
 iz njegova dvora bijeloga;
 on je sestri svojoj govorio: 230
 »Sestro moja, ti se resi l'jepo
 i ti pođi ramnu Nevesinju
 dvor na b'jeli Bega Ljubovića.
 Da bi tebi dobrom srećom bilo
 da bi Bega u životu našla, 235
 da b' ti l'jepe halanio dare!
 Grehota bi, moja sestro, bila
 ove dare iz dvora puštiti.«
 Kad to čula plemenita Fajka,
 pođe Fajka pa se resi l'jepo. 240
 A kad se je l'jepo uresila,
 uzela je šitka svilenoga:
 kadar bude hoditi goricom,
 što ć' se mlada štititi od sunca.
 Pa joj Ale konja napravio, 245
 Fajka s' konju u sedlo bacila,
 udre konja ramnu Nevesinju
 dvor na b'jeli Bega Ljubovića.
 Kad je bila rosne uz livade,
 uz livade Ljubovića Bega, 250
 on je Bego gleda sa prozora
 i svojoj je majci govorio:
 »O gospođo mila moja majko!
 Ev' odovud Vrgovkinje Fajke!
 Pogledaj je, mila moja majko, 255
 a kakva je Vrgovkinja mlada,
 bi l' mi za njom živo srce puklo!«
 Begu svoja govorila majka:
 »Drago moje, Ljubovića Bego!
 Hajde, Bego, tvoje u kamare, 260
 i ti lezi meke u duške,
 ti se pokri po lišcu mahramom
 kako da si preminuo, sinko;
 ja ću poći dvore pred bijele,
 pa ću sjesti žute pod naranče, 265
 rasplesti ću žute kose moje,

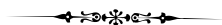
cmilit' hoću kako zmija ljuta
 bez nevolje, kolik' za nevolje;
 ja ću mlade pričekat' đevojke,
 ja ću r'jeti mladoj Vrgovkinji: 270
 'Dobro došla, nesuđena nevo!
 Sinoć ti je Bego preminuo,
 na smrti je meni ostavio
 da ti dođeš, l'jepa moja Fajko,
 da mu sviješ v'jenca zelenoga, 275
 da ga staviš Begove na glave,
 l'jepa Fajko, desnom rukom tvojom;
 na dar tebi dari svikolici.'«
 Kad je Bego svoje čuo majke,
 grohotom se Bego nasm'jejao 280
 i on pođe b'jele u kamare,
 pa mi leže meke u dušeke,
 pokrio se po lišcu mahramom.
 Da ko vidi mlada Bega majke!
 Rasplela je žute kose svoje, 285
 pa mi sjeda pred dvor pod naranču,
 cmili stara kako zmija ljuta,
 kose kida, grdi lišce svoje.
 U to dođe Vrgovkinja mlada;
 Begovoj je majci govorila: 290
 »O gospođo Ljubovića majko!
 Što ti cmiliš i suze prol'jevaš?
 Oli ti je Bego preminuo?«
 Ali joj je stara govorila:
 »A đe si mi, nesuđena nevo? 295
 Sinoć ti je Bego preminuo,
 na smrti je meni ostavio
 da ti dođeš, l'jepa moja Fajko,
 da mu sviješ v'jenca zelenoga
 da ga staviš Begóve na glave, 300
 l'jepa Fajko, desnom rukom tvojom;
 na dar tebi dari svikolici.«
 Kad to čula mlada Vrgovkinja,
 pošetala kule u visoke,
 mladu Begu b'jele u kamare. 305
 Kadar Begu u kamare dođe,

diže Begu sa lišca mahrame,
 govori mu Fajka Vrgovkinja:
 »A l'jep ti si, Ljubovića Bego!
 Ne bi rek'o da si preminuo, 310
 nego da si sanak uhitio.
 Da ja mlada nemam vjerenika,
 sad bi meni živo srce puklo.
 Ma ja mlada i ne hajem za te
 er devojka moje imam drago, 315
 moga draga Kunu Asanaga.«
 Kad to čuo Ljubovića Bego,
 srcu živu odoljet' ne može;
 on devojke l'jepo uhitio,
 pa je meke baca na duške 320
 i Fajci je lišce obljubio;
 a kad joj je lišce obljubio,
 on je l'jepoj Fajci govorio:
 »Pođi s Bogom, Vrgovkinjo Fajko,
 i pozdravi Alu, brata tvoga, 325
 ja da sam ga Bego pozdravio,
 u pozdravlju njemu poručio
 da te dade komu mu je drago;
 ma da meni moje vrati dare.«
 Kad to čula Vrgovkinja mlada, 330
 cmili jedna i suze prol'jeva.
 Begu svoja govorila majka:
 »D'jete moje Ljubovića Bego!
 Kad si mlade ljubio devojke,
 ne vraćaj je dvora iz b'jela,* 335
 d'jete moje, neg' se ženi za nju.«
 Bego svojoj govorio majci:
 »O gospođo mila moja majko!
 Da ne gledam Boga velikoga,
 da me n'jesi porodila, majko, 340
 vjera moja, bi te prošla glava.
 Idem Bego u lov u planine;
 ako Fajke ja u dvoru nađem,

* Vjerojatno treba čitati »bijela« (prim. prir.).

tvrda vjera, osjeću joj glave.«
 Tez'jem Bego iz dvora otiđe. 345
 Kad videla mlada Vrgovkinja,
 ona svoga konja uzimala,
 pa se svoga bacila na konja,
 konja udre ramna put Vrgovca,
 neveselo svoga konja igra. 350
 Sve je gled'o Vrgovac Alija
 sa visoka od dvora prozora,
 vidi svoju sestru neveselu.
 Suproć sestri svojoj išetao
 i sestri je svojoj govorio: 355
 »Dobro došla, draga sestro moja!
 Što si srca tako nevesela?
 Što ti Bega žališ Ljubovića
 što je tebi Bego preminuo?
 Je l' ti l'jepe dare halanio?« 360
 Fajka svomu bratu govorila:
 »Zli ti dari, a gore ti bilo!
 On je Bego mene prevario
 i moje je lišce obljubio
 i pošlje me iz dvora ljubljenu. 365
 I još te je Bego pozdravio,
 u pozdravlju jes' ti poručio
 da me dadeš komu ti je drago,
 ma da m' vratiš plemenite dare.«
 A kad Ale svoje sestre čuo, 370
 on je sestri svojoj govorio:
 »Fala Bogu, draga sestro moja,
 fala Bogu, krivina je moja:
 ja se neću ženit' nikadara.«
 Dan po danak, devet godinica, 375
 nit' se ženi Vrgovac Alija,
 nit' udava plemenita Fajka,
 nit' se ženi Ljubovića Bego.
 Mladu Begu b'jela knjiga pade
 od onoga cara čestitoga 380
 da on Bego pođe niz Krajine,
 niz Krajine kupiti harače,
 niz Cetine svake desetine;

da se Bego kroz Vrgovac vrati
 da pokupi harač po Vrgovcu. 385
 Kadar Begu b'jela knjiga pade,
 kad vidio što mu care piše,
 on mi Bego pođe niz Krajine,
 niz Krajine kupiti carine,
 niz Cetine svake desetine; 390
 pa se Bego kroz Vrgovac vrati
 da Vrgovcu pokupi harače,
 ide na dvor Vrgovac Alije.
 Kad je Ali ispred dvora bio,
 on zapjeva tanko iza glasa: 395
 »Mili Bože, na svemu ti fala!
 Ovo ima devet godin' dana
 da sam dvoru bio na ovomu,
 a ja Bego rujno vino pio,
 vino pio, devojku prosio; 400
 ma je mene mlada prevarila,
 prevarila pa me ostavila,
 za nju ne znam smrti ni života:
 oli se je mlada udomila,
 ol' je mlada umrla devojka.« 405
 Govori mu iz kule Fajkula:
 »Hod' otrole, Ljubovića Bego!
 Ne rani mi živo srce moje!«
 Kad devojku Bego razumio,
 u b'jele je dvore ušetao, 410
 Fajku b'jele za ruke fatio,
 izvede je dvore pred bijele,
 pa je baca na konja uza se
 i vodi je dvoru bijelomu
 i za nju se Bego oženio. 415

Ženidba Zmaj Ognjenog Vuka

(Kate Murat)

Šetala se do dva pobratima,
 jedno 'e junak od Sibinja Janko,
 a drugo je Zmaj Ognjeni Vuče,
 šetali se, razgovarali se;
 a je Vuče Janku govorio: 5
 »O ti, Anko, dragi pobratime!
 Jes' li jučer ti na vodi bio?
 Vjerenicu jes' moju vidio?
 Je l' vesela sm'jeha i govora?
 Gleda l' ves'lo u oči junake? 10
 Bi l' se mlada prevariti dala?«
 Al je Vuku Anko govorio:
 »O to,* Vuče, dragi pobratime!
 Ja sam jučer na vodici bio,
 vjerenicu tvoju sam vidio, 15
 vesela je vjerenica tvoja,
 ves'lo gleda u oči junake,
 ne b' se mlada prevariti dala.«
 Al' je Vuče Anku govorio:
 »O ti, Anko, dragi pobratime! 20
 Zaimlji mi tanko ruho tvoje,
 ja ću poći vode na studene.
 Da bi meni dobrom srećom bilo
 da na vodi vjerenicu nađem,
 kušaću je, dragi pobratime, 25
 bi li mi se prevariti dala.«
 Kadar ga je razumio Anko,
 ž'o mu bilo svoje ruho tanko;
 ma se njemu ino ne mogaše,
 neg' mu dade svoje ruho tanko: 30
 sebe Vuče svoje ruho svuče,
 svoje svuče, Ankovo obuče.

* Greška mjesto »ti«? (prim. prir.)

Pa m' on vodu pođe na studenu.
 Kad je bio na pogled od vode,
 videla ga vjerenica mlada, 35
 ruho pozna od Sibinja Janka,
 ruho pozna, ne pozna junaka.
 Đevojka je domišljata bila:
 smakne s ruke zlaćen dijomanat,
 bacila ga b'jela u njedarca, 40
 pa se mlada oko vode šeta
 i u vodu često pogleduje.
 U to Vuče na vodu studenu,
 đevojcji je mladoj govorio:
 »Bog pomogo, na vodi đevojko! 45
 Što si dosad na vodi studenoj?
 Ol' si, dušo, ljubljena u majke,
 pa ti čekaš na vodi junake
 a da ljube b'jelo lišće tvoje?
 Ljubi mene, draga dušo moja! 50
 Ja ću tebe darovati l'jepo.«
 Govori mu lijepa đevojka:
 »N'jesam mlada ljubljena u majke.
 Pr'je me crna zemlja obljubila,
 neg' ja mlada junake u majke! 55
 Neg' sam dosad vodi na studenoj:
 ja ne čekam na vodi junake
 a da ljube b'jelo lišće moje;
 zlaćeni sam prsten utopila,
 a moj da sam ne bi ni žalila, 60
 nego Vuka, vjerenika moga.
 Što mi n'jesu crne oči pale
 danas mladoj u vodu studenu,
 nego prsten s desne ruke moje?«
 Đevojcji je Vuče govorio: 65
 »Ti ostavi Zmaj Ognjena Vuka,
 uzmi mene, draga dušo moja,
 daću tebi devet prstenaka.«
 Mudra bila lijepa đevojka,
 mudra bila, mudro govorila: 70
 »Fala tebi, sivi moj sokole!
 Ne bi Vuka moga ostavila
 za u glavi oba oka moja.«

Drugi joj je volat govorio:	
»Luda ti si, draga moja dušo!	75
Ti ostavi Zmaj Ognjena Vuka,	
uzmi, neve, od Sibinja Janka,	
sa mnom će ti svako dobro biti.	
Nema Vuče ni malahno blaga.	
Da ga vidiš, draga dušo moja,	80
kad Vuk kapu na oči navuče,	
bi od njega umrla od straha.«	
Govori mu lijepa devojka:	
»Ja ne znam, sivi moj sokole,	
Vuk kakav je, milo moje blago,	85
er ga n'jesam nikad ni videla;	
ma ga kažu mila braća moja	
da je dobar junak na Krajini.	
Fala Bogu, moj sivi sokole,	
ako Vuče i ne ima blaga,	90
ja da za njim ne umrem od glada!	
Neka Vuka, vjerenika moga,	
neka mi ga, Bog mi ga pomog'o!«	
Kad vidio Zmaj Ognjeni Vuče	
da se mlada ne da prevariti,	95
đevojci je mladoj govorio:	
»Moli, dušo, Boga velikoga	
đe te l'jepo svjetovala majka!	
Da te nije tako svjetovala,	
ti bi danas izgubila glave!	100
Podi, dušo, dvoru bijelomu,	
ti ne traži zlaćena prstena,	
ja sam Vuče, milo tvoje drago.	
Nadaj mi se, draga dušo moja,	
u nedelju koja prva dođe,	105
ti se meni i svatima nadaj!«	
Kad to čula lijepa devojka,	
ona pođe dvoru bijelomu.	
Dan po danak, nedeljica dana,	
kad evo ti Vuka i svatova!	110
Kad su bili na pogled od dvora,	
đevojka ih s prozora videla,	
robinjici svojoj pošetala	
i dava joj zlaćen diomanat;	

ovako je njome govorila: 115
 »Robinjice, po Bogu sestrice!
 Evo ovud Vuka i svatova.
 Evo tebi zlaćen diomanat.
 A kadara sred objeda bude,
 ti tad dođi svijetle za sopre 120
 i donesi zlaćen diomanat
 i ti reci, moja robinjice:
 'Muštuluk ti, gospođice moja!
 Utros kad sam na vodici bila,
 u vodi sam prsten zahitila.' 125
 Ja ću tebe darovati l'jepo.«
 Primi prsten mlada robinjica.
 U to svati dvore na b'jele.*
 Svatova su l'jepo pričekali;
 vode konje konjske u podrume, 130
 a junake u dvore za sopre.
 A kadar je sred objeda bilo,
 al' evo ti mlade robinjice,
 nosi mlada zlaćen diomanat;
 gospođici svojoj govorila 135
 »Muštuluk ti, gospođice moja!
 Utros kad sam na vodici bila,
 u vodi sam prsten zahitila.«
 Kad to čula lijepa đevojka,
 veselo je na noge skočila, 140
 prsten zlatni u ruke uzela,
 robinjicu l'jepo darovala.
 A kadar je po objedu bilo,
 išetala majka đevojčina
 i iznosi dare plemenite; 145
 sve svatove redom darovala,
 svakom' svatu što je za kojega:
 barjaktaru na barjak jabuku,
 njemu Vuku kićenu nevjestu.
 Zdravo Vuče b'jelu dvoru dođe 150
 i dovede kićenu nevjestu.

* Treba čitati »bijeje« (prim. prir.).

Ženidba Ljubovića Alije

(Kate Šišević)

Prosi drago Ljuboviću Ale
 u Grahovu, gradu bijelomu,
 sestru dragu Ograšić Alije;
 d'o je Ali perle i prstene,
 a devojk u nije ni vidio: 5
 dobro znade, dobra je devojka.
 Dan po danak, devet godin' dana,
 devojka ga ni videla nije.
 Alija se ženit' namislio,
 pa je družbu svoju sakupio, 10
 š njom se spravlja Senju na Krajinu,
 zdravo ide ramno uz Grahovo
 dok na kulu Ograšić Alije.
 Tu mu družba teško ožednjela,
 ali družba svoja govorila: 15
 »O Alijo, naša harambašo!
 Pitaj malo studene vodice.«
 Kad to čuje Ljubovića Ale,
 tad zakuca na vratima alkom,
 mlada mu se ozivlje devojka: 20
 »Ko mi mo'ijem na vratima kuca?
 Nek' mi kuli ne razbija vrata,
 da bi mu se o glevu razbila!
 Ako kogod moju braću traži,
 braće moje doma nema mi ih; 25
 ako kogod hladne vode ište,
 nek' me čeka dvorom pred b'jelijem,
 don'jeću mu studene vodice
 jer u dvoru robinjice nemam
 koja bi mi vodu iznosila.« 30
 S tez'jem mlada dvore pred bijele
 i donese studene vodice.
 Vodu primi Ljubovića Ale,

ma ne pije vodicu studenu,
 neg' je družbi oko sebe dava. 35
 Al' govori Ljubovića Ale:
 »L'jepa ti si! Jesi li vjerena?«
 Al' mu mlada govori đevojka:
 »L'jepa jesam, jesam i vjerena
 Ljubovića braće za nekoga: 40
 ma hi devet ima u matere,
 pa đevojka ne znam za kojega,
 za mlađega, al' za starijega.
 Ovo ima devet godin' dana,
 po bratu mi l'jepe posla dare, 45
 a mene se veće dodijalo.
 Jošter ću ga čekat' po godine
 pa ja ću se udomit' đevojka.«
 Mudro Ture pak joj odgovara:
 »O đevojko, draga dušo moja; 50
 i ja l'jep sam, dosta imam blaga,
 ja sam jedan matere u moje.«
 Al' mu mlada govori đevojka:
 »Jes' istina da si junak dobar,
 ja ti mlada ne nahodim mane 55
 nego jednu — da se vele fališ.
 Ma ja ne bi njega ostavila
 za u glavi crne oči moje
 od danaska do pô godine.«
 Kad to čuo Ljubovića Ale, 60
 tad j' ovako njome govorio:
 »Ja sam, Fajko, draga dušo moja,
 ja sam Ale, milo tvoje drago,
 ma te kušam bi li se udala.«
 Al' mu mlada govori đevojka: 65
 »Kad s' toliku silu sakupio,
 dokle si se š njome zamućio?«
 »Evo idem Senju na Krajine,
 zarobiću dosta đevojaka,
 ja po Senju sela i varoše 70
 sve do kule tanke Ivanove;
 zarobiću sestre Ivanove,
 sve ću mlade prodavat' Senjkinje

i dobiću blago nebrojeno;
 a s Anđušom, sestrom Ivanovom, 75
 š njomen ovu zimovati zimu,
 tad je prodat' crnu Arap moru,
 za nju primit' hiljadu dukata —
 tad se hoću oženiti za te.«
 Kad to čuje lijepa devojka, 80
 tad ovako njemu govorila:
 »Veće tvoja vjerenica n'jesam,
 na ti tvoje zlačene prstene
 pa hi podaj komu ti je drago!«
 Pa otole u dvor pobjegnula, 85
 a za sobom tvrdo zatvorila.
 Kad to vidi Ljubovića Ale,
 neveselo ispred dvora ide
 dokle dođe vodu na studenu.
 Kad je vodu na studenu saš'o, 90
 tad je družbi svojoj govorio:
 »O junaška družinice moja!
 Svaki ho'te će je komu drago,
 a ja ostah vodi na studenoj
 dok mi moja vjerenica dođe, 95
 pa ću ljubit' lišće devojčino.«
 Kad Aliju čula družinica,
 neki ide ramne u Udbine,
 neki stoji gori u zelenoj
 dok obljubi Ale vjerenicu. 100
 Glas po glasu, junak po junaku,
 to devojci braća obaznala;
 braća sestri kite knjige male:
 »Fajko sestro, da od Boga nađeš!
 Zašto si se s Alom zavadila? 105
 Sad te vodi čeka na studenoj,
 mi u dvoru vode ne imamo,
 a devojku robinju nemamo
 koja bi nam vode donosila.
 Ma znat' nama i umr'jet' od žeđe, 110
 Fajko sestro, na vodu ne hodi.«
 A kad Fajci mala knjiga pade,
 grohotom se nasm'jeje devojka:

»Bože mili, lude braće moje!« Pa uzimlje srebrna kond'jera, ončas sama na vodu otišla. Kad je vodu na studenu došla, tu mi Ale vodi na studenoj, đevojka mu turski selam viče:	115
»Saleć maleć, Ljubovića Ale! Koga čekaš vodi na studenoj? Ali čekaš na roku đevojku, al' za vodu pitaš dugovanja? I prije smo na vodu hodile, dugovanja ma n'jesmo plaćale.«	120
Ale njome l'jepo odgovara: »Ja ne pitam vodi dugovanja, nit' ja čekam nikakve đevojke, nego moje, tebe, vjerenice. N'jes' mi dala b'jeli u Senj poći, ni zarobit' dosta đevojaka, sad ću ljubit' b'jelo lišće tvoje.«	125
Đevojka mu mlada odgovara: »Fatimo se ruke pod junaške! Ko mi koga na dolinu baci, neka čini što je njemu drago.«	130
Kad Alija čuo vjerenice, svlači 'sebe divan kabanice, pa je baci trave na zelene, s đevojkom se pod ruke fatio.	135
Aliju je izmor izmorio, tanku Fajku podrum uzgojio: krene Fajka i desnom i l'jevom pa Aliju bacila u travu, koljenim' mu na prsi skočila.	140
Dok đevojka malo počinula, tad mu otpaše tursku saručinu pa mu veže ruke naopako, pa ga vodi dvoru bijelome, pa ga veže svoje u džardine, u džardinu* za naranče žute.	145
	150

* Vjerojatno treba »džardine« (prim. prir.).

Pa se Fajka u kulu vratila,
 pa tu stane kitit' knjige male
 a na ruke bratu rođenomu:
 »O moj brate Ograšić Alija! 155
 U z'o čas mi knjigu nakitio!
 Od knjige se teško poplašila
 i u strahu na vodu otišla
 pa sokola uhitila siva,
 dovela ga dvoru bijelome, 160
 vezala ga naše u džardine;
 dođi, brate, dvoru bijelomu
 da ga vidiš perja kakva su mu.
 Ak' ne dođeš do tri b'jela dana,
 pušću ti sivoga sokola 165
 neka leti ku' god mu je drago.«
 Kad je tanku knjigu nakitila,
 po nju hitra knjigonošu nađe.
 Nosi knjigu mladi knjigonoša,
 knjigu tanku u goru zelenu. 170
 To mi nađe Ograšić Aliju,
 pa mu dava knjigu šarovitu.
 Kad Alija malu knjigu primi,
 svemu se je tomu domislio,
 sam je Ale sobom govorio: 175
 »Šuro moja, crn ti obraz bio
 da te moja vezala sestrice!«
 Knjigu družbi oko sebe dava,
 a on ide dvoru bijelomu.
 Kad on dođe dvoru bijelomu, 180
 vodila ga svoje u džardine,
 sestra bratu svome govorila:
 »Šetaj, brate, našem' po džardinu
 dokle dođeš žute do naranče,
 pa ćeš videt' sivoga sokola; 185
 a ja idem dvore u bijele
 i spraviti gospodske objede.«
 S tez'jem Ale po džardinu šeta.
 Kad je doš'o žutu pod naranču,
 tu nahodi Ljubovića Alu; 190
 ovako je njemu govorio:

»Šuro Ale, crn ti obraz bio!
 Da sam Ale na vodicu doš'o,
 a naš'o ti Fajku, sestru tvoju,
 kunem ti se i vjeru ti davam, 195
 bio bi joj lišce obljudio,
 a za nje se ne bih oženio.«
 Ale muči, ne govori ništa.
 Pa mu b'jele oprostio ruke,
 pa j' ovako njemu govorio: 200
 »Hodi, šuro, na objed u mene!«
 Ali mu je šuro govorio:
 »Fala tebi na objedu tvomu!
 Kad bi doš'o na objed u tebe,
 a vidio kuške sestre tvoje, 205
 nožem bih je u srce udrio.«
 Tad Alija njemu govorio:
 »Čekaj tvoje dare plemenite!«
 »Ja joj dara neću ni jednog!*
 Nek' ih baci u vodu studenu.« 210
 Pa otle dvoru bijelomu.
 Iza toga do malo bremena,
 nit' se ženi Ljubovića Ale,
 ni udava lijepa đevojka.
 Mlađa mu se braća poženila, 215
 a starije sestre poudale.
 Njega kori stara svoja majka
 da se ženi s prvom vjerenicom;
 tad on stane kiti knjigu malu
 a na ruke Ograšić Aliji: 220
 »Šuro moja Ogrešića Ale!
 Ako n'jesi obeć'o sestrice,
 ženiću se s dragom sestrom tvojom.«
 Kad Aliji mala knjiga pala,
 to je njemu puno milo bilo, 225
 pa je sestri svojoj govorio:
 »Ti se udaj, Fajko, sestro moja,
 ima Ale blago nebrojeno!«

* Treba čitati »jednoga« (prim. prir.).

Ali mu je sestra govorila:
 »Strah je mene, brate, dobro moje, 230
 da mi ono ne bi osvetio.«
 »Neće, sestro, života mi moga!«
 Tad on stane kiti knjige male:
 »Šuro, hodi i vodi svatove!«
 Kad Aliji taka knjiga pala, 235
 ončas stane i kupi svatove,
 ide mlade svoje po đevojke.
 Tamo su ih l'jepo pričekali
 i svakoga l'jepo darovali,
 a Aliji Fajku vjerenicu. 240
 Zdravo dođu ramne u Udbine.
 Kad su došli ramne u Udbine,
 uzme Ale oštre nože svoje,
 pa đevojci govorio mladoj:
 »Da si znala da ćeš biti moja, 245
 bi l' onako bila učinila?
 Ako meni ne rečeš pravedno,
 osjeću ti glavu sa ramena!«
 Al' mu mlada govori đevojka:
 »Da onako n'jesam učinila, 250
 sad se ne bi tvoja ljubi zvala;
 a ti čini što je tebi drago.«

Ženidba Ljubovića Bega (drukče)

(Kate Murat)

Knjigu piše Ljubovića Bego
 i šalje je buli sestri svojoj,
 ovako joj u toj knjizi piše:
 »L'jepa bulo, draga sestro moja!
 Ženim ti se, draga sestro moja, 5
 ja od danas do petnaes' dana;
 molim tebe bulo sestro moja,
 da ti meni dođeš u svatove.«
 A kad buli b'jela knjiga pade,
 kad videla što joj Bego piše, 10
 ona bratu druge otpisuje:
 »O moj brate Ljuboviću Bego!
 Oli ne znaš da sam udovica,
 da ja mlada moga vojna nemam?
 Vojna nemam, n'jesam ni slobodna, 15
 ne mogu ti u svatove doći.«
 A kad Begu b'jela knjiga dođe,
 to ž'o Begu Ljubovića bilo.
 Netom Bego knjigu proučio,
 ončas Bego drugu nakitio 20
 i šalje je buli sestri svojoj.
 Ovako joj u knjizi kitio:
 »Udovice, bulo sestro moja!
 Ja znam, sestro, da si udovica,
 da ti, sestro, svoga vojna nemaš; 25
 imaš Alu, sine nejakoga,
 sestro moja, ti ga resi l'jepo,
 vodi Alu sobom u svatove
 da ti Ale bude za slobode.
 Ma mi nemoj učiniti ino, 30
 nego dodi moje u svatove;
 er znaš, bulo draga sestro moja,
 da ja nemam nikoga od roda

ko će moje resiti svatove.«	
A kad buli b'jela knjiga pade,	35
kad videla bula udovica,	
kad videla što joj Bego piše,	
to je buli puno žao bilo.	
Ma ne može učiniti ino,	
nego bratu poći u svatove.	40
Stala bula pa se resi l'jepo	
sama sebe i Aliju sina,	
bratu Begu ide u svatove.	
L'jepo Bego sestru pričekao	
i pod barjak svatove skupio.	45
Zdravo svati u devojke dođu,	
tamo su ih l'jepo pričekali:	
junak dobar gojeni Alija	
pod svatima konje usprimio	
i pod njome bulom udovicom,	50
vidio joj lišće kroz mahramu.	
Sjaje joj se kroz mahramu lišće	
kako sunce lišće kroz jelovo.	
Kad vidio gojeni Alija,*	
ončes Alu glava zaboljela,	55
leže Ale u meke dušeke.	
K njemu ide Fajka, sestra svoja,	
l'jepa Fajka Ali govorila:	
»O moj brate, gojeni Alija!	
Što si mi se pobolio, Ale,	60
danas, brate, mome na veselju	
od bola se u dušek složio?«	
Ale sestri svojoj govorio:	
»Prodi me se, Fajko, sestro moja!	
Kad s' ti svati b'jeli na dvor došli,	65
ja sam tvoje svate pričekao	
i pod njima konje usprimao	
i pod bulom dragom tvojom z'ovom.	
Zasja buli lišće kroz mahrame	
kako sunce lišće kroz jelovo.	70

* Brat vjerenice Ljubovićeve, ne sin Ljubovićeve sestre (prim. prim.).

Netom sam joj ja vidio lišce,
 ončas me je zaboljela glava:
 kad j' onako lišce kroz mahrame,
 da što će joj biti brez mahrame
 i nje dvije u njedrima dojke 75
 i bijele u mišicam' ruke
 i bijele noge brez pašmaga?«
 Kad je Fajka svoga brata čula,
 l'jepa Fajka Ali govorila:
 »Ništa zato, brate, dobro moje! 80
 Sakriću te moje u kamare.
 Kada br'jeme od objeda bude,
 svi će svati zasjesti za sopre,
 neće bula draga z'ova moja,
 do'će bula k meni u kamaru, 85
 r'jeće bula meni moja z'ova:
 'Hodi, nevo, da ti lišce resim,
 da ti nižem na ruke prstene!
 Ja ću r'jeti, brate, dobro moje:
 'Udovice, bulo moja z'ovo! 90
 Ne dam tebi resit' lišce moje
 ni nizati na ruke prstene
 dok ne vidim b'jelo lišce tvoje,
 lišce tvoje b'jelo brez mahrame,
 i dv'je tvoje u njedrima dojke 95
 i bijele u mišicam' ruke
 i bijele noge brez pašmaga.'
 Staće bula otkrivati lišce,
 a ja hoću, brate, pobjegnuti;
 ti ćeš ljubit' bule udovice, 100
 a moj brate, pa ćeš ozdraviti.«
 Sve to misli bratac i sestrice
 da ih niko od nikle ne čuje;
 sve ih sluša nejak Alija,
 baš sinovac⁴⁷ bule udovice. 105
 Ale majci šeta na kamare,
 nejak Ale majci govorio:

⁴⁷ Često se čuje u šipanjskim pjesmama sinovac, a znači što sin.

»Majko moja, bulo udovice!
 Oli ne znaš, ol' za to ne haješ
 što govori bratac i sestrice? 110
 Kad si, majko, b'jeli pred dvor došla,
 pod tobom je gojeni Alile,
 pod tobom je konje usprimio,
 vidio ti lišce kroz mahramu.
 Netom ti je on lišce vidio, 115
 on se Ale bolom pobolio.
 Od bola se u dušek složio;
 k njemu ide Fajka sestra svoja,
 l'jepa Fajka Ali govorila:
 'Što si mi se pobolio, Ale, 120
 od bola se u dušek složio
 danas, brate, momu na veselju?'
 Mladi Ale sestri govorio:
 'Prođi me se, Fajko, sestro moja!
 Kad s'* svati b'jeli na dvor došli, 125
 ja sam tvoje svate pričekao
 i pod njima konje usprimao
 i pod bulom dragom tvojom z'ovom.
 Vidim buli lišce kroz mahrame;
 kroz mahrame sjaje joj se lišce 130
 kako sunce kroz jelovo lišće.
 Netom sam joj ja lišce vidio,
 ončas me je zaboljela glava:
 kad j' onako lišce kroz mahramu,
 da što će joj biti brez mahrame, 135
 i nje dvije u jedrima dojke
 i bijele u mišicam' ruke
 i nje b'jele noge brez pašmaga?'
 L'jepa Fajka bratu govorila:
 'Ništa za to, brate, dobro moje! 140
 Sakriću te moje u kamare;
 kadar br'jeme od objeda bude,
 svi će svati zasjesti za sopre,
 neće bula draga z'ova moja;

* Treba čitati »kada« ili »su« (prim. prir.).

do'će bula k meni u kamare, 145
 r'jeće meni bula udovica:
 'Hodi, nevo, da ti lišce resim,
 i da t' nižem na ruke prstene!
 R'jeće tebi kićena nevjesta:
 'Udovice, bulo moja z'ovo! 150
 Ne dam tebi resit' lišce moje
 ni nizati na ruke prstene
 dok ne vidim b'jelo lišce tvoje,
 lišce tvoje b'jelo brez mahrame,
 dvije tvoje u njedrima dojke 155
 i bijele u mišicam' ruke
 i bijele noge brez pašmaga.'
 Ti da ćeš joj otkrivati lišce,
 da će mlada pobjegnut' đevojka,
 on će Ale obljubiti tebe. 160
 Ma te molim, mila moja majko,
 ti se, majko, prevariti ne daj,
 ne pogrdi starca baba moga,
 baba moga, gospodara tvoga!«
 A kad bula Alu razumjela, 165
 grohotom se bula nasm'jejala.
 Eto br'jeme od objeda dođe,
 svi svatovi zasjeli za sopre,
 ali nije bula udovica.
 Fajci bula šeta u kamare, 170
 l'jepoj Fajci bula govorila:
 »Hodi, nevo, da ti lišce resim,
 da ti nižem prstene na ruke!«
 A njome je neva govorila:
 »Z'ovo moja, rumena jabuko! 175
 Ne dam tebi resit' lišce moje,
 dok ne vidim b'jelo lišce tvoje,
 lišce tvoje b'jelo brez mahrame
 i dvije ti u njedrima dojke
 i bijele noge brez pašmaga!« 180
 Kad to čula bula udovica,
 prokliknula tanko glasovito!
 »Bor t' ubio, brate, dobro moje!
 Ti kakvo si drago isprosio

kad je tvoje drago samovoljno? 185
 Ne da meni resit' lišce b'jelo
 ni nizati na ruke prstene
 dok ne vidi b'jelo lišce moje,
 lišce moje b'jelo brez mahrame
 i dv'je moje u njedrima dojke 190
 i bijele u mišicam' ruke
 i dv'je moje noge brez pašmaga!«
 Đevojci je dobroj sreći bilo:
 to ne čuje Ljubovića Bego,
 neg' to čuje majka đevojčina; 195
 dotrčala Fajci u kamare,
 udrila je teškom zamlatnicom;
 l'jepoj Fajci govorila majka:
 »Što si mi se pomamila, Fate?
 Što ti ne daš resit' lišce tvoje 200
 ni nizati prstene na ruke?«
 Kad to čula plemenita Fajka,
 dade buli resit' lišce b'jelo
 i niže joj na ruke prstene.
 Kad đevojku l'jepo uresila, 205
 išetala majka đevojčina,
 svatim' l'jepe izn'jela darove;
 sve svatove redom darovala,
 svakom' svatu što je za kojega,
 barjaktaru na barjak jabuku 210
 a đeveru na konja nevjestu.
 Pa s' otele svati otpravili.
 Da ko vidi bule udovice!
 Na dobra se konja uzmetnula
 i poklikne tanko glasovito: 215
 »Što si mi se pobolio, Ale,
 od bola se u dušek složio
 lišce moje što si mi vidio,
 lišce moje b'jelo kroz mahrame?
 A da mi ga vidiš brez mahrame, 220
 tvrda vjera, ne bi ozdravio!«

Ženidba Kraljevića Marka

(Kate Šišević)

Lov lovio Kraljeviću Marko
 po planini, gori po zelenoj,
 pored š njime Zlatarića Ivo,
 šetali se, razgovarali se;
 neki fali rođene sestrice, 5
 neki mlade svoje vjerenice.
 A govori Zlatarića Ivo:
 »Ne falite rođene sestrice
 a ni vaše vjerenice mlade,
 er kakva je u mene đevojka 10
 da joj para u hiljadi nema!«
 Kad to čuje Kraljevića Marko,
 smakne s ruke diomanat prsten
 pa ga Ivu Zlatariću dava:
 »Na ti ovi diomanat prsten. 15
 Pa kad dođeš dvoru bijelome,
 ti ga podaj Mari, sestri svojoj,
 za spomenu da je obećana
 za viteza Kraljevića Marka
 iz Prilipa, bijeloga grada.« 20
 Ali mu je Ivo govorio:
 »Kad je moja nejaka sestrice
 koja nema nego devet l'jeta;
 još mi sestra za udadbe nije.«
 Govori mu Kraljevića Marko: 25
 »Ništa za to, dragi pobratime!
 Da je drugom ne bi obećao.«
 U to su se pobri razd'jelili.
 Dan po danak, devet godin' dana,
 vrag donese Novaković Gruja, 30
 on mi prosi Ivove sestrice:
 dugo doba, on zaboravio
 da je sestru Marku obećao;

pa mi Gruju obeća sestrice
 i on primi dare nebrojene. 35
 Glas po glasu, junak po junaku,
 to se čudo u Prilipu čulo,
 to j' obazn'o Kraljeviću Marko
 pa tad stane kiti knjige male:
 »Šuro moja Zlatarića Ivo! 40
 Ja sam Marko od drugoga čuo
 da si sestru Gruju obećao;
 ali dvije tvoje sestre imaš?
 Ti ako si moju obećao,
 kunem ti se i vjeru ti davam, 45
 glave mi se ne bi nanosio
 đe te gori sretnem u zelenoj!«
 A kad Ivu mala knjiga pade,
 teško se je Ivo poplašio,
 tanku knjigu legati ne može, 50
 neg' je Mari, svojoj sestri, dava:
 »Vidi, sestro, što je nakićeno.«
 Kad je Mare knjigu prolegala,
 grohotom se na nje nasm'jejala:
 »Bor t' ubio, brate, dobro moje! 55
 Nije šala devet dana b'jel'jeh,
 nego, brate, devet godin' dana!
 Đe je tebi zlatni diomanat
 kad ga meni n'jesi sestri dao?«
 Ivo sestri svojoj odgovara: 60
 »Ti si luda i nejaka bila,
 ja sam prsten u sanduk bacio,
 dugo doba pa zaboravio;
 bić' i danas u sanduku momu.
 Dobro gledaj, draga sestro moja; 65
 ako t' Grujo nije obljubio,
 ti ostavi Gruja i darove,
 uzmi, sestro, Marka Kraljevića.«
 Tad se mlada nasm'jeje devojka:
 »Bože mili, luda brata moga, 70
 đe lud nije, ma govori ludo
 da je mene obljubio Grujo.
 Kiti knjigu Kraljeviću Marku

od danaska do tri b'jela dana
 da on vodu na studenu dođe 75
 u ponoća, u doba neznano;
 ja ću doći, draga sestra tvoja,
 nek' me vodi put Prilipa grada.«
 Kad to čuje Zlatarića Ivo,
 ončas klekne na zemljice crne 80
 i višnjemu Bogu zafaljiva:
 »Kad ovaku moju sestru imam,
 l'jepa svijeta i nauka znade,
 nejaka je sirota ostala
 da je majka nije svjetovala!« 85
 Uto mu se pogledati dalo,
 vidi Gruja rosnu niz livadu,
 Grujo ide u svoje devojke
 a on Ivo b'jele u kamare,
 knjigu kiti Kraljeviću Marku. 90
 Kad je Marku knjigu nakitio,
 put Prilipa grada otpravio;
 Gruja gosti tri četiri dana.
 Kad je treći b'jeli danak bio,
 da ko vidi sestru Ivanovu! 95
 Kad je njima nosila večeru,
 nosila je vina i rakije
 i lijepe studene vodice;
 bratu dava vina i vodice,
 njemu Gruji vina i rakije; 100
 govori joj Novaković Grujo:
 »Bor t' ubio, vjerenice moja!
 Što si na me vinom navalila?
 Ali misliš učinit' prevaru?«
 Ali mu je Mare govorila: 105
 »Neću, Grujo, milo moje drago!
 Danas mi je u dvoru veselje:
 sveta Mare, krsno ime moje,
 pa ti vina i rakije davam
 neka piješ koliko ti drago.« 110
 Kad to čuje Novaković Grujo,
 tad on pije vina i rakiju
 što mu svoja vjerenica dava.

A kad se je teško izopio,
 tad se Grujo u dušek složio, 115
 a Mare se l'jepo naresila
 i s bratom se svo'ijem halanila
 i uzimlje srebrnu romjenču,
 pa otolen vodu na studenu.
 U dobro je doba dohodila 120
 kad od noći polovica bilo.
 To nahodi Marka Kraljevića
 đe mi konju u seldocu spava.
 Misli Mare što bi učinila,
 pa zazvoni srebrnom romjenčom. 125
 Pod Markom se konjic poplašio,
 Marko se je plaho probudio,
 pa doratu svome govorio:
 »Stani, doro, izjeli te vuci!
 Što se mamiš vodi na studenoj 130
 u ponoća, u doba neznano?«
 Ali mu je Mare govorila:
 »Nemo' tako, milo moje drago,
 kleti tvoga pretila dorina!
 Ja krenula srebrnom romjenčom, 135
 od toga se dorin poplašio.«
 A kadar je Marko razumio,
 skočio se sa konja u trave
 i uhiti vjerenicu svoju:
 »To s' ti, Mare, vjerenice moja! 140
 Kunem ti se i vjeru ti davam,
 da si pošla za Grujicu mlada,
 brzo bi se u crno zavila
 za Ivanom, bratom rođenijem!«
 I tad hoće da joj ljubi lišce. 145
 Al' mu mlada govori đevojka:
 »Nećeš, Marko, života mi moga,
 prije nego kad Prilipu dođem
 i ne pođem crkvi manast'jeru
 i ne uzmem potpuno vjenčanje.« 150
 Kad to čuo Kraljevića Marko,
 tad je stavi na konja uza se,
 zdravo pođe put Prilipa grada.

Kad svanulo i sunce granulo,
 dva su koplja oskočila sunca, 155
 do dva koplja od gore zelene,
 a četiri od vode studene,
 Marko dođe Prilipu b'jelomu
 i dovede svoje vjerenice;
 to na gradu biju iz topova, 160
 ončas čine veliko veselje,
 i vodi je crkvi manast'jeru
 i učine potpuno vjenčanje.
 Kad su došli dvoru bijelome,
 tada Marka milostiva majka 165
 šareni je sanduk otvorila
 i ovako nevi govorila:
 »Dobro znadem, nerođena ćerce,
 da si svoga brez sanduka došla;
 evo tebi tanka ruha moga, 170
 pa uzimlji što je tebi drago!«
 Ali mlada l'jepo odgovara:
 »Prosti meni, nerođena majko,
 al' krivina ništa moja nije,
 nego Marka, mila sina tvoga, 175
 i Ivana, mila brata moga,
 ruha tanka da n'jesam don'jela.«
 Tad uzimlje divit i artije,
 bratu svomu kiti knjigu malu,
 da je zdravo ka Prilipu došla, 180
 ončas crkvi manast'jeru pošla
 i primila potpuno vjenčanje;
 da joj ruha pošlje tanahnoga.
 Kad je Ivu mala knjiga pala,
 to je Ivu jako milo bilo. 185
 Pa se Ivo l'jepo naresio,
 pa se spravlja put Prilipa grada,
 sestri nosi ruha tanahnoga.
 Tamo su ga l'jepo pričekali
 i hranili danaka petnaes'. 190
 Kad je danak petnaesti bio,
 Ivo pođe dvoru bijelomu,
 Mare osta u Prilipu gradu;

s Markom život dobar učinila
i lijepi porod porodila,
ćeri dvije, a četiri sina,
neka braća ne žele sestrice,
a sestrice mile braće svoje.

195

Žendiba Alije Filipovića

(Kate Murat)

L'jepa Fajka bratu knjigu piše:
 »O moj brate Ljuboviću Bego!
 Oli ne znaš, ol' za me ne haješ?
 Prije neg' sam u Udbinu došla, 5
 ostala sam crna udovica;
 ja ne smijem, brate, dobro moje,
 ja visoka otvorit' prozora,
 ni na prozor iznijeti glave
 od Turaka mlad'jeh neženjen'jeh;
 sve me kore što se ne udavam. 10
 Vidi za me, brate, dobro moje!
 Ol' dodite, ol' koga pošljite.«
 A kad Begu b'jela knjiga dođe,
 kad vidio što mu sestra piše,
 on mi sestri knjigu otpisuje; 15
 ovako joj u toj knjizi piše:
 »Udovice Fajko, sestro moja,
 sestro moja, doći ne mogu ti!
 Poslaću ti slugu Usejina.
 Kad ti sluga Usejine dođe, 20
 vi po dvoru blago pokupite
 i na dobre konje tovarite.
 Neka sluga silno goni blago;
 a ti, Fajka, draga sestro moja,
 sestro moja, ti se resi l'jepo 25
 u od'jelo tvoga gospodara,
 noćno b'jela pobjegni iz dvora.
 Kada budeš kroz Zagorje ramno,
 ondi će te nojca uhititi
 baš pred dvorom beg Filipovića 30
 đe je tvoja sestra udomljena;
 zakucaj mu alkom na vratima,
 ti dozivlji bule sestre tvoje,

ti joj reci, Fajko, sestro moja:
 'Gospođice beg* Filipovice! 35
 Ja sam momče iz daleka grada,
 mukla me je nojca uhitila
 pred vašijem dvorom bijelijem;
 niti koga znadem ni poznađem,
 ma sam junak čuo od drugoga 40
 d' odi ima dobra gospođica,
 da će mene na konak primiti.'
 Sestra će te na konak primiti,
 daće tebi konak i večeru.
 Ma te molim, Fajko, sestro moja, 45
 kad ti budeš 'sestrom govoriti,
 ona ima Aliju đevera,
 ti se čuvaj mlada od Alije
 da te ne bi Ale poznavao;
 on je Ale ašik na đevojke, 50
 on bi Ale tebe obljudio,
 a za te se ne bi oženio;
 nama bi se zgodila sramota.«
 Kad je Bego knjigu nakitio,
 tad je dava sluzi Usejinu, 55
 on je sluga knjigu usprimio,
 pa mi ide u Hladušu** ramnu;
 zdravo Fajci b'jeli na dvor dođe.
 L'jepo Fajka slugu dočekala
 i po dvoru stali kupit' blago, 60
 a Fajka se stala resit' l'jepo
 u od'jelo gospodara svoga,
 noćno Fajka iz dvora pobjegla.
 Kad je bila kroz Zagorje ramno,
 tu je mrkla nojca uhitila 65
 baš pred dvorom beg Filipovića.
 Kuca Fajka na vratima s alkom
 i dozivlje bulu sestru svoju:
 »Gospođice Begfilipovice!

* Inače je to vlastito ime »Bégo«. Možda treba čitati »Begfilipovice« kao niže (prim. prir.).

** Inače »Kladuša« (prim. prir.).

Ja sam momče iz daleka grada, 70
 mrkla me je nojca uhitila
 pred vašijem dvorom bijelijem.
 Niti koga znadem ni poznadem;
 molim tebe, gospođice moja,
 primi mene na konak u tebe!« 75
 Kad to čula Begfilipovica,
 b'jele joj je dvore otvorila,
 Fajci dade konak i večeru.
 A kadar su na večeru bili,
 služi im vino nejaki Alija, 80
 baš sinovac beg Filipovića.
 Ale kupu vina natočio
 i svojoj je strini govorio:
 »Napi mi se, neznan gospodare!
 Ti si momče iz daleka grada, 85
 bićeš mlado momče ožednjelo.«
 A njemu je govorila strina:
 »Tebi fala, nejaki Alija,
 na tvojemu vinu crljenomu!
 Otkad sam se rodio u majke, 90
 ja ne pijem vina ni rakije,
 ni od loze roda nijednoga,
 neg' šerbeta slatke medovine.«
 Al' govori lijepa Fajkula:
 »Gospođice Begfilipovice! 95
 Otkad sam se od majke rodio,
 sam nijesam nojce prenočio,
 pa ni noćas neću, gospođice!
 Tebe molim, gospođice moja,
 daj ti meni Alu nejakoga 100
 da m' je samu nojcu prenočiti.«
 Kad to čula Begfilipovica,
 ž'o joj bilo dati Alu sina;
 ma se njome nije moglo ino,
 neg' joj dava Alu nejakoga. 105
 Fajka ide š njim tih sanak spavat'.
 Kolika je božija noć bila,
 svu noć nije sanak boravila,
 svu noć se je s Alom preigrala.

A kadar je b'jeloj zori bilo, 110
 al' govori lijepa Fajkula:
 »O Alija, drago d'jete moje!
 N'jesam momče iz daleka grada,
 nego Fajka, draga strina tvoja,
 što sam Fajka bila udomljena 115
 čak daleko u Hladuši ramnoj
 za junaka od Hladuše Muja!
 Ostala sam crna udovica
 prije neg' sam u Hladušu došla;
 sad se vraćam u rod braći svojoj. 120
 Ti pozdravi mile majke tvoje,
 majke tvoje, drage sestre moje,
 ti joj reci, Ale, d'jete moje:
 đe s' joj oči — da bi joj ispale!
 Vrlo ti me poznat' ne umjede!« 125
 Pa se maše* u žep pod dolame
 i dava mu rumenu jabuku,
 u jabuci stotinu dukata:
 »Na ti ovo, Ale, d'jete moje,
 da ti znadeš da je strina tvoja.« 130
 Pa ga ljubi lišce u rumeno.
 Fajka pođe bijela iz dvora,
 pa prihvati debela dorina
 i konju se u selo bacila,
 udrila ga rosne niz livade. 135
 Ale majci šeta u kamare,
 Ale svojoj majci govorio:
 »O gospodo mila moja majko!
 Đe s' ti oči da bi ti ispale?
 Nije ono, mila moja majko, 140
 momče mlado iz daleka grada,
 neg' je ono Fajka, sestra tvoja,
 što je Fajka bila udomljena
 čak daleko u Hladušu ramnu
 za junaka Muja od Hladuše. 145
 Ostala je Fajka udovica

* Vjerojatno treba čitati »maša« (prim. prir.).

prije neg' je u Hladušu došla,
 sad se vraća u rod braći svojoj.«
 Sve to misli nejak i Alija
 da ga niko od nikle ne čuje, 150
 sve ga sluša dundo mu Alija.
 A kadar se naslušao Ale,
 iz dušeka na noge skočio,
 stane Ale pa se resi l'jepo.
 A kad se je Ale naresio, 155
 šeta Ale u konjske podruma
 i prifat i debela šarina,
 okročio pa ga preklopio,
 pa za Fajkom stane u poćeru.
 Ma je Fajci dobroj sreći bilo: 160
 Fajka u dvor, a pred dvor Alija,
 sam je Ale konja osjednuo,
 brez test'jera u dvor ušetao,
 l'jepu Fajku u braće prosio;
 Ale prosi, braća mu je dali. 165
 Ale tvrdu vjeru uhitio,
 l'jepu Fajku darim' nakitio,
 pa mi dvoru ide bijelomu.
 Netom Ale b'jelom dvoru dođe,
 stane Ale i kupi svatove, 170
 ide Ale 'svatim' po đevojke.
 Zdravo Ale u đevojke dođe,
 poštovali, đevojke mu dali.

Ženidba Zlatarića Iva

(Kate Murat)

Još zorica ne bi zab'jelila,
 Niko sestru svoju dozivao:
 »Ustan', Mare, draga sestro moja!
 Ti otvori prozor od istoka
 i pogledaj preko vedra neba 5
 je li zora b'jela zab'jelila,
 ol' Vlašići nebo prepješili,
 je li sjajan na zahodu mjesec.
 Kolika je božija noć bila,
 svu noć n'jesam sanak boravio 10
 od klopota konja i sokola,
 od džamora mladijeh junaka.«
 Kad devojka svoga čula brata,
 od istoka prozor otvorila;
 ma ne gleda prako vedra neba, 15
 neg' pred dvore rosne u livade,
 ugledala l'jepa dva šatora:
 jedan šator svile od šitkove,
 drugi šator svile od zelene.
 Koji šator svile od šitkove, 20
 pod njim sjedi od Sibinja Janko,
 oko Janka l'jepa kita svata,
 svi mu svati u suhomu zlatu;
 a na Janku koliko je zlata,
 tri bi b'jela sagradio grada! 25
 Žuto momče, a žuto odjeli,*
 to mu ništa ne pristoji l'jepo.
 Koji šator svile od zelene,
 pod njim sjedi Zlatarića Ivo,
 oko Iva l'jepa kita svata, 30
 svi mu svati velu u bijelom'

* Valjda treba čitati »od'jelo« (prim. prir.).

i on junak Zlatarića Ivo,
 vas je Ivo velu u bijelu;
 mlado momče b'jelo i rumeno,
 ruho b'jelo pristoji mu l'jepo. 35
 Kad to mlada videla đevojka,
 bratu šeta b'jele u ložnice
 i svome je bratu govorila:
 »Nikolica, brate, dobro moje!
 Pred dvorom nam l'jepa dva šatora: 40
 jedan šator od svile šitkove,
 a drugi je svile od zelene.
 Koji 'e šator svile od šitkove,
 pod njim sjedi od Sibinja Janko,
 oko Janka l'jepa kita svata, 45
 svi mu svati u suhomu zlatu,
 i on Anko u suhomu zlatu.
 Koji šator svile od zelene,
 pod njim sjedi Zlatarića Ivo,
 oko Iva l'jepa kita svata, 50
 svi mu svati velu u bijelu,
 i on junak Zlatarića Ivo,
 i on Ivo velu u bijelu.«
 Kad je Niko sestre razumio,
 on je sestri svojoj govorio: 55
 »L'jepa Mare, draga sestro moja!
 Sestro Mare, uresi se l'jepo
 i ti uzmi plemenite dare,
 šetaj, sestro, dvore pred bijele
 pod šatore od Sibinja Janka, 60
 ono Janko, milo tvoje drago;
 daruj Anka, vjerenika tvoga.
 Ma te molim, Mare, sestro moja,
 kadar Janku budeš davat' dare,
 ne gledaj ga lišće u rumeno, 65
 nego gledaj u travu preda se.
 Kad daruješ vjerenika tvoga,
 šetaj, sestro, druge pod šatore,
 pod šatore Zlatarića Iva,
 ono Ivo, tvoj ručan đever; 70
 daruj njega, draga sestro moja,

ne gledaj ga lišce u rumeno,
 nego gledaj u travu preda se.«
 Kad девојка svoga чује brata,
 l'jepo se je mlada uresila 75
 i uzimlje plemenite dare.
 Šeta mlada dvore pred bijele
 pod šatore od Sibinja Janka.
 A kad mlada dođe pod šatore,
 Janku se je l'jepo poklonila, 80
 pogleda ga lišce u rumeno,
 l'jepo mlada Anka darovala.
 Pa mi šeta druge pod šatore,
 pod šatore Iva Zlatarića;
 kadar Ivu pod šatore dođe, 85
 l'jepo mu se mlada poklonila,
 pogleda ga lišce u rumeno,
 na Iva se mada nasm'jejala
 i govori Ivu Zlatariću:
 »A l'jep ti si, moj sokole Ivo! 90
 A l'jepo li svoje lišce imaš!
 Je da Bog da ja da budem tvoja,
 ako niđe, gori u zelenoj!«
 Pa ga mlada l'jepo darovala
 i vrati se dvore u bijele, 95
 šeta mlada b'jelu u kamaru,
 na meki se dušek prevalila,
 po dušku razmetala ruke
 kako utva krilim' po Dunaju;
 cmili Mare i suze prol'jeva. 100
 Jes' je mladu čula neve draga,
 k njome šeta b'jele u kamare
 i svojoj je z'ovi govorila:
 »A što cmiliš i suze prol'jevaš?
 Oli žališ što mi se udavaš? 105
 Oli žališ brata ostarjela?
 Ti ne žali, draga z'ovo moja!
 I ja sam sestra među braćom bila,
 ja sam braću moju ostavila.«
 A njome je z'ova govorila: 110
 »Prodi me se, draga moja neve!

Ja ne žalim što ti se udavam
 niti žalim brata ostarjela;
 neg' ja žalim, draga moja neve,
 a moj bratac za koga me dava, 115
 a za nj starca od Sibinja Anka!
 Da ga vidiš, draga moja neve,
 od Anka bi umrla od straha!
 S'jeda mu je i brada i glava,
 nema u glavi zuba vragutoga. 120
 Ne bi ga se vrane naključvale,
 neg' bi drago lišca naljubio!
 Što me ne da Zlatariću Ivu?
 L'jep je Ivo kako i devojka!«
 Sve to misli lijepa devojka 125
 da je niko i odnikle ne čuje;
 sve je sluša bratac Nikolica
 iza vrata bijele kamare.
 Teško se je Niko rasrdio,
 u vrata je nogom udario, 130
 sama su se vrata rastvorila,
 golom kordom u desnici ruci
 on pošeta b'jelu u ložnicu
 sestri svojoj da os'ječe glave;
 ma mu ne da svoja ljubi draga: 135
 »Nemoj, Niko, dragi gospodare!
 Ne krvavi bijelu kamaru,
 nemoj b'jele mrcinavit' dvore,
 sestru podaj za koga ti drago.«
 Kad je Niko svoju ljubi čuo, 140
 on je sestri svojoj govorio:
 »Ustani se, draga sestro moja!
 Na ti one rumene jabuke,
 pa ti šetaj na prozor od dvora
 i ti baci rumenu jabuku 145
 pod šatore onoga junaka
 što ti srcu omilio nije*
 da ti bude ručna za đevera.«

* Prema onome što slijedi, jabuka treba da padne u šator onoga koji joj jest omilio (pri m. prir.).

Kad to čula lijepa devojka,
 iz dušeka na noge skočila 150
 i uzimlje rumene jabuke,
 šeta š njome na prozor od dvora.
 Mudra bila lijepa devojka,
 mudra bila, mudro govorila:
 »O jabuko, sve moje uzdanje! 155
 Đe je srce moje polećelo,
 ondi, moja, poleti, jabuko!«
 Pa jabuku baca niz prozore
 pod šatore Zlatarića Iva. 160
 Dobra sreća ruka devojčina:
 Ivo 'e l'jevu primio u ruku,
 ovako je Ivo govorio:
 »Mili Bože, na svemu ti fala!
 U l'jevu mi dopade jabuka,
 u desnu će lijepa devojka!« 165
 Kad je Niko sestru sagledao,
 ovako je njome govorio:
 »Vele jadna, draga sestro moja,
 vele jadna, koga si uzela?
 Njega, sestro, Zlatarića Iva! 170
 Ivo nema blaga ni malahno,
 neg' u dvoru dvije sestre svoje,
 obe dvije mlade neudate,
 niti će se udat' nikadara.
 Što ne uzme od Sibinja Anka? 175
 Ima Anko silnovito blago:
 i na Anku koliko je zlata,
 tri bi b'jela sagradio grada!«
 Al' govori sestra Nikolina:
 »Istina je, brate, dobro moje, 180
 da 'e u Anka silnovito blago,
 a kad nije momu srcu drago?
 Moje 'e drago Zlatarića Ivo.
 Ako Ivo i ne ima blaga,
 jeda za njim ne umrem od glada. 185
 Nije blago ni srebro ni zlato,
 već je blago što je srcu drago!«
 Pa svatovi u dvor ušetali

i dali jim lijepe djevojke. Otole se svati otpravili. Zdravo dođu Ivove u dvore i on Ivo dovede djevojke. Ima Ivo dvije sestre svoje, ma su obe mlade udomljene. Kad videla sestra Nikolina, svomu bratu b'jelu knjigu piše: »O Nikola, brate, dobro moje! Istina je, brate, dobro moje: ima junak Zlatarića Ivo, ima Ivo dvije sestre svoje, obe su se mlade poudale. Ivo nema u dvoru nikoga, nego svoje ostarjele majke; mene stara miluje lijepo i on Ivo dosta ima blaga.«	190 195 200 205
---	--

Ženidba Ljubovića Bega (treća pjesma)

(Kate Šižević)

Dvorbu dvori Tadića Ivane
 gospodicu Taer pašnicu,
 dvorio je devet' godin' dana,
 od desete više polovicu;
 više mu se dvorit' dodijalo; 5
 gospodici svojoj govorio:
 »Gospodice Taer pašinice,
 plati mene što sam te dvorio,
 veće mi se dvorit' dodijalo.«
 Gospodica govori mu svoja: 10
 »Nemoj, Ivo, v'jerna slugo moja!
 Od danaska do godinu dana
 moj se bratac oženiti ima,
 a moj bratac Ljubovića Bego,
 iz onoga ramna Nevesinja, 15
 zvaće sestru mene u svatove.
 Ja ću Begu, momu bratu, r'jeti
 da mu neću kićene u svate
 ako slugu ne dovedem tebe,
 tebe slugu Tadića Ivana. 20
 Kad budemo gori u zelenoj,
 pa ćeš ljubiti' moje neve lišće.«
 Dan po danak, godinica dana,
 tad se ženi Ljubovića Bego,
 zove sestre u svatove svoje, 25
 sestre svoje Taer pašinice.
 Al' je sestra bratu govorila:
 »Ja ti neću tvoje u svatove
 ako slugu ne dovedem moga,
 moga slugu Tadića Ivana.« 30
 Ali joj je bratac govorio:
 »Vodi njega, draga sestro moja!
 Vodi njega kad je tebi drago.«

Kad to čula Taer pašinica,
 tad se bratu spravlja u svatove, 35
 resi slugu Tadića Ivana,
 pa uzimlje toke pozlaćene,
 zlatne toke od četiri oke
 sv'jetla paše, mrtva gospodara;
 resi l'jepo, a svjetuje bolje: 40
 »O moj Ivo, v'jerna slugo moja!
 Kad ti budeš ljubiti' neve moje,
 r'jeće tebi, v'jerna slugo moja:
 'Otkle su ti toke pozlaćene?'
 Ti ćeš r'jeti, v'jerna slugo moja: 45
 'Zv'o sam moje sestre u svatove,
 sestre moje Taer pašinice,
 ona me je l'jepo darovala,
 dala mi je toke pozlaćene
 paše sv'jetla, mrtva gospodara.'« 50
 Tez'jem pođu begove u dvore,
 a svatovi mlade po devojke.
 Kad su došli u devojke mlade,
 sve su svate l'jepo darovali,
 al' najbolje Taer pašinicu 55
 i nje slugu Tadića Ivana,
 pa s' otolen zdravo otpravili.
 Kad su bili u gori zelenoj,
 u planini na prvom konaku,
 stane Bego raspinjat' šatore, 60
 seb' jednoga, a svatim' drugoga,
 a trećega sestri i devojci.
 Mudar bio Tadića Ivane,
 sebi svilen šator razapeo
 malo dalje kićen'jeh svatova. 65
 Dobro gleda Taer pašinica
 đe je šator Tadića Ivana.
 Kad je noći polovicu bilo,
 tad je nevi mladoj govorila:
 »Nevo moja, biserova grano! 70
 Pravo reci, draga nevo moja,
 je li Bego obljubio tebe.«
 Govori joj pod v'jencem nevjesta:

»Z'ovo moja, biserova grano! Nije mene ni rukom fatio, a negoli da me je ljubio.«	75
Kad to čuje Taer pašinica, tad ovako njome govorila: »Kad bi došla u dvor neljubljena, ne b' imala mira nikadara,	80
nit' bi bila voljna ni slobodna, ni gospođa u dvoru svojemu.« Teško se je mlada prepadnula, pa j' ovako njome govorila:	85
»Zovi Bega, mila brata tvoga, neka ljubi b'jela lišca moga u planini, u gori zelenoj, pod njegov'jem svilen'jem šatorom.«	
Huda bila Taer pašinica, huda bila, na zlo promislila, al' ne ide bratu pod šatore, nego služi Tadiću Ivanu.	90
Budi Iva, v'jerne sluge svoje: »Diž* se, Ivo, v'jerna slugo moja! Hodi ljubi mojoj nevi lišce.«	95
Tad se Ivo na noge skočio, pa otole k nevi pod šatore, mladoj nevi b'jelo ljubi lišce. A kad joj je lišce obljubio, bacila mu preko pasa ruke,	100
zlatne su mu zazvonile toke; pa j' ovako njemu govorila: »Otkle, Bego, milo moje drago, otkle su ti toke pozlaćene?	105
Kad si mene u majke prosio, zlatn'jeh toka n'jesi donosio.« Ali joj je Ivo govorio: »O đevojko, draga dušo moja! Zv'o sam sestre moje u svatove, sestre moje Taer pašinice	110

* U rukopisu je »dik' se« (prim. prir.).

i nje sluge Tadića Ivana;
 ona me je l'jepo darovala,
 dala mi je toke pozlačene
 paše sv'jetla, mrtva gospodara.«
 To je njome jako milo bilo. 115
 S tez'jem Ivo svoje pod šatore.
 Tad mi neva k z'ovi pod šatore.
 Kad svanulo i sunce granulo,
 tad se dižu kićeni svatovi.
 Tad pogleda pod v'jencem nevjesta 120
 mlada Bega, vjerenika svoga,
 da ga vidi kakve su mu toke,
 jesu l' l'jepe, jesu li pristojne;
 to mi Bego zlatn'jeh toka nema!
 Tad mi gleda svijem po svatima 125
 na komu su toke pozlačene;
 to t' na služi Tadića Ivanu.
 Tad pocmili pod v'jencem nevjesta:
 »Ajme, Bego, jadno moje drago!
 Vрати мене из горе зелене 130
 на двор б'јели миле мајке моје
 без побуне и више срамоте.
 Kolik' noćas mrkla nojca bila,
 мене сестра преварила твоя
 да неć' имат' мира никадара 135
 ако у двор додем нељубљена.
 Ja sam rekla kuški z'ovi mojoj
 d' ona dođe tvoje pod šatore
 da me ljubiš u gori zelenoj.
 Nije došla pod tvoje šatore, 140
 neg' pod šator Tadića Ivana,
 ljubio me Tadiću Ivane.
 Zlatne su mu zazvonile toke,
 ja pitala milo moje drago:
 'Drago moje, toke otkle su ti?' 145
 Rek'o Ivo, u z'o čas mu bilo:
 'O девојко, draga душо моја!
 Zv'o sam sestre u svatove moje,
 sestre moje Taer pašinice;
 ona me je l'jepo darovala, 150

dala mi je toke pozlaćene
paše sv'jetla, mrtva gospodara.'«
Kad to čuo Ljubovića Bego,
tad uzimlje oštre svoje nože,
pa pogubi Taer pašinice 155
i nje sluge Tadića Ivana.
A devojci svojoj govorio:
»Ne straši se, draga dušo moja!
Ja te nikad neću prekoriti,
kad si meni pravo poviđela, 160
kad je, dušo, na prevaru moju.«
Tad govori pod v'jencem nevjesta:
»Kad si sestru pogubio tvoju,
ukopaj je gori u zelenoj,
da je jadnu ne ije zvjerenje.« 165
Ali joj je Bego govorio:
»Zlo živjela, gore poginula,
ja je kušku ukopati neću;
nek' je ije od gore zvjerenje.«

Vjerenica kralja budimskoga

(Kate Murat)

Šet'o se je od Budima kralju
 po Budimu, gradu bijelomu,
 š njime sluga Anko dženerale.
 Sv'jetal mu je kralju govorio:
 »Slugo moja dženerale Anko! 5
 Ja sam ti se, slugo, zaručio
 čak daleko Ungariji ramnoj
 za lijepe Mare Ungarkinje;
 l'jepa 'e Mare, Anko slugo moja,
 l'jepa 'e Mare kako vila b'jela.« 10
 Reče Anko, u z'o čas mu bilo:
 »Sv'jetal kralju, dragi gospodaru!
 Jes' istina, sv'jetla kruno moja,
 da je l'jepa Ungarkinja Mare,
 l'jepa Mare, nije joj zabave; 15
 ma zaludu sva njome l'jepota
 kad ti ljubi careva vez'jera
 nasred l'jepe zemlje Ungarije
 pod njegov'jem svilen'jem šatorom.«
 Kad je kralju Anka razumio, 20
 u lišću je kolur prom'jenuo
 i služi je Anku govorio:
 »Slugo moja, to nije istina!
 Nije takva vjerenica moja.«
 Govori mu Anko dženerale: 25
 »Istina je, kralju gospodare!
 Ako meni toga ne vjeruješ,
 daj mi, kralju, ruho od katane
 i daj mene vrana konja tvoga,
 ja ću poći Ungariji ramnoj 30
 pod šatore careva vez'jera,
 dovesti ću vjerenicu tvoju
 ispod svil'nog njegova šatora.«

Kad je kralje Anka razumio,
 ž'o mu bilo, ma ne može ino, 35
 Anku dava debela dorina
 i dava mu od katane ruho
 i služi je Anku govorio:
 »Hajde, slugo, Ungariji ramnoj.
 Ako mi je ne dovedeš, Anko, 40
 vjera tvrda, pro'će tebe glava.«
 Pa s' otle Anko otpravio,
 zdravo Anko Ungariji doš'o,
 na ruci mu Ungarkinja mlada;
 na ruci mu tvrdi sanak spava. 45
 Govori mi dženerale Anko:
 »Sv'jetal paša, dragi gospodare!
 Sv'jetal te je care pozdravio,
 u pozdravlju tebi poručio
 da mu pošlješ Ungarkinju Maru.« 50
 A kad ga je paša razumio,
 to je njemu puno žao bilo,
 ma ne može učiniti ino.
 Ž'o mu Maru probuditi bilo,
 ne budi je zvekom nikakvijem, 55
 neg' je ljubi lišće u rumeno;
 ne ljubi je da se je naljubi,
 neg' je ljubi da mu se probudi.
 Plaho se je Mare probudila;
 a kad se je od sna probudila, 60
 grohotom se Mare nasm'jejala.
 Sv'jetal joj je paša govorio:
 »Dušo Mare, l'jepoti t' je Bog dao!*
 Dušo moja, l'jepe ti si sreće!
 Dosad ljubiš careva vez'jera, 65
 a odsad ćeš cara čestitoga.
 Evo dođe careva katana,
 dušo moja, meni pod šatore;
 pošlje njega care gospodare
 da te caru, moja, pošljem, dušo! 70

* Možda treba čitati »d'o« (prim. prir.).

Ž'o mi te je caru pokloniti,
 ma ne mogu učiniti ino
 neg' te poslat' caru čestitome.
 Dušo moja, ti se resi l'jepo
 da ti ideš stojnu Carigradu.« 75
 Kad to čula Ungarkinja Mare,
 ona se je na noge skočila,
 uzme hladne vode od ružice
 i umiva b'jelo lišce svoje.
 Stavi svoje lišce u bjelilo, 80
 u bjelilo i u rumenilo.
 Pa se mlada stala resit' l'jepo:
 tri kavada na se oblačila,
 tri kavada jedan vrh drugoga;
 jedan kavad svile od šitkove, 85
 a drugi je svile od modrice,
 a treći je svile od bijele.
 Na vrat meće l'jepa tri đerdana,
 jedan đerdan od suhoga zlata,
 a drugi je šitkova koralja, 90
 a treći je b'jela od bisera.
 Koji joj je suhoga od zlata,
 ti joj pada do svilenoga pasa;
 a koji je šitkova koralja,
 ti joj pada b'jelih do njedara; 95
 koji joj je b'jela od bisera,
 ti devojci stoji oko vrata.
 A kad se je l'jepo naresila,
 uzela je šitka svilenoga,
 kada bude goricom zelenom, 100
 što će mlada štitit' se od sunca.
 A kad se je uresila l'jepo,
 tad mi Anku obe ruke dava,
 primi 'e Anko na konju uza se.
 Tri je puta pasom opasao, 105
 a četvrti od mača kajišem
 da je ne bi doro izmetnuo
 ol' zelena gora ugrabila.
 Pa s' otle Anko otpravio.
 Kad su bili goricom zelenom 110

na raškršju puta od Budima,
 od Budima i od Carigrada,
 ma ne ide dženerale Anko,
 on ne ide stojnu Carigradu,
 nego ide b'jela put Budima; 115
 Anku mlada govori đevojka:
 »Borja tebi, katano careva!
 Đe me vodiš, careva katano?
 N'jesu puti put za Carigrada,
 neg' su puti ovo put Budima.« 120
 Govori joj Anko dženerale:
 »Dušo moja Ungarkinjo Mare!
 Kad me pitaš, kazaću ti pravo.
 N'jesam junak careva katana,
 neg' sam junak Anko dženerale. 125
 Ne vodim te stojnu Carigradu,
 dušo moja, caru čestitomu,
 neg' te vodim Budimu b'jelomu,
 sv'jetlu kralju, tvomu vjereniku.«
 Kad to čula Mare Ungarkinja, 130
 pocmilila kako zmija ljuta
 i služi je Anku govorila:
 »Slugo moja Anko dženerale!
 Ne vodi me Budimu b'jelomu,
 sv'jetlu kralju, momu vjereniku, 135
 evo tebi tri moja đerdana
 sa mojega bijeloga vrata,
 što valjadu nebrojena blaga.«
 Govori joj dženerale Anko:
 »Ja ne mogu, drága dušo moja! 140
 Nego valja kralju te dovesti.
 Kad te ne bi ja kralju doveo,
 on bi kralju mene pogubio.«
 Govori mu Ungarkinja Mare:
 »Slugo moja dženerale Anko! 145
 Ne vodi me vjereniku momu,
 evo tebi tri moja đerdana,
 a i moje zlatne velenduke
 i sa ruka perle i prstene;
 i evo ti moja tri kavada 150

što valjadu nebrojena blaga.«
 Govori joj dženerale Anko:
 »Ja ne mogu, draga moja dušo!
 Nego kralju dovesti te valja.
 Kad te ne bi ja kralju doveo, 155
 sv'jetal bi me kralju pogubio.«
 Govori mu lijepa devojka:
 »Slugo moja Anko dženerale!
 Slugo Anko, os'jeci mi glave!
 Ne vodi me Budimu b'jelomu 160
 sv'jetlu kralju, momu vjereniku,
 da ga mo'ijem ne vidim očima.«
 Uto oni b'jel u Budim padu.
 Kad su bili preko b'jela grada,
 vidio ih kralju sa prozora; 165
 vidi lišce u mlade devojke,
 sjaje b'jelo devojčino lišce
 iza pleći dženerala Anka,
 sve to kralju gleda sa prozora.
 Kad vidio lišce u devojke, 170
 on govori dženeralu Anku:
 »Slugo moja dženerale Anko!
 Uzmi, Anko, vezenu mahramu,
 pokri mladu po lišcu devojku
 da ne gledam lišce devojčino, 175
 da ne puca živo srce moje.«
 A kad ga je razumio Anko,
 uzme Anko vezenu mahramu,
 on pokrije po lišcu devojku.
 U to oni b'jeli pred dvor dođu, 180
 sv'jetal ih je kralju pričekao,
 devojci je kralju govorio:
 »Vele jadona Ungarkinjo Mare!
 Vela jadona što si učinila!
 Što ti ljubiš careva vez'jera 185
 pod njeg'vijem svilen'jem šatorom?
 N'jesi ćela, Ungarkinjo Mare,
 ti se zvati kraljica budimska.
 A sad što ću učiniti kralju?
 Oli hoćeš da te mlini melju, 190

oli hoćeš da te konji taru,
 oli ćeš mi sv'jetlit' iz duml'jera
 kad ja kralju na večeri budem?«
 Govori mu mlada Ungarkinja:
 »Sv'jetal kralju, sv'jetla kruno moja! 195
 Ja ću tebi svijetlit' duml'jerom
 a ja mlada do života moga.«
 Erbo misli Ungarkinja Mare
 da će kralju svijetlit' duml'jerom;
 kad je večer do večera bilo, 200
 da ko vidi budimskoga kralja!
 On uzimlje voštene košulje
 i oblači Mare Ungarkinje;
 u košulju oganj upuštio.
 Moli mu se mlada Ungarkinja: 205
 »Nemoj, kralju, vrlo moje drago,
 nemoj jadne izgorjeti mene,
 neg' me tvoje uzmi za robinje,
 za robinje od dvora najmlađe.«
 Sv'jetal kralju i ne haje za to. 210
 Kad joj oganj do dojaka dođe,
 devojka je kralja dozivala:
 »Ne daj, kralju, milo moje drago,
 ne daj, kralju, b'jele moje dojke!«
 Sv'jetal kralju i ne haje zato, 215
 devojci je mladoj govorio:
 »Dušo moja, Mare Ungarkinjo!
 Kad s' ljubila careva vez'jera,
 n'jesi mene sv'jetla kralja zvala.«
 Oganj joj se ruka uhitio, 220
 devojka je kralja dozivala:
 »Sv'jetal kralju, milo moje drago!
 Ne daj, kralju, b'jele ruke moje
 ko'ijem sam te grliti mislila.«
 Sv'jetal kralju govori devojci: 225
 »Dušo moja, Ungarkinjo Mare!
 Kad s' grlila careva vez'jera,
 n'jesi mene sv'jetla kralja zvala.«
 Vatra joj se usta uhitila,
 devojka je kralja dozivala: 230

»Sv'jetal kralju, milo moje drago!
Ne daj, kralju, medna usta moja
ko'ijem sam te celivat' mislila.«
Sv'jetal joj je kralju govorio:
»Dušo moja, Ungarkinjo Mare! 235
Kad s' ljubila vez'jera careva
i medena usta celivala,
n'jesi mene sv'jetla kralja zvala.«
U to mlada dogori devojka.
Kad vidio kralju od Budima, 240
to je kralju puno žao bilo,
žali kralju mladu Ungarkinju
er je l'jepo lišće u devojke;
on je služi Anku govorio:
»Slugo Anko — da od Boga nađeš! 245
Slugo Anko, što si učinio?
Ona 'e s tebe mlada poginula;
ni ti s' glave nanositi nećeš!«
Mahne rukom i oštricom kordom:
mladu Anku odas'ječe glave. 250

Ženidba kralja budimskoga

(Kate Murat)

Na objedu Skenderović Ivo
 s l'jepom Marom, dragom sestrom svojom;
 njemu sestra rujno služi vino.
 Ivu b'jele poigrale ruke,
 kupa vina na sopru padnula. 5
 Mili Bože, čuda velikoga!
 Nit' se razbi, nit' se proli vino!
 Ivu svoja govori sestrice:
 »Bor t' ubio, brate, dobro moje!
 Bor t' ubio, što si učinio! 10
 Što si kupe iz ruke puštio?
 Što ti n'jesu crne oči pale
 sad preda te sopre na svijetle,
 neg' si kupu iz ruke puštio?
 Nit' se razbi nit' se proli vino: 15
 velika se dogoditi hoće
 u našem dvoru bijelomu.
 Ovako se prije dogodilo
 kad je kralju b'jela od Budima,
 kad je kralju Skenderiji doš'o 20
 prosit' mene, vaše sestre drage,
 a ja kralja uzet' ćela n'jesam;
 kralju se je na me rasrdio,
 on je svoju vojsku sakupio,
 s vojskom dođe Skenderiji ramnoj, 25
 on porobi ramnu Skenderiju.
 B'jele naše porobio dvore,
 dva je naša brata pogubio,
 i tebe bi bio i trećega,
 ma s' se skrio žutu u naranču. 30
 Tebe ne bi naranča sakrila,
 nego b'jelo cv'jeće od naranče;
 ma te ne bi ni cv'jeće sakrilo,

nego mrkla nojca brez mjeseca;
 tebe ne bi ni nojca sakrila, 35
 ma si im'o dobra prijatelja
 a u vojsci kralja budimskoga,
 koji te je, brate, sakrivao.«
 Ivo sestri svojoj govorio:
 »S tebe, Mare, draga sestro moja, 40
 s tebe, Mare, — da od Boga nađeš!
 Što ti n'jesi uzet' kralja čela?«
 Još su oni u riječi bili,
 mladu Ivu b'jela knjiga pade
 iz Budima, bijeloga grada, 45
 od sv'jetloga kralja budimskoga;
 ovako mu u toj knjizi piše:
 »Slugo moja Skenderović Ivo!
 Mo's li znati ol' se spominjati 50
 kad sam tvoju sestricu prosio?
 Slugo moja, dali n'jeste mi je.
 Devojka je meni zabavila,
 ja se na vas jesam rasrdio,
 dva sam tvoja brata pogubio,
 i tebe bi bio i trećega, 55
 tebe, Ivo, prava moja slugo;
 daj mi Maru, dragu sestru tvoju.
 Ako mi je dati neće budeš,
 kunem ti se i vjeru ti davam,
 hoću moju vojsku sakupiti, 60
 do'ću s vojskom Skenderiji ramnoj,
 Skenderiju ramnu porobiću
 sve do dvora tvoga bijeloga,
 b'jele ću ti porobiti dvore,
 uhitiću drage sestre tvoje, 65
 tebe, Ivo, uhititi živa,
 vodiću te u tamnice moje;
 l'jepe Mare, drage sestre tvoje,
 ja se neću oženiti za nju,
 nego ću je vodit' za robinju, 70
 za robinju od dvora najmlađu,
 na tamnicu da pohodi tebe,
 tebi bratu i hranu donosi,
 neka srce njoj i tebi puca!«

A kad Ivu b'jela knjiga pade,	75
knjigu lega Skenderović Ivo,	
knjigu lega, kolur promjeniva,	
knjigu grozn'jem suzami pol'jeva.	
Gledala ga Mare, sestra svoja,	
đevojka je bratu govorila:	80
»Što je, brate, Boga za miloga?	
Otkle knjiga, da je bor ubije?	
Što je legaš, kolur promjenivaš?	
Bor ubio knjige i krajine,	
ruke desne kitila koja je,	85
da bi ruka pod sabljom ostala!	
A krajina, knjiga iz koje je,	
ona živ'jem ognjem izgorjela!«	
Ivo sestri svojoj govorio:	
»Ne kun', sestro, knjigu ni krajinu,	90
ni desnicu kitila koja je;	
nego kuni mile tvoje majke	
koja te je porodila l'jepe.	
Bolje da si, draga sestro moja,	
bolje da si tvo'ijem očim' sl'jepa,	95
sestro moja, neg' toliko l'jepa:	
s teb' sam brata oba poželio!«	
Pa joj knjigu na skuto* bacio.	
Primi mlada listak knjige male,	
po knjizi je očim' pogledala.	100
Kad videla što je nakićeno,	
niz lišce je suze oborila,	
Ivanu je bratu govorila:	
»O Ivane brate, dobro moje!	
Nemoj kleti mile majke naše	105
a što me je porodila l'jepe:	
bolje l'jepe, nego jadne sl'jepe.	
Ja kad bi se draga sestra tvoja,	
ja kad bi se za kralja udala,	
sved bi moju braću spominjala	110
što mi hi je kralju pogubio.	
Da ne žalim tebe jedihnoga,	
uzet' hoću kralja budimskoga.	

* Možda treba čitati »skute« (prim. prir.).

Piši kralju listak knjige male:
 kad je prije đevojku prosio, 115
 da sam luda i nejaka bila,
 znala n'jesam što je muška glava,
 pa sam luda kralju zabavila.
 Sad da kupi kićene svatove
 i da ide po me 'svatovima, 120
 sv'jetal kralju kad je njemu drago.«
 A kad Ivo svoju sestru čuje,
 sestru b'jel'jem rukam' zagrlio,
 a meden'jem ustim' celivao.
 Blagosivlja svoju sestru dragu 125
 vele više nego svoju majku.
 Pa mi stane b'jelu knjigu piše
 i šalje je Budimu b'jelomu,
 a na ruke kralja budimskoga,
 u knjizi mu ovako kitio: 130
 »Sv'jetal kralju, dragi gospodaru!
 Kad si moju sestricu prosio,
 bila 'e mlada, luda i nejaka,
 nije znala što je muška glava,
 pa je luda tebi zabavila. 135
 A sad, kralju, dragi gospodaru,
 sestra te je moja pozdravila,
 u pozdravu tebi poručila
 da ti kupiš kićene svatove
 i da ideš 'svatim' po đevojku, 140
 sv'jetal kralju, kad je tebi drago.«
 A kad kralju b'jela knjiga pade,
 kad vidio što je nakićeno,
 to je kralju vrlo milo bilo:
 od veselja u knjigu celiva, 145
 od milosti u njedra je baca.
 Pa mi stane i kupi svatove,
 ide kralju 'svatim' po đevojku.
 Zdravo kralju u đevojke dođe.
 L'jepo ga je Ivo pričekao 150
 i dade mu svoju sestru dragu.

Ženidba kralja budimskoga

(Mare Dobud)

Osužnji se Ivan Senjanine
 u Budimu, gradu bijelomu,
 u tamnici kralja budimskoga;
 stoji Ivo petnaest godišta,
 ne zna Ivo kad mu ljeto prođe, 5
 ljeto prođe, crna zima dođe.
 Kad djevojke na pašu hodile,
 u kite su cv'jeće savijale,
 na tamnicu Ivu donosile,
 neka znade kad mu ljeto dođe. 10
 A kadar je jednog' danka bilo,
 u tamnici Ivo pocmio.
 Robinjica njemu dohodila,
 Senjaninu Ivu govorila:
 »Što ti cmiliš, naš nevoljan sužanj? 15
 Oli ti je loša hrana naša,
 ol' tamnica, jadna kuća tvoja?«
 Ne reče joj: »Mlada robinjice!«,
 nego: »Moja po Bogu sestrice!
 Nije meni loša hrana vaša 20
 nit' tamnica, jadna kuća moja,
 niti mi je sindž'jer gvožđe teški,
 nego sam se bolom pobolio.
 Dosta si mi dobra učinila,
 učini mi i jošte jednoga: 25
 dobavi mi listak knjige male,
 kalamara⁴⁸ crna murićeta,
 da m' je ljubi knjigu nakititi
 da bi došla Budimu b'jelomu.«
 Robinjica kad je čula mlada, 30
 knjige ga je male dobavila.

⁴⁸ Kalamar = calamaro (tal.) = tapanj.

Kad se Ivo knjige dobavio,
 od zemlje se jedva podigao,
 na desnu se ruku naslonio,
 stade kitit' listak knjige male: 35
 »L'jepa Mare, moja ljubi draga!
 Ljubi moja, što si se podn'jela?
 Čeri što si l'jepe porodila,
 to je dika i moja i tvoja.
 Evo sam se jadan osužnjio 40
 u Budimu, gradu bijelomu.
 Nije šala, moja ljubi draga,
 nije šala ni petnaes' dana,
 a kamoli petnaes' godina!
 A sad dođi Budimu b'jelomu 45
 i dovedi Marge, ćeri svoje,
 da je jednom vidim za života.
 Ak' ne dođeš u ove neđelje,
 ti ne hodi, nije ti na br'jeme!«
 Kadar Mari b'jela knjiga pade, 50
 kad videla što joj knjiga piše,
 niz obraz je suze oborila
 i u lišcu kolur prom'jenila.
 Sve je gleda svoja Margarita
 i majci je svojoj govorila: 55
 »Bor ubio knjigu i krajinu,
 desnu ruku koja je kitila!
 Što s' u lišcu kolur prom'jenila?
 Vrlo ti je pusta žalostiva!«
 Margi svojoj govorila majka: 60
 »Ti ne kuni, draga ćeri moja!
 Ova knjiga dođe iz Budima,
 iz tamnice kralja budimskoga,
 od tvojega baba nevoljnoga.
 Nije babo tebi preminuo, 65
 nego ti se, ćerce, osužnjio
 u tamnici kralja budimskoga;
 njega kralju objesiti ima
 od danaske do neđelju dana.
 A sad mi je mala knjiga pala 70
 da ja dođem Budimu b'jelomu,

ja da dođem i tebe dovedem
 nek' te vidi jednom za života.«
 Marge svojoj govorila majci:
 »Neću ni doć', mila moja majko, 75
 znat' mi baba ni viđet' mojega
 er ja nemam ruha tanahnoga
 kako nose mlade Budimkinje.
 Kad bi došla, mila moja majko,
 rekle bi mi da sam hurjankinja.« 80
 Majka joj je svoja govorila:
 »Ništa zato, draga ćeri moja!
 Imam vile, moje posestrime,
 u planini, gori u zelenoj;
 b'jela ć' vila letom dolećeti, 85
 l'jepo će ti ruho napraviti.«
 Mare b'jele vile klikovala:
 »B'jela vilo, moja posestrimo!
 Ti doleti b'jelu dvoru momu,
 u nevolji mojoj pomози me. 90
 Evo mi je pala sitna knjiga
 iz Budima, bijeloga grada,
 od mojega jadona gospodara
 da ja dođem i Marge dovedem.
 Neg' te molim, b'jela moja vilo, 95
 da naresiš l'jepu Margu moju;
 š njome idem b'jela put Budima.«
 Vila Margu l'jepo naresila.
 Sve bi rek'o, ne bi se zarek'o,
 da je perla⁴⁹ od Boga stvorena, 100
 da mi nije od majke rođena.
 Marge svojoj majci govorila
 da mi neće hodić' put Budima
 dok ne nađe mlada pratidžiju:
 »Strah je mene, mila moja majko, 105
 da me ne bi kogod prevario
 ol' zelenom gorom ugrabio.«
 Majka joj je našla pratidžiju,
 pratidžiju crna Arap mora,

⁴⁹ Perla = perla (tal.), biser.

pa je prati b'jela put Budima. 110
 Kad su došli poviše Budima,
 tu mi sretnu od grada gospodu,
 Božiju jim pomoć nazivali:
 »Kudar ideš, od planine vilo?
 A komu li b'jele nosiš vile? 115
 Ali vile na pazare vodiš?«
 Al' govori Ivanova Mare:
 »O čestita od grada gospodo!
 N'jesam vila niti vodim vile,
 već sam ljubi Iva Senjanina; 120
 idem viđet' jedna gospodara.«
 S tez'jem dođe Budimu b'jelomu
 na tamnice kralja budimskoga;
 pa pogleda Mare Ivanova
 kroz gvoždija od tamnice tamne, 125
 to t' mi Ivo kako mrki vuče!
 Žute kose — stere ih poda se,
 rusa brada — š njome se pokriva,
 b'jeli nokti — zakl'o bi se š njima!
 U nje mi se Mare zagledala; 130
 muči jedna, ništa ne govori.
 Ali joj je Ivo govorio:
 »Što s' se, moja Mare, zagledala?
 Al' s' od mene umrla od straha?«
 Muči Mare, ništa ne govori, 135
 neg' ničice crnoj zemlji pade.
 Podiže je Margarita svoja:
 »Podigni se, mila moja majko!
 Komu ćeš me jednu ostaviti?
 Ja ne imam ni baba ni majke.« 140
 Kose kida, grdi lišce svoje.
 Sve to gleda kraljeva robinja
 kad je kralju objed iznašala;
 cmili mlada i suze prol'jeva.
 Ali joj je kralju govorio: 145
 »Što je tebi, robinjice moja?
 Što ti cmiliš i suze prol'jevaš?
 Ali si se mamom pomamila,
 ali rujn'jem izopila vinom?«

Robinjica govori mu svoja:	150
»Sv'jetal kralju, dragi gospodaru!	
Evo ima petnaes' godina	
da te, kralju, služim, gospodare;	
kad si mene u vinu vidio?	
Kad sam ti se vinu pomamila?	155
Neg' pogledaj, kralju gospodare!	
Ti iznesi glavu na prozore,	
pa pogledaj tvoje na tamnice.	
Dode Mare, ljubi Senjanina;	
gospodara kad svoga videla,	160
ničice je pred njime padnula,	
podiže je svoja Margarita.	
Kose kida, grdi lišce svoje.	
Da je, kralju, vidiš, gospodare,	
za njom bi se mamom pomamio.«	165
Kad to kralju čuo od Budima,	
na prozor je glavu iznosio.	
Marge mlade kadar je vidio,	
on se kralju mamom pomamio:	
od tamnice ključe uzimao,	170
pušti jedna Iva Senjanina.	
Ma se Ivo ni s mjesta ne može.	
Tri barb'jera Ivu dovodio;	
jedan Ivu žute kose striže,	
a drugi mu rusu bradu brije,	175
treći njemu nokte podrezuje;	
u dvore ga b'jele uvodio,	
a za sopru punu postavio,	
Senjaninu Ivu govorio:	
»Bor t' ubio, Ivo Senjanine!	180
Što mi prije n'jesi povidio	
da t' l'jepe* ćeri imaš tvoje?	
Sadar hodi Senju bijelomu,	
ostav' meni mladu Margaritu.«	
Ali mu je Ivo govorio:	185
»Sv'jetal kralju, dragi gospodaru!	
Neću poći Senju bijelomu,	

* Treba čitati »ti« ili »lijepe« (prim. prir.).

a mladu ti Margu ostaviti.
 Kad bi doš'o Senju bijelomu,
 korili b' me od Senja Senjani 190
 da sam Margu prod'o za sužanjstvo;
 neg' ti dođi, kralju gospodaru,
 dođi, kralju, kad je tebi drago.«
 Ne za vele vjeru učinili,
 ne za vele, nego za neđelju. 195
 Pa s' otle Ivo otpravio,
 pa mi dvoru dođu bijelomu.
 Kad su došli dvoru bijelomu,
 Marge majci svojoj govorila:
 »Hodi, majko, Budimu b'jelomu. 200
 Ja ti nemam ruha nikakvoga
 kako mlade nose Budimkinje
 niti imam za svatove dare.«
 Mare b'jelu vilu klikovala:
 »B'jela vilo, moja posestrimo! 205
 Ti doleti b'jelu dvoru momu,
 er sam Marge moje zaručila
 za sv'jetloga kralja budimskoga,
 Margu moju udomiti imam
 u neđelju koja prva dođe.« 210
 B'jela vila letom dolećela,
 l'jepo Margi ruho napravila
 i darove njome za svatove.
 L'jepe dare Margi napravila,
 svakom svatu što je za kojega, 215
 sv'jetlu kralju dunju darovala,
 l'jepu dunju od stotine lista.
 Dan po danak, iziđe nedjelja,
 dođe sv'jetli 'svatovima kralju.
 L'jepo ih je Ivo pričekao, 220
 a u dvore b'jele uvodio,
 za punu ih sopru postavio;
 čini Ivo u dvoru veselje
 er udava svoje Margarite.
 Kad je posl'je* po objedu bilo, 225

* Možda treba čitati »pošlje« (prim. prir.).

stade Marge darivat' svatove,
 svakom svatu što je za kojega,
 sv'jetlom kralju kako vjereniku,
 njemu dunju od stotine lista.
 Čudila se budimska gospoda; 230
 ne čudi se darim' ni toliko,
 nego dunji lista od stotine.
 Pođe kralju bijelu Budimu;
 š njome se je kralju oženio
 i l'jep š njome život učinio. 235

Isto kao pjesma 57. (drukče)

(Kate Murat)

Lov lovio od Budima kralju,
 pored š njime od Cetine Ivo.
 Lov lovili, razgovarali se
 đe je koja pobolja đevojka.
 Al' govori od Cetine Ivo: 5
 »Ne falite vaše Budimkinje
 jer vam l'jepe n'jesu ni malahno.
 Da ti vidiš u mene sestrice!
 Njome para u hiljadi nema
 u vašemu Budimu b'jelomu, 10
 u Budimu i okolo njega!«
 To je kralju jako milo bilo.
 S r'jem* kralju Budimu b'jelomu.
 Osta Ivo gori u zelenoj
 i ostala budimska gospoda. 15
 Kad je doš'o Budimu b'jelomu,
 uzme svoga sivoga sokola.
 Kralj mu sv'jetla krila pozlatio.
 A molio Maru, sestru svoju,
 da bi njemu noge požutila; 20
 kralj mu sv'jetal krunu darovao;
 soko sivi reče gospodaru:
 »Ka' s' ovako mene naresio,
 dokle si se sa mnom otpravio?«
 »Pravo zdravo do Cetine ramne 25
 do džardina sestre Ivanove
 da bi Maru prevariti mog'o
 i ja poći na konak u Mare,
 ne za vele, za četiri dana,
 kad joj brata nema rođenoga, 30
 da joj mogu obljubiti lišće!«

* Vjerojatno treba čitati »s tijem« (prim. prir.).

Pa se kralju l'jepo naresio,
 pa s' otole zdravo otpravio.
 Soko sivi prije odletio
 u džardine sestre Ivanove, 35
 pa joj pade trator na rumeni.
 Kad mi Mare u džardine dođe
 da ubere dvije kite cv'jeća,
 ružu brala, na trator gledala.
 Na tratoru sokola videla: 40
 žute su mu noge do koljena,
 a krila mu zlatna do ramena,
 a na glavi kruna od bisera.
 Reče Mare, sestra Ivanova:
 »O sokole, siva tico moja! 45
 Ti otkle si, iz kojega grada?
 Kojeg' dobra dvoriš gospodara
 kad te tako l'jepo naresio?«
 Soko reče sestri Ivanovoj:
 »Dvorim sv'jetla budimskoga kralja; 50
 kralj mi sv'jetal krila pozlatio,
 a Mare mi, sestrice kraljeva,
 a Mare mi noge požutila,
 kralj mi sv'jetal krunu darovao!«
 Govori mu sestra Ivanova: 55
 »Kad te tako l'jepo naresio,
 dokle se je s tobom otpravio?«
 Soko sivi l'jepo odgovara:
 »Iz Budima sve do dvora tvoga,
 do tvojega novoga džardina. 60
 S bratom ti je u pošedbi bio,
 tvoj je bratac tebe pofalio,
 zle je kralju misli namislio:
 prevariti i obljubit' tebe!«
 Kad to čula sestra Ivanova, 65
 ružu cv'jeće po džardinu baca,
 skuca svila, u dvor pobjegnula,
 a za sobom tvrdo zatvorila.
 Kad evo ti budimskoga kralja!
 On zakuca na vratima s alkom; 70
 oholo se ozivlje devojka:

»Ko mi mo'ijem za vratima kuca?
 Nek' mi kuli ne razbija vrata.
 Alka mu se o glavu razbila!
 Ako kogod moga traži brata, 75
 poš'o mi je u lov u planinu
 sv'jetl'jem kraljem od Budima grada
 i s čestitom budimskom gospodom!«
 A govori od Budima kralju:
 »Ja sam, Mare, sestro Ivanova! 80
 Ja ću doći na konak u tebe,
 čekat' Iva, mila brata tvoga,
 dokle gore iz zelene dođe!«
 Mudra bila pak mu odgovara:
 »Fala tebi, sv'jetla moja kruno! 85
 Kad si, kralju, od ikoga čuo
 da ja primam na konak junake
 kad mi brata u dvoru ne ima?
 I moj bratac u dvoru da mi je,
 ne bih sestra momu bratu dala 90
 da te primi na konak u dvore
 kad on mene ima nevjerene.
 A ti išči čije dvore b'jele,
 čiji dvori jesu od konaka,
 pa ti stoji i dana petnaes', 95
 čekaj Iva, mila brata moga!«
 Ž'o to kralju od Budima bilo;
 s tez'jem pođe Budimu b'jelomu.
 Kad je doš'o Budimu b'jelomu,
 tad mi uze divit i artije, 100
 pa Ivanu kiti knjigu malu:
 »O Ivane, Bogom pobratime!
 Kad sam s tobom u planini bio,
 ljepotu si sestricu falio.
 Zaludu je ljepos' sestre tvoje 105
 kad ti svjeta ni nauke ne zna
 sestra tvoja govoriti što će!«
 Kad je knjigu malu nakitio,
 put Atine ramne otpravio.
 Kad je Ivu mala knjiga pala, 110
 samovoljno sestru dozivao:

»Sestro Mare, da od Boga nađeš!
 Što si kralju sv'jetlu govorila?«
 Ali sestra bratu povidela
 po istini sve kako je bilo; 115
 pa j' ovako njemu govorila:
 »Uzmi, brate, divit i artiju,
 pa nakiti kralju budimskomu:
 'Sv'jetal kralju, Bogom pobratime!
 Ljepotu sam sestrici falio, 120
 o nauku n'jesmo govorili;
 kakav nauk moja sestra znade,
 sestri mi se ni čudit* nije:
 nejaka je sirota ostala.'«
 Ivo sestru svoju poslušao, 125
 pa je malu knjigu nakitio,
 budimskomu kralju otpravio.
 Kad je kralju mala knjiga pala,
 zove kralju stare svoje majke
 i Marije, sestrice njegove; 130
 pa j' ovako njima govorio:
 »Ovo n'jesu r'ječi Ivanove,
 nego nauk sestre Ivanove;
 za nju ću se oženiti, majko!«
 Pa tad Ivu kiti knjige male: 135
 »O Ivane, Bogom pobratime!
 Daj mi sestru, ženiću se š njome!«
 Kad je Ivu mala knjiga pala,
 knjigu dava Mari, sestri svojoj,
 pa j' ovako njome govorio: 140
 »Što bi kralju sv'jetlu otkitio?«
 »O Ivane, brate, dobro moje!
 Ti otkiti budimskomu kralju:
 'Što će tebi luda sestra moja
 koja svjeta ni nauka ne zna, 145
 sestra moja govoriti što će?
 Ako ti je mila sestra moja,
 svate kupi, hodi po devojke

* Zacijelo treba čitati »čuditi« (prim. prir.).

ev' od danas kad je tebi drago!'«
Kad je kralju mala knjiga pala, 150
kad vidio što mu knjiga kaže,
od milosti u knjigu celiva,
od veselja meće u njedarca,
ončas stane i kupi svatove;
'svatim' pode mlade po devojke. 155
Tamo su ih l'jepo pričekali,
sve svatove l'jepo darovali,
svakom svatu što je za kojega,
barjaktaru na barjak jabuku, 160
njemu kumu sa zlatom košulju,
sv'jetlom kralju pod v'jencem nevjestu.
S tez'jem kralju Budimu b'jelomu
i odvede svoju vjerenicu.

Isto kao pjesma 58. (drukče)

(Kate Murat)

Pobolje se Ugović Vladeta
 u Budimu, gradu bijelomu,
 u sv'jetloga kralja budimskoga,
 u kraljice, svoje vjerenice. 5
 To ž'o kralju od Budima bilo;
 sve što ima mlad'jeh medikara,
 on ih zove od Budima kralju
 da vidaju Ugović Vladetu;
 ma ga n'jedan izvidat' ne može 10
 erbo ga je mlada vjerenica,
 erbo ga je jadna mađijala,
 u jastuku mađije sašila.
 Vidi jadan da će preminuti,
 vjerenici svojoj govorio:
 »O kraljice, moja vjerenice! 15
 Donesi mi divit i artije,
 kalamara crna murićeta,
 majci mojoj da nakitim knjige
 da me jadna pohoditi dođe, 20
 da bi mene u životu našla,
 da se 'svojom ja oprostim majkom.«
 Kad Vladetu čula vjerenica,
 donese mu divit i artije,
 kalamara crna murićeta.
 Stane Vladet b'jelu knjigu piše; 25
 ne piše je miloj svojoj majci,
 nego Mari, svojoj sestri dragoj;
 ovako joj u toj knjizi piše:
 »L'jepa Mare, draga sestro moja!
 Oli ne znaš ol' za me ne haješ 30
 da sam ti se bolom pobolio
 u Budimu, gradu bijelomu,

sv'jetla kralja moga u kunjada?⁵⁰
 Ž'o je kralju, mojemu kunjadu;
 zove kralju mlade medikare 35
 po Budimu i okolo njega
 da bi mene izvidali bolna;
 mene jadna izvidat' ne mogu.
 Tebe molim, Mare, sestro moja,
 dođi, sestro, Budimu b'jelomu 40
 vidat' mene, mila brata tvoga.
 Dosad si me dvaput izvidala,
 a da bi ti Bog i sreća dala
 da bi mene trećom izvidala!
 L'jepo bi te, sestro, darovao.« 45
 Kad je knjigu malu nakitio,
 sokolu je pod krilo bacio,
 sokolu je sivu govorio:
 »O sokole, siva tico moja,
 moj sokole, sve moje uzdanje! 50
 Poleti mi letom put Slovinja
 dvor na b'jeli mile moje majke.
 Ma te molim, siva tico moja,
 ti ne leti visoki na prozor,
 ti na prozor suncu od zapada 55
 đe mi spava mila moja majka,
 neg' na prozor suncu od istoka
 đe mi spava mila sestra moja,
 njome knjigu ispod krila davaj.«
 Sivi soko knjigu usprimio, 60
 preko b'jela dvora poletio.
 Ona huda sestrice kraljeva
 sokola je siva uhitila,
 njemu knjigu ispod krila digla,
 po knjizi je očim' pogledala; 65
 kad videla što je nakićeno,
 knjigu malu na oganj bacila,
 a ona je drugu nakitila
 l'jepo mlada desnom rukom svojom,

⁵⁰ *Kunjado* = cognato (tal.) = *šura*.

a vlada se r'ječi Vladetinom; 70
 ne kiti je sestri Vladetinoj,
 neg' gospođi majci Vladetinoj.
 Ovako je u njome kitila:
 »O gospođo mila moja majko!
 Oli ne znaš ol' za me ne haješ 75
 da sam ti se Vladet pobolio
 a u dvoru moje vjerenice?
 Ž'o je kralju, mojemu kunjadu,
 zove kralju mlade medikare,
 ma me medik izvidat' ne može; 80
 sad me bolna ne pohodi niko,
 nego sama vjerenica moja.
 Umr'jeću ti, mila moja majko,
 umr'jeću ti, neću ti preboljet'.
 Neg' te molim, mila moja majko, 85
 dođi, majko, Budimu b'jelomu.
 Ma te molim, mila moja majko,
 ti ne vodi dragu sestru moju,
 er devojka ima lišce l'jepo;
 a on kralju b'jela od Budima, 90
 on je kralju ašik na devojkam',
 on bi moje sestre obljudio,
 a za nju se ne bi oženio;
 devojka bi sreću izgubila,
 mrtva brata mene proklinjala 95
 da je s mene sreću izgubila.
 Dođi, majko, sve što prije možeš;
 ako tebe ne bude do podne,
 a najdalje suncu do zahoda,
 ti ne hodi, nije ti na br'jeme, 100
 nećeš mene u životu naći.«
 Kad je knjigu malu nakitila,
 sokolu je pod krilo bacila,
 sokolu je sivu govorila:
 »O sokole, siva tico moja! 105
 Poleti mi letom put Slovinja
 dvor na b'jeli majci Vladetinoj.
 Ma te molim, siva tico moja,
 ne na prozor suncu od istoka

deno spava sestra Vladetina, 110
 neg' na prozor suncu od zapada
 deno spava Vladetina majka,
 knjigu njome ispod krila davaj.«
 Sivi soko knjigu usprimio, 115
 iz b'jela je dvora poletio,
 on poleće Slovinju b'jelomu
 dvor na b'jeli majci Vladetinoj.
 Sivi soko sluša gospodara,
 on ne leti visoki na prozor, 120
 na 'ni prozor suncu od zapada
 đe mi spava Vladetova majka,
 neg' na prozor suncu od istoka
 đe mi spava sestra Vladetina,
 knjigu Mari ispod krila dava. 125
 Mare knjigu u ruku primila;
 knjigu štije lijepa devojka,
 knjigu štije, od majke je krije
 da je ne bi ugledala majka.
 Ma devojku majka ugledala,
 devojci je majka govorila: 130
 »L'jepa Mare, draga ćeri moja!
 Otkle tebi b'jela knjiga pade,
 kad je štiješ, od mene je kriješ?«
 Devojka je govorila majci:
 »O gospodo mila moja majko! 135
 Ne štijem je, od tebe je krijem,
 neg' je štijem, po dvoru se šetam;
 od jada je legati ne mogu.
 Evo meni b'jela knjiga pade 140
 iz Budima, grada bijeloga,
 od Vladete, mila brata moga,
 da mi se je Vladet pobolio
 sv'jetla kralja svoga u kunjada,
 u kraljice, svoje vjerenice.
 Sve što ima mlad'jeh medikara 145
 u Budimu i njega okolo,
 niko njega izvidat' ne može;
 on da će mi Vladet preminuti,
 ti da dođeš, mila moja majko,

ti da dođeš i mene dovedeš. 150
 M' ako tebe ne bude do podne,
 a najdalje suncu do zapada,
 da ne ideš, na br'jeme ti nije.
 Da bi njemu sreća i Bog dala
 da bi njega sestra izvidala. 155
 Dosad sam ga dvaput izvidala,
 da bi trećom, moja mila majko,
 da bi mene l'jepo darovao.
 Hajde, majko, vida svakojega
 dok uresim b'jelo lišce svoje; 160
 biće mi ga kuška mađijala!
 Dosad mi ga dvaput mađijala,
 ja sam njega sestra izvidala,
 neću trećom, mila moja majko!«
 Kad je stara ćeri razumjela, 165
 pošetala bočje u zeleno,
 bere stara vida svakojega.
 Ona Mare, sestra Vladetina,
 uzme oštre britve od brijanja
 i devojka žute kose brija, 170
 nešto brija, a nešto povija
 kako nose slovinski medici.
 Kad devojka kose obrijala,
 l'jepo se je mlada uresila
 u tanahno ruho Vladetino 175
 što ga Vladet skoro sakrojio,
 još ga na se nije oblačio.
 Devojci je l'jepo pristajalo
 kolik' da je o njome krojeno.
 A kad se je l'jepo uresila, 180
 ona vide sлага u mahrame,
 pa s' otole zdravo otpravili,
 zdravo došle Budimu b'jelomu.
 Kad su bili b'jela preko grada,
 s b'jela grada videla ih straža 185
 i pokliknu iza svega glasa:
 »Veseli se, od Budima kralju!
 Ev' odovud Vladetine majke,
 vodi 'sobom mlada medikara

iz Slovinja, bijeloga grada, 190
 hoće tebi izvidat' Vladeta.
 Ma kakav je, sv'jetla kruno naša,
 a kakav je mladi medikare!
 Od kad nas je porodila majka,
 na junaške postavila noge, 195
 ne viđesmo ljevšega junaka
 što smo danas mlada medikara
 iz Slovinja, bijeloga grada.«
 To ne čuje od Budima kralju
 er je kralju b'jeloj u kamari 200
 nakon glave Ugović Vladete
 er je Vladet jadan na umrći.
 Ma to čuje kraljeva sestrice,
 potrčala kuli niz skaline,
 supro' njima pa je išetala. 205
 Kad videla mlada medikara,
 za njim se je pomamila mlada,
 Vladetine i ne gleda majke,
 nego gleda mlada medikara
 i njega je l'jepo pričekala, 210
 mediku se l'jepo poklonila.
 Vidi Mare, sestra Vladetina,
 da je njome srcu omiljela,
 kraljicu je za ruku fatila
 i govori majci Vladetinoj: 215
 »O gospođo Vladetina majko!
 A ti hajde i pohodi sina,
 a ja jesam trudan i umoran,
 ja s kraljicom idem u džardine
 da mi se je prošetat' malahno. 220
 Kad počinem, gospođice moja,
 do'ću vidat' mila sina tvoga.«
 Kad to čula Vladetina majka,
 suze proli lišce niz rumeno
 i govori mladu medikaru: 225
 »Medikare, crne oči moje!
 A moj sinko, života ti tvoga!
 A ti, hajde, nemoj stati vele,
 dođi, vidaj mila sina moga!

A da bi ti dobrom srećom bilo da izvidaš mila sina moga, silna bih te dobavila blaga i još bi ti moje ćeri dala, moje ćeri tebi za ljubovce.«	230
S tez'jem medik u džardine šeta, pored š njime budimska kraljica; govori joj mladi medikare: »L'jepa ti si, draga dušo moja! A l'jepo ti tvoje lišce imaš!	235
Da ti nemaš Vladetu tvojega, ja bih, dušo, za te s' oženio.«	240
Govori mu budimska kraljica: »Srce živo, mladi medikare! Moj će Vladet preminuti meni; ja sam njega mlada mađijala,	245
u asluk mu mađije sašila. Dosad sam ga dvaput mađijala, svoja ga je sestra izvidala, neće trećom, vjera joj je moja!«	250
Kad to čula lijepa devojka, pobjegnula mlada iz džardina, pa mi ide dvore u kraljeve na kamare Ugović Vladeta.	255
Kad na vrata od kamare dođe, u kamari b'jeloj Vladetinoj tu mi stoje dvanaes' popova, oni gore dvanaes' duml'jera sve za l'jepu dušu Vladetinu er je Vladet jadan na umrći.	260
Nakon glave Ugović Vladete cmili jedna Vladetina majka, a pokraj nje od Budima kralju i on cmili i suze prol'jeva. Al' govori mladi medikare: »Vama borja, dvanaes' popova!	265
Išetajte b'jele iz kamare, udunite dvanaes' duml'jera; ja ću vidat' Ugović Vladetu.« Govore joj dvanaes' popova:	

»A ne luduj, mladi medikare! Vidiš da je Vladet na umrću.« Kad vidio mladi medikare, on ušeta b'jele u kamare i izgoni dvanaes' popova i udune dvanaes' duml'jera;	270 275
digne bratu jastuk ispod glave, pa je vatru ognja naložila svilen asluk na vatru bacila. Kad je svilen asluk izgorio, tad je Vladet na noge skočio.	 280
Začude se dvanaes' popova. Da ko vidi od Budima kralja! Čini kralju veliko veselje đe je njemu Vladet ozdravio er ga kralju puno milovao.	 285
A on junak Ugović Vladeta sestru Vladet grli i celiva i sestri je svojoj govorio: »Sestro moja, sve moje uzdanje! L'jepo ću te Vladet darovati.	 290
Ti si mene triput ozdravila.« A on junak od Budima kralju gospojski je objed priprazio, svu gospodu na objed pozivlje, a i one dvanaes' popova	 295
i vjenča se sestrom Vladetovom. Čini kralju veliko veselje u svojemu dvoru bijelomu. A kadar je sred objeda bilo, on je svoju sestru dozivao:	 300
»Hodi, sestro, sopre na sv'jetle da te bratac ja darujem l'jepo, sestro moja, na veselju momu.« Kad je kralja sestra razumjela, prevari se, zmija je ujela!	 305
Šeta mlada sopre za sv'jetle*	

* Treba čitati »svijetle« (prim. prir.).

da od kralja l'jepe primi dare.
Junak dobar od Budima kralju,
kad je svoje vidio sestrice,
mahne rukom i oštricom kordom, 310
sestri rusu da os'ječe glavu,
zamahao, sestru posjekao.
Ž devojčinom s' umetali glavom
kako s jednom rumenom jabukom.
I gospoda jesu govorili: 315
»Ko zlo čini, dobru se ne nada.«
A mi, braćo, zdravo i veselo!

Isto kao pjesma 59. (drukče)

(Kate Murat)

Šetala se budimska gospoda
 po Budimu, gradu bijelomu,
 sva gospoda mlada neženjena,
 samovoljni razgovarali se,
 a najviše mlad'jem o đevojkam' 5
 u Budimu koje jesu l'jepe.
 Govori jim od Budima bane:
 »O čestita budimska gospodo!
 Budima mi falit'* nemojte
 ni u njemu mlad'jeh đevojaka. 10
 U Budimu nije l'jepa n'jedna
 što je jedna, čestita gospodo,
 u varošu poviše Budima,
 sestra draga Banović Sekula;
 jednom sam je očima vidio 15
 kad je mlada na prozoru stala:
 kunem vam se, čestita gospodo,
 jes' zan'jela živo srce moje
 koliko je ta l'jepa đevojka.
 Još je veće svoje dobre sreće. 20
 Odasvud je prosili junaci
 sa sve bande i četiri strane,
 neće mlada, ne da joj ni bratac,
 neg' je hrani dvoru za ljepote.«
 Kad to čuo od Budima kralju, 25
 muči kralju, ništa im ne reče,
 nego ide dvoru bijelomu.
 Kad je bio na pogled od dvora,
 daleko ga ugledala majka,
 supro' kralju sinu išetala, 30
 sv'jetlu kralju govorila majka:

* Vjerojatno treba čitati »faliti« (prim. prir.).

»Sv'jetal kralju, drago d'jete moje!
 Što se dvoru jesi potežio?
 Oli si se s društvom zavadio?«
 Sv'jetal kralju majci govorio: 35
 »O gospođo mila moja majko!
 Ja se dvoru jesam potežio,
 ma se n'jesam društvom zavadio;
 nego, majko, kad smo se šetali
 po Budimu, gradu bijelomu, 40
 sva gospoda mlada neženjena,
 samovoljni razgovarali se,
 a najviše mlad'jem o devojkam'
 u Budimu koje jesu l'jepe.
 Reče sv'jetal od Budima bane: 45
 'O čestita od grada gospodo!
 Ne falite mlade Budimkinje;
 u Budimu n'jedna nije l'jepa
 što je jedna, čestita gospodo,
 u varošu poviše Budima, 50
 sestra draga Banović Sekula:
 jednom sam je očima vidio
 kad je mlada na prozoru stala,
 (kunem vam se i vjeru vam davam!)
 jes' zan'jela živo srce moje. 55
 Koliko je ta l'jepa đevojka,
 još je veće svoje dobre sreće:
 junaci je prosili odasvud,
 sa sve bande i četiri strane,
 neće mlada da uzme n'jednoga, 60
 neće mlada, ni bratac joj ne da,
 neg' je hrani dvoru za ljepote
 da mu resi dvora bijeloga.'
 Ja ću poći, mila moja majko,
 do varoša poviše Budima, 65
 ja ću lovit' lova plemenita
 oko b'jela dvora Sekulova.
 Da bi meni dobrom srećom bilo
 da bi mlade đevojke vidio,
 da bi š njome govoriti mog'o, 70
 mila moja, prosiću je, majko.«

S tez'jem kralju u dvor ušetao
 i uzimlje sjajna čeferdala,
 pa mi kralju u lovak otiđe
 baš u varoš poviše Budima, 75
 oko b'jela dvora Sekulova;
 lovi kralju lova oko dvora,
 a ne lovi da lovak ulovi,
 neg' da vidi sestre Sekulove
 da b' je kralju očima vidio, 80
 da bi š njome govoriti mog'o.
 Lovi kralju ljetni dan dopodne,
 on je nije očim' ni vidio,
 a negoli š njome govorio;
 teško se je kralju umorio, 85
 iza svega glasa pokliknuo
 i ovako kralju govorio:
 »Bor ubio onoga junaka
 koji 'e dvore ove sagradio
 ovoliko od Budima largo! 90
 Što na nj nije straže postavio?«
 Govori mu iz kule đevojka:
 »Tebi borja, neznana delijo!
 Ti klet' nemoj onoga junaka
 koji 'e ove dvore sagradio 95
 od Budima ovoliko largo,
 a na nj nije stražu postavio.
 Meni straža nije od potrebe,
 ja sam straža lijepa đevojka
 od ovoga dvora bijeloga 100
 i ja stražu imam brata moga
 koji čuva i dvore i mene;
 živ mi bio, u lov mi je poš'o.«
 A kadar je kralju razumio,
 đevojci je mladoj govorio: 105
 »Dušo moja, sestro Sekulova!
 Evo sam ti teško ožednio
 lov loveći oko dvora tvoga.
 Neg' te molim, draga dušo moja!
 Ako imaš ti koga mlađega 110
 u tvojem dvoru bijelomu,

da bi mi se napit' vode dala.«
 Govori mi iz kule đevojka:
 »Borja tebi, neznana delijo!
 Nemam mlada u dvoru mlađega 115
 da bi ti se napit' vode dala:
 ja sam mlada najmlađa đevojka
 u ovome dvoru bijelomu.
 Ja bi tebi vodice don'jela
 u livade, dvore pred bijele; 120
 đevojaški ne donaša zakon
 da junacim' iznosim vodice
 dvor pred b'jeli, rosne u livade.
 Neg' ako si teško ožednio,
 ti ušetaj dvore u bijele, 125
 ti se napi vina i vodice.«
 To mi kralju i u Boga pita,
 u dvore je b'jele ušetao,
 đevojka ga l'jepo pričekala,
 svijetle ga za sopre stavila, 130
 kupu mu je vina natočila.
 Junak dobar od Budima kralju,
 neće kralju on da pije vina
 er se straši kralju od Budima
 da to vino nije otrovano, 135
 otrovano oli mađijano.
 Kad videla lijepa đevojka,
 svemu se je tomu domislila,
 sv'jetlomu je kralju govorila:
 »Što ne piješ, sivi moj sokole, 140
 što ne piješ vina crljenoga?
 Ol' se strašiš, sivi moj sokole,
 da ti vino nije otrovano,
 otrovano ili mađijano?
 Ne boj mi se, sivi moj sokole, 145
 ne bi toga tebi učinila
 za u glavi crne oči moje;
 nije m' majka otrovnica bila,
 n'jesam ni ja, sivi moj sokole.«
 Kupu vina u ruku uzela, 150
 pa se mlada napije đevojka.

Što je njome u kupi ostalo,
to mi kralju budimskomu dava.
Kad se kralju žedan ponapio,
đevojci je mladoj govorio: 155
»Dušo, Mare, sestro Sekulova!
Kad ti primaš u dvore junake
kad ti u dvoru tvoga brata nema
da b' se koji, dušo, junak naš'o
koji malo i za Boga haje 160
da oblubi b'jelo lišće tvoje?«
Govori mu lijepa đevojka:
»Borja tebi, neznan gospodare!
Ne bojim se n'jednoga junaka
kojega je porodila majka; 165
imam moje u potaji nože,
nožem bi ga u srce udrila.«
A kadar je kralju razumio,
đevojci je mladoj govorio:
»Dušo moje, sestro Sekulova! 170
Kaži meni oštre nože tvoje
da ja vidim, draga dušo moja,
oštre tvoje u potaji nože
sjaju li se kako i u mene.«
Prevari se lijepa đevojka, 175
oštre nože kralju ukazala.
Kad se kralju noža dobavio,
oštre nože uzimlje u ruke,
pa ih kralju na tavane baca,
a đevojku mladu uhitio 180
i lišće joj b'jelo obljubio.
Kad je kralju lišće obljubio,
cmili mlada, grdi lišće b'jelo.
Tažio je kralju od Budima,
đevojci je kralju govorio: 185
»Ne cmil', Mare, draga dušo moja!
Ti ne žali što sam te ljubio —
ja sam kralju od Budima grada;
evo tebi tvrdu vjeru davam
da ć' se kralju oženiti za te. 190
Ja ću doći po te 'svatovima

u neđelju koja prva dođe;
dušo moja, ti pripravi dare
što ćeš tvoje darivat' svatove.«
Kad to čula sestra Sekulova 195
da je sv'jetal od Budima kralju,
teško se je zastidila mlada,
nije s kraljem grubo govorila;
poljubi je od Budima kralju,
poljubi je i dva i tri puta; 200
da je brojit', stotina bi bilo.
Pa s' otele kralju otpravio.
Netom kralju b'jel u Budim dođe,
stane kralju kupiti svatove, 205
ide kralju svatim' po đevojku.
Zdravo kralju u đevojke dođe;
tamo su ih l'jepo pričekali,
poštovali i đevojke dali.

Isto kao pjesma 60. (drukče)

(Kate Murat)

Kupi vojsku od Budima kralju,
 ide s vojskom na Kosovo bojno
 i on vodi Banović Sekula;
 Sekul svojoj sestri govorio:
 »L'jepa Mare, draga sestro moja! 5
 Idem, sestro, u boj na Kosovo;
 čuvaj, sestro, b'jele dvore moje
 i u dvoru silnovito blago.
 Ti nikomu ne otvaraj dvore
 dok ne vidiš mila brata tvoga 10
 i njegova zlaćena prstena
 i na njemu l'jepa dva imena:
 ime jedno 'Banović Sekule',
 drugo ime, draga sestro moja,
 'L'jepa Mare, sestra Sekulova'.« 15
 Sve to misli Banović Sekule
 da ga niko odnikle ne čuje,
 sve to sluša od Budima kralju;
 on je kralju na zlo promislio
 i đevojke ljubiti' namislio. 20
 Kadar čuo od Budima kralju
 što govori Banović Sekule,
 pođe kralju na Kosovo bojno.
 Kadar bojno na Kosovo dođe,
 tu svilena raspeo šatora. 25
 Kad evo ti Banović Sekula!
 Kad je Sekul na Kosovo doš'o,
 on svilena raspeo šatora,
 pije rujno pod šatorom vino;
 mal'* ne pije od Budima kralju, 30
 neg' se šeta bojnu po Kosovu

* mal (i) = ma al (i) (prim. prir.)

kralju svoga srca nevesela.
 Govori mu Banović Sekule:
 »Sv'jetal kralju, dragi gospodaru!
 Što ne piješ vino i rakiju, 35
 neg' se šetaš po Kosovu bojnu,
 sv'jetal kralju, srca nevesela?
 Oli si se, kralju, prepadnuo
 a od vojske cara nevjernoga?
 Ne straši se, kralju gospodare, 40
 uzdajmo se u Božije ruke,
 lasno ćemo predobiti Turke.«
 Sv'jetal mu je kralju govorio:
 »O Sekule, prava moja slugo!
 Ja sam srca moga nevesela; 45
 ne strašim se, kralju, od Turaka;
 ako Bog da i Božija majka,
 Bogom ćemo predobiti Turke.
 Neg' sam moga srca nevesela,
 velika se meni dogodila: 50
 ostali mi ključ i od riznice
 a u mojoj b'jeloj u kamari,
 pod jastukom na meku dušeku;
 u dvoru mi momci i momkinje,
 hoće moga prostirat' dušeka, 55
 naćice mi ključ od riznice
 i moje će pokupiti blago,
 iz b'jela će dvora pobjegnuti.
 Neg' te molim, prava moja slugo,
 mogu li se u te pouzdati, 60
 a ja u te kolik' i sam u se
 da mi vojsku na Kosovu čuvaš,
 da ja pođem momu dvoru b'jelu,
 da ja uzmem ključ od riznice?«
 Govori mu Banović Sekule: 65
 »Hajde, kralju, dragi gospodaru!
 Ti se u me pouzdati možeš,
 a ti u me kolik' i sam u se,
 čuću ti vojsku na Kosovu.«
 A kad ga je kralju razumio, 70
 od zemlje je na noge skočio,

pa se dobra na konja bacio,
 udre kralju pod sobom dorina,
 konj poleti kako b'jela vila;
 a kurviću od Budima kralju 75
 ostavio Kosovo i vojsku,
 zalud doš'o, brez koristi poš'o:
 ma ne ide Budimu b'jelomu,
 neg' na dukćan mladoga zlatara.
 Kadar njemu na dukćane dođe, 80
 zlataru je kralju govorio:
 »O zlataru, moj po Bogu brate!
 Sakuji mi zlaćena prstena,
 na nj mi baci dva l'jepa imena:
 ime jedno 'Banović Sekule', 85
 drugo ime, sivi moj sokole,
 'L'jepa Mare, sestra Sekulova'.
 Bo' zna ću te darovati l'jepo.«
 A kad ga je zlatar razumio,
 on mu zlatna sakuje prstena, 90
 na nj mu baci dva l'jepa imena:
 ime jedno »Banović Sekule«,
 drugo ime »Sestra Sekulova«.
 Kad je kralju prsten sakovao,
 l'jepo ga je kralju darovao. 95
 Prsten baci desnice na ruke,
 pa s' otle kralju otpravio,
 pod sobom je konja udario,
 na bijele dvore Sekulove;
 ponoća mu b'jeli na dvor dođe, 100
 u ponoća, doba u neznano.
 Kuca kralju za vratima s alkom
 i dozivlje sestre Sekulove:
 »L'jepa Maro,* draga sestro moja,
 sestro moja, otvori mi dvora! 105
 Kako si me, draga sestro moja,
 kako si me iz dvora spravila
 kad mi n'jesi ljute str'jele dala?

* Možda treba čitati »Mare« kao inače (prim. prir.).

Sestro moja, otvori mi vrata
 da ja uzmem ljute str'jele moje; 110
 ja brez str'jele neću na Kosovo;
 junak biti, str'jele ne nositi,
 nije bilo niti može biti;
 da brez str'jele na Kosovo dođem,
 bilo bi mi i rug i sramota, 115
 bi s' rugalo i malo i veliko;*
 znadem, sestro, ja bi poginuo.«
 Govori mu iz kule đevojka:
 »Hod' otole, neznana delijo!
 Ti me lasno prevariti nećeš. 120
 Po svemu si Banović Sekule,
 mali grlu n'jesi po tankomu.«
 Sv'jetal joj je kralju govorio:
 »Sestro moja, otvori mi dvore!
 Ne čudi se, draga sestro moja, 125
 što sam mo'ijem grlom prom'jenio.
 Plaho sam ti moga konja igr'o,
 teško sam se junak umorio
 i mo'ijem sam grlom prom'jenio.
 Ako meni, sestro, ne vjeruješ, 130
 ti otvori visoka prozora
 da ti bacim zlaćana prstena,
 a na njemu dva naša imena.«
 Kad to čula lijepa đevojka,
 visoki je prozor otvorila. 135
 Kralj je prsten kroz prozor bacio.
 Prsten mlada primila u ruke.
 Vidi mlada zlaćena prstena,
 a na njemu dva l'jepa imena:
 ime jedno »Banović Sekule«, 140
 drugo ime »Sestra Sekulova«.
 Kad đevojka prsten ugledala,
 pošetala kuli niz skaline,
 od kule je vrata otvorila;
 sv'jetal kralju u kulu ušetao. 145

* Vjerojatno treba izostaviti prvo »i« (prim. prir.).

Kad videla sestra Sekulova,
 kad videla mladoga junaka,
 vidi Mare da joj bratac nije;
 stala b'ježat kule u visoke,
 a za njome kralju od Budima. 150
 Mal' pokliknu sestra Sekulova
 i dozivlje mlade robinjice:
 »Gdje si, Anđe, robinjice moja?
 Junak se je jedan odmetnuo,
 pogrdio i čas' i poštenje, 155
 s Kosova je s mene utekao
 i devojke mene prevario,
 hoće, Anđe, da oblubi mene:
 ne daj mene, moja robinjice!«
 Kad to čula mlada robinjica, 160
 potrčala k njome u kamare.
 Kad je kralju robinju vidio,
 on joj kralju oštrom pr'jeti kordom.
 Žensko bilo, pa se prestrašilo;
 prepade se mlada robinjica 165
 i pobjegla b'jele iz kamare;
 njome* kralju lišce oblubio.
 Da ko vidi sestre Sekulove!
 Cmili Mare i suze prol'jeva,
 grdi mlada b'jelo lišce svoje. 170
 Tažio je od Budima kralju:
 »Nemoj cmilit', draga dušo moja!
 Ti ne grdi b'jelo lišce tvoje,
 ti ne žali što sam te ljubio,
 ljubav ti se poznavati neće; 175
 nego Boga moli velikoga
 da dobijem megdan na Kosovu,
 da se zdravo sa Kosova vratim.
 Evo tebi tvrdu vjeru davam:
 ja se hoću oženiti za te!« 180
 Govori mu lijepa devojka:
 »Tebi borja, sivi moj sokole!

* Mari (prim. prir.).

Kad ti meni tvrdu vjeru davaš
 ti da ćeš se oženiti za me,
 kaži meni pravo po istini 185
 ti otkle si, iz kojega grada,
 kojega li roda i plemena;
 da ja znadem, sivi moj sokole,
 da ja znadem lijepa đevojka
 koji me je junak obljubio!« 190
 Sv'jetal joj je kralju govorio:
 »To ti neću, moja, kazat', dušo!
 I to bi ti, dušo, povidio,
 ma đevojko, i srce i dušo,
 po nesreći da bi poginuo, 195
 da me, dušo, žalit' ne umiješ!«
 Tez'jem kralju iz dvora otiđe.
 Kad je doš'o na Kosovo bojno,
 tu svilena raspeo šatora,
 pod šatorom pije vino hladno. 200
 Tu počinu do tri b'jela dana;
 kad je treći danak osvanuo,
 tad se silni bojak zametnuo
 za tri dana — vesela im majka!
 Ne znalo se čiji megdan bio. 205
 Kad četverti danak osvanuo,
 na Turcima megdan ostanuo,
 oni Turci megdan zadobili;
 al' ga ne bi bili zadobili,
 da ne bude Brankovića Vuka, 210
 prokleta mu ime i koljeno
 i bijele u zemljici kosti!
 On je izd'o na Kosovu vojsku
 i odbjeg'o caru prokletomu,
 njemu duša raja ne viđela! 215
 Tu je silna vojska izginula,
 manje turske negoli kršćanske.
 Tu odoru Turci pokupili.
 Bježi kralju s vojskom put Budima,
 a on junak Banović Sekule, 220
 ide Sekul svojoj kuli tankoj.
 Kad je bio na pogled od dvora,

daleko ga sestra ugledala,
supro' njemu pa je išetala,
pod Sekulom dobra konja prima 225
i svomu je bratu govorila:
»Dobar doš'o, brate, dobro moje!
Jesi li mi zdravo i veselo?
Na Kosovu jes' megdan dobio?
Je li koji junak poginuo 230
od sve vojske kralja budimskoga?«
Sekul mrke objesio brke
i sestri je svojoj govorio:
»L'jepa Mare, draga sestro moja!
Zdravo sam ti, draga sestro moja! 235
Zdravo jesam, al' veselo n'jesam.
Na Kosovu dobili nas Turci:
dva su naša kralja predobili,
naše vojske teško izgrdili;
što j' ostalo od silene vojske, 240
sestro moja, kralja budimskoga,
to je s kraljem u Budim pobjeglo
izranjeno, ljuto umoreno,
pola ih je putem preminulo
dokle jedva do Budima dođu 245
sa sv'jetlijem od Budima kraljem.
Ja sam, sestro, jedva pobjegnuo.«
Kad to čuje sestra Sekulova,
jadna ti se u srdašcu nađe!
Ali bratu ništa ne govori. 250
Iza toga do malo bremena
prose Maru, sestru Sekulovu,
odasvud je prosili junaci,
neće mlada n'jednog da uzme.
Sekul sestri svojoj govorio: 255
»Sestro moja, što se ne udavaš?
Ja ću ti se oženiti, sestro,
u dvor tebi dovesti nevjestu.«
Sekulu je sestra govorila:
»Ti se ženi, brate, dobro moje! 260
Ti se ženi kad god ti je drago;
ja se neću nigda udavati.

Mo'š li znati al' se spominjati
 kad je bojak na Kosovu bio?
 Ja sam mlada zavjet učinila: 265
 da bi Bog d'o i Božija majka
 da se vratiš sa Kosova zdravo,
 da se neću udat' nikadara.«
 Kad je Sekul svoju sestru čuo,
 junak se je dobar oženio 270
 i u dvore devojkú doveo.
 Da ko vidi ljubi Sekulove!
 Kori Mare, drage z'ove svoje,
 kori Mare što se ne udava:
 »Z'ovo moja, što se ne udavaš? 275
 Ol' si mlada ljubljena devojka
 u bratinu dvoru bijelomu,
 kad se nećeš udat' za nikoga?«
 Svoja joj je govorila z'ova:
 »Nevo moja, rumena jabuko! 280
 Ja devojka n'jesam obljubljena,
 ja se neću udat' za nikoga.
 Kad je bojak na Kosovu bio,
 kad m' je bratac na Kosovo poš'o,
 ja sam velik zavjet učinila: 285
 ako bi mi megdan zadobio
 ol' s Kosova vratio se zdravo,
 da se neću udat' nikadara.«
 Glas po glasu, junak po junaku,
 to obznio od Budima kralju 290
 da se mlada da udomi neće;
 kralj je svojoj govorio majci:
 »Majko moja, ti se resi l'jepo
 i ti pođi Slovinju b'jelomu
 dvor na b'jeli Banović Sekula. 295
 Prosi Mare, sestre Sekulove,
 ona mlada uzet' hoće li me!«
 Kad je kralja stara čula majka,
 to je njome puno milo bilo
 gdje se ženi sirotom devojkom. 300
 Kraljica se l'jepo uresila,
 ide na dvor Banović Sekula.

Kad je bila na pogled od dvora,
 videla je đevojka s prozora,
 supro' njome pa je išetala, 305
 kraljici se l'jepo poklonila
 s rusom glavom do svilena pasa,
 u desnu je poljubila ruku
 i vodi je dvore u bijele,
 za sv'jetle je sopre postavila; 310
 govori joj budimska kraljica:
 »Ćerce moja, l'jepe ti si sreće!
 Došla sam te u brata prositi
 za svijetla kralja budinskoga,
 sv'jetla kralja, mila sina moga!« 315
 Kad to čula lijepa đevojka,
 suze proli lišce niz rumeno,
 pa mi b'jele pode u kamare
 i ogleda b'jelo lišce svoje
 i sama sa sobom razgovara: 320
 »L'jepo ti si, b'jelo lišce moje!
 A zaludu kad si obljubljeno!
 Bor ubio onoga junaka
 koji moje lišce obljubio,
 ko'i je uzrok l'jepoj mojoj sreći, 325
 njemu duša raja ne videla!«
 Govori joj budimska kraljica:
 »L'jepa Mare, draga moja ćerce,
 nerođena kolik' i rođena!
 Kaži meni po istini pravo 330
 ko je lišce tvoje obljubio?«
 Govori joj lijepa đevojka:
 »Prođi me se, gospođice moja!
 Ja ću tebi pravo povideti
 ako ćeš mi tvrde dati vjere 335
 da nikomu povideti nećeš,
 a ni kralju, milu sinu svomu.
 Er da bi mi bratac obaznao,
 on bi moju glavu odasjek'o.«
 Govori joj budimska kraljica: 340
 »Kaži meni, draga ćerce moja!
 Evo tebi tvrdu vjeru davam

da nikomu povideti neću,
 a ni kralju, milu sinu momu!«
 Govori joj lijepa đevojka: 345
 »O kraljice, moja gospodice!
 Mo'š li znati ol' se spominjati
 kad je bojak na Kosovu bio?
 Jedan se je junak odmetnuo
 a od vojske kralja, sina tvoga, 350
 đevojke je mene prevario
 i lišće je moje obljudio;
 i on mi je tvrdu vjeru dao,
 kad se vrati sa Kosova bojnog,
 on da će se oženiti za me. 355
 Ja mu rečem kad mi vjeru dava
 on da će se oženiti za me,
 da mi kaže po istini pravo
 on otkle je, iz kojega grada,
 kojega li roda i plemena, 360
 da ja znadem ko me je ljubio.
 A on meni to ne ćio kazat',
 po nesreći da bi poginuo,
 da ga mlada žalit' ne umijem.
 Sad ja ne znam, gospodice moja, 365
 ja za nj ne znam smrti ni života,
 živ ali je, al' je poginuo,
 ali se je drugom oženio.«
 Govori joj budimska kraljica:
 »L'jepa Mare, draga ćerce moja, 370
 nerođena kolik' i rođena!
 Je li ti se ljubav poznavala,
 ti jesi li čedo porodila?«
 Govori joj lijepa đevojka:
 »O kraljice, moja gospodice! 375
 Ljubav mi se nije poznavala,
 n'jesam mlada čedo porodila.«
 Govori joj budimska kraljica:
 »L'jepa Mare, draga ćerce moja!
 Nije čeda, nije ni govora. 380
 Uzmi kralja, mila sina moga.«
 Govori joj lijepa đevojka:

»O kraljice, moja gospođice!
 Bor ubio svakoga junaka
 ko'i ne pozna ljubljene devojke! 385
 Ja se neću udat' nikadara.
 Neg' pozdravi kralja, sina svoga;
 ja da sam ga mlada pozdravila,
 u pozdravlju njemu poručila:
 n'jesam mlada kralju zabavila, 390
 nego da sam zavjet učinila
 još kad boj je na Kosovu bio,
 kad sam u boj brata otpravljala,
 da dobije na Kosovu megdan
 ol' da mi se sa Kosova vrati, 395
 da se neću udat' nikadara,
 neg' ću dvorit' brata i nevjestu.«
 Kad to čula budimska kraljica,
 ona ide Budimu b'jelomu.
 Kad je bila b'jela preko grada, 400
 daleko je kralju ugledao,
 supro' njome kralju išetao
 i svojoj je majci govorio:
 »Dobra došla, mila moja majko!
 Jesi li mi isprosila drago?« 405
 Sv'jetlu kralju govorila majka:
 »Sv'jetal kralju, moje d'jete drago!
 Tebi n'jesam isprosila drago;
 devojka je tebe pozdravila,
 u pozdravlju tebi poručila 410
 da ti mlada nije zabavila,
 nego zavjet da je učinila
 kad je bojak na Kosovu bio,
 kad je u boj brata otpravila:
 da se vrati zdravo sa Kosova, 415
 da se neće udat' nikadara.«
 Kad je kralju svoju čuo majku,
 grohotom se kralju nasm'jejao
 i svojoj je majci govorio:
 »Što je luda, mila moja majko! 420
 Voli dvorit' brata i nevjestu,
 neg' se mlada udati devojka

i nazvat' se budimska kraljica
 i gospođa svega od Budima!«
 Kad je kralja stara čula majka, 425
 ona kralju sinu govorila:
 »Sv'jetal kralju, drago d'jete moje!
 Ja bi tebi nešto povidela,
 m' ako ćeš mi tvrde vjere dati
 da nikomu pripovideť nećeš 430
 ni nje bratu Banović Sekulu.
 Er da bi joj bratac obaznao,
 bi đevojku mladu pogubio.«
 Sv'jetal kralju govorio majci:
 »Kaži meni, mila moja majko! 435
 Evo tebi tvrdu vjeru davam,
 tvrdu vjeru i po deset puta
 da nikomu povideti neću
 ni nje bratu Banović Sekulu.«
 A kad kralja stara čula majka, 440
 sve mu majka po istini kaže
 što govori sestra Sekulova.
 Kad je kralju svoju čuo majku,
 grohotom se kralju nasm'ejao
 i svojoj je majci govorio: 445
 »O gospođo mila moja majko!
 Ja đevojku jesam prevario,
 ja sam njome lišće obljubio.
 Uzmi, majko, plemenite dare,
 nosi dare mojoj vjerenici. 450
 Mila moja, pozdravi je, majko!
 Ja da sam je kralju pozdravio,
 u pozdravlju njome poručio:
 ja da sam se bio odmetnuo
 i đevojku mladu prevario 455
 i lišće joj b'jelo obljubio;
 da se meni i svatima nada
 u neđelju koja prva dođe.«
 A kad kralja razumjela majka,
 kićeni je sanduk otvorila, 460
 po sanduku dare pokupila,
 nosi dare lijepoj đevojci.

Kad joj bila na pogled od dvora,
 devojka je s prozora videla,
 supro' njome pa je išetala, 465
 kraljici se l'jepo poklonila,
 s rusom glavom do svilena pasa,
 u desnu je poljubila ruku,
 kraljici je mlada govorila:
 »Dobra došla, gospođice moja! 470
 Kruno zlatna, prevedra danice!
 Ti što si se jopet zamučila
 do mojega dvora bijeloga?«
 Govori joj budimska kraljica:
 »L'jepa Mare, draga ćerce moja, 475
 nerođena kolik' i rođena!
 Kraljica se n'jesam zamučila,
 neg' ti l'jepe don'jela darove
 a od kralja mila sina moga.
 On je kralju tebe pozdravio, 480
 u pozdravlju tebi poručio
 da j' on kralju tebe prevario
 i lišce je tvoje obljubio;
 za drugu se nije oženio.
 Do'će kralju po te 'svatovima 485
 u nedelju koja prva dođe.«
 Kad to čula lijepa devojka,
 suze roni lišce niz bijelo,
 prima mlada plemenite dare.
 Dan po danak, nedeljica dana, 490
 kad evo ti kralja i svatova!
 L'jepo su ga tamo pričekali,
 poštovali, devojke mu dali.

Isto kao pjesma 61. (na drugi način)

(Kate Murat)

Reče sestri od Senja Ivane:
 »L'jepa Mare, draga sestro moja!
 Idem, sestro, u lov u planine
 ja Ivane s dobr'jem gospodarom,
 svijetlijem od Budima kraljem; 5
 čuvaj dobro b'jele dvore moje
 i u dvoru silnovito blago,
 silno blago i moje i tvoje.
 Doć' ja neću do tri b'jela dana;
 kad četvrti b'jeli dan osvane, 10
 ti gospojske pripravi objede,
 ja ću doći s kraljem od Budima.
 Ma te molim, draga sestro moja,
 kadar kralju od Budima dođe,
 ti se kralju ni videti ne daj: 15
 on je kralju ašik na devojkam',
 on bi, sestro, tebe prevario,
 a za te se ne bi oženio.«
 Sve to misli od Senja Ivane
 da ga niko ne čuje odnikle, 20
 sve ga sluša kralju od Budima
 ispred dvora žute iz naranče.
 Proklet bio od Budima kralju,
 proklet bio, na zlo promislio,
 devojke je ljubit' namislio. 25
 S tez'jem Ivo iz dvora otiđe,
 a za njime mlada robinjica
 za Ivanom da zatvori dvore;
 ma je huda sreća naučila,
 pred b'jele je dvore išetala 30
 i poklikne lijepa devojka:
 »L'jepe noći, od Boga pomoći!
 Koji junak ima vjerenicu,

noćas mu je putovati l'jepo,
 kako Ivu, gospodaru momu, 35
 lov loviti gori po zelenoj,
 junak dobar s dobr'jem gospodarom,
 svijetlijem od Budima kraljem.«
 Sve to misli Ivova robinja
 da je niko ne čuje odnikle, 40
 sve je sluša kralju od Budima,
 sv'jetal kralju i sluša i gleda
 ispred dvora žute iz naranče;
 on utrigne cv'jetak od naranče,
 teško ga je kralju mađijao, 45
 devojci ga na lišće bacio;
 kad joj cv'jetak na lišće padnuo,
 teško mladu glava zaboljela,
 ona pade travu u zelenu
 i poklikne tanko glasovito 50
 i dozivlje gospođice svoje,
 ovako je njome govorila:
 »Ajme, Mare, gospođice moja,
 teško me je zaboljela glava,
 umr'jeću ti robinjica mlada 55
 od bolesti ruse glave moje
 u livadi travi na zelenoj!«
 Kad to čula sestra Ivanova,
 u ruci joj sitan vezak bio,
 veskom mlada o tavan udrila, 60
 tanahni je vezak zamrsila,
 a srebrne igle polomila;
 pa potrča kuli niz skaline
 ona mlada rosne u livade,
 tu mi svoje nađe robinjice; 65
 uzela je b'jelo u naruče
 kako majka čedo od godine,
 od godine ol' od dvije dana,
 pa je nosi kule u visoke
 i za sobom dvore zatvorila, 70
 robinjicu na dušek nosila.
 Jopet mlada s' u livadu vrati,
 ona bere vida svakojega.

Ma je huda sreća naučila:
 ostavila dvore otvorene. 75
 Sve to kralju gleda iz naranče.
 Kad vidio od Budima kralju,
 kad vidio dvore otvorene,
 on se spusti žute iz naranče,
 u bijele dvore ušetao 80
 na kamare sestri Ivanovoj,
 skri'e se kralju — vesela mu majka!
 On za vrata b'jele od kamare,
 kad evo ti sestre Ivanove!
 Šeta mlada u bijele dvore, 85
 za sobom je tvrdo zatvorila,
 pa robinji šeta u kamare,
 uvidom joj obložila glave;
 robinja joj sanak uhitila,
 ončas joj je glavi bolje bilo. 90
 Kad videla sestra Ivanova,
 šeta Mare b'jele u kamare,
 stala vesti zlatne rukavice
 i š njima se Mare razgovara:
 »L'jepe ti ste, rukavice moje! 95
 Da ja znadem sestra Ivanova
 junak dobar nosit' koji će vas!
 Da će koji Senja od ovoga,
 svijeh bi vas svilom nagrđela;
 a da znadem sestra Ivanova 100
 da ć' vas kralju nosit od Budima,
 l'jepo bi vas zlatom nakitila
 sv'jetlu kralju da ste nosit' bolje.«
 Sve to misli sestra Ivanova
 da je niko ne čuje odnikle; 105
 sve je kralju sluša od Budima,
 sv'jetal kralju i sluša i gleda
 iza vrata b'jele od kamare.
 U kralju je srce poigralo
 kako utva krilim' po Dunaju, 110
 srcu živu odoljet' ne može;
 sv'jetal kralju na noge skočio
 i devojkju fati preko ruka.

Teško se je Mare prepadnula,
 misli Mare da je ljuti zmaje, 115
 mrtva kralju preko ruka pade.
 Kad vidio od Budima kralju,
 on dozivlje mlade robinjice:
 »Anđelijo, robinjice moja!
 Donesi mi u imbriku vina.« 120
 Kad to čula mlada robinjica,
 nosi kralju u imbriku vina.
 Kad videla budimskoga kralja,
 na ruci mu mrtve gospođice,
 prokliknula Ivova robinja, 125
 đevojka je kralju govorila:
 »Bor t' ubio, od Budima kralju!
 Će su tebe vrazi donijeli,
 sv'jetal kralju, tankoj kuli našoj?
 Što učini gospođici mojoj, 130
 sv'jetal kralju, da od Boga nađeš!«
 Kad je kralju čuo robinjice,
 njome kralju oštrom pr'jeti kordom.
 Prepade se robinjica mlada
 i pobjegla b'jele iz kamare. 135
 Kad vidio od Budima kralju,
 on je imbrik vina uzimao
 i po lišcu pol'jeva đevojku;
 brzo se je Mare razabrala.
 Kad videla budimskoga kralja, 140
 iz potaje nože povadila,
 nožem kralja u čelo udrila.
 Oštri noži, a nejake ruke,
 male mu je rane napravila,
 niz lišce ga crna krv prolila. 145
 Za to kralju haje i ne haje,
 baci ruke u žep pod dolame
 i izvadi vezene mahrame,
 veže svoje u mahrame glave.
 Ćevojku je mladu uhitio, 150
 š njom se b'jeloj erve po kamari.
 Kad videla lijepa đevojka,
 robinjicu svoju dozivala:

»Robinjice, po Bogu sestrice!
 Evo dođe od Budima kralju, 155
 hoće kralju da obljudi mene.
 Ne daj mene — Boga za miloga!«
 Kad to čula mlada robinjica,
 otrčala k njome u kamaru.
 Kad je kralju robinju vidio, 160
 njome kralju oštrom pr'jeti kordom.
 Prepade se mlada robinjica
 i pob'jegne b'jele u kamare,
 pa đevojku kralju obljudio;
 stanuo je kralju darivati, 165
 dade njome zlaćena prstena
 sa desnice b'jele ruke svoje,
 na prstenu sv'jetla kralja ime,
 sv'jetla kralja ime i prezime;
 i dava joj zlaćene kolane, 170
 na kolani sv'jetla kralja ime,
 sv'jetla kralja ime i prezime;
 i dava joj vezene mahrame,
 na mahrami kraljevo zlamenje;
 i dava joj zlaćene tutije, 175
 na tutiji kraljevo zlamenje.
 Govori mu lijepa đevojka:
 »Što će m' ovo, sv'jetla kruno moja?
 Što će meni svi tvoji darovi?
 Tvoji dari pusti ti ostali 180
 kad ja lišca nemam rumenoga
 ni mojega glasa poštenoga!«
 Sv'jetal joj je kralju govorio:
 »Ništa za to, draga dušo moja!
 Ljubav ti se poznavati neće, 185
 dosta sam ih ljubio u majke,
 n'jednoj ljubav n'je se poznavala,
 neć' ni tebi, draga dušo moja;
 nemo' da bi dobrom srećom tvojom
 da bi ti se ljubav poznavala, 190
 kiti meni listak knjige tanke,
 do'ću kralju po te 'svatovima!«
 Pa s' otle kralju otpravio.

Kad je bio goricom zelenom,
 on susrete od Senja Ivana. 195
 Kad je Ivo kralja ugledao,
 sv'jetlomu je kralju govorio:
 »Đe si dosad? Da te bor ubije!
 Što si tvoje glave povezane?
 U čije si dvore uhodio? 200
 Ti čije se sestrice ljubio,
 pa te oštr'jem obranila nožem?
 Oštri noži, a nejake ruke,
 pa ti rane napravila male,
 proklete joj b'jele ruke bile! 205
 Što ti nije oči izvadila
 da ne vidiš ljubiti đevojke?«
 Sv'jetal mu je kralju govorio:
 »O Ivane, v'jerna slugo moja!
 Ja se kralju jesam odocnio. 210
 Kad sam bio ispod jele tanke,
 meni se je pogledati dalo
 kako soko golubicu lovi;
 ja pogled'o jelove u grane,
 u jeli sam sokola vidio, 215
 ja se grane penjem u jelove
 da uhitim sivoga sokola;
 ma je meni lošom srećom bilo,
 sivi mi je soko poletio,
 od jele se odlomila grana, 220
 mene kralja u čelo udrila,
 male mi je rane napravila.«
 A kad kralja Ivo razumio,
 sv'jetlomu je kralju govorio:
 »Sv'jetal kralju, dragi gospodare! 225
 Odriješi ruse glave tvoje
 da ja vidim ruse glave tvoje
 jesu l' gramfe⁵¹ od jelove grane
 ol' je rana od oštrijeh noža.«
 Kad to čuo od Budima kralju, 230
 ž'o mu bilo, ma ne može ino,

⁵¹ Gramfe = graffio (tal.) = grebotina.

on odr'ješi ruse glave svoje,
 Ivu kaže ljute rane svoje.
 Kad vidio Senjanine Ivo,
 sv'jetlomu je kralju govorio: 235
 »Sv'jetal kralju, da te bor ubije!
 N'jesu gramfe od jelove grane,
 neg' je rana od oštrijeh noža.
 U čije si dvore uhodio?
 Ti čije si sestrice ljubio, 240
 pa te ostrim nožem obranila?
 Proklete joj b'jele ruke bile
 što ti nije oči izvadila
 da ne vidiš ljepote devojke!«
 Pa s' otele zdravo otpravili, 245
 pa mi idu Senju bijelomu
 na bijele dvore Ivanove.
 Kad su bili na pogled od dvora,
 videla ih sestra Ivanova
 sa visoka od dvora prozora, 250
 robinjici svojoj govorila:
 »Robinjice, po Bogu sestrice!
 Ev' odovud mila brata moga,
 brata moga, gospodara tvoga,
 š njime ide kralju od Budima; 255
 gospojske im pripravi objede
 i ti šetaj pred dvor na livade,
 ti pod njima usprimaj dorina.
 Prvo primi kralju budimskomu,
 pa pod Ivom, gospodarom tvo'ijem; 260
 vodi konje u konjske podrume,
 konjim' podaj zoba i sijena,
 a njih vodi u dvore za sopre;
 ja ću poći moje u kamare,
 neću s' kralju dati ni videti.« 265
 Kad to čula mlada robinjica,
 gospojski je objed pripravila.
 Kad robinja objed pripravila,
 pred b'jele* dvore išetala,
 robinja ih l'jepo pričekala 270

* Zacijelo treba čitati »bijele« (prim. prir.).

i pod kraljem dobra konja prima,
 pa pod Ivom, svo'ijem gospodarom.
 Konje vodi u konjske podrume,
 a junake u dvore za sopre.
 Ivo sjede sopre za svijetle, 275
 ali neće od Budima kralju,
 neg' se šeta dvoru po Irovu,
 gleda kralju tamo i ovamo,
 a najviše b'jele na kamare
 l'jepe Mare, sestre Ivanove. 280
 Govori mu od Senja Ivane:
 »Sv'jetal kralju, dragi gospodaru!
 Što ne sjedaš svijetle za sopre,
 neg' se šetaš dvoru po momu
 i ti gledaš tamo i ovamo, 285
 a najviše b'jele na kamare
 l'jepe Mare, drage sestre moje?
 Ol' si bio dvoru u momu,
 ol' si moju sestricu ljubio?«
 Sv'jetal mu je kralju govorio: 290
 »A ne luduj, Ivo, moja slugo!
 Ja se šetam dvoru po tvomeu
 i ja gledam tamo i ovamo,
 a najviše b'jelu na kamaru
 l'jepe Mare, drage sestre tvoje, 295
 er sam kralju čuo od drugoga
 da ti imaš l'jepe sestre tvoje,
 pa ja gledam, v'jerna slugo moja,
 da ja vidim je li k'o što kažu.«
 Govori mu od Senja Ivane: 300
 »Nećeš lasno, sv'jetla kruno moja,
 nećeš lasno, vjera ti je moja,
 videt' Mare, drage sestre moje.«
 A kadar je po objedu bilo,
 pođe kralju dvora iz Ivova. 305
 Iza toga do malo bremena,
 đevojci se ljubav poznavala:
 čedo kuca, svilen pojas puca,
 kavad kraća, a rastu joj dojke,
 krije mlada od Ivana brata. 310
 Pa se meki u dušek složila

kako da se bolom poboljela,
 pohodi je od dvora robinja.
 Kad joj br'jeme od poroda dođe,
 ona čedo porodila malo, 315
 čedo malo, ma je muška glava.
 To je čedo malo zlamenito:
 na glavi mu od krune zlamenje,
 na prsima od zv'jezde danice.
 Kad videla sestra Ivanova, 320
 ona čedo malo uzimala,
 u čistu ga svilu povijala;
 pa mi čedo stavi u tutiju,
 ukraj njega vezene mahrame
 što je njome kralju darovao, 325
 a on kralju kad je obljubio;
 i stavi mu kolane od zlata,
 uz kolanu prsten dijomanat,
 na prstenu sv'jetla kralja ime,
 sv'jetla kralja ime i prezime. 330
 Kad je čedo l'jepo uresila,
 u tutiju tvrdo zatvori ga
 i govori mladoj robinjici:
 »Robinjice, po Bogu sestrice!
 Ti odnesi ovo čedo moje, 335
 odnesi ga pod Budim u vode,
 ti ga baci vode u studene.
 Da bi nama dobrom srećom bilo
 da ga hladna odnese vodica
 ispod dvora kralja budimskoga, 340
 da tutiju sv'jetal kralj uhiti,
 hoće poznat' on svoje darove
 i po darim' svoje čedo malo.«
 Kad to čula mlada robinjica,
 tutije je zlatne uzimala, 345
 pa je nosi pod Budim u vode,
 baci čedo vode u studene.
 Ma je njima dobrom srećom bilo,
 hladna ga je vodica odn'jela
 ukraj dvora kralja budimskoga. 350
 To ne vidi od Budima kralju,
 neg' to vidi sv'jetla kralja majka

sa visoka od dvora prozora.
 Kada zlatne tutije videla,
 potrčala kuli niz skaline, 355
 zagazila vode u studene
 i tutije zlatne izvadila.
 Tutije je stala otvarati;
 ma se njome otvorit' ne dade
 i nosi je kralju, sinu svomu, 360
 i kralju je sinu govorila:
 »Sv'jetal kralju, drago d'jete moje!
 Voda mi je izn'jela darove,
 l'jepe dare od zlata tutije,
 ma se meni otvorit' ne dade; 365
 otvori je, drago d'jete moje,
 da vidimo što je u tutiji.«
 Kad je kralju svoje čuo majke,
 on tutije uzimlje u ruke
 i netom je u ruku primio, 370
 tutija se sama otvorila,
 vidi kralju u tutiji čedo,
 ukraj čeda njegove darove
 i po darim' pozna čedo malo.
 On se kralju svemu domislio 375
 i svojoj je majci govorio
 po istini sve kako je bilo.
 Sv'jetlu kralju govorila majka:
 »Bor t' ubio, drago d'jete moje!
 Kad si mlade ljubio đevojke, 380
 što se n'jesi za nju oženio?
 Hajde, sinko, i kupi svatove
 i ti 'svatim' hodi po đevojku,
 vodi čedu milu svoju majku.«
 Kad je kralju svoju majku čuo, 385
 on se kralju na noge skočio,
 ide kralju i kupi svatove,
 pa mi mlade ide po đevojke.
 Tamo su ga l'jepo pričekali,
 poštovali, đevojke mu dali. 390

Isto kao pjesma 62. (drukče)

(Kate Murat)

U Slovinju kićena nevjesta
 sred Slovinja divno igra kolo;
 sve devojke u kolu igrale,
 sve igrale, kolo uživale;
 neće Mare, sestra Sekulova, 5
 neg' se divna oko kola šeta
 svo'ijem bratom Banović Sekulom.
 Devojka se u zle volje dala,
 a na kolo ni da gleda neće;
 đevojci je bratac govorio: 10
 »L'jepa Mare, draga sestro moja!
 Što ne igraš i kolo uživaš,
 neg' se divna oko kola šetaš
 i na kolo i ne gledaš divno?
 Što si mi se u zle volje dala? 15
 Koja te je huda obrvala?
 Oli žališ, draga sestro moja,
 što ti n'jesi kićena nevjesta
 u Slovinju, gradu bijelomu?
 Da ja znadem, draga sestro moja, 20
 da si zato srca nevesela,
 tvrda vjera, bi te prošla glava.
 Er da s' ćela, ono jesi mogla:
 kićene si primala darove,
 u sanduke tvoje ih slagala, 25
 iz sanduka jopet ih vraćala.
 Ma ne žalim n'jednoga junaka,
 ma ja žalim od Budima bana;*
 ne bi sv'jetla ni bana žalio,
 ma se fali po Budimu bane, 30
 sestro moja, da te je ljubio.«

* Poslije »kralj« (prim. prir.).

Sekulu je sestra govorila:
 »O moj brate Banović Sekule!
 Srca moga jesam nevesela,
 niti igram ni kolo uživam, 35
 ja se jesam u zle volje dala
 i mene je huda obervala;
 ma ne žalim, brate, dobro moje,
 što ja n'jesam kićena nevjesta
 u Slovinju, gradu bijelomu: 40
 da sam ćela, ono jesam mogla,
 kićene sam primala darove,
 u sanduke moje ih slagala,
 iz sanduka jopet jih vraćala.
 Ma ne žalim n'jednoga junaka, 45
 niti žalim od Budima bana
 što se fali po Budimu bane,
 što se fali da me je ljubio;
 nek' se fali kolik' mu je drago
 kad Bog znade da istina nije. 50
 Ak' naudi od Budima bane,
 sv'jetal bane dobroj sreći mojoj,
 neće bane l'jepoj duši mojoj;
 sreća moja, a duša njegova!
 Nego sam se u zle volje dala, 55
 ovo mi je mala knjiga pala
 od Budima, bijeloga grada,
 a od mlade moje drugarice,
 drugarice, budimske kraljice,
 da mi se je poboljela bolom; 60
 sve što ima mlad'jeh medikara
 u Budimu, njega naokolo,
 da je n'jedan izvidat' ne može:
 da ja dođem, brate, dobro moje,
 vidat' mlade moje drugarice. 65
 Da bi meni dobrom srećom bilo
 ja da bi je bolne izvidala,
 l'jepo bi me mlada darovala;
 po nesreći da bi preminula,
 ne bi ruho meni ostavila, 70
 a i svoje perle i prstene.

Svjetuj mene, brate, dobro moje,
 svjetuj mene ja poći hoću li.«
 Sekul svojoj sestri govorio:
 »Hajde, Mare, draga sestro moja! 75
 Ma brez mene nećeš nikudara;
 ja ću s tobom Budimu b'jelomu.«
 Kad devojka svoga brata čula,
 u visoku kulu pošetala.
 Šeta Mare gornje u tavane, 80
 Sekulovo ruho uzimala
 što ga Sekul skoro sakrojio,
 još ga na se nije oblačio.
 Devojka se l'jepo resit' stala
 u tanahno ruho Sekulovo 85
 i podvije žute svoje kose
 kako nose slovinski medici.
 Na glavu baca bijela klobuka,⁵²
 a u ruku čibuk uzimala,
 a na čibuk bursu naticala 90
 kako da je mladi medikare.
 Dokle se je uresila mlada,
 njome Sekul konja napravio,
 njoj jednoga, a sebi drugoga.
 Pa s' otrole zdravo otpravili. 95
 Kad su bili Budimu na pogled,
 s b'jela grada videla ih straža
 i dozivlju budinskoga kralja:
 »Veseli se, kralju gospodare!
 Ev' odovud Banović Sekula, 100
 sobom vodi mlada medikara
 iz Slovinja, bijeloga grada,
 hoće tvoje izvidat' sestrice.
 Ma da vidiš, sv'jetla kruno naša,
 a kakav je slovinski mediče. 105
 Otkad nas je porodila majka,
 na junaške noge postavila,
 ne videsmo ljevšega junaka

⁵² Kad pjevaju tako poprave pjevanjem ovaj stih, da se gotovo i ne opazi razlike njegov a od ostalih.

štono danas mlada medikara
 iz Slovinja, bijeloga grada.« 110
 Kad to čuo od Budima kralju,
 sv'jetal kralju momče domišljato,
 svemu se je kralju domislio
 da to nije slovinski mediče,
 nego Mare, sestra Sekulova. 115
 Pred b'jele je dvore išetao,
 l'jepo ih je kralju pričekao,
 pod medikom konja usprimio,
 primio ga b'jelo u naruče,
 unio ga kule u visoke, 120
 crne nije zemlje dohitio;
 poljubi ga lišce u rumeno,
 poljubi ga i dva i tri puta.
 Đevojci je kralju govorio:
 »L'jepa Mare, sestro Sekulova! 125
 Hajde vidaj drage sestre moje.
 Da bi tebi Bog i sreća dala
 da izvidaš drage sestre moje,
 kralju ću se oženiti za te.«
 Kad to čula sestra Sekulova, 130
 teško se je mlada prepanula
 i pobjegla kule u visoke
 drugarici svojoj u kamaru,
 drugarici svojoj govorila:
 »Drugo moja, da od Boga nađeš, 135
 što si kralju bratu povidela?
 Pred dvorom je mene dočekao
 i poda mnom konja usprimao,
 primio me b'jelo u naruče,
 unio me kule u visoke, 140
 crne zemlje n'jesam dohitila.
 Poljubi me lišce u rumeno,
 poljubi me i dva i tri puta,
 da je brojit', stotina bi bilo,
 i meni je kralju govorio, 145
 da bi meni Bog i sreća dala
 da bi tebe njemu izvidala,
 on da bi se oženio za me.

Ja se jesam teško prepadnula
sv'jetla kralja, mila brata tvoga.« 150
Govori joj mlada drugarica:
»N'jesam, Bo' zna, drugarice moja,
n'jesam kralju za te povidela.
Ma se zato ne boj ni malahno,
tebe kralju ni videti neće, 155
sa mnom staćeš mojoj u kamari.«
Pa tu mlade vidala devojke.
Vidala je puna dva mjeseca,
devojku je mladu izvidala.
Čini kralju veliko veselje 160
đe je njemu sestra ozdravila;
koj' mu danak sestra ozdravila,
isti se je danak oženio
l'jepom Marom, sestrom Sekulovom.

Isto kao pjesma 63. (na drugi način)

(Kate Murat)

Pasla ovce lijepa đevojka,
 sestra draga od Zagorja Nika,
 pasla ovce u rosnoj livadi;
 tudar prođe kralju od Budima,
 đevojci je mladoj govorio: 5
 »Dušo moja, sestro Nikolina,
 što ti, dušo, b'jele paseš ovce?
 Ti na grlu ni đerdana nemaš;
 daj mi, dušo, b'jelo ljubit' lišće,
 kupiću ti na grlo đerdane 10
 i na uši zlatne velenduke.«
 Govori mu sestra Nikolina:
 »Hod' otole, od Budima kralju!
 Ništa za to, kralju gospodare,
 što ja nemam na grlu đerdana; 15
 da ja prodam tri četiri ovce,
 kupila bi na grlo đerdane
 i u uši zlatne velenduke.«
 A kadar je kralju razumio,
 on đevojke l'jepe uhitio, 20
 na silu je kralju obljubio
 i đevojci mladoj govorio:
 »Ti ne žali, draga dušo moja,
 ja što sam te kralju obljubio;
 dosta sam ih u majke ljubio, 25
 n'je se ljubav n'jednoj poznavala,
 ni teb' neće, draga dušo moja;
 nemo' da bi dobrom srećom tvojom,
 da bi ti se ljubav poznavala,
 nakiti mi listak knjige male, 30
 do'ću kralju po te 'svatovima.«
 Pa s' otole kralju otpravio.
 To je malo br'jeme postojalo,

prose Maru svati odasvuda
 u Nikole, mila brata svoga; 35
 neće mlada da uzme nikoga.
 Korio je bratac i nevjesta
 ona mlada što se ne udava.
 Devojci je korba dodijala,
 ona se je l'jepo uresila 40
 u od'jelo mila brata svoga;
 pa mi ide b'jelomu Budimu
 u livade kralja budimskoga.
 Tu svilena raspela šatora,
 pije rujno pod šatorom vino; 45
 kako vino pije plemenito,
 vince joj se vidi kroz grloce,
 a rakija lišće kroz rumeno,
 b'jeli prsti kroz kupe srebrne!
 Često gleda dvore na kraljeve, 50
 videla je budimska kraljica
 i kralju je bratu govorila:
 »Sv'jetal kralju, brate, dobro moje!
 Junak jedan u našoj livadi
 pije rujno pod šatorom vino; 55
 kako pije vino plemenito,
 vince mu se vidi kroz grloce,
 a rakija lišće kroz rumeno,
 prsti b'jeli kroz kupe srebrne;
 često gleda on na dvore naše. 60
 Devojka sam, brate, dobro moje!
 Mogu š njega izgubiti sreće.
 Neg' te molim, moj rođeni brate,
 šetaj, brate, pred dvor u livade
 pod šatore onoga junaka; 65
 ti ga pitaj, brate, dobro moje,
 on otkle je, iz kojega grada,
 iz koje li zemlje i krajine,
 kojega li roda i plemena;
 što je tvoje u livade doš'o, 70
 koga traži dvoru u tvojemu,
 oli momka oli momkinjicu
 oli mene, dragu sestru tvoju.«

Kad je kralju sestru razumio, šeta kralju dvore pred bijele i on ide svileni pod šator; njemu se je l'jepo poklonio, njega Mato bolje pričekao*	75
l'jepo s b'jel'jem u ruci klobukom; sv'jetal mu je kralju govorio: »Bog pomog'o, neznana delijo! Ti otkle si, iz kojega grada, od koje li zemlje i krajine, kojega li roda i plemena?	80
Što si doš'o moje u livade? Koga tražiš dvoru u momemu? Oli momka oli momkinjicu oli moje rođene sestrice?« Govori mu lijepa devojka: »Dobar doš'o, kralju gospodaru!	85
Ja sam junak iz Mletaka grada gospojškoga roda i plemena po imenu vlasteline Mato. Devet nas je, sv'jetla kruno moja, devet nas je u matere bilo,	90
sv'jeh nas devet razd'jelila majka po čestit'jem b'jelim gradovima, mene Mata u fratara dala; u fratara meni nije stanja. Ja sam doš'o Budimu b'jelomu,	95
sv'jetal kralju, tvoje u livade, u dvoru ti ne tražim nikoga ja ni momka ni mlade momkinje a ni tvoje rođene sestrice, nego tebe, sv'jetla moja kruno!	100
Ja sam Mato čuo od drugoga da ti imaš pomnogo dukćana, primi mene na dukćan u tebe da bi s tobom blago zadobio.« A kad ga je kralju razumio,	105
	110

* Ispravno je: »Njega Mare bolje pričekala« (prim. prir.).

mlada Mata na dukćan primio.
 On prodava na dukćanu Mato,
 tu se kupe budimska gospoda;
 više Mato jedan danak proda,
 nego drugi u petnaes' dana. 115
 On je Mato kralju omilio,
 često kralju na dukćan hodio
 i s Matom se kralju razgovar'o.
 Izišle su tri godine dana,
 sv'jetal kralju objed priprazio; 120
 a kadar je po objedu bilo,
 sv'jetal kralju čibuk zapalio,
 on jednoga, a Mato drugoga;
 sv'jetal kralju Matu govorio:
 »Slugo moja vlasteline Mato! 125
 Što te pitam, kaži meni pravo.
 Kad si, slugo, u fratara bio,
 jesi l' čuo što fratri govore?
 Je li grijeh ljubiti devojke
 ol' na silu oli na prevaru, 130
 obljubiti, pa je ostaviti?«
 Govori mu Mato vlasteline:
 »Sv'jetal kralju, dragi gospodaru!
 Kad me pitaš, kazaću ti pravo.
 Kad sam Mato u fratara bio, 135
 ja sam čuo što fratri govore:
 'Koji junak obljubi devojke
 ol' na silu oli na prevaru,
 da se n'jedan sahraniti neće.'«
 Kad je kralju Mata razumio, 140
 udrio se rukom po koljenu;
 koliko se lako udario,
 na koljenu svita* pukla mu je,
 ne bi aršin svite zakrpio!
 Vlastelinu Matu govorio: 145
 »Slugo moja vlasteline Mato!
 Ja ću tebi nešto povideti,

* »Svila«? (prim. prir.)

m' ako ćeš mi tvrde vjere dati
 da nikomu povideti nećeš.«
 Govori mu vlasteline Mato: 150
 »Kaži pravo, sv'jetla kruno moja!
 Evo tebi tvrdu vjeru davam,
 nikomu ti povideti neću!«
 Kad je kralju Mata razumio,
 vlastelinu Matu govorio: 155
 »Slugo moja vlasteline Mato!
 Kad sam jednom kroz Zagorje poš'o,
 kroz livade od Zagorja Nika,
 nađem drage sestrice Nikove
 đe đevojka b'jele pase ovce, 160
 na silu je jesam obljubio
 i đevojku l'jepu ostavio.
 Ovo ima tri godine dana,
 četvrte je prošla polovina,
 ne znam za nju smrti ni života: 165
 oli se je mlada udomila,
 ol' je mlada umrla đevojka.«
 Kad to čuo vlasteline Mato,
 on je sv'jetlu kralju govorio:
 »Sv'jetal kralju, da od Boga nađeš, 170
 kako će se udomit' đevojka?
 Ti kad si je, kralju, obljubio,
 što se n'jesi za nju oženio?«
 Sv'jetal mu je kralju govorio:
 »Slugo moja vlasteline Mato! 175
 Ja ću knjige nakititi male,
 knjige male u Zagorje ramno
 l'jepoj Mari, sestri Nikolinoj.
 Ti hoćeš li, Mato, slugo moja,
 odn'jet meni listak knjige male 180
 l'jepoj Mari, sestri Nikolinoj?«
 Govori mu vlasteline Mato:
 »Kiti knjigu, kralju gospodaru!
 Služiću te đe god ti je drago.«
 A kad ga je kralju razumio, 185
 stane kralju kiti knjige male,
 u knjizi je ovako kitio:

»L'jepa Mare, vjerenice moja!
 Ovo ima tri godine dana,
 četvrte je prošlo polovina, 190
 za te ne znam smrti ni života.
 Oli si se, dušo, udomila,
 oli si se bolom poboljela?
 Nakiti mi listak knjige male;
 do'ću kralju po te 'svatovima, 195
 dušo moja, do petnaes' dana.«
 Sve to mlada i sluša i gleda,
 iz tiha se mlada nasmjehuje.
 Kad je kralju knjigu nakitio,
 tad je Matu u ruke davao. 200
 Primi Mato listak knjige male,
 knjigu b'jelu baca u njedarca,
 pa mi ide dvora iz b'jela.
 Kad je doš'o gore u zelene,
 sjeda Mato st'jene na studene, 205
 pa izvadi knjigu iz njedara.
 Kad vidio što mi kralju piše,
 ončas mlada drugu nakitila,*
 u knjizi je ovako kitila:
 »Sv'jetal kralju, moj očinji vide! 210
 Što mi pišeš, ako Boga znadeš,
 jesam li se udala đevojka?
 Kako ću se udat' za drugoga,
 ti kad si me mlade obljubio,
 obljubio pa me ostavio? 215
 A prožba je meni dodijala
 oko moga dvora bijeloga;
 ja ne mogu uzeti nikoga,
 nego tebe oli nijednoga.
 Kori mene bratac i nevjesta, 220
 prekori mi više dodijali.
 Neg' te molim, sv'jetla kruno moja,
 vodi mene bratina iz dvora;
 ako nećeš kako vjerenice,

* Kazivačica mijеša »Matu« i »Maru« (prim. prir.).

ti me vodi kako robinjice,	225
dvoriću te moga do života.«	
Kad je knjigu malu nakitila,	
knjigu b'jelu baci u njeđarca,	
pa mi ide Budimu b'jelomu.	
Kad đevojka b'jel' u Budim dođe,	230
nju je kralju l'jepo pričekaó,	
njemu Mato b'jelu knjigu dava	
iž njegovih b'jelih* njeđara.	
Primi kralju listak knjige male.	
Knjigu lega od Budima kralju,	235
sve ga gleda vjerenica mlada,	
iz tiha se Mare posmjehuje,	
sv'jetlomu je kralju govorila:	
»Sv'jetal kralju, dragi gospodaru!	
Da ja pođem u Zagorje ramno,	240
da ja tvoje dovedem đevojke	
da ti tvoje ne mučiš svatove,	
bi li, kralju, mene darovao?»	
Sv'jetal mu je kralju govorio:	
»Slugo moja vlasteline Mato!	245
Ko bi moje doveo đevojke	
da ja moje ne mučim svatove,	
l'jepo bi ga kralju darovao,	
u Budimu kulu sagrađio	
ukraj moje kako i u mene,	250
silna bi ga blaga dobavio.«	
Kad to čula lijepa đevojka,	
grohotom se mlada nasm'jejala,	
ona s glave kalpak obalila	
i prosula rudne pletenice	255
i sv'jetlu je kralju govorila:	
»Sv'jetal kralju, milo moje drago!	
Evo tebi tvoje vjerenice	
u tvójemu dvoru bijelomu!	
Ne muči se ni kupi svatove.«	260
Kad đevojku kralju sagleđao,	

* Treba čitati »bijelih« (prim. prir.).

bijel'jem* ustim' celivao,
 poljubi je i dva i tri puta,
 da je brojit', stotina bi bilo.
 Čini kralju veliko veselje 265
 u svojemu dvoru bijelomu
 i ženi se lijepom devojkom.
 Lijep mu je porodila porod,
 dvije ćeri, a četiri sina,
 a da bratac ne želi sestrice, 270
 ni sestrice brata rođenoga.

* Treba čitati »bijelijem« (prim. prir.).

Isto kao pjesma 64. (drukče)

(Kate Murat)

Knjigu piše budimska kraljica
 i šalje je Slovinju b'jelomu,
 sestri dragoj od Slovinja bana;
 ovako joj u toj knjizi piše:
 »L'jepa Mare, drugarice moja! 5
 Drugo moja, ja ti se udavam.
 Molim tebe, drugarice moja,
 ti Budimu dođi bijelomu
 pomoć' slagat' u sanduke ruho;
 nije doma kralja, brata moga, 10
 poš'o mi je u lov u planinu,
 neće doći do petnaes' dana.«
 Kad u Slovinj mala knjiga pade,
 ma banice doma nije bilo,
 neg' je mlada u Prilipu bila, 15
 u Prilipu svo'ijeh u tetaka,
 u tetaka, majčin'jeh sestara;
 njemu banu b'jela knjiga pade,
 on je malu knjigu prolegao.
 Kad vidio što je nakićeno, 20
 on dozivlje svoje dv'je robinje
 i njima je bane govorio:
 »Vama borja, moje dv'je robinje!
 Evo pade listak knjige male
 iz Budima, bijeloga grada, 25
 a od mlade budimske kraljice
 l'jepoj Mari, dragoj sestri mojoj,
 da s' udava kraljica budimska,
 da joj Mare, moja sestra, dođe
 pomoć' slagat' u sanduke ruho. 30
 Nije Mare, drage sestre moje,
 resite me, moje dv'je robinje,
 u od'jelo drage sestre moje,

naprav'te mi dojke od jabuke,
 pokrite me po lišću mahramom, 35
 ja ću mlade oblubit' đevojke,
 nek' se mlada ljubljena udava.«
 Govore mu mlade dv'je robinje:
 »Nemoj, bane, dragi gospodare,
 nemoj, bane, Boga za miloga! 40
 Bi l' đevojci toga učinio
 i lijepoj Mari, sestri tvojoj?
 Kad ti sestra iz Prilipa dođe,
 gospodaru, a tebe ne nađe
 ni nje tanka u sanduku ruha, 45
 tvoja će se pomamiti sestra.«
 Kadar bane čuo dv'je robinje,
 proklet bane oštrom pr'jeti kordom.
 Prepadu se dvije robinjice,
 sv'jetla bana resiti stadnule 50
 u od'jelo drage sestre svoje,
 naprave mu dojke od jabuke,
 pokriju ga po lišću mahramom.
 Jopet banu govore robinje:
 »Sv'jetal bane, dragi gospodare! 55
 Ti ne hodi Budimu b'jelomu,
 ti ne ljubi budimske kraljice.
 Bi l' đevojci toga učinio
 za u glavu oba oka tvoja,
 a i Mari, dragoj sestri tvojoj? 60
 Kad ti sestra iz Prilipa dođe,
 gospodare, a tebe ne nađe
 ni nje tanka u sanduku ruha,
 tvoja će se pomamiti sestra.«
 A kad bane čuo dv'je robinje, 65
 proklet bane oštrom pr'jeti kordom,
 prepadu se dvije robinjice
 i pobjegle b'jele iz kamare;
 a on bane pođe put Budima.
 Kad je doš'o u goru zelenu, 70
 đe će sreće, đe li će nesreće! —
 sreta kralja b'jela od Budima,
 sreta kralja gori u zelenoj.

Kad je kralju bana ugledao, misli kralju b'jela od Budima da je draga sestrice banova, đevojke je mlade uhitio, hoće kralju da joj ljubi lišće. Mudar bane mudro govorio:	75
»Sv'jetal kralju, dragi gospodaru! Nemoj ljubiti' b'jelo lišće moje u planini, gori u zelenoj, erbo sam ti trudna i umorna; idem mlada b'jelu dvoru tvomu u lijepe Mare, sestre tvoje, pomoć' slagat' u sanduke ruho; š njome staću petnaes' danaka, pa ti ljubi b'jelo lišće moje u tvojem dvoru bijelomu, sv'jetal kralju, kad god ti je drago.«	80
Mudar bio kralju od Budima, mudar bio, pa se prevario: pušti bana Budimu b'jelomu. Kad je bio preko b'jela grada, a na pogled dvora od kraljeva, kraljica ga s prozora videla, šeta mlada kuli niz skaline, pred b'jelu je kulu išetala, sv'jetla bana l'jepo pričekala, diže banu sa lišca mahramu, jes' đevojka mlada govorila: »O banice, moja drugarice! To kakvo je b'jelo lišće tvoje, lišće tvoje tamno i blijedo?«	85
Mudar bane mudro govorio: »Prođi me se, drugarice moja! Ti za lišće i ne pitaj moje što je moje lišće potamnijelo. Bor ubio kralja, brata tvoga! U gori je mene dočekao, hotio me ljubiti na silu; da ne imah ruke od junaka i u mene srce od hajduka,	90
	95
	100
	105
	110

bio bi me proklet obljudio.
 Ja sam kralju jedva pobjegnula, 115
 od njega sam umrla od straha.
 Neg' me tvoje vodi u kamare
 da me kralju ne bi obljudio.«
 Pa je vodi b'jele u kamare.
 Govori joj budimska kraljica: 120
 »L'jepa Mare, moja drugarice!
 Ti prom'jeni tanahne košulje,
 bićeš mi se mlada umorila
 na daleko jer si putovala.«
 Za to bane i ne haje ništa, 125
 neg' devojkicu fatio za dojke.
 Al' govori budimska kraljica:
 »Što si luda, moja drugarice!
 Što mi hitaš b'jele moje dojke?
 Al' n'jes' tvoje kako su i moje?« 130
 Pa devojkica b'jelu pruži ruku
 da uhiti banicu za dojke,
 to uhiti dojke od jabuke.
 Kad videla budimska kraljica,
 iza svega pokliknula glasa, 135
 robinjice svoje dozivala:
 »Robinjice, po Bogu sestrice!
 Ovo nije drugarica moja,
 nego bane, da od Boga nađe!
 Hoće bane da obljudi mene; 140
 robinjice moje, ne dajte me.«
 Govore joj mlade robinjice:
 »Ti se ne boj, naša gospođice!
 Evo kralja, mila brata tvoga,
 evo ti ga rosnoj u livadi; 145
 tvrda vjera, pogubiće bana.«
 A kad bane čuje robinjice,
 on se bane u nevolji nađe,
 skoči bane kuli niz prozore.
 Uto dođe od Budima kralju, 150
 sestru svoju u kamari nađe,
 sv'jetal kralju sestri govorio:
 »Što je tebi, draga sestro moja?

Zašto cmiliš i suze prol'jevaš?
 A đe ti je drugarica tvoja?« 155
 Sv'jetlu kralju sestra govorila:
 »Sv'jetal kralju, brate, dobro moje!
 Ono nije drugarica moja,
 nego bane, da od Boga nađe!
 On je doš'o da obljudi mene. 160
 Ma me bane nije obljudio
 er s' od tebe kralja prepadnuo,
 on se baci kuli niz prozore
 i pobježe, da ga bor ubije!«
 Sv'jetal kralju sestri govorio: 165
 »Ništa za to, draga sestro moja!
 Kad te nije obljudio bane,
 ja ću banu rođenu sestricu
 prije nego žarko sunce zađe.«
 Govori mu draga sestra svoja: 170
 »Nemoj, kralju, brate, dobro moje!
 Tomu mlada ništa kriva nije.«
 Sv'jetal kralju i ne sluša sestre,
 nego pođe gore u zelene,
 tu u gori sapenje busije, 175
 čeka kralju u goru đevojku.
 A kad Mare iz Prilipa dođe,
 a ne nađe bana, brata svoga,
 ni nje tanka u sanduku ruha,
 robinje je svoje dozivala 180
 i njima je mlada govorila:
 »U Bogu vam, moje dv'je robinje,
 kud je bane iz dvora otiš'o?
 Đe je moje iz sanduka ruho?«
 Robinje joj po istini kažu, 185
 po istini sve kako je bilo.
 Kad to čula banica đevojka,
 đevojka se mamom pomamila,
 pa mi ide b'jela put Budima.
 Kad je došla gore u zelene, 190
 u gori je kralju dočeka
 i đevojku mladu uhitio,
 đevojci je kralju govorio:
 »O banice, lijepa đevojko!

Sved si, dušo, meni ubjegnula, 195
 nećeš danas, vjera ti je moja!«
 Govori mu banica đevojka:
 »Nemoj, kralju, dragi gospodare,
 nemoj ljubiti' b'jelo lišće moje,
 a ja idem Budimu b'jelomu 200
 haber dati dragoj sestri tvojoj
 da je ne bi obljudbio bane.«
 Sv'jetal joj je kralju govorio:
 »N'je mi bane sestricu ljubio,
 neg' sramotno iz dvora pobjeg'o; 205
 ja ću tebe gori u zelenoj.«
 Pa joj kralju lišće obljudbio.
 Kad joj kralju lišće obljudbio,
 veće mlada u Budim ne ide,
 neg' se natrag vrati put Slovinja. 210
 Kad đevojka b'jelu dvoru dođe,
 leže mlada meke u duške,
 ona cmili i suze prol'jeva
 i proklinje bana, brata svoga.
 A on kralju pođe put Budima 215
 sestri svojoj b'jele u kamare,
 sve mi sestri po istini kaže,
 po istini kakono je bilo.
 Sv'jetlu kralju govori sestra:
 »Sv'jetal kralju, da od Boga nađeš! 220
 Kad si mlade obljudbio đevojke,
 ti što si je posl'o put Budima?«
 Što je n'jesi u Budim doveo?
 Što se n'jesi za nju oženio?
 Hodi, kralju, moj rođeni brate! 225
 Uzmi, brate, plemenite dare
 i ti hodi b'jela put Slovinja,
 ja ću s tobom, brate, dobro moje,
 nosiću ti za đevojku dare;
 a ti mlade daruji** đevojke, 230
 o moj brate, pa se ženi za nju.
 Er znaš, kralju, brate, dobro moje,

* Treba: »Slovinja« (prim. prir.).

** Metričko produljivanje (prim. prir.).

da je jadna sirota đevojka,
 ona neme ni baba ni majke,
 nego bana, brata prokletoga; 235
 on* bi sv'jetal obaznao bane,
 o moj brate, ljubio da si je,
 đevojku bi mladu pogubio.«
 Kad je kralju svoju sestru čuo,
 bio kralju srca milostiva, 240
 sestri svojoj on je govorio:
 »Sestro moja, ti se resi l'jepo
 i ti uzmi plemenite dare,
 nosi dare banici đevojci.«
 Kad je kralja svoja sestra čula, 245
 l'jepo se je mlada naresila
 i u kralja primila darove.
 Primi dare lijepa đevojka
 na siniju suhoga od zlata.
 Pa s' otele zdravo otpravili, 250
 zdravo došli Slovinju b'jelomu.
 Kad su bili rosne u livade,
 uz livade bana od Slovinja,
 videle hi banove robinje,
 gospodici svojoj govorile: 255
 »Nemoj cmilit', gospodice naša!
 Ev' odovud kralja budinskoga,
 vodi kralju svoje sestre drage,
 nosi tebi plemenite dare.«
 Govori jim l'jepa** đevojka: 260
 »Borja vama, moje dv'je robinje,
 išetajte pred bijele dvore
 i vi kralja l'jepo pričekajte
 i njegove rođene sestrice.
 Kadar kralju b'jeli na dvor dođe, 265
 pitaće vas kralju i kraljica
 a ja će sam đevojka banica;
 vi recite, moje robinjice,
 vi recite što je i kako je.«

* Vjerojatno treba »da« (prim. prir.).

** Treba čitati »lijepa« (prim. prir.).

Pa đevoyke pred dvor išetale,	270
pričekale kralja i kraljicu;	
govori jim kralju i kraljica:	
»Dobre došle, mlade dv'je robinje!	
Đe je Mare, gospodica vaša,	
kad nas Mare nije dočekala?»	275
Govore jim mlade dv'je robinje:	
»Eno vam je kuli u visokoj,	
u dušeku, b'jeloj u kamari.	
Netom nam je iz Budima došla,	
ona se je bolom poboljela	280
i legla je meke u dušeke.«	
Kad to čuo kralju i kraljica,	
u b'jele su dvore ušetali	
na kamare lijepe đevoyke	
i đevoyku u dušeku nađu.	285
Govori joj budimska kraljica:	
»Ustani se, moja drugarice,	
evo kralja, vjerenika tvoga!«	
Pa joj kralju l'jepe dava dare	
i đevoyci mladoj govorio:	290
»O đevoyko, draga dušo moja!	
Ti otari grozne suze tvoje,	
primi, dušo, l'jepe dare moje!	
Ja ću po te doći 'svatovima	
u neđelju koja prva dođe.«	295
Kad đevoyka kralja razumjela,	
ona l'jepe primila darove,	
gospojski je objed priprasila.	
A kadar je po objedu bilo,	
đevoyka hi iz dvora spravila,	300
ide kralju Budimu b'jelomu.	
Netom kralju b'jeli u Budim dođe,	
kupi kralju kićene svatove,	
ide kralju 'svatim' po đevoyke.	
L'jepo su ga tamo pričekali,	305
a iz dvora bolje otpravili.	

Ženidba slovinskoga i budimskoga kralja

(Kate Murat)

Udava se budimska kraljica
 čak daleko Slovinju b'jelomu
 i slugu je svoju dozivala:
 »Slugo moja, mladi Marijane!
 Hoćeš li mi, prava moja slugo, 5
 odn'jet, slugo, listak knjige male,
 slugo moja, Karlovcu b'jelomu
 dom na b'jeli Karlovića Iva
 l'jepoj Mari, drugarici mojoj?
 Da bi knjigu komu ukazao 10
 al' za knjigu malu povidio,
 slugo moja, bi te prošla glava.«
 Govori joj sluga Marijane:
 »Kiti knjigu, gospođice moja!
 Služiću te đe god ti je drago. 15
 A evo ti tvrdu vjeru davam,
 tvrdu vjeru i po devet puta,
 neću knjigu kazati nikomu
 ni za knjigu malu povideti.«
 Kad to čula budimska kraljica, 20
 ona stane b'jelu knjigu piše
 i šalje je svojoj drugarici,
 sestri dragoj Iva Karlovića;
 ovako joj u toj knjizi piše:
 »L'jepa Mare, drugarice moja! 25
 Drugo moja, ja ti se udavam
 čak daleko Slovinju b'jelomu
 za sv'jetloga kralja slovinskoga.
 Tebe molim, moja drugarice,
 da ti dođeš Budimu b'jelomu, 30
 pomozi mi slagat' ruho tanko,
 ruho tanko u sanduk kićeni.
 Nije doma kralja, brata moga,

on je poš'o u planinu u lov,
 on doć' neće do petnaes' dana; 35
 tebe kralju ni videti neće.«
 Kad je knjigu b'jelu nakitila,
 tad je mlada svojoj sluzi dava.
 On joj sluga knjigu usprimio,
 pa je b'jela baci u njedarca, 40
 pa mi ide Karlovcu b'jelomu.
 Kad je bio goricom zelenom,
 srete kralja, svoga gospodara;
 l'jepo mu se sluga poklonio
 rusom glavom do crne zemljice. 45
 Će će sreća, Će li će nesreća!
 Ispade mu knjiga iz njedarca
 a pred kralja u zelene trave.
 Kad vidio sluga Marijane,
 prignuo se zelene u trave 50
 i on uzme listak knjige male,
 pa je baci opet u njedarca.
 Vidio ga od Budima kralju,
 Marijanu sluzi govorio:
 »Slugo moja, mladi Marijane! 55
 Će te moja sestrice spremila?
 Komu nosiš listak knjige male?
 Da' je meni, v'jerna slugo moja,
 da ja vidim što je nakićeno.«
 Govori mu sluga Marijane: 60
 »Sv'jetal kralju, dragi gospodare!
 Ja bi tebi malu knjigu dao,
 ma ne smijem, sv'jetla kruno moja,
 ja od tvoje rođene sestrice,
 a od moje mlade gospođice. 65
 Er da bi mi ona obaznala,
 bi đevojka mene pogubila.«
 Sv'jetal mu je kralju govorio:
 »Daj mi knjigu, slugo Marijane,
 da ja vidim što je nakićeno; 70
 a evo ti tvrdu vjeru davam,
 tvrdu vjeru i po devet puta,
 da mi sestra obaznati neće

niti ću joj bratac povideti.«
 Kad to čuo sluga Marijane, 75
 kralju knjigu iz njedara dava;
 primi kralju listak knjige male,
 sjede kralju trave u zelene,
 na knjizi je pečat prolomio,
 po obrazu knjigu prislonio 80
 i po knjizi očim' pogledao.
 Kad vidio što je nakićeno,
 grohotom se kralju nasm'ejao
 i opet je svojoj sluzi govorio: *
 »Na ti knjigu, mladi Marijane! 85
 Ma te molim, prava slugo moja,
 kad ti budeš voditi đevojku,
 kad š njom budeš voditi budimsko na polje, **
 ti zapjevaj iza svega glasa:
 'Veseli se, moja gospodice, 90
 gospodice, budimska kraljice!
 Dobro tebi vodim pratidžije
 put Slovinja pratit' koja će te.'«
 Knjigu primi sluga Marijane,
 pa je opet baci u njedarca 95
 i on pođe Karlovcu b'jelomu
 dvor na b'jeli Iva Karlovića.
 Kad je bio na pogled od dvora,
 videla ga sestra Karlovića,
 supro' njemu mlada išetala, 100
 Marijana l'jepo pričekala;
 ovako je sluzi govorila:
 »Dobar doš'o, slugo Marijane!
 Što je, slugo, u Budimu tamo
 kad si došo Karlovcu b'jelomu?« 105
 Kad to čuo sluga Marijane,
 đevojci se l'jepo poklonio,
 pa joj knjigu iz njedara dava.
 Primi mlada listak knjige male,
 po knjizi je očim' pogledala. 110
 Kad videla što je nakićeno,

* Vjerojatno treba izbaciti »svojoj« (prim. prir.).

** Neobičan trinaesterac (prim. prir.).

Marijanu služi govorila:
 »Marijane, prava moja slugo!
 Šetaj, slugo, dvore u b'jele,
 ti se napi vina crljenoga 115
 dok uresim b'jelo lišće moje;
 do'ću s tobom Budimu b'jelomu.«
 Kad to čuo sluga Marijane,
 on ušeta dvore u b'jele,
 devojka ga stavila za sopre 120
 da Marijan rujno vino pije.
 A devojka pođe u kamare,
 stala resit' b'jelo lišće svoje.
 A kad se je uresila l'jepo,
 otole se zdravo otpravili. 125
 Kad su bili budimsko uz polje,
 al' zapjeva sluga Marijane,
 al' zapjeva iza svega glasa
 i ovako junak govorio:
 »Veseli se, moja gospođice! 130
 Evo t' dobre vodim pratidžije
 put Slovinja pratit' koja će te.«
 To ne čuje budimska kraljica
 er je mlada bila u kamari;
 ma to čuje od Budima kralju, 135
 pred dvore je b'jele išetao
 i devojku l'jepo pričekao,
 pod njom dobra konja usprimio,
 primi mladu b'jelo u naruče,
 crne zemlje nije dohitila, 140
 unio je kulu u visoku.
 Kad je kulu doš'o u visoku,
 devojci je kralju govorio:
 »L'jepa Mare, sestro Karlovića!
 Hajde resi dragu sestru moju 145
 i sлага' joj u sanduke ruho;
 tvrda vjera, ženiću se za te.«
 Devojka se teško prepadnula,
 pa potrča kuli uz skaline
 drugarici svojoj na kamaru, 150
 drugarici svojoj govorila:

»Bor t' ubio, drugarice moja!
 Što si bratu za me poviđela?
 Pred dvorom je mene dočeka
 i poda mnom konja usprimio, 155
 primio me b'jelo u naruče;
 crne zemlje n'jesam dohitila.
 Sv'jetal mi je kralju govorio
 da ti idem resit' lišće b'jelo
 i slagati u sanduku ruho, 160
 on da će se oženiti za me.
 A ja, moja, što ću, drugarice?
 On će kralju obljubiti mene.«
 Govori joj svoja drugarica:
 »Ne brini se, drugarice moja! 165
 Sa mnom staćeš b'jeloj u kamari,
 tebe kralju ni videti neće.
 Kadar kralju od Slovinja dođe,
 sv'jetal kralju po me svatovima,
 ja te neću u dvoru ostavit'. 170
 Ti ćeš sa mnom b'jel' u Slovinj doći.«
 Pa tu stale b'jeloj u kamari
 i slagale u sanduke ruho,
 niđe kralju ne vidi đevojke.
 Dan po danak, petnaes' danaka, 175
 kad evo ti kralja od Slovinja!
 Ide kralju i vodi svatove.
 Al' govori budimska kraljica:
 »L'jepa Mare, moja drugarice!
 Evo kralju 'svatovima dođe; 180
 drugo moja, ti se resi l'jepo
 i ti šetaj dvore pred bijele
 i ti moje pričekaj svatove
 i odnesi plemenite dare
 na siniji suhoga od zlata, 185
 daruj kralja, vjerenika moga.
 Kadar sv'jetla ti daruješ kralja,
 daruj moje po redu svatove.«
 Kad to čula l'jepa* đevojka,

* Treba čitati: »lijepa« (prim. prir.).

190
 195
 200
 205
 210
 215
 220
 225

devojka se l'jepo uresila,
 kraljica joj dare pripravlila
 na siniji suhoga od zlata
 i dava ih drugarici svojoj.
 Primi Mare plemenite dare,
 pa pošeta kuli niz skaline,
 pred b'jele je dvore išetala,
 pričekala kralja i svatove.
 Najprije je kralja darovala,
 a za kraljem sve svatove redom,
 još joj l'jep'jeh ostalo darova
 na siniji suhoga od zlata;
 vrati dare kule u visoke.
 Sve je gleda kralju od Budima,
 supro' njome kralju išetao,
 devojci je kralju govorio:
 »L'jepa Mare, draga dušo moja!
 Ti si svate l'jepo darovala
 i još ti je ostalo darova
 na siniji suhoga od zlata;
 daruj mene, draga dušo moja,
 daruj mene, svijetloga kralja,
 dušo Mare, kako vjerenika.«
 Kad to čula lijepa devojka,
 potrčala b'jele u kamare,
 sv'jetla kralja nije darovala,
 drugarici svojoj govorila:
 »O kraljice, moja drugarice!
 Ja sam tvoje svate darovala,
 još mi l'jepih ostalo darova.
 Ja sam dare u kulu vratila,
 a mene je kralju dočekao
 i meni je kralju govorio
 da darujem svijetloga kralja,
 njega kralja kako vjerenika.
 Ja se jesam teško prepadnula,
 njega mlada n'jesam darovala,
 nego sam ti dare povratila.«
 Kad to čula budimska kraljica,
 po dvoru je ključe pokupila

i nosi ih kralju, bratu svomu, 230
 i sv'jetlu je kralju govorila:
 »Sv'jetal kralju, brate, dobro moje!
 Evo tebi sv'jetli ključ i ovi,
 ti ih drži, brate dobro moje,
 kako i ja, draga sestra tvoja.« 235
 Sv'jetal kralju sestri govorio:
 »Sestro moja, meni ih ne davaj,
 nego Mari, tvojoj drugarici,
 sestro moja, mojoj vjerenici;
 ja se hoću oženiti za nju.« 240
 Sv'jetlu kralju sestra govorila:
 »A ne luduj, brate, dobro moje!
 Đevojci ti dati ključ neću
 niti će ih uzeti đevojka
 ni ostati dvoru na tvojemu: 245
 nije ona od dvora gospođa.
 Ako ti je srcu omiljela,
 vodiću je Slovinju b'jelomu;
 kad dođemo Slovinju b'jelomu,
 ti sakupi kićene svatove, 250
 ti 'svatima hodi po đevojku,
 a na moje na b'jele* dvore;
 ja je hoću iz dvora spraviti,
 ruho moje pod'jeliću š njome.«
 Pa s' otle obe otpravile, 255
 obe mlade put Slovinja grada.
 Ne izide ni neđelja dana,
 da ko vidi od Budima kralja!
 Kupi kralju gospodu u svate,
 ide kralju 'svatim' po đevojku 260
 put Slovinja, grada bijeloga,
 dvor na b'jeli slovinskoga kralja.
 L'jepo sestra brata pričekala,
 sve mu svate redom darovala
 i dade mu svoju drugaricu, 265
 l'jepu Maru, sestru Karlovića.

* Treba čitati: »bijeke« (prim. prir.).

Ženi se kralj budimski i udava sestru Katarinu

(Kate Murat)

Reče kralju b'jela od Budima
 mladu Andru, milu bratu svomu:
 »Andrijica, brate, dobro moje!
 Ja ću poći od grada do grada,
 idem kralju kupiti harače, 5
 ostavljam ti krunu i kraljevstvo,
 o moj brate, i moje vladanje.«
 Andro sv'jetlu kralju govorio:
 »Sv'jetal kralju, brate, dobro moje!
 Ja ti neću kruni* ni kraljevstva, 10
 neg' ja idem od grada do grada,
 ja ću Andro kupiti harače;
 teb' ostavljam b'jele dvore moje
 i u dvorim' silnovito blago.
 Ostavljam ti Kate, sestre moje, 15
 sestre moje lude i nejake,
 nje nejake od devet godina;
 goji mi je, brate, dobro moje,
 goji mi je, ne zamori mi je.
 Da bi joj se sreća namjerila, 20
 udomi je, brate, dobro moje,
 za gorega, nemoj za boljega:
 kad bi mlada pošla za gorega,
 u zlu bi nas mlada spominjala,
 a u dobru zaboraviće nas. 25
 S tez'jem Andro iz dvora otide;
 a on kralju u lov u planine,
 š njime sluga, mladi Marijane.
 Lov lovili ljetni dan do podne,
 ništa kralju nije ulovio, 30
 jes' se kralju teško umorio,

* Krune? (prim. prir.)

na budimsko polje išetao,
 sjede kralju st'jene na studene;
 a on sluga, mladi Marijane,
 on se junak niz to polje šeta, 35
 isplašio ticu paunicu.
 Kad vidio kralju od Budima,
 čeferdalu živi oganj dava,
 paunicu ticu obranio,
 pobježe mu budimsko niz polje, 40
 za njom trči sluga Marijane,
 Marijanu služi govorio:
 »Ala bolje, prava slugo moja!
 Da bi tebi dobrom srećom bilo
 da uhitiš tice paunice, 45
 slugo moja, daruješ je meni,
 ja bi tebe l'jepo darovao,
 d'o bi tebi pasa svilenoga,
 l'jepa pasa svile od šitkove.«
 Marijanu dobroj sreći bilo, 50
 paunice tice uhitio,
 gospodaru kralju je darov'o;
 njemu kralju pasa svilenoga,
 l'jepa pasa svile od šitkove.
 Pođe kralju Slovinju b'jelomu 55
 dvor na b'jeli svoje vjerenice,
 odnese joj tice paunice;
 a on sluga, mladi Marijane,
 a on sluga dvore na kraljeve.
 Kad je doš'o dvore na kraljeve, 60
 svilen'jem se pasom opasao,
 pa se dvoru po kraljevu šeta.
 Videla ga mlada Katarina,
 Marijanu služi govorila:
 »Slugo moja, mladi Marijane! 65
 Ti na sebi l'jep ti pasak imaš,
 l'jepa pasa svile od šitkove!
 Daj ga meni, prava moja slugo,
 ja ću ti ga zlatom nakititi,
 l'jepo zlatom svili po šitkovoju, 70
 slugo moja, l'jepo će ti stati.«

To je čula kraljeva robinja
 po imenu mlada Mandal'jena,
 huda bila, na zlo promislila,
 dotrčala b'jele iz kamare 75
 i udari mladu Katarinu,
 udrila je teškom zamlatnicom.
 Koliko je polako udrila,
 dva joj zdrava zuba izlećela,
 jedan pođe s krvi niz grloce, 80
 drugi b'jela pade u njeđarca!
 Đevojku je teško izgrđela,
 još joj kraljem bratom zaprijetila,*
 Katarini mladoj govorila:
 »Katarino, sramoto đevojko! 85
 Kad ti kralju b'jelu dvoru dođe,
 r'jeću kralju, milu bratu tvomu,
 da ti ljubiš potajno junake,
 a najviše slugu Marijana,
 njega slugu dvoru u našem.« 90
 Kad to čula mlada Katarina,
 od sv'jetla se kralja prepadnula,
 od straha je u goru pobjegla.
 Stoji jadona gori u zelenoj,
 travu ije, hladnu vodu pije, 95
 svoje t'jelo tešk'jem bičem bije,**
 stoji jadona devet godinica,
 desete je prošla polovica.
 Kad evo ti mladog Andrijice!
 Andro dođe i harač donese.*** 100
 Netom Andro b'jelu dvoru dođe,
 ončas pita svoje za sestrice:
 »Sv'jetal kralju, brate, dobro moje!
 Đe je naša sestra Katarina?
 Ali si je, brate, dobro moje, 105
 ali si je, brate, udomio?«

* Vjerojatno treba čitati »zapr'jetila« (prim. prir.).

** To valjda mora ići skupa s prethodnim (»pokornički topos«?) iako ovdje nema nikakva smisla (prim. prir.).

*** Nakon devet i po godina? (prim. prir.)

Sv'jetal mu je kralju lagovao:
 »Andrijica, brate, dobro moje!
 Ne govori o našoj sestrici.
 Iza tebe do malo bremena 110
 đevojka je mlada preminula.
 Ma je luda naša sestra bila,
 ljubila je potajno junake,
 a najviše slugu Marijana,
 njega slugu dvoru u našem.« 115
 Kad je Andro sv'jetla kralja čuo,
 on je kralju sv'jetlu govorio:
 »Sv'jetal kralju, brate, dobro moje!
 O moj brate, to biti ne može.
 Kad sam b'jela otiš'o iz dvora, 120
 ostala je naša sestra draga,
 ostala je luda i nejaka,
 nije mlada znala za junaka.
 Sad govoriš da je preminula
 iza mene do malo bremena 125
 da je mlada umrla đevojka!
 O moj brate, to biti ne može.«
 Pa se Andro teško rasrdio,
 on uzimlje sjajna čeferdala,
 pa on pođe u lov u planine, 130
 š njime sluga, mladi Marijane.
 Ma l' pocmili mlada Katarina
 u planini, gori u zelenoj,
 cmili jadna i suze prol'jeva,
 još đevojka govorila mlada: 135
 »Budim grade, bosjokova planto!
 Po tebi sam đevojka šetala
 i po dvoru kralja, brata moga,
 a sad jadna gori po zelenoj!
 Travu ijem, hladnu vodu pijem, 140
 t'jelo moje tešk'jem bičem bijem,
 da bi s koga, ne bi ni žalila,
 neg' s robinje, mlade Mandal'jene,
 š nje robinje, da od Boga nađe,
 koja me je s bratom omrazila, 145
 velikomu Bogu omrznula!

Veće mi se jednoj dodijalo
 u planini, gori u zelenoj.
 Će si, Andro, moj rođeni brate?
 Živ oli si, ol' si poginuo? 150
 Da m' te j' mo'ijem videti očima
 ja neka bi ončas preminula!«
 Sve to misli mlada Katarina
 da je niko ne čuje odnikle;
 sve je sluša bratac Andrijica, 155
 pored š njime sluga Marijane.
 Kad je Andro glase razumio,
 Marijanu služi govorio:
 »Marijane, prava slugo moja!
 Što te pitam, kaži meni pravo. 160
 Kaži, slugo, moje za sestrice,
 kaži pravo, tako bio zdravo!«
 Govori mu sluga Marijane:
 »Andrijica, dragi gospodare!
 Ja ću tebi pravo povideti 165
 a za tvoje rođene sestrice,
 m' ako ćeš mi tvrdu vjeru dati
 da mi ništa učiniti nećeš.«
 Njemu Andro tvrdu vjeru dava,
 tvrdu vjeru i po devet puta: 170
 »Kaži meni za sestrice moje,
 evo tebi tvrdu vjeru davam,
 vjeru tvrdu i po devet puta,
 ja ti ništa učiniti neću.«
 Kad to čuo sluga Marijane, 175
 kraljeviću Andru govorio:
 »Kad si, Andro, iz dvora otiš'o
 niz krajine kupiti harače,
 tad on kralju u lov u planine
 i ja š njime sluga Marijane. 180
 Lovili smo gori po zelenoj,
 al' mi ništa ulovili n'jesmo;
 teško se je kralju umorio,
 šetali smo budimsko na polje,
 na st'jenu je kralju počnuo; 185
 ja se sluga niz to polje šetam,

ja isplašim tice paunice.
 Kad je kralju ticu ugledao,
 čeferdalu živi oganj dava
 i obrani tice paunice, 190
 pobjegne mu budimsko niz polje,
 ja za njome sluga Marijane;
 sv'jetal mi je kralju govorio,
 da bi meni dobrom srećom bilo
 da uhitim tice paunice, 195
 da će mene darovati l'jepo,
 da će dat' mi pasa svilenoga,
 l'jepa pasa svile od šitkove.
 Ja uhitim ticu paunicu,
 darujem je kralju gospodaru, 200
 meni kralju pasa svilenoga.
 Kralju pođe Slovinju b'jelomu
 na dvor b'jeli svoje vjerenice,
 odnese joj tice paunice;
 a ja sluga dvore na kraljeve. 205
 Kad sam dvore doš'o na kraljeve,
 svilen'jem se ja opašem pasom,
 pa se dvoru šetam po kraljevu.
 Videla me mlada Katarina,
 Marijanu meni govorila: 210
 'Slugo moja, mladi Marijane!
 L'jepa pasa svile od šitkove!
 Daj ga meni, slugo Marijane,
 ja ću ti ga zlatom nakititi;
 slugo moja, l'jepo će ti stati.' 215
 To je čula prokleta robinja
 po imenu mlada Mandal'jena,
 potrčala b'jele iz kamare
 i udari mladu Katarinu,
 udrila je teškom zamlatnicom. 220
 Koliko je polako udrila,
 dva joj zuba zdrava izlećela;
 jedan s krvi niz grloce pođe,
 drugi Kati u njedarca pade!
 I teško je kuška nagrđela, 225
 Katarini mladoj govorila:

'Katarino, sramoto devojko!
 Kad ti kralju b'jelu dvoru dođe,
 r'jeću kralju, milu bratu tvomu, 230
 da ti ljubiš potajno junake,
 a najveće slugu Marijana,
 njega slugu dvoru u kraljevu.'
 Prepade se mlada Katarina,
 od straha je u goru pobjegla
 isti danak, dragi gospodare, 235
 kad si i ti poš'o niz krajine.
 On se kralju bio zaručio
 u Slovinju, gradu bijelomu,
 za lijepe slovinske banice;
 omrazi je prokleta robinja 240
 po imenu mlada Mandal'jena,
 čini kralju ostavit' devojku;
 on je sv'jetal kralju ostavio,
 još se mlada nije udomila.
 Ona mlada kraljeva robinja, 245
 ona ljubi kralja, brata tvoga,
 u vašemu dvoru bijelomu.«
 Kad je Andro slugu razumio,
 proli suze lišce niz bijelo,
 pa mi ide st'jene za studene, 250
 tu za st'jenom svoju sestru nađe
 đe mi cmili i suze prol'jeva
 i spominje Budima b'jeloga
 i Andriju, brata rođenoga,
 a i njega kralja sv'jetloga;* 255
 k njome šeta mladi Andrijica.
 Kad ga mlada videla djevojka,
 ona s' krije st'jene za studene
 er devojka tanka ruha nema,
 odrla ga gori po zelenoj. 260
 Kad vidio mladi Andrijica,
 diže 'sebe ćurka risovine
 i baca ga lijepoj devojci

* Zacijelo treba čitati »svijetloga« (prim. prir.).

i njome je Andro govorio:
 »Ti se ne krij, draga dušo moja! 265
 Ja ti ništa učiniti neću.
 Evo tebi ćurka risovine,
 dušo moja, pregrni se š njime.«
 Kad to čula lijepa đevojka,
 uzimala ćurka risovine, 270
 š njime se je mlada pregrnula.
 K njome šeta mladi Andrijica,
 đevojci je mladoj govorio:
 »O đevojko, draga dušo moja!
 Što te pitam, meni kaži pravo: 275
 što si, jadna, gori u zelenoj?
 Kojega li roda i plemena?
 Oli nemaš od roda nikoga
 kad si, jadna, u gori zelenoj?«
 Kad ga čula mlada Katarina, 280
 suze proli lišce niz rumeno,
 Andrijici mlada govorila:
 »Kad me pitaš, pravo kazaću ti.
 Ja sam mlada iz Budima grada
 gospojškoga roda i plemena, 285
 gospojškoga i plemenitoga:
 moj je bratac od Budima kralju;
 imam mlada brata i drugoga
 po imenu kraljevića Andra;
 poš'o mi je Andro niz krajine 290
 on za kralja kupiti harače.
 Isti 'e danak iz dvora otiš'o
 kadar i ja u goru đevojka.
 Ja za nj ne znam smrti ni života.
 Ovo ima devet godin' dana 295
 da je poš'o Andro niz krajine,
 desete je prošla polovina
 kak' i meni jednoj u planini.
 Ja ne znam mlada Katarina
 je li Andro b'jeli u Budim doš'o 300
 sv'jetlu kralju i harač donio.
 Ko bi meni dobar glas donio
 od Andrije, mila brata moga,

dala bi mu oba oka moja!«
 Kad to čuo mladi Andrijica, 305
 u njemu je srce zaigralo,
 suze proli lišće niz rumeno,
 srcu živu odoljet' ne može,
 Katarini sestri govorio:
 »To s' ti, Kate, draga sestro moja!« 310
 Kad to čula mlada Katarina,
 b'jel'jem ga je rukam' zagrlila,
 rukam' mu se oko grla vila
 kako zmija oko suha drva.
 Pa tu Andru jade izjadila 315
 i sve mu je pravo povidela.
 A kad su se oni naplakali,
 oni pođu Budimu b'jelomu.
 Zdravo Andro b'jeli na dvor dođe
 u ponoća, doba u neznano. 320
 Pa je Andro sestri govorio:
 »Katarino, draga sestro moja!
 Čekaj mene dvorom pred b'jelijem,
 a ja kralju idem u kamaru
 pitat' za te, draga sestro moja.« 325
 Pa mi Andro u dvor ušetao,
 sv'jetlu kralju ide na kamare
 i njemu je kralju govorio:
 »Sv'jetal kralju, brate, dobro moje!
 Kaži pravo za sestrice moje, 330
 kaži pravo, tako bio zdravo.«
 »Andrijica, brate, dobro moje!
 Ne pitaj me naše za sestrice.
 Iza tebe do malo bremena
 sestrice je naša preminula, 335
 ali, brate, žaliti je nemoj:
 ljubila je junake potajno
 sve po dvoru i njega okolo,
 a najveće slugu Marijana,
 njega slugu dvoru u našem.« 340
 Govori mu mladi Andrijica:
 »Ne laž' tako, da te bor ubije!
 Kad sam Andro iz dvora otiš'o,

ostala je draga sestra moja
 jošter, kralju, luda i nejaka, 345
 nije mlada znala za junake.
 Sad govoriš da je preminula:
 sv'jetal kralju, to istina nije.«
 Pa pred b'jele dvore išetao,
 uzme sestru ruku za bijelu 350
 i vodi je kralju u kamaru
 i sv'jetlu je kralju govorio:
 »Sv'jetal kralju, da od Boga nađeš!
 Sad pogledaj dragu sestru tvoju;
 evo tebi sestre Katarine! 355
 A kakva je naša sestra bila
 kad sam Andro iz dvora otiš'o,
 ona mlada b'jela i rumena;
 sad po lišcu mlade u devojke
 zelena je trava poniknula! 360
 A moj brate, da od Boga nađeš!
 Pošlji tvoju iz dvora robinju,
 ti je plati što te je dvorila
 i ženi se tvojom vjerenicom,
 l'jepom mladom banicom slovinskom, 365
 što je tebi prokleta robinja,
 sv'jetal kralju, mladu omrznula.
 I ti reci tvojoj robinjici
 da izide dvora iz našega:
 ako k njome dođem u kamaru, 370
 neće poći ni izn'jeti glave.«
 A kad kralju sestru sagledao,
 u živu se srcu zabolio,
 on pošeta mladoj robinjici
 po imenu mladoj Mandal'jeni, 375
 on je plaća što ga je dvorila
 oštrom kordom b'jela iza vrata.
 Pa mi čini u dvoru veselje
 đe j' onoga pogubio vraga.
 Izišla su dva tri b'jela dana, 380
 kupi svate od Budima kralju.
 Ide 'svatim' svoje po devojke.
 Zdravo kralju dovede devojke.

Oni su se l'jepo milovali
i gojili sestre Katarine
dok đevojci lišće uzgojili;
kad đevojci lišće uzgojili,
oni svoju sestru udomili
za sv'jetloga kralja slovinskoga.

385

Ženidba kralja slovinskoga

(Kate Murat)

Sv'jetal kralju od Budima grada
 on je kralju džardin sagradio,
 u nj je svako cv'jeće nasadio,
 a najveće žut'jeh naranača, 5
 na džardin je stražu postavio,
 l'jepu stražu dva mlada soldata,
 da čuvaju od džardina vrata
 i njegove ćeri Katarine,
 kad se bude šetat' preko njega,
 da je čuva na vratima straža. 10
 To se čudo nadaleko čulo,
 to obazn'o od Slovinja kralju;
 l'jepo se je kralju uresio,
 on mi pođe Budimu b'jelomu
 na džardine kralja budimskoga. 15
 Kad na vrata od džardina dođe,
 tu mi nađe dva mlada soldata
 đe čuvaju od džardina vrata;
 sv'jetal im je kralju govorio:
 »Bog pomogo, na vratima stražo! 20
 Vi pustite u džardine mene
 da se kralju po džardinu šetam
 i da vidim po njemu ljepote.«
 Govore mu dva mlada soldata:
 »Sv'jetal kralju, dragi gospodaru! 25
 Mi bismo te u džardin puštili,
 gospodare, ma mi ne smijemo.
 Er kad bi nam kralju obaznao
 da smo tebe u džardin puštili,
 sv'jetal bi nas kralju pogubio.« 30
 Govori im kralju od Slovinja:
 »Vama borja, dva mlada soldata!
 Mene kralja u džardin puštite.

Ako li me vi puštit' nećete,
 u mene je korda samovoljna, 35
 mojom kordom osjeću vam glave.«
 Kad to čula dva mlada soldata,
 od sv'jetla se kralja prepadnuli
 i njega su u džardin puštili.
 On se kralju po džardinu šeta 40
 i on gleda po njemu ljepote;
 pa mi sjede ruže pod rumene.
 Kad evo ti budimske kraljice!
 Đevojka se po džardinu šeta
 dok je došla žute do naranče; 45
 kad je došla žute do naranče,
 zavrtila uz ruke rukave
 i poteže svilu uz koljena,
 penjala se naranči u grane,
 bere mlada žut'jeh naranača; 50
 odlomi se od naranče grana,
 svileni joj kavad zakinulo.
 Kad videla mlada Katarina,
 naranču je listom proklinjala:
 »O narančo, listom uvenula! 55
 I moj babo koji te sadio,
 a moj babo, da bi ga ne bilo!
 Ja njegova ćerca Katarina
 kraljevinu njemu posvojila.«
 Sve to misli mlada Katarina 60
 da je niko ne čuje od nikle;
 sve je sluša od Slovinja kralju,
 sve je kralju i sluša i gleda.
 U kralju je srce poigralo
 kako utva krilim' po Dunaju, 65
 živu srcu odoljet' ne mog'o;
 on se kralju na noge skočio
 i đevojku mladu uhitio
 i lišce joj b'jelo obljubio.
 Kolika je bož'ja nojca bila, 70
 svu noć kralju u džardinu š njome,
 đevojci se pomamila majka.
 Kad je sutra b'jelo utro bilo,

ustala se budimska kraljica i dozivlje slugu Marijana, Marijanu služi govorila:	75
»Moja slugo, mladi Marijane! Sinoć mi je moja Katarina, sinoć mi je u džardine poslala da ubere žut'jeh naranača	80
sv'jetlu kralju babu za objeda, Marijane, nije se vratila, nešto se je njome dogodilo; hajde, moja, u džardine, slugo,	85
i ti vidi moje Katarine, dovedi je, v'jerna slugo moja.« Kad to čuo sluga Marijane, on je sluga od posluha bio, on pošeta sluga u džardine.	90
Kadar sluga u džardine dođe, on se sluga po džardinu šeta i on gleda mlade Katarine, on je niđe naći nije mog'o, njemu se je pogledati dalo,	95
on pogleda žute pod naranče; to mi vidi kralja od Slovinja, na ruci mu mlada Katarina, na ruci mu tihi sanak spava.	
Kad vidio sluga Marijane, ovako je sluga govorio:	100
»Katarino, gospođice moja! A ti što si u džardinu dosad, od sinoćka pa sve do utroska? Što si kralja u džardin primila?	105
Tvoja se je pomamila majka i tvoj babo od Budima kralju.« Kad to čuo kralju od Slovinja, na slugu se kralju rasrdio,	
on poteže svoga čeferdala, čeferdalu živi oganj dava i udari slugu Marijana	110
u zlo mjesto, u čelo junaško, mrtav sluga crnoj zemlji pade.	

To je čula mlada Katarina,
 u snu se je mlada prepadnula. 115
 Kad videla slugu Marijana,
 sv'jetlomu je kralju govorila:
 »Sv'jetal kralju, da te bor ubije!
 Što si slugu moga pogubio?
 On je sluga meni v'jeran bio, 120
 ne bi majci mojoj povidio.«
 Pa se mlada na noge skočila,
 pa devojka b'jelu dvoru ide,
 a on kralju b'jela put Slovinja.
 Kad devojka b'jelu dvoru dođe, 125
 devojku je pričekala majka,
 devojci je majka govorila:
 »Bor t' ubio, Katarino moja!
 Što si, ćerce, u džardinu dosad
 od sinočka pa sve do jutroska? 130
 To kakvo je b'jelo lišce tvoje,
 lišce tvoje tamno i blijedo?
 Što su oči tvoje zamućene
 kako mutna u Dunaju voda?
 Što li su ti kose rasprhane 135
 kako svila u loša trgovca?«
 Katarina govorila majci:
 »Prođi me se, mila moja majko!
 Velika se meni dogodila.
 Mila moja, ne čudi se, majko, 140
 što ja svu noć u džardinu jesam;
 nit' se čudi, mila moja majko,
 što m' je lišce tamno i blijedo
 ni što su mi oči zamućene
 ni što su mi kose rasprhane: 145
 kad sam sinoć u džardine došla,
 ja se penjem žute u naranče
 za utrgat' žut'jeh naranača,
 od naranče odlomi se grana,
 fati mi se grla i đerdana 150
 i svilen mi kavad zakinula
 i zlaćeni đerdan prekinula,
 prospe mi se travi po zelenoj;

svu noć n'jesam sanko boravila,
 neg' sam svu noć jedna preplakala, 155
 čekala sam, mila moja majko,
 da osvane i ograne sunce,
 da pokupim po travi đerdane.
 Od sna mi je lišće potamnijelo,
 a od plača oči zamućene; 160
 naranča mi kose rasprhala.«
 S tez'jem mlada šeta u kamare
 i uzimlje vode od ružice
 i umiva b'jelo lišće svoje
 da je njome b'jelo i rumeno, 165
 stavi lišće svoje u bjelilo,
 u bjelilo i u rumenilo.
 Pa se mlada l'jepo uresila;
 a kad se je uresila l'jepo,
 svomu babu šeta na kamaru; 170
 kad mu b'jele dođe u kamare,
 l'jepo mu se mlada poklonila.
 Katarini babo govorio:
 »Đe si dosad, Katarino moja?
 Što si svu noć u džardinu momu? 175
 Tvoja ti se pomamila majka.«
 Govori mu mlada Katarina:
 »Prođi me se, babo, dobro moje!
 U z'o čas si džardin sagradio,
 u džardinu cv'jeće nasadio 180
 i lijep'jeh žut'jeh naranača!
 Kad sam sinoć u džardine došla,
 a ja berem po džardinu cv'jeće;
 kad sam došla žute pod naranče,
 ja se penjem naranči u grane 185
 da uberem žut'jeh naranača
 tebi babu kralju za objeda;
 od naranče odlomi se grana,
 fati mi se grla i đerdana,
 svileni mi kavad zakinula, 190
 a zlaćeni đerdan prekinula.
 Svu noć sam ti jedna preplakala
 i žalila zlaćena đerdana,

i čekala žutom pod narančom
 dok svanulo i granulo sunce, 195
 dok po travi đerdan pokupila.«
 Sv'jetal joj je kralju govorio:
 »Što si luda, Katarino moja!
 Što si zlatna žalila đerdana?
 Ja bi tebi kupio boljega.« 200
 S tez'jem mlada pođe iz kamare.
 To je malo br'jeme postojalo,
 devojci se ljubav poznavala:
 čedo kuca, svilen pojas puca,
 kavad kraća, a rastu joj dojke, 205
 poznala je mila svoja majka.
 Kad devojku poznavala majka,
 Katarini svojoj govorila:
 »Katarino, draga ćeri moja!
 Kaži, ćerce, ko te je ljubio, 210
 čije ti je pod pojasom čedo.«
 Katarina majci odgovara:
 »O gospodo mila moja majko!
 Mila moja, ne pitaj me, majko.
 Umr'jet' hoću, ma ti kazat' neću 215
 čije mi je pod pojasom čedo.«
 Kad kraljica svoje ćeri čula,
 gospodaru šeta u kamare,
 gospodaru kralju govorila:
 »Sv'jetal kralju, dragi gospodaru! 220
 Oli ne znaš ol' ne haješ za to:
 u dvoru ti vita jela raste,
 puštila je u širine grane;
 uzmi korde, dragi gospodare,
 uzmi korde, osjeci joj glave 225
 da se tebi ne zgodi sramota,
 gospodaru, u prestolju tvomu.«
 Kad ljubovcu kralju razumio,
 svojoj ćeri šeta u kamare;
 kad joj b'jele dođe u kamare, 230
 Katarini babo govorio:
 »Katarino, draga ćeri moja!
 Što te pitam, meni kaži pravo:

ćerce moja, ko te je ljubio?
 Čije ti je pod pojasom čedo? 235
 Kaži meni, milu babu tvomu.«
 Katarina babu odgovara:
 »Ne pitaj me, babo, dobro moje!
 Umr'jet' hoću, ma ti kazat' neću,
 o moj babo, ko me je ljubio, 240
 čije mi je pod pojasom čedo.«
 Sv'jetal kralju ćeri govorio:
 »Katarino, draga ćeri moja!
 Kaži, ćerce, ko te je ljubio.
 Ako meni ti kazati nećeš, 245
 ovo ti se mojom kunem vjerom:
 zatvoriću tebe u kamare,
 u kamare đe prozora nema,
 đe ne vidiš sunca ni mjeseca,
 Bož'jeg dana ni mlada junaka; 250
 moriću te i žeđom i glađom.«
 Govori mu Katarina mlada:
 »Čini, babo, što je tebi drago;
 ma ja tebi povideti neću.«
 Kad je kralju svoje ćeri čuo, 255
 zatvori je b'jele u kamare
 đe ne vidi sunca ni mjeseca,
 Bož'jeg dana ni mlada junaka;
 morio je i gladom i žeđom,
 golotinjom da i bosotinjom, 260
 pit' joj dava studenu vodicu,
 a hrani je kruhom ječmenijem.
 Kad joj br'jeme od poroda dođe,
 đevojka je porodila čedo,
 čedo malo, ma je muška glava. 265
 To je čedo puno zlamenito:
 na glavi mu od krune zlamenje,
 na prsima zvijezde danice;
 kad videla đevojka kraljica,
 robinjici svojoj govorila: 270
 »Robinjice, po Bogu sestrice!
 Ti pošetaj kralju babu momu,
 ti mu, moja, reci, robinjice,

ja da sam ga mlada pozdravila,
 u pozdravlju njemu poručila 275
 da mu s' kruna vila i povila
 i njemu je pala u prestolje;
 'da mu danas majku pomožete;
 ako mu je vi pomoć' nećete,
 a da čedu glavu os'ječete.'« 280
 Kad to čula mlada robinjica,
 pošetala kralju u prestolje,
 robinja je kralju govorila:
 »Sv'jetal kralju, dragi gospodaru!
 Kruna ti se vila i povila 285
 i tebi je pala u prestolje!
 Pozdravi te tvoja Katarina,
 u pozdravlju tebi poručila:
 a da čedu majku pomožete;
 ako li je vi pomoć' nećete, 290
 da vi čedu glavu os'ječete.«
 A kad kralju čuo robinjice,
 u živu se srcu zabolio,
 šeta svojoj ćeri u sljepicu.
 Pred njim ide mlada robinjica 295
 i voštanom svijetli mu sv'jećom.
 Kad je doš'o kralju u kamaru,
 on uzimlje čeda malahnoga,
 gleda kralju po čedu zlamenje
 i svojoj je ćeri govorio: 300
 »Katarino, draga ćerce moja!
 Kaži, ćerce, čedo čije ti je;
 pustiću te babo iz kamare,
 daću tebi piva i jediva,
 ćerce moja, što god ti je drago.« 305
 Govori mu mlada Katarina:
 »Sv'jetal kralju, babo, dobro moje!
 Umr'jet' hoću, ma ti kazat' neću.
 Nego danas mene pomozite;
 ako li me vi pomoć' nećete, 310
 a vi čedu glavu os'jecite.«
 Kad je kralju svoje ćeri čuo,
 on mi šeta starac iz kamare

i ljubovci u kamare šeta,
 suze roni i njome govori: 315
 »O vjenčana draga ljubi moja!
 Kruna nam se vila i povila
 u našem dvoru bijelomu,
 meni kralju u prestolje pala.
 Moli mi se moja Katarina, 320
 ljubi moja, da je pomožemo;
 ako li je mi pomoć nećemo,
 da joj čedu glavu os'ječemo.
 Teško se je jedna zamorila,
 pušću je tamne iz tamnice, 325
 staviću je u druge kamare
 đe će jedna b'jela dana videt'.«
 Sv'jetlu kralju govori ljubovca:
 »Nećeš, kralju, dragi gospodaru!
 Ne vodi je u druge kamare; 330
 nego uzmi oštre tvoje korde,
 gospodare, osjeci joj glave
 i onomu čedu malahnomu.«
 Sv'jetal kralju srca milostiva,
 on ljubovce i ne sluša svoje, 335
 neg' govori od dvora robinji:
 »Pohodi je, robinjice moja,
 ti pohodi Katarine moje,
 ti joj nosi ruške i objede
 i lijepe gospojske večere, 340
 na promjene od vela košulje,
 i pozdravi moju Katarinu;
 ti joj, moja, reci, robinjice,
 ja da sam je babo pozdravio,
 u pozdravlju njome poručio 345
 iz sljepice da bi je puštio,
 ma joj ne da mila svoja majka,
 nego hoće, moja robinjice,
 da pogubi moje Katarine
 i njezina čeda malahnoga.« 350
 Kad to čula mlada robinjica,
 Katarinu mladu pohodila,
 Katarini mladoj govorila:

»Katarino, moja gospođice!
 Tvoj je babo tebe pozdravio, 355
 u pozdravlju tebi poručio
 iz kamare da bi te puštio,
 ma ti ne da mila tvoja majka,
 nego hoće da pogubi tebe
 i tvojega čeda malahnoga.« 360
 Tu mi stoji mlada Katarina,
 pohodi je od dvora robinja,
 nosila joj ruške i večere,
 na promjene od vela košulje.
 Glas po glasu, junak po junaku, 365
 to se čudo u podalje čulo,
 to se čulo Slovinju b'jelomu,
 to obazn'o od Slovinja kralju.
 Kad je sv'jetal kralju obaznao,
 to je njemu puno žao bilo 370
 što je kralju ćeri zamorio
 i njegova čeda malahnoga;
 on mi kralju b'jelu knjigu piše:
 »Sv'jetal kralju od Budima grada,
 evo čuo jesam od drugoga 375
 da ti se je, sv'jetla kruno moja,
 da se kruna vila i povila
 u tvojemu dvoru bijelomu,
 da je tebi pala u prestolje.
 Sv'jetal kralju, to je kruna moja; 380
 goji mi je, ne zamori mi je.
 Ja ću skupit' kićene svatove
 u nedelju koja prva dođe;
 i ja krune izvesti ću moje
 iz tvojega dvora bijeloga 385
 i odvesti tvoje Katarine.«
 A kad kralju b'jela knjiga pade,
 knjigu lega od Budima kralju,
 knjigu lega, kolur prom'jenjiva;
 gledala ga vjenčana ljubovca, 390
 gospodaru kralju govorila:
 »Sv'jetal kralju, dragi gospodaru!
 Otkle tebi b'jela knjiga pade

kad je legaš tako neveselo?	
Bor ubio knjige i krajine,	395
desne ruke kitila koja je,	
ruka desna pod sabljom ostala,	
a krajina knjiga iz koje je	
da bi živ'jem ognjem izgorjela!«	
Kralju svojoj govori ljubovci:	400
»Ne kun' knjige, draga ljubi moja,	
ni krajine knjiga iz koje je	
ni desnicu kitila koja je.	
Ovo 'e knjiga iz Slovinja grada	
od sv'jetloga kralja slovinskoga;	405
kralju mi je knjigu nakitio	
da je kralju čuo od drugoga	
da mi se je kruna vila i povila*	
u mojemu dvoru bijelomu,	
da je meni pala u prestolje,	410
da je kruna kralja slovinskoga,	
da je gojim u dvoru mojemu,	
da će kralju doći 'svatovima,	
pa da svoje izvesti će krune,	
a i naše ćeri Katarine.	415
Sad kako ću, draga ljubi moja,	
ljubi moja, da od Boga nađeš?	
Jes' nas Kate ubr'jedila teško,	
ma mi smo je ćeri zamorili,	
morili je i žeđom i gladom,	420
golotinjom da i bosotinjom!«	
Pa ne sluša što će r'jeti ljubi;	
on se kralju na noge skočio,	
ćeri svojoj šeta na kamare,	
od kamare vrata otvorio,	425
on je pusti iz tamne kamare	
i stavi je kamare u druge	
na kojoj je prozor od istoka,	
đeno vidi sunca i mjeseca,	
Bož'jeg dana i mlada junaka;	430

* Možda ovako: »da m' se kruna vila i povila« (prim. prir.).

njome dava piva i jediva
 sv'jetal kralju koliko joj drago,
 kr'jepio je neđelju danaka.
 Đevojka se malo pokr'jepila,
 kad evo ti kralja slovinskoga 435
 š njegovijem svatim' kićenijem!
 L'jepo ga je kralju pričekao
 i njegove kićene svatove
 i vodi ih u dvore za sopre;
 junak dobar od Slovinja kralju, 440
 on na sv'jetlu i ne gleda sopru,
 neg' đevojci šeta u kamare;
 kad vidio kraljice đevojke,
 drži mlada u naruču sina,
 u nje lišce tamno i blijedo 445
 kako b'jelo m'jendulovo cv'jeće!
 Kad je kralju đevojku vidio
 i svojega sina malahnoga,
 u živu se srcu zabolio,
 na sv'jetla se kralja rasrdio, 450
 Katarinu za ruku fatio,
 izvede je bijela iz dvora.
 Moli mu se od Budima kralju,
 ovako je njemu govorio:
 »O moj zete, od Slovinja kralju! 455
 Ti ne bježi dvora iz mojega;
 ne vodi mi moje Katarine,
 ne vodi je kako hurjankinje;
 nego stoji dva tri b'jela dana
 u momemu dvoru bijelomu, 460
 ispijajmo rakiju i vino
 i da tvoje darujem svatove,
 tebi kralju moje Katarine,
 pored š njome silnovito blago.«
 Govori mu od Slovinja kralju: 465
 »Hod' otole, od Budima kralju!
 Neću s tobom piti vino rujno
 u tvomemu dvoru bijelomu;
 meni nije od potrebe blago,
 imam blaga dvoru u momemu. 470

Bor t' ubio, što si učinio?
 Što si tvoje ćeri zamorio
 i mojega sina malahnoga?«
 S tez'jem kralju od dvora otiđe
 i odvede svoje Katarine 475
 i svojega čeda malahnoga.
 Zdravo kralju b'jeli u Slovinj dođe
 i dovede svoje Katarine
 i svojega sina malahnoga;
 brzo se je mlada pokr'jepila 480
 u kraljevu dvoru bijelomu,
 mali* veće ne ima poroda.

* mali = ma ali (prim. prir.)

Ženidba careva sina

(Kate Murat)

Durmiš Begu premine ljubovca,
 ostalo mu devet siroćenja,
 a deseti sirotica Fajka;
 cmili Fajka, žali svoje majke,
 tažila je od dvora robinja: 5
 »Ne cmil', Fajko, gospođice moja,
 ne cmil', Fajko, ti ne žali majke.
 Ako ti je preminula majka,
 dosta ti je ostavila blaga, 10
 tri sanduka redom napunila;
 u jednomu, l'jepa moja Fajko,
 u jednomu svila nekrojena;
 u drugomu i srebra i zlata;
 u trećemu bijeloga platna.«
 Za to l'jepa i ne haje Fajka, 15
 nego cmili, žali svoje majke.
 Tažila je od dvora robinja:
 »L'jepa Fajko, gospođice moja!
 Nemoj cmilit', l'jepa moja Fajko;
 ti ne žali mile tvoje majke. 20
 Fala Bogu, l'jepa moja Fajko,
 ako ti je i umrla majka,
 dosta ti je ostavila blaga;
 imaš blaga, gospođice moja,
 kako n'jedna tvoja drugarica, 25
 svile, zlata i bijela platna;
 vjera moja, ti propasti nećeš.
 Još da mi se utažiti hoćeš,
 još bi tebi nešto povidela.
 Tvomu babu b'jela knjiga pade 30
 iz bijela stojna Carigrada;
 ovako mu u toj knjizi piše:
 'Durmiš Bego, da smo prijatelji!

Čerca tvoja za mojega sina,
 za vez'jera, sina starijega.' 35
 Tvoj mu babo knjigu otpiše:
 'Sv'jetal care, to biti ne može.
 A jes' moja ponejaka Fajka;
 n'jesu njome pleći na kavada
 niti su joj za prstena ruke 40
 nit' je glava za zelena v'jenca
 er je mlada luda i nejaka;
 u pasu je kako likovina,
 a u lišcu k'o dunja nezrela.«
 A kad caru b'jela knjiga pade, 45
 kad vidio što mu Bego piše,
 njemu care drugu otpisuje:
 »Ništa za to, Durmiš Bego mladi!
 Ako ti je ponejaka Fajka,
 gojiće se Fajka uz junaka. 50
 Što j' u pasu kako likovina,
 to je mlada roda gospojskoga;
 što u lišcu k'o dunja nezrela,
 to joj skoro preminula majka,
 ubila je žalos' materina; 55
 l'jepa će se povratiti Fajka.«
 Još su one* u riječi tako,
 kad evo ti kićenijeh svata
 na Begove dvore na bijele!
 Daleko ih Bego ugledao, 60
 ide Bego čeri na kamare,
 stane resit' svoje čeri drage;
 resio je i svjetovao je:
 »L'jepa Fajko, suho moje zlato!
 Kad budete goricom zelenom, 65
 stegni, čerce, svilu uz dorina
 da ti gora svilu ne odire;
 diži s ruka zlaćene prstene
 i sa grla drobnoga bisera
 i iz uši zlatne velenduke; 70
 pa to bacaj tvoja u njedarca
 da ti zlato ne tamni od sunca,

* Zacijelo treba: »oni« (prim. prir.).

da ti ne bi biser ispucao.
 Kad budete na pogled od grada,
 pušti, ćerce, svilu niz dorina, 75
 niži zlatne na ruke prstene,
 na vrat meći biserne đerdane,
 a u uši zlatne velenduke.
 Kadar vide kićeni svatovi,
 među sobom hoće govoriti: 80
 'Mili Bože, na svemu ti fala!
 Još je mlada ponejaka Fajka;
 l'jepo ti je svjetovala majka!'«
 U to svati bijele u dvore;
 l'jepo Bego svate pričekao 85
 i vez'jeru svoje ćeri dao.
 Otole se svati otpravili.
 Kad su bili goricom zelenom,
 da ko vidi kićene nevjeste! 90
 Steže mlada svilu uz dorina
 da joj svilu gora ne odire;
 diže s ruka zlačene prstene
 i sa grla biserne đerdane
 i iz uši zlatne velenduke,
 pa mi b'jela baca u njedarca. 95
 Kad su prošli zelene gorice,
 kad su bili na pogled od grada,
 l'jepa grada, stojna Carigrada,
 da ko vidi kićene nevjeste!
 Pušti mlada svilu niz dorina, 100
 niže zlatne na ruke prstene,
 na vrat meće biserne đerdane
 i u uši zlatne velenduke;
 da je vidiš, bi se pomamio.
 Sjaju joj se zlačeni prsteni 105
 i u njima alem kamen dragi
 kako zv'jezde na sre' vedra neba.
 Đerdane je niz prsi spuštala,
 po prsima kuckaju đerdani,
 kucukaju,* l'jepu svjetlost daju; 110
 u ušima zlatni velenduci:

* Metričko duljenje? (prim. prir.)

kud god glavom l'jepa Fajka krene,
 zlatni joj se tresu velenduci,
 l'jepo s' tresu, a sjaju se bolje.
 Gledaju je kićeni svatovi, 115
 među sobom svati govorili:
 »Mili Bože, l'jepe li devojke!
 Mili Bože, na svemu ti fala!
 L'jepa svijeta i nauka znade!
 Još je mlada ponejaka Fajka, 120
 l'jepo ti je svjetovala majka!«
 U to svati careve na dvore.
 L'jepo care snahu pričekao
 i l'jepo se oni milovali;
 snaha mu je porod porodila: 125
 do tri ćeri, a devet sinova;
 neka bratac ne želi sestrice,
 a sestrice brata rodenoga.

POSKOČNICE

Ovako zovu na Šipanu ovu vrstu pjesama; a pjevaju ih osobito na radovanju. Večer pred Vidovim, Ivanjim i Petrovim danom donese mladost iz gore u selo dosta drva i jedan mladi bor; pa ga zasadi u zemlju, nakiti ga kozarom, vrpcama i svakim cvijećem. U suton tu kod bora stane udarati lijera, sa svih strana počne dolaziti svjet,* pa kad ga se prilično sjati, podalje od bora mladići užegu oganj te se preko njega proskače po redu do mile volje. U to se smrkne, slijedi preskakanje, zametne se kolo ispred ognja i bora, glumac vješto udara u svoju lijeru s četiri žice; a nekoliko djevojaka i mladih žena stoje pred nakićenim borićem što nad njima rastire zelene svoje grane, pjevaju složno poskočnice okrenute prama kolu i narodu i čuvaju bor. Ovo veselje traje na dugo; pa ako dotiče drva za ognja, preskače se. Vode se kola, udara se i pjeva poskočnice na izmjenu sve do zore. Tada mladići zapale bor, komu su već prije za to nabili grane slamom; bor plane i nestane ga u čas; ugasi se oganj, a svjet* se veselo razide. Na Šipanu ovo narodno veselje zovu radovanjem, isto kako i oganj što gori dokle traje ova noćna radost; te vele užeci radovanje itd. I u Dubrovniku ovaj narodni običaj zovu »radovanje«; no nije radovanje dubrovačko kako šipansko.

Kad je bogata godina vidi se radovanje na više mjesta i gotovo u svakome selu; ali najkrasnije je ono što gori u Žalima ukraj mora gdje se prelijevaju i fotografavaju na tihoj površini u duljini ognjeni plamovi i sjene te ih u dugo baca bor i ukraj njega kolo i mnoštvo svijeta što se divi i raduje.

* Treba »svijet« (prim. prir.).

70.

Jeli javor poručuje:
 »Vita jele, sestro moja,
 što si žuta vrha tvoga?«
 Jele boru poručuje:
 »Kako neću, o javore,
 o javore zelen bore?
 U stablu mi ljuti zmaje,
 a u vrhu više njega
 sivi soko gn'jezdo vije.«
 Zmaj sokolu poručuje:
 »O sokole, moj sokole!
 Ne vij gn'jezdo više mene;
 ako puštim modre plame,
 gn'jezdo ću ti opaliti,
 tiće ću ti oprliti.«
 Soko zmaju poručuje:
 »Nemam straha, ljuti zmaje!
 Ja za gn'jezdo malo hajem;
 još u polju ima slame
 i u gori šušnjarike;
 ja ću gn'jezdo sviti jopet.
 Tići su mi poletari,
 brzo će mi polećeti
 baš put grada Dubrovnika,
 don'jeće mi dobre glase
 od gospode dubrovaške.«

Kazala Kate Murat.

71.

Jele boru poručuje:
 »O javore zelen bore!
 L'jepo ti t' je ukraj vode
 đe đevojke kolo vode!

Ljeti l'jepi hlad uživaš,
 a zimi te sunce grije;
 a ja jele, sestra tvoja,
 ljeti mene sunce pali,
 a zimi ga i ne vidim,
 neg' iz stabla voda teče,
 na granam' mi biser rađa,
 kunica mi vodu pije,
 biser bere devojčica.
 Tud prohodi mlad delija,
 vodi hrta i sokola;
 hrta pušti za kunicom,
 junak trči za devojkom.
 Junaku je teška muka
 er ih stala gorom buka,
 pobježe hrtu kuničica,
 a junaku devojčica.«

Kazala: Kate Murat.

72.

Ja se šetam krajem mora,
 začuh zuku divna kola,
 sta poda mnom noge igrat'
 da mi se je ondi imat'.
 Ja prošetam dvoru doma,
 uzmem klobuk i l'jericu,
 pa pošetam niz ulicu,
 sretnem moju vjerenicu,
 uhitim je za ručicu,
 odvedem je pod višnjicu.
 Vila mi je san zaspala,
 ja je u snu proljubio,*
 vila se je probudila,

* Greška mjesto »poljubio«? (prim. prir.)

meni vila govorila:
 »Proklet bio dragi i mio!
 Što s' me od sna probudio?«
 A ja vili odgovaram:
 »Boga moli, vilo moja!
 Da je ovo jasna zora,
 ti bi svu noć bila moja!«

Kazala: Kate Murat.

73.

O zelena zeleniko,
 rano ti si procavćela!
 »N'jesam rano, br'jeme mi je.
 I prije bih procavćela;
 vile su me polomile,
 dvije sestre pokosile,
 obe su se udomile.
 Jedna pošla u Primorje,
 druga ramno u Zagorje.
 Koja pošla u Primorje,
 ta je rodu ugodila;
 koja pošla u Zagorje,
 nije rodu ugodila.«
 Primorkinji poručuje:
 »Primorčice, sestro moja!
 Ti si rodu ugodila,
 tvomu vojnu i đeveru,
 a ja n'jesam, sestro moja.
 Tebe molim, sestro moja,
 pošlji meni svjeta tvoga
 da bi i ja, sestra tvoja,
 momu rodu ugodila
 kako i ti, sestro moja.«
 Njoj Primorka poručuje:
 »Zagorkinjo, sestro moja!

Tebi šaljem svjeta moga:
 docna lezi, ran' ustaji;
 dvor pometi, kosu pleti
 i u dvore nosi vode
 i izm'jeni z'ove tvoje.
 Ti ćeš rodu ugoditi
 kako i ja, sestra tvoja.«

Kazala: Kate Murat.

74.

Sve jezdreno, sve zeleno,
 nasred polja pozlačeno,
 na pozlati kolo igra,
 sve đevoyke pod v'jencima.
 Više njih se soko vije,
 više vije, niže ide;
 nevjestе ga mamit' stale
 na zelene na vijence,
 na zlačene na prstene,
 na svilene na mahrame.
 Siv se soko niže vije,
 niže vije, više ide
 i pobježe u planine.
 Sve jezdreno, sve zeleno,
 nasred polja pozlačeno,
 na pozlati kolo igra,
 svi junaci u kalpacim'.
 Više njih se soko vije,
 više vije, niže ide;
 junaci ga mamit' stali
 na bijele na kalpake,
 na zlačene na prstene.
 Siv se soko niže vije,
 niže vije, više ide
 i pobježe u planine.

Sve jezdreno, sve zeleno,
 nasred polja pozlačeno,
 na pozlati kolo igra,
 sve đevojke pod prstenom.
 Više njih se soko vije;
 đevojke ga mamit' stale
 na zlačene na prstene,
 na zelene na mahrame.
 Siv se soko više vije,
 više vije, niže ide
 đevojčicam' na skutašce.
 Đevojčice, žive bile!
 Vrlo ti ste svakom mile,
 i sokolu koj' se vije!

Kazala: Kate Murat.

75.

Igrale se đevojčice
 na rumene jabučice:
 komu pade jabučica,
 ta je starcu vjerenica;
 Mari pade jabučica,
 Mare starcu vjerenica.
 Kad videla l'jepa Mare,
 to ž'o bilo l'jepoj Mari.
 Starac Mari govorio:
 »Ti ne žali, dušo Mare,
 što za mene stara ideš.
 Ako jesam ostario,
 ma ja imam dosta blaga.
 Dvori su mi na palace,
 omni su mi vitorozi;
 imam biser nenanizan,
 imam gaće navezene.«

Kad za starca Mare dođe,
 što su dvori na palace,
 to su dvori podaprti;
 što su omni vitorozi,
 to su miši po gredama;
 što je biser nenanizan,
 to su gnjide poza uši;
 što su gaće navezene,
 to su bedre ispečene.
 Kad videla l'jepa Mare,
 tad u goru Mare pođe
 i nabere vreću kapta,
 stavila je ukraj starca.
 Kad se starac probudio,
 stane pipat' Mari noge,
 to napipa vreći roge.
 Starac Mari govorio:
 »Dušo moja, l'jepa Mare!
 Će su noge, Će li glava?
 Vrlo ti si sva jednaka!
 Sva mi, dušo, kaptom vonjaš
 kako da si u kaptu bila!«
 Govori mu l'jepa Mare:
 »Hod' otele, nepriliko!
 Nije za te devojčica,
 nego stara babetina.«
 S tez'jem Mare pobjegnula.

Kazala: Kate Murat.

76.

Sijala Mare bosilje;
 ur'jetko ga je sijala,
 učesto Mari ponik'o.
 Tud prohodi mladi Ivo,

Mari Ivo govorio:
 »Bog pomog'o, dušo Mare!
 Koliko ti planta⁵³ svaka,
 svaka planta bosjòkova?«
 Ivu Mare govorila:
 »Mladi Ivo kapetane!
 Svaka planta bosjokova,
 svaka planta dukat zlatni.«
 Ivo Mari govorio:
 »Bosilj beri, dušo Mare!
 Unosi ga u đemije.«
 Kad to čula l'jepa Mare,
 l'jepa Mare bosilj bere
 i nosi ga u đemije.
 Kad vidio mladi Ivo
 l'jepu Maru u đemiji,
 od kraja se odr'ješili,
 niz to more zajedrili
 i odveo l'jepu Maru.
 Kad videla l'jepa Mare
 da j' ostala u đemiji,
 da je vodi mladi Ivo,
 l'jepa Mare pocmilila,
 mladu Ivu govorila:
 »Mladi Ivo kapetane!
 Vrati mene dvoru doma,
 na dar tebi sve bosilje.«
 Govori joj mladi Ivo:
 »Što si luda, dušo moja!
 Će ću Ivo puštit' tebe?
 Jedva sam te uhitio!«

Kazala: Kate Murat.

⁵³ Od latinskoga = planta.

77.

Mi ženimo Kraljevića
 u Temišu, b'jelu gradu;
 mlada Marka* reče majka:
 »Ne ženi se, d'jete moje,
 u Temišu, b'jelu gradu!
 Što će tebi Temišvarka?
 Na dan vije po dva v'jenca,
 na noć ljubi tri junaka.«
 Ali Marko majci reče:
 »Ah prokleta, moja majko!
 Što me mraziš ž devojčicam'?«

Kazala: Nike Stjepović.

78.

L'jepo ti je gor** pod nebom!
 Drago dragu knjigu piše:
 »Evo tebi, drago moje,
 evo tebi knjige ove!
 Pis'o bi ti i još koju,
 ma ne mogu, drag' pokoju;
 ne dadu mi suze moje
 što po knjizi zgor padaju.
 Ja je ne bi ispisao,
 jade moje prokazao,
 da je ingvas⁵⁴ sinje more,
 knjiga mala ramno polje,
 da su pera grane od duba.«

Kazala: Nike Stjepović.

* Mladu Marku? (prim. prir.)

** Gor'? (prim. prir.)

⁵⁴ Crnilo.

79.

Ran' bosilje poručuje:
 »O sadašnje đevojčice!
 Što me veće ne berete
 i u kite ne vijete?
 Ran' bosilje poberite
 i u kite savite me;
 junacima ne dajte me,
 junaci me grubo nose:
 ljetna danka za klobukom,
 zimsk'jem dankom u klobuku.
 Ran' bosilje poberite,
 đevojčicam' podajte me;
 đevojke me l'jepo nose:
 ljetnim dankom pri prsima,
 zimsk'jem b'jel'jem u njedrima.«

Kazala: Nike Stjepović.

80.

U polju murva crljena,
 pod njome voda studena;
 pod njome Turci hladuju
 i l'jepo v'jeće v'jećuju
 čiji su dvori najviši,
 čija li je ljuba najljevša.
 Pavlovi dvori najviši,
 Pavlova ljuba najljevša;
 š njome će care večerat'
 i mrkle nojce noćevat'.
 Kad to čuo mladi Pavle,⁵⁵
 vas j' u lišcu pobl'jedio,
 kako zemlja ucrnio.

⁵⁵ Drukči stihovi služe da se promijeni glas kad se pjeva te tako nestane dosadne jednoličnosti koju stvaraju jedni te isti stihovi ili riječi, kako ih nazivlju na Ši panu.

Ide Pavle dvoru doma;
 daleko ga je Mare videla,
 suproj Pavlu išeta
 i Mare Pavlu govori:
 »Dobar doš'o, gospodare!
 Što s' u lišcu pobl'jedio
 kako zemlja ucrnio,
 što je tebi, gospodare?«
 Govori joj mladi Pavle:
 »Kako neću, dušo Mare?
 Bor ubio tvoje majke
 koja te l'jepe rodila,
 a tako l'jepe prem l'jepe!
 S tobom će care večerat'
 i mrkle nojce noćevat'!«
 Kad čuje Mare Pavlova,
 na to se Mare nasm'jeje
 i Mare Pavlu govori:
 »Gospodare mladi Pavle!
 Klet' mi nemoj moje majke
 koja me l'jepe rodila,
 a mene l'jepe prem l'jepe;
 ako me l'jepe rodila,
 zato me bolje svjetuje!«
 U to doba sv'jetal care.
 Daleko ga je Mare videla,
 u b'jele dvore šetala,
 malo je čedo uzela,
 suproj ga caru izn'jela
 i Mare caru govori:
 »Dobar si doš'o, care moj kume!
 Ja sam ti se i prije nadala
 momemu čedu za kuma!«
 Kad to čuje sv'jetal care,
 vas u lišcu pobl'jedio,
 l'jepoj Mari govorio:
 »Gospodo Mare Pavlova!
 Bor ubio tvoje majke
 koja te l'jepe rodila,
 a tako l'jepe prem l'jepe,
 i još te bolje svjetuje!

Brzo ti mene okumiš.«
I care čedo daruje.

Kazala: Kate Murat.

81.

Mladi Pavle konja kuje,
uza nj Mare bl'jeda lišca
Pavlu čavle dodavala
iz skutašca svilenoga.
Na nju Pavle često gleda,
l'jepoj Mari govorio:
»Što si, dušo, bl'jeda lišca?
Oli ti je što do mene
ol' do moga vrana konja
ol' do moga b'jela dvora?
Oli ti je zla sekrva,
zla sekrva — majka moja?
Oli su ti zle z'ovice,
zle z'ovice — sestre moje?
Oli su ti zli deveri,
zli deveri — braća moja?
Oli su ti teška vjedra
oli puti kameniti?«
Pavlu Mare govorila:
»Mladi Pavle gospodare!
Da je meni što do tebe,
ja bih tebi ugodila;
a da mi je što do konja,
ja bi konju zoba dala
i konju bi ugodila;
a da mi je što do dvora,
ja bi dvore uresila
i njima bi ugodila;
a da su mi teška vjedra,
ja bi vjedra na strug dala
da mi vjedra lašnja budu;

da li puti kameniti,
zazvala bi kamenare
da mi putim' saliz dadu;
a da su mi zle z'ovice,
prstene bi raskovala,
z'ovice bi razudala
i njima bi ugodila;
a da su mi zli deveri,
devere bi raženila
i njima bi ugodila.
Nego mi je zla sekrva,
zla sekrva, majka tvoja:
večer vodu svu prolije,
u ponoća mene zove:
'Ustan', Mare, neve moja!
Neve moja, daj mi vode.'
Ja se ustah, gospodare,
i pošetam k vjedru mome,
to mi vjedro strmo leži;
strmo legla majka tvoja!
Uzmem jadona vjedro moje
i na vodu tamo pođem.
Kad na vodu Mare dođem,
ja na vodi zmaja nađem,
leži zmaje kraj Dunaja.
Stanem jadona na razmisli:
oli ću se dvoru vratit'
ol' ću zmaja preskočiti,
hladne vode zahititi.
Ja zavrati skuca moja,
skuca moja uz koljena,
i preskočim ljuta zmaja
i zahitim hladne vode
i nosim je majci tvojoj:
'Majko moja, na ti vode!'
Ona meni odgovara:
'Hod' otale, mađ'onice,
mađ'onice, otrovnice!
Ta je voda otrovana,
otrovana, mađijana,
u ponoća donesena,

preko zmaja prenesena!«
 Kad je Pavle Maru čuo,
 l'jepoj Mari govorio:
 »Ništa za to, dušo Mare!
 Kad na vodu hodit' budeš,
 zovi mene mlada Pavla,
 do'ću s tobom, dušo Mare;
 ja ću zmaja pogubiti!«
 Kad do večer večer bilo,
 Mare u dvor nosi vode,
 po večeri spavat' ide.
 Ne spava majka Pavlova,
 neg' prevrati Mari vjedro.
 Kad je bilo u ponoća,
 ona Maru dozivala:
 »Ustan', Mare, neve moja!
 Neve moja, daj mi vode!«
 Kad to čula l'jepa Mare,
 pošetala k vjedru svomu,
 to joj vjedro strmo leži.
 Kad videla l'jepa Mare,
 Mare Pavla dozivala:
 »Ustan', Pavle gospodare,
 i na vodu hodi sa mnom,
 er mi vedro strmo leži;
 strmo legla majka tvoja!«
 Kad to čuo mladi Pavle,
 ide s Marom na vodicu.
 Kad na vodu tamo dođe,
 to t' na vodi zmaja nađe,
 leži zmaje kraj Dunaja.
 Kad vidio mladi Pavle,
 oštre nože povadio,
 ljuta zmaja pogubio.
 Pa se vrate dvoru doma
 i donesu hladne vode,
 mrtvu svoju majku nađu.

Kazala: Kate Murat.

82.

Budila majka Ivana
 uoči danka Ivóva:
 »Ustani, Ivo, moj sinko!«
 »Ne mogu, majko majčice!
 Izjele su me vještice.«
 »Znaš li, moj sinko, koje su?«
 »Znadem ja, majko, koje su.
 Prva si, majko, ti bila,
 ti si mi srce vadila,
 ljubi mi ruke držala,
 sestra me moja branila:
 'Nemoj mi, majko, Ivana!
 Pušti mi Ivu života
 do b'jela danka Ivóva.'«

Kazala: Kate Murat.

83.

Brala Mare ran' bosilje,
 za njom nešto rosu trese.
 Misli Mare da je Pavle;
 to ne bio mladi Pavle,
 neg' to bio ljuti zmaje,
 hita Maru za ručicu,
 pa je stavi pod kriloce,
 š njom poleti u jezere.
 Kad je doš'o u jezere,
 l'jepoj Mari govorio:
 »Je li l'jepo, dušo Mare,
 je li l'jepo u jezeru,
 u jezeru zelenomu?«
 Mare z maju govorila:
 »Ljuti zmaje gospodare!

Jes' mi l'jepo u jezeru,
 jošter bolje majke u moje:
 sve đevojke kolo vode,
 vodi mene majke u moje.«
 Zmaje joj je govorio:
 »Nećeš sada, dušo Mare,
 nećeš sadar majci tvojoj
 dok ne rodiš devet sina.«
 Ljuti zmaje odletio,
 u jezere doletio,
 donese joj kitu cv'jeća,
 l'jepoj Mari govorio:
 »Dan' pogledaj, dušo Mare,
 koje 'e doba od godišta!«
 Mare mu je govorila:
 »Ovo 'e sadar, ljuti zmaje,
 ovo 'e ljeće promaljeće.«
 Jopet zmaje odletio,
 u jezero doletio,
 donese joj šaren grozdak,
 l'jepoj Mari govorio:
 »Dan' pogledaj, dušo Mare,
 koje 'e doba od godišta.«
 Mare mu je govorila:
 »Jematva je, ljuti zmaje!
 Vodi mene na dvor majke.«
 Zmaje joj je govorio:
 »Nećeš sada, l'jepa Mare,
 dok ne rodiš djecu tvoju.«
 Mare djecu porodila
 i l'jepo ih uzgojila.
 Zmaje joj je govorio:
 »L'jepa Mare, dušo moja!
 Mi po'ćemo majci tvojoj,
 rodiš devet đevojaka,
 svakom bratu po sestricu.«

Kazala: Nike Stjepović.

84.

Kolo vode devet braće,
 među njima sestra Malta,
 za glavom joj zlatna planta
 i dva traka suha zlata
 i dva perja paunova
 i dv'je krune od bisera;
 puhne vihar sa planine,
 odnese joj zlatne plante
 i dva traka suha zlata
 i dv'je krune biserove.
 Al' pokliknu devet braće:
 »Koji bi se junak naš'o
 da bi naš'o zlatne plante,
 na dar njemu sestre Malte.«
 To je čuo crni moro,
 srpom travu svu požnjio,
 vodu u kand'jer precrepao,
 on mi nađe zlatne plante.
 Kad to vide devet braće,
 ž'o im moru Maltu dati,
 oni su se zavadili,
 crna mora pogubili.

Kazala: Kate Murat.

85.

U kralja ćerca Davida,
 ljubi je sluga Andrija,
 njome se ljubav poznala,
 svoja je majka poznala,
 Davidi majka govori:
 »Davido, ćerce nesrećna!
 Ti ljubiš slugu Andriju,
 tebi se ljubav poznavala!

Kralj se ženi, ćerce moja,
 kralj se ženi u nedelju
 al' u ovu al' u drugu;
 izvesti će sestre tebe
 samoj tankoj u košulji
 i u b'jeloj anteriji
 da mu kolo ti izvađaš.
 Ak' ne budeš, ćerce moja,
 ćerce moja, kak' i druga
 dosta b'jela i rumena,
 na mač tebe d'jelit hoće.«
 Kad Davida majku čula,
 služi Andru govorila:
 »Slugo moja, mladi Andro!
 Ljubav se meni poznava,
 majka me moja poznala,
 majka mi moja govori:
 'Davido, ćerce nesrećna!
 Ti ljubiš slugu Andriju,
 tebi se ljubav poznava!
 Kralj se ženi u nedelje
 al' u ove al' u druge.'
 Izvesti će sestre mene
 samoj tankoj u košulji
 i u b'jeloj anteriji.
 Ak' ne budem, drago moje,
 ak' ne budem kak' i druga
 dosta tanka i visoka,
 dosta b'jela i rumena,
 na mač mene d'jelit hoće.«
 Kad Davidu Andro čuje,
 Davidi je govorio:
 »O Davido, dušo moja!
 Kradi kralju sitne spenze,⁵⁶
 ja ću Andro dr'jevo malo
 i mi ćemo pobjegnuti.«
 Kad Davida Andra čuje,
 krade kralju sitne spenze,
 a on Andro dr'jevo malo,

⁵⁶ Spenza = (tal) spesa = trošak; hrana.

pa zajedno u pučine.
 Kad su bili nasred mora,
 al' Davidi Andro reče:
 »O Davido, dušo moja!
 Ti se penji na arbule
 i pogledaj čak daleko,
 videt' hoćeš, dušo moja,
 brdo jedno neveliko,
 pod njim selo plemenito,
 posred sela dvore moje,
 pred dvorom mi kolo igra,
 u kolu mi devet braće,
 među njima sestra Malta,
 za glavom joj zlatna planta.«
 Kad Davida Andra čuje,
 penjala se na arbule
 i pogleda čak daleko.
 Vidi brdo neveliko,
 pod njim selo plemenito,
 usred sela Andra dvori,
 pred dvorom mu kolo igra,
 u kolu mu devet braće,
 među njima sestra Malta,
 za glavom joj zlatna planta.
 L'jepo Andra pričekali
 i veselje učinili,
 s Davidom Andra ožene.

Kazala: Kate Murat.

Vila b'jela grad gradila
 ni na nebu ni na zemlji,
 neg' na kraju od oblaka.
 Na tom gradu troja vrata:

prva vrata od sunašca,
 a druga su od mjeseca,
 treća vrata suha od zlata;
 koja vrata od sunašca,
 na ta vila ćer udava;
 a koja su od mjeseca,
 na ta vila ženi sina;
 koja vrata suha od zlata,
 na ta vila bosa šeta
 i niz polje pogleduje
 đe vojvoda objeduje,
 a sluge mu konja vode.
 Doro mu se pomamio
 i on mu je pobjegnuo
 kroz ingrišće⁵⁷ b'jel'jem vilam',
 kroz ran' bosilj i l'jepoj Mari;
 ran' bosilj joj polomio.
 Za njim Mare trkom trči
 i konja je proklinjala:
 »Stani, doro, ranjen stao!
 Str'jelice te udarale
 kroz seldoce — pa u srce!«
 Sve to sluša mlad vojvoda,
 mlad vojvoda Mari reče:
 »Ne kun', dušo, dora moga!
 Ja ću tebe kleti bolje:
 da Bog da se ne udala!
 Ako bi se i udala,
 da bi porod ne imala!
 Ako bi ga i imala,
 da bi sina ne rodila!
 Ako bi ga i rodila,
 na vojsku ga otpravila
 i mrtva ga dočekala!«

Kazala: Kate Murat.

⁵⁷ Mjesto gdje vile igraju.

S onu stranu hladne vode
tu mi vita jela raste,
pod njom sjedi mladi Marko;
s jednu stranu mlada Marka
stoji pojas suh' od zlata;
s drugu stranu mlada Marka
stoji prsten suh' od zlata.
To tri vile gledale su,
do tri vile — tri sestrice,
tri su vile govorile:
»Ko'a bi štogod najvoljela?«
Najstarija vila reče:
»Ja bih prsten najvoljela!«
Druga vila govorila:
»Ja bi pojas najvoljela!«
Treća vila govorila,
treća vila ko'a najmlađa:
»Ja bi Marka najvoljela;
a prsten bi kupovala,
a pojas bi doma tkala,
s Markom bi se poigrala!«
Sve hi sluša mladi Marko,
govori im mladi Marko:
»Đevojčice, što gledate,
mene l'jepa uživajte?
Lijep jesam, vidite me,
dobar jesam, i vi znate,
a drag sam vam — uživajte,
a l'jep jesam — za vas n'jesam!«

Kazala: Kate Murat.

88.

Ja usadim vitu jelu,
 a uz jelu tanku lozu,
 a uz lozu struk bõsilja.
 Stavim moju vjerenicu
 da mi čuva vitu jelu
 i uz jelu tanku lozu
 i uz lozu struk bosilja;
 a ja pođem put Levanta,⁵⁸
 put Levanta, b'jela grada.
 U putu me z'o glas stig'o
 da mi usahla vita jela
 i uz jelu tanka loza
 i uz lozu struk bosilja,
 da mi umre vjerenica.
 Kad mi jadni glasi dođu,
 ja se vratim dvoru doma
 da ja vidim je l' istina.
 Kad ja dvoru doma dođem,
 ja pošetam k vitoj jeli;
 to ne mogu pristupiti
 od širine vite jele,
 od visine tanke loze,
 od mrliša bosjokova,
 od ljepote te đevojke,
 mlade moje vjerenice.

Kazala: Kate Murat.

⁵⁸ Levant = levante (tal.) = istok.

89.

Ja usadim narančicu,
ne vidim je godinicu,
godinicu a i više;
neko meni knjigu piše,
nosi knjigu soko tica
da m' je usahla narančica.
To t' sve laže; ne bilo ga!
Urodila narančica,
pod njom sjedi devojčica,
vezak veze, ovce pase;
ma ne gleda kako pase,
nego u b'jeli vez preda se,
teško diše i uzdiše.
»Bog pomog'o, devojčice,
o rumene* jabučice!
Kad uživaš tako hlada,
bolje hoćeš mene mlada
što usadim narančicu
da te štiti, devojčice,
devojčice jabučice.
O devojko, zlato moje,
ti otari suze tvoje!«
I poljubim devojčicu
pa je fatim za ručicu,
pa je stavim na dorata,
ruku 'oj bacim oko vrata;
odvedem je dvoru mome
i ženim se mlađan š njome.

Kazao: Pavo Murat Andričin.

* Možda treba čitati: »rumena« (prim. prir.).

90.

Po polju se prah podig'o
 ni od sunca ni mjeseca,
 neg' od jada devojčina:
 njome doro pobjegnuo,
 za njim Mare trkom trči
 i konja je proklinjala:
 »Stani, doro, ranjen stao!
 Strjelice te udarale
 kroz seloce pa u srce!«
 Hrabro Maru s br'jega sluša;
 Hrabro Mari govorio:
 »Ne kun', dušo, dora tvoga;
 nego doru reci tvomu:
 'Stani, doro, dobro moje!
 U skutu ti nosim zoba,
 u prstenku hladne vode.'
 Tvoj će doro s igrom doći.«
 Kad to čula l'jepa Mare,
 Mare doru govorila:
 »Stani, doro, dobro moje!
 U skutu ti nosim zoba,
 u prstenku hladne vode.«
 Mari doro s igrom dođe.

Kazala: Kate Murat.

91.

Livada se uresila
 cv'jećem b'jel'jem i rumen'jem
 i ružicom promaljetnom.
 Tud prohodi mlad delija;
 on se prigne, cv'jet ubere,
 b'jeli klobuk okitio,
 sam je sobom govorio:

»Koja ovo taj* livada
 kad u njome moma nema,
 mome mlade ni devojke
 koja bi mi v'jenac svila?«
 Njem' iz duba nešto veli,
 tihi slavić od razuma:
 »O mladiću prem gizdavi!
 Udri konja put istoka,
 put istoka sunčanoga,
 sresti će te dobra sreća:
 vila b'jela i devojka;
 uzmi vilu za sestricu,
 devojčicu za ljubovcu.«
 Kad to čuo mlad delija,
 udre konja put istoka,
 put istoka sunčanoga.
 Srela ga je sreća dobra:
 vila b'jela i devojka;
 uzme vile za sestrice,
 devojčice za ljubovce.

Kazala: Kate Murat.

92.

Po polju konji igraju
 er se daleko spravlja
 po l'jepe Ane nevjeste.
 Kad su po nevu hodili,
 uz put su dunje sadili;
 kad su se s nevom vraćali,
 niz put su dunje trgali,
 na konja ih nevi davali.
 Š njima se neva njeguje,
 niz konja dunje bacala;
 poklikne s konja nevjesta:

* Vjerojatno treba čitati. »ta j'« (prim. prir.).

»Ko bi mi kosu opleo
 i dobar mi mač sapeo?«
 Al' skoči mlad Pavle
 da nevi kosu oplete,
 dobar joj mač sapenje;
 dobar mu se mač otrgne
 i udre nevu u srce.
 Kad vidi mlada nevjesta,
 jabukom ranu zatisla,
 mahramom ranu pritisla
 i tako, konja jezdeći,
 do b'jela dvora Pavlova.
 Kadar su bili uz polje,
 vide hi majka Pavlova,
 supro' njima išetala,
 pod nevom konja primala;
 reče joj s konja nevjesta:
 »Gospođo majko Pavlova!
 Daj mi Božije molitve
 i Pavlove meke ložnice.«
 Al' reče majka Pavlova:
 »Koje su ovo nevjeste
 kad pitaju s konja molitve
 i mekahne ložnice?«
 Pošeta neve u dvore,
 mlada im neve premine.
 Pokliknu mladi svatovi:
 »Prestan'te, bubnji, svirale,
 umre nam mlada nevjesta!«
 Al' reče majka Pavlova:
 »Proklet bio, mlad' Pavle!
 Nije ti to prva ni druga,
 neg' ti je, Pavle, deseta
 od tvoga mača prokleta.
 Koliko ti majka govorim
 da sobom mača ne nosiš!«

Kazala: Kate Murat.

Daždić pade usred ljeta,
 polije Mari džardin⁵⁹ cv'jeća,
 l'jepe ruže i tratora.
 Kad videla l'jepa Mare,
 cv'jet po cv'jetak izbirala
 i u kite savijala
 i s kitom se razgovara;
 Mare kiti govorila:
 »L'jepa ti si, kito moja!
 Da ja znadem l'jepa Mare
 da će tebe star' nositi,
 likom bi te ovijala,
 crnom zemljom posipala;
 a da znadem, kito moja,
 da će tebe mlad nositi,
 zlatom bi te ovijala,
 a biserom posipala.«
 U to doba star' na konju
 l'jepoj Mari govorio:
 »Bog pomog'o, dušo Mare!
 Može li mi kita biti
 i ti, Mare, vjerenica?«
 Govori mu l'jepa Mare:
 »Hod otrole, star' na konju!
 Ne može ti kita biti
 ni ja Mare vjerenica.
 Ni'e za tebe devojčica,
 ta junaška zabavica,
 nego stara babetina.«
 Starac prođe, a mlad' dođe,
 mlad' je Mari govorio:
 »Bog pomogo, dušo Mare!
 Može li mi kita biti
 i ti, Mare, vjerenica,
 vjerenica zabavica?«
 Govori mi l'jepa Mare:

⁵⁹ Džardin = giardino = perivoj.

»Dobar doš'o, mlad' na konju!
 Što će kita, što li mita?
 Ja sam Mare kita svita,
 mlada tvoja vjerenica.«

Kazala: Kate Murat.

94.

Ide Mare na vodicu,
 za njom Ivo na konjicu,
 l'jepoj Mari govorio:
 »Dočekaj me, dušo Mare!
 Imam s tobom govoriti.«
 Govori mu l'jepa Mare:
 »Ne mogu te dočekati.
 U dvoru mi devet braće,
 a deseti u devojke,
 u devojke vjerenice;
 nego dođi do večera,
 na'ćeš* dvora otvorena,
 a pendžere pritvorene:
 ti ćeš sa mnom govoriti.«
 S tez'jem Mare na vodicu.
 Kad je bilo do večera,
 da ko vidi l'jepe Mare!
 Zaran' dvore zatvorila
 i pendžere svekolike.
 Kad evo ti mlada Iva,
 stane dvore otvarati;
 to mu dvori zatvoreni.
 Kad vidio mladi Ivo,
 on se penje uz pendžere;

* Naći ćeš (prim. prir.).

to pendžeri zatvoreni.
 Kad vidio mladi Ivo,
 u bosilje rukom krene;
 bosilje mu mrliš dade,
 mrliš stade po svem selu
 i po dvoru devojčinu.
 To je čula l'jepa Mare,
 znade Mare da je Ivo;
 Mare braću dozivala:
 »Na noge se, braćo moja!
 Pred dvorom nam mlad gursare!«*
 Kad to čuli devet braće,
 b'jele dvore otvorili,
 mlada Iva pogubili.

Kazala: Kate Murat.

95.

U Vukića Vrankovića
 igra konjic po kamari,
 s predn'jem nogam' oganj kreše,
 a zadn'jem se k nebu meće;
 iz čela mu sunce sjaje,
 a iz griva sjajni mjesec.
 On ga hrani u potaji,
 u potaji u kamari;
 to Vukiću niko ne zna,
 nego samo sestra svoja;
 s bratom se je zavadila,
 caru knjigu nakitila:
 »Sv'jetal care gospodare!
 U Vukića, brata moga,
 ima Vuče dobra konja,

* Greška mjesto »gusare«? (prim. prir.)

on ga hrani u potaji,
 u potaji u kamari.
 Kakva Vukić konja ima!
 S predn'jem nogam' oganj kreše,
 a zadn'jem se k nebu meće;
 iz čela mu sunce sjaje,
 a iz griva sjajni mjesec;
 neće zoba ni sijena,
 već pirinča bijeloga.
 Digni mu ga, sv'jetal care.«

Kazala: Nike Stjepović.

96.

Višnjica je rod rodila,
 na tri grane tri jabuke.
 Ko će višnji pudar biti?
 Pudarica l'jepa Mare.
 Vran* nanese Kraljevića,
 vodi konja i sokola;
 pušti konja za lisicom,
 a sokola za kunicom,
 a on ide ž devojčicom,
 odvede je dvoru doma.

Kazala: Nike Stjepović.

* Greška mjesto »Vrag«? (prim. prir.)

97.

Što se ono gorom sjaje?
 Oli sunce, oli mjesec?
 Nije sunce, nije mjesec,
 nego neve ž đeverima
 pod zlatnijem prstenima;
 sjaju joj se v'jencu resi
 i na ruke zlatni prsten.
 Ma je neva nevesela.
 Govore joj dva đevera:
 »Što si, neve, nevesela?«
 »Kako neću, dva đevera?
 Opadu mi v'jencu resi,
 zlatni v'jenci i prsteni.«
 Govore joj dva đevera:
 »Ništa za to, naša neve!
 Kad dođemo dvoru doma,
 a imamo devet braće,
 devet braće — sve zlatara;
 oni će te darovati:
 daće tebi zlatni prsten
 i na v'jence zlatne resi.«

Kazala: Nike Stjepović.

98.

Vjetar puha mrežom smeće;
 u junaku nema vjere:
 isprva ti ljubav kaže,
 posl'je žalos' i uzdahe.
 O predragi vjereniče!
 Koj' si u meni zlo vidio?
 Zašto si me ostavio?
 O predraga vjerenice!

Kad si ružu cv'jeća brala,
 ti je meni n'jesi dala,
 neg' drugomu darovala.

Kazala: Nike Stjepović.

99.

O zelena dubravice,
 u tebi mi cv'jet ružice!
 Odi mi se svjetlos' kaže,
 odi 'e moje što 'e najdraže;
 odi 'e plata truda moga,
 odi 'e moja sva danguba.
 O predraga vjerenice!
 Nije ono ljubav prava
 đe se srebro i zlato dava,
 neg' je ono ljubav prava
 đe se srce srcu dava.
 Srce moje, srce tvoje
 u ljubavi zapleteno
 kako brštan* gust'jem granam'
 u zelenoj u dubravi.
 O zelena dubravice!
 U tebi mi cv'jet ružice.

Kazala: Kate Murat.

* Bršljan? (prim. prir.)

100.

Divno kolo, željo moja,
 u tebi mi raj pokoja!
 Igraj kolo naokolo,
 o radosti srca moga!
 U tebi mi drago igra,
 moje drago l'jepo, mlado;
 nije za te meni stalo
 što je mlado moje drago,
 ma što i l'jepa sv'jeta znade,
 l'jepa uma i razuma.
 Bolje sl'jepo ostarjelo
 nego l'jepo mlado, a ludo.

Kazao: Pavao Murat Andričin.

101.

Šet'o se je sultan care,
 š njime sluga, mladi Pavle;
 na Pavlu je košuljica,
 do po nje je zlatom tkana,
 od po nje je sva od zlata.
 Govori mu sultan care:
 »Slugo moja, mladi Pavle,
 otkle ti je košuljica?«
 »Ljubi mi je izatkala
 na lijepa niti brda.«
 Govori mu soltan* care:
 »Slugo moja, mladi Pavle,
 ti pozdravi ljubi tvoju
 da mi pošlje niti brda:

* Greška mjesto »sultan«? (prim. prir.)

hoću dati ljubi mojoj
da mi izače košuljicu.«
Govori mu: »Soltan* care!
Poslaće ti ljubi moja,
poslaće ti niti brda;
neće uma ni razuma.«

Kazala: Nike Stjepović.

ZDRAVICE⁶⁰

102.

Zetu

Dolećela prepelica iz planine,
 a u kljunu kitu masline.
 Čestito ti, đuveglija, i to veselje!
 I vino, i čelo,
 sve nam zdravo, veselo!
 A veselo, veselo
 da nas čuje sve selo! — Živjeli!

Kazala: Kate Murat.

103.

Nevjesti

Prosula se škatulica⁶¹ drobna bisera,
 skupila je naša neve vazda vesela.
 I vino itd.

Kazala: Kate Murat.

⁶⁰ Samo ovako zovu ih na Šipanu. Pisao sam ih onim redom, kojim sam ih čuo.

⁶¹ Talij. *scatola* = kutija.

104.

Kumu

Jezdi nam kume kroz ramno polje,
 pod njime konjic — vila od gore,
 na konju selo — sve živo srebro,
 u selu kume k'o žarko sunce.
 I vino itd.

Kazao: Pavo Murat Andričin.

105.

Djevojčici

U naranče česti vrsi,
 u djevojke duple⁶² prsi;
 ko bi joj se fatio,
 što* bi dukat' platiao;
 a ja ću se fatiti,
 neću ništa platiti!
 I vino itd.

Kazao: Pavo Murat Andričin.

⁶² Od latinskoga duplex.

* Greška mjesto »sto«? (prim. prir.)

106.

Djevojci

U devojke crne oči od poglédanja,
 u junaka žute čizme od pošétanja.
 Daj, junače, žute čizme od pošétanja,
 ja ću tebi crne oči od poglédanja.⁶³
 I vino itd.

Kazao: Pavo Murat Andričin.

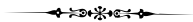

107.

Djevojci

U devojke crne oči kako drenilo;
 tuđe selo zamjerila, ter govorila:
 »Rada bi se ovom selu nazvat' nevjesta.«
 Slušao je mladi junak, ter joj govori:
 »Budi moma sobom dobra, bićeš će hoćeš.«
 I vino itd.

Kazao: Pavo Murat Andričin.

⁶³ Kad se napija ovom zdravicom mladiću, kaže se:

Daj, devojko, crne oči od poglédanja,
 ja ću tebi žute čizme od pošétanja.

108.

Djevojci

Igličice fina perfina!*

Tobom se šile tanke košulje;
 te se košulje s poštenjem nosile
 među gospodom i među družinom.
 I vino itd.

Kazao: Pavo Murat Andričin.

109.

Djevojci

Šetaj, vilo, u tvoj perivoj
 da ti na kose rosa ne pada,
 jer se te kose s poštenjem nose
 među gospodom i među družinom.
 I vino itd.

Kazao: Pavo Murat Andričin.

* Prefina? (prim. prir.)

110.

Djevojci

Šetala se paunica krajem Dunaja,
 puna su joj zlatna krila drobna bisera;
 paunica se perjem diči jer ima čijem,
 a mi s tobom, naša N. N., imamo s kijem.
 I vino itd.

Kazao: Pavo Murat Andričin.

111.

Djevojci

Sve su zv'jezde na istoku,
 samo nije Danica;
 evo nama i Danice,
 svjema gospođe!
 I vino itd.

Kazala: Kate Murat.

112.

Ženi s djecom

Šetaj, vilo, u tvoj perivoj
da ti na kose rosa ne pada,
er se tvê kose s poštenjem nose;
pomog'o te Bog tebe i tvoj rod
i dan današnji i za sutrašnji!
I vino itd.

Kazao: Pavo Murat Andričin.

113.

Majci

Šitkova svila po moru plije,
šitkova svilo, ne haraj mi se;
majko, majčice, ne staraj mi se;
l'jep si porod porodila, pomladićeš se.
I vino itd.

Kazao: Pavo Murat Andričin.

114.

Majci

Majko, majčice, Božija crkvice!
 Mimo te prođoh, ne poklonih se;
 blagoslovi nas, ne prokuni nas,
 blagoslovio tebe Bog, tebe i tvoj rod
 i dan današnji i za sutrašnji!
 I vino itd.

Kazao: Pavo Murat Andričin.

115.

Domaćinu

Domaćine vinograd!
 Vas si paprom⁶⁴ posijan
 i šenicom bjelicom
 i poštenom besjedom,
 a ljubovce dječicom.
 I vino itd.

Kazao: Pavo Murat Andričin.

⁶⁴ Papar ovđe znači mudrost; tako mi je tumačio ko mi je i kazao ovu zdravicu.

116.

Gospodaru ili popu

Gospodar si ti,
sluge smo vam mi;
naučite nas vi
što ne znamo mi,
l'jepa sv'jeta i nauka, kakono ste vi.
I vino itd.

Kazao: Pavo Murat Andričin.

117.

Gospodaru

Gospodar sjedi u zlatnu stolu,
spuštio noge u hladnu vodu;
ni vode muti, ni zla govori,
neg' Boga moli da ga pomože.
Pomog'o ga Bog,
njega i njegov rod,
i dan današnji i za sutrašnji.
I vino itd.

Kazao: Pavo Murat Andričin.

118.

Domaćinu

Pogledajmo domačina
 sm'jeje li nam se;
 ako sm'jeje i veseli,
 poštovaće nas.
 Poštovo ga Bog,
 njega i njegov rod,
 i dan današnji
 i za sutrašnji!
 I vino itd.

Kazao: Pavo Murat Andričin.

119.

Djevojci

Drago dragu poručuje:
 »Dodi do mene!
 Svila sam ti zelen v'jenac
 ruže rumene,
 stavila ga pod naranču
 da ne uvene;
 ako uvene ol' prevene,
 n'je ti do mene!«
 I vino itd.

Kazao: Pavo Murat Andričin.

120.

Djevojci

Drago dragu poručuje:

»Dodi do mene!

Kupila sam čet'r noge,

ma su goveđe:

dok se malo poigramo,

biće gotove.«

I vino itd.

Kazao: Pavo Murat Andričin.

121.

Djevojci

Đevojka se umetala rumenom jabukom

iz perivoja, a preko tabora,

prebila junaku dva vitna rebra;

još govorila i oprašćala:

»Je li tamo ta jabuka pala?

Ako nije jabuka,

ja ću mlada đevojka.«

I vino itd.

Kazao: Pavo Murat Andričin.

122.

Djevojci

»Devojčice narančice!
 Čigova si ti?«
 »Ja sam mlada iza grada
 Dukićeva či.«
 »Volio bi te poljubiti
 nego druge tri.«
 Podajte mu je!
 Ne drž'te mu je!
 I vino itd.

Kazao: Pavo Murat Andričin.

123.

Postaru

S'jeda mu je brada,
 rusa mu je glava;
 i još mu je draga
 tuđa žena mlada!
 I vino itd.

Kazao: Pavo Murat Andričin.

124.

Staru

Čujte glumca, gospodo,
što vam gude ter poje:
»Ljubite, ljubite,
danke ne gubite.
Meni je starcu sad rados'
er ja ljubih u mlados'
i s vilami, nebore,
vodih tance do zore!«
I vino itd.

Kazao: Pavo Murat Andričin.

125.

Udovici

Udovica Boga moli
a da đegod zvono zvoni,
pa da komu muž da umre,
a da njome bolje bude!
I vino itd.

Kazao: Pavo Murat Andričin.

126.

Kojemu muškarcu

Leti soko kroz goru,
 lupa krilim' o među;
 iz kluna* mu voda teče,
 ispod repa med:
 Napi mi se, N. N., brate,
 doš'o te je red!
 I vino itd.

Kazao: Pavo Murat Andričin.

127.

Kojoj ženskoj

Prostrla se kupljenica
 preko drumu puta;
 nije ono kupljenica
 preko drumu puta,
 već je N. N. Peru⁶⁵ preko skuta.
 I vino itd.

Kazao: Pavo Murat Andričin.

* Kljuna? (prim. prir.)

⁶⁵ Ili kako mu je ime. Ova opaska vrijedi za sva ona mjesta gdje ulazi ime onoga komu se napija ili koji se spominje u zdravicu.

128.

Komu muškemu

Pogledaj mi na rilo:
popio bi bario!
Ako bi mu primak'o,
drugoga bi omak'o!
I vino itd.

Kazao: Pavo Murat Andričin.

129.

Djetetu

Čaprljavo piple!
Ne čeprkaj slame;
ako dođe orle,
prokopaće volje.
I vino itd.

Kazao: Pavo Murat Andričin.

130.

Djetetu podrasliću

Ti si, Mato, djetelina,
 puna te je koretina;
 ako budeš dobar biti,
 mi ćemo te oženiti;
 ako nećeš dobar biti,
 mi ćemo te štropom biti
 na ulici po g...
 I vino itd.

Kazao: Pavo Murat Andričin.

131.

Komu drago

Sjedi soko na kamenu
 ter perja gladi;
 dolećela utva tica
 da ga se fali;
 da bi znala utva tica
 što soko misli,
 sva bi brda oblećela
 da ga ne vidi.
 I vino itd.

Kazao: Pavo Murat Andričin.

132.

Mladiću

U junaka svilen pojas
svile šitkove,
devojke ga istrigale,
š njim se igrale.
Ako su ga istrigale,
nakitiće ga.
I vino itd.

Kazao: Pavo Murat Andričin.

133.

Mladiću

Grize junak jabuku,
ugrize se za ruku:
»Ajme meni, ručice,
devojčina dušice!
Ne bi niko zn'o
što bi činio š njom,
nego višnji Bog.«
I vino itd.

Kazao: Pavo Murat Andričin.

134.

Mladiću

»Oj junače, b'jel klobuče!
 Što se ne ženiš?
 Devojka ti crna oka,
 b'jela boka
 dvore ohodi.«
 »Nek ohodi i pohodi,
 moja hoće bit'.
 Ljubio sam je tri godine,
 majka joj ne zna;
 hoću Bo' zna i četvrtu
 da joj majka zna.
 Vodiću je svatim' doma
 da svak obazna.«
 I vino itd.

Kazao: Pavo Murat Andričin.

135.

Muškumu (sinu)

Na 'noj gori na Sitnici
 bor se zeleni;
 što je mlado i zeleno,
 sve zajedno spi,
 a u Mata mladi Pero,
 a on nema s kim;
 u Nikole mlada Mara,
 ona hoće š njim.
 I vino itd.

Kazao: Pavo Murat Andričin.

136.

Mladiću

»Svi junaci oženjeni,
samo n'jesam ja!
A ja ću se oženiti,
ako mi Bog da,
đevojčicom selankinjom
koju dobro znam;
ljubio sam je tri godine,
majka joj ne zna;
hoću Bo' zna i četvrtu
da joj majka zna;
vodiću je svatim' doma
da svak obazna.«
I vino itd.

Kazao: Pavo Murat Andričin.

137.

Mladiću

Na 'noj gori na visokoj
šitkovi su plami;
tu đevojka oganj loži,
mene zima svrati;
ogrijah se, poljubih je,
život mi se vrati.
I vino itd.

Kazao: Pavo Murat Andričin.

138.

Popu⁶⁶

Sjedi pope pod lozom
svojom dumnom gospodom,
pod pazuhom knjigu hrani
i zakon mu je;
a za ruku dumnu drži
i draga mu je.
I vino itd.

Kazao: Niko Vukašin.

139.

Mladiću

Skočio bi niz visoke st'jene
za ljubiti đevojčice c'jele;
a ko neće c'jele,
ubile ga str'jele!
I vino itd.

Kazao: Niko Vukašin.

⁶⁶ Nije po ništo namjera sniziti dostojanstvo popovo ovom zdravicom; nego je ovdje običaj pri veselom kakvom sastanku napijati tako da se u društvu otvori bezazleni smijeh. Dobro je poznata vesela ćud Dubrovčana; pa niko se ne jeđa kada mu napiju što smiješn a jer ga tim ne misli uvrijediti ni onaj te mu pije u zdravlje.

140.

Mladiću

Dobar junak na rudini staše,
uza nj koplje prislonjeno b'jaše,
od junaka i od koplja sva rudina sjaše.
I vino itd.

Kazao: Pavo Murat Andričin.

141.

Oženjenu

Dobar junak na rudini staše,
uza nj koplje prislonjeno b'jaše,
na ruci mu v'jerna ljubi spaše,
od junaka i od koplja sva rudina sjaše.
I vino itd.

Kazao: Pavo Murat Andričin.

142.

Starcu

Čujte starca, gospodo,
 što vam gude ter poje:
 »Ljubite, ljubite,
 danke ne gubite!
 Meni je starcu sad rados'
 er ja ljubih u mlados'
 i s vilami, nebore,
 vodih tance do zore!
 Kad vam kose otpadu,
 a zubi vam ispadu,
 nije grđeg' belava
 što je staros' kašljava.«
 I vino itd.

Kazao: Pavo Murat Andričin.

143.

Vjerenu

Prstenak nosi,
 devojku prosi;
 molio se rodu svomu
 da mu je prosi.
 A komu će inomu
 nego rodu svojemu?
 I vino itd.

Kazao: Pavo Murat Andričin.

144.

Vjerenoj

'Šipana si ti,
 'Šipana smo mi:
 nećemo te, dušo, dati
 da tuđ tebe 'svatim prati:
 na Šipanu Ivo mladi,
 naša Mare prsten vadi,
 vodićete on,
 pomogo vas Bog!
 I vino itd.

Kazao: Pavo Murat Andričin.

145.

Vjerenoj

Devojčice narančice!
 Čigova si ti?
 L'jepe t' imaš velenduke!
 L'jepa si i ti!
 Trepeću ti, sjaju ti se,
 rekli bismo mi
 da su oči devojčine
 kakono si ti
 ol' junaka neženjena,
 l'jepo pristoje;
 kad te Niko bude vodit',
 hoće i bolje!
 I vino itd.

Kazao: Pavo Murat Andričin.

146.

Muškому

Junak oružan
 Dunaj prepliva,
 konj ga oseldan
 pri br'jegu čeka;
 ne čudimo se
 dobru junaku
 deno oružan
 Dunaj prepliva,
 neg' se čudimo
 konju njegovu
 đe ga oseldan
 pri br'jegu čeka.
 Neka čeka
 i pričeka
 jer ima koga!
 I vino itd.

Kazao: Pavo Murat Andričin.

147.

Muškому

Jezdi junak stranama,
 opaše se str'jelama;
 suproč njemu druga dva;
 jedan veli: »Ho'mo na nj!«
 Drugi veli: »Ne h'mo na nj!
 Tiho jezdi, vele zna,
 pogubiće obadva.«
 I vino itd.

Kazao: Pavo Murat Andričin.

148.

Gospodičiću

Gospodičiću!
Gospojski sinu!
Rada bi ti se
sluga nazvati;
tvojega konja
provoditi
po tvomu dvoru
gospojskomu.
I vino itd.

Kazao: Pavo Murat Andričin.

149.

Gospodaru ili drugomu

Šet'o se je paun tica
krajem Dunaja,
puna su mu zlatna krila
drobna bisera.
Paun se tica perjem diči,
jer ima čijem;
a mi s tobom, brate Pavo,
imamo s kijem!
I vino itd.

Kazao: Pavo Murat Andričin.

Dodaci

RJEČNIK

A

- adet (tur.) — običaj, navika, tradicija
 alem (tur.) — dolazi ispred sintagme kamen dragi ili dragi kamen (alem dragi kamen)
 alem–kamen (tur.) — dragi kamen, dijamant
 alka, halka (ar.) — zvekir na vratima
 anterija (tur.) — dio narodne odjeće kod muslimana; oblači se povrh košulje (kratka haljina s rukavima koja se nosi ispod druge)
 arbuo, gen. arbula — jarbol, katarka
 aršin (tur.) — mjera za dužinu (između 65 i 75 cm); lakat, rif
 artija (grč.) — papir
 asluk — jastuk
 ašik (tur.) — ljubavnik, dragi, zaljubljenik
 ašikovanje (tur.) — ljubakanje, udvaranje
 avlija (tur.) — dvorište

B

- babajko, babo (tur.) — otac
 babovina (tur.) — očevina
 balčaluk, balčak (tur.) — držak sablje ili mača
 balek — v. rug
 balekati — šaliti se, podsmijevati se, rugati se
 banda (tal.) — strana
 barbijer (medik barbijer; tal. barbiere) — brijač
 bario (tal.) — bačva, bure; mjera za vino, ulje, brašno
 begenisati (tur.) — 1. svidjeti se, dopasti se; biti simpatičan; 2. izabrati, odabrati nešto po svom ukusu
 belav, belava, belaj (tur.) — nesreća, zlo, bijeda
 bešika (tur.), hipokoristik beša — kolijevka, zipka
 biljegovati — obilježavati (biljeg — znak)

blagovati — jesti
 borija (tur.) — trublja
 Borja tebi, (...)! — često se upotrebljava umjesto pojma *bog* kako se ne bi spominjalo ime božje u zaklinjanju, uvjeravanju i proklinjanju
 bosjokov — bosiljkov
 brašenica — jelo što se nosi na put
 breme, brijeme — vrijeme
 bula (tur.) — žena u muslimana
 bursa (tal.) — kesa; vreća, torba
 busija (tur.) — zasjeda
 businje — busenje; bus (po businam')
 buzdohan (tur.) — topuz, vrsta starinskog oružja, batina sa željeznim šiljcima

C

cekin (tal. zecchino; prema Zecca — kovnica u Veneciji) — dukat, zlatnik
 cmiliti — cviliti

Č

čaprljav — glagol čapati: hvatati, grabiti (čapak: nokat u ptica i zvjerinja)
 čauš (tur.) — 1. podoficirski čin u turskoj vojsci; svirač u vojnoj glazbi
 2. debeli svat, koji zbija šale u svatovima
 čeferdal (tur.) — vrsta puške
 čest — gust
 čibuk (tur.) — lula, cijev s lulicom na jednom kraju koja služi za pušenje
 čivija (tur.) — drveni ili željezni klin; čavao
 čoha (tur.) — vrsta čvrstog valjanog sukna i odjeća od istog

Ć

ćesa (perz.) — kesa, vreća, torba
 ćurak (tur.) — bunda, kožuh

D

dažd (stsl.) — kiša
 demiškina, demiškinja (tur.) — čelična sablja (isprva se kovalna u Damasku)
 devot (tal.) — pobožan, bogoljuban
 divaniti (tur.) — govoriti, razgovarati
 divit (tur.) — tintarnica, kutija s tintom i perom od trstike
 dolama (tur.) — kratak gornji kaput; haljina s rukavima, do koljena ili dulja, preko koje se stavlja pojas
 dorin (tur.) — konj crvenosmeđe dlake; konj mrke (tamnosmeđe) boje
 doro (tur.) — hipokoristik od dorat (v. dorin)
 drenilo — drijen, bot. Cornus
 drum (grč.) — cesta, put
 dub — stablo, hrast
 dublijer (tal.) — velika voštana svijeća, dvokraki svijećnjak
 dumna (lat.) — opatica, redovnica, koludrica
 dundo (lat.) — stric, ujak; naziv za stariju osobu
 dušek (tur.) — jastuk, uzglavlje, madrac
 dvorbina: glagol dvoriti — služiti

DŽ

džardin (tal.) — vrt, perivoj
 džebana, džabana (tur.) — municija, oružna sprema

Đ

đemija (tur.) — lađa, brod
 đerdan (tur.) — ogrlica
 đuveglija (tur.) — mladoženja

E

erbo — jer
 ervati se — rvati se

F

fatati — hvatati

fes — dem. fesić — kapa osobitog oblika, obično crvena (nazvana po gradu Fesu u Maroku; uvedena je u Turskoj 1826. god. mjesto čalme i saruka)

G

gajtan (tur.) — predena ili pletena vrpca koja služi za porubljivanje odjeće ili za ukras

gojiti (nekoga) — paziti na nj, čuvati ga, brinuti se za nj

gramfa (tal.) — ogrebotina

greb — grob

grozničav — koji pripada groznici (grozničava voda)

H

halaliti (halaniti) — oprostiti; pokloniti

halan, halal (ar.) — oprost (...da ti halan bilo!)

handžija, kandžija (tur.) — bič

harač (tur.) — trošak, potrošak, izdatak

harambaša (tur.) — 1. poglavica nad haramijama; 2. poglavica nad hajducima

hi — A mn. ih

hud — zao, koban

hurjadin (tur.) — hulja, grubijan, divljak, prostak, neotesanac

I

imbrik (ar., tur.) — mjedeni (najobičnije, ali može i ne biti od mjedi) sud s uskim grlom, s poklopcem, s jedne strane s ručicom (drškom) a s druge strane s točkom

ingrišće — mjesto gdje vile igraju

ingvas — crnilo

ino — i; drugo

izisti — pojesti, progutati

izmet — 1. djelo kojim se izmeće; ono što se izmeće; 2. himzet (ar., tur.) — služba

izmor — umaranje
 izmoriti — izmučiti; umoriti
 izopiti — posve ili svakoga opiti

J

jaran (tur.) — prijatelj; dragan, ljubavnik
 jed — otrov
 jeda — a da
 jedivo — jelo
 jedovit — jadovit, pun jada
 jektati — razlijevati se, osobito dubokim glasom (iz junaškog grla pojektuje)
 jematva — branje (u vinogradu), berba grožđa; od jemati — hvatati, uzimati; u jednom dijelu Dalmacije riječ se uzima i za jesen (prid jematvu, u jematvu, po jematvi)
 jendibula (tur.) — djeveruša; žena koja ide sa svatovima po nevjestu kako ova ne bi bila sama na putu među svatovima
 jezdi — jahati

K

kadifa (tur.) — baršun, samt, pliš, velur
 kadrma (tur.) — pločnik
 kadrmati (tur.) — graditi kadrmu, popločati
 kaduna (tur.) — gospođa, ugledna žena
 kagva (kavga, perz. ili ar.) — svađa, prepiranje; bitka
 kajiš (tur.) — remen
 kalamar (tal.) — tintarnica
 kalpak (tur.) — vojnička kapa s krzninim obodom; kaciga
 kamara (tal.) — soba, odaja
 katana (mađ.) — vojnik, konjanik, husar
 kavad (grč.) — vrsta svilene haljine u muslimana; bogata gornja haljina (što nose Turkinje, ali je mogu nositi i muškarci) od svile (najčešće žute) ili od kadife što može biti izvezena zlatom ili biserom; u najstarijem primjeru može značiti kakvo tkanje
 kita — skup, mnoštvo ljudi u pohvalnom značenju (kita svata); kitica, buketić
 kititi (knjigu) — narod shvaća pisanje kao slikanje i ukrašavanje
 klapa — tlapnja (san je klapa)

klobuk — šešir
 knjiga — pismo, papir
 knjigonoša — pismonoša
 kocija — mrtvački odar
 kolana (tal.) — ogrlica, lanac
 koliti — opkoljavati; događati se po redu, kao u koul
 kolur (tal.) — boja
 konak (tur.) — prenočište, noćište, noćenje
 kondijer (grč.) — vrč, krčag, pehar
 korda (tur.) — sablja
 koretina — augm. kora (Ti si, Mato, djetelina/puna te je koretina)
 kovenat (tal.) — samostan
 kozar — ukras od zlata, tankoga kao list; pozlata (tur. list s drveta, iz knjige ili načinjen od zlata)
 krupa — sitni građ, što zimi pada, (sugradica)
 kučiji — pseći
 kuda (tal.) — rep
 kunjad (tal.) — djever, svak, šurjak
 kunjada (tal.) — šura, po primorju u gradovima zamjenjuje sve naše riječi: snaha (bratova žena), zaova, svast
 kupa (tal.) — čaša
 kupljenica — maslina što je pala s drveta na zemlju, te se kupi a ne bere
 kuška — kučka

L

lagovati — lagati, laskati
 largo (tal.) — daleko, široko
 lasno — lako
 legati (tal.) — čitati
 lijera — lira
 liko — dio kore drveta, što je među vanjskom korom i drvetom (najčešće se upotrebljava lipovo liko)
 ložnica — mjesto gdje se spava, krevet

LJ

ljubi (G: ljubve) — ljubav, preljub; ljuba, draga, žena, supruga

M

mađijati — čarati, sastavljati mađije
 mađionica — žena koja sastavlja mađije (čaranja, vračanja)
 mahrama (ar.) — ručnik; rubac, krpa kojom žene pokrivaju glavu
 mali — spoj dvaju veznika *ma* i *ali*
 mal (i) — ma al (i)
 mama — pomama, bjesnoća
 mantija (grč., lat.) — širok, dugačak plašt; svećenička haljina, reverenda
 mazija (tur.) — čelik
 medik, medikar (lat.) — liječnik
 megdan (tur.) — boj, dvoboj, borba
 mehana (tur.) — krčma, gostionica
 mijendulov — bademov
 mir (lat., tal.) — zid
 mirlišati — mirisati
 mita — plaća, dar, nagrada, mito
 modrica (svila od modrice) — plava svila
 Mor (lat., tal.) — Maur, Arapin, no može značiti i općenito crnca, a
 onda i čovjeka tamnije puti (crni Arap moro)
 mraziti — mrziti; klevetati; svađati, zavađati (omraza — mržnja)
 mrcinaviti — kaljati
 mrliš — miris
 mrnar — mornar
 munara (tur.) — visoki vitki toranj džamija s kojega mujezin poziva
 muslimane na molitvu; minaret
 murićet (tur.) — tinta, crnilo, mastilo
 murva — dud
 muštuluk (tur.) — nagrada onomu koji prvi javi kakvu dobru vijest

N

natantati (tal.) — napastovati
 neput (tal.) — nećak, sinovac
 neva — nevjesta

O

obaliti — oboriti, srušiti
 obaznati — doznati, poznati

odžak (tur.) — ognjište, ložište, dimnjak; dvor, kula; obitelj; kuća, dom,
 koljeno, rod; dinastija; društvo, društvo
 ogreznuti — biti obliven (suzama ili krvlju)
 ogunjast — (gunjav), dlakav, nakostriješen
 oklinjati — proklinjati, zaklinjati
 oli — ili
 omraziti — omrznuti (omraza — mržnja)
 opaliti — spaliti
 oprliti — ožeći, opaliti
 ostinuti — ohladnjeti, ozepsti

P

palac (tal.) — palača
 papagal (tal.) — papiga
 papar — mudrost (zdravica 115. *Domaćinu*)
 pašmaga (tur.) — vrsta lake cipele, papuča
 pazar (tur.) — sajam, sajmište; trg, tržnica, tržište; roba
 pecati — gristi, ujedati
 peča (tur.) — koprena na licu, komad crnog tankog platna kojim su
 muslimanke pokrivalice lice kad izlaze na ulicu u feredži ili zaru
 peda — pedalj
 pendžer (tur. < perz.) — prozor
 perja buzdovana — pera na buzdovanu (buzdovan okićen perima =
 željeznim šiljcima)
 piple — pile
 pirinač (perz.) — riža
 pistola (lat., grč.) — poslanica, pismo
 pivo — piće, pijenje: od glagola piti
 planta (lat.) — prijesadnica, kalem od čokota, mladica, rasad; struk
 kakve biljke; taban, potplat
 pobro — pobratim
 podoj — prema glagolu podojiti
 pohodnik — onaj koji pohodi, posjećuje
 pokonji — posljednji
 pomamiti — učiniti pomamna čovjeka ili životinju
 posjeklica — sablja
 pošalić-groznica — nepravda groznica, poježuša
 pošedba — šetnja
 poza — iza
 pozvekivati — prema pf. pozveknuti — malo zveknuti

pratidžija (hrv.–tur.) — pratilac
 prčin (tur.) — pletenica, kika, dio kose
 precrepati — iscrpsti
 preša (tal.) — sila, žurba
 pretio, pretila (gen. m. i nom. f.) — debeo, tust
 prljotina (rana prljotina) — opekline, ožeglina
 promaljeće (pramaljeće) — proljeće
 prostiti — oprostiti
 prozba — prosidba, molitva, molba, molbenica
 pudar — čuvar vinograda i slično

R

raskrajati — impf. prema pf. raskrojiti
 raskršje — raskrižje
 razboj — poraz u boju; boj, bitka, borba; razbojište, mjesto gdje se kakav
 razboj dogodio
 razudati — razvjenčati; poudati
 resiti — ukrasiti, okititi
 rilo — gubica, lice
 risovina — risova koža ili krzno
 romjenča — kotlić za vodu (obično bakren sud za vodu)
 ručan — koji je pri ruci
 rudan — kovrčast, kudrav
 rudina — tratina, polje, poljana, livada
 rug — poruga, ruganje, uvreda; prijekor; pogrda, psovka; sramota, stid
 rus — plav, žut, žućkast, crvenkast

S

sahat (tur.) — sat, ura
 saleć maleć (salamaleć, tur.: selâm aleyk) — pozdravljam te, upućujem
 ti selam
 saliz (ven.) — kaldrma, pločnik
 samurlija — samur-kapa, kapa od kunovine
 saplun (tal.) — sapun
 saruk (tur.) — zavoј oko kape, čalma
 sasniti — usniti
 selam (ar.) — pozdrav, mir

seldo — sedlo
 serdar (tur.) — glavar, starješina, zapovjednik, vojskovođa
 sićar (tur.) — korist, dobitak, plijen; blago, imetak
 sinder, sindžijer (tur.) — lanac, verige, okovi
 sinija (ar.) — 1. niski okrugao stol za blagovanje; 2. okrugao
 poslužavnik, veliki drveni tanjur
 skaline (tal.) — stepenice, stube
 skula (lat., tal.) — škola
 skut — orub odijela; suknja
 smokovina — smokvino lišće ili drvo
 smrdeć — smrdljiv, smradan
 sopra (tur.) — stol, sinija
 spenza (tal.) — plaća, nagrada, novac; trošak, hrana
 srdar (tur.) — zapovjednik, vojskovođa, starješina, glavar
 srnski — srpski
 stojan — postojan, čvrst
 stopro — istom, tek, netom
 strug — struja, korito, rukavac potoka, koji se nalazi pored glavnoga
 matičnoga korita te vode, što ih je struja struganjem iskopala
 sužanj — zarobljenik
 svikolik — svekolik, cjelokupan (na dar tebi dari svikolici)
 svita — tkanina, odjeća, sukno

Š

šajka — vrsta male lađe
 šarin — šarac, šaren
 šeher (tur.) — veliki grad
 šeno (tur.) — veselo, raspoloženo, nasmijano
 šerbet (tur.) — zaslađena voda; slatki voćni sok
 šeše — ospice, boginje, kozice
 ševar — trska, rogoz, šaš; grm, šiprag, žbun
 šibika — šibica, šiba; žezlo
 šijegvica, šiljegvica — šilježica, ovca od godine dana
 šitkov — koji je kao šitak, koji je crvene boje kao šitak (šitkov, šipkov)
 škrabutina (škrobotina) — gipka šiba, loza, pleter; trava koja se bere i
 savija u trubice te se daje životinjama
 štitak — mali štit, šitić
 štiti — čitati
 štopelica — papuča

štrop (tal.) — konopac s kojim se veže veslo o klin na ladicu
 šušnjarika — odsječene grane na kojima ima još lišća
 šviroka — svirala

T

tabor — logor, vojska, gomila, mnoštvo
 tavan (tur.) — potkrovlje, pod
 tažiti — miriti, blažiti, tišati, stišavati; šutjeti, mučati
 telar (tur.) — javni objavljiivač, dobošar
 telariti (tur.) — objavljiivati, razglašavati; raznositi vijesti
 terzija (tur.) — krojač
 testijer (tur.) — dopuštenje, dozvola
 tezijem — tim
 toka (tur.) — ukras (sprijeda) na konju; metalno dugme ili pločica na
 narodnoj nošnji (na prsima); kopča, pribadača
 topuz (tur.) — buzdovan, malj, bat, batina sa željeznim šiljcima
 torin — tor
 trator — (amarantus Linn), biljka
 trtati — ići kao slijepac, teturati, tumarati
 trusovina — neka čudotvorna voda od koje se zaboravlja; u nju se
 natrusi, natrese, naspe svakakvoga planinskoga bilja, pa otuda joj,
 jamačno, i ime
 tutija (tur.) — 1. zalog, jamstvo, taostvo; 2. sandučić (pa mi čedo stavi
 u tutiju)

U

utva — divlja patka koja ima zlatasto perje po trbuhu

V

vele — vrlo, mnogo
 velenduk — zlatni nakit na ušima
 velo (tal.) — vrsta tkanine, koprena
 vezijer (tur.) — najviša titula u državnoj hijerarhiji turskoga carstva:
 ministar, guverner pokrajine, upravitelj vilajeta
 vid — lijek, ljekovita trava

vidajnica — vidarica, vidarka; ona koja vida, liječi rane
 vidati — liječiti
 vijati se — lebdjeti, nadlijetati, lutati
 vit — vitak (vita jela); viti su pojedini dijelovi ljudskoga tijela koji su tanki i čvrsti (npr. vita rebra)
 vitan — vit, vitak
 (puca na) vitu (tal.) — vijak, burma
 volat (tal. volta) — put, krat; drugi volat — drugi put
 volja — guša u kokoši ili u ptice (129. Djetetu)
 vragut — vražji

Z

zabaviti — prigovoriti, zamjeriti, naći pogrešku, prekoriti
 zamet — napad, nasrtaj
 zamlatnica — pljuska
 zaovica — deminutiv od zaova (muževa sestra)
 zastraviti — veoma prestrašiti, prestraviti, užasnuti; zatraviti, očarati
 zauzbijati — natrag tjerati, suzbijati
 zelenika — naziv zelenim biljkama (šimšir, vrsta hrasta, komorika); vrsta jabuke; vrsta crnoga grožđa
 zeman (tur.) — vrijeme
 zlamenit — znamenit, značajan
 zlamenje — znamenje, znaci
 zulum (tur.) — nasilje, nepravda, bezakonje, okrutnost, tiranija, teror
 zvek — zvuk (koji se čuje od metalnih predmeta)

Ž

žep — džep
 žeženo — paljeno, goreno; kovano
 žviždati — zviždati

PRIPOMENE PRIREĐIVAČA

Pri redigiranju Muratova teksta i zapisa pjesama ograničili smo se na najneophodnije zahvate. Posvuda je »gj« zamijenjeno sa »đ«, a veliko slovo je na početku stiha ostavljeno samo tamo gdje to traži sintaksa. Ispravljene su samo očigledne pogreške zapisivača: npr. »tabe« u »tebe« i slično. Pri tome smo postupali s maksimalnom oprežnošću i kad je god bilo sumnje ne radi li se možda o neobičnu obliku ili dijalektalizmu, označili smo to u bilješci. Najviše je promjena učinjeno kod interpunkcije koja je u rukopisu nedosljedna i često suprotna današnjim uzusima. U pjesmama smo nepravilne stihove, koji su relativno malobrojni, ostavljali netaknute i samo smo u bilješkama, gdje se to nametalo, ponudili moguće ispravke. Kod pjesama Muratove zbirke česta je pojava siniceze, napose u prvoj polovici deseterca. Zapisivač je to označavao na način koji se nije mogao prenijeti u tisak. Stoga ih nismo posebno bilježili. Mislimo da to i nije potrebno jer će ih čitatelj i sam lako uočiti. Muratove smo bilješke uz pjesme označili arapskim brojevima, a one priređivača teksta zvjezdicom. Prijepis cjelokupne Muratove zbirke kolacionirala je Tanja Perić-Polonić, dok je redakciju korpusa pjesama kao i numeraciju stihova izvršio Zdeslav Dukat. Rječnik je sačinila Suzana Marjanić.

Posebnu napomenu donosimo o studiji Clare McGregor.

Magistarski rad, tada 1978. god., mlade Engleskinje, slavistice Clare McGregor (danas stalne suradnice BBC–a u Londonu), pod naslovom »Studija o rukopisnoj zbirci Andra Murata *Narodne pjesme iz Luke na Šipanu* (1886)«, * bio je zapažen istraživački doprinos hrvatskoj folkloristici. Prikazala je i analizirala rukopi-

* Rad je obranjen godine 1978. u okviru Međunarodnog centra za poslijediplomske studije u Dubrovniku, pred Komisijom u sastavu: dr. Maja Bošković –Stulli (mentorica), prof. dr. Ivo Frangeš i prof. dr. Rafo Bogišić, članovi Komisije. Jedan primjerak ruk opisa rada čuva se u dokumentaciji Instituta za etnologiju i folkloristiku u Zagrebu, te se čini da je to rijedak primjerak kada znamo da je Dubrovački centar izgorio u ovom ratu 1991. godine.

snu zbirku Andra Murata. S razumijevanjem je izložena veza šipanskog korpusa usmenih pjesama s dinarskom epikom zaleđa s jedne strane, ali i daleko značajnijim mediteranskim krugom, pjesmama vezanim uz more i otoke. Dobra analitička i poredbena procjena Muratovih zapisa pjesama i njima pridruženih varijanta iz ostalih šipanskih i drugih zbirki, vrijednost su ovoga rada koji stoga zaslužuje da se jednim svojim dijelom nađe kao popratna studija uz objavljenu zbirku i to najvrednijim poglavljem cijele studije koje je proizišlo iz prethodnih poglavlja, pa se ta poglavlja mogu shvatiti i kao nužna dokumentarna građa ovom odabranom poglavlju u kojem se pjesme Muratove zbirke uspoređuju s varijantama iz ostalih zbirki. Autorica rada nije tragala za eventualnim podrijetlom pojedinih pjesama, nego je svojom analizom nastojala predložiti kreativne realizacije u raznim tekstovima i razlike koje nastaju među pojedinim regionalnim tradicijama. Obratila je pozornost i na sinkronijske i dijakronijske aspekte. Dio studije koji objavljujemo uz Muratovu zbirku lektorirala je Anita Peti Stantić.

Andro Murat
PRILOG ČLANCIMA »SABIRAČI MATIČINI
HRVATSKIH NARODNIH PJESAMA«

Napisao dr. Nikola Andrić

Krasna zbirka koja se diže u redove najljepših naših narodnih zbornika! U svemu 69 junačkih i većih ženskih pričalica, 32 poskočnice i 48 zdravica.

Sve su pjesme s otoka Šipana, a većinu je sabirač zapisao od svoje majke Kate Murat, rođene sestre današnjega spljetskoga biskupa Vinka Palunka. I ostale junačke pjesme gotovo su sve zapisane od *ženâ* (osim dvije koje potječu od Pavla Murata Andričina) i to od Kate Šišević, Mare i Mande Dobud i Nike Stjepović. Ali je devet desetina pjesama od Kate Murat. Sve zdravice zapisane su od spomenutoga Pavla Murata. Dakle, u neku ruku porodična zbirka Muratova.

Gotovo nema pjesme u ovom zborniku koja ne bi u sebi krila kakovu dragocjenost, a »Smrt Baja Pivljanina« i »Kumovanje bugarskoga kralja« upravo su grandiozne. O ženidbi kralja budimskoga ima *deset* sjajnih pjesama, od kojih *devet* potječe od Kate Murat. Raznolikih »Ženidaba« ima najviše, od kojih ističem: Ženidba Maksima Crnojevića, Asan-age Čengića (slična Glavićevoj s istoga otoka), pa Iva Senjanina, Slovinskoga bana, pa kralja Kraljevića Marka, bega Ljubovića (tri!), Ilije Smiljanića i Alije Filipovića. Ove su pjesme najsajjniji dokaz kako su kod nas *od ženskih pjesama postajale junačke muške*.

Značajno je u ovom zborniku da je pojedine pjesme od iste kazivačice Kate najprije zapisao u istom tipu oko god. 1870. brat Palunko, a onda oko god. 1884. sin Andro. Pa što se vidi? Oko god. 1870. pjevala je Kate gotovo sve pjesme čistim *čakavskim* narječjem, a podrug decenija kasnije — štokavskim. Pri tome otpada sumnja da bi Andro Murat svoje pjesme dotjerivao na štokavsku, jer je on bio pouzdan sabirač kao i ujak njegov Palunko, a ono što je u materinom stihu nalazio čakavskih ostataka, to je čakavski i zapisao. Pored toga su pogdjekoje

pjesme Katine za to doba nešto opale i isušile se u svojoj pjesničkoj snazi kao što su i okraćale, pa je ovaj fenomen sâm po sebi od velikoga interesa. U tome je najznačajnija ona pjesma koja će biti štampana pod natpisom »Mač Pavlov« u starijoj Palunkovoj verziji. U njoj se obrađuje prastara tema po kojoj đuvegijin mač ubija nevjeste (redovno ih je devet), vodeći ih svome dvoru. Nevjestin se vijenac na putu zadjene za jelu (kitu javorovu ili rakitovu), a ona udari u zapomaganje da je tko od roda »odijeli« od grane. Mladoženja skoči, trgovši sablju, ali ne pogodi granu već djevojku. Nato mati prokune sina i njegov kobni mač, što ubija baš svaku nevjestu.

Ta pjesma počinje kod Palunka s čakavskim stihovima:

Po poju konji igraju,
er se na largo spravjaju —
po l'jepe Ane nevjeste.

A kod Murata:

Po polju konji igraju,
er se daleko spravljaju itd.

Palunkova pjesma ima 57 stihova, a Muratova 45. Oplasnila je dakle za 12 stihova, koji su opali na račun pjesničke svježine kazivačice Kate. Kako mladoženja *nehotice* ubija vjerenicu, to obično jadikuje, kad vidi što mu je prokleti mač i opet uradio, pa u Palunkovoj verziji kliče svatovima:

Prestan'te, bubnji srebrni!
Ne svir'te, surle srebrne!
Ne igraj, kolo, okolo!
Umre nam mlada nevjesta.

Ova četiri stiha okraćala su u Muratovom zapisku na dva dosta suha stiha:

Prestan'te, bubnji, svirala!
Umre nam mlada nevjesta!

Tako je u mnogom čemu. Čakavskog dativa ženske lične zamjenice »jom« (mjesto »joj«) nema u Muratovoj pjesmi ni jednog, dok se u Palunkovoj nalaze tri. Acc. plurala »hi« (»vidje hi majka Pavlova«) sačuvan je i u novijoj verziji kao i starijoj. Napokon je melodija prastarog metruma osmeračkog u prvoj

verziji gotovo nepomućena (—UU—U—UU), dok je u novijoj koješta pokvareno. Ima jedan šesterac, četiri sedmerca, a isto toliko i deveteraca. Ni red riječi nije onako prirodan kao u prvoj verziji. Isto se razabira i u pjesmi (II., br. 11.), kako je Pavlova ljuba okumila cara.

Ljepota pojedinih pjesama ovoga sabirača izbit će reljefno pred našim očima ako ih uporedimo s najboljim pjesmama Vuka Karadžića. Komparaciji se upravo nameću nekolike pjesme koje obrađuju iste motive. Tako u pjesmi »Nevjesta Miloša čobanina« (br. 9.) nalazim isti motiv, koji u Vukovoj »Diobi Jakšića«, a u pjesmi »Jakšić Stjepan oslobađa sestru od Arapina« (br. 15.) Vukovu »Jakšićevi dvori poharani«. Tako se i u »Vojevanju u Papuč-planini« (br. 5.) nalazi historijska uspomena na Đurđevu Jerinu i obrada istoga motiva.

Vukova pjesma o poharanim dvorima iznosi 169 stihova, a Muratova 351, pa je ne samo dužinom nego i plastičnošću i unutrašnjom punoćom jača od Vukove. Već sâm početak Vukove pjesme pokazuje neki nedostatak prema Muratovoj. Tamo dolazi Jakšićima »sitna knjiga« koja im javlja da su im dvori poharani, stara majka konjima pregažena, sestra odvedena, a blago odneseno. Kod Murata je sve to dramatičnije prikazano, jer vidimo crnog Arapina upravo na djelu. On je sakupio vojsku i došao u ravno Zagorje, koje porobi kao i dvore Jakšićeve. On im potoči vino i rakiju, odvede ovce i volove, pokupi pšenicu, ocu oguli sijedu bradu, majku baci pod konja, ognjem opali dvore, a sestru Jelicu odvede sa sobom. Kad je Arapin došao u goru, tu je s robljem počnuo i počeo ispijati vino, kojim ga je služila Jakšićeva sestra. Kad su se Turci izopili i pozaspali, stade se Jelica obazirati ne bi li koga vidjela u gori. I ugleda mladog čobanina, kojega stade dozivati svilenom maramom. On dotrči, a ona ga zapita da li bi odnio listak knjige male u Budim njenoj braći Mitru i Stjepanu. Čobanin bi rado otišao, ali veli da ih ne poznaje. Sad mu ona stade opisivati braću. Stjepanu je čelo »kordom nasjećeno«, a Mitra će još lakše poznati:

Kratko momče, ma je ogunasto,
crna brka, lišca rumenoga,
žut mu perčin b'jeli vrat pokrio.

Kad mu ih je ovako krasno ocrtala, onda otpara rukav od košulje, iz obraza utoči krvi i *na rukavu* nakiti braći knjigu,

javljaajući im porodičnu nesreću i stavljajući im na dušu da nju spase. Jelica bi čobaninu dala »para« i »dinara« na put, ali jedna nema ništa, pa neka se probije do Budima kako zna, a tamo će ga već njena braća darovati. Čobanin za to i ne haje, nego poleti u Budim. Kad je došao pred Stjepana, lijepo mu se pokloni — zagleda se u nj, valjda da nađe onu biljegu na čelu. Stjepan ga pita što se toliko zagledao, a čobanin ga zamoli da mu rekne gdje su braća Jakšići, jer nosi za njih knjigu od sestre Jelice. Onda mu se Stjepan kaže i primi knjigu koju čobanin izvadi iz njedara, a Stjepan ga nadari s tri cekina:

Na to tebi, mladi čobanine,
pa ti kúpi na noge opanke,
i napi se u Budimu vina!

Čitajući knjigu, stade Stjepan mijenjati »kolur« (boju) i polijevati je groznim suzama. To vidio budimski kralj, pa ga zapitao odakle mu dolazi ta žalostiva knjiga? Stjepan od bola nije mogao ni riječi kazati, nego je kralju samo dodao knjigu (onaj rukav!), po kojoj kralj samo »očima pogleda«, a onda ga uze tješiti. On će braći sagraditi nove dvore ukraj svojih i silnim ih blagom obasuti. Što su im roditelji preminuli, ta nisu ni mogli do vijeka živjeti, a sestra se i tako nije rodila za braću, pa bi se prije ili kasnije udomila polazeći za drugoga. Ali Stjepan ne će duže da ostane u kraljevoj službi, nego zaište devet stotina za devet godina dvorbe, pa da braća odu u Zagorje »na opaljevine« očeve kule, koju će iznova sagraditi i sestru osvetiti. Kralj pokuša još jedared da ih zadrži uz sebe, ali mu to ne polazi za rukom.

I tako Mitar ode u Zagorje da gradi iznova dvore, a Stjepan od duba do duba i od grada do grada dok se nauči »srnski* i arapski« i ne nađe na nekoj rijeci djevojke bijeleći platno, od kojih zamoli vode radi »pošalić-groznice«, koja je »na njemu«. One ga upute na bolji izvor u dvoru Arapinovu, pa neka zakune »morovu« ljubovcu njenom braćom Jakšićima. Jelica je na »braći srca milostiva«, pa će mu dati piva i jediva da ga prođe groznica. Stjepan baci robinjama četiri cekina, pa ode sestri. Kad je Jelica čula da joj on spominje braću, oblije se suzama i uvede neznanog

* Na plemensko ime »srnski« (srpski) naišao sam do danas među hiljadama narodnih pjesama samo triput i to uvijek u ovom obliku. U Murata ima još u »Ženidbi cara Stjepa na« stih: »Kad se ženi srnski car Stjepane«.

deliju u dvor, časteći ga različnim jedivom. Tu Jelica upozna brata po nasječenom čelu i po »rani–prljotini«, što mu ju je sama zadala svijetleći mu »dumlijerom« još kao djetetu.

Kad Jelica brata ugledala,
b'jel'jem ga je rukam' zagrlila
i meden'jem ustim' celivala;
rukam' mu se vila oko grla
kako zmija oko suha drva.

Oni pakuje blago po dvoru. Stjepan baci dva Arapinova sina kuli niz prozore da »od vraga ne ostane traga«, a u pjanoj mehani posiječe Arapina i odu u Zagorje napunivši Arapinovima blagom nove dvore Mitrove.

Dakle, prekrasna *junačka* pjesma iz usta divne šipanske *žene* i seljakinje Kate Murat–Palunkove! Od početka do svršetka pjesme osjeća se čisto herojstvo sa svima podrobnostima junačke skaske. Sve je ispričano na tenani. Početak zahvaćen iz daljega, da prikaz bude što potpuniji i realniji. Svaki pojedini odlomak fabule iznesen je plastično, da ga možeš opipati rukom, a duh, koji se krili nad cijelom pjesmom, diže se i spušta poput ogromnog vala morskoga, dižući čitaoca sa sobom pod oblak i spuštajući ga u dubine, da mu ostavi u duši osjećaj moćnog lelujanja presilne hrvatske narodne poezije.

Kao što je s ovom Muratovom pjesmom u komparaciji s Karadžićevom, tako je i s drugima. Karadžićeva »Đurđeva Jerina« sa svojih 45 stihova nije ništa drugo nego *slabi uvod* u sjajnu i opsežnu pjesmu Muratovu od 720 stihova. Ono što Karadžićeva Jerina govori sa svojim unukom Grgurević–Maksom, pa proti njegovom savjetu daje svoju šćercu–miljenicu za Otmanović–cara, to kod Murata govori Jerina sa slugom Marijanom, koji — iza Jerinina udarca — proklinje njenu kćer Margu da je stambolski car poturči, a dva Jerinina sina oslijepi. To je kod Murata, jer i jest samo uvod u pjesmu, prikazano u 46 *prvih* stihova. A ono što Karadžićeva pjesma kazuje u *tri* naredna i posljednja stiha:

Kako reče, onako se steče,
dade ćerku za Otmanovića,
i s njom dade zemlju i gradove,

i što bi imalo zapravo sačinjavati *glavni sadržaj pjesme*, to Muratova kazivačica pripovijeda opsežno, prislanjajući uz pjesmu još

i porod i vojevanje Zmaj–Ognjenog Vuka, sina oslijepljeloga Grgura. Karadžićeva se pjesma dakle sastoji samo od uvoda i neepskog résuméa — u tri stiha — cijele junačke skaske, koja nam je inače poznata koliko iz historije, toliko iz drugih štampanih pjesama (Matićino izdanje I., str. 323. i 578.), a napose iz prekrasne Banovićeve »Sestra oslijepila Stjepana i Grgura Brankovića« (Hrvatsko kolo, knj. II., str. 276.) i Gundulićeva »Osmana« (pjev. VIII.). Cijeli sadržaj krasne Muratove pjesme ne mislimo ovdje podrobno pričati, jer će se i tako štampati u cijelosti. Papuč–planina, o kojoj se u pjesmi govori, jamačno će biti Papuk, gdje je Zmaj–Ognjeni Vuk, zet Sigmunda Frankopana, imao jedno od svojih dobara.

Ostale Muratove pjesme, kojima sabirač daje natpis »*Poskočnice*«, nisu poskočnice u slavonskom smislu te riječi, nego ona vrsta ženskih ljubavnih pjesama, koje se i danas pjevaju na području nekadašnje dubrovačke države prigodom tako nazvanog »radovanja«. Uoči Vidova, Ivanja i Petrovdana donosi omladina iz gore u selo drva i mladi bor, pa ga zasađi u zemlju, nakiti ga kozarom, vrpčama i različitim cvijećem. U suton stane tu oko bora udarati »lijera«, a narod počne dolaziti sa svih strana, pa kad ga se prilično sjati, mladići užegu oganj podalje od bora, te se preko njega preskače po redu do mile volje. Kad »glumac« udesi svoju lijeru s četiri žice, zametne se kolo ispred ognja i bora, a djevojke i mlađe žene stanu pod bor kao da ga čuvaju, i otpočinu — obraćene prema kolu i narodu — složno pjevati te poskočnice. Ovo »radovanje« može podugo potrajati, pa ako doteče drva za oganj, preskače se i vodi kolo uz pjevanje sve do zore. Onda mladići zapale bor kojemu su već prije nabili grane slamom. Bor plane i nestane. Oganj se ugasi, a svijet se radostan razide. Ovo veselje zove narod na otoku Šipanu »radovanjem« kao i oganj, koji gori, dok traje ova noćna veselica, pa se govori i »užeći radovanje«. Kad je bogata godina, vidi se radovanje gotovo u svakom selu, a najkrasnije je ono što gori na Žalima ukraj mora, gdje se prelijevaju i odrazuju ognjeni plamovi na površini morskoj.

Kako je ovo prastar običaj slavenski da se preskače oganj, tako su i pjesme, koje se pjevaju tom prilikom, većinom prekaljene velikom starinom. Sve 32 pjesme, što ih Murat zapisuje, spjevane su u osmercima. Na prvom je mjestu ona poznata pjesma o javoru

i jeli, kojoj se u stabru krije ljuti zmaj, a u granama udario sokol svoje gnijezdo, pa se prepire sa zmajem. Zmaj tjera sokola, pa ako ne ode s njegove jele, on će »puštit« modre plame; gnijezdo će mu opaliti, ptiće će mu oprliti. Ali se soko ne boji; ptići su mu poletarci, a u polju ima još dosta slame i u gori šušnjarike, pa će sviti novo gnijezdo.

Tako i ona druga pjesma, u kojoj jela zavidi boru ukraj vode, jer oko njega djevojke kolo vode; ljeti on uživa hlad, a zimi ga sunce grije dok njoj iz stabra voda teče, a u granama joj se biser rađa. Kunica joj vodu pije, a djevojčice biser беру. Iz ovog sjajnog raspoloženja (Stimmunga) rađa se onda sama sobom nježna lirika prastarih tonova. Dok djevojka biser bere, prolazi onuda mlad delija s hrtom i sokolom. On pusti hrta za kunicom, a sam potrči za djevojkom, ali hrtu pobjegne kuničica, a junaku djevojčica...

Ovi razgovori između drveća, cvijeća i životinja vrlo su značajni baš za balkanske narode, pa se od Grka u tom mi Hrvati, Srbi i Bugari razlikujemo uglavnom time što kod njih vode dijaloge još i bregovi, rijeke i gradovi dok se to kod nas ne javlja. Kod nas se uzimaju životinje kao pouzdanici i ulaci ljudski; kao savjetnici, ali i kao izdavači tajna. Poznata je u našim bojnim pjesmama uloga orlovâ i sokolova, a u ljubavnim sitnih bumbulâ. Kod nas žali zumbul za karamfilom kad ovaj ode u Doljane, pa se time alegorizira ljubav mladička. Kod nas se sokolu predaje uloga da on odluči tko je ljepši: udovica ili djevojka. I on se redovno odlučuje za djevojku. Peta Muratova poskočnica baš govori o tom kako su nevjeste mamile sokola na svoje svilene maramе. Ali se sokol sve više i više vio dok nije odletio u planinu. A kad su ga stale mamiti djevojke, on se uze sve niže i niže viti dok im nije pao »na skutašca«. A onda narodni pjevač, koji je predao sokolu da odluči u ovom slatkome pitanju, klikne od sreće:

Djevojčice, žive bile!
Vrlo vi ste svakom mile,
i sokolu, koj' se vije!

Uz ovaj stih Muratovih »poskočnica« prislanjaju se pjesme drugoga kova, ali i opet prastarog tipa. Tako npr. ona pod br. 12, koja se čuje po svim dalmatinskim otocima — tom majdanu alem–kamenja hrvatske narodne poezije — i koja govori o tom kako je sin ubio mater pretvorenu u zmaja. Pa i ona gdje zmaj otima lijepu Maru, a ona hoće da mu pobjegne, izgovarajući se

da odavna nije pohodila majke. Pa onda ona gdje su vještice izjele Ivana. Prva si bila, majko, ti! — Pa, kako je vila gradila grad ni na nebu ni na zemlji. I ona gdje junak sadi jelu, uz nju lozu, a uz lozu struk bosilja, pa ostavi djevojčicu da mu ih čuva dok se vrati s vojnice. Kad al glas mu stigne da je i jela i loza i bosilje usahlo, a djevojka umrla. On se povraća kući, al:

On ne može pristupiti
od širine vite jele,
od visine tanke loze,
od mirisa bosjokova,
od ljepote te djevojke,
mlade svoje vjerenice.

Da se uz ove pjesme najstarijega tipa prislanjaju na Šipanu oko »radovanja« i novije ženske pjesme, razumije se samo po sebi. Velika etnološka i historijska važnost ovog odlomka Muratove zbirke leži baš u tome da se glavna težina većine ovih pjesama nalazi na stranim *starih* pjesama, koje se u prvom redu pjevaju prigodom ovog narodnog običaja, uz koji se tečajem vjekova prislonile pjesme novijega značaja kao da bi htjele pokazati genetički razvoj i materinstvo karakterističnog postajanja.

*

Andro Murat poslao je »Matici hrvatskoj« svoju zbirku god. 1885. kao slušalac bogoštovlja u katoličkom sjemeništu zadar-skom. Njegove su se pjesme dakako vrlo svidjele odboru, pa mu je mnogo zaslužni tajnik Ivan Kostrenčić i pisao nutkajući ga na dalje sabiranje. Mladi je bogoslov bio i lijepim honorarom (100 for.), što ga je dobio za pjesme, preugodno iznenađen. Iz pisma, što ga je odaslao Kostrenčiću (9. ožujka 1886.), razabiram za kakve se sve stvari raspitivao društveni tajnik, da redaktor primi u ruke što različnija i temeljitija data. Čast mu!

Iz Muratova odgovora saznajemo ovo. Na Šipanu se dental »d« u prijedlozima »pred« i »sred« pred suglasnicima ne čuje, dakle: »sre(d) Senja«, »sre(d) čela«, ali: »sred objeda«. — Govori se: »na krilocu« i »pod grlocem«. — U stihovima s deset i više slogova samoglasni se ne elidiraju uvijek, nego se od dva sloga učini jedan, ali da se oba samoglasa čuju, npr. »Da ih ne ije od gore zvjerenje«, »dobro umiju«. — Tako isto apostrofira »ko'ijem« (kojim), jer je čuo da se pred dočekom »—jem« osjeća kao neka praznina.

U šipanjskim pjesmama mnogo me smetao, najviše kod Glavića, hiperbatonski red riječi, npr. »Pođe Ivo gore u zelene«, radi kojega se već pjesnik »Čosa« dr. Antun P. *Kazali*, koji je župnikovao prije Glavića u Luci na Šipanu, mnogo ljutio. A sada to nalazim u vrlo mnogo slučajeva i kod Murata. Očito je dakle da je to neki specijalitet šipanjski, koji se u onom kraju mnogo više upotrebljava nego i u kojem drugom.

Na Šipanu se govori »kuška« (kučka), »maška« i »dubrovaški« kao i po još nekim krajevima južne Dalmacije. Iza kratkog drugog akcenta (ò) postaje dužina narednoga sloga redovno akcentom: težák, prodám, gospâr, potêžem, ženê itd., ali se ipak govori: djêvôjka, djêtînjstvo, pòšâvši itd. Starijim akcentom (težák) govore danas na Šipanu samo još starci, a kod omladine je prevladao novi. Mjesto kratkog drugog akcenta među često dugi drugi (ó) bárjak, gospódin, sélo, jésam. — Ženski adjektiv vlastitih imena glasi: Ivóva, Peróva, Tomóva. Isto tako i Begóva, kad riječ dolazi od imena Bégo, a kad dolazi od »beg«, onda »begova«. — Mjesto »tijelo« vele »tijêlo«; ždrijêbe, mijêh, krijês, pa se u ovim slučajevima »i« gotovo i ne čuje kao u obrazovanih naših književnih Zagrepčana, dakle: t'jêlo, ždr'jêbe itd. Ali kad »riječ« (tj. stih koji se na Šipanu zove »riječ«) zahtijeva, onda se čuje i tijelo, cijelo itd. — Akcentom se i na Šipanu razlikuje jedno selo od drugoga, pa se Lučani rugaju Suđuranima, koji otežu riječi, nazivajući ih porugljivo »kéjavci«, a njihove žene »kèjure«.

Plural imenice »dijete« glasi »dijêti«, a »j« se na početku slogova »utro«, »učer«, »er« ne čuje. Acc. ženske lične zamjenice »ju« uopće nije poznat, pa se i u sklopu »čuo je je« zadržao »je«.

Život svoje majke, kazivačice Kate, opisuje Murat vrlo jasnim potezima. Ona je čistokrvna šipanjska seljakinja blaga i plemenita srca, nježna osjećanja, živa duha, vedre pameti, lasne i pametne riječi, a bogoljubne duše. Izgledna je mati i domaćica. Rođena je u Luci od skromnih i poštenih roditelja Marka Palunka i Mare Fortunić. Njezina rodna kuća, gdje je živjela s dvoje braće i petero sestara, postala je ustrajnim radom i požrtvovnim prijemom jednom od prvih šipanjskih kuća, tako da je Katin brat Vicko, današnji biskup, mogao i poći na više nauke i posvršavati ih. Mladoj Kati nisu roditelji dali da pohađa školu, jer u ono doba nije bio na Šipanu običaj učiti ženske čitanju i pisanju, dok je svaki muškarac nastojao da po mogućnosti izuči školu. Kâte dakle nije učila knjigu, pa zato nije ni mogla iz knjige učiti i — kvariti

pjesme, nego je sve, što ih znade, čula i zapamtila. Zato joj je u mladosti bila pamet bistra, laka i vjerna, da joj je dostajalo samo čuti pjesmu, pa ju je odmah zadržala u pameti. Imala je osobiti dar da osjeća ljepotu pjesme i oblika kao rijetko koja njena drugarica, pa su joj zato pjesme i jedrije, a i logičnije do kraja provedene.

Za pojedine arije, kojima se pjevaju na Šipanu narodne pjesme, dodao je Murat pet obrazaca u notama. Uz gusle se pjevaju pjesme kao i u drugim krajevima. Uz »lijere« onako kako ih Kuhač donosi u svojoj I. knjizi, svezak I., str. 7., napjev 9. — Poseban je napjev kojim muškarci pjevaju, vraćajući se s ribanja zadovoljni, ili kada беру masline. Onaj koji je na krmi zapjeva prvi, a drugi ponavljaju jedan za drugim isti stih istim tonom, kojim ga je zapjevao onaj od krme. Sjetimo se Hektorovića!

Šipan je otok narodnih pjevača koji su svi zaneseni za narodnu pjesmu. Tamo gotovo svaki čovjek pjeva i znade ovećih pjesama naizust, a bila bi prava sramota ne znati ih. Pjevaju pri svakom poslu u kući i izvan kuće, u veselom društvu, a u kolu samo o »radovanju«, gdje pjeva jedino ženskinje. U Šipanjana je duh kao i u njihovih susjeda Lopudana, kojih se pjesmama divio stari dubrovački vlastelin i pjesnik Gjono Resti:

Non adeo faciles vinci fortasse puellas,
artifices talae stamina Maeoniae
nocturna torquere manu, torquere diurna,
et somnum argutis fallere carminibus. (Eleg. 1.)

O PJESMAMA MURATOVE ZBIRKE

Clare McGregor

Tiskane zbirke Matice hrvatske (*Hrvatske narodne pjesme I–X*) velikim dijelom potječu s čitavog područja Dalmacije pa kao građa iz dalmatinske cjeline predstavljaju važan materijal za usporedbu s Muratovom šipanskom zbirkom. Pjesme okupljene u Matičinim knjigama nastajale su u svim hrvatskim krajevima, pa i u Bosni i Hercegovini (koja je u vrijeme skupljanja pjesama bila također u sklopu Austro–Ugarske Monarhije), tako da je ta zbirka dobar temelj i za širu usporedbu.

S obzirom na opseg *Hrvatskih narodnih pjesama* (u daljnjem tekstu Matičina zbornika), u deset knjiga se nalazi relativno malen broj varijanata Muratovih pjesama. Međutim, ne treba zaboraviti da tiskane knjige predstavljaju samo dio ogromne količine materijala iz Matičinih rukopisnih zbirki u kojima bi se našao daleko veći broj varijanata Muratovih pjesama. No i taj mali broj primjera dijelom potvrđuje spomenutu osobitost šipanskih pjesama jer uz nekoliko Muratovih pjesama uvrštenih u Matičin zbornik nema navedenih varijanata. To je slučaj, na primjer, sa sljedećim Muratovim pjesmama: broj 43 tiskan u *Hrvatskim narodnim pjesmama I*, br. 68; broj 61 tiskan u sv. I, br. 73; broj 31 tiskan u sv. V, br. 47; broj 22 tiskan u sv. V, br. 66; broj 3 tiskan u sv. V, br. 151; i tako dalje. U napomeni uz Muratovu pjesmu broj 28 u *Hrvatskim narodnim pjesmama VI*, br. 67, urednik Andrić piše da »pjesama ovoga kola začudo nema ni jedan Matičin zbornik osim Muratova«.

Druge pjesme sa Šipana iz zbirki Glavića, Markovića i Palunka dobro su zastupljene u Matičinu zborniku. Na primjer Glavićeva pjesma *Marko Kraljević i Nikolica, ban od Rumelije* (sv. II, br. 64), koja je varijanta Muratove pjesme broj 11, tiskana je u *Hrvatskim narodnim pjesmama V*, br. 61; Palunkova pjesma *Mač Pavlov* (br. 176) varijanta je Muratove pjesme broj 92 i tiskana u *Hrvatskim narodnim pjesmama V*, br. 74; Palunkova pjesma *Bosilje na prodaju* (br. 189) varijanta je Muratove pjesme broj 76 i tiskana u *Hrvatskim narodnim pjesmama VI*, br. 87; Markovi-

ćeva pjesma *Krađa i prekrađa konja od megdana* (br. 21) varijanta je Muratove pjesme broj 34 i tiskana u *Hrvatskim narodnim pjesmama IX*, br. 11. Očito je da su od dalmatinskih pjesama u Matičinu zborniku upravo šipanske dobro zastupljene.

Drugi je razlog malog broja varijanata uz Muratove pjesme u Matičinu zborniku u samom rasporedu zbirci, tj. u vrsti zastupljenih pjesama. Druga knjiga zbornika, na primjer, sadrži samo pjesme o Kraljeviću Marku. Pjesme o tom junaku slabo su zastupljene u Muratovoj zbirci iako veliki broj pjesama u drugoj Matičinoj knjizi potječe upravo iz Dalmacije. Jedna od tri epske pjesme o Kraljeviću Marku iz Muratove zbirke, junačka pjesma *Kraljević Marko izbavio svoga pobru od Sibinja Janka* (broj 18), tiskana je u Matičinoj drugoj knjizi (broj 52). Tri navedene varijante, od kojih dvije potječu iz Dalmacije a jedna iz Zavalja, u sadržajnim pojedinostima dosta odstupaju od Muratove varijante. Druga Muratova pjesma o ženidbi Kraljevića Marka navedena je u Matičinoj drugoj knjizi kao varijanta uz pjesme broj 19, 20 i 21 iako one ni po čemu ne odgovaraju Muratovoj varijanti. Treća Muratova pjesma, *Kraljević Marko izbavlja svoju sestru* (broj 16), navedena je kao varijanta uz dvije pjesme s istom temom u Matičinoj drugoj knjizi (broj 34 i 35).

Navedene pjesme o Kraljeviću Marku iz Matičina zbornika otkrivaju da srodnost varijanata nije velika, a to nas upozorava na probleme nazivlja i različitih shvaćanja teorijskih pojmova koji se upotrebljavaju u znanosti o usmenoj književnosti. Kao što među stručnjacima ne postoji jedinstveno mišljenje o razvrstavanju narodnih pjesama, tako ne postoji ni jedinstveno stajalište o tome što je varijanta, inačica narodne pjesme. Na potpunu suglasnost u teorijskim pitanjima ne nailazimo ni u pisanoj književnosti, a kamoli u usmenoj koja već samom svojom prirodom ne podliježe čvrstim teorijskim određenjima. Kao što pokazuje i pokušaj razvrstavanja pjesama unutar Muratove zbirke, na području usmene književnosti često ne možemo primijeniti samo jedno teorijsko stajalište.

Od početaka proučavanja usmene književnosti svaka izvedba narodne pjesme uglavnom je prihvaćana kao izvorna i jedinstvena — to je postavka koju je u naše vrijeme detaljno razradio Albert Lord (1960.). Prema toj teoriji dvije narodne pjesme nisu nikada potpuno iste. Čak ni one pjesme koje su tematski i sadržajno povezane ne moraju biti potpune inačice. Pjesme su sačinjene od

tematskih blokova (»teme«) koji ne moraju biti potpuno jednaki u svim inačicama. Upravo suprotno, varijante iste pjesme mogu se podudarati samo u jednom ili u nekoliko tematskih blokova. Pitanje je stupnja podudarnosti koji je nužan da bi pojedine pjesme bile priznate kao inačice. Kriterij može biti promjenjiv, ali varijante bi se u svakom slučaju trebale podudarati barem na razini svoje osnovne tematsko-sadržajne jezgre koja onda može biti drugačije obrađena u svakoj pojedinoj od njih.

Urednici Matičina zbornika hrvatskih narodnih pjesama u nekim su slučajevima potpuno promašili smisao inačice. To se vidi u slučaju triju spomenutih pjesama o ženidbi Kraljevića Marka tiskanih u drugoj knjizi Matičina zbornika (broj 19, 20, 21). Urednik povezuje te tri sadržajno vrlo različite pjesme i navodi njihove brojne zajedničke inačice od kojih neke sadržajno potpuno odstupaju. Muratova pjesma o ženidbi Kraljevića Marka (br. 51) koja je navedena kao varijanta uz te pjesme vrlo se od njih razlikuje.

Prva Matičina pjesma (br. 19) ima vilinsku temu — Marko hvata vilu poslavši sokola da joj ugrabi krila i »uzglavlje«. Ženi se njome obećavajući da nikome neće reći da je ona vila. Vila mu rodi sina. Marku se istodobno udaje sestra i on slavi dvostruko slavlje. Pri tom ne izdrži a da se ne pohvali svatovima da mu je žena vila. Ona to čuje i odluči ga prevariti — traži krila i »uzglavlje« da bi mogla plesati u kolu, a potom pobjegne. Pjesma ipak završava sretno — Marko uspijeva uhvatiti vilu i oni se pomire. Vila igra ulogu i u drugoj, sadržajno posve različitoj pjesmi (broj 20): Marko prosi kćerku mletačkoga bana, pa po nju šalje Janka Sibirjanina, kojeg upozorava da svatovi ne smiju ni pjevati ni veseliti se zbog opasne »vile baždarkinje«. Svatovi ipak pjevaju pa ih vila oslijepi a nevjestu odvede. Marko uspije spasiti nevjestu i zarobiti vilu, pa je prisili da svatovima vrati vid. Pjesma broj 21 opet je drugačija. U njoj djevojka napasa ovce na Markovoj livadi. On je odvodi sa sobom i oženi se njome. Muratova se pjesma tematski i sadržajno razlikuje od svih triju spomenutih pjesama. Obrađuje se motiv o preprošenoj djevojci koji se često nalazi u pjesmama o ženidbi, premda drugačije obrađen. Jedina zajednička crta svih tih pjesama jest početna tema ženidbe Kraljevića Marka koja se u svakoj pjesmi različito obrađuje. Na isti se način spominje Muratova pjesma o ženidbi Zmaja Ognjenog Vuka kao varijanta pjesme *Ženidba ognjevitoga Vuka* u prvoj

knjizi Matičina zbornika (broj 80) iako ta pjesma sadržajno nije bliska Muratovoj (izdvojimo li samu ženidbu Zmaj Ognjenog Vuka).

S druge strane, Matica hrvatska ne navodi u svojoj zbirci sve varijante, pa je tako iz Muratove zbirke uvrstila samo neke. To je slučaj, na primjer, s pjesmama broj 54 i 61 u drugoj knjizi Matičina zbornika. Prva pjesma tematski i sadržajno potpuno odgovara Muratovoj pjesmi *Imbrova maćeha* (broj 20), samo su imena promijenjena — Ale se spominje kao Marko, a Imbro kao Ale. Matičina pjesma broj 61 u svemu osim u završnom tematskom bloku odgovara Muratovoj pjesmi *Sibinjanin Janko i Slijepac Marijan* (broj 11), ali nije spomenuta kao njena varijanta. Likovi su drugačiji, a pjesme se razlikuju tek na samom kraju kada zarobljenik bježi iz tamnice. U Matičinoj pjesmi Markova žena je vjerna suprugu pa je on spašava ubijajući zlobnoga bana, njegovu ženu i djecu. Završetak Muratove varijante ističe tragičnost pjesme — Janko bježi iz tamnice, ali doživljava još jedan udar otkrivši ženinu nevjeru. Ubija kralja, a potom i nevjernu ženu kažnjava smrću.

Kriterij koji se primjenjuje za identificiranje inačica ne treba biti previše krut. Jedini čvrsti kriterij trebala bi biti podudarnost ključnih tematskih blokova ili onih koji nose bitne elemente radnje. I takav kriterij nije uvijek pouzdan pa nisu rijetki problematični slučajevi. Teme o otmici konja, o djevojci koju salijeće više prosaca i druge često se pojavljuju u zbirkama s raznih područja, ali odgovarajuće Muratove pjesme s tim temama često su sasvim drugačije obrađene. Stoga ih samo djelomično možemo smatrati inačicama ili pak posebnim pjesmama.

Treća i četvrta knjiga Matičina zbornika sadrže isključivo muslimanske epske pjesme koje čine poseban tip, pa među njima nema nijedne inačice uz Muratove pjesme. Muslimanskih junaka u pjesmama Muratove zbirke ima dosta, no te se pjesme oblikom razlikuju od posebne podvrste muslimanske epike zastupljene u tim knjigama, od tipa krajiške epske pjesme koju je Alois Schmaus obradio u već spomenutoj studiji (1953.).

U osmoj i devetoj knjizi Matičina zbornika također nema mnogo varijanata uz Muratove pjesme. U njoj su zastupljene hajdučke, krajiške i uskočke pjesme. I kod Murata su junaci tih pjesama popularni, ali nema mnogo »tradicionalnih« junačkih hajdučkih, krajiških ili uskočkih sadržaja. Urednik Matičine osme

knjige Andrić i sam upozorava na to da uz mnoge odabrane pjesme nema inačica jer je nastojao pronaći pjesme »koje donose neki nov motiv ili opisuju događaje, koji nam nisu ni iz historije ni iz dosadašnjih izdanja narodnih pjesama poznati, pa su neke doista i unikat među svim poznatim pjesmama«.

Zanimljiva je Matičina pjesma *Mijat robi dvore Hasanbega* (*Hrvatske narodne pjesme* VIII, br. 26) koja je varijanta Muratove pjesme o Mihatu (broj 6). Za nju Andrić tvrdi da je najstarija verzija te pjesme. Pjesma potječe iz srednjedalmatinskog zbornika Ante Alačevića rođenog 1781. godine. Usporedbom Muratove varijante s drugim šipanskim tekstovima ustanovili smo osnovni sadržaj te pjesme. U osnovi je i sadržaj Matičine pjesme isti, ali u detaljima najviše odgovara spomenutoj Markovićеvoj varijanti (broj 32) predstavljajući stariji uzorak te pjesme na dalmatinskom području prema kojemu su se vjerojatno razvile kasnije inačice. Osim pojedinih sadržajnih razlika najuočljivije su dijalektalne razlike. Matičina je inačica spjevana ikavskim narječjem nasuprot prevladavajućem ijekavskom govoru šipanskih varijanata.

Jedna Muratova pjesma o uskočkom junaku Ivu Senjaninu (broj 23) ima varijantu u Matičinoj devetoj knjizi *Na megdanu dobio djevojku* (broj 8). I ta pjesma potječe iz Dalmacije, ali iz Metkovića, pa se u njoj osjećaju utjecaji iz drugačijih bosanskih krajeva. Uz to je obrađena u epsko–lirskoj formi pa se i time može objasniti odstupanje od Muratove šipanske varijante. Bitni motiv dvoboja ostaje nepromijenjen, no njegov je povod drugačiji, skraćen je. Matičina varijanta se sastoji većim dijelom iz pisanoga dijaloga između Iva i Alila. Alil Bišćević traži od Iva Senjanina njegovu slavnu košulju u kojoj ne može poginuti da bi u njoj otišao u carsku vojsku. Ivo na to predlaže zamjenu svoje košulje za Alilovu ženu. Alil se s time ne slaže, pa izazove Iva na dvoboj. Iako je Ivo tražio Alilovu ženu, Turčin vodi sestru sa sobom kao i Ivo, što je možda posljedica kazivačeve nedosljednosti. U Muratovoj varijanti Turčin na dvoboj doista vodi ženu, a ne sestru. Sam opis dvoboja dosta je skraćen i nije u cjelini spjevan u duhu epske pjesme. Djevojke se, umjesto da se mrze, grle i sjedaju »na travu zelenu, pa gledaju što junaci rade«. I Turčin nosi oklop ispod odijela kao i u drugim inačicama ove pjesme, osim kod Murata. Ivo ga ipak pobjeđuje i odvodi njegovu sestru. Nema epskog ubijanja Turkinje kojim završava Muratova varijanta.

Znatan dio Matičina zbornika predstavljaju epsko–lirske pjesme. Među njima je i veći broj varijanata Muratovih epsko–lirskih

pjesama. To je još jedan dokaz relativne ustaljenosti tih kraćih epsko-lirskih oblika. Te inačice velikim dijelom potječu iz Dalmacije, no dvije lirske pjesme iz Matičina zbornika, jedna iz Kreševa u Bosni i druga iz Sarajeva, ukazuju na rasprostranjenost tih motiva u narodnom pjesništvu. Motivi su isti i u Muratovim varijantama, ali su u tim šipanskim pjesmama ipak drugačije obrađeni. Kontrast u oblikovanju veći je između Matičine pjesme *Star i mlad delija* (*Hrvatske narodne pjesme* VI, br. 112) i Muratove pjesme *Daždić pada usred ljeta* (broj 93) koja je zapisana dvadesetak godina kasnije. Na prvi je pogled uočljivo da se stihovi dviju pjesama razlikuju, u Matičinoj je pjesmi trinaesterac prema osmercu Muratove varijante. Uz to, i pjesnički je izraz drugačiji. Osnovni motiv pjesama ovoga tipa kreće se oko lijepe djevojke koja čuva izvor ili bere cvijeće ili i jedno i drugo. Njoj se najprije udvara starac, a potom mladić. Muratova pjesma odstupa ponešto od većine inačica, osobito u prvom dijelu koji se sastoji od prizora u Marinu vrtu u kojem ona bere cvijeće i razgovara s kiticom cvijeća:

»L'jepa ti si, kito moja!
Da ja znadem, lijepa Mare,
da će tebe star nositi,
likom bi te ovijala,
crnom zemljom posipala;
a da znadem, kito moja,
da će tebe mlad nositi,
zlatom bi te ovijala,
a biserom posipala.«

Matičina varijanta počinje kraj vode. Prema osnovnom sadržaju Mara, naravno, odbija starca. U Matičinoj varijanti obraća mu se ustaljenim stihovima:

»Ne pije se izvor-voda bistra, studena;
ne bere se struk bosilja zimi zelena;
ne ljubi se Dilber-Mara, b'jela, rumena«

Kod Murata je njezin odgovor prožet realizmom i živahniji:

»Ne može ti kita biti,
ni ja Mare vjerenica.
ni 'e za tebe đevojčica
ta junaška zabavica,
nego stara babetina.«

Matičina pjesma *Ozdravila mila majka moja* (Hrvatske narodne pjesme VII, br. 350) varijanta je dviju sličnih Muratovih pjesama: *Ja usadim vitu jelu* (broj 88) i *Ja usadim narančicu* (broj 89). Motiv je u svim trima isti, ali je Matičina pjesma ipak bliža Muratovoj broj 88. Matičina je varijanta dulja — 41 stih prema Muratovih 25. Razlog je tomu razvijeniji narativni element. Odlazak junaka na put (kod Murata »put Levanta« što može upućivati na pomorsko zanimanje) sastavni je dio Matičine pjesme: posadivši višnju (jelu kod Murata) junak odlazi u carsku vojsku. Kad mu stignu glasi da je višnja uvenula, traži od kapetana dozvolu da se vrati kući:

»Odmah odem svomu kapetanu,
poklanjam se, u ruku ga ljubim«;

Uvjerivši se da mu voda teče, da mu je višnja rodila i da mu je draga zdrava, vrati se u vojsku. Muratova je varijanta kraća a bitno je samo to da se vijesti pokažu lažnima:

»Ja se vratim dvoru doma
da je vidim je l' istina.
Kad ja dvoru doma dođem,
ja pošetam k vitoj jeli;
to ne mogu pristupiti
od širine vite jele,
od visine tanke loze,
od mrliša bosjokova,
od ljepote te đevojke,
mlade moje vjerenice.«

Kao što se vidi, u dvjema se pjesmama razlikuje i atmosfera odražavajući različitost sredina u kojima su pjesme nastale. Izrazito dalmatinski ugođaj u gore citiranim stihovima suprotstavljen je vodi »u avliji«, višnji »na jali« i dragoj koja »pjeva u mahali« Matičine bosanske varijante.

* * *

Regionalne se razlike mogu najbolje ilustrirati usporedimo li šipanske (ili u širem smislu južnodalmatinske) pjesme s pjesmama s područja epske dominante, osobito sa starim srpskim epskim pjesmama, hercegovačkim hajdučkim pjesmama, crnogorskom ratnom epikom i sl. zastupljenima u reprezentativnim zbirkama Vuka Karadžića. Ta se dva standardna tiskana zbornika, tj.

zbornik Matice hrvatske i zbornik Vuka Karadžića, donekle među sobom nadopunjavaju. Uzmemo li ih kao cjeline, svaki osvjetljava Muratovu zbirku s druge strane. Matičin zbornik s obiljem dalmatinskih pjesama predstavlja bližu vezu s Muratovom zbirkom, dok je zbornik Vuka Karadžića više u funkciji njenog kontrasta. Ovdje ćemo upozoriti samo na pojedine pjesme iz Muratove zbirke koje imaju inačice u Vukovim zbirkama i istaknuti ono što ih dijeli odnosno povezuje.

Već je Petar Bakotić posvetio posebnu pažnju usporedbi Muratove pjesme *Ženidba Maksima Crnojevića* (broj 43) s pjesmom broj 88 istoga naslova iz druge knjige Vukova zbornika. U svom članku o Muratovu kazivaču Pavlu Muratu, Bakotić se bavi usporedbom tih varijanata i osobito detaljnom analizom Muratove pjesme (1969.). Sadržaji tih dviju pjesama u bitnim se pojedinostima podudaraju sve do krvavog obračuna svatova. Potom nastupaju znatne razlike u obradi teme. Do kraja bitke, završavajući stihovima

Jedva se je megdan razmetnuo;
još se ne bi megdan razmetnuo,
al' ga više ko d'jeliti nema,

Muratova pjesma ima svega 245 stihova, dok odgovarajući dio u Vukovoj varijanti doseže 1084 stiha, što ukazuje na mjeru epskog proširivanja u Vuka. Kratkoća prvoga dijela Muratove varijante nije samo rezultat težnje prema sažetosti u šipanskim pjesmama, nego i, kao što Bakotić kaže, rezultat kazivačeve želje da »žuri samo da bi iznio kako je došlo do situacije koja je izazvala nesreću zaljubljenih« odnosno da prijede na drugi epsko-lirski dio pjesme u kojemu je očito više »u svome ambijentu«. Tako je, na primjer, lik mletačkoga dužda (starca Jezdimira u Vukovoj varijanti) manje razvijen, pa su neki detalji, kao početak borbe, ili sasvim preskočeni ili svedeni samo na nekoliko stihova. Bakotić je sklon pripisati odstupanje prvoga dijela Muratove pjesme od Vukove slabom poznavanju i preinačivanju Vukova teksta. On uz to naglašava postojanje drugih pjesama koje su također mogle poslužiti kao poticaj Muratovoj varijanti. I pjesma iz Milasove zbirke (MH 105; IEF rkp 148, br. 26) iz dubrovačke okolice varijanta je Muratovoj pjesmi i ne drži se Vukove inačice, nego uvelike od nje odstupa, a odstupa i od Muratove varijante, ali u drugom dijelu, koji je vrlo slab. Stoga ne treba podcijeniti udio

lokalne pjesničke tradicije u stvaranju varijanata i pridavati suviše važnosti kazivačevu »poznavanju« Vukova teksta.

Drugi je dio Muratove pjesme manje–više samostalan, intoniran epsko–lirski i ukazuje na osobine šipanskoga odnosno južnodalmatinskoga pjesništva. Vukova junačka epska pjesma služi kao narativni uvod Muratovoj varijanti. U njoj se lik Mlećanke (Latinkinje u Vuka) postupno razvija i njezina uloga postaje jednom od najvažnijih u pjesmi. U »klasičnim« epskim pjesmama žena kao individualno biće rijetko dolazi do izražaja. U šipanskim pjesmama pak (čak i u ovoj koju je kazivao muškarac), žena je vrlo često predstavljena kao osjećajno biće. Ova pjesma Pavla Murata odličan je primjer primjene realističnih detalja u šipanskim pjesmama, i to onih koji opisuju ne samo fizičko nego i psihičko stanje likova. Bakotić kaže: »slike bojišta, smrti, djelovanja stihije, uopće su snažne u šipanskoj narodnoj pjesmi«. Tome je tako zato što nisu naglašeni samo agonalni epski motivi nego i psihičko stanje izazvano takvim situacijama. U Vuka Ivo Crnojević traži poslije bitke sina Maksima među krvavim leševima junaka:

Ivan gleda i gore i dolje,
al' ne znade ništa kud je gore:
polomljeni konji i junaci,
no po polju krče ranjenici.
Ja kad vide Crnojević Ivo,
on prevrće te leševe mrtve
i krvave ogleduje glave,
sve tražаше dijete Maksima...

Iz ovih krutih epskih stihova izbija potisnuto, suspregnuto čuvstvo, dok u Muratovoj varijanti to izgleda ovako:

Kad vidio Crnojević Ivo
da su njemu svati izginuli,
kad je čuo, jedna njemu majka:
kako kunu ranjeni junaci,
kako graču kroz maglu gavrani
a orlovi graju sa junaka,
sa junaka i ispod oblaka,
od jada mu s' gledati ne dalo,
od žalosti slušati ne mog'o.
Pa on svoga i ne ište sina,
svoga sina, mladoga Maksima.

Upravo se usred tog prizora užasa i krvi u Muratovoj varijanti prelazi na drugi, lirski dio pjesme u kojemu dominiraju osjećaji. U Vukovoj pjesmi kraj bitke označava i približavanje kraja pjesme: ubivši »mladoženju« Miloša, Maksim pobjegne kući s nevjestom. Zove svoga tasta da pustoši Crnu Goru i da odvede neljubljenu kćerku, dok sam bježi u Carigrad da bi se pripremio za osvetu i novo prolijevanje krvi. U Murata, međutim, krvavo bojište predstavlja pozadinu koja je u suprotnosti s razvijanjem ljubavi između Maksima i njegove nesuđene nevjeste ističući tragičnost njihove neostvarive veze. Maksim postaje aktivna osoba, ostavljen sam s nevjestom, a njegovo odricanje od ljubavi očituje vrlo ljudsku kazivačevu interpretaciju. Svjestan da bi djevojci život bio nesnosan uz kukavne majke i žene ubijenih junaka, on je, doduše uz teške muke, vraća njezinu ocu u Mletke. Sam pak odlazi u Carigrad da ne bi bio uzrok daljnjih nemira — ta Maksimova odluka sasvim je drugačije motivirana nego u Vukovoj pjesmi.

Sljedeća je Vukova varijanta inačica poznate Vukove pjesme koja je također privukla pažnju stručnjaka, posebno Bakotića (1966.–1967.) i Andrića (1909.), pjesma *Jakšić Stjepan oslobodio od Arapina svoju sestru* (broj 15). Kako i sam Andrić konstatira u članku o Andru Muratu, Muratova varijanta sadrži 351 stih nadmašujući duljinom Vukovu pjesmu *Jakšićevi dvori poharani* (Vuk II, br. 96) koja ima samo 169 stihova. Andrić primjećuje (1909., 113) kako ljepota pojedinih Muratovih pjesama izbija »reljefno pred našim očima ako ih usporedimo s najboljim pjesmama Vuka Karadžića«. U usporedbi s Vukovom pjesmom, za tu se Muratovu varijantu svakako može reći da se ističe svojom plastičnošću i skladnom kompozicijom te da obiluje realističnim detaljima kojih u Vuka nema.

Početak Vukove pjesme slabiji je od Muratova početka. U Vukovoj pjesmi Jakšićima, koji prema ustaljenoj epskoj početnoj formuli piju vino, stižu vijesti o pustošenjima na njihovu dvoru. Identitet zločinaca je nepoznat i da bi ga saznali, braća se moraju vratiti dvoru i potražiti majku koja se jedva uspjela spasiti. Zna se samo da su tamo bili »vrani konji, a crni junaci«. U Murata, međutim, sam je čin pustošenja dramatično prikazan kao Arapovo djelo. Već od samog prizora pustošenja na Jakšićevu dvoru Muratova pjesma poprima novelistička obilježja: zarobljena sestra uspije obavijestiti svoju braću uz pomoć mladog čobanina koji im nosi pismo. Reakciju braće i njihovo raspoloženje pojačao

je stav budimskoga kralja koji ih nastoji utješiti obećavajući im blaga i podcjenjujući gubitak njihove sestre. U Vuka braća uzalud traže sestru tri godine prije nego što se odluče rastati, dok u Muratovoj varijanti podjela dužnosti slijedi odmah: Mitar odlazi u Zagorje da nanovo sagrađi dvor, a Stjepan u potragu za sestrom. Traženje sestre realistično je prikazano: da bi se bolje snašao, Stjepan mora naučiti srpski i arapski, pa ide od grada do grada »kako soko od duba do duba«. U Murata upotreba realističnih detalja zamjenjuje uopćene epske formule i situacije Vukove pjesme. Susret brata i sestre, primjerice, prikazan je u Vukovoj pjesmi ovim prilično suhoparnim stihovima:

Umah ga je sestra poznavala,
pa izide k njemu na kapiju,
ruke šire, u lice se ljube,
žalosno ga za vilaet pita.

Susret u Muratovoj varijanti izrečen je mnogo izražajnije:

Kad Jelica brata ugledala,
b'jel'jem ga je rukam' zagrlila
i meden'jem ustim' celivala;
rukam' mu se vila oko grla
kako zmija oko suha drva.

Zaključci koji proizlaze iz usporedbe Vukove pjesme o Jakšićevim poharanim dvorima s Muratovom varijantom iste pjesme mogu se primijeniti i na Muratovu pjesmu *Odgoj i vojevanje u Papuč-planini Zmaj Ognjenog Vuka, sina slijepog Grgura* (broj 5) koja je u biti razrađena Vukova pjesma *Đurđeva Jerina* (Vuk II, br. 79). Prema Andrićevim riječima ta Vukova pjesma sa svojih 45 stihova »nije ništa drugo nego slabi uvod u sjajnu i opsežnu pjesmu Muratovu od 720 stihova« (1909. 114). Razgovor Jerine s unukom u Vukovoj varijanti i njezina odluka da svoju kćerku i protiv unukina savjeta uda za turskoga cara prikazan je u Murata u prvih 46 stihova. A ono što se zbiva u tri posljednja stiha u Vuka, čini u Murata, kao što Andrić kaže, »glavni sadržaj pjesme« i opširno je obrađeno s prizorima poroda i vojevanja Zmaja Ognjenoga Vuka, sina oslijepljenoga Grgura:

Kako reče, onako se steče:
dade kćerku za Otmanovića,
i s njom dade zemlju i gradove, (...).

Nakon kćerine udaje u Muratovoj pjesmi gospođa Jerina šalje dva sina, Grgura i Nika, u pohode sestri. Ovaj je detalj stvarni narodni običaj koji je potaknuo razvoj velikoga broja epsko-lirskih pjesama i predstavlja polaznu točku za pjesme tipa *Braća i sestra*. U Muratovoj pjesmi motiv oslijepljivanja braće više podsjeća na pjesmu o nevjernoj sestri kao u Vukovoj pjesmi *Opet Ljutica Bogdan i sestra mu* (Vuk I, br. 723 i 724). U toj pjesmi brat odlazi u pohode udatoj sestri. Ona ga u muževoj odsutnosti naizgled lijepo dočeka, ali ga prijevarom zarobi i preda svome mužu da ga kazni, obično smrću. U Muratovoj pak pjesmi car protiv svoje volje sudjeluje u ženinu stravičnom planu da svoju braću oslijepi.

Jedan drugi motiv, koji susrećemo i u pjesmama s drugačijom tematikom, u Muratovoj je pjesmi obrađen izrazito realistički: prizor sa slijepim Grgurom i njegovom ženom Marom svojom se lirskom osjećajnošću ističe u toj pjesmi i može se usporediti s lirskim scenama drugoga dijela pjesme o ženidbi Maksima Crnojevića, kazivača Pavla Murata. Saznavši za Jerinine zle namjere prema njezinu novorođenom sinu, Mare dotrči svome slijepom mužu neutješno plačući kraj njega. Osjetivši njezine suze, on je pita zbog čega je žalosna ne sluteći pravoga razloga njezinoj tuzi:

Kad je Mare b'jeli na dvor došla,
 Grguru je stala nakon glave;
 cmili Mare i suze prol'jeva,
 suza joj se jedna otrgnula,
 Grguru je na lišce padnula,
 poprli ga kako iskra ognja,
 al' je Grgur Mari govorio:
 »L'jepa Mare, draga ljubi moja!
 Što me vrelom ti vodom pol'jevaš?
 Ali sam ti jadan omrznuo
 đe ne vidim b'jelo lišce tvoje?
 Ti si znala, Mare ljubi moja,
 kad si bila u gospođe majke
 da me care proklet osl'jepio
 da ne vidim b'jelo lišce tvoje.«
 Govori mu vjenčana ljubovca:
 »O Grgure, dragi gospodare!
 Ja te vrelom vodom ne pol'jevam
 nego suzam' iz obraza moga.

Ja ne žalim, dragi gospodare,
 što ne vidiš b'jelo lišce moje;
 ja sam znala, dragi gospodare,
 kad sam bila u gospođe majke,
 da te care proklet osl'jepio
 da ne vidiš b'jelo lišce moje;
 neg' ja cmilim er me je nevolja.«

Ovaj se motiv javlja u mnogim pjesmama. Obično se ženine suze slijevaju na lice uspavana junaka budeći ga. Najčešće junak misli da ga žena polijeva vrelom vodom i tek kasnije shvati da zbog nečega tuguje. Ova je tipična epska situacija u Muratovoj pjesmi prikazana osobito dojmljivo jer je vezana uz Grgurovu sljepoću.

Još je mnogo realističnih detalja Muratove pjesme koje bismo mogli navesti. Grgurov sin Zmaj Ognjeni Vuk odrasta u dvoru budimskoga kralja i vodi kraljevu vojsku u boj protiv Turaka. S njim ide kukavički sin Pavlimir, koji već kao lik predstavlja specifičnost Muratove inačice. Njegov je kukavičluk jasno prikazan — udaljava se sve više od bojišta i

stane sjeći turske mrtve glave,
 kak' da ih je živ'jeh os'jecao.

Nakon bitke ban pred kraljem kleveće Vuka koji se mora vratiti kraljevu dvoru radi opravdanja. Prizor na dvoru budimskoga kralja također je zanimljiv i dijelom podsjeća na poznati Homerov motiv o dugo odsutnu mužu koji se po povratku obračunava s proscima svoje žene. U Muratovoj pjesmi Vuk doduše mora dokazati samo svoju nevinost pred kraljem, ali način na koji dolazi na dvor nenajavljen i neprikladno dočekan da bi potom dobio mjesto u redovima nižih kraljevskih dvorjana, kao i sljedeća scena u kojoj zarobljeni paša prepozna među junacima onoga koji je stvarno dobio bitku podsjeća na prizore iz pisane književnosti. Zadnji dio pjesme o Vukovu vojevanju ima varijantu u staroj Bogišićevoj zbirci pa je možda naknadno dodan sižeu ove pjesme.

Od svih je varijanata te pjesme Muratovoj najbliža pjesma *Šetala se gospođa Jerina* iz Stepanovljeve šipanske zbirke (IEF rkp 224 N, br. 209) koju je kazivala nadarena kazivačica Made Alabaš. Te dvije zbirke dijele čak 72 godine. Spomenute inačice iz zbirke Matice hrvatske nisu potpune pjesme kao što su one u

Muratovoj i Stepanovljevoj, a dvije među njima završavaju osljepljivanjem braće. Vodopićeva varijanta *Pjesma o Zendil udovici* (broj 14) odstupa u mnogim detaljima od Muratove pjesme i nema dubljeg realizma šipanskih varijanata premda je epski vrlo proširena. Zanimljiv je detalj na kraju Vodopićeve pjesme kojim se opisuje izvršenje osвете nad Jerinom — to je epski motiv koji je dosta rasprostranjen i u drugim pjesmama — i zemlja i more izbacuju njezino mrtvo tijelo. Dirljivoga prizora plača, međutim, uopće nema.

Muratova pjesma *Nevjesta Miloš Čobanina* (broj 9) kao i druga inačica iste kazivačice Kate Murat u Palunkovoj zbirci (br. 177) predstavljaju tipično šipansko mijenjanje teme poznate Vukove pjesme. Vukove dvije varijante pjesme *Dioba Jakšića* (Vuk II, br. 97 i 98) obrađuju isti motiv svađe između dva brata prilikom diobe imanja kao i Muratova inačica. U Murata cijela pjesma ima intimni, lokalni karakter ne samo zbog toga što junaci nisu poznati srpski velikaši Jakšići nego čobanin Miloš i njegov brat Ivan i što pjesma sadrži dosta detalja preuzetih iz života lokalnoga ambijenta, nego i zbog toga što je naglašen uži obiteljski okvir pjesme. S tim u vezi likovi Muratove varijante — dva brata i njihove žene — dublje su i realističnije razrađeni, što je također obilježje šipanskih pjesama. Kate Murat vrlo spretno i profinjeno otkriva motivaciju za ubojstvo djevera zasnovanu na pohlepnosti. Prijetnja Ivanove žene, upućena mužu u Muratovoj pjesmi da mu neće dati mira dok ne smakne brata, zvuči realističnije i dramatičnije od strašne prijetnje u Vukovoj drugoj pjesmi (broj 98):

»Čuješ li me, dragi gospodaru,
odijeli Mitra, brata svoga,
al' će ti se zamaknuti ljuba
o konopcu u tvoje dvorove!«

U Murata se Miloš istiće smirenošću i dobrotom, dok Ivan djeluje bespomoćno i mlitavo. I Miloševa žena, koja se uopće ne spominje u Vukovim pjesmama, u Muratovoj je istinski zabrinuta za svoga muža.

Muratove pjesme, dakle, ma koliko puta obrađivale teme koje su poznate i iz Vukovih pjesama, ocrtavaju svoj lokalni karakter. Bitni detalji sadržaja nisu promijenjeni, ali oblik šipanske pjesme pokazuje specifičnost odstupajući od izrazitog junačkoga tipa

epske pjesme, pokazujući novelistička obilježja i smještanje događanja radnje u obiteljski krug.

* * *

Usporedba prikazanih zbirki upućuje na činitelje koji utječu na sastav jedne zbirke narodnih pjesama. Prije svega vidi se da pjesnička dominantna jednog geografskog područja u velikoj mjeri određuje vrste i stilove pjesama. Izbor i obrada tema kao i detalji sadržaja ukazuju na subjektivnu ulogu kazivača i skupljača u sastavljanju zbirki. Osim toga utjecaji iz drugih krajeva, utjecaji umjetničke književnosti ili osobite povijesne okolnosti jednoga područja također utiskuju zbirci svoja obilježja.

Muratovu zbirku prije svega određuje prijelaznost forme — osnovna je značajka te zbirke pretapanje žanrova i gubljenje granica između pojedinih tipova pjesama. Druga joj je bitna značajka to što su gotovo sve pjesme kazivale žene. Treće, pjesme Muratove zbirke ukazuju na osobitost dalmatinskog, odnosno točnije južnodalmatinskog kraja.

Sastav Muratove zbirke, kao i drugih zbirki južnodalmatinskoga područja, pokazuje da je epska dominantna u njoj najjača, premda se mogu osjetiti i utjecaji lirske dominante iz susjednih sjevernih područja. Pojedine pjesme Muratove zbirke teže lirskim odnosno epsko-lirskim oblicima, pogotovo baladama. To se naročito ističe u usporedbi s pjesmama iz zbornika Vuka Karadžića (uglavnom s dinarskoga područja). U drugom dijelu Muratove junačke epske pjesme o ženidbi Maksima Crnojevića (broj 43) uočljiva je čak izrazito lirska, tragično baladična atmosfera. Slične elemente nalazimo i u junačkoj epskoj pjesmi *Odgoj i vojevanje Zmaj Ognjenog Vuka* (broj 5).

Nekoliko pjesama iz prvoga dijela Muratove zbirke moguće je odrediti kao balade, i to balade duljega narativnog tipa, iako su te pjesme još uvijek pod utjecajem epike. U njima su zastupljeni poznati motivi europskih balada, premda ponekad u drugačijem obliku. Najbolji primjer balade u Muratovoj zbirci *Nakić Grgur i sestra mu* (broj 1) ima vrlo blisku inačicu u Glavićevoj zbirci (sv. I, br. 1) Delorko je tu pjesmu uvrstio u epske pjesme o senjskim uskocima u knjizi *Narodne epske pjesme* u seriji »Pet stoljeća hrvatske književnosti« (broj 20). Razlika je među tim inačicama malena — premda se epska dominantna više osjeća u Glavićevoj varijanti, pjesma je još uvijek prožeta baladičnim tonom, a sadrži i isti motiv obilježavanja puta krvlju. Uz to, motiv je obrađen na

jednak način. Muratova je varijanta, doduše, sažetija i napetija, a izostavljeni su i neki nepotrebni opisni detalji Glavićeve varijante. U baladama se rjeđe spominju osobna imena i mjesta, pa u Murata nije poznat cilj senjske čete, dok nas u Glavića drugi stih točno obavještava da Grgur Senjanin (a ne Grgur Nakić) odlazi »s vojskom svojom na Kosovo bojno«. U Glavićevoj varijanti nalazimo i epsko ponavljanje — Grgurovoj se sestri u snu javlja vizija ranjenoga brata. Kako se njezin san ostvaruje, tako se ponavljaju isti stihovi:

Jošter nije ni do gore došo,
puknu puška grane iz jelove
Grguru se u njedra sasula,
ljute su ga dopadnule rane.

U Murata su detalji izostavljeni, svedeni svega na dva stiha:

Kad su došli gore u zelene,
Grgura su rane dopadnule.

Od časa kada Grgura ranjavaju do onoga kad sestra sazna za događaj, u Glavićevoj je varijanti dodano tridesetak stihova u kojima se opisuje kako Grgurova družina protiv njegove volje vodi njegova konja natrag u Senj. Iako senjski ratnici razuvjeravaju sestru da joj je brat ostao ranjen u planini, Marga odlazi da pomogne svome bratu. U Murata je to svedeno na svega tri stiha, tako da cijeli prizor glasi ovako:

Kad su došli gore u zelene,
Grgura su rane dopadnule.
To Grguru sestra obaznala,
Pođe jedna u goru zelenu
da Grguru ljute rane vida.

U Matičinu je zborniku (V, br. 196) Glavićeva varijanta svrstana među balade.

Među prijelaznim pjesmama Muratove zbirke s temom ženidbe baladični motiv o preranoj nevjestinoj smrti nalazimo u pjesmi *Ženidba Senjanina Iva* (broj 36) i u pjesmama broj 38, 42 i 55. U tim pjesmama prevladava epska dominantna unatoč baladičnom motivu pa tragičnost često nije provedena do kraja. Spomenuta je pjesma o ženidbi Ive Senjanina po tragičnom ugođaju najbliža čistoj baladi. Uz to njezin sadržaj napominje teme dviju balada

koje su poznate u brojnim varijantama — balade o Omeru i Merimi (na primjer Vuk I, br. 343) i poznate balade *Hasanaginice* (Vuk III, br. 81). U prvoj Omerova majka nasilno ženi svoga sina, a on već prve bračne noći umire od tuge za Merimom. U Muratovoj djevojku Maru udaju za Iva Senjanina kojega ne voli, jer njezin dragi Niko od Zagorja boluje od neizlječive bolesti. Marini svatovi prolaze pokraj Nikine kuće i ona, vidjevši ga mrtva, umire od tuge. Tako i u baladi o Omeru i Merimi povorka mrtvog Omera prolazi ispred Merimine kuće te ona, vidjevši Omera mrtva, također umire. U *Asanginici* je motiv nešto drugačiji — brat nesretne otjerane Asan-agine žene nasilno ponovo udaje sestru. Njezini svatovi prolaze kraj agina dvora i ona umire od tuge za djetcom.

Motiv o nevjestinoj smrti nalazi se u drugom obliku i u spomenutoj Muratovoj pjesmi *Ženidba Čengiđ Asanage* (broj 38) u kojoj nevjesta strada od zlobne strine. U pjesmi *Vjerenica cara od Stambola na silu* (broj 42) brat prijevarom daje sestru turskome caru za ženu, a ona umire prije nego što stigne u Stambol. Motiv u pjesmi *Vjerenica kralja budimskoga* (broj 55) nešto je izmijenjen — kraljeva je vjerenica nevjerna pa je on nemilosrdno kažnjava da bi se poslije pokajao zbog svoje naglosti.

Motiv sna i njegova tumačenja također se često javlja u baladama pa ga tri puta nalazimo u Muratovoj zbirci. U baladi *Huda sreća Iva Senjanina* (broj 10) senjska djevojka sanja da Senj gori, a Ivo Senjanin joj tumači san kao predznak propasti senjske vojske. U baladi *Ljubi Hrnjičića* (broj 22) ženin san najavljuje Hrnjičićevu smrt. Motiv sna javlja se i u prijelaznoj pjesmi s temom ženidbe *Ženidba Suplikara pa oca mu Romana* (broj 37). Tu se snom Romanove žene najavljuje smrt sina Suplikara.

U Muratovoj zbirci nalazimo i primjere prijelaznosti u drugom smjeru — u utjecaju epske dominante na lirске, odnosno epsko-lirске oblike. Pjesma *Svjet kapetanovičin svojijem drugaricam* (broj 28) takav je prijelazni stupanj. Muratova je varijanta duga epsko-lirska narativna pjesma koja inače češće ima lirski oblik. Varijanta Kate Murat pokazuje jak utjecaj epike, pa ju je Murat uvrstio čak u prvi dio zbirke među epske pjesme. Usporedbom Katine varijante s drugim tekstovima može se ilustrirati kako teme u narodnom pjesništvu mogu prelaziti iz jedne vrste u drugu. U Delorkovoj zbirci iz Dubrovačkog primorja (IEF rkp 421) jedna kratka lirská pjesma od dvanaest stihova o istoj temi sadrži samo djevočin savjet prijateljicama:

»Moje druge, ne budite lude,
ne gledajte na junake mudre:
junaci su vjera i nevjera,
dokle ljube, dotle vjeru daju,
kad ne ljube, ondar vas se kane.«

U istoj se zbirci nalazi i balada *Vezak vezla Mare Ivanova* (broj 142) s istom tematikom. U tu pjesmu ulazi i motiv o oboljelu junaku kojega ostavljena djevojka teško proklinje kad traži oprost:

»Poslat ću ti zmiju šarovitu,
da t' ujede, da ti gore bude.
Ti si znao, mladi Alin-bego,
da sam cura sirota djevojka,
da ja nemam ni oca ni majke,
niti imam brata ni sestrice,
da su teške kletve djevojačke,
kad uzdahnu, sva se zemja trese,
kad im suza na zemjicu pane,
šest metara u dubinu spade.«

Varijanta Kate Murat predstavlja skladno sastavljenu kombinaciju tih motiva. Motiv o bolesti junaka razvija se pa podsjeća na motiv o velikom grešniku poznatom iz epske pjesme i legendi ovoga kraja. Junak traži od ostavljene djevojke da mu vrati darove. Kapetanica ga proklinje:

»Koliko je na mahrami grana,
onoliko na tvom srcu rana!
Na mahrami koliko je veza,
onoliko ti bolo'o ljeta!
I ona je u sanduku momu;
jabuka je moja uvenula,
onako ti srce uvenulo
kak' i ona uvehla jabuka!«

Junak Katine pjesme je Ivo Karlović, inače poznat u narodnim pjesmama kao veliki zavodnik i varalica (Ivo Senjanin ponekad potiskuje Karlovića, kao što to biva u Delorkovoj baladi). On se od njezine kletve razboli, pa ne može ni umrijeti ni preživjeti. Traži oprost da bi se mogao »s dušom razdijeliti« kao i u navedenoj baladi. Kapetanica se ipak smiluje i oprostí junaku, pa

i on umire. Taj motiv djelomično susrećemo i u Muratovoj pjesmi, no u njoj nema grešnikova monologa kojim priznaje svoje grijeh. Čest i najteži grijeh u tom je tipu pjesme odvratanje prosaca od djevojke. U takvim pjesmama eksplicitno ili implicitno junaka stiže djevojčina kletva koja mu ne dopušta ni umrijeti ni ozdraviti. U Muratovoj je pjesmi slično, samo što grešnik sâm ostavlja djevojku. Poznato je da u svim pjesmama o velikom grešniku, njegovoj ispovijesti prethode mračne slike njegovih muka. Tako se i u Muratovoj pjesmi javlja stravičan opis Ivine bolesti:

Od kosti mu meso otpadalo,
a kroz rane trava pronicala,
kroz oči mu muhe ulećale,
teške Ivu muke zadavale.

Pjesničko umijeće Kate Murat potvrđeno je kompozicijom te pjesme koja sadrži tri sloja — kapetanica najprije upozorava svoje prijateljice, druge na nevjeru junaka a zatim nastavlja monolog opisom o tome kako se njoj dogodilo da je junak ostavi. Na kraju kazivačica, koja nam je na početku pjesme predstavila kapeticu kako veze sa svojim drugama, povezuje cijeli sadržaj svojim komentarom:

Tako bilo svakomu junaku
što devojci o nevjeri radi.

Ta pjesma pokazuje kako dobra kazivačica može obraditi jednu malu jezgru dodajući druge motive i druge tematske blokove.

Nekoliko ćemo primjera lirskih ili epsko–lirskih pjesama koje u Murata imaju epska obilježja, naći u zborniku *Matice hrvatske*. Mogla bi se spomenuti i balada *Smrt bolnoga Ivana* (*Hrvatske narodne pjesme* V, br. 81) i *Dvoje nesuđenih* (*Hrvatske narodne pjesme* V, br. 170). Isti je motiv u Muratovoj varijanti, u već prikazanoj prijelaznoj pjesmi *Ženidba Ive Senjanina* (broj 36) očito podlegao utjecaju epske dominante, premda je pjesma zadržala baladičan ton. Tako je i s pjesmom *Pogubljena zlobna jendijica* (*Hrvatske narodne pjesme* X, br. 74) koju Andrić uvrštava među »haremske pričalice«, u usporedbi s Muratovom prijelaznom pjesmom *Ženidba Čengiće Asanage* (broj 38). Isto je tako i s pjesmom *Bjelogrla Ane* (*Hrvatske narodne pjesme* V, br.

218) u usporedbi s Muratovom epskom pjesmom *Dijete Nenad* (broj 24).

Posljednji navedeni primjer možemo povezati s procesom prelaženja tema među vrstama usmene književnosti — u ovom je to slučaju prijelaz od bajke preko pjesme–bajke do epske junačke pjesme. Pjesma *Bjelogrla Ane* i Muratova pjesma *Dijete Nenad* obrađuju temu nevjerne majke ili sestre. Tema je bliska širom svijeta raširenoj bajci (tip 590 u Aarne–Thomsonovu katalogu). I hrvatska i srpska usmena tradicija bilježi taj tip bajke. Maja Bošković–Stulli (1975., 99) smatra da je na prenošenje bajke u epsku formu utjecala epsko–lirska pjesma tipa spomenute pjesme *Bjelogrla Ane*.¹ Osnovni sadržaj pjesme toga tipa u mnogome se poklapa s osnovnom pripovjedačkom shemom u bajci, pa se može zaključiti da je taj rasprostranjeni tip epsko–lirskih pjesama o nevornoj majci mogao dati poticaja stihovanoj epskoj interpretaciji bajke, tim prije što je i sâm na granici epskog i lirskog načina kazivanja.

Muratova pjesma predstavlja, kao što tvrdi Andrić u svome predgovoru petoj knjizi Matičina zbornika, epizaciju epsko–lirske pjesme tipa *Bjelogrla Ane*. Premda obrađuje temu koja je bliska bajci, nije mogla nastati od pjesme–bajke, to jest junačkom epizacijom pjesme–bajke, jer usporedba s Glavićevom pjesmom *Carević Jovan i majka mu* (IEF rkp 201, sv. IV, br. 135) i s Vukovom pjesmom *Jovan i divski starješina* (II, br. 7), da spomenemo samo dvije poznate varijante te pjesme–bajke, pokazuje da je Muratova pjesma potpuno lišena čudesnih i nadrealnih elemenata bajke. Da je kazivačica Kate Murat vjerojatno ipak stvorila ovu epsku pjesmu donekle pod utjecajem pjesme–bajke pokazuju neke nedosljednosti pjesme u usporedbi s epsko–lirskom varijantom Matičina zbornika. Želeći se riješiti sina, majka ga ne šalje po vodu, gdje bi ga njezin ljubavnik na izvoru dočekao i pogubio, nego ga triput šalje na nekoliko zadataka (realističan siže bez elemenata pustolovine). Motivacija za te zadatke u Muratovoj pjesmi, čime više nisu u sklopu pjesme–bajke, nekako je zaborav-

¹ Prema N. Milošević–Đorđević (1971., 31–50) koja je detaljno analizirala spomenutu bajku, definirana je kao bajka čvrste strukture »o nevornoj majci ili sestri koja ra di o glavi svome sinu ili bratu, pošto je na to nagovori njen ljubavnik, div, đavo, harambaša«, k oja se pojavljuje »u nizu varijanata koje svoju ustaljenu shemu samo popunjavaju razn ovrnim elementima jedne društvene, etničke ili nacionalne sredine«.

ljena jer će ljubavnik pogubiti junaka tek nakon njegova povratka. Prema tome, mogao je to učiniti i bez junakova odlaska. Prvi put majka šalje sina u lov, drugi put da pogleda ovce u toru, a treći put da spremi objed. Tek treći put ljubavnik skupi hrabrost i opali iz puške, ali ni tada ne pogodi junaka, već ga ovaj premlati, a potom se osvećuje svojoj majci. Majčin bijeg u pećinu također podsjeća na pjesmu–bajku u kojoj je pećina prebivalište diva.

Pjesma broj 35 *Čovjek zmaj* jedina je prava pjesma–bajka Muratove zbirke, ali i u njoj se osjeća tendencija prema junačkoj epizaciji. I tu su pjesmu–bajku detaljno obradile N. Milošević–Đorđević (1971., 76–111) i M. Bošković–Stulli (1975., 106–110). Obje autorice ukazuju na lirsku pjesmu o *risi ribi* s motivom o čudesnom začecu od ribe koja služi kao uvod u pjesmu–bajku. Najčešće, meso ili juha od čudnovate ribe učini da kraljica nerotkinja rodi sina–zmiju zbog pogrešne upotrebe ribe, dok druga žena, obično sluškinja, zaista rodi sina. Kao i u prethodnom primjeru, po riječima Maje Bošković–Stulli, može se pretpostaviti da je na prijelaz bajke o zmiji mladoženji u epsku stihovanu formu »možda utjecala i okolnost što je čudesni motiv o rođenju zmije jesto djeteta bio već otprije poznat u pjesmama tipa *Risa riba*.«

M. Bošković–Stulli ukazuje i na sljedeće: »čudesna, nadnaravna podloga ove bajke tako je dominantna da se znatno sačuvala i u epskoj formi«. U ovom slučaju ne nalazimo takvo jasno odstupanje od fantastičnih elemenata bajke kao što je to slučaj u nekim varijantama pjesme–bajke o nevjernoj ženi. Milošević–Đorđević (1971., 88) napominje da je ambijent samo prividno fantastičan i da ipak nosi sva obilježja ovozemaljskih strahova i nadanja. To varira od varijante do varijante ove pjesme–bajke — neke su zadržale više fantastičnih elemenata dok druge, kao što je slučaj s Muratovom varijantom, ipak teže stvarnijim i realističnijim situacijama.

U epskoj formi općenito avanturistički pothvat bajke prelazi u junački epski podvig te nastaje epska pjesma o junačkoj ženidbi zmije. Neke okolnosti u pjesmi–bajci opširnije su obrazložene zbog težnje da se objasne čudnovate pojave bajke — način rođenja zmije, prošnja, prilikom koje se jasno osjeća nevolja prosca–zmije kao u Muratovoj varijanti u kojoj kraljica usklikuje:

»Ljuti zmaje, moj jadan porode!
Koja će te uzeti devojka?!«;

Uz to se postavljaju uvjeti kojih u bajci često nema, ali kojima se u epskoj pjesmi odlaže apsurdni čin ženidbe zmiје i djevojke. Ti su nemogući zadaci ipak u duhu bajke premda su u nekim varijantama za nijansu konkretniji, prihvatljiviji no u drugima. U Glavićevoj varijanti (sv. III, br. 86) Mletkinja traži od zmiје:

»od Budima do Mletaka grada
sve puteve zlatom pozlatiti,
krajem puta cvijeće posaditi,
svakog cvijeta od ovoga svijeta«.

Zadnji stih već prelazi granice shvatljive realnosti. Varijantu o Ljubidragu (broj 33) kazivao je isti Glavićev kazivač Agazzi, pa se one ne razlikuju mnogo osim u pojedinim detaljima. Dio pjesme kada zmiја treba odvesti svatove dosta je rastegnut u Murata jer kraljica triput odlazi u Mletke, svaki put izvršivši prema uputama sina–zmiје jedan zadatak — prvi da sagradi put od Mletaka do Budima, drugi (kao u Glavića) da put »kadrma zlatom«, a treći da posadi naranče s obje strane puta. Ovi zadaci ipak imaju nešto realniju osnovu.

Izvršenje zadataka opširno je prikazano u Murata, ali su prosidba i ženidba kraće nego u drugim inačicama zbog povezanosti s bajkom. Obično se pojavljuju tri kćeri mletačkoga dužda i jedna po jedna budu isprošene, ali samo najmlađa pristane na udaju. Ta je epizoda u Murata skraćena, ali ipak ostaje veza s bajkom jer zmiја odmah na početku šalje majku u prošnju najmlađe duždeve kćeri. Pohod svatova po djevojku također je u Murata sveden na nekoliko stihova, dok u Glavićevoj varijanti imamo čudan prizor zmijina odlaska koja »se svije konju u sedlašce« i dočeka mladenku u Mlecima, kada sestre pobjegnu, ostavivši najmlađu da pričekā mladoženju.

Svojim tragičnim završetkom većina epskih pjesama odstupa od duha bajke, pa tako i Muratova varijanta. Tragična smrt zmiје pretvorene u junaka najistaknutije je odstupanje epske pjesme od bajke. Zanimljiva je u tom smislu novija varijanta koju je zapisao Stjepan Stepanov (IEF rkp 331, sv. III, br. 329), također sa Šipana, koja znatno odstupa od ranijih inačica u toj i u drugoj kontaminaciji osnovnoga sadržaja. Osim osnovnih motiva vezanih uz rođenje zmiје i uz zmiју–mladoženju, ta je varijanta lišena mnogih elemenata bajke, odnosno pjesme–bajke u svojem najčešćem obliku. Početni dio o začecu ribe otpada isto kao i postav-

ljanje nemogućih zadataka. Na kraju djevojka pođe spavati sa zmijom i otkrije krasnoga junaka koji je upozori da ne smije nikome o tome pričati. Kad je ljudi pitaju zašto se nije udala za junaka, djevojka više »ne može srcu odoljeti«. Zmija je kazni time što ode u planine govoreći da će djevojka roditi dijete:

»Al ga ne ćeš moći poroditi,
dok ne rečeš ove dvije riječi:
'Đe si, zmijo, đe si, gospodare?!«

Djevojka se pri porođaju sjeti da mora zvati zmiju, ali je ona opet ostavi na dvadeset godina da bi se konačno vratila kao lijep mladić. Ovo sretno rješenje rjeđe je u pjesmi–bajci premda izravno podsjeća na prvobitni oblik bajke.

U Muratovoj zbirci postoji težnja, koja osobito dolazi do izražaja uspoređi li se tu zbirku s pjesmama u zborniku Vuka Karadžića, prema odstupanju od junačke povijesne tematike i prelaženju na pretežno novelističke i obiteljske teme. Možda bi se tu težnju moglo pripisati arhaičnom fundusu pjesama na južno–dalmatinskom području na kojem se sačuvala arhaična periferna tradicija, drugačija od novijih povijesnih obilježja dinarske zone. Zanimljivo je da se slično odstupanje od dinarske epike vidi i u staroj Bogišićevoj zbirci. To je vjerojatno povezano s geografskim položajem i povijesnim okolnostima južnodalmatinskoga područja.

Južnodalmatinsko je područje zbog važnog i dominantnog grada–države Dubrovnika bilo otvorenije raznim utjecajima nego drugi dijelovi Dalmacije. Dakako, velik je broj pjesama i motiva donesen iz dinarskoga zaleđa, što pokazuje usporedba s Vukovim zbornikom. Razvijene trgovačke veze i vješti diplomatski odnosi Dubrovačke Republike osigurali su čak i kontakte s gradovima i zemljama tako udaljenim kao što su London i Aleksandrija, Španjolska i Sirija. Kulturni utjecaji izvana ne mogu nas, dakle, začuditi. Literarni utjecaj vršila je na prvom mjestu Italija, pogotovo u renesansnom razdoblju. Time se može objasniti prodiranje motiva talijanskih renesansnih novela, posebice bokačovskih, čak i na područje usmene tradicije. U Muratovoj smo pjesmi broj 11 primijetili motiv koji izravno podsjeća na Danteovu epizodu o knezu Ugolinu. Delorko u uvodu svoje tiskane zbirke *Ljuba Ivanova* napominje da je popriličan broj sadržaja u usmenoj

poeziji došao u Dalmaciju sa Zapada, a to ne znači samo iz Italije, nego preko nje i iz Francuske i Španjolske.

S druge strane, uočljiv je utjecaj Levanta koji se zbog pomorskih veza i održavanja dobrih odnosa s Carigradom snažno osjećao na tom području pogotovo u narodnoj poeziji. Taj je utjecaj vidljiv u značenju orijentalnih priča kao što su *Tisuću i jedna noć*. Ne treba zaboraviti da su nemali broj pjesama o muslimanskim junacima donijeli u Dalmaciju i iseljenici iz Bosne i Hercegovine, odnosno da su preuzete u različitim prigodama za izravne kontakte. U pjesmama s muslimanskom tematikom u Dalmaciji junaci su prikazani, kao što Delorko kaže, »bez ikakve vjerske pristranosti, objektivno, pa i s iskrenim simpatijama ako je pravo na njihovoj strani« (Delorko, Ljuba Ivanova). Takve pjesme osobito su dobro zastupljene u Muratovoj zbirci među pjesmama s temom ženidbe, dok se motivi iz orijentalnih priča osjećaju i u zamršenim radnjama novelističkih pjesama.

U Muratovoj su zbirci zastupljene novelističke teme prijevarne otmice i prerušavanja djevojaka u muškarce, koje se pojavljuju u raznim oblicima. Te su teme poznate i iz drugih zbirki ne samo iz Dalmacije, iako su varijante s toga područja brojnije. Kao što smo vidjeli, iste osnovne teme nalaze se, na primjer, u Vukovu zborniku, ali na dalmatinskom području poprimaju izrazito novelistička obilježja.

Uz Muratovu pjesmu *Margita kći kralja budimskoga* (broj 8), čini se, nema nijedne varijante čak ni u ostalim šipanskim zbirka-ma, pa možda predstavlja samostalnu kompoziciju Kate Murat. Početni motiv o rođenju kćerke kojoj se otac ne veseli nalazimo i u drugim pjesmama, isto kao i motiv o predavanju odgovornosti za odgoj djeteta drugima, što nalazimo i u Muratovoj pjesmi o odgoju i vojevanju *Zmaj Ognjenog Vuka* (broj 5). Tome je dodan motiv o prerušavanju djevojke u mladića, u ovom slučaju sa svrhom iskušavanja i mirenja roditelja. Elementi pjesme su poznati, no njihova je obrada izvorna a takvi su i detalji sadržaja. Realizam, koji je samo žena mogla unijeti u pjesmu, vidi se u prizoru u kojem budimska kraljica šalje kćer svojoj majci da je odgoji — ta starija žena nema mlijeka kojim bi hranila dijete pa ga šalje drugoj kćeri koja je upravo rodila sina, te djecu odgaja zajedno. Druga kći kao lik nije značajna za fabulu, ali pridonosi realizmu i novelističkom proširivanju sadržaja.

Druga Muratova novelistička pjesma *Povraćena čast* (broj 30) postoji u novijoj varijanti u zbirci Maje Bošković–Stulli (IEF rkp

394, br. 13) iz Konavala. Slovenski folklorist Milko Matičetov skreće pozornost na ovu pjesmu u članku *Zbornika etnografskog muzeja u Beogradu 1901.–1951.*, u kojem navodi varijantu koju je sâm zapisao u Gornjoj Župi kraj Dubrovnika 1944. godine. Pjesma je očito bila poznata na dubrovačkom području, no da li je ona karakteristična samo za to područje, ostaje za sada neriješeno. Moglo bi se tvrditi, s obzirom na vremenski razmak između starije Katine varijante i onih koje su zapisali Matičetov i Bošković–Stulli, da su novije inačice nastale pod utjecajem tiskanoga teksta Muratove pjesme u zbirci Matice hrvatske (VI, br. 52) koji je tiskan već 1914. godine. Matičetov sumnja u ovu mogućnost iz dva razloga — Matičetovljev kazivač Mato Miloslavić tvrdio je da je tu pjesmu naučio od Antuna Keleza s kojim je služio u vojsci za vrijeme Prvog svjetskog rata kraj Cavtata. Osim toga, tiskana inačica nije mogla stići u Dalmaciju mnogo prije 1915. godine, a u to je vrijeme Kelez već bio mobiliziran i nije imao prilike za učenje pjesama iz knjiga. Matičetov zaključuje da je pjesma morala pripadati južnodalmatinskoj usmenoj tradiciji i da je živjela u toj tradiciji barem do datuma zapisivanja.

Varijanta Kate Murat nadmašuje obje ne samo dužinom nego i cjelovitošću i kompozicijom. Njezina pjesma dosiže 280 stihova prema 162 stiha Matičetovljeve pjevane inačice. On je od Mate Miloslavića zapisao dvije verzije te pjesme — recitiranu i pjevanu verziju. Druga je neosporno bolja. Usporedba dviju inačica vrlo je zanimljiva sama po sebi. Varijanta u zbirci Bošković–Stulli vremenski je najsuvremenija i ujedno najkraća, pa djeluje fragmentarno u usporedbi s objema. Matičetov ukazuje na to da se Kate koristila epskim ponavljanjem i obiljem detalja. U njezinim pjesmama obično nalazimo realistične pojedinosti kakvih nema u drugim varijantama. Starac Tade, na primjer, moli fratarskoga gvardijana da mu primi »sina«:

»da se ne bi d'jete poskitalo,
da me ne bi mrtva proklinjalo«.

Prizor u kojem budimska kraljica nastoji namamiti mladog fratra k sebi ima u Matičetovljevoj varijanti oko 25 stihova, dok u Murata dosiže pedesetak stihova. Završetak s epskim opisom mučenja djevojke prerusene u fratra različit je u sve tri varijante. U Muratovoj pjesmi fratra Matu uzidaju do pasa u gradsku zidinu (zamjena djevojčina imena Mare muškim oblikom Mate zani-

mljiv je detalj u Muratovoj varijanti). Tu mu svaki može dati »zamlatnicu«. Našavši ga jednog jutra mrtva, svlače ga da bi mu bacili tijelo gorskim zvijerima, pa otkriju da je »ženska glava«. U Matičetovljevoj varijanti iz Župe, Matu odvedu u planinu i tamo ispeku. Kada otkriju da je fratar Mate djevojka, kažnjavaju budimsku kraljicu onako kako je kažnjen Mate u Muratovoj varijanti. U Murata, međutim, kraljica biva u svega nekoliko stihova uklonjena iz pjesme:

Uhitali budimsku kraljicu,
objese je o vrata od grada
za njezinu veliku sramotu,
za poštenje Marije djevojke
đeno gleda malo i veliko.

Varijanta u zbirci Bošković–Stulli, iako u mnogome nepotpuna, ima neobičan završetak kojim odstupa od već spomenutih inačica. Fratri pokapaju mrtvu djevojku i

tu se sama crkva sagradila.
Ko je do nje bolan dolazio,
svak je od nje zdravo odlazio.

Razboli se budimska kraljica i zatraži čudesno liječenje u crkvi.
Ali:

što se ona bliže primicala,
to se crkva daje odmicala.
Iz crkve jom nešto progovara:
»Ne prosto ti, budimska kraljice«.

Ona moli svoga gospodara da je muče misleći da će se time spasiti. Konji je rastrgaju, ali:

đe je njez'na rusa glava pala,
tu je raslo trnje i kamenje,
đe je ona sama sobom pala,
tu se jezder voda otvorila.

Iz ovih se citata vidi da je čak i najkasnija varijanta zadržala dosta elemenata arhaičnoga narječja. Matičetovljeva varijanta iz 1944. godine također obiluje dijalektalnim oblicima. U tekstu često nalazimo j<lj (jubovca, juba, krajica), čakavski dativ ženske osobne zamjenice »jom« umjesto »joj« (»Ko prolazi da jom šamar

dava«). Arhaizama toga tipa ima znatno manje u starijoj Muratovoj varijanti pa po tome Matičetov zaključuje da je Andro Murat dotjerivao i ispravljao tekst svoje majke budući da je malo vjerojatno da bi otok u tom pogledu bio manje konzervativan od kopna. Matičetov možda suviše oštro osuđuje skupljača Andra Murata i ne uzima u obzir druge ranije spomenute uzroke.

Motiv o djevojci prerusenoj u fratra poznat je u obliku legende (na primjer u zbirci *Legenda aurea* Jakoba de Voragine iz 13. stoljeća) i u obliku novele, kako pokazuje Matičetov u spomenutom članku.

Prodor opisanih utjecaja iz viših slojeva u narod nije teško zamisliti. Kao prvo, trebalo bi razmotriti kakve su bile životne prilike na tom području. U uvodu u *Ljubu Ivanovu* Delorko je zaključio na temelju svoga terenskog rada po Dalmaciji sljedeće:

»naročito bogata nalazišta narodne poezije u Dalmaciji, i što se tiče kakvoće i što se tiče kolikoće, nisu bila npr. neka zabačena sela na kopnu i jedva pristupačna ljudskoj nozi, nego ona koja je mogao svak s lakoćom posjetiti i koja su bila u neprekidnu dodiru s bližim i daljim svijetom kao što su neka sela na otoku Hvaru, u Makarskom primorju te u bližoj i daljoj okolici Dubrovnika, a među njima osobito ona koja oplakuje more.«

Otok Šipan je u okviru Dubrovačke Republike imao jaku pomorsku tradiciju² pa je bio izložen utjecajima i poticajima o kojima smo govorili. Bogatstvo narodnih tvorevina s toga otoka potvrđuje Delorkove zaključke.

Urbane su osobine života, dakle, utjecale i na usmeno pjesništvo. Zapadni renesansni novelistički elementi poezije nisu rezultat samo utjecaja izvana nego i plod sličnog ambijenta, klime i načina života. Određeni krug ljudi u toj urbanoj sredini dolazio je u doticaj sa stranom kulturom a elementi tih utjecaja njihovim posredstvom doprli su do naroda koji je već od samog ambijenta svoje okoline bio predodređen za takve utjecaje. To se može ilustrirati konkretnim primjerima iz skupljačkog iskustva Matije Murka (1951., 191 i 196). Iako su njegove pjevačice iz Dalmacije

² Za opis povijesti otoka Šipana i njegove pomorske tradicije vidi: Luetić, Josip, »Šipansko jučer i danas. Uz vađenje dijelova potopljenog broda kod Suđurda«, *Pomorski zbornik*, Rijeka 1974., 12, 235–250., i druge radove istog autora.

dobrim dijelom bile seljanke i pastirice, Murko je u Dubrovniku našao »jednu otmjenu gospođu, udovicu činovnika grada Dubrovnika, majku advokata i dramskog pisca« i još jednu ženu koja je bila »kćerka brodovlasnika« i »majka nekog kanonika«. Dodaje da su među već pokojnim pjevačicama bile »gospođe iz viših krugova i talijanskih prezimena«. O spomenutoj udovici činovnika, Nini Marici Katić, Murko navodi sljedeću anegdotu — ona je bolje znala pjevati nego recitirati pa bi joj sluškinja govorila: »Radit ću ti duplo, samo mi, gospođo, zapjevaj«. Taj primjer pokazuje jedan od konkretnih načina na koji su strani utjecaji mogli biti preko obrazovanog gradskog sloja prenošeni u narod. Time ne želim reći da su sve žene bile obrazovane, jer, kao što kaže Murko, čak i žene iz građanskih i patricijskih porodica dugo nisu znale ni čitati ni pisati, pa im se to čak i branilo, nego da su ipak bile okružene i izložene tim utjecajima. No vanjski su se utjecaji širili i drugim putovima. Pritom su mornari i pomorci sigurno odigrali znatnu ulogu. Muratova kazivačica Kate Murat bila je okružena obrazovanim ljudima u svojoj obitelji, ali je sama bila nepismena. Nameće se pitanje koliko su ti ljudi, njezini sinovi, sam skupljač Andro Murat, a još više u mladim danima brat Vice Palunko, utjecali na njezin repertoar ili na motive i sadržaje njezinih pjesama.

Nemoguće je iz analize Muratove zbirke isključiti karakter kazivačice Kate Murat koja dominira tom zbirkom. Petar Bakotić zalaže se za to da u analizi narodne poezije ne možemo zanemariti osobnosti pojedinih kazivača (1966.–1967.). On tvrdi da se narodna književnost ne može gledati isključivo kao proizvod bezimena i ujednačena puka, da su važni i ideološki stavovi, društvena opredijeljenost i pjesnička individualnost pojedinoga kazivača. Takve ideje o proučavanju usmene književnosti svakako bi trebalo primijeniti u analizi Muratove zbirke, iako pritom treba biti oprezan, jer se Bakotić već približava jednodimenzionalnom shvaćanju.

O dominaciji kazivačica u Muratovoj zbirci svjedoči istaknutost izrazito »ženskih« tema. Bakotić tvrdi: »pjevač koji s nekim kriterijem odabire svoj repertoar zadržava se na određenim grupama pjesama, na određenim temama i motivima, i to samo po sebi ukazuje na njegovu opredijeljenost«. Repertoar Kate Murat uključuje dosta širok izbor tema i vrsta pjesama, ali se ipak nameće njezina sklonost temama o ženidbama. No pitanje je da

li to ukazuje na njezinu zaokupljenost ljubavlju i brakom, ili na podsjećanje na mlade dane, kako bi to Bakotić bio sklon objasniti, ili jednostavno na opću popularnost takvih tema u repertoarima kazivačica. Bilo kako bilo, Katine pjesme o ženidbama svakako sadržavaju individualne crte. Za mnoge od njih (broj 40, 47, 48, 49, 50, 51, 53, 56, 57, 58, 60, 63, 65, 66, 67, 68, 69) nema varijanata u spomenutim zbirkama, pa bi se slobodno moglo zaključiti da su samostalne Katine kompozicije. Ona se, kako smo vidjeli, ističe svojom sposobnošću da skladno komponira pjesme, često iz više dijelova (na primjer broj 5, 28). Stoga je lako moguće da je i sama sastavila neke pjesme s temom ženidbe. Osnovni je sadržaj tih pjesama najvećim dijelom stalan, pogotovo u pjesmama o ženidbi budinskoga kralja, iako Kate svaki put varira taj sadržaj u detaljima.

U više smo navrata uočili Katinu nadarenost da u svoje pjesme unosi realističke detalje tako da njezini tekstovi u tom pogledu često nadmašuju druge inačice. Upravo se u tim detaljima osjeća prisutnost ženskog stvaraoca, jer se oni često odnose na domaći život ili na ženske osjećaje. Uloga žene općenito je u Muratovim pjesmama veća u odnosu prema izrazito epskim pjesmama Vukova zbornika. To potvrđuju i druge šipanske zbirke u kojima također dominiraju kazivačice i u kojima je očita ista težnja naglašavanju ženskih likova. U Muratovoj pjesmi broj 5, na primjer, dva su ženska lika mnogo reljefnije prikazana od muških karaktera. Čak i sam Zmaj Ognjeni Vuk ostavlja blijedi dojam u usporedbi sa zlobnom, strastvenom Jerinom ili sa svojom majkom koja je prikazana s mnogo topline i suosjećanja. Dirljiv je prizor u kojem Mare plače pred svojim slijepim mužem. Uz to treba spomenuti i jednu pojedinost koju bi samo kazivačica mogla unijeti u pjesmu: Mare putuje s djetetom u Budim da bi ga predala u ruke budinskome kralju. Kazivačica prekida opis puta ovim stihovima:

Tu je dobra konja osjednula
i malo je čedo uzimala,
u čistu ga svilu previjala
i b'jela ga ml'jeka nadojila.

Takav je detalj izuzetan u epskoj pjesmi, čak se teško uklapa u epsko izražavanje kada Mare poslije dojenja »baca«
dijete »u žep pod dolame«
te nastavlja put u Budim.

Jednaku brigu za dijete vidimo i u pjesmi broj 8 u kojoj starija žena nema mlijeka pa dijete šalje kćeri koja je tek rodila. Osjećaj materinstva prikazan je na više mjesta u Muratovoj zbirci. U pjesmi broj 14 vidimo težak rastanak majke s djecom a u pjesmi broj 68 kako se ti odnosi mogu u teškim prilikama pokvariti: izmučena mlada djevojka spremna je svoje neželjeno dijete čak i ubiti.

Muratove pjesme obiluju zaokruženim, realističnim ženskim likovima kao što je hajdukova Jele (u pjesmi broj 3), Mare, žena slijepog Grgura u pjesmi broj 5, žena Vida Daničića u pjesmi broj 14, itd. Tipovi žena jasnije su prikazani nego tipovi junaka, koji su uglavnom ocrtni prema općim, ustaljenim epskim obrascima. Razlikovanje dobrih i zlih žena vrlo je jasno. Na epski način kažnjene su nevjerne žene i omraznice (na primjer pjesme broj 9, 20, 27, 29, 38, 54), dok se njima suprotstavlja vjerna i dobra žena, često nepravedno oklevetana i mučena, a samo ponekad ponovo rehabilitirana (vidi pjesme broj 1, 3, 5, 14, 22, 67, 68). Te su žene najčešće pasivne, premda nalazimo i borbeni tip žene koja prurušena u muškarca izbavlja muža iz tamnice, služi u vojsci, nadmudruje nasilnika (pjesme broj 12, 21, 46, 59, 64). Dakle, žene više dolaze do izražaja u pjesmama koje su govorile kazivačice.

Možemo zaključiti da kazivačice ili više zanima ljudska psiha ili da je one bolje razumiju i bolje znaju unijeti psihološke elemente u svoje pjesme nego muškarci. To svakako vrijedi za kazivačicu Katu Murat, kao što smo već uočili pri analizi mnogih pjesama. I druge šipanske zbirke potvrđuju to mišljenje, pogotovo kad je riječ o prikazivanju ljubavi. Maja Bošković-Stulli pišući o zbirci Balda Glavića (1962. a, 59) podsjeća da je pojam ljubavi tuđ tradicijskoj epskoj pjesmi na južnodalmatinskom području. »Strasna želja junakova da se oženi ljepoticom i djevojčino divljenje lijepome junaku, njihovo tajno uzajamno obećanje, katkada već u djetinjstvu, da će se jednom uzeti, česti su u epskim pjesmama, ali su ti motivi opisani tako apstraktno i konvencionalno da se jedva može govoriti o motivu individualne ljubavi.« U Katinim pak pjesmama imamo ljudskiji, osobniji pristup tim odnosima. Izuzetak je u Muratovoj zbirci pjesma kazivača Pavla Murata *Ženidba Maksima Crnojevića* koja u drugom dijelu sadrži prave ljubavne scene.

Već uloga žene u Muratovim pjesmama otkriva osobitost dalmatinskoga načina života. U tom ambijentu, iako formalno

potlačene, žene barem nisu prezirane kao u izrazito patrijarhalnom dinarskom ili muslimanskom svijetu.

Držim da bismo na kraju trebali reći što god o trećoj osobini Muratove zbirke koja je odraz osobitosti dalmatinskoga podneblja u pjesmama. Lokalni utjecaji također donekle utječu na oblikovanje zbirke. Već smo dotaknuli pitanje dalmatinskoga podneblja i pokazali kako ono utječe na usmeno pjesništvo naroda toga kraja. Ni običan težak ni pastir nije mogao ostati ravnodušan prema postojanju renesansnih građevina i čvrstih zidina dalmatinskih gradova. Ne treba zaboraviti ni to da su sva mjesta u Dalmaciji, bilo uz obalu, bilo na otocima, u usporedbi s naseljima u unutrašnjosti, kako kaže Delorko u uvodu u *Ljubu Ivanovu*, bila »pravi mali gradići u kojima ne samo da je stoka smještena u posebno podignute staje nego i da je velika većina kuća za ljude sagrađena na katove s podrumom i s potkrovljem«. Svakako da su te visoko urbanizirane osobine života morale utjecati i na oblikovanje usmene poezije.

Utjecaj gradskoga života otkriva se već u spomenutoj otmjenoj atmosferi i viteškom elementu. U pjesmi broj 41 Muratove zbirke prikazano je kako se sestra slovinskoga bana mora pokloniti budimskome kralju. Ujak joj savjetuje:

»Kad dođemo dvore na kraljeve,
kralju će nas l'jepo pričekati,
ja ću mu se prvi pokloniti,
a za mnom će od Slovinja bane,
a za banom svi svatovi redom;
a ti, moja, najposlije, ćerce.«

Djevojka se kralju obraća ovim riječima:

»Klanjam ti se, sv'jetla kruno moja!
Još da znadem u Budimu zakon,
ja bi vam se bolje poklonila:
s rusom glavom do crne zemljice;
bih ljubila desne ruke vaše,
crnu zemlju de vam noge stoje.«

Tako i u pjesmi broj 61 Mare Sekulova prima budimsku kraljicu:

Kraljici se l'jepo poklonila
s rusom glavom do svilena pasa,

u desnu je poljubila ruku
i vodi je dvore u bijele.

Likove s tako ugladenim navadama često susrećemo u pjesmama Muratove zbirke. Dvorski, zapravo feudalni život, prikazan je u pjesmi broj 5 u prizoru u kojemu se budimski kralj gosti sa svojim dvorjanima raspoređenima prema dostojanstvu za različite stolove. Otmjena atmosfera posebno dolazi do izražaja i u epsko–lirskim pjesmama drugoga dijela Muratove zbirke koje obiluju likovima uljudnih i lascivnih mladića.

Kulturni život gradova uvjetovao je snažniji prodor novelističkih tendencija u narodno pjesništvo. To bi se donekle moglo reći i za utjecaj umjetničke poezije. Ispreplitanje narodnih pjesama sa starom dalmatinskom umjetničkom poezijom zasebno je zamršeno pitanje. Određene srodnosti u ugladenosti izraza i atmosfere pogotovo se osjećaju u lirskim oblicima. M. Bošković–Stulli (1962. a) ukazuje na sličnost nekih pjesma u Glavićevoj zbirci s pjesmama »na narodnu« iz Ranjinina zbornika pa se pita »da li se Držić već nadahnuo sličnom intonacijom narodnih pjesama u svome dubrovačkom kraju, ili su baš umjetničke pjesme bliske njegovima utjecale i na oblik narodne poezije u toj okolici, ili su se te pojave uzajamno dopunjavale i prepletaile«. Taj problem smo željeli tek naznačiti a njegovo rješavanje prepuštamo kompetentnijim stručnjacima.

Najbolji odraz dalmatinskoga ugođaja u Muratovim pjesmama lokalni su opisi i detalji. Radnja mnogih pjesama smještena je u dalmatinskom »džardinu« među raznovrsnim cvijećem i u sjeni narančina drveta. U pjesmi broj 68 budimski kralj sagradi »džardin« i u njemu sadi »svako cv'jeće« a »najveće žut'jeh naranača«. U pjesmi broj 40 slovinska banica šeta po »džardinu« sa sestrom budinskoga kralja berući cvijeće a posebno ruže. I u junačkim pjesmama uočili smo lokalnu boju u opisima dvora i seljačke imovine toga kraja (pjesme broj 15 i 9). Kao i u svim narodnim pjesmama, lijek se spravlja od trava i primjenjuje prema narodnom vjerovanju, ali se u Muratovim pjesmama u više navrata pojavljuje lik »medikara« — pojam i termin »uljudene« dalmatinske sredine. Začuđujuće se malo osjeća prisutnost mora u tim pjesmama iako Muratova zbirka potječe s otoka, i to otoka s razvijenom pomorskom tradicijom. Opisi mora i pomorskoga života izrazito su rijetki u usporedbi s drugim zbirkama otoka Šipana i južne Dalmacije u kojima je ta strana života uvijek

prisutna. Od epskih pjesama jedino pjesma broj 4 Muratove zbirke, kao što smo već vidjeli prilikom razmatranja pjesama, sadrži vrlo žive opise mora i brodova. U drugim se pjesmama imenom spominje rijeka Dunav, ali kao ustaljena formula koja predstavlja bilo koje vodeno prostranstvo, a moguće je i da je kazivačica zamišljala more pjevajući o rijeci.

Uz stvarne pojedinosti, pjesme Muratove zbirke prožete su uočljivom ironijom i smislom za humor kao da odražavaju veselu narav Dalmatinaca (s iznimkom, naravno, tragičnih baladičnih pjesama). Nisu to šaljive pjesme u običnom smislu, nego jedan opće prisutan stalni ironični ton. Humor i ironiju Maretić označuje (1909., 97) kao »siguran znak velikog pjesničkog talenta« što je točno u slučaju kazivačice Kate Murat. Na tu je osobinu već ukazano u vezi s pjesmom broj 6 o pljački Mihata hajduka. Ironija je prisutna u skoro svim pjesmama o ženidbi muslimanskog bega Ljubovića, a pogotovo u kratkoj muslimanskoj pjesmi *Zubinja bolest* (broj 13) koja je doista šaljiva. U njoj Zulićevu ženu zaboli zub pa zove »medik barbijera« da ga izvadi. Zubaru je više stalo do njezinih lijepih usta i lica nego do posla. Odugovlači s vađenjem zuba nastojeći poljubiti lijepu ženu. Njoj na kraju srce »pukne« od boli i pada mrtva preko ruku mladoga zubara. Pjesma završava šaljivim stihovima:

»Što učini medik barbijere,
što učini, u z'o čas mu bilo!«

U predgovoru zbirci *Ljuba Ivanova* Delorko navodi neke riječi koje su tipične za Dalmaciju a često se pojavljuju i u Muratovoj zbirci, kao na primjer: pašmaga, šajka barka, sinje more, i slično. Uz to se može upozoriti i na druge dijalektalne izraze koji se nalaze u Muratovoj zbirci i na koje sâm Murat skreće pažnju: izraz kocija u smislu mrtvačkoga odra koji se upotrebljava na Šipanu; uobičajen južnodalmatinski izraz dundo; mnogo talijanizama kao što su legati (tal. leggere = čitati), kolur (tal. colore = boja), bursa (tal. borsa = kesa), skalina (tal. scala = stepenice, stube), kuda (tal. coda = rep), banda (tal. banda = strana), devot (tal. devoto = bogobojazan), natantati (tal. tentare = napastovati), kovenat (tal. convento = samostan), mir (tal. muro = zid), largo (tal. largo = prostran, širok, obilan, odakle značenje »daleko« u šipanskom govoru), džardin (tal. giardino = vrt), gramfe (tal. graffio = ogrebotine), i slično.

U vezi s lokalnim jezičnim osobinama možemo ovdje citirati samoga Murata koji u svom popratnom pismu nastoji ocrtati glavne osobine šipanskoga govora onako kako se on manifestira u pjesmama: u šipanskom govoru izostavlja se dental »d« pred suglasnicima, na primjer »sre' Senja«, »sre' čela«, ali »sred objeda«. Također, Šipanci govore »na krilocu«, »po gelocem«, »kriloce«, »grloce«. U stihovima od deset i više slogova samoglasnici ne elidiraju uvijek, nego se od dva sloga učini jedan, ali tako da se oba samoglasnika čuju, na primjer na početku stiha »Da ih ne ije od gore zvjerenje«. Apostrofom je Murat označio »ko'ijem« (kojim) i tako dalje, jer se na Šipanu služe južnim oblicima »mojijem«, »tvojiem«, ali se, kako on kaže, pred početkom »-jem« osjeća kao neka praznina. Obično se na Šipanu govori »-ški« umjesto »-čki«, na primjer »kuška«, »maška«, »dubrovaški« kao i u drugim južnim krajevima; »j« se na početku slogova često ne čuje, na primjer »er«, »utro«, »učer«; a slovo »v« se često preokrene u »b«, na primjer »brijeme« za »vrijeme«, kao i drugdje po dubrovačkoj okolici.

Što se tiče šipanskoga naglaska, prema Muratovu objašnjenju, slog iza slabog kratkog naglaska obično dobiva jaki dugi naglasak: težâk, prodâm, gospâr, sokô, ženê i tako dalje, ali se ipak govori djevôjka, djetînjstvo, pošâvši. U svome članku o Andru Muratu (1909.) Andrić spominje da se samo stariji ljudi služe arhaičnim akcentom, a da su mladi već tada bili poprimili novi. Murat dalje ukazuje na dugi naglasak koji se često stavlja umjesto predzadnjeg slabog kratkog naglaska: bârjak, gospódin, sêlo, jêsam, kao i u ženskom posvojnom pridjevu od vlastitih imena: Ivôva, Perôva, Tomôva. Isto tako i »Begôva«, kada riječ dolazi od imena »Bêgo«, a kada dolazi od »beg«, onda glasi »bêgova«. Govore i »tijêlo«, »ždrijêbe«, »krijêš« i tako dalje, ali tako da se »i« gotovo i ne čuje pa ga Murat označava apostrofom. Kad stih to zahtijeva, čuje se »tijelo«, »cijelo«, i slično. Naglasak se, kao što kaže Murat, razlikuje u svakom selu na Šipanu, pa se Lučani rugaju Suđuranima što otežu riječima, nazivajući ih podrugljivo »kejavci«, a njihove žene »kêjure«.

Andriću je smetalo što se u šipanskim pjesama upotrebljava hiperbatonski red riječi, na primjer, »Pođe Ivo gore u zelene«, kao što je to prije njega smetalo pjesniku »Čosa« Antunu P. Kazaliju, koji je bio župnik u Luci na Šipanu prije Muratova vremena. Ta osobina šipanskoga govora podsjeća na ponavljanje

prijedloga u bugaršticama, na primjer, »po planini gori po zelenoj«. Akuzativ ženske osobne zamjenice »ju« nije poznat na Šipanu pa se zadržalo »je« i u sklopu kao »čuo je je«, a umjesto »ih« u Muratovim se tekstovima može naći »hi«. Taj posljednji arhaizam spominje Vice Palunko 25 godina ranije u svojim bilješkama o osobitostima šipanskoga govora. Iako Andrić, kao što smo vidjeli, tvrdi da je štokavski istisnuo čakavska obilježja u Muratovima kasnijim zapisima, još se uvijek nalaze neke osobine arhaičnoga govora koje je Palunko zabilježio. Tu bi analizu trebalo zaokružiti prikazom sadašnjega stanja šipanskoga govora radi usporedbe. Čitajući Stepanovljeve zbirke, može se nešto saznati o suvremenijem stanju govora na otoku Šipanu.

* * *

U svojem popratnom pismu Murat opisuje Šipanjce kao ljude »veoma žive i vesele čudi«. U njegovo vrijeme bili su toliko zaneseni pjesmom »da je njima posve obična stvar znati veće pjesama, a sramota ne znati: te ti koji ne znadu mogli bi se svi prebrojiti na pet prsta«. Murat sam nije znao kazati odakle potječu sve pjesme koje su se mogle čuti na Šipanu. Potvrđuje da su neke sigurno došle iz susjednoga Dubrovačkog primorja, ali »ipak te pjesme imaju Šipanjani udesiti prema svojoj čudi i ukusu«. Osim toga »Šipanjani svoje pjesme drže boljim od primorskih i hercegovačkih«. Murat nastavlja: »Pjevaju pri svakom poslu u kući i izvan kuće, u veselom društvu, a u kolu samo kad je radovanje, i tada pjevaju samo ženskinje. Zdravice pjevaju se na piru i kada nazdravljaju«. Šipanski bi se pjesnički duh mogao opisati riječima dubrovačkog pjesnika Đona Restija u kojima se divi pjesmama susjednog otoka Lopuda. Njegove stihove citira i sam Murat:

»Non adeo faciles vinci fortasse puellas,
Artifices telae stamina Maeoniae
Nocturna torquere manu, torquere diurna,
Et somnum argutis fallere carminibus.«

Žalosno je što je otok Šipan sada većim dijelom opustio i utihnuo.

Matija Murko žali se na to što su osobito pjesme dalmatinskih žena ostale nepoznate. Pjesme otoka Šipana pojavile su se dosada samo pojedinačno u tiskanim zbirkama. Muratova je zbirka

svakako zaslužila objavljivanje, jer će mnogo pridonijeti studiju narodnih pjesama dalmatinskoga, a posebno južnodalmatinskoga područja.

Bibliografija

- Andrić 1908. a = Andrić, Nikola, »Sabirači Matičinih hrvatskih narodnih pjesama: 2. Vinko Palunko«, *Glas Matice hrvatske*, Zagreb, 129–132.
- Andrić 1908. b = Andrić, Nikola, »Sabirači Matičinih hrvatskih narodnih pjesama: 3. Baldo Melkov Glavić«, *Glas Matice hrvatske*, Zagreb, 156–159. i 164–167.
- Andrić 1909. = Andrić, Nikola, »Andro Murat«, *Glas Matice hrvatske*, Zagreb 112. i 119–121.
- Bakotić 1966./67. = Bakotić, Petar, »Banović Strahinja dubrovačkog područja (Zapis o šipanskoj narodnoj poeziji)«, *Mogućnosti*, 1966/11, 1228–1250. i 1967/3, 245–274.
- Bakotić 1969. = Bakotić, Petar, »Pavao Murat (Zapis o šipanskoj narodnoj poeziji)«, *Mogućnosti*, 1969/7, 822–839.
- Bošković–Stulli 1962. = Bošković–Stulli, Maja, »Narodne pjesme u rukopisnoj zbirci Balda Glavića«, *ZNŽO*, Zagreb, 40, 53–69.
- Bošković–Stulli 1975. = Bošković–Stulli, Maja, *Usmena književnost kao umjetnost riječi*, Zagreb, Mladost.
- Delorko 1962. = Delorko, Olinko, »O nekim našim narodnim pjesmama s novelističkim osobinama«, *Narodna umjetnost*, Zagreb, 1, 37–51.
- Lord 1960. = Lord, Albert Bates, *The Singer of Tales*, Cambridge, Mass. 1960, Harvard University Press.
- Maretić 1909. = Maretić, Tomo, *Naša narodna epika*, Zagreb, JAZU.
- Matičetov 1953. = Matičetov, Milko, »Deklica menih. Pripovedna pesem iz Južne Dalmacije«, *Zbornik Etnografskog muzeja u Beogradu 1901–1951*, Beograd, 1953., 292–300.
- Mijatović 1974. = Mijatović, Anđelko, *Uskoci i krajišnici*, Zagreb, Školska knjiga.
- Milošević–Đorđević 1971. = Milošević–Đorđević, Nada, *Zajednička tematsko–sižejna osnova srpskohrvatskih nehistorijskih epskih pesama i prozne tradicije*, Filološki fakultet Beogradskog univerziteta, Beograd.
- Murko 1951. = Murko, Matija, *Tragom srpsko–hrvatske narodne epike*, Zagreb.

Schmaus 1953. = Schmaus, Alois, »Studije o krajinskoj epici«, *Rad JAZU*, Zagreb, 1953., 297, 89–247.

Schmaus 1971. = Schmaus, Alois, »Studien zur balkanischen Balladenmotiven: 1. Wegmarkierung mit Blut«, *Gesammelte slavistische und balkanologische Abhandlungen II*, München, 178–199.

Seeman 1955. = Seeman, Erich, »Ballade und Epos«, *Schweizerisches Archiv für Volkskunde*, 1955., No. 3, 147–183.

TISKANA I RUKOPISNA GRAĐA KOJA SE CITIRA ILI SPOMINJE U POPRATNIM TEKSTOVIMA ZBIRKE

VAŽNIJE TISKANE ZBIRKE

- Bošković–Stulli, Maja, *Narodne epske pjesme*, knj. II, Matica hrvatska–Zora, Zagreb 1964.
- Delorko, Olinko, *Hrvatske narodne balade i romance*, Zora, Zagreb 1951.
- Delorko, Olinko, *Zlatna jabuka: Hrvatske narodne balade i romance, II*, Zora, Zagreb 1956.
- Delorko, Olinko, *Narodne lirske pjesme*, Pet stoljeća hrvatske književnosti, knj. 23, Matica hrvatska–Zora, Zagreb 1963.
- Delorko, Olinko, *Narodne epske pjesme*, I, Pet stoljeća hrvatske književnosti, knj. 24, Matica hrvatska–Zora, Zagreb 1964.
- Delorko, Olinko, *Ljuba Ivanova: Hrvatske starinske narodne pjesme sakupljene u naše dane po Dalmaciji*, Matica hrvatska, Split 1969.
- Glavić, Baldo Melkov, *Narodne pjesme*, Dubrovnik 1889.
- Hrvatske narodne pjesme*, knj. I–X, Matica hrvatska, Zagreb 1986.–1942.
- Kuhač, Franjo Ksaver, *Južno–slovenske narodne popievke*, I–V, Zagreb 1878.–1941.
- Mijatović, Anđelko, *Narodne pjesme o Mijatu Tomiću*, Zbornik Kačić, Sinj; Sveta Baština, Duvno 1985.

RUKOPISNE ZBIRKE MATICE HRVATSKE

Kratice u popisu:

MH — Matica hrvatska

ONŽO — Odbor za narodni život i običaje Hrvatske akademije znanosti i umjetnosti (JAZU)

rkp. — rukopis

- Glavić, Baldo, Melkov, *Narodne pjesme*. Mjesto: Šipan, Korčula, Lopud, Mljet, Lastovo, Dubrovnik, Konavle. God. rada: 1865.–1887., 4766 str., sign. MH 179^{a-i}.
- Glavić, Baldo, Melkov (et. al.), *Junačke pjesme* (prijepis III). Mjesto: Korčula, Mljet, Šipan, Lopud, Lastovo, Hvar, Hercegovina, Lika. God. rada: 1865.–1887., 744 str., sign. MH 25^c.
- Ljubidrag, Nikola, *Narodne pjesme sabrao u Dubrovniku Nikola Ljubidrag*. Mjesto: Dubrovnik, Konavle. God. rada: 1892., 294 str., sign. MH 9.
- Marković, Krsto, *Sbirka junačkih i ženskih narodnih pjesama*. Mjesto: okolica Dubrovnika. God. rada: 1892.–1893., 143 str., sign. MH 141.
- Milas, Matej, *Hrvatske narodne pjesme*. Mjesto: okolica Dubrovnika i Stona. God. rada: 1885., 1893. 200 str., sign. MH 105.
- Mostahinić, Antun, *Zbirka narodnih pjesama*. Mjesto: okolica Cavtata. God. rada: 1892., 115 str., sign. MH 46.
- Murat, Andro, *Nekoliko narodnih pjesama koje se pjevaju u Luci Šipanskoj kod Dubrovnika*. God. rada: 1884., 1885., 216 str., pismo, sign. MH 40.
- Palunko, Vinko, *Pjesme*. Mjesto: Hercegovina, okolica Dubrovnika, Šipan. God. rada: 1860.–1871., 129 str., 2 pisma, sign. MH 139.
- Svilokos, Andrija, *Hrvatske narodne pjesme iz okolice Dubrovnika*. Mjesto: Visočani, Smokovljani. God. rada: 1884.–1886., 101 str., sign. MH 32.
- Vodopić, Vice, *Pjesma o Sekulu*. Mjesto: Dubrovnik, Cavtat, Smokovljani kraj Stona. God. rada: 1871., 112 str., sign. MH 22.

RUKOPISNE ZBIRKE INSTITUTA ZA ETNOLOGIJU I FOLKLORISTIKU

Kratice u popisu:

IEF — Institut za etnologiju i folkloristiku

INU — Institut za narodnu umjetnost (sada: IEF)

MH — Matica hrvatska

ONŽO — Odbor za narodni život i običaje HAZU (prije: JAZU)

rkp. — rukopis

N — notni zapisi

Bošković–Stulli, Maja, *Narodne pjesme, priče, predaje i drugo sa Šipana i Lastova*. God. rada: 1953., 47 str., IEF rkp 115.

Bošković–Stulli, Maja, *Narodne pjesme, običaji, priče, predaje i drugo iz Konauala*. God. rada: 1954., 156 str., IEF rkp 171.

- Bošković–Stulli, Maja, *Folklorna građa s Pelješca i Neretve*. God. rada: 1956., 205 str., IEF rkp 257.
- Bošković–Stulli, Maja, *Folklorna građa iz Konavala 2*. God. rada: 1961., 203 str., IEF rkp 394.
- Bošković–Stulli, Maja, *Narodne pripovijetke, predaje i pjesme iz dubrovačke Župe i Rijeke dubrovačke*. God. rada: 1962., 329 str., IEF rkp 414.
- Bošković–Stulli, Maja, *Narodne pjesme, pripovijetke i predaje iz Dubrovačkog primorja*. God. rada: 1963., 308 str., IEF rkp 429.
- Delorko, Olinko, *Narodne pjesme iz Konavala*. God. rada: 1961., 146 str., IEF rkp 381.
- Delorko, Olinko, *Narodne pjesme iz Župe i Rijeke Dubrovačke*. God. rada: 1962., 104 str., IEF rkp 391.
- Delorko, Olinko, *Narodne pjesme iz dubrovačkog primorja*. God. rada: 1963., 218 str., IEF rkp 421.
- Stepanov, Stjepan, *Folklorna građa na otocima Mljetu i Šipanu*. God. rada: 1956., 148 str., IEF rkp 303.
- Stepanov, Stjepan, *Folklorna građa sa otoka Šipana*. God. rada: 1956., 135 str., IEF rkp 297.
- Stepanov, Stjepan, *Narodne popijevke na otocima Mljetu i Šipanu*. God. rada: 1956., 296 str., IEF rkp N 226.
- Stepanov, Stjepan, *Narodne popijevke sa otoka Šipana*. God. rada: 1956., 98 str., IEF rkp N 224.
- Stepanov, Stjepan, *Narodne pjesme, priče, pitalice i zagonetke, dječje brojalice, svatovski običaji; Dubrovačko primorje i otok Šipan*, sv. 1–3. God. rada: 1958., IEF rkp 331.
- Stepanov, Stjepan, *Narodne popijevke iz Dubrovnika; Po zapisima Zdenke Šapre*. God. rada: 1958., 60 str., IEF rkp N 230.
- Stepanov, Stjepan, *Narodne pjesme i plesovi iz Župe i Rijeke Dubrovačke*. God. rada: 1962., 146 str., IEF rkp 305.
- Stepanov, Stjepan, *Narodne pjesme dubrovačkog primorja, dijela Pelješca i otoka Šipana*. God. rada: 1963., 249 str., IEF rkp 442.

GDJE JE ŠTO?

<i>Zorica Vitez: Stotinu godina poslije</i>	5
<i>Tanja Perić-Polonijo: O rukopisnoj zbirci Andre Murata</i> »Narodne pjesme iz Luke na Šipanu« (1886.)	7
Pismo Andre Murata Matici hrvatskoj	29

NARODNE PJESME IZ LUKE NA ŠIPANU

1. Nakić Grgur i sestra mu	39
2. Turci potjerali Marušića Vida	43
3. Hajdukova Jele	47
4. Senjanin Ivo i Božo Rajković	50
5. Odgoj i vojevanje u Papuč-planini Zmaj Ognjenog Vuka, sina slijepoga Grgura	61
6. Mihaj hajduk robi dvore Bega Renkovića	80
7. Ljubovca Periša Vlašeta	85
8. Margita, kći kralja budimskoga	91
9. Nevjesta Miloš čobanina	107
10. Huda sreća Iva Senjanina	116
11. Sibirjanin Janko i slijepac Marijan	120
12. Ljubovca Jakšić Mitra	125
13. Zubinja bolest	137
14. Djeca Vida Daničića nahode svoju majku	139
15. Jakšić Stjepan oslobodio od Arapina svoju sestru	150
16. Marko Kraljević izbavlja svoju sestru	159
17. Alija brodar i vila	164
18. Kraljević Marko izbavio svoga pobru od Sibirjina Janka	167
19. Banović Sekul oslobodio svoga ujka vojvodu Anka	172
20. Imbrova mačeha	180

21. Sestra Filip Mandžarina	185
22. Ljubi Hrnjičina	190
23. Ivo Senjanin i Lukić barjaktar	194
24. Dijete Nenad	203
25. Jugović Niko i ujac mu Banović Mihajlo	212
26. Sirota	225
27. Smrt Stojana Jankovića i osveta Ive Senjanina	231
28. Svjet kapetanovičin svojijem drugaricam	237
29. Prevara	241
30. Povraćena čast	243
31. Zlo živio, gore poginuo	251
32. Draga draža od sestre	255
33. Miloš čobanin	261
34. Orlanović Mujo i njegov oteti dorin	264
35. Čovjek zmaj	270
36. Ženidba Senjanina Iva	281
37. Ženidba Suplikara pa oca mu Romana	289
38. Ženidba Čengiće Asanage	294
39. Ženidba budinskoga kralja	306
40. Ženidba kralja budinskoga	313
41. Ženidba slovinskoga bana	322
42. Vjerenica cara od Stambola na silu	330
43. Ženidba Maksima Crnojevića	338
44. Ženidba Ilija Cmiljanića	353
45. Ženidba Primorac Ilije	361
46. Ženidba Banović Stjepana	371
47. Ženidba Ljubovića Bega	382
48. Ženidba Zmaj Ognjenog Vuka	393
49. Ženidba Ljubovića Alije	397
50. Ženidba Ljubovića Bega (drukče)	404
51. Ženidba Kraljevića Marka	410
52. Ženidba Alije Filipovića	416
53. Ženidba Zlatarića Iva	421
54. Ženidba Ljubovića Bega (treća pjesma)	427
55. Vjerenica kralja budinskoga	432
56. Ženidba kralja budinskoga	439
57. Ženidba kralja budinskoga	443
58. Isto kao pjesma 57. (drukče)	450
59. Isto kao pjesma 58. (drukče)	455
60. Isto kao pjesma 59. (drukče)	464

61. Isto kao pjesma 60. (drukče)	470
62. Isto kao pjesma 61. (na drugi način)	483
63. Isto kao pjesma 62. (drukče)	493
64. Isto kao pjesma 63. (na drugi način)	498
65. Isto kao pjesma 64. (drukče)	506
66. Ženidba slovinskoga i budimskoga kralja	514
67. Ženi se kralj budimski i udava sestru Katarinu	521
68. Ženidba kralja slovinskoga	532
69. Ženidba careva sina	545
Poskočnice	549
70. <i>Jeli javor poručuje</i>	550
71. <i>Jele boru poručuje</i>	550
72. <i>Ja se šetam krajem mora</i>	551
73. <i>O zelena zeleniko</i>	552
74. <i>Sve jezdreno, sve zeleno</i>	553
75. <i>Igrale se djevojčice</i>	554
76. <i>Sijala Mare bosilje</i>	555
77. <i>Mi ženimo Kraljevića</i>	557
78. <i>L'jepo ti je gor pod nebom</i>	557
79. <i>Ran' bosilje poručuje</i>	558
80. <i>U polju murva crljena</i>	558
81. <i>Mladi Pavle konja kuje</i>	560
82. <i>Budila majka Ivana</i>	563
83. <i>Brala Mare ran' bosilje</i>	563
84. <i>Kolo vode devet braće</i>	565
85. <i>U kralja ćerca Davida</i>	565
86. <i>Vila b'jela grad gradila</i>	567
87. <i>S onu stranu hladne vode</i>	569
88. <i>Ja usadim vitu jelu</i>	570
89. <i>Ja usadim narančicu</i>	571
90. <i>Po polju se prah podig'o</i>	572
91. <i>Livada se uresila</i>	572
92. <i>Po polju konji igraju</i>	573
93. <i>Daždić pade usred ljeta</i>	575
94. <i>Ide Mare na vodicu</i>	576
95. <i>U Vukića Vrankovića</i>	577
96. <i>Višnjica je rod rodila</i>	578
97. <i>Što se ono gorom sjaje</i>	579
98. <i>Vjetar puha mrežom smeće</i>	579

99. <i>O zelena dubravice</i>	580
100. <i>Divno kolo, željo moja</i>	581
101. <i>Šet'o se je sultan care</i>	581
Zdravice	583
102. Zetu	583
103. Nevjesti	583
104. Kumu	584
105. Djevojčici	584
106. Djevojci	585
107. Djevojci	585
108. Djevojci	586
109. Djevojci	586
110. Djevojci	587
111. Djevojci	587
112. Ženi s djecom	588
113. Majci	588
114. Majci	589
115. Domaćinu	589
116. Gospodaru ili popu	590
117. Gospodaru	590
118. Domaćinu	591
119. Djevojci	591
120. Djevojci	592
121. Djevojci	592
122. Djevojci	593
123. Postaru	593
124. Staru	594
125. Udovici	594
126. Kojemu muškarcu	595
127. Kojoj ženskoj	595
128. Komu muškemu	596
129. Djetetu	596
130. Djetetu podrasliću	597
131. Komu drago	597
132. Mladiću	598
133. Mladiću	598
134. Mladiću	599
135. Muškom (sinu)	599
136. Mladiću	600

137. Mladiću	600
138. Popu	601
139. Mladiću	601
140. Mladiću	602
141. Oženjenu	602
142. Starcu	603
143. Vjerenu	603
144. Vjerenoj	604
145. Vjerenoj	604
146. Muškemu	605
147. Muškemu	605
148. Gospodičiću	606
149. Gospodaru ili drugomu	606

DODACI

Rječnik	609
Pripomene priređivača	621
<i>Nikola Andrić</i> : Andro Murat/Prilog člancima »Sabirači matičinih hrvatskih narodnih pjesama	623
<i>Clare McGregor</i> : O pjesmama Muratove zbirke	633
Tiskana i rukopisna građa koja se citira ili spominje u popratnim tekstovima zbirke	671

MATICA HRVATSKA

ANDRO MURAT
NARODNE PJESME IZ LUKE NA ŠIPANU

Za nakladnika
Josip Bratulić

Likovna i tehnička oprema
Luka Gusić

Računalni slog
Kolumna d.o.o.

Tisak
Targa, Zagreb

ISBN
953-150-095-9